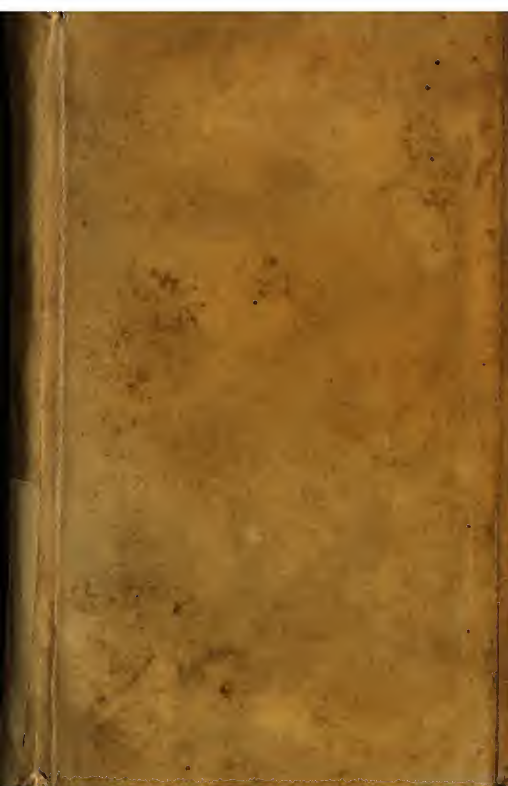

2

VNIVERSALIS GEOGRAPHIÆ ELEMENTA

Exposita, & demonstrata à viris Nobilibus in Colleg: Neapolitano Soc: Jesu Præside

NIC: PARTHENIO GIANNETTASIO E. S.

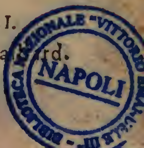
Et in lucem data ad usum Scholæ ejusdem Collegii.

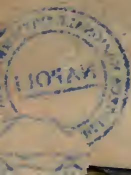

NEAPOLI MDCXCII.
Ex Officina Typ. Jacobi Ra[illegible]rd.
Superiorum Permissu

EMINENTISSIMO,

AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

JACOBO

CANTELMO

S.R.Ecclesiæ Cardinali Amplissimo, Archiepiscopo Neapolitano Meritissimo.

Nicolaus Parthenius Giannettasius Soc. Iesu P. F.

Aximum semper ingenuæ juventutis ornamẽtum duxi, PRINCEPS EMINENTISSIME, eam Mathematicarum artium facultatem, quam Geographiã vocamus. illa enim nobiles animi, magnarum rerum capaces, inque summa à Natura facti, non uno veluti in angulo abiecti, obscurique latent, sed toto terrarum Orbe liberi, & tanquam domini spatiantur. Nam illa, qui fines terrarum

ſint, quæ regna, ac populi: qui gentium mores, legeſque, quæ religio, ac ritus: quæ, & quam varia Cœli, ſolique indoles: qui montes, quibus aut ſylvis veſtiti, aut feris habitati, aut metallis gravidi, & lapidibus pretioſis: quæ flumina, qui, & per quos Mæandros fluant: quæ maria, qui ſinus, vel portibus commodi, vel ſyrtibus infames: quo item incremento, & quibus horis intumeſcant aquæ, & refugo mox pede ſubſidāt: ut alterno Euripus æſtu ſepties die, noctu ſepties undas reciprocet, non nomine tantum, ſed de facie docentur, ut ea omnia non intellexiſſe modo, ſed perſpexiſſe videantur. His autem tam miris, ac variis rerum notitiis affatim eruditur animus, mens erigitur, excolitur ingenium; rectè item, probèque vita dirigitur, inſtituuntur mores, leges ſanciuntur, atque cultarum exēplo gentium, non unius tantum privati domus, ſed tota Reſpublica ſanctiſſimè adminiſtratur.

Hujus autem tam nobilis, ac neceſſariæ facultatis Enchiridion ad noſtram iuventutem per compendium nullo negotio inſtruendam, cum in lucem edere ſtatuiſſem, prius ad te illud ſiſtere, ac nuncupare decrevi, CARDINALIS AMPLISSIME, Idque ut facerem duo potiſſimum impulerunt; primum; quia nulli melius, quam tibi dicari Orbis terrarum poterat, qui quà ſanguinis

cla-

claritudine, quà egregiis maiorum factis; quà tuis, præcipuam, ac nobilissimam illius partem, Europam implevisti: mox etiam reliquas, si iustis Superi annuerint votis, impleturus. Nobilissimus sanguis tuus è Magnis Britanniæ Regibus continua Avorum serie deductus, ac plurima summorum Principum cognatione, quò pluribus distractus alveis, eò maioribus auctus incrementis sese, ruptis veluti magnitudine sua aggeribus, per tot Provincias, ac Regna summis honoribus, gloriaque diffudit, ut nesciam plusne decoris, atque ornamenti acceperit ab aliis, quam præstiterit?

Avorum verò gesta tot numero sunt, tanta magnitudine, tot clara in locis, ut amplissima quæque familia, nedum vir unus: sed quid familiam dico? urbes integræ, ac regna ipsa abundè satis ornari, illustrarique potuissent. Sed quoniam non hic mihi mens, neque instituti est, maiorum tuorum laudes percensere, referre decora, titulos numerare, nihil de illis addam: etsi illorum rememoratione splendidior videri epistola potuisset. Quin supervacaneum prorsus foret. Quis enim adeo rudis historiarum, ac poëtarum est, cui Heroes CANTELMI non noti, ac veluti de facie perspecti sint? Vnum tamen Andream avunculum tuum prætereire nefas mihi duxi, ne te, PRINCEPS EMINENTISSIME, eximia voluptate frauda-

rem. Cum enim ſpirans adhuc ipſa ſub imagine virtutum noſtris oculis obverſetur: & veluti præſentia, vel nunc clariſſima illius facta intueamur, habet neſcio quid voluptatis recordatio.

Illum autem ſive militem pugnantem, ſive ducem imperantem conſidero, proh dii immortales! quot fortitudinis, quot conſilii, quot prudentiæ mihi ſeſe laudum offerunt argumenta? quot militibus, ac ducibus ad imitandum ſuppetunt exempla? Plena profectò inviciſſimi militis, magnique Imperatoris, & fama, & factis non una Italia, ſed Germania, ſed Belgium, ſed Gallia, ſed Hiſpania. Et quidem, ut quam pauciſſima complectar; cuncta enim perſequi, tam ampla ſeges eſt, ut deſperem: Fractas ad Callòam Batavorum vires, pulſum tot palmarum ducem, ac Imperatorem fortiſſimum, Inſignem Auſtriacis victoriam ſummo Chriſtiani Orbis plauſu partam, ſervatas Provincias illius conſilio, ac fortitudini deberi ipſi Auſtriaci Principes magnis laudibus teſtati ſunt. At quoniam præclaræ virtutis maius eſt ab hoſte teſtimonium, vel ipſi Batavi teſtes ſint, quibus tantum fortitudine ſua terrorem incuſſit, ut cum ipſi infantes ſuos queritantes terrere vellent, adeſſe veluti ad portas Annibalem, CANTELMUM, digito ad os admoto, ut fit in pavidis, admonebant, quaſi nihil ultra eſ-

ſet,

ſet,quod timerent,niſi CANTELMUM, cuius vel nomine, horribili nimirum larva territabantur. Quapropter non immeritò Belgæ *in virtutis* æquè,& amoris argumentum effigiem poſuere cum celebri illa Epigraphe;

Novus ſeculi Epaminondas.

Addam iam alterum de ſingulari illius fortitudine, ac prudentia altero ab hoſte, nimirum Gallo duce,teſtimonium. Hic, cũ ei renunciatum eſſet ex obſeſſa Balagaria copias CANTELMUM pari prudentia,ac fortitudine per medios hoſtes inopinata ſtupefactos audacia, *per media caſtra* vel recedentis fama trepidantia,incolumes trãſduxiſſe, hæſit primùm percul ſus rei magnitudine:mox, Oportet, inquit, credi factum;quia factum eſt. verùm tam maſculæ virtutis,atque inveteratæ prudentię exemplum nullus profectò, aut excogitare ſolertius, aut capeſſere fortius, aut exequi prudentius, aut perficere felicius, quam CANTELMUS potuiſſet.

Magna quidem iſthæc tuorum ſunt:maxima profectò quæ tua. Et ſanè, ut à primis exordiar, ſummatim tamen: nolo enim orationem texere; neque id patitur modeſtia tua. Cùm te primùm Romanam in aulam, tanquam in ampliſſimam exercendæ virtutis palęſtram,contuliſti, illico effulſere ingenii tui,animique dotes:rara tempe-

ran-

rantia, ſingularis modeſtia, egregium doctrinæ ſpecimen, mores iidem & candore faciles, & maieſtate ſeveri, indoles prorſus regia. quibus ſtatim captus Sanctiſſimus Pontifex Innocentius haud paſſus tam inſignem virtutem diù intra urbis mœnia deliteſcere. Miſſus igitur in Melitam Fidei Quæſtor. quam provinciam tanta integritate, ac fortitudine adminiſtraſti, ut admirationi eſſes: tanta item humanitate, ut omnium tibi animos, ac benevolentiam conciliares.

Verùm tam præclaræ, magnæque virtuti haud par provincia Pontifici Max. viſa; quare, ne Rempublicam grandi bono privaret, ad ampliſſimum Venetorum Senatum te Nuncium deſignavit. Sed neſcio quo fato factum? ut mutata legatione ad Helvetios mittereris. Hic vero propugnatam Religionem coercitam Hæreticorum audaciam, defenſam Pontificis Maieſtatem, amplificata iura, maximum induſtriæ, virtutiſque tuæ opus fuit. Id vero tam ſuaviter æquè, ac fortiter, tam juſtè à te præſtitum, ut vel Hæretici te amarent, te colerent, teque ſummis honoribus, quod nulli ante contigerat, proſecuti ſint. Nimirum valet inſignis virtus ipſos adverſariorum animos expugnare, ut cujus inſtitutum non probent, diligant virtutem. demirati & ſæpe ſunt non ſolum illam animi gravitatem,

at-

atque constantiam: sed eximiam humanitatem, eundemque semper integerrimæ vitæ tenorem.

At largior tibi campus, messis amplior destinabatur. frustra enim inter angustos fines magna virtus continetur. Hæc autem fuit Polonia, amplissima quidem provincia,& difficillimis temporibus administrāda. verùm nulli melius, quam tibi demandandam Pontifici visum; cui altius animo insederant virtutes tuæ: inque dies concepta de te opinio augebatur: atque novis identidem de re bene gesta nunciis perlatis, mirum quantum illius erga te amor exarserat. Profectus igitur ab Helvetiis summo bonorum mœrore, quibus magnum tui desiderium reliquisti, in provinciam properasti. Et licet magnis per Germaniam itineribus contenderes, haud effecisti, quin te fama præverterit. effecisti tamen ut illius conatus inanis esset; nam etsi multa de te magnificè spargeret, obscurata tamen, atq; obruta splendore, ac magnitudine præsentiæ tuæ. Statim enim in amplissimo illo Palatinorum Virorum theatro effulsere virtutes tuæ. Defatigati iam bello, quod per tot annos cum barbaris ingenti sumptu, ac labore gesserant, nullo fere accepto emolumento, iam de pace cogitabant: quæ nonnisi exitialis Imperio, ac Fidei futura erat. nec deerāt, qui clam, vel privato com-

mo-

modo servientes, vel invidia laborantes illam non foverent modo, sed totis viribus promoverent. Tu verò Pontificis Max: legatus ea usus, qua fūgebaris, authoritate, in Senatum venisti, orationem habuisti tanta vi rationum, atque eloquentia; ut statim tùm gravitate verborum, cum dicentis majestate capti vel illi sunt, qui bellum dissuadebant: eademque omnium vox, idem animus fuit, manere in fœdere, bellum totis conatibus continuare, Romano Pontifici morem gerere, cujus suasu, atque auctoritate ictum fœdus fuerat. quam sententiam privatis etiam colloquiis confirmare feliciter potuisti. quin etiam cum Rege, exercituque Sacrosancta signa promoves, in hostem contendis, animos accendis, præstas operam, juvas consilio: ut tibi meritò debeamus secutas inde tot Austriacorū victorias, receptas Provincias, confusam barbarorum superbiam, fractamque ferociam.

Verum si tanta apud Senatum authoritate, atque eloquentia valuisti: plus profectò ad Reges, apud quos tanta dexteritate ingenii, tanta oris facundia potuisti: tantam tuis moribus gratiam conciliaveras; ut exasperatos ob repulsam Razivilii Principis animos non solum mitigares, sed nova etiā cum Cæsare affinitate Polonos Reges copulares. quod quidem tam arduum principiò visum, tam difficile, ut fieri huma-

ma-

mana industria etiã confidentissimi quique desperarẽt, factum nihilominus industria tua admiratus, & gratulatus est Sanctissimus Pontifex: viderat enim hinc, quod summopere expetebat, arctiori vinculo fœdus in barbaros colligari.

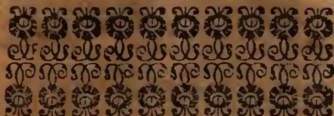
Sed jam re apud Polonos benè gesta, Nuncius in Germaniam ad Imperii comitia, in quibus de Romanorum Rege creando agebatur, ab Pontifice missus. hìc brevi magna confecisti: nec Cæsaris modo, ac Regis Romanorum, sed Germanorum omnium animos promeruisti: qui tuam in negotiis dexteritatem, in officiis urbanitatem, summamque in moribus gravitatem summa cum admiratione commendarunt.

Verum tot rebus, totque in provinciis, tantoque inter se spatio dissitis, tam brevi tempore à te præclarè gestis, magnarum laudum, ac meritorum fasce onustus jam in Italiam revertebaris, cùm in itinere CARDINALIS renunciatus. magna quidem dignitas, summus honor: sed neque à natalibus tuis, neque à meritis alienus Nam cui aptior Purpura, quam Regio sanguini? cui magis debita quam Viro tot, tantorumque meritorum? quinimmo etsi properè oblata, tanta seges illorum fuit, ut tarda videretur. Secuta brevi tempore Vrbini Legatio, Capuæ Archiepiscopatus, & tandem, quod in summam Patriæ felicitatem futurum

erat,

erat, illi pro Pontifice Max: Pontifex subrogatus. cujus in aditu dignitatis tanta in gregem vigilantia, miseratione in pauperes, mansuetudine in bonos, atque in malos severitate effulsisti, ut Pastoris optimi te partes omnes expleturum cuncti confidant. Sed ne in recensendis laudibus tuis, Modestiæ tuæ fastidium creem, ultra progredior, ac secundum brevi perstringam: quo scilicet impulsus sum, ut hoc tibi Terrarum compendium dedicarem.

Tantis me beneficiis, PRINCEPS EMINENTISSIME, cumulasti, ut aliqua significatione testari tibi gratum animum meum diù differre non potuerim, & quoniam quam grati animi, tam sermonis exigui, impar eram, ut tibi gratias agerem, idcirco Orbis totius opem imploravi, ut subiens meas vices, tibi meo nomine; imo & suo, cum illum fama, ac splendore nominis tui illustraveris. omnium populorum vocibus, quorum hic regna, mores, ac ritus describuntur, gratias habeat quam maximas. Etsi Principi privatus vices referre nequeo, referant gentes omnes: ac tibi, unus, qui par est, Orbis beneficia laude, ac veneratione compenset. Vale X. Kal. Aprilis MDCXCII.

LIBER I.

Prima Elementa Geographica.

CAP. I.

Quid sit Geographia, quid Terra Globus.

Geographia, si nomen spectes, Græcum est: Terræ descriptio latinè verti potest, quemadmodum Cosmographia Mundi totius descriptionem sonat, uti in hujus Elementis indicavimus, *Gaia* enim, seu *Gi*, terra, *Grapho*, scribo Græcis est. Illam autem sic definies: Geographia est Mathematica facultas, quæ universum Terrarum Orbem eleganter, eruditèque describit, atque omnes illius partes pictorio veluti penicillo venustissimè ponit ob oculos. Atque hinc quam homini necessaria sit, quam decora, nemo unus est, qui non videat, quippè hanc qui docti fuerint, terras omnes peragrasse, vidisse gentes, cognovisse mores, didicisse leges, artesque, & quid quæque ferat regio, perspexisse videntur. quod sanè utile homini, ac decorum magnoperè est, Historiæ verò, ac Poësi tanta luce præit, tan-

tamque opem affert,ut illas sine hac cæcutire penè dixerim; quapropter operæ pretium me facturum arbitror, si studiosæ Juventuti hoc compararem Enchiridium.

Geographiæ partes sunt Chorographia, & Topographia: Chorographia est certæ regionis, vel provinciæ descriptio, qualem passim in Geographicis tabulis exhibemus: in quibus regiones delineatæ, appictæque sunt. Topographia verò est peculiaris loci descriptio, ut cum agrum, oppidumve, & singula, quæ in illis præcipua sunt, repræsentantur.

Hydrographia, Aquarum descriptio est, quæ Maria, sinus omnes, Oceanumque describit. Cum enim universus Mundi globus ex terra, & aqua conflectur, quæ terras appingit Geographia, quæ maria, Hydrographia Græcis appellatur; *ydor* enim aquam sonat.

Est autem Mundi globus, sivè Terrarum orbis, tota Telluris, & aquæ moles, quæ in sphæræ figuram est conformata, ut in Cosmographiæ Elementis est demonstratum. Illius autem situs, ut ibidem ostensum est, in medio Universi, sive Orbis Stelliferi ritè collocatur: & ea quidem lege, ut Arcticus Terræ polus, Arctico Cœli polo respondeat ex amussim, Antarcticus verò Antarctico: quemadmodum enim in Cœlo duo sunt Poli, ita profecto in Terræ globo gemini sunt, per quos Axis ad Cœlum usque perducitur.

CAP. II.

Qui circuli in Terræ globo describantur.

VT Medium Æquator circulus Cœlum dividit, ità huic alter respondens mediam Terram se-

secat, eamque in Borealem, & Australem partitur: Borealis Orbis pars illa est, quæ ex Æquinoctiali ad Arcticum polum vergit: eæque omnes regiones, quæ inter Æquatorem, & Borealem polum jacent, Boreales, ac Septentrionales: quæ Æquatorem inter, Austrinumque polum, Australes vocitantur, & Australis pars illa Terrarum est.

Describitur etiam in Terræ globo Zodiacus in duodecim signa distributus, qui & ipse maximus circulus est, uti explicavimus in Cosmographia, quam te ad manus habere volo: nè compendio studens, hic eadem repetere mihi opus sit.

Præter duos hos maximos, minores etiam quatuor, quos, quia æquè inter se, & ab Æquatore distant, Parallelos nuncupamus, in Terraqueo globo depingimus: Sunt hi, duo Tropici, Cancri nimirum, & Capricorni, & polares Arcticus, & Antarcticus: Tropicus Cancri ducitur per initium Cancri in Zodiaco, & ab Æquinoctiali grad. 23. minut. 30. dimotus Arcticum polum versus. Tropicus verò Capricorni totidem in Antarcticum remotus per initium Capricorni transit. Circulus Arcticus Æquatori parallelus circūducitur partibus 23. minut: 30. à Boræo polo sejunctus. At verò Antarcticus totidem ab Australi disterminatur.

CAP. III.

De Zonis.

Quatuor minores circuli, quos parallelos esse diximus, totam Terræ superficiem in quinque segmenta, seu plagas dividunt, quas Geographi Zonas appellant, totidem Cœlestibus Zonis correspondentes. Est autem Zona, sivè cingulus

Terræ spatium inter duos Parallelos comprehensum: has verò Zonas à diversa Terrarum habitudine vocitare solitavimus. Prima, omniumque maxima, quæ inter duos Tropicos posita est, præ nimio calore, Torrida dicta veteribus est. Proximæ, quæ Tropicos inter, ac polares circulos inter iacēt, Temperatæ à Cœli temperie appellatæ fuerūt: harum, quæ ad Arcticum polum vergit, Temperata Borealis, at quæ ad Antarcticum, Temperata Australis nuncupatur: reliquæ minores, quæ inter polares circulos, & polos ipsos locantur, Frigidæ, Borealis una, Australis altera cognominatæ Geographis sunt.

Torridæ Zonæ amplitudo est partium XLVII. mediam verò secat Æquator circulus; hinc pars, quæ ad Septentrionem spectat, Torrida Borealis, quæ ad Meridionalem plagam, Australis dicitur. Torridam Zonam inhabitabilem veteres putavere: verum passim Mortalibus incolitur, longioris temperie noctis, crebrisque imbribus nonnullis in locis nimium calorem temperantibus. Temperatarum latitudo partium est XLIII, ex his Borealis refertissima populorum est; quippe, quæ Europam fermè totam, magnamque Asiæ, Africæque partem, & Americæ non exiguam particulam complectitur. Frigidæ XXIII. partes, & dimidiam patent, perpetuoque gelu, ac nebulis damnatæ: ex his Australis incognita prorsus nobis est, nullisque, ut vero simile est, hominibus inhabitata. Quinque Zonarum positus adiecto schemate (*Fig.* 1. *Iconismi* 1.) appositè, clarèque explicatur, & præ oculis ponitur. De his Ovid. 1. Met.

Utque duæ dextra Cælum, totidemque sinistra
Parte secant Zonæ: quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem

Cu-

Cura Dei, totidemque plagæ Tellure premuntur;
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu;
Nix tegit alta duas: totidem inter utramq; locavit,
Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.

CAP. IV.

De Meridianis, & Parallelis, longitudine, & latitudine Terræ.

PRæter Meridianum immobilem, innumeri alii in Geographico globo deducuntur, qui quoniam maximi sunt circuli, per Mundi Polos, & singulos Æquatoris gradus transeunt. ne verò tot circulorum ductu confusio fieret, satius duxere Geographi, si per denos Æquinoctialis gradus deducerentur, ut sint universim in globo Meridiani XVIII. horum primus, ac princeps in 360. partes dividitur. Hic olim a Ptolemæo per Fortunatas insulas ductus est, &, ut ipse arbitror, per eam insulam, quæ *Teneriffa* vocari nostris consuevit, ingentique monte, *Picum* vocant, insignita est. id verò ex eo factum est, quia nimirum hæ ultima rerum pars erant, Terrarumque terminus. Superiore ætate ordiri Meridianos à Terciis insulis voluere Geographi, & quidem complusculi; hic enim Nauticam Acum rectà ferire polum compertum est: hinc quasi à vero Occidentis termino Meridianorum exordium fecerunt. Verum sapientiores qui hoc ævo florure ab veteri institutione minime recedendum sibi duxere: atque ab insulis Fortunatis ordiuntur. Ricciolus, aliique ab insula Palma, ex qua in Orbem alterum Columbus solvisse dicitur: ab ea verò, quæ *Ferro* appellatur, Galli Geographi Meridianorum deductionem inceptavere.

Quoniam Zodiaci circumductio ab Occidente in Orientem fit, hinc Meridiani ab Occidente in Orientem procedunt, quam juxtà Meridianorum progressionem Terræ longitudo est. Quæ quidem sic definiri lubebit: Loci longitudo est arcus Æquatoris inter I. Meridianũ, & Meridianum loci interceptus. Sic, quoniam inter primum Meridianum, & illum, qui Neapoli transit sunt grad. Æquat. 38. 22. tanta erit longitudo Neapolitana, sivè distantia à primo Meridiano Palmæ insulæ juxtà placitum Riccioli.

Per singulos primi Meridiani gradus versus utrumque polum circuli in globo describuntur, qui quoniam Æquatori paralleli sunt, Parallelos vocitant; & minores circuli sunt; & quò ad polum vergunt eo minores fiunt, ut in ipso polo ultimus Parallelorum fit, ut verò confusionem vitent, per denos quosque gradus ducunt; quemadmodum in Meridianis factum est. Per hos Terræ latitudo internoscitur, quæ ab Æquatore ad utrumque polum procurrit; quare Borealis latitudo, ad Boræum polum, & Australis ad Austrinum est. Est autem loci latitudo arcus Meridiani inter Æquatorem, & Parallelum, qui per locum transit, numeratus. Sic, quia arcus Meridiani inter Æquinoctialem, & Parallelum Neapoli transeuntem est, grad. 41. 2. tanta erit latitudo Neapolitana, quæ quidem perpetuò æqualis polari altitudini est; quantũ enim supra Horizontem polus elevatur, tantum ab Æquinoctiali locus disterminatur. quæ clarè, & expositè in Cosmographia pertractata sunt.

CA-

CAP. V.

De Climatibus.

QUoniam nimis ampla visa est antiquis Geographis distributio Terrarum in *Zonas* quinque, illas in Climata strictim divisere: est autem Clima Terræ spatiũ inter duos Parallelos interceptum. procedũt hujusmodi Climata ab Æquatore ad utrumque polorum. Veteres, quibus admodum perexigua Orbis portio cognita, exploratаque erat, VII dumtaxat Climata numerarunt, quibus à locis celebrioribus, per quæ cujusque Climatis medium transit, nomina indidere. Primum per *Meroën*, quæ *Nili* insula apud *Æthiopas* est, in qua urbs ejusdem cognominis. Secundum per *Syenen Ægypti*, Romani olim terminũ *Imperii*: Tertium per Alexandriam, *Ægypti* quondam principem urbem. Quartum per Rhodum, quintum per Romam, Sextum per Pontum Euxinum, Septimum denique per Boristhenis ostia. Hæc verò Climata ea ratione interse distant, ut inter parallelum extremum unius Climatis, & extremum alterius horaria differentia sit semihoræ; quare cum in Æquinoctiali dies sit XII. horarum, in parallelo extremo primi Climatis erit XII. cum dimidia. in ultimo verò II. Climatis dies longissimus erit XIII. horarum: hinc fit, ut Climata procedant æquali intervallo horarum; non spatii intercapedine: immo quoad polos accedunt, eo sunt angustiora.

Non secus Climata Australia ad alterum Mundi polum procedunt: nomina tamen certa non habent, sed cognominantur ex iisdem locis per quæ Borealia transeunt addita græca voce *anti*:

quare primum Australe dicitur *anti dià Meroen* nimirum contra per Meroèn. Secundum *anti dià Syenen*,& sic deinceps: Possunt etiam nova dari nomina ex novis terris: & Primum per interiorem Æthiopiam,& Lunæ montes: Secundum per promontorium D. Vincentii sub Tropico hyberno ad extremam oram Brasiliæ,&c. nominari.

Nostri XXIV. Climata statuere. Primum per Meroèn. Secundum per Syenen, Tertium per Alexandriam: Quartum per Rhodum, Cyprum, & Babylonem, Quintum per Romam, & Hellespõtum. Sextum per Mediolanum, Venetias, & Compostellam, Septimum per Scythiam Europæam, Caucasum, & Viennam Austriæ. Octavum per Mæotidem, Coloniam Agrippinam, & Vvittembergam. Nonum per Ostia Rheni, & Rostochium. Decimum per Ostia Albis, & Hiberniam. Undecimum per Riphæos montes, & Bohum castrum Norvagiæ. Duodecimum per Hyperboreos montes, & Gothiam, Tertiumdecimum per Bergos Norvagiæ. Quartumdecimum per Viburgum Finniæ, & Orcades. Quintumdecimum per Arotiam Suediæ. Sextumdecimum per ostia Dalen kaulii fluvii: reliqua sine nomine paribus tamen interstitiis transeunt per finitimos populos Norvagiæ, Suediæ, & Russiæ Albæ, sivæ Sarmaticæ Asiaticæ, extremæque Scythiæ, usque ad Arcticum circulum. Ab Arctico ad polum sex alia Climata collocantur, in quibus differentia non est horarum, sed mensium, ut scilicet in fine primi climatis dies perpetuus sit unius mensis, in secundi duorum, & sic deinceps, in fine sexti, nempe ad polum ipsum dies sit sex mensium, totidemque nox, hæc autem omnia, ut tibi sint ob oculos sequentem tabellam apponimus.

Cli-

Climata.	Paralleli.	Dispos. Clim.	Polaris Altitudo Climat. G.M.	Differentia horaria Hor.M.	Amplitudo Climatum G.M.	Amplitudo Climatum Miliaria.
I	1	Initium	0. 0	12. 0		
	2	Medium	4. 18	12.15	8.34	694
	3	Finis.	8. 34	12.30		
II	3	Initium	8. 34	12.30		
	4	Medium	12.43	12.45	8. 9	660
	5	Finis.	16.43	13, 0		
III	5		16.43	13. 0		
	6		20.33	13.15	7.28	604
	7		24 11	13.30		
IV	7		24.11	13.30		
	8		27.36	13.45	6.36	534
	9		30.47	14. 0		
V	9		30.47	14. 0		
	10		33.45	14.15	5.43	463
	11		36.30	14.30		
VI	11		36.30	14.30		
	12		39.2	14.45	4.52	394
	13		41 .22	15. 0		
VII	13		41.22	15. 0		
	14		43.32	15.15	4. 7	333
	15		45. 29	15.30		
VIII	15		45.29	15.30		
	16		47.20	15.45	3.32	286
	17		49.1	16. 0		
IX	17		49.1	16. 0		
	18		50.13	16.15	2.57	240
	19		51.58	16.30		
X	19		51.58	16.30		
	20		53.17	16.45	2.31	204
	21		54.29	17. 0		
XI	21		54.29	17. 0		
	22		55.34	17.15	1. 8	172
	23		56.37	17.30		

	23	Initium	56.37	17.30		
XII	24	Medium	57.34	17.45	1.49	147
	25	Finis.	58.26	18: 0		
	25		58.26.	18. 0		
XIII	26		59.14	18.15	1.33	124
	27		59 59	18.30		
	27		59.59	18.30		
XIV	28		60.41	18.45	1. 9	93
	29		61.18	10. 0		
	29		61.18	19. 0		
XV	30		61.53	19,15	1. 7	90
	31		62.25	19.30		
	31		62.15	19.30		
XVI	32		62.55	19.45	0.58	78
	33		63.23	20. 0		
	33		63.23	20. 0		
XVII	34		63.50	20.15	0.53	71
	35		64.16	20.30		
	35		64,16	20. 30		
XVIII	36		64.37	20.45	0.39	53
	37		64.55	21. 0		
	37		64.55	21. 0		
XIX	38		65.11	21.15	0.30	40
	39		65.25	21.30		
	39		65.25	21.30		
XX	40		65.36	21.45	0.22	30
	41		65.47	22. 0		
	41		65.47	22. 0		
XXI	42		65.57	22.15	0.18	24
	43		66. 6	22.30		
	43		66. 6	22.30		
XXII	44		66.14	22.45	0.14	19
	45		66.20	23. 0		
	45		66.20	23. 0		
XXIII	46		66.24	23.15	0. 8	11
	47		66.28	23.30		
	47		66.28	23.30		
XXIV.	48		66.30	23.45	0. 3	4
	49		66.31.	24. 0		

VI. Cli-

VI. Climata Ultima.

Clim.	Alt. Poli G. M.	Dies cont.	Latitudo
I	67. 21	31	0. 49
II	69. 48	62	2. 27
III	73. 37	93	3. 35
IV	78. 30	124	4. 53
V	84. 5	155	5. 25
VI	90.	180, & 187	5. 55.

Quot in Boreali plaga Climata statuimus, tot etiam in Australi collocanda sunt, quæ iisdem intervallis distant: quia verò non tam culta, atque habitata est illa Mundi plaga, idcirco pleraque innominata sunt. Ex apposito tamen abaco vides unumquodq; Clima tribus parallelis contineri: primus, initium est Climatis: secundus medium, in quo temporis differentia est scrup. 15. seu unius quadrantis: tertius finis præcedentis, exordium verò sequentis est, quare angulus terræ ab Oriente in Occidentem tribus parallelis comprehensus Clima appellatur, ut videre licet in *Fig. 2. Iconismi 1.*

CAP. VI.

De diversis Terræ habitatoribus.

QUoniam varia Terrarum positio est, variam quoque esse habitudinem habitatorum necessum est. Quare qui homines in Torrida zona degunt Amphiscii dicuntur; quod nimirum ad utramque Mundi partem umbras projiciant, Sole modo ad Australem, modo ad Borealem plagam vergente. hi Ascij pariter à Plinio appellantur, quia Sole in vertice existente nullam emittant umbram: de his Poëta

Ignotum vobis, Arabes, venistis in Orbem,
Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

Quoniam enim Australis Arabia in Torrida Zona sita sit, biumbres sunt Arabes Australiores, qui cùm Pompeio suppetias ferrent, mirabantur umbras in Meridie non proici ad Australem plagã, Poetis enim Australis Mũdi plaga sinistra est, Borealis verò dextra: contra Geographis in Boream versis Occidẽtalis pars læva est, Orientalis verò dextra, ut alibi.

Et quamvis id bis accidat quotannis in tota Zonæ latitudine: qui tamen in ipso Solstitii circulo, seù Tropico habitant, semel experiuntur, hinc Lucanus de Syene, quæ in ipso circulo est, ait:

Umbras numquam flectente Syene.

Hujusmodi habitatores geminas habent æstates, totidemque hyemes, est autem æstas quum Sol vertici ipsorum insistit. Qui verò in sphæra recta, seù Æquatore positi sunt, nullũ Ver, aut Autumnum habent, sed hæc anni tempora in æstates abeunt, quibus summa illis solstitia sunt; hinc

hinc idem Poëta Æquatorem vocavit alti solstitii circulum.

Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti Solstitii medium signorum percutit orbem.

Utramque Temperatam Mundi Zonam, qui incolunt, Heteroscij vocitantur, quia ad alteram tantum partem umbras projiciunt: in Boream, qui in Boreali sunt, in Austrum verò, qui in Meridionali Hemisphærio.

Qui Frigidam Zonam tenent Periscii, quasi circumūbres dicuntur, quia scilicet in orbem quoniam Sol vertitur, in orbem etiam umbræ circum porriguntur. his, Sole Borealia signa percurrente, cōtinua Æstas est, si tamen Æstas in frigida Mundi plaga esse potest, Hyems verò cum per Australia decurrit. Qui in Tēperatis sunt, certas, & statas habent anni vices, ut in Cosmographia expositum est.

Antipodes constituuntur, qui obversis plantis degunt, èque diametro opponuntur, atque in eodem Meridiano siti sunt. tales in schemate (*Iconismi* 1.*Fig*.3.) sunt P, M, K, O. est enim horizon HR, Meridianus AHBR, terræ superficies PKMO, Æquator AB, paralleli PO, KM, in quibus habitatores K, P sunt in Superiore Hemisphærio: M, O in inferiore. Antipodes in diametro existentes P, M, k, O. Lactantius institut: divin: li.3. cap.24. & Divus Augustinus l.16. de Civitate Dei cap.9. negarunt Antipodas; non enim mente concipere poterant, quì stare possint quin caderent, cum pensiles hortos vix Poetarum fabulæ confixerint. Quin turpe ducebant homines in adverso Orbe esse, quos omnium Servator minimè redemisset: At redemit Servator omnes, cum vel in penitissimos terrarum angulos, trans Oceani, animique vias divinæ legis Præcones penetrasse mani-

nifestissimis argumentis compertum est. si verò qui obversis nobis pedibus incedunt non cadere miramur, & nos illi non cadere mirantur: sed quò ruent in præceps, quos undiq; cœlum flexu suo circumplectitur? cum enim ità natura comparatum sit, ut in medium, centrumque Mundi suapte naturæ gravia nitantur, sivè nostro in Hemisphęrio, sivè in alio insistant in medium conniti necessum est. Antipodes omnia contraria inter se sortiuntur:

Antœci, quasi contra habitantes, sunt qui in eodem quidem Meridiano, sed diversis parallelis æquali ab Æquatore spatio distantibus inhabitant, hujusmodi sunt K, P, & M, O, quapropter æqualem habent Poli elevationem, sed Borealem unus k, Australem alter P: & cum dies uni medius est, est etiam alteri, & media nox item: At æstas ut uni ardet, alteri hyems alget: ideòque cum uni maximus dies est, alteri minimus, cum longissima nox huic, illi brevissima. hi appellantur etiam Antomi, humeris nimirum oppositi. Periœci, quasi circum incolentes sunt, qui in eodem Meridiano, & Parallelo sunt, Mūdi polo intermedio: quare eandem habent poli altitudinem, etsi in diverso Meridiani semicirculo, tales sunt K, M. & P, O, hi easdem anni vices sortiuntur, at cum uni Meridies, media nox alteri est.

Synœci dicentur, qui simul habitant vel in eodem Meridiano, vel Parallelo, nullo alio respectu habito.

CAP. VII.

De quatuor Mundi cardinibus, & de Ventis.

HOrizontem Geographi binis, rectàque invicem ferè secantibus diametris è centro dedu-

ductis, in quatuor partes dividunt quatuorque sectionum terminos Cardines Mundi, & Cardinalia puncta dicunt, hujusmodi sunt Septentrio, ad Arcticum polum, Meridies ad Antarcticum, Oriens, & Occidens, dextra nimirum, ac læva Mundi plaga: hinc regiones, quæ ad Orientem Solem sitæ sunt, Orientales, & dextræ: sinistræ, & Occidentales ad Occidentem collocatæ, vocitantur. hæc verò puncta veri Ortus, & Occasus, sive verni, & æquinoctialis sunt: ubi verò Æstate sol oritur, occiditque æstivus Ortus, & Occasus ad Cancri initium est: ad Capricorni hybernus Ortus, Occasusque est, ut in schemate cernere cuique liquet. *Iconismi I Fig. V.*

Ex hisce quatuor Cardinibus quatuor præcipui venti sufflant, qui Cardinales, & primarij nuncupantur: è Septentrione Septentrio, à Meridie Auster: ab Oriente Eurus, sive Subsolanus, ab Occidente Favonius, seù Zephyrus. nostris dicuntur *Tramontana, Mezzodi, Levante, Ponente*. De his sic III. Naut.

Primus purpureo Cœli de Cardine preceps
Eois ruit Eurus Equis: contra æquore ab alto,
Qua Sol flammiferos rubro lavat amne jugales,
Assurgit Zephyrus. Mundi de sede nivali
Descendit Boreas nivibus stipatus, & horrens
Frigoribus multis: contra venit humidus Auster
E Libya, & pluvio contristat turbine Cœlum.

Elegantius, & incisè Ovid. de Trist. lib. 1. Elegia 2.

Nam modo purpureo vires capit Eurus ab Ortu,
Nunc Zephyrus sero Vespere missus adest:
Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto,
Nunc Notus adversa prælia fronte gerit.

Prætereà inter hos, quatuor alii spirant, & ipsi præcipui, inter Septentrionem, & Orientem est

Cœ-

Cœcias. *Greco.* Orientem inter, & Meridiem Euro Auster *Scirocco*: Meridiem inter, & Occidentem Africus, sivè Libyeus *Libeccio*, & *Garbino*, tandem medius inter Occidentem, & Septentrionem est Arctozephyrus *Maestro.* Insuper ad octo jam dictos adduntur totidem intermedij laterales, & secundarii appellati. Aquilo medius inter Septentrionem, & Cœcian, hunc verò, & Ortum inter est Hellespontias: hic nostris *Greco Levante*, ille *Greco Tramonta*. post Ortum ad Austrum succedit Vulturnus *Scirocco Levante*, & mox Gangetius *Scirocco à Mezzodi.* inter Austrum, & Africum, est Libonotus, *Libeccio à Mezzodì*, post Africum ad Occasum Subvesperus *Libeccio Ponente*. Occidentem verò, & Arctozephyrum inter surgit Iapix *Maestro Ponente*. tandem ad Septentrionem Circius est *Maestro Tramontana*, quæ quidem perspicuè in apposita figura. Hactenus enumerati sexdecim sunt, & quos nostro in mari nautæ contemplantur. in Oceano minores etiam indagant, qui totidē sunt, quiq; è mediis locis perflant. hos nothos ventos, & quartas vocant. Sic qui inter Eurum, & Vulturnum spirat, nostri indigitant. *Quarta di Levante verso Scirocco*, qui verò inter Vulturnum, & Euroaustrū, *Quarta di Scirocco verso Levante*. Et sic in reliquis. Quæ reliquæ Europæ gentes præcipue in Oceano nomina ventis imposuere, ex schemate (*Iconismi I. Fig. IV. & Iconismi II. Fig. I.*) apposito pernoscere nullius negotii est, etsi pro cujusque gentis lingua nonnihil immutent.

C A-

CAP. VIII.

De variis locorum mensuris, deque amplitudine Terræ.

PLura de his in Cosmographicis Elementis exposita à nobis sunt; quare cõpendio iterum libasse satis videri poterit. Romani locorum intervalla milliariis dimensi sunt. mille verò passus milliare, & milliarium appellare consuesse à veteribus accepimus: passum Geometrium vocitatum, quinque pedibus definivere, pedem palmis quatuor, palmum totidem digitis, digitum granis quatuor in latum dispositis. hæc autem primã omnium mensuram statuisse majoribus libitum est. quoniam verò ad singula milliaria *terminales lapides*, seù cippos ad intervalla dignoscenda præfixere, hinc factum est, ut ipsa milliaria lapides dicerentur. Quatuor Romana milliaria Germanicum milliare conficiunt. Græci stadiis intervalla locorum metiebantur; stadium verò passibus CXXV complecti voluere: idcirco octo stadia Græcorum uni Romanorum milliario æquantur. Persæ Parasangis usos esse comperimus. illarum verò singulæ XXX stadia continent. Ægyptiis schœni adhibiti, schœnus autem LX, aliis XL, aliis verò *XX* stadiis adæquabatur, hac tempestate non Itali tantum Milliarii vocabulo *Miglio* utuntur, sed & Germani Angli, Dani, Svedi, Poloni, Illyricæque fere omnes gentes, nonnihil pro nativo cujusque sermone detorto vocabulo: Hispani, Gallique leucis utuntur quas illi *Lexgas*, hi *Lievës* indigitãt, leuca Hispanica est passum bis mille quingentorum. Gallica ter millium. quæ horaria dicitur. At non prætermit-

ten-

tendum apud omnes fere nationes esse Milliaria parva,& magna, & singulas suas peculiares mensuras adhibere:at de his in Cosmographicis affatim dictum est.

Non minor ibi de Terræ dimensione, deque investiganda diametri magnitudine habitus sermo est,quare hic Lacisè,ut nuper factum est.Uni gradui maximi circuli in Terræ superficie descripti dant passim milliaria Romana LX, quapropter, cum in toto circulo sint gradus CCCLX erunt in toto terræ ambitu milliaria 21600. semidiametro 3440. At ex Arabum observatis, & Riccioli, quia uni gradui milliaria LXXXI conveniunt,erunt in universo circulo maximo milliaria 29349. quare si quis totam terram ab Ortu in Occasum per Æquatorem,aut à Polo per Meridianum percurrisset totidem milliaria absoluto cursu complesset. hoc juxta placitum semidiametro conveniunt milliaria 4673.dixi in circulo maximo, nam quia parallelorum minor est ambitus pauciora milliaria debentur, & eò quo minores fuerint paralleli.

CAP. IX.

De Terraquei globi divisione.

VNiversus Orbis duas in partes dividitur, Terram nimirum,& Aquam. Terra in geminas, ingentesque insulas aquis circumfluas conformata à Natura est. illarum, quæ dextrum Mundi Hemisphærium occupat, Vetus Orbis,qui tãtum antiquis,nec tamen ex integro,cognitus fuit, appellatur: quæ sinistrum tenet, superiori sæculo Europæorum navigationibus innotuit, atque Novus Orbis dictus est. Veterē Orbē in tres partes

tes cum Ptolemæo antiquiores Geographi partiti sunt Europam scilicet, Asiam, & Africam. Quãvis Ptolemæi tempore nulla ex his exactè cognita, & perlustrata. Europæ enim pars illa Borealis, quæ ultra parallelum LXIII porrigitur, abdita prorsus antiquis fuit: hinc ultimus ad Septentrionem Terminus Thule fuit. Asiæ verò tractus omnis, qui supra prædictum parallelum erat, etiã incognitus mansit. Ad Orientem verò magna Sericanæ Provinciæ pars, pleræque Oceani Orientalis insulæ diù latuere: neque ultra CLXXX Meridianum itum est. Africæ pars olim lustrata, usque ad parallelum latitudinis Australis partium XVI, & scrup. XXV. extendebatur: neque verò hæc tota in Mediterraneis peragrata. Quare tota Terræ latitudo à parallelo Boreali 63, ad Australẽ 16. m. 25 erat partium 79. scrup. 25. stadiorum ferme quadraginta millium, juxta veteres, nobis verò Mill. 6199. longitudo verò integer semicirculus à primo Meridiano, ad Meridianum partium 180. stadiorum juxtà veteres nonaginta millium, Milli. 14674. Præterea ultimam Africæ partem ductu Australis terræ incognitæ cum Asia coniungebant, Oceanumque claudebant: adeò olim rudis erat, & inexplorata terræ, marisque cognitio, quæ nostra ætate exploratissima, exactissimaque est.

Novus Orbis, quæ pars alterum Hemisphærium occupat, America ab Americo Vespuccio Florentino jure inventionis, appellatur: nam etsi à Christophoro Columbo Ligure primùm detecta, ab Americo tamen, qui illam magna ex parte lustravit, nomen sortita est. hæc ingens terrarum portio duas, inque magnas peninsulas, quas exiguo tractu adnectit Isthmus Panamensis, dividitur: harum, quæ ad Septentrionem vergit, Ameri-

ca Septentrionalis, quæ verò ad Austrum, Australis vocatur.

Atque hinc recentes Geographi universam Terræ superficiem mortalibus habitatam in quatuor partes divisere Europam, Asiam, Africam, & Americam. His nonnulli duas alias partes addunt, scilicet Terram Borealem circa Polum Arcticum, & Australem ad Antarcticum.

CAP. X.

De Oceano.

Altera Terraquei pars globi, Aqua, quæ undique, lateque terras complectitur: Oceanum Græci à velocissimo cursu dixere, quasi *ochy petis*: quo nomine etiam Latini indigitarunt. Est igitur Oceanus universa aquarum moles terram immenso, implexoque ambitu circumplectens. hinc Manilius:

Ipsa natat Tellus Pelagi lustrata corona
Cingentis medium liquidis amplexibus Orbem.

Hic autem cum unus sit à variis Mundi partibus varia sortitus est nomina ab Oriente dicitur Eous, & Orientalis, qui & Indicus nuncupatus, & Sericus etiā veteribus fuit. Est verò Eous Oceanus omnis ille maris tractus, qui inter Orientalem Africæ oram, India m, & Seres interluit. ultra ad Americæ litora Pacificum mare dicitur, & *Mar de Zud* Gallis, Hispanis, Germanisque appellatur, Austri nimirum mare. Ab Occidente Occidentalis, & ab Atlante Mauritaniæ monte Atlanticus: Gallis verò, Hispanis, Germanisque *Mare del Nort*, scilicet Septentrionis. Est autem Atlanticus Oceanus, qui inter Europam, Africam, & Americam præterfluit. Ab Austro Australis, &

Æthio-

Æthiopicus, quia ultra Æquatorem Africam abluit: A Septentrione tandem Septentrionalis, Hyperboreus Caledonius, & Scythicus dictus est, & nonnullis, Congelatum mare, quia nimirum hyeme congelascit: hic Oceanus Polum inter, Europam, Asiam, atque Americam situs est, dictus etiam est Græcis mare Cronium: quia ob frigoris excessum Saturno subiectum sit.

Cæterum alia Oceanus, minora veluti nomina ab innumeris fere regionibus, quas perluit adeptus est. Circa Seres, & Sinas *China* dictus, Sericus, & Sinicus: Ad Marianas insulas Hippadis pelagus, vulgò Achiplagus D. Lazari, quia crebras instar Ægæi insulas preterfluit. Sequitur Magnus Sinus, qui à Ptolomæo Sinas inter, & Aureã Chersonnesum ponitur: erit, quem nostri vocant *Golfo della Cocinchina.* Qui utramque Indiæ peninsulam interfluit, cujus in gremium se Ganges exonerat ab ipso Gangetius olim, nunc *Golfo di Bengala.* Tota illa Oceani pars, quæ ab Occidentali Indorum ora Arabiam usque porrigitur, Rubrum mare, & Erythræum dictum, quia Solis repercussu talem colorem induat: ab arena tamen alii, terraque appellatum voluere: nonnulli à Rege Erythra, qui in insula Ogyri tumulatus est. nunc ad Persidem Persicum, ad Arabiam Arabicum nuncupatur.

Circa Africam Æthiopicus Oceanus insequitur, qui ad Orientalem oram Barbaricus sinus appellatur, *Golfo di Zanquebar*, inter Africam, & Cernen insulam *Isola di S. Lorenzo* est Mare Asperum, syrtibus late, insulisque consitum.

Atlanticus Oceanus Mauritaniam, Hispaniamque interfluens Gaditanus, ad Cantabriam Cantabricus, ad Aquitaniam, Aquitanicus, ad Germaniam Germanicus Oceanus vocatur. Galliam verò inter, & Britanniam Britannius: quod mare

Gal-

Gallis *la Manche*, nobis *la Manica* dicitur. Tandem ad Hiberniam Hibernicus, ad Scotiæ litora, quæ olim Caledonia Caledonius. Ad Americam, quà Novam Galliam alluit, quæ & *Canada* Canadensis: inter Floridam, & novam Hispaniam sinus Mexicanus. ad Brasiliam Brasilicum mare: circa Terram Megellanicam Megellanius Oceanus, Pervanus verò ad Peruviam. demum inter novam Hispaniam & Californiam insulam Rubrum mare; quia instar Arabici sinus efformatum est.

C A P. X I.

De celebrioribus Oceani Sinibus.

OCeanus in continentis Terræ gremium illapsus sinum effecit, qui Græcis *Colpos*, hinc nobis *Golfo*: quinque autē veteribus cogniti fuere. Primus est, qui Plinio Codanus, Tacito Svevicus sinus dicitur: & passim Balthicum mare, Gemanis *die Oost Zee*, quod Mare Orientale sonat, & Daniam, Germaniam *Svediam*, & Livoniam interjacet. hujus pars est Finonicus sinus, qui Svediam interluit;

*S*ecundus est, qui Europam inter Africam, & Asiam ad Mœotidem usque extenditur Mediterranum, & inclusum mare dictum: Geographis internum: Tertius est *Sinus* Persicus, Persidem inter, & Arabiam, in quem Tigris excipitur. *Golfo di Balsorà*. Quartus Arabiam, & Ægyptum prætерluit cognomine Arabicus, & Erithræus *Golfo d'Arabia, e Mar Rosso*: Quintus Caspius, & Hircanus dictus, in quem Septentrionalem Oceanum influere veteres putarunt: recentiores nonnulli Euxinum per occultos meatus in Caspium

mare illabi opinati sunt. Ptolomæus maluit lacum appellare, cum pedibus circuiri possit, in Asiæ medio jacet, Mediam inter, Hircaniam, & Scythiam: In hunc Oxus fluvius, & Volga ingenti aquarum mole descendunt. His duo alii in Asia magni sinus adjungi possunt: Sinus Sericanus, qui *Sinas* inter, & Coream penisulam est, vulgo *Golfo di Nanquin*. Et sinus Japonicus, seu Chrysius, qui Coream Japoniam, & Orientalem *Scythiam* longo circuitu perluit.

CAP. XII.

De Mari Mediterraneo.

Olim, ut veteres commenti sunt, Europa isthmo, veluti ponte, Africæ adnectebatur: at terræmotu, quo Atlantia periit, terræ hinc, inde divulsæ: aut sensim exedentibus aquis dissociatæ; quare Naut. VII.

Isthmus erat medius, terræ discrimine parvo
Qui Libyam Europæ jungebat: & utraque Tellus
Una erat. at crebrò veniens vi pontus, & undis,
Paulatim exedit terras, medioque refusus
Europam tandem è Libya dimovit, & alta
Diducta ex Abyla tunc Calpe, & litora, & urbes:
Ac primum Thetis Oceano dignata marito est.
Tantum tempus edax, & edacia sæcula possunt.

Per Abylam igitur Africæ, Calpē Europæ, quos montes Herculis columnas ob illius laborum metas dixere, irrumpens Oceanus per medias terras interfluit, Europam, Africam, & Asiam alluēs, atque hinc Mediterraneum mare appellatum est: Cæsari clausum: & nobis etiam inclusum. Illius autem hic est circuitus. A læva Europam perfluens, est sinus Virgitanus, *Golfo di Cartagena*: se-

quitur hunc Illicitanus. *Golfo d'Alicante.* appellatur etiam, quod Hispaniam alluit, Mare Ibericum. ad Balearides Balearicũ. Deinde est Magnus Sinus Gallicus *Golfo di Lione*. Inter Cirnum insulam, & Liguriam Mare Ligusticum. Cirnum inter, Sardiniam, Siciliam, & Italiam Tyrrhenum mare *Mar di Toscana* Inferum etiam vocatum, uti Adriaticum Superum; unde Poëta.

An mare, quod suprà, memorẽ, quodve alluit infra?

Ad Sardiniam Sardoum, à Sicilia ad Cretam Siculum: quod Orientalem Italiæ oram, & Græciæ interfluit, Ionium mare, omnium maxime procellosum, hujus pars est Tarentinus sinus: Ex Ionio Hydruntum inter, & Aulonem irrumpens Adriaticũ sinum efficit, qui in intimos usque Venetorum recessus ascendit, totamque Italiam, Illyricum, & Macedoniam alluit, vulgo *Golfo di Venetia*: hujus partes Urias sinus *Mar di Puglia, & Golfo di S. Angelo*. Liburnicum, & Illyricum mare. Sinus Lissicus. *Golfo di Lodrin.* Ionium pelagus, quod & Ausonium olim vocitatum accepimus, per Rhion, & Antirrhion *Castelli di Lepanto* irrumpens sinum facit Corinthiacum, qui Cyrrhæus, & Naupactæus. *Golfo di Lepanto*. à Cyrrha, & Naupacto appellatus est. Græciam omnem inter, Asiam, & Cretam insulam, quod innumeris consitum insulis latissimè interluit, mare Ægæum Græci, Latiniq; dixerunt, nostri Archipelagus, Barbaris Mare Album, ut ab Euxino distinguant, quod Nigrum vocant. Ægæum mare ad Myrton insulam Myrtoum, ad Icariam, Icarium, Carpathium ad Carpathon. Sinus præcipui sunt Argolius *Golfo di Napoli di Romania*. Saronicus *Golfo d'Egina*, Thermaicus, qui Tessalonicam usque excurrit *di Salonichi*. Sed jam Magnus Mediterranei sinus per Sextõ Europæ, & Abydõ Asiæ. *li Dardanelli*

nelli, ingreditur Hellespontum ab Helle Athamantide dictum: hinc tenui Euripi ductu expatiatur æquor, ac Propontidem efficit *Mar di Marmora*: arctaturque rursus: angustiæ, Thracius Bosphorus, quasi Bovis transitus, nuncupātur. quem ultra, vastum iterum mare aperitur, Pontus Euxinus, Auxenos olim dictus, scilicet inhospitalis, quod importuosus, & procellosus sit: Græci nunc *Maurothàlassàn*, Turcæ *Caradènis*, hoc est *Mar negro*, indigitant. Euxinus cum Asiam longo amplexu permeasset, in Mœotidem per Bosphorum Cimmerium *Stretto di Caffa* ingreditur. in Mœotidem, *Mar delle Zabacche*. Tanais influit, fluvius Europæ, Asiæque terminus.

At Euxino relicto, post Ægæum, Carium est mare: circa Rhodum, Rhodium: à Creta ad Cyprum Creticum: A Cypro ad Syriam, Cyprium: at circa Pamphyliā Pamphylium, *Golfo di Satalia*, ad Ciliciam Cilicium, & Issicus Sinus *Golfo d'Alexandretta*: ad Syriam verò Syriacum, hinc Palęstinum, & Ægyptiacum. Tota hæc Mediterranei pars, quæ Asiam Minorem, Syriam, Ægyptum, & Cyrenem alluit, olim Parthenium, & Virgineum mare à Virgine Europa vocatum ferunt, nunc *Mar di Levante*: tandem ad Libyam, sivè Africam Libycum, & Africum, Numidicum ad Numidiam, ad Mauritaniam Mauritanicum.

CAP. XIII.

De Fretis, Euripis, & Bosphoris: insuper & Isthmis.

Fretum, quod ab undarum fremitu dictum Varro putat, est peroxiguus maris tractus geminas ex adverso terras interfluentis. Celeberri-

ma sunt Gaditanum, sive Herculeum: *Stretto di Gibaltar*, quod Hispaniam inter, & Mauritaniam fluit, Europamque ab Africa submovet. hic geminæ Æneæ columnæ, ut ait Philostratus, at ut Strabo, aureæ cubitorum VIII. erectæ Herculi erant, in quibus Nautæ sacrificabant. Longitudo hujus freti est milliariorum XV. latitudo V. Secundum est fretum Siculum, seù Mamertinum, *Faro di Messina*: Siciliam ab Italia disterminat: ejus longitudo à Scyllæo ad Leucopetram est milli: 23. minor latitudo à Cœny *Capo della Volpe* ad Pelorum *Torre del Faro*, est milli: 11 media à Columna Rhegina *la Catona*, Messanam usque est Mill. VI. Tertium est Calydonium, seù Corinthiacum. *Stretto di Lepanto*; Peloponnesum dividit ab Ætolis.

Quartum Chalcidicum fretum, sivè Euripus, *Stretto di Negroponte*. Euripum autem Græci vocant maris angustias, quibus recipro æstu, citissimoque ultrò, citròque cursu fluunt, refluuntque, itemque vorticibus sorbentur, eructanturque æquora: ut Euripo accidit, ubi quotidie septies sorberi, revomique undas ferunt. hinc Siculum fretum Taurominitanum Euripum Plinius vocat. Sunt adeo angustæ Euripi fauces, ut ponte jungantur, quo Eubœa Græciæ adnectitur, hunc pontem vetustate collapsum Turcæ ad Chalcidis obsidium instaurarunt. Quintum est Hellespontus inter Sexton, & Abydon, hunc ponte è navibus constrato Xerses cum exercitu transmisit: hujus latitudinem M ferè passivum faciunt.

Sequitur Sextum fretum, Thracius Bosphorus, quà Propontidis laxitas in angustias iterum coit: *Stretto di Constantinopoli*, & *Canale del mar negro*. patet passibus D: per quem ponte Darius in Europam copias transfuevit: de hoc Plinius: Invitis

hoc

hoc accidisse terris indicio sunt tot angustiæ, ac tam parva naturæ repugnantis intervalla ad Hellespontum 873. passuum ad Bosphoros duos, vel bubus meabili transitu. Unde nomen ambobus, & tanquam in dissociatione germanitas concors. Alituum quippe cantus, canumque latratus invicem audiuntur, vocis etiam humanæ commercia, inter duos Orbes manente, seù meante colloquio, nisi cum id ipsum auferunt venti.

Septimum fretum est Bosphorus Cimmerius, quà in Mœotidem paludem itur, interque Tauricam Chersonesum Europæ provinciam, & Asiam meat spatio passuum M.M.D. *Stretto di Caffa*. Est etiam octavum fretum Sardiniam inter, & Corsicam Gallicum vocatum, & Taphros. Latitudine milli: 7. passum D. Addunt nonnulli Cilicium fretum Ciliciam inter, & Cyprum, sed adeo latum est, ut hac appellatione donari minime conveniat.

Celeberrima Oceani freta, sunt Britannicum Angliam inter, & Galliam, sive Caletum, & Dubrin, etsi minor latitudo ab Itio portu, & promõtorio Galliæ *Blacknes* ad Angliæ promontorium Cantium *The nasse* sit Mill: XXII. Hibernicum Hiberniam inter & Scotiam latum mill. VII. Danicum, seù Cymbricum, per quem in Balthicum mare intrat Oceanus, incolis dicitur *Deisund*. patetque passibus MM Sericum fretum *Stretto di Nanquin*. Coream peninsulam à Sinis dirimit intervallo passuum MMM. Japonicum Japoniam insulam ab Orientali Scythia disterminans: Chrysium *Stretto di Sincapùra*, quo ab Aurea Chersoneso Sumatra divellitur: Sindicum *della Sonda*, aliaque quamplurima in Oceano Orientali, quorum laxitates non dum satis exploratæ,

Est etiam celebre Magellanicum à Cosma Magellano, qui primus hoc fretum trajecit: ultimam Americæ oram ab Australi insula dividit. Longitudo est mill. 420 latitudo minima passuum M. Mediæ VI. milliar. IV. VIII. & X. maximæ XX. & XL. innumeris insulis, & Syrtibus consitum. Præterea Scythicum fretum, vulgo *Stretto di David* inter Orientalem Asiæ oram, & Americam Septentrionalem, cujus latus non dum satis exploratum. Est in Sepientrione Fretum glaciale Novæ Zemblæ, vulgò *Stretto di Vvaigts*, quà immensa glacie Scythicum mare æstate resolutum fluit.

Isthmum Græci angustum inter duo maria terræ meatum dixere. Celebriores sunt, Primus Corinthiacus, quo veluti collo reliquæ Græciæ Peloponnesus adjungitur, Cyrthæusque sinus à Saronico disterminatur, spatio passum quinque M. Lachæum inter, & Cenchreas: quæ quidem inter oppida ad Peloponnesi tutamen murus ductus, instauratusque ab Atheniensibus, atque utrinque Austrum versus inflexus intercapedine mill. VI. atque hinc Hexemilion appellatum.

Secundus Thracius, qui Chersonesum Thraciæ faciat spatio mill. V. in hujus extremo litore olim Lysimachia. Tertius Macedonicus: Athonem montem intercapedine olim passuum MD Macedoniæ jungebat; quare nil mirum si à Xerse effosus perhibetur. Quartus est Thauricus inter Scythiam, & Tauricam Chersonesum, latus mill: quinque. Quintus est Chrysius, seù Malacensis, quo Indiæ extra Gangem Aurea Chersonesus copulatur. Sextus Arabicus Asiam inter, & Africã, qui intervallo C fermè mill. tam magnas rerum partes associat, atque Erythræum à Mediterraneo disjungit, tantum terræ interstitium ad expedi-

tam in Oceanum navigationem effodere Sesostres voluit, sed eò deterritum ferunt: ne scilicet Oceanus in Mediterraneum irrumpens, Asiam omnem obrueret. Septimus tandem est Americæ Isthmus Panamensis ab urbe Panama dictus, qui instar Arabici geminos Americæ orbes XVIII. Leucarum interstitio conjungit, quò si præfecto maria miscerentur, facilis, ac brevissima navigatio, jusque commercij per utramque Indiam foret.

CAP. XIV.

De Globo, Mappis Geographicis, & distantia locorum investiganda.

PRimus, qui Terrarum Orbem in tabulis graphicè pictum exhibuit, si Straboni credimus, Anaximander fuit. Nonnulli pellem, qua ventos Æolus incluserat, Ulyssique dono dedit, Mappam non immerito interpretantur, ex Pergamea pelle, in qua egregius vir Litora, Sinus, Maria, Ventosque descripserat: quibus inspectis facile navigationem instituere, & continuare potuisset. Certe Socratis ævo Athenis Græcia in tabulis depicta populo exhibita: hanc cum Alcibiades inspiceret: indica mihi, inquit Socrates, quæ tuæ possessiones. cumque minime cerni, notarique respondisset: *Quid igitur*, tunc Socrates, *his tibi divitiis, quorum Geographus nullam rationem duxit, tantopere places*? Augusti tempore etiam Romæ extabant tabulæ, quibus Orbis inscriptus visebatur: quare Propertius l 4. El. 3.

Cogor & è tabula pictos ediscere Mundos.

Pomponius Mela in uno planisphærio Orbem pinxit duabus continentibus divisum. Posidonius verò, etsi Terram sphæricam esse sciret, in ovi ta-

men formam descripsit, Claudius Ptolemæus Geographorum jure princeps, qui Adriano, & Antonino Imperat. floruit, in quadrati penè formam cognitum sua ætate Mundum accuratissimè omnium antè ipsum appinxit: quadratasque omnium Provinciarum tabulas dedit. Rem tam miram, tam utilem mirificè minores propagarunt: præcipue post annum 1302. cum Flavius natione Italus, patria Amalphitanus Nauticæ Acus, & Magnetis usum excogitavit. Nauticæ enim Acus, & Nautici Circini ope locorum longitudines inventæ, & certa ratione non tabulis tantùm pictæ, sed ære incisæ Terrarum partes, Montes, fluvii, lacus, sylvæ, loca omnia: ut jam de facie penè totus cognitus, vel imperitis sit Orbis.

Est igitur Globus Geographicus, sphæra quædam ex papyro, & Gypso elaborata, in qua Æquinoctialis, Zodiacus, Meridiani, Tropici, Polares, Paralleli omnes, Terra universa, cunctaque Maria ad vivum doctè, sciteque inscripta, appictaque sunt. hic autem Globus Meridiano immobili, & Horizonte, non secus, ac Armillaris sphæra, sustinetur. Planisphærium Globum ipsum in plano figuratum vocitamus. Primus autem, qui utrumque Hemisphærium, non dum detecta America, in plano descripsit fertur Arzaël natione Maurus, patria Toletanus, insignis Mathematicus, qui vixit circa annum 1069. jure enim arbitratus est non unum Orbem radiis suis Solem circumplecti, sed alterum etiam, quem Antipodes inhabitarent.

In Planisphærio Æquinoctialis recta linea repræsentatur, ut & Meridianus, qui medius ab uno ad alterum polum excurrit. primus verò Meridianus gemino circumductu utrumque Hemisphærium claudit: cernentis autem oculus in me-

dio

dio sectionis constitutus, utrumque spectat. In Planisphærio illud est incommodi; quod regiones in medio positæ arctiores figurantur, latiores verò, quæ ad extrema: id autem in globo minime accidit.

Mappas Geographicas eas dicere solitavimus, quibus Terrarum partem aliquam, Europam nimirum, vel Africam, aut Regnum, sive Provinciam velut Italiam, sivè Neapolitanum Regnum præ oculis juxta naturalem illius situm figuramus. In his per singulos gradus à sinistra ad dexteram Meridianos ducimus: sinistra Occidens, Oriens dextra inscribitur. ab inferiori parte ad Superiorem Parallelos numeramus, inferior pars Meridie, superior Septentrione insignitur. per hosce Parallelos latitudinem locorum in Meridianis numeramus: longitudinem verò per Meridianos in Parallelis. Prætereà apponi item solet scala milliariorũ, qua duorum locorum distãtiam indagamus. Si enim circino accipiam distantiam datorum locorum: & acceptam in scalam transferam, nota fiet in milliariis illorum quæsita distantia. Quoniam plurimæ ad manus haberi possunt Mappæ Geographicæ; & Enchiridii tenuitas illas minimè patitur; idcircò ab illis abstinendum duxi: idque vel ex eo præcipuè, quod hæ nisi grandiores haud commode usui esse possunt.

Ut autem sine scalæ adminiculo exactiori methodo ex latitudine, & longitudine locorum, eorundem itinerariam distantiam scire queas, illud animadvertas, oportet, nimirum uni gradui circuli maximi videlicet Meridiani, & Æquatoris milliaria LXXXI. deberi juxtà nostra placita. Parallelis verò non item, sed quo ad polum accedunt, eo minora convenire: id ut præ manibus

habeas, appono sequentem tabellam, qua quot Min: Æquatoris uni gradui singulorum parallelorum tribuantur, notata sunt.

G. Parall.	M.S. Æquat.	G. Parall.	M.S. Æquat.	G. Paral.	M.S. Æquat.
1.	59.59	31.	51. 9	61.	29. 5
2.	59.57	32.	50.36	62.	28.10
3.	59.55	33.	50.19	63.	27.14
4.	59.51	34.	49.44	64	16.28
5.	59.46	35.	49. 8	65.	25.21
6.	59.40	36.	48.32	66,	24.24
7.	59.33	37.	47.55	67.	23.36
8.	59.24	38.	47.16	68	22.28
9.	59.15	39.	46.37	69.	20.30
10.	59. 5	40.	45.57	70.	20. 1
11.	58. 0	41.	45.16	71.	19 33
12.	58 41	42.	44.35	72.	18.52
13.	58.27	43.	43,52	73.	17.32
14.	58.13	44.	43. 9	74.	16.32
15.	57.57	45.	42.25	75.	15.31
16.	57.40	46.	41.40	76.	14.30
17.	57.22	47.	40.55	77.	13.29
18.	57. 3	48.	40. 8	78.	12.28
19.	56.51	49.	39.51	79	11.26
20.	56.43	50.	38.34	80	10.29
21.	56.22	51.	37.45	81.	9. 23
22.	55,37	52.	36.56	82.	8. 21
23.	55 13	53.	36. 6	83.	7. 18
24.	54.48	44.	35.16	84.	6. 16
25.	54 22	55.	34.24	85.	5. 13
26.	53.55	56	33.33	86.	4. 11
27.	53.27	57.	32.40	87.	3. 8
28.	52 58	58.	31.47	88	2. 5
29.	52.28	59.	30.50	89.	1. 2
30.	51 57	60.	30. 0	90.	0. 0

PRO-

PROBLEMA I. PROP. I.

Datis duobus locis sola latitudine differentibus, eorum distantiam in milliariis exhibere.

Sint duo loca A & B, quorum latitudines diversæ. Subtrahe minorem ex majori: differentiam in grad. exhibitam reduc in millaria tribuendo cuique grad. milliaria LXXXI. singulis verò minutis passus 1350. summa erit distantia itineraria inter data loca. Sint exempli gratia Manfredonia in Apulia, & Rhegium Julium in Calabria: quæ duæ urbes in eodem fere Meridiano sunt: latitudò primæ est secundum Ricciolum grad. 41.7. secundæ verò 38.15. hæc subducta à prima dabit differentiam grad. 2. 52. hæc in milliaria redacta dabit itinerariam distantiam millia passuum 232000. Si loca sint in alio, & alio Hemisphærio, adde unam alteri latitudini: aggregatū in passuum millia statim reduces. In globo nullo negotio id præstabis: si circino sumas intercapedinem inter data loca: applicatoq; Æquatori circino, distantiam in grad. habebis, hæc in passus redacta itinerariam distantiam exhibebit. Demonstratio ex se patet.

PROBLEMA II. PROP. II.

Datis duobus locis longitudine tantum differentibus, eorum distantiam invenire.

Sint duo loca A, & B, quæ in eodem parallelo sint, at in diverso Meridiano Si loca sint in maximo parallelorum, nimirum Æquatore, praxis nil differt à superiori. Si verò in aliis mino-

ribus, sic operare: subtrahe minorem longitudinem à majori. Deinde observa in tabula quot milliaria debeantur singulis gradibus dati paralleli, per hæc enim ducti grad. exhibebunt locorum distantiam. Sint exempli gratia Monopolis in Apulia, & Neapolis: quæ in eodem fere parallelo sunt: Lõgitudo autem primæ est grad. 41. 17. secundæ 38. 22. juxta eundem Authorem, hæc à majori subducta dabit differentiã gr. 2. 55. Quoniam verò uni grad: paralleli grad. 41. quanta est latitudo utriusque, debentur ex tabula supra posita minuta Æquatoris 45. secundas vero 16. cõveniet grad. 2. 55. grad. 1. & minuta ferme 45. hæc autem in passus redacta dabunt distantiam itinerariam millia passuum 142000. hujus autem praxis demonstratio ex se item manifeste liquet.

PROBLEMA III. PROP. III.

Datis duobus locis latitudine, & longitudine differentibus, illorum itinerariam distantiam inquirere.

Sint duo loca A, & B, quorum latitudo, & longitudo diversa sit. Primò inquire differentiã latitudinis: inventamque in milliaria transfer: quæ in se ducta dabunt numerum quadratum. Secundo inquire differentiam longitudinis: hanc verò duces per milliaria, quæ debentur primi, & secundi paralleli utriusque latitudinis? hæc verò duo producta simul adde: dimidium perducti numeri duc in seipsum: & habebis secundum quadratum, hæc duo quadrata inventa in unum adde; ex aggregato radicem educ, hæc enim erit distantia quæsita.

Sit in figura VI. Iconismi I. A Mediolanum; exempli gratia, cujus parallelus AB grad. 45. 14. juxta Ricciolum, Meridianus AC grad. 32. 10. D Neapolis, cujus parallelus DC grad 41. Meridianus BD grad. 38. 12. AD distantia itineraria inquirenda. Primo subducta minori latitudine à majori, erit differentia grad. 4. 14. cui debentur milliaria 345. quæ in se ducta dant primum numerum quadratum 119025. Secundo differentia longitudinis est grad. 6. 12. quoniam in parallelo grad 45. debetur uni gradui min: Æquatoris 42. S 30. competent toti differentiæ longitudinis in prædicto parallelo milliaria 344. in parallelo verò grad. 41. milliaria 365. hæc in unum collata faciunt milliaria 709. dimidium hujus in se ductum dat secundum quadratum 111556. hæc autem duo quadrata in unum aggregata dát 250382: ex quo numero extracta radix quadrata 480. erit distantia quæsita. Cujus demostratio patet ex 47. primi Euclidis, ex qua quadratum Hypothenusæ æquale est quadratis reliquorum laterum. Longitudo enim Geographica AB inter Mediolanum, & parallelum Neapolis est unū latus, differentia BD latitudinis Neapolitanæ à Mediolanensi est latus alterum, Hypothenusa AD distantia itineraria: idē dic in secundo triangulo ACD. Invenimus igitur; &c. quod erat faciendum.

PROBLEMA IV. PROP. IV.

Data loci latitudine, in qua Zona, & quo Climate sit determinare.

Quoniam latitudo Zonæ Torridæ inter utrumque Tropicum continetur, scilicet inter la-

titudinem Borealem grad.23.m.30.& Australem grad.item 23 m.30 loca, quorũ latitudo erit minor grad.23.m.30.in Zona Torrida posita erunt: quæ verò latitudinem habebunt grad. 23.m.30. erunt in ipsis Tropicis. Sic quoniam latitudo Goæ Borealis est grad 15.m.30. erit in Zona Torrida Boreali. At quia latitudo Novæ Bataviæ est Australis grad.6.m.30.erit in Torrida Australi. Rursus quoniam latitudo temperatæ est à Tropico ad Polarem circulum, nimirum à grad. 23.m.30. ad grad.66.m.30. idcircò loca quorum latitudo est major grad.23.m.30.minor verò grad.66.m.30.continebuntur in temperata sive Boreali, sive Australi. Ita quoniam lat.Neap.est gra.41.Borealis, erit Neapolis in Temperata Boreali. Ea verò loca, quorum lat.erit grad.66.m 30.in ipso circulo locantur. Quorum autem major fuerit in Frigida statuentur. In mappis id facili negotio ex se quisque conficiet.

Ut vero, in quo Climate locus sit, dignoscas, sic ex tabula Climatum posita præstabis. Sit datus locus Neapolis, cujus lat.grad.41.jam si tabellam consulas, Polarem altitudinẽ in fine VI. Climatis reperies esse gr.41. m. 22. quapropter dices Neapolim esse circa finem VI. Climatis, & diẽ maximum horarum XV. Rursus sit Praga in Boioëmia, & Cravovia in Polonia, quarum lati:grad.50.quibus in tabella repertis, vides respondere IX Clima; erunt igitur hæ Urbes in IX Climate: & dies maximus erit horarum XVI.cum quadrante: determinavimus igitur &c. quod erat faciendum.

LIBRI I. FINIS.

Torrida Zona Temperata

C

Tro

Æq

Tro

Australis

LIBER II.

Quæstiones Selectæ.

CAP. I.

De Montium altitudine.

ITa parens rerum Natura Terrarum Orbem effinxit, ut mortalium vitæ esset accomodus; quippe qui hominibus ad inhabitandum destinabatur, quapropter modo in planitiem æquã extendi, modo in clivos leniter assurgere, modo extuberare in montes, inque valles modo humilè demitti jussit. quæ cum ita sese habeant, illud scitu dignum inquiri Geographis solet; quanta nimirum altissimorum montium recta supra Horizontem elevatio sit. Et quoniam varii, diversique montes sunt, varia quoque antiquorum placita fuisse competimus. Nonnulli apud Plutarchum in vita Pauli Æmilii, qui Persem vicit, Macedoniamque Romano Imperio adjecit, opinati sunt altissimos quosque montes ultra stadia X. passus scilicet MCCL non ascendere. Dicæarchus Pelion Thessaliæ altum facit stadiis X. Cyllenem verò Arcadiæ idem apud Geminũ ad stadia XV. pro-

promovet. Cleandrus lib. 1. Cyclicæ Theoriæ cap. 10. nullum vult montem supra stadia XV. evehi: quemadmodum neque ultra XXX. maria descendere. At verò è nostri ævi Geographis Blãcanus in loca Mathem. Arist. nullum ad sesquimilliare montis apicem attollit. Petavius, vir summæ eruditionis lib. VII. Uranologiæ cap. 10. vix ad VI. millia passuum montem ullum assurgere affirmat. Furnerius lib. 19. Hydrographiæ cap. 8. supra passus 7358. attolli rotundè negat. Ricciolus, & Grimaldus apud illum, aliique ad immensam pene altitudinem montium cacumina emergere supra nubes, ac nubila confirmarunt.

PROBLEMA I. PROP. I.

Ex ambitu, & ascensu montium illorum altitudinem conjicere.

Ætna, cujus veluti appendix Sicilia, non minus flamma celebris, quam nive, quippe, ut bellè Poëta:

Scit nivibus servare fidem, pariterque favillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu, fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.

patet ambitu mill. C. ejus verò ascensus arduus per oppidum, cui nomen *Randazzo*, olim Trinacria dictum, statuitur milli: XX, à Catana tamen lenior est mill. XXX. Jugum supremum mõtis est passuum D, at salebrosũ & lubricũ, ut vix duabus exhauriri horis possit: ambitus crateris ignivomi patet passibus quater M. Sit jam in figura II. Iconismi II. conus rectus ABC, cujus circuitus ADCE esto mill. C, diameter AC ex Archimede mill. XXXII, semidiameter AI, XVI: Jam si ascensus es-

fet

set æquus per rectâ AB mill.XX.jam ex Trigonometrica regula altitudo AB colligitur mill. XII. quia tamen nõ æquus est,& jugum ultimum arduum nimis,erit minor mill. fermè 8. atque hinc liquet,quam Maurolycus invenit mill. 4. & quã colligit Ricciolus V, & passum DCVI. non esse nimis enormem.

SCHOLION.

Icciolus vir solers,& industrius, cum observasset altitudinem Paterni montis, ex loco unde ad M. passus scanditur,ad CXX passus elevari ab Horizonte perpendiculariter: clivum verò quà æquum,quà iniquum una hora superari,cõfecit sequentem tabellam, ex qua minime falsis conjecturis colligi cujusque mõtis altitudo facile potest,etsi non ex amussi Geometrica:quæ tam vario, atque inæquali montium ascensu exacta ad trutinam haberi non potest.

Ascensus Passus	*Horæ Ascensus*	*Altitudo perpend. in passus.*
1000	1	120
2000	2	240
4000	4	440
6000	6	960
10000	10	1200
20000	20	2400
30000	30	3600
40000	40	4800
50000	50	6000
60000	60	7200

Ex hac ascensus conjectura colligitur ex Dicæarcho Æmi verticem altum passus 1250.ab eo tamen

tamen loco, ex quo ſcandere viatores ordiuntur. nam ſupra maris æquilibrium altior erit fortaſſe bis M.paſſus.Præterea,quoniam trajectus Alpium eſt milliariorum LXXXVII. quorum LXXV,ſunt æquioris aſcenſus : reliqua XII. ardui: totus verò aſcenſus conficitur diebus V: ſi tabulam poſitam conſulamus,eruemus Alpes altas mill. XII. Hinc verò dilucidum eſt Italiæ montes altiores eſſe,quam Græciæ,Thraciæque montes ſint,quales Æmus,Rhodope, Pangæa, Olympus, Pelion, Taygeta,Oſſa, Lycæum,Parnaſſus,qui una die ſuperantur, ut ait Strabo lib. 4. Atlas Mauritaniæ mons,qui,ut Pomponius Mela, altius quam quod cõſpici poſſit in nubila erigitur,Cœlum,& ſydera non tangere modo vertice, ſed ſuſtinere quoque dictus eſt:& ob id Poëta:

Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

quantæ ſit proceritatis ita ex Plinio conficitur. hic lib. 5. cap.22. ita ſcribit: Svetonius Paulinus, quem conſulem vidimus, primus Romanorum tranſgreſſus Atlantem dicitur aliquot millium ſpatio,prodit quidem de excelſitate ejus, quæ cæteri, verticem etiam æſtate altis operiri nivibus, decumanis ſe eò perveniſſe caſtris,nempe diebus X.quia verò una die conſcenduntur paſſus 1250, erit tota altitudo paſſuum 12500: at quoniam lento admodum gradu milites cum ſarcinis progrediuntur ; idcircò reduci ad mill. X. altitudo poteſt.

Riphæi,qui ab indigenis ob nimiam altitudinem *Stolps*, nimirum columnæ Cæli appellantur, ne XVII. quidẽ diebus ſuperari potuere à nobili viro Simeone Teodoronuit, quem Baſilius Moſcoviæ Dux ad explorandam altitudinem, trajectumque in Scythiam miſerat, ut author eſt Sygiſmundus Herbeſtenius, cenſendi ex calculo altiores mill.XXVIII,

PRO-

PROBLEMA II. PROP. II.

Data terræ diametro, & arcu distantiæ, ex qua in mari, vel in litore incipit apparere summus montis apex, illius altitudinem invenire.

E Centro Terræ A (*Iconismi II. Fig. III.*) intelligatur descriptus quadrans BC: ipsius autem Terræ semidiameter esto AB, cui in directum insistat montis elevatio BD: montis verò apex D incipiat videri ex puncto E in superficie terræ, marisve: distantia maximi arcus sit BE, quæ sit nota in gradibus, vel milliariis: ducatur tangens DE: hæc ex 18. Tertii Elementorum faciet cum AE ducta à centro ad contactum angulum rectum AED. jam in triangulo AED rectangulo ad B datur latus AE Terræ semidiameter, quare si fiat, ut sinus totus ad semidiametrum AE, ita secans arcus BE, anguli scilicet BAE, (qui etiam supponitur notus) ad quartum, prodibit AD: ex hac verò subducta semidiametro AB, reliquum erit altitudo BD montis quæsita, quod facere oportebat.

SCHOLION.

VT propositi quæsiti praxis clarius innotescat, addam hic nonnulla exempla, quæ rem expeditam, ac dilucidam magis facient. Inter Canarias insulas, quę olim Fortunatæ, celeberrima est, quæ vulgò *Teneriffa* (mihi est Junonis insula) appellatur: hac in insula celsissimus mons surgit, Picus dictus, cujus apex adamantis instar acuminatus perpetuis flammis coruscat, ut author est Aloysius Calamustus apud Ramusium volum. 1. pag. 98. de hoc monte à nobis VIII. Naut.

Hic

Hic tam præcelſus montis vertex à Matera navigantibus, inſtar marmorii templi eminus viſi ſupra Horizontem conſpicitur: quia verò, utraque inſula in eodem fere Meridiano, maximo nimirum circulo, eſt: atque Materæ polaris altitudo juxta Dudlæum lib.2.arcanorum maris, eſt grad.XXXII. ſcrup.XXX. *Teneriffæ* grad XXVIII. ſcrup.XXX quare differentia grad.IV. eſt diſtantia inter utrumque locum : quibus reſpondent mill.324.juxtà noſtram ſententiam: quoniam verò ſecans grad. 4. ex tabula Sinuum, eſt partium 100244 ſi ducantur per paſſus 4673050, quot ſunt in ſemid. terræ, productum erit partium 468440212000.ex hoc numero deducto Sinu toto, remanet tota AD paſſum 4684402: ex hac vero deducta iterum ſemid. remanet altitudo Pici paſſuum 11402. mill.XI, relictis fractionibus, & parte viſa pro refractione. Sit jam alterũ exemplum de Caucaſo, de quo ſic habet Ariſtoteles lib.1. Meteor.tex 63. ex codice emendato apud Athanaſium Kircherium lib.9.artis magnæ: Caucaſus verò mons eſt eorum, qui ad æſtivum Solis ortum vergunt, multitudine æque, atque altitudine maximus. altitudinis autem argumentum eſt, quod videtur ab eo loco, quem Profunda Põti vocant, & à navigantibus in paludem Mœotidem. prætereà ſummitates ejus ad tertiam uſque partem noctis ab Aurora manè, & Veſpere radiis Solis illuſtrantur. Hæc Ponti Profunda partes sũt Euxini maris propè Boſphorum Cymmerium: ſic appellata, quod fundo carere videantur. ad hæc igitur loca præternavigantes, contra quæ campi extenti ſunt, Caucaſi verticem aſpectant. At quoniam juxtà Ptolemæum tam Ponti Profunda, quã Caucaſus in eodem ſunt parallelo, & diſtant gr. 12. gradibus autem 12 paralleli, qui ab Æquatore di-

distat part. 47, quanta est utriusque loci Poli altitudo, respondent grad. Æquatoris 9. scrup. 32. erit illius secans 101400. quæ ducta per semidiametrum Terræ passuum 4673000, erit productum 473862200000. ex quo detracto sinu toto, & ex residuo Terræ semid. reliquum dabit altitudinem Caucasi passuum 65622. mill. scilicet LXV. demptis fractionibus.

Hic verò non prætercam Philosophum minimè locutum de tertia noctis parte, ut scilicet, usque ad id temporis à Sole illuminetur, ut quamplusculi dixere, autumantes Aristotelem fabulā è vulgi opinione retulisse: at de tertia montis parte, ut textus germanus sit: *Insuper illuminantur à Sole noctu ipsius summitates, usque ad tertiam partem, & ab Aurora, & iterum à Vespere:* habet enim Græcus codex, juxtà probatissimos Auctores.

ἐτι δε ἡλιοῦται τῆς νυκτὸς αὐτοῦ τὰ ἄκρα μὲχρι τοῦ τριτου μέρου ἀπότε τῆς ἕω, καὶ πάλιν ἀπό τῆς ἑσπέρας. Ità enim congruum est ad ea quæ ostensa sunt. Haud enim putarim virum adeo solertem, naturæque mysten acutissimum fabulas secutum. cum enim de Riphæis loquens primo Meteor. textu 63. dixisset: *sub ipsa autem Arcto supra ultimam Scythiam, quæ vocantur Riphæ, de quarum magnitudine sermones, qui jactantur valde sunt fabulosi:* ità profecto & de Caucaso dixisset, si fabulam existimasset.

THEO-

THEOREMA I. PROP. III.

Montes adeò proceri sunt, ut ad multà passuum millia verticem attollant.

DEmonstratur: Ex hactenus ostensis liquet Picũ, Teneriffæ ultrà decimum millarium assurgere, Caucasum supra L. ergo montes adeo proceri sunt, ut ad multa mill. attollantur. Præterea Casius mons Antiochiæ proximus, cujus è vertice, ut refert Solinus, vigilia adhuc quarta conspicitur Solis globus: quod & Pomponius Mela, & Plinius affirmant, cum igitur poli elevatio in Casio monte sit grad. 38. & nox brevissima æst te hor. 9. scrup. 22. erit quarta pars hor 2 scrup. 20. ut autem videatur Sol prædicta hora requiritur ex demonstratis à Ricciolo altitudo 50. mill. tantæ ergo elevationis Casius erit. Item Beraguæ, seù Pariæ montes L milliariis alti ex Columbo emergunt, esto alii ad XVIII. tantum attollant. Atlas procerus XII. Riphæi XXXVI. Norvagiæ montes ex Olao XIII. constat ergo altissimos montes esse, & supra nubes, & nubila elevari, quod erat demonstrandum.

SCHOLION.

SCio equidem complusculos esse, quibus hæc paradoxa videantur: eos præcipue, qui in Historijs minime versati, Mathematicasque disciplinas vix primis labris degustarunt; idcircò, quæ negotii quid facessere possunt, accurate pensitabo. Et primò quidem, si montes tam alti, vastique forent, ut turritis verticibus ultrà L lapidem insurgerent; jam quis ibit inficias tam magnas pro-

ce-

ceritates visendas in ipsius Terræ umbra, vel cæcis esse? quare minimè rotundam, sed scabram, atque protuberantem in Lunari defectu Telluris umbram cerneremus, quam tamen globosam nullis tuberibus prominentem, nullis scissam laciniis, vel Telescopio inspicimus: quapropter nullæ erunt tam precelsæ montium altitudines. Verùm esto, altissimi montes sint, non idcircò cum tota Terrarum mole collati, sensibilis alicujus magnitudinis invenientur, quare neque illorum umbra sub sensum cadet: certè in pila eburnea, quantumvis lævi, aliquæ sunt exuberantiæ, quas minimè è longinquo discernimus, cũ tamen maiorẽ cum globo habebunt eburneo rationẽ, quam tota cum Terra montes sui. Præterea ut Galilæus ostendit altissimi in Luna mõtes sunt mill. IV. & ut Ricciolus confirmat, VIII. qui cum minori Lunæ mole, majoris rationis sunt, & tamen quis hosce in Luna montes lynceus vidit?

Secundò, cùm D. Damascenus 2. de fide orthodoxa, aliiq; PP. affirment montes à Deo factos à Terra effossa, cum Oceano continendo alveum fabricaret, rationi magis consentiret, si tantum assurgere montes dicamus, quantum maria descendunt: Hæc ad IV. milliar. eunt in Barathrum, ut vult Leo Albertus lib. 4. Archit. immo si Dudlæo, Blancano, aliisque fides habenda sit, vix 2. mill. profunda sunt maria: tantundem igitur ascendere in altum montes verò simile magis est. Verum enim verò, concedam licet è terra effossa compactos (quod ipsum multis non placet) quid tamen vetat fieri potuisse, ut altiores ex aggesta Terra, e tam vastis Terræ cavernis educta, èque tam ingenti Oceani alveo? Insuper, etsi ad IV. mill. subsidere Oceani fundum Nautæ deprehen-

de-

derint, pro certo nihilominus est, quamplurima loca reperiri, in quibus immensæ patent aquarum voragines, ut jure Majolus colloquio X. dierum canicularium, alicubi mare inperscrutabile dixerit. talis est ea Euxini pars, quæ ob id Profunda Ponti appellatur: talis item Oceanus, juxta Taprobanem, ut refert Plin. lib. 6. cap. 22. & Solinus cap. 54. & Fromondus lib. 1. Meteor. cap. 5. Indicum Oceanum, & Pacificum mare miræ profunditatis esse à Batavis deprehensum, attestatur. Immò ipsa Sapientia, quæ Cœlum distēdit, terram fundavit, mariaque terminis circumscripsit, ita primo Ecclesiastici: altitudinem Cœli, & latitudinem Terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?

Tertiò, diluvii aquæ, ut sacer textus habet, supra omnes, maximosque montes ascenderunt, ità ut Noëmi arca mōtibus altior enataret: quæ mox subsidentibus paulatim aquis super Armeniæ montes quievit: quos montes indigenæ Ararat vocant, & Caucasi, Taurique pars sunt, jam verò, si ad L usque mill. aquarum illuvies assurrexisset, quam ingens, quam immanis fuisset? Quinimmò, aquæ illæ è nubibus effusæ, cum sacer codex habeat: Et cataractæ Cęli apertæ sunt: quapropter altissimos quosque montes infra nubes esse censendum est: at nubes ultra stadia XL, ut Posidonius censuit, apud Plin. lib. 2. c. 23. nō elevantur: neque igitur montes ultra XL stadia assurgunt. Prætereà cum Olympus nubes exuperet, ut ait non unus Lucanus lib. 2,

Nubes excedit Olympus

Sed Claudianus id ipsum eleganter affirmat:

Ut altus Olympi
Vertex, qui spatio ventos, nubesque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube serenum

Cel-

Celsior exurgit pluviis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat.

Idq; etiam astipulatur Solinus, Afrodiseus, & D. Augustinus, qui tradunt in ara Jovis summo in Olympi vertice extructa, voluente anno repertos caracteres sacrificiorum intactos à ventis cum iisdem notis, quas quidam olim iis ad experimentum impresserant. Imo, ait Augustinus, nec aves ibi repertas, nec homines durare potuisse nisi spongiis humentibus ad nares applicatis ob illius aëris tenuitatem: quin etiam Philoponus testatur se virum novisse, qui Olympum scandens; infra se nubes, & fulgura vidisset, cum autem Olympus vix X stadiis ex dimensione Zenocratis altus sit, nullæ nubes ultra *X* stadia à Terra recedent, aut saltem *XV*, quanta ex Gemino Cyllenes altitudo ponitur, quæ quidem Mercurii ara celebris supra nubes sese invehit. cum ergo Sacer scriptor montes omnes imbribus desuper effusis apertos, obrutosque affirmet, non erunt nubes altiores stadiis X. aut XV mill. scilicet ad summum II. quod & Aristoteles fatetur, cum scribit primo Meteor. tex 15, nec transcendunt venti altissimos montes; quod si ità, nec nubes ultra volitare consuesse, necessum est; cum graviores ventis existant. Principio, qui redarguetur; si quispiam dixerit nubes ultra stadia 40. attolli? cum locum illum Posidonii aliter Nonius, & Thyco ex vetustissimis exemplaribus legant CCCC nimirum stadiorum, mill. scilicet L. Neque dissentit Plinius inquiens: plures item nubes DCCCC. stadiis in altitudinem subire prodidere. statimque sapienter addit: Incomperta hæc, & inestricabilia, ita profecto, & varia res est. Fromondus primo Meteor. ad IV. mill. Billyus V. Ricciolus fermè III, ire nubes se dimensos fa-

ten-

tentur. Verum quia varia locorum natura eſt, certa regula quì fiet? nonnulli enim ſunt montes, in quibus progigni nubes nequeunt; alii lacunis ſcatent, ut Ceniſtus, Supremus Penninus veteribus appellatus: in his nubes, imbreſque denſis e vaporibus procreari nemo unus inficiabitur. Prætereà Olympum, cæteroſque montes nubes tranſcendere, eodē adibito argumento adducti compluſculi pernegarunt, fabulas Poëtarum, Græcorumque relata arbitrantes. Imo Maiolus colloquio XVI. refert Philelphum quendam Olympum conſcendiſſe, nubeſque non infrà, ſed ſupra ſe vidiſſe. quamquam hoc Reſta lib. 2 Meteor. altitudini Olympicæ tot alluvionibus diminutæ. neſcio an jure? attribuit. At verò inficias ibit nemo nonnullos eſſe montes, qui vel ſemper, vel interdum ſint immunes à nubibus, quod de Atlante etiam Solinus affirmat: quamquam ejus verticem incanum nivibus Plin. dicat, recinatque Virg.

Cui nubibus atris
Piniferum caput & vento pulſatur, & imbri.

Tandem Caietanus in cap. 7. Geneſeos, docet non omnes montes aquis obrutos fuiſſe: cenſetque Sacrum Scriptorem locutum de montibus, qui ſub aërio Cœlo exiſtunt, ubi nubes coguntur, imbreſque cadunt: non verò de his, qui ſupra exurgunt quales Olympus, Caucaſus, Cyllene, & mons ille, in quo juxta Paradiſum Enochus aſſervatur, neque profectò inſolens Sacro Scriptori, aërem Cœlum identidem appellare, ut ſexcentis in locis manifeſtum eſt. Verùm Ricciolus minimè Caietano manus dat: ſed ex D. Auguſtini authoritate contendit, Divinum Codicem literali ſenſu exponendum, niſi cum palmaris, ſolidaque veritas, ne fiat, certò prohibet. Quamquam enim

Olympi,aliorumque montium ea ſit conditio, ut perpetuò à ventis, pluviiſque immunes ſint:potuiſſet nihilominus ab imbribus illuc aliò translatis obrui,obtegiq; & eò facilius,quia Diluvium non ex unis imbribus, ſed ex abyſſo erumpentibus aquis conflatum eſt. quin & ſuppeditari nubibus novi vapores potuiſſét,novaque materies, attollique altius, ut excreſcentibus aquis,altiſſimorum vertices montium operirentur. Non enim ſcitè, appoſitèque Fromondus lib.2. cap 6. Diluvii cauſſam è communi Meteor. lege confingit:immò Auguſtinus lib.13 De Civit.Dei,egregiè,ut ſolet,ad rem noſtram: De montium altitudine, quam omnem ſcriptum eſt tranſcendiſſe aquam cubitis XV, quidam non rectè dubitant propter Olympi montis hiſtoriam: ſi enim Terra invadere potuiſſet ſpatium trãnquilli illius aëris,ubi dicitur nec nubes videri,nec ſonus ſentiri,cur non aqua creſcendo? Si igitur ab Opifice Maximo attolli tellus potuit,ut nubes ſuperaret, potuiſſet profectò aqua elevari, ut eundem aërem obrueret.At inſana profectò, & inſolens ea aquarum moles.eſto: verum ad puniendam inſanam hominum ſuperbiam, & ſupra omnem fidem inſolentia ſcelera, nonne debita, atque opportuna? Quæ quidem vaſta aquarum moles in aërem,ex quo conflata,ſuum iterum reſoluta,exinanitaque eſt.

CAP. II.

An montes magis accomodi ad mortalium uſum, an verò Planities ſit.

TErram,parentem nimirum omnium,atque altricem,ex qua educti,quam colimus, vel iti-

neribus perambulamus, vel jactis seminibus herbulis vestimus, ac frondibus, vel positis fundamentis ædificiis habitamus; si ad pabulandum spectes, nemo unus erit, qui inficias iverit commodiorem esse planitiem, quam montes. quapropter magis campestria, quam montosa laudantur: in campestribus enim expeditissimi cursus non hominibus modo, sed brutis ipsis, quorum adminiculo plurimum vita juvatur: expedite commercia jungimus, literisque mutuo datis, acceptisque animorum arcana clam aperimus; merces distrahimus, sancimus fœdera, leges accipimus, & damus: cæteraque vitæ commoda exercemus; ut non immeritò campestria magis placeant. At verò per montes, inaccessosque vertices difficillimi aditus, implexæque viæ, ut ne iniri possint commercia, seque mutuo gentes colere, positi videantur. Et sanè provida parens Natura diversas genio nationes, moribus, lingua, perpetuis montium jugis disterminavit. Sic ab Hispanis Gallos, interposita Pyrene, inacesso montium vallo se movit. A Gallis verò, & Germanis immenso Alpium tractu, tutissimo veluti muro Italiam seiunxit. Quibus nostra discordia, atque in Orientem translata Imperii maiestas aditum aperivit: ut Bellicorum I.

Barbaricis dedit illa viam tot gentibus: illa
In mea damna iugis Alpes dimovit apertis.
Heu mihi! tunc magni decor omnis, & alta potestas
Occidit Imperii, sedes cum fixa sub Ortu est.
Quis tantus furor, & quæ tanta insana cupido
Mollibus Auroræ populis mea credere sceptra?

Fatendum tamen est tutiores montes esse, in quos haud facilis hostibus aditus patet: ut ob id veteres arces, atque urbes jugis imposuerint: an verò ad reliqua plantationem scilicet, & ædificationem commodior, pensitandum in præsentia est.

THEO-

THEOREMA II. PROP. IV.

Arbores, ac plantæ recta assurgunt non super pavimentum montis declivis, sed supra Horizontem.

SIt in schemate apposito (*Iconis. II. Fig. IV.*) mons declivis ABC, cujus Horizon sit DE: ex punto B erigatur perpendicularis BG ad pavimentum montis ABC: prætereà ex eodem punto B agatur HBF perpendicularis ad Horizontem: quæ erit linea directionis, in qua solum gravia consistere possunt: jam dico arborem ascensuram per lineam BH rectam ad Horizontem DE, non verò per BG, ut sit recta ad planum montis ABC.

Demostratur: Gravia non possunt recta consistere, nisi in linea directionis, cum igitur arbores gravia sint, non poterunt extra hanc lineam insistere. quoniam verò linea directionis gravium est HBF, non verò BG, fiet ut arbores rectà ad Horizontem ascendent per BH, non BG, respectu ad Horizontem, non ad planum montis habito. Præterea cum suapte natura; ut stabiliores sint, radicibus inniti petant, directiores esse oportebit. Accedit quod cum arbores maximè calore Solis, apertoque aëre vegetent, ut rectà se attollant, quo propius luce, Cœloque gaudeant liberiori, necessum est. atque ob id altius crescunt in vallibus, conante scilicet natura, ut ab inimicis umbris in lucem se se emittant. Quod quidem minimè locũ habet in vite, cucurbita, hedera, ac portulaca, quæ radicis vitio, vel humi repunt, vel aliis truncis innixæ, veluti precario vivunt, ac crescunt.

THEOREMA II. PROP. II.

Non est magis accomodum ad ædificandum planum montis acclive, quam æqua planities; imo magis hæc opportuna.

Sit in figura V. Iconismi II. planum acclive montis AC, planum verò Horizontis sit AB: jam si in plano AC ædificetur turris AEDC, hæc non erit magis capax, quam si insisteret plano æquo AB.

Demonstratur: Quemadmodum murus CD rectus centro insistit, eodem modo insisteret, si demitteretur, usque ad B in æquam planitiem: quapropter quemadmodum sunt paralleli muri AE, CD saltem ad sensum, sic essent paralleli AE, BD: ergo non magis capax erit turris ædificata in acclivi, quam in æqua planitie. Præterea illud incommodi est; nam si in monte ædificium moliaris, major erit labor comportandi lapides, & cæmenta, tignaque, quæ ad ædificii structuram necessaria sunt: qui quidem in planitie non tantus est. Insuper vel erit inutilis pars ABC, vel Terra effodienda, alióque non sine sumptu, ac labore asportanda: id quod in planitie non accidit. Neque opponas parietes magis distare in DE, quam in AB, quia scilicet magis distant à centro, & quò magis parietes distant, majorem extendunt angulum. Nam etsi verùm id certò sit, excessus tamen non est sensibilis.

THEOREMA III. PROP. V.

Non plures arbores plantari poſſunt in acclivi montis ſuperficie, quam in plano ſubiecto.

VT propoſitum oſtendam, præmitto montes duplicis generis eſſe, quidam inacceſſi ſunt, abruptique, & ut ait poëta, lapis omnia nudus: & quidem de his nulli planè dubium ad humanos uſus minime perutiles eſſe. quippe qui feris, ac volucribus dati à natura ad incolendum. & quamquam mollem alicubi Terram vomeriſque patientem habeant, tamen præ nimia declivitate ſemina, quæ jaciuntur, vel alluvione decidunt, vel ſi ſemel radicem fixerint, ſublapſa in præceps aqua, una & ſabulum ruit: atq; deficiente humore, aut germina areſcent, aut ſucco deſtituuntur opportuno, ut ad perfectam maturitatem creſcant. Alii ſunt clementi clivo elevati: & hos hominibus natura largita eſt: de quibus modo cõtemplandum, ſint necne ad noſtrum uſum magis idonei. Inſuper certum eſt plura grana ſpargi poſſe in montana ſuperficie, quam plano ſubiecto: nam cum maior ſit ſuperficies montis curva, quam plana illi ſubiecta, nullum profectò dubiũ quin magis capax ſit. id exemplo ponam ob oculos. Sit tabella palmaris, & quadrata: in qua diſponatur longa ſerie, & multiplici grana tritici, quæ ſeſe ſingulis lateribus ſingula tangant. ut verò tota tabella granis repleta fuerit, altera accipiatur, quæ eandem habeat latitudinem, ſed duplam longitudinem: jam ſi illam granis eodem prorſus modo, quo in altera factitatum eſt, repleas, recenſeaſque numerum, duplo maiorem reperies. Id quoque accidet ſi grana ita diſponas,

ut inter singula spatium intersit: ex singulis enim seriebus singulis granis ablatis, numerus, qui superest, duplo minor erit in priori tabella, duplo verò major in secunda tabella, quam in priori.

Jam verò si quæratur, an plures arbores plantari possint in superficie acclivi montis, quam in plano subiecto: dico non plures plantari in acclivi posse, quam in plano. Demostratur. Sit in figura VI. Iconismi II planum acclive montis AB, planum subiectum CB, ex punto A demittatur perpendicularis AC ad planitiem CB: in punto D intelligatur plantata arbor DH. mox statuatur minima distantia, quæ requiritur inter duas arbores, sive hæ sint pinus, sive ulmi, aliæve: hæc autem sit DE: positisque æquis intervallis DE, EF, FG, & sic deinceps, in quibus intervallis plantatæ sint arbores DH, EI, FK, GL. erigantur jam perpendiculares DHM, FIN, FkO, GLP: quæ montis planum secabunt in puntis M, N, O, P. Quoniam verò ex prima hujus, arbores ascendunt perpendiculariter, erunt omnes arbores in plano plantatæ in his perpendicularibus, & quia posuimus arbores satas in minori distantia, citra quam suffocantur, fiet, ut æquales numero sint arbores positæ in monte AB, in puntis M, N, O, P. Quoniam enim inter arbores DH, EI, eadem prorsus est distantia, quæ inter arbores M, N, siquidem perpendiculares sunt DM, EN, & parallelæ ex 29 primi elemẽti, cum anguli MDE, NED recti sint, non poterũt in toto spatio MN, vel NO, aut OP, aliæ arbores plantari: sicuti neque in DE, cum posita sit minima distantia DE: ergo tot arbores plantari in plano possunt, quot in acclivi monte constituentur, quod erat demonstrandum.

SCHO-

SCHOLION.

QUod de arboribus dictum est, de aliis plantis minoribus dices, cum hæ pariter certam requirant distantiam, quæ si desit succrescere non possunt. Ast illa hic difficultas, quid negotii facesset. Quoniam enim quantitas Terræ MN, quæ est media inter arbores MQ, NS, major est quātitate Terræ DE inter arbores DH, EI existente; maior erit distantia inter superiores arbores MQ, NS, quam inter inferiores DH, EI; sequitur in majori Terræ quantitate plures arbores poni posse, adeoque plures in monte, quā in plano monti supposito. Prætereà, quia superius innuimus maiorem esse montis superficiem AB, superficie CB; major autem capacior; ideoque utilior ad plantationem. Quod verò ad lineas AB, CB spectat, eas inæquales esse, & quidem AB majorem, demonstratur ex 19 primi elementi: cum enim angulus ad C rectus factus sit, erit latus AB oppositum maiori angulo maius. Si igitur ponatur AB dividi in tot partes in quot divisa est CB maiores erunt partes lineæ AB, quam BC: & sic maior Terræ portio MN, quam DE. Verum propositæ difficultati facile occurri potest. Si teneatur, quomodo statuenda distantia sit. nam etiamsi major Terræ quantitas sit MN, quantitate DE, ut optime demonstratum; at aliter accipienda distantia. cum enim non à quovis puncto unius arboris ad quodlibet aliarum sumi debeat distantia: nam si sic, nil certè statui posset, cum esse, & in maiori, & in minori spatio possent: quod insolens profectò est. patet enim majorem esse intercapedinem inter punctum supremum arboris DH, & E imum arboris EI, quam sit distantia inter HI, vel DE,

quapropter arbores essent,& in maiori,& in minori distantia. Quoniam ergo distantia certa est, non autem imaginaria,constitui certò debet. Est igitur accipienda intercapedo per breviorem lineam, inter utramque arborem; hæc autem est perpendicularis DE, secundum quam certa illa intercapedo constituitur: quia verò parallelæ sunt,ut dicebatur, rectæ lineæ DM, EN: eadem erit prorsus distantia inter arbores in plano,& in acclivi plantatas: quæ non aliter assurgere nisi in illis parallelis possunt.

THEOREMA IV. PROP. VI.

Non sunt magis accomoda montana loca, quam campestria.

DEmonstratur, Non plures plantari arbores in monte,quam in campo subiecto possunt,non majora ædificia,neque capaciora ex ostensis: non igitur montes campestribus utiliores.Non negarim tamen, quod si ad messem, & olera spectemus, majores ex superficie montana provenire possent, cum hæc humilia sint; quia verò hujusmodi loca non undique coli possint, at saxosis ut plurimum permixta, fit ut campestria semper præferenda sint: etsi aliquando feracissima montana sint ex ubertate soli, Cœlique temperie, ut Palæstina, Cilicia, aliæque Provinciæ, quæ non quia montosæ, sed quia feraces maiores proventus afferunt.

CAP. III.

De Isthmorum perfossione, an sit possibilis.

EX literatis complusculi putarunt Isthmos perfodi minime posse, eo ducti argumento, quod cum id plurimi, & præpotentes aggressi fuissent, ab incæpto destitere: unde proverbium factum isthmum fodere, quod pro re nimirum ardua, ac prorsus insuperabili, dictitatur. Ego etsi arduum factu ducam, non tamen, minimè confieri posse negaverim.

THEOR. V. PROP. VII.

Isthmos perfodi posse, arduum licet, non tamen supra humanas vires.

SUadetur: & quidem facillime, si ea, quæ hactenus industria, & quidem magna, & vix fide digna, assecuta est, pẽsitemus. Sinæ ingenti, immensoq; muro leucarum CD, longitud: patente totum vastissimumq; Imperiũ, quà ad Septẽtrionem patet obvallarunt. Altissimos montium vertices longis, profundisque vallibus disijunctos pontibus sociarunt. Romana potentia Istrum fluviorum maximum strato lapidibus ponte frænavit, Angliam à Scotia duplici muro disiunxit, Puteolos immensis in mare jactis molibus Baiis adnectere aggressa est: nostra ætate, ut cætera omittam, Oceanum Mediterraneo mari, effosso magnis sumptibus, summoque labore alveo, Francorum potentia commercii caussa coniunxit: quid igitur prohibere potuisset, ut minore sumpto, laboreque isthmus perfoderetur,

SCHOLION.

AT nullus, inquies, ne Romanorum quidem, ut dictator Cæsar, Caius princeps, Domitius Nero, nec Demetrius Rex, & Herodes Acticus, quamvis id summo conatu aggressi sint, perfecere: ut bellè, & ingeniosè Pausanias. Usque adeo difficile est homini violare divina. Præterea cum Gnidii isthmum suum stadiorum quinque secare vellent, percussi scopuli in oculos operarum exiliere: qua de re cum Delphicum oraculum consulerent, hoc responsum accepisse ferunt, ut Author est Herodotus:

Neque cingite Isthmum mœnibus, neque fodite:
Nam si Jovi id visum, locasset in Salo.

Immò ut multorum placitum fuit; cum altior Oceanus incluso mari, si Arabicum isthmum aperuisset Sesostres Ægypti Rex, aut superiore ætate Campso, irrupisset profectò Oceanus, Asiãque obruisset: qua ex caussa ab incœpto amovisse manus potentes Reges passim ferunt. Id etiam vetuisse perhibent sectionem Panamæ ab Hispanis fieri. At hic panicus timor, cum in æquilibrio stēt maria, ut alibi demonstratum. quare ad rem Morisotus lib. 2. c. 34. Si miscueris maria, facilis, & brevissima navigatio, iusque commercii per utramque Indicam, sed opinio super undantis, si Isthmum scindas, beneficium abstulit hominibus: breve iter ad divitias per pelagi regna quærentibus: panicum, & inanem terrorem puto metuentium iras, & tumultus intromissi maris. Ad oraculi responsum quamquam inania fuisse Gentium oracula non dubitaverim, aio tamen nonnulla ita esse Naturæ opera, ut inverti ab hominibus perdiffi-

difficile sit. immò nonnunquam mortalibus mentem auferre Deum, ne plus sapere videantur. Et hinc factum ut sæpe ab incœpto destiterint. quod si perseverassent, non dubium quin fuissent assecuti. accedit & illud: cum enim difficiles eventus, & plurimis casibus implicatos habeant res arduæ, & brevis hominum vita, & sæpe huc, illuc distractæ variis negotiis curæ, rarò admodum felices exitus nanciscuntur.

CAP. IV.

An freta ab exordio Mundi, an casu facta.

STrato antiquissimus scriptor apud Strabonem lib. 1. arbitratus est Europam olim Asiæ junctam, nec Euxinum mare commercium ullum cum Ægæo habuisse: sed longo deinde tempore flumina, quæ in Pontum se exonerant, vi, ariete aquarum, facta, viam aperuisse: idem de Mediterraneo censet; auctum enim, & ipsum fluminibus, Euxinoque in societatem accepto, per columnas erupit; Europamque ab Africa disiunxit. At contra Plinius lib. 3. ab Oceano vim factam asserit, ait enim: Terrarum initium esse à Gadibus, quà irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur: & paulo infra: Proxima autem faucibus utrinque impositi montes coërcent claustra Abyla Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob caussam indigenæ columnas ejus dei vocant, creduntque perfossas exclusa antea admisisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem. Valerius Flaccus, & Heruleum, & Siculum fretum, non fluminibus aucto mari, sed vi ventorum, & tempestatum effectum cantat. lib. 1.

Æquore Trinacrio, refugique à parte Pelori
Stat rupes horrenda fretis, quot in æthera surgit
Molibus, infernas totidem demissa sub undas,
Has nimbi, ventique domos, & naufraga servat
Tempestas. Hinc in Terras, latumque profundum
Est iter: hinc olim soliti miscere polumque
Infelixque fretum (Neque enim tunc Æolus illis
Rector erat) Libya cum rumperet advena Calpen
Oceanus: quum flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus undæ.

Idem Virgilius sentit:

venit vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit.

Qui cum eodem loco ruinam addit, etiã violenti terræmotu dissiluisse terras arbitratur. idem affirmat apud Strabonem Æschylus: Rhegiumque dictum putat *apò tu Rigios*, quod ibi Terræ motibus Sicilia à continenti abrupta fuerit. Salustius verò sic ait, Italiam Siciliæ coniunctam constat fuisse, sed medium spatium aut per humilitatem obrutum est, aut per angustiam scissum.

THEOR. VI. PROP. VIII.

Verosimilius est præcipua Mundi Freta ab initio rerum facta, Mundoque coæva.

SUadetur: Et quidem aucto fluminibus mari terras perfossas rationi minimè consentaneũ: quin potius accidisset, ut litora supergr ederetur & quaquà versus aquarum incrementum æquali augumento diffunderetur. neque credibile tantum futurum aquarum impetum, ut tantam Terræ molem perrumperet, idque si evenire potuisset circà Mundi exordia, quo tempore factum fingi necesse est, quando nullus posteriorum tem-

porum scriptor id certò affirmet, evenisset utique aliis in locis secutis deinde seculis, quod minimè legimus. Prætereà cum per subterraneos canales è mari redeat aqua ad fontes suos, ut iterum refluat; cum item ingens copia in vapores vi Solis attenuetur, evanescit vastum illud incrementum, quo perfodi terras necesse est. At si ventorum vi effectum; anne verisimile duxerim adeo exiguam fuisse Terræ illius particulam, ut quemadmodum efferi in scopulos dum fluctus arietant, eosdem lancinant, sic isthmos illos disjecerint? Si verò effusum per humilem Terram mare in Oceanum irrupit, altius erit profectò: at id falsum ostensum satis, superque est. Verum terræmotu scissæ, avulsæque Terræ: sed qualis quantusque is fuisse putandus? corruissent oppido regna ipsa, Provinciæque, nedum unus tantum isthmus. At si ad hominum commercia facta maria, disiungendæ diversæ genio, ac lingua gentes, & freta à natura facta putandum est, neque in animum induxi unquam meum Messanæ portum, quo nihil in terris præstantius, aut operosius est, casu ex Terrarum divortio factum, non vero ab opifice natura: quando non solus Pelorus, sed universus Messanæ tractus fertur dissiluisse. Tandem cur non Arabicus Isthmus disruptus terræmotu, quo tota Africa, cum Mediterraneum apertum est, contremuit? cur non Tauricus angustissimus, non Corinthiacus, non alii disrupti? credamus ergo à natura, non casu facta ab exordio freta fuisse,

CAP. V.

An olim Oceanus Navigatus, & de ejus profunditate.

NOstra ætate omnem perlustratum navibus Oceanum: quin etiam, quod mirabile sane est, una mensum, obitumque carina, nemo est qui ignoret, ut Veronēsis Poëta cecinit elegantissimè.

Et canat (auditum quod vix venientia credant
Secula) quodcumque Oceani complectitur æquor
Ingens, omne una obitum, mensumque carina.

An verò veteribus navigatum, dubium est: idemque Poeta negat rotunde, dum canit:

Hæc eadem tamen, hac ætas (quod fata negarunt
Antiquis) totum potuit sulcare carinis
Id pelagi, immensum, quod circuit Amphitrite.

THEOREMA VII. PROP. IX.

Magna ex parte Oceanus antiquis navigatus.

Videtur. Et quidem, relictis poëtarum figmentis, de Glauco, Neptuno, Æolo, Portumno, Jasone, Ulysse, aliisq. historiis plurimis cōstat navigatum olim Oceanum à Phœnicibus, qui priscis temporibus nautica arte plurimum valuere. hinc Strabo lib 1. Phœnicum navigatio celebratur, qui etiam extra Columnas Herculis progressi sunt, ibique, & in media Africæ ora maritima condiderunt paulo post Troiani belli tempora: anno scilicet ante Christum MCLXXXIII. atque hinc colligitur ante Salomonem maritima sciētia peritos extitisse Tyrios, & Sidonios, qui Phœnicum nomine memorantur. Quo etiam ævo ut

author

author est Diodorus Siculus, Iâbolus ex Arabico sinu solvens in Æthiopiam prætervectus mercaturæ caussa: captusque ab Æthiopibus, mox expiationis gratia ex oraculi sorte in navim cum duobus sociis impositus in Meridiem navigavit ad quandã insulã, quã Taprobanẽ fuisse nonnulli credunt. hinc ad Regem Indiæ ad urbem Polibothrum, à quo humaniter exceptus, mox dimissus per Persidem in patriam reversus est. Præterea Salomonis classes ex portu Berenices, quæ Hæbræis Asiongaber appellatur, nunc Suez, in Oceanum navigarunt: cumque Ophir venissent, ingentem auri copiam inde ad regem asportarunt: item in Tharsen ad argenti, pretiosorumque lapidum, & Elephanti quæstum profectas esse Sacer idem codex affirmat. Hæ verò insulæ Ophir, & Tharsis, non sunt quæ nunc Salomonis appellantur, cum nimis longa, & periculosa fuisset navigatio. non etiam ob id Peruvia, quamvis auri, argentique opulentissima, neque Hispaniola ut poëtica libertate cecinit egregius vates Fracastorius syphilidis III.

Sed vos litoribus primis ne insistite, nanque
Vltra fata vocant, medio magna insula ponto
Est Ophyre, huc iter est vobis, hic debita sedes.

Est autem Ophir aurea Chersonnesus, de qua nos Naut. VIII.

At si purpureis passim baccata lapillis
Sit Chryseque, Ophyreque vagis lustranda carinis.

Non negaverim tamen Ophir nomine intelligi Indiam universam, & insulas Eoi maris. Tharsis multis est Hispania, & regiones Occidentales: mihi non videtur alienum à vero Tharsin esse Cernen insulam, quæ & Menuthias, nostris D. Laurentij dicta. Insuper Morisosus cẽset Salomonis classem ex sinu Arabico tota Africa præter-

ternavigata per Gades in Joppen rediisse. Necaône Ægypti rege, ut habet Herodotus lib. 4. Phœnices anno ante Christum DCVI. ex Rubro mari biennio, Africa perlustrata, per Atlanticum, & Fretum in Ægyptum rediere. idem assecutus est sub *Xerse* Sataspes, qui per Gades navigavit ad extremam Africam, perque eandem viam aquis obluctantibus in Ægyptum reversus est. Verùm Dario rege exploratum Indi ostia missum Sylacem, qui Oceano Orientali emenso, remensoque, tricesimo post mense in Arabicum sinum redux rediit, idem narrat Herodotus. Alexandi tempore circa annum ante natum Christum CCCXXX. Pytheas Massiliensis Thulen usque pervenit trans Oceanum Britannicum, & chaos ibi, & tenebras vidisse refert apud *Strabonem* lib. 1. 2. & 4. At Nearchus, & Onesicritus ab Alexandro missi ultra Tropicum navigarunt, ut habet Arrianus in vita Alexandri.

Post memoratas navigationes celeberrimæ Carthaginesium fuere. Hanno, ait Plinius lib. 2. cap. 67 Carthaginis potentia florente, circumvectus à Gadibus ad finem Arabiæ, navigationem eam prodidit scripto: lustravit Hanno Hesperiònceran, *Capo verde*, contra quod promontorium Gorgonas insulas esse ait: præterea vidit altissimum montem ignivomum dictum Theonochèma, idem est currum Deorum: quem nunc Hispani dicunt *Sierra Liona*, & tandem Notùceran vidit, nobis Acronotos est, *Capo di buona Speranza*. Himilconem ad alia Europæ extera cognoscenda navigasse idem Plinius testatur. Qui Romanorum mox subdit navigationes, qui in fælicem Arabiam ingressi Ælio Gallo ductore in Indiam navigationem instituere: ex qua miram opulentiam devehebant, etsi non exiguo sumptu,

ptu. ait enim Author lib. 6. c. 23. dignas res, nullo anno Imperii nostri minus H-S quingenties exhauriente India, & merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant. Quod verò ad Septentrionalem Oceanum attinet ita idem loquitur. Septentrionalis vero Oceanus majore ex parte navigatus est, auspiciis Divi Augusti. Imo refert. Q. Metello Celeri Galliæ Proconsuli Indos à Rege Svecorum dono datos, qui ex India commercij caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Hi verò Indi ex Oriente ne, an Occidente venerint, nō constat. cum verò per glaciale Oceanum impervium sit iter frustrà toties atque à tot tentatum. ab Occidente venisse si quis dixerit, non adeò à veritate errabit. Et quamquam legerim in Ammerica effossum cadaver Europæis armis indutum, cum Cæsaris numismate, non ausim dicere eam navigationem nonnisi casu, aut tempestate contigisse. Constat ergo Oceanum magna ex parte antiquis perlustratum fuisse, quod erat propositum.

PRO-

PROBLEMA III. PROP. X.

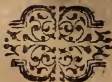
Profunditatem maris bolide invenire.

Fiat vas instar Cylindri longitudine pedis, latitudine verò quanta est funis cum bolide in profundum maris dimittendus: mox pendes quantum aquæ marinæ in vase continetur, notabisque excessum supra pondus funis illius madidi unius pedis, deinde, regula proportionis adhibita, invenies quantum ponderabunt mille pedes, vel passus aquæ supra totidem funis madidi: excessus erit quantitas plumbi addendi in altero funis extremo, quacum stabit in æquilibrio, addito insuper majori pondere bolidis plumbo præponderabit funis aquæ marinæ sibi mole æquali. hoc verò facile dimisso fundum explorabis. Nam si ponamus cubitum unum funis leviorem esse mole æquæ æquali uncias 6. erit funis 3000. ulnarum, (hoc plurimi usi sunt) levior aqua mole æquali uncias 18000. lib. nimirum 1500: nisi igitur plumbum funi appensũ gravius fuerit 1500. libris, innatabit bolis infra aquæ superficiem, & funis fluitabit.

SCHOLION.

Hoc artificio observarunt quamplurí Oceanum navigantes, multis in locis mille passus, alibi 1500. rarò bis mille rarissimè leucam mare profundum esse. exceptis multis locis in quibus inscrutabile est. At circa litora maris profunditas non excedit passus 40. de quibus consule Dudlæum in maris Arcano. Dixi multis in locis mare inscrutabile: idque hisce experientiis con-

confirmo. Primo ut habet Olaus Magnus, circà Ulmam Svediæ vorago maris est nullis funibus mensurabilis: Et prope in Oceano Norvagico tantam repertam profunditatem, ut ne totis quidem funibus, quo ingentia navigia onerari potuerint, ingemique appenso pondere attingi valuerit. Secundò in America juxtà Virginiam, & Floridam, nũquã inveniri fundum testatur Bressanus S.J. idque de Pacifico mari Acosta, & Fromondus affirmans. Tertio Morisotus lib. 2. Orbis maritimi cap. 45. Nautas, ait, ad polum navigantes nullo perpendiculo fundum inuenire potuerunt: & in nostro Mediterraneo, ad Theresiam insulam nulla funium multitudine ad imum pelagi pervenitur. idemque accidere in Freto Mamertino testatur oculatus testis Athanasius Khircher. Tandem Plin. lib. 2. cap. 101. ait: In Ponto ex adverso Coraxorum (gentes vocant Bathea Ponti) trecentis fere à continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, vadis nunquam repertis. nos de his supra diximus, & idem de mari circa Taprobanem, & Solinus cap. 54. certis canalibus adeò altum, ut nullæ umquam anchoræ ad profunda illius ima potuerint pervenire. quare multis in locis profundissimum mare est.

Ta-

Tabula latitudinum, & longitudinum præcipuorum locorum Italiæ.

Loca Nova	Vetera	Latitudo G. M.	Lõgitudo G. M.
Alba	Alba Põpeia	44.36	31. 4
Albenga	Albingaunũ	44. 0	31. 0
Alesandria	Alex. Statielo	44.44	31.37
Algieri	Aleria. rũ	40 7	31.35
Alifi	Aliphæ	4[illegible].32	38.29
Agusta	Augusta Præt:	45.43	30.19
Aquila	Aquila	42.42	37.13
Assisi	Assisium	42.54	35.55
Bari	Barium	44.13	40.51
Bergamo	Bergamum	45.43	32. 8
Brescia	Brixia	45.32	33.20
Cagliari	Calaris	38.41	32.18
Capoa	Capua	41.10	38.22
Cariati	Cariathum	39.44	40,36
Catania	Catana	37.36	38.23
Chieti	Theate	42.47	37.40
Crotone	Croto	39.16	40.48
Cremona	Cremona	45. 1	33. 2
Fabriano	Fabianum	43.28	37.16
Faenza	Faventia	44.33	34.59
Fano	Fanum Fort.	44. 4	36.11
Ferrara	Ferraria	44.49	34 45
Fiorenza	Florentia	43.41	34.31
Fossãbruno	Forũ Sẽpron.	43.52	36. 5
Fulingo	Fulginia	42.48	36. 2
Gaiera	Caieta	41.24	37.28
Genova	Genua	44.27	32.14
Giergento	Agrigentum	36.58	36.46
Giulia nova	Julia	43. 9	37.48

Loca Nova	Vetera	Latitudo G. M.	Lōgitudo G. M.
Iesi	Æsium	43.45	36.31
Imola	Forū Cornel.	44.26	34.51
Isernia	Æsernia	41.47	38.23
Lago Negro	Nerulum	40.13	39.38
Langianum	Antianum	42.38	38.11
Lecce	Lupiæ	40.30	42. 8
Lodi	Laus Pōpeia	45. 8	33.34
Lucera	Lucena	41.45	39.18
Malta	Melite	35.40	37.45
Manfredonia	Apenefte	41. 7	39.28
Marsalla	Lilybæum	37.20	35.29
Martorano	Mamertum	39.13	39.50
Melazzo	Mylæ	38.27	38.22
Messina	Messana	38.21	38.56
Milano	Mediolanum	45.14	32.10
Modena	Mutina	44.38	34. 6
Molise	Molisium	41.49	38.36
Mondovì	Monsviciū	44 21	30.47
Monopolis	Monopolis	41. 6	41.17
Mōtepolciano	Mōs Politian.	43. 0	35.15
Mōte Casino	Casinus	41.39	37.47
Napoli	Neapolis	41. 2	38.22
Nardo	Nericum	40.21	41.57
Narni	Narnia (rū	42.29	36.14
Nizza	Nicæa ad Va	43.38	29.57
Nola	Nola	41. 8	38.37
Novara	Novaria	45.10	31.30
Ortana	Ortona	42.45	37.13
Orvieto	Oropitum	42.36	35.29
Padova	Patavium	45.35	34.51
Palermo	Panormus	38.10	36.16
Parma	Parma	44.44	33.26
Pavia	Ticinum	44.58	32.14

Pe-

Loca		Latitudo	Lõgitudo.
Nova	Vetera	G. M.	G. M.
Perugia	Perusium	42.58	35 40
Pesaro	Pisaurum.	44. 7	36. 5
Pescara	Aternum	42.51	38.32
Piacenza	Placentia	44.52	72.45
Pisa	Pisæ	43. 9	33.35
Pola d'Istria	Pietas Julia	45.20	37.31
Potenza	Potentia	40.41	39.50
Ravenna	Ravenna	44.26	35.12
Reggo di lõ:	Regiũ lepidi.	44 43	33 46
Reggio di ca:	Rhegium	38 15	39.23
Rimini	Ariminum	44.14	55.44
Roma	Roma	41.54	36.18
Rossano	Roscianum	39.49	40. 9
Salerno	Salernum	40.51	38.34
Savona	Savo	44 18	31.23
S.Severino della Marca	Septempeda	43.26	36.41
Siracusa	Syracusæ	37. 4	38.25
Sulmona	Sulmo	42.27	37.40
Taranto	Tarentum	40.40	41.15
Taverna	Taberna	39.12	40.13
Teramo	Interamnia	43. 1	57.37
Torino	Augusta Taur.	44 49	30.46
Trieste	Tergeste	45.57	36.42
Ugenti	Uxentum	40. 6	42. 6
Vicenza	Vicentia	45.39	34.12
Urbino	Urbinum.	4[illegible]	35.54

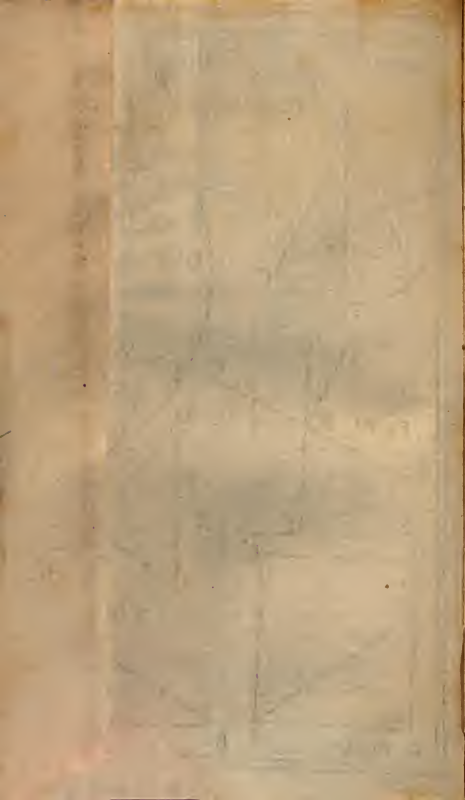
Appositæ in abaco longitudines desumptæ sunt ex Ricciolo: qui primum Meridianum ducit per Insulam Palmæ. Siquis autem locorum longitudines velit ab Insula Pluitalia(vulgo *Ferro* dicitur, Græcis *Ombres*)à qua,cum ultima Fortuna-

tunatarum sit, incipiunt hac ætate Galli: id nullo negotio assequetur: cum enim hæc occidentalior sit min. fermè 40. si longitudini ex tabula inventæ addantur prædicta min. 40. habebitur longit. supputata à primo Meridiano Pluitalię. Nos cum Ptolemæo à Iunonis Insula exordium duximus Naut. VIII.

Primus, & hac Cœli percurrit circulus alti:
Quique diem noctemque secat, duo tempora signat,
Quo Sol in medio micat axe altissimus, & quo
Sub pedibus Manes lustrat, Ditemque profundum.

LIBRI II. FINIS.

b
n
ic
e,
a,
m
ia
ia
iè

LIBER III.

CAPUT I.

De Prima Orbis parte Europa.

UNiversum Orbem Terrarum descripturi ab Europa exordium sumimus, quippe quæ virorum altrix, domina gentiũ, literarum parens, artium inventrix, Legum cultrix, atque humanitatis cùm sit, principem sibi locum jure, meritoque deposcit. Illam verò sic dictam volunt ab Europa Agenoris Phœnicum regis filia, quæ ab Jove in Taurum verso rapta, inque Cretam insulam delata, nobilissimæ Terrarum parti nomen dedit. Europæ figura similis est Virgini sedenti, cujus caput Hispania, collum extrema Gallia, pectus Gallia ipsa ad Rhenum, Brachia Britannia, & Italia, Venter Germania, umbilicus Boiohemia: reliquum corpus regia sub veste circa sedem diffusa reliquæ efficiunt Provinciæ, Septentrionalis nimirum Peninsula, Polonia Græcia. Illyricum, Mœsia, Dacia, ac Sarmatia penè tota. At verò Strabo Draconi assimilat, cujus caput Hispania, collum Gallia, corpus Germania, alæ Italia, & Cimbrica Chersonesus. Europæ termini

sunt ab Occidente Oceanus Atlanticus, à Septentrione Caledonius, seù glacialis, à Meridie Mediterraneum mare, ab Oriente Ægæũ, Hellespontus, Pontus Euxinus, Mœotis palus, Tanais fluvius usque ad flexum ipsius fluminis ad Tujam oppidum, & linea hinc ad proximam Obii fluminis ripam ducta, ipseque Obius ad Glaciale Oceanum se exornerans. Quamvis recentes Geographi totum Moscoviæ Imperium intra Europam comprehendant. Maxima Europæ longitudo à Promontorio Sacro Lusitaniæ, *Capo di S. Vincenzo*, ad Obii ostia, est Milliariorum juxta Cluverium 3600, Latitudo à Tænaro promontorio Peloponnesi ad extremum Scandinaviæ Rutubas, vulgò *Noortcap.* est Mill. 2200. Sita Europa est inter Meridianum fere VIII. qui transit per extremam Gallęciæ oram, & C, qui per Obium percurrit: inter parallelum verò XXXIV, qui per Cretam transit, & LXXI. per Rutubas transeuntem. Ejus positio tota ferè est in Zona temperata, si ultimam Schandinaviæ partem, quæ frigidam ingreditur, excipias. At si climatum rationem habeas, inter IV, & reliqua Borealia sita est.

Europæ partes præcipuæ sunt Hispania, Gallia, Italia, Germania, Illyricum, Mœsia, Dacia, Græcia, Macedonia, Thracia, Scythia, Sarmatia, Scandinavia. Insulæ celebriores Britanniæ, Sicilia, Sardinia, Cyrnus, Creta, Eubæa, & Balearides. Sed de his singillatim dicendum.

CAPUT II.

De Hispania.

PRima Europæ pars viris, animisque nobilis est Hispania, quam multi ab Hispano rege, alii

ab

ab Urbe Hispali *Seviglia* dictam volunt. Appellata etiam Iberia ab Ibero amne: & Hesperia ab Hespero Atlantis fratre: vel, ut alii, ab Hespero Stella Occidentali, quia ad Occidentem posita est. Nonnulli perperam *Spanian* ob rerum penuriam, atque incolarum raritatem vocitatam autumant; cum refertissima populorum fuerit, Martiarumque gentium; Metallorum omnis generis ditissima, vitium, oleæque, ac frumenti ferax, equorum parens fœcunda. finis ejus ab Occidente Atlanticus Oceanus. à Meridie Fretum, & Inclusum mare, e Septentrione Cantabricus Oceanus, & Pyrenæi, ab Ortu iidem Pyrenæi, & Mediterraneum Mare A Gallia longo Pyrenes jugo disiungitur. Longitudo Hispaniæ maxima à Sacro Promontorio ad Salusæ fontem *Salsas* est milliariorum 760, latitudo à Celtico promontorio *Capo di Finisterra* ad Saturni promontorium *Capo del palo* est mill. 600

Hispaniam Romani in tres Provincias partiti sunt, Bæticam, Lusitaniam, & Tarraconensem. Bæticæ termini ab Occasu, & Septentrione Anas fluvius, à Meridie Fretum, & Mediterraneum ad oppidum Murgin *Almeria* usque, ab Ortu verò Tarraconensis Provincia. dicta verò Bætica à Bæti flumine. cæteris verò Provinciis & cultu, & nitore præhabita. Lusitania ad Septentrioné Durio fluvio clauditur: ab Occasu, & Meridie Oceano, ab Ortu Ana, & Tarraconensi Provincia; à qua linea ducta ab regali Civitate ad Somoram oppidum ditterminatur. Lusitaniam à Luso, Lysaque Bacchi sociis; appellatam nonnulli fabulantur.

Tarraconensis Provincia reliquam Hispaniam occupat à Tarracone Principe olim urbe nuncupata. Celeberrimi Hispaniæ populi fuerunt olim

Celtiberi, qui dextram Iberi ripam tenuere, quorum urbs primaria Segobriga *Segorbe*. Regio Celtibetia ab incolis dicta. Vascones ad Pyrenæos consedere, ubi nunc Navarræ regnum, caput Pampelon, sivè Pompeiopolis *Pampelona*. Varduli eam partem incoluere, quam modo *Guipuscoa*, gentes vocant. illorum Princeps Flavionavia *Bilbào*. Cantabri, acre genus virorum & ; ut ait poëta, indociles juga ferre, quorum virtute factum est, ne Mauri universa, Hispania potirentur, regio, quam hi tenuere nunc *Biscaia* nuncupatur, caput Juliobriga, *Val de Vieze*. Astures, nunc *Asturias* quorum Metropolis Asturica, *Astorga*. Gallæci Minium inter, & Durium amnes, caput gentium Brigantia, *Braganza*. Vaccæi quorum caput Pallantia, *Palencia*, Carpentani, quorum insignes urbes Toletum, & Complutum *Alcalà de Henàres*, juxtà hos ad Meridiem Oretani. fuere etiam in Bætica Pœni ab Africa devecti, atque hinc Poëta:

Et uterque Pœnus serviet uni.

Hispaniam in Citeriorem, & ulteriorem etiam partiti veteres, Citerior Tarraconensis ulterior Lusitania, & Bœtica.

CAPUT III.

De nova Hispaniæ divisione.

IN Hispaniá, quæ post diluvium à Celtis ab Aschenate prognatis habitata fuit, primi omniũ Afri irrupere, qui mox eiecti, iterum Carthaginiensibus ducibus ingressi sunt. hi post mutuas clades à Romanis profligati, excessere: patuitque tota Hispania Romanis usque ad Honorii tempora, cum in Hispanias circa annum ab Orbe instau-

ſtaurato CCCC Gothi, & Vandali barbara gens rapinis,& feritate nobilis, impetum fecere, eaſque in tria Regna partiti ſunt. at circa annum DCCXX acciti Arabes, & Mauri, univerſam Hiſpaniam diripuere, inque plurima Regna diviſerunt. Chriſtianis intereà in Aſturiam, ac Legionem municiſſima Regna compulſis. Regna fuere XIV. nimirum Legio, Gallæcia, Portugallia, Algarbia, Andaluſia, Granata, Murcia, Valentia, Aragonia, Gothalaunia, Navarra, Caſtilia vetus, Caſtilia nova, ſivè Toletanum Regnum, & tandem Balearidum, Ebuſi, nimirum Majoricæ, Minoricæ, & Yuiſæ Regnum. Celebriora tamèn fuere Caſtellæ, Aragoniæ, & Luſitaniæ regna. Caſtellæ utriuſque Regnum Legioni adiectum ſub Ferdinando I. Pulſis mox Mauris Caſtellæ acceſſere Gallæcia, cujus caput Compoſtella D. Jacobi Lipſanis toto Orbe celeberrima: Andaluſia, caput Hiſpal *Seviglia* inter Hiſpaniæ urbes, & opum copia, & ædificiorũ nitore, & navium frequentia, & cultu civiũ florentiſſima. Granata, ab urbe Principe ejuſdem nominis dictum. Murcia ab urbe item Murcia, & Navarra, quæ in regni formam venit anno DCCCCLX. cùm Eneeus Bigorriæ comes, deletis Mauris, ſe regem Navarræ dixit: quam Henricus IV. Caſtellæ Rex armis occupavit. Veteris Caſtellæ caput Valliſoletum *Vagliadolid*, novæ verò olim Toletum, nunc Mantua Carpentanorum *Madrìd*, ubi Hiſpani regis, cognomento Catholici, aula, & Regius Senatus. Sedet amœno in campo ad exigui amnis ripas, quem gens *Mançanàrez* vocat: pluſquam XXV turribus antiquo opere ornata verius, quam munita. olim infrequens, & minus culta, nunc vero ſuperbis aucta ædificiis, ac templis nitet, creſcitque in dies, civium numero, ac divitiis, ut tanti regis meritò

regia censeri jam possit. Collis leni in campo assurgit clivo, ubi Palatium, cujus forum amplissimum, & pulcherrimum ad Occasum urbis extentum. Ad Orientem verò alterum Palatium *Buon Retiro* dictum, hortis amœnissimis, & fontibus insigne, ubi rex Æstate, atque Autumno degere solitus. Sex leucis à Madrito Pagus est, *Escurial* nomine, ubi ob victoriam ad S. Quintinum die D. Laurentio Sacra anni 1557. relatam de Gallis nobilissimum Templum, ac cœnobium Catholici Reges ædificarunt: ubi tumulati Carolus V. & tres Philippi, superbissimis Mausolæis ad dextram Altaris: ad sinistram Isabella Caroli Uxor, & Reginæ Anna, Margarita, & Isabella.

Aragoniæ Regni exordium fuit anno MXVI, cum Ramirus Sanctii Magni Navarræi Regis Nothus Rex creatus est. mox Gothalaunia, sivè Catalonia, & Valentiæ Regnum adiecta sunt: Et tandem Jacobo Rege Balearidum regnum, Mauris eiectis. at ipsum Aragoniæ Regnum Castallæ adiūxit Ferdinandus VI. Caroli V. avus maternus, ducta in matrimonium Isabella Aragoniæ Regis filia. Qui & Granatense regnum armis occupavit anno MCCCCXCII Mauris tota Hispania expulsis. Aragoniæ caput Cæsaraugusta *Saragoza* Urbs magnitudine, & opulentia celebris, Cathalauniæ Barcino *Barcellona*, Valentiæ *Valenza*.

Portugalliæ, seù Lusitaniæ Regnum hunc in modum constitutum est: Henricus Lotharus cum in Hispania contra Arabes egregie militasset, ingentesque res manu, consilioque gessisset Tiresiam Alphonsi VI. Notham laborum, virtutisque præmium matrimonio accepit, proque dote eam Hispaniæ partem, quæ Portugallia appellata est, dictusque comes. Hujus verò filius, cum uno prælio quinque Maurorum reges fudisset, rex pri-

mus

mus anno MCX consalutatus est: ex hoc reges omnes Lusitaniæ usque ad Sebastianum. quo in Africa victo à Mauris, cæsoque, regnum Castellæ adiectum sub Philippo II. ac iterum Philippo IV. disiunctum, creatusque Rex Brigantiæ dux Alphonsus Lusitanis regibus sanguine coniunctissimus. Regni metropolis Ulysipo *Lisbona*, una ex quatuor Europæ maximis urbibus, divitiis, cultu ædificiis, cumque utroque Orbe commerciis celeberrima, ad Tagi ripam sita, Cœloque amœnissimo: ab Ulysse condita. à Christianis recepta anno 1147. victis Mauris, una cum Ebora, & Pace Julia *Bajadox*, & à Bonifacio IX. Archiepiscop: facta: Ad Lusitaniæ regnum pertinet Algarbiæ regnum ad Meridiem situm, cujus caput Ossonoba *Silvis*. minimi huius regni, atque ignobilis primus Rex Dionysius Alphonsi III. Lusitaniæ Regis filius natus ex Beatrice Notha Alphonsi X. Legionis. Portugallia, & Algarbia occupant fere totam antiquam Lusitaniam, Andalusia, & Granata Bæticam; cætera regna in Tarraconensi continentur.

Ex adverso Tarraconensis Hispaniæ in Iberico Mari sunt Balearides Insulæ Major, & Minor: illa *Majorca*, hæc *Minorca* dicitur. Majoris circuitus mill 380. in qua urbs *Maiorca*, ex qua Remondus Lullus, quem populares tanto honore prosequuntur, ut Arist. loco juventuti exponant. Minorca ab urbe appellata patet ambitu 150: mill. à Majorca distat freto passuum XXM. Ad Meridiem sunt Ebusus, *Tuiça*, & Ophiuca, *Fromentaria*: prima patet XM passuum, oppidumque habet Ebusum, *Tuiça* Carthaginiensium Colonia, altera ob noxios serpentes inculta. Cæterum Baleares, & Ebusus, & soli ubertate, & pascuis nobiles: ex Terebintho olim oleum parabant. incolæ funda insignes hinc

Balista, & Balearis verbera fundæ.

ferunt pueros à matre cibum non accepisse, nisi quem, ipsa monstrante, fundæ ictu percussissent. omnes hæ insulæ dictæ etiam Gymnesiæ, vel quod nudi illac facto naufragio Bœoti aliquot appulissent, ut fert Lycophron: vel quod nudi incolæ incederēt. Carthaginiēsibus paruere quibus eiectis duce Metello Romani positi sūt; mox Saraceni, à quibus ereptæ ab Aragonibus Jacobo Rege, anno 1230. de his Dionysius Afer.

Continuoque iacent Gymnasia, at has Balcares Romani memorant.

Tantis leporibus abundabant, ut contra eos militare auxilium ab Augusto incolæ petiverint. Ebusus, & Colubratia, sivè Frumentaria, Pityusæ dictæ à Pineto, de Ebuso, quæ & Ebyssus Ptolemæo, Silius.

Janq; Ebusus Phœnissa movet, movet Artabrus arma.

CAPUT IV.

De fluviis Montibus, urbibus Hispaniæ, deque gentium moribus, solique ubertate.

Celeberrimi Hispaniæ fluvii sunt Iberus, à quo cognominata Iberia. Erumpit apud Cantabros ex Idubeda monte duobus fontibus, multisq; auctus fluminibus, & tandem Sicori *Segre*, in Ibericum mare, peractis mill. CCCCLX. excipitur incolis nunc *Ebro* dicitur. Durius *Duero*, ex eodem Idubeda, ubi nomen illi *Sierra de cocollo* juxta Numantiam surgit, in Oceanum Atlanticum rapidissimo cursu delabitur. Minius ad Aquas sextianas, *Lugo* oritur, Tarraconensi Hispania, & Lusitania perlustrata, in Oceanum se præcipitat. Tagus ab altissimis Orospedæ jugis in Carpentanos

nos defluit, & ad Toletum ponte accepto Castellam irrigat, perque Lusitaniam defluens ultra Ulyssiponem ostio passuum bis M. lato in Oceanum se devehit auro, ostreisque divitem, atque hinc Claudianus:

Non Tartessiacis illum spatiaret arenis
Tempestas pretiosa Tagi.

Et Statius.

Hunc Hermum, fulvoque Tagum decurrere limo.

Et Nos Halieuticorum X.

non tantum auro generosa superbit
Unda Tagi, niveos pariter devoluit Elenchos.

Anas, *Guadiana* ortum habet ex vastis stagnis in agro Laminitano *Campo de Montiel* per Oretanos delapsus ad Metallinam, ubi olim Vicelliana castra, terris se condere putatur, mox ad Villattam quasi sæpius nasci gaudens, erumpit, pontem ad Emeritam Augustam accipit, & ad castrum Merinum in Gaditanum Oceani sinum delabitur. Bætis *Guadalquivir* etiam ex Orospeda oritur, ubi nomen *Sierra d'Alcaràz*, inque Occasum vergens Cordubam tot ingeniis nobilem, mox Hispalim alluens in eundem Gaditanum sinum se præcipitat, fuit olim auro, nunc oleo nobilis unde Syncerus noster;

Cogit ripa formosus utraque
Duria, & albenti Bætis præcinctus oliva.

Est Sicoris è Pyrenæis ortus, & Calybs, cuius aqua ad ferri temperamentum multum valet. est & fons *Burga* ita fervens, ut in eo ova coquantur, suesque facilè depilentur.

Montes celeberrimi sunt Pyrenæi, qui longo jugo ab Oceano ad Mediterraneum excurrunt: quia & ab Ortu in Occasum ad Celticum promontorium Hispaniam in Cismontanam, & Ultramontanam procurrentes dividunt, præterea, ab

Pyrenæis montibus procedens jugum in Meridiem ad Iberi fontem Idubedā creat *Monte d'Oca*, ex quo emissus Orospeda, mollibus initio clivis, sensimque se efferens, ulteriusque progressus *Molinæ* primum montes erigit, Conchæ deinde, mox ad Alcarassum, quæ forte urbs est Illergetum, argenteum montem attollit, inque Calpem, & Tartessum excurrit.

Præter memoratas urbes præcipuæ sunt nova Carthago in Murciæ regno portu insignis, & Hasdrubale conditore: hujus meminit Ovid. epist. 7.

Nec nova Carthago, nec te crescentia tangunt
Mœnia.

Burgi in Castella *Burgos* & Vallisoletum *Valladolid*. Tarraco *Tarragòna*, Ilerda *Lerida* ad Sicorim sita; cujus Luc.

ſuper hunc fundata venuſta
Surgit Ilerda manu, placidis prælabitur undis.

Recepta post Dertusam *Tartòsa*, Mauris ejectis anno 1143. nostra ætate pluries tentata: & Urgella *Vrgel*, unde planities inter Pyrenæos, & Sicorim uberrima in Catalaunia. in Cantabria, Ocasopolis, sive Fons rapidus *Fonterabia*, frustra à Gallis tētata anno 1634. Flaviobriga *Bilbào* emporio celebris. Brigæcia *Oviède*, Caronium in Gallæcia *Coruña* portu nobile. in Lusitania Bracara *Braga* ad Conadum amnem, Conimbrica *Coimbra*. in Bætica Gades *Gadix* in insula ædificata, & turribus munica Emporium toto orbe celeberrimum, ac dives. Tartessus à qua Sinus Tartessiacus *Teriffa* hujus meminit Silius:

Armāt Tarteſſos ſtabulanti conſcia Phœbo.

hinc Tartessius. Ovid.

Preſſerat Occiduus Tarteſſia litora Phœbus.

Tartessi feles maximæ gignuntur, unde Tartessia felis proverbium de copia rerum, est etiam

lau-

laudatiſſima Muræna Tarteſſia. Ad Bætim Colonia Italica *Seviglia la vecchia* ad eam Herculeius Sertorii legatus cū Metello congreſſus XXM militum amiſit, ex ea orti Imperatores Traianus, Hadrianus, & Magnus Theodoſius ex Italis colonis oriundi,& Silius Poëta Italicus dictus.

Illuſtriores Academiæ Salmantica,& Complutū in Caſtellæ Regno: Conimbrica in Luſitania, Archiepiſcopatus in Hiſpania XII. Epiſcopatus LV. Hiſpani ſunt natura Melancholici, hinc tardi, tenaces,& ſuſpicaciſſimi, ingenio acres, ſed magis ſeveras diſciplinas amant, quam liberales artes; jactantes item,& bellaciſſimi. hinc Silius

Prodiga gens animi,& properare facillima mortem:

Terra olim populoſa, nunc ob Maurorum vaſtationes, & colonias in Indiam miſſas infrequens: & parum culta, etſi glebæ ubertate nulli ſecunda metallis ſcatet, auro, argento, ære, plumboque dives, etſi effodi deſitum ſit: quodque nunc Hiſpanis India, olim Hiſpania Romanis erat. Religio in Hiſpania Catholica, multis ab hinc ſeculis, piè ſanctèque colitur.

CAPUT V.

De Gallia.

TRanſmiſſo Pyrenæorum ſaltu, Galliam ingredimur, cuius termini ab Oriente Rheni ripa, ab Occidente Oceanus Aquitanicus, à Meridie Pyrenæi,& Mediterraneum mare, à Septentrione Germanicus Oceanus: ejus maxima longitudo eſt ab extremis Pyrenæis in Oceanum excurrentibus ad Rheni, Vahaliſque divortia, ubi nunc Schenckii munimentum, eſt mill. DCC, latitudo à Gobæo promontorio *le four*, ad Varum uſque

mill. DCLX. quamvis alii logitudinem maximam statuant ab Insula Sena *Heyssánt* ad Rhenum mill. Gall. CCC: latitudinem á Mediterraneo mari ad Galetum Mill. CCXXCV. Galli antiquum genus, Celtæ olim nuncupati, Græcis Galatæ, vel ab albo colore, vel á Galata Herculis filio, ut quidam tradunt. Quondam in Cisalpinam, & Transalpinam divisa: cum enim Galli Alpes transgressi in Italia insedissent circa Padum amnem, ea Italiæ pars Gallia Cisalpina nuncupata est; Transalpinam, in Braccatam, & Comatam partiti veteres, Cisalpinam Togatam dixere, Braccata, quæ & Narbonensis prima Romanorum Provincia habet ab Ortu Alpes, quibus ab Italia disiungitur, á Meridie Inclusum mare, ab Occidéte Pyrenen, à reliqua Gallia, Garunna fluvio, Gebenna monte, Rhodanoque disterminatur. in hac hodie, quatuor Provinciæ Linquadocum, Sabaudia, Delphinatus, & Provincia, quæ veterem appellationem servat, vulgo *Provenza*. Comata in tres partes distributa Aquitaniam, Celticam, & Belgicam. Aquitania sita est inter Pyrenæos, Oceanum, Ligerim amnem, & Gebennam. Celtica juxtà Augusti partitionem, quæ à capite Lugduno *Liòn* Lugdunensis est appellata, iacet inter Oceanum Ligerim, Sequanam, & Matronam amnes. Belgica inter Rhenum, Rhodanum, Ararem, Matronam, & Sequanam amnes.

Celebriores Galliæ populi hi olim fuere. in Narbonensi Provincia Allobroges quorum caput Geneva, & Vienna, nunc Sabaudiæ, & delphinatus populi. Centrones, quorum Principes urbes Axima, *Centròn*, & Tarantasia. Segaluni, quorum Valentia, Vocontii quorum Dea *die* Caturiges, quorum Caturigomagus *Corges*: Gavares, quorum Avenio *Avignòn*: Salyes, quorum Aquæ Sen-

tiæ

tiæ *Aix*, Gabali *Vellay*. Ruteni *Rodès*: Helluij, *Albigeois*: Volcæ Tectosages, Tolosa: Volcæ Arecomici, quorum Nemausus, *Nismes*.

In Aquitania, Vascones, qui ex Hispania in Galliam irrupere. *Guascogne*; Ausci, *Armaignac*. Vasates, *Albret*, quorum oppidum *Bazus*. Bigerri *Bigorre*. Tarbelli, quorum caput Aquæ Tarbellæ: *Acqs*. Auscorum verò metropolis totius Aquitaniæ florentissima Elusaberris *Aux*. Sunt & Cadurci *Quercis*, oppidum Devona *Cahors*: Petricorii, *Perigot*, oppidum Vesonna *Periguex*. Alverni, *Avvergne*, caput Augusta Nemetum *S. Flour*. Lemevices. *Limosin* Urbs Augustoritum *Limoges* Bituriges, *Berris* quorum caput Avaricum *Bourges*. Pictones, *Poictu* Urbs Limonum *Poictiers*: Santones, *Samtogne*, metropolis Mediolanum *Saintes*.

In Celtica, seu Lugdunensi Armorici, qui Britaniæ litora incolunt *Coste di Bertagna*. Veneti: quorum caput Vindana *Vannes*: Nannetes, urbs Condivincum *Nantes*: Andegavi, *Anjou*, oppidum Juliomagus, *Angiers*; Turones, quorum caput Cæsarodunum *Tours*: Aulerci Diablintæ, caput Noviodunum *Maine*: Aulerci Cenomani, Urbs Vidunum *Mans*: Carnutes: Principes Urbes Autricum, *Chartres*, & Gennabum, *Orleans*, regio appellatur la *Beausse*. Lexobii, quorum Noviomagus. *Lisieux*, in Normandia: Parisii, quorum Lutetia. *Paris*: Senones quorum Agendicum *Sens* in Campania. Tricassi, quorum Augustobona, *Troia*: Ædui, sivè Hedui, quorum Augustodunum *Autun* apud Burgundos, tota Gallia celeberrimi. Vadicasses, quorum Noviomagus, *Nuis* apud eosdem: Segusiani, quorum oppida Forum Segusianorum *Fours*, & Lugdunum.

In Belgica populi fuere, Taxandri, qui eas incoluere sedes, quas nunc Zelandi, & inferioris

Bar-

Barbantiæ populi. Menapii, qui reliquam Barbantiam, & Geldriam ad Rhenum usque, caput Castellum Menapiorum *Kessel* Morini, quorum Tervana *Tervâne*, qui Flandriam inter Oceanum, & Legiam amnem occuparunt: horum etiam Itius portus, *Boulogne:* Ambiani, quorum Somanobriga *Amiens:* Bellovaci, quorum regio Beavvoisia, oppidum Cæsaromagus *Beauvè:* Caletes, quorum Juliobona, *Dieppe*. Vallocassii, quorum Rotomagus *Rouen* Atrebates, quorùm Nemetacum *Arras*: Nervii, quorum Ragacum *Bavay*, & Cameracum *Cambray*: Eburones, Condrusi, Segni, Cæresij, Poemani, qui primi Germani appellati, ipsi verò se Tungros dixere, caput Amatuca *Tongren:* Veromandui, caput Augusta Veromanduorum, *Vermanduè:* Suessiones, quorum Augusta Suessionum *Soisons*: Sylvanectæ, quorum Augustomagus *Senlis*: Remi, quorum Durocortum *Reims*. Treviri, quorum Augusta Trevirorum, *Treviri*: Mediomatrices, quorum Divodurum. *Metz*: Leuci, oppida Tullium *Toul*, & Nasium, *Nansy*: Lingones, caput Andomatunum *Langres*: Sequani, caput Vesontio, *Besanzon* Rauraci, quorum Augusta Rauracorum *Angst*, nunc verò Basilea ad Rhenum. Helvetii: quorum pagi quatuor Tigurinus, *Zurich*, Tungenus *Zug*, Ambronius *Emme*, Urbigenus *Orbe*. Helvetiorum caput Aventicum *Vuiftisburg*, circa Rhenum Germanicæ gentes Trebeci, quorum Argentoratum, Nemetes quorum Noviomagus *Spira*: Vangiones quorum Moguntiacum *Mogonza*: Ubii quorum Colonia Agrippina *Colonia*: Lugerni, qui cum trans Rhenum habitarent Sicambri dicti, qui nunc Cliviæ, & Geldriæ partem tenent. Batavi *Batauu*, qui Rheni insulam incolunt: Nam non procul *Clivis* oppido Rhenus in duo cornua diffin-

finditur. Sinistrum Vahalis flumen est, qui in Mosam influit juxtà Vercomum, dextrum verò usque Batavodurum *Vvychte Duerstede* lato procedit alveo, inde exiguius rivus Ultraiectum, & Lugdunum interluens in Oceanum vix labitur, arenis alveum opplentibus: quæ inter hos amnes insula est Batavorum fuit.

CAPUT VI.

De recenti Galliæ divisione.

VNiversa Gallorum gens decennio à Romanis Cæsare duce domita, sub Imperio mansit usque ad Honorii tempora, quum circa annum CCCC. Gothi Narbonensem Provinciam invasere, quam *Langue de Goth* dixerunt, prolatisque finibus usque ad Ligerim regnum cõstituere, cujus regia Tolosa. iisdem temporibus Burgundiones ab ultima Germania cum Vandalis, *Svevis*que in alias Galliæ partes irrupere, regnumque Burgundiæ statuere, cujus regia Arelate, sub quo Provincia, Sabaudia, Delphinatus, utraque Burgundia, & Ludunensis ager. Non multo post Franci Germana gens (alii Tauricam faciunt) Rheno traiecto Belgicæ partem occuparunt, mox à Gothis eiecti, non multo post tempore rediere, ultraque progressi Parisios tenuere, conditumque Regnum Franciam vocarũt, cuius princeps Lutetia. qua etiam tempestate nova Barbarorum irruptione, Britanni à Saxonibus, Anglisque pulsi in extrema Celticæ descendere, Britanniamque appellarunt. Secutis temporibus Clodovæus V. Francorum rex, Gundebulto Burgundiæ superato, Gothisque eiectis, utrumque Regnum Francici juris fecit. Verum vita excedens IV. Filiis qua-

tuor Regna distribuit. Primus Frāciæ Rex dictus, cui data Cāpania, Cenomani, Turones, Andegavi, Aquitani, Aruerni. Secundus suessionum Rex, cui paruere Veromandui, Neustrii, qui & Normanni, Piccardi, Vandri. Tertius Burgundiæ, sivè Aureliani Rex, cui totum Burgundiæ Regnum concessum, & Aurelianensis Ducatus. Quartus Austrasiæ Rex, cui obvenit quidquid inter Mosam, & Rhenum est, cum Urbe Metensi: mox ad Clotarium totum pervenit, & item ad Clotarium II. at Caroli Magni tempore, Austrasia iterum divulsa, mox Flandria: & tandem Henricus III. Burgundiæ Regnum Germaniæ adiunxit: at non multo post divisum, direptumque est. Beroaldus dux Saxoniæ Sabaudiam invasit, manetque successoribus. Otho Flandriæ Comes eam partem tenuit, quæ liber Comitatus *Franca Contea* dicta est, qui cum Flandria ad Hispaniæ Reges transit: & tandem à Ludovico Magno Galliæ restitutus. Guigius Comes, eam partem tenuit, quā Delphinatū nuncupavit à nomine filii soceri, hanc Humbertus Galliæ Regi vendidit, ea pactione, ut Franciæ primogenitus Delphinus vocaretur. Boso Provinciam, & Arelatense regnum sibi vindicavit, quod secuti mox Galliæ Reges recuperarunt. Avenionensem Comitatum in Arelatensi regno, Joanna Provinciæ Comes Clementi VI. Pontifici concessit: est etiam nunc Pontificii juris.

Hac tempestate Gallia uni paret, quamvis ejus fines angustiores, quam sub Romanis, nam pars circa Rhenum ad Germaniam spectat, & inferior Germania, seù Belgium non totum Gallici juris est. Illius verò celebriores Provinciæ sunt Britannia, *Bertagne* cuius primus Comes Conanus, ultima Anna, quæ Ludovico XII. nupsit, quibus Nuptiis Britannia Regno adnexa, Normannia,

Nor-

Normandie, cuius primus dux Rollo Normannus, qui circa annum DCCCCLXII. à Carolo simplice Neustriam obtinuit, cuius filiam duxerat. ultimus Dux Arturus, quo occiso, Normannia ad Philippum accessit. Piccardia, *Piccardie*, Campania, cuius primus Comes Gerlo Normannus Rullonis socius, ultima Joanna, quæ Philippo Pulchro nupsit, coniunctaque Regno Campania cum suis ditionibus. Franciæ insula, *L'Isle de Fransé*, Belsia, la *Beausse*, cuius primus Comes Otho Normannus, cujus successoribus extinctis, regno cessit. Bituricensis ducatus, *Berry*, cuius primus comes Harpinus, dux ultima Margareta Francisci regis Filia, quæ Emanueli Allobrogum duci nupsit. Andegavensis Provincia, *Angiò*, cuius primus comes Paullus, ab Rege Chilperico occisus: ultimus Carolus, qui ducatum Ludovico XI. reliquit. Comitatus Cenomanensis *le Maine*. cuius primus comes fuit Ludovicus Valesius, postremus Renatus Andegavensis. Blesensis comitatus, *le Conte de Blois*, *& Blaisuè*. Belsiæ pars, cuius primus Comes Theobaldus senior Normannus. Turonensis Provincia *Touraine*. Pictaviensis *Poictu*. Olim regnum sub Gothis, quibus eiectis, primus Dux Arnulphus, mox Anglis paruit, quibus ob sævitiam expulsis, Franciæ Regno cum tota Aquitania accessit. Santonensis tractus *Sactitogne*, Petricoriensis *Perigort*. Inculismensis ager, *Angoulesme*. Lemovicum *Limosin*, Burbonensis ducatus *Bourbonuè*. Hujus regionis ultimus princeps habuit Agnetem, quam Roberto Ludovici IX. filio dedit, ea lege, ut qui nati fuissent liberi Borbonii vocarentur, ex qua gente Henricus IV. Navarræ rex universum Galliæ Regnum, adeptus. Cadurcium *Quercis*, liberi olim populi, ut ait Cæsar. Guienna corupte ab Aquitania

nia, cujus Metropolis Burdigala, Urbs florentissima, & celeberrimum Galliæ Occidentalis emporium. Patria Ausonii, de qua ipse:

Deligo Burdigalam, Romam colo, civis in hac sum,
Consul in ambabus: cunæ hic, ibi sella curulis.

arcem habet munitam vulgò *Castel Trompette.* Vasconia à Vasconibus, *Gascogne:* utraque veteris Aquitaniæ pars. Linguadocum, de quo supra. Provincia *Provenza*, cuius caput Aquæ Sextiæ *Aix* Urbs culta, ac dives: ad mare Massilia, Telo Martius, portus tota Europa nobilissimus, & Galliæ ad Mediterraneum navale, alterum ad Oceanum in Britannia Vindana *Brest.* Pares Franciæ à Carolo Magno instituti XII. Ecclesiastici sex, Archiepiscopus Remensis *Rems*, Episcopus Laudunensis *Laòn*, Episcopus Lingonensis *Langres* Duces: Episcopus Catalaunensis *Chialòns*, Noviodunensis *Noyòn:* Bellovacensis *Beauvais*, Comites: Seculares, duces Burgundiæ, Normanniæ, & Aquitaniæ, comites Flandriæ, Tolosæ, & Campaniæ. Conventus, vulgo *Parlamenta*, octo Parisiensis, Rotomagensis, Redonēsis *Renès*, Divionensis, Burdigalensis, Tolosanus, Gratianopolitanus, Aquensis: His duo additi, in Bearnia *Pau*, & Metensis in Lotharingia. Archiepiscopatus XV. Episcopatus verò CIII.

CAPUT VII.

De Fluviis, Montibus, Urbibus præcipuis Galliæ, de gentium moribus, ac soli ubertate.

Celebriores Galliæ fluvii sunt Sequana, Ligeris, Garumna, Rhodanus. Sequana *Seyne*, oritur in Burgundia in Alseti regione, lustratisque populis multis, Parisiis, & Rotomago in Britannicum

mare amplo ostio decurrit. In Sequanam influūt. Matrona *Marne*, Esia *Oyse*. Axona *Aisne*. Ligeris oritur in Pago Velauno, *La fonte de la Loire* amplus est, & limpidissimus, amplissimoque alveo Oceanum ingreditur magnorum navigiorum patiens, sed ante excipit Elaver, *Allier* Carim *Cher*, Vigennam, *Vignane*, & Meduanam, *Mayne*. Garumna oritur ex Pyrenæis prope oppidum *Cadalùp*. acceptisque Tarni, *Tara*, Egircio, *Gers ol-dus*, Duranioque *Dordonne*, irrigataque Burdigala, in Aquitanicum mare, ingenti ore prorumpit. Rhodanus *Rosne* oritur haud procul Danubii, Rhæni, Arolæ, Ticinique fontibus ad montem, qui *Briga* vulgo dicitur, Juræ pars: non longe à fonte in Lemanum lacum descendit, relictoque ad Genevam, lustratoque Lugduno, Mediterraneo mari se miscet, auctus Arari *Sone*, Druna *Drosne*, & Druentia, *Durance*. Est, & aliis innumeris Fontibus Gallia passim irrigua. De fluviis Galliæ Sidonius sic cecinit.

Istum jam Gallia laudat,
Quodque per Europam rigidis hunc abluit undis,
Rhenus, Arar, Rhodanus Mosa, Matrona, Sequana, Le Clitis Elaris, Arax, Vacalis Ligerimque bibenni (dus:
Excisum per frusta bibit.

Montes Gebenna, Vogesus, Jura: Gebenna Alvernos ab Helvetiis disiungit. *Montagne de Gebennes, & d'Aruegne.* Vogesus *Mont de Faucilles* Burgundiam à Lotharingia, & Alsatia dividit: gignitque Mosam, & Mosellam. Iura, qui & Iurassus, *Iurten*, aliisque nominibus dicitur Germanos, Gallos, atque Allobroges dividit. hunc totum fere Helvetii tenent.

Urbes sunt Parisii, sive Lutetia inter quatuor Europæ magnas Urbes maxima: sunt enim illæ Lutetia, Constantinopolis, Moscua, & Ulisypo.

Ad

Ad Sequanam sedet, Regni caput, Magni regis aula, opulentiaque nobilissima, tanta civium multitudine frequens, ut anno 1681, nati infantes 17424. dicantur: mortui verò 22016. matrimonia celebrata sunt 4244. Regiæ ædes, Lupara, vulgò *La Lovure*, & Princeps Ecclesia *Nostre Dame de Paris* cultu, divitiis opificio nobilissimæ. Suburbia instar magnarum urbium, præcipuum *S*.Germani, ubi interdum Rex inhabitat. Urbs facta Archiepiscopalis ab 1622. Academia à Carolo Magno instituta toto Orbe celeberrima, *Sorbona* appellatur, & doctores Sorbonici. Ambianum Piccardiæ caput *Amiens*, Rhotomagus *Roän* opulentissimum Galliæ ad Oceanum Britannicum Emporium Normanniæ Princeps, ad Sequanæ æstuarium, de qua in Itinerario.

Luce sequente, ægrique inclusam montibus urbem
Rhotomagum assequimur, celeri qua Sequana cursu:

Andeganum *Angiers*, Turonum *Tours*, Aurelianum *Orleàns*, Remi. Tricassum *Troia*, Divionum Burgundiæ ducatus caput *Dijòn* Cabilonium *Chaalòn*. Lemonicum *Limoges*. Pictavium, *Poictiers* Rupellæ ad Oceanum celebre Emporium. Martius Narbo *Narbona*, Monspessulanus *Montpelliér* Urbs magna, & splendida, Massilia, *Marseglia*, insigni portu, & emporio nobilis, à Phœnicibus condita: Aquæ Sextiæ, *Aix*: aliæque de quibus superius dictum. Academiæ illustres sunt Lutetiæ Sorbona appellata, Cadomi, Andegavi, Aureliani, Biturigibus, Pictavii, Burdegalæ, Tolosæ, Montispessulani.

Galli proceri corpore, ait Livius, albo colore, flavique coma sunt, ut Poëta.

Aurea Cæsaries illis, atque aurea vestis
Virgatis lucet sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

Sunt

Sunt pariter arguti, & fortes, quare M. Porcius Cato Originum lib. 2. Pleraque Gallia, inquit duas res industriosissime persequitur, rem militarem, & argutè loqui: Gloriæque adeo appetentes, ut fugere ignominiosissimum ducant. moribus candidi, & urbani, etsi interdum mirum in modum ferociant, primo impetu plurimum valent, laborumque impatientes; hoc ævo, & literis, & belli gloria plurimũ florent. Religio olim permixta, nunc Hæreticis eiectis, una, eaq; Catholica. Tellus undique fluviis irrigata mirum in modum ferax, præterea planus ager, & lenes colles omnigena fæcunditate luxuriant, monstris vacat, noxioque animalium genere. Auri, argentique Fodinas esse etiam in Gallia auctores commemorant.

CAPVT VIII.

De Novo Belgio seu inferiori Germania.

QUidquid terrarum inter Piccardos Franciæ limitem ab Occasu est, Coloniensem ditionem, ac Trevirensem à Meridie, ab Ortu Vesphaliam, à Septentrione Oceanum, Belgium, & inferiorem Germaniam vocamus, indigenæ *Nederlant.* Itali, Galli, Hispani *Flandriam* ab una illius parte omnium clarissima. Regio, & agrorum cultu, & pagorum frequentia, & urbium magnitudine, & armorum palestra totius Europæ florentissima. Qui cis Rhenum fuerint populi, jam exposuimus: ultra hi fuere. Frisii à Rheni ostio, usque ad Amisam *die Ems*, qui hodiè sunt Hollandi, Occidentales Frisii, Gronigenses, & Vltraiectenses: Bructeri in Transisalana Provincia: Marsaci, inter Rhenum, & Isalam amnes. *Amersfort*. Qui in Gallia

sunt

ſunt Belgæ, eos Cæſar Romanis vectigales fecit: Hos verò L. Druſus ſub Auguſto ſubegit Theodoſii verò tẽpore direptum à Barbaris Belgium: variique creati ſunt reguli, totaque Provincia, in XVII. diviſa fuit. Sunt autem IV. ducatus Barbantia, Limburgium, Lucemburgium, Geldria: Comitatus VII. Flandria, Arteſia, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Namurcum, Zutphania, Marchionatus S. Imperii Antuerpia. Dominia quinque Friſia Occidentalis, Mechlinia, Traiectum Tranſiſalania, Groninga. Friſia primum CCCC. fermè annos regibus paruit, quibus extinctis, Carolus Magnus potitus eſt, mox ut reliquæ à regulis gubernata. Secutis verò temporibus omniũ Provinciarum dominus factus eſt Carolus Burgundiæ Dux cognomento Audax, Abavus Caroli V. Auſtriaci, ad quem Belgium hæreditario jure pervenit Philippoque Filio Hiſpaniarum regi reliquit. Non longo poſt tempore natæ ex inferis Hereſes, ſpemque libertatis populis præferentes, univerſum ferè Belgium Regi ſuo eripuere: ortumque ſæviſſimum bellum, quod XL. annos Europam totam afflixit. quo pars Belgi Regi reſtitùta, pars in priſtinam libertatem rediit, inque Reipublicæ formam, Belgium fæderatum appellata eſt. Quæ regi ſubiectæ, hæ fuere Barbantia, cujus caput Bruxellæ magnifica Urbs, & ducum ſedes, nunc Præfecti Hiſpani, olim fuit. Antuerpia titulo marchionatus S. Imperii inſignita, Emporium olim Europæ celeberrimum, ac florentiſſimum ad Scaldis ripam ſita, & munimentis fortiſſima. Sunt etiam Lovanium Academia nobile, Mechlinia, una item ex Provinciis Archiepiſcopatu inſignis. Lira, Sylva ducis, aliæque. Flandria comitatus tota Europa maximus: Cujus caput Gandavum *Gant* ampliſſima Urbs, & Caroli V. natali nobilis.

bilis, Bruggæ. Tornacum, Cortracum, Duacum, Insulæ *Lilla*, Ypræ. Artesia, cuius caput Atrebatum *Arras*, & celebre munimentum Fanum D. Audomari *S.Omèr*. Hannonia cujus metropolis Montes *Mons*, Cameracensis ditio *Cambresis*, cujus Cameracum *Cambràj*, sedes Archiepiscopalis, & contra Gallos validum olim munimentum. Namurcum, cujus caput urbs eiusdem nominis ad Mosæ, & Sabis *Säbre* confluentia sita, arce validissima. Luceburgium ab urbe dictum, quæ tam inelegans, quam arte, & loco munita. Liburgium cum urbe ejusdem nominis. Geldria ampla Provincia, quæ partim regi, partim Fœderatis adnexa. Hispanis parent Geltria urbs Provinciæ princeps, & Ruremunda Episcopi sedes, partiũ fœderatorum Neomagus *Nimèga*. Ex his nostra ætate à Gallis occupatæ, regnoque adiunctæ Artesia, Cameracum, Luceburgium, magna Hannoniæ pars, & tota fere Flandria Gallicana, cuius caput Insulæ.

Provinciæ fœderatæ hæ sunt, Hollandia, cuius caput Amstelodamum toto orbe celeberrimum, & Mercatu, & opulentia potentiaque florentissimum: ex quo in utrasq; Indias quãplurimæ Coloniæ missæ. est etiam Lugdunũ Batavorũ, *Leydẽ*, omnium Belgicarum urbium Cœli salubritate, amœnitateque splendidissima. Roterodamum, Haga comitis *Haia*, nobilissimus Europæ vicus, olim sedes Comitum Hollandiæ, nunc Concilii Provinciarum. Zelandia, quæ plures complectitur insulas cuius præcipua Vvalachria cum urbe Principe Middelburgo: est Flisinga portus celeberrimus. Ultraiectensis Provincia, ab urbe Ultraiecto *Vtrèch*, ubi olim Frisiorum sedes Episcopi. Transisania *Over Yssel* ab Isala amne cognominata, in qua urbes daventria Zutphania ab urbe dicta *Zutphen*. Frisia Occidentalis *Vvest-*

Fries.

Frieslandt, cujus caput Leovardium *Lievarden* splendidum, & magnificum,ubi Provinciæ conventus.ultima tandem est Groningensis ab Urbe Groninga; *Groeningelandt*. Academiæ in Belgio Regio Lovaniensis, & Duacensis: in Fœderato Lugdunensis,Franikerana,& Groningensis.

Fluvii illustres Mosa,*Scaldis*, *Schelde* qui in Oceanum Germanicum irrumpunt. Sabis *Sambre*, qui in Mosam se exonerat, præter Rhenum, & Vahalim, Isalamque.*Sylva* celeberrima Arduenna.

CAPUT IX.

De Insulis Britannicis.

E Belgio, Rhenique ostiis proximus est in Britannias excursus: Britannias antiqui eas insulas dixere, quæ in Oceano positæ Europæ adjacent. præcipuæ duæ fuere,major, dicta etiam Albion,quasi albicans, & minor, Ibernia appellata. Maioris Britanniæ longitudo à Tarvidio promontorio *Dunsbyheat*, ad Dubrim usque *Dover* est mill. D, latitudo inter Dubrim, & Bolerium promontorium *the landes end* CLXXX. forma ferme Triquetra: Orientale latus respicit, Scandinaviam, Occidentale Hiberniam, Meridionale Galliam: Septentrionalis vertex in Caledonium Oceanum exurrit, usque ad gradum lat. LIX. contra in Arctico circulo Thule est. Ut olim inculti,& barbari fuerre incolæ,ità incompertum,qui primi habitatores, & unde advecti, verisimile tamen est, ex proximis regionibus adnavigasse.nullas olim urbes habuere, sed creberrimis ædificiis dispersim ingens multitudo inhabitabat. ut verò Insulam Romani tenuere cultius extructis urbibus incoluere, urbanosque ri-

ritus ex Romanis coloniis didicere: celebres verò coloniæ Camalodunum *Malden* maritimum in Essexia oppidum, & Londinum *Londra* Emporio, & conventu jam tunc satis nobile. Julius Cæsar Romanorum primus ex Gallia in Britanniam legiones duxit, aditumque posteris aperuit verius, quam straverit, etsi felici certamine gentes vicerit. Mox Claudius Cæsar, cum iterum traiecisset, incolas domuit: inque Provinciæ formam redigi cœpta ea pars Britanniæ, quæ Galliæ contermina est. tandem secutis temporibus tota insula, ut ex Severi, & Constantini Historiis liquet, subacta est. mansitque sub Imperio ad Theodosij usque tempora, cum evocatis legionibus ad tutandam Galliam, inermis relicta est. qua Occasione Scoti, ac Picti, qui ultima insulæ incolebant, eaque montana, quibus confisi sæpius rebellarant, in citeriorem, nimirum Angliam, irrupere: quos ut repellerent, Anglos, & Saxones è Germania Britanni evocarunt, qui Scotis, Pictisque pulsis, hospitii fidem violarunt, Britannosque pepulerunt. hi pars in Galliæ extremum angulum navigarunt, pars intra Valliæ montes se munivere, quæ ad hæc usque tempora antiqua Britannorum gens creditur. Tunc factum, ut Scoti regem suum habuerint, suum Angli; qui superatis tandem, qui in Vallia regnabant, Anglorum regnum ampliarunt: factumque, ut Angliæ regis primogenitus Valliæ princeps appellaretur.

At secutis temporibus cum luxu, & flagitiis omnia tenerentur, illorum pœnas repetente Numine, in insulam Dani irruperunt, regnumque ad Suenonem; & Canutum Magnum pervenit. His non multo post ejectis, Guillelmus Nothmāniæ Dux è Gallia evocatus tamquam legitimus hæres Rex consalutatus est anno 1067. hujus ve-

rò cum stirps defecisset, in Henrico I. *Stephanus* Comes Bononiensis Henrici sorore genitus suffectus est anno 1135.

Ante annos CCCC Robertus Suartius ex Comitibus Louquhabriæ per Marioriam matrem filiam Regis Roberti Brus ad *Scotiæ* regnum evectus, ex cujus successoribus Jacobus VI. per Margaretam proaviam filiam Henrici VII. ad Angliæ regnum accersitus.

Fuit etiam apud veteres tota Britannia in majorem, & minorem divisa, Major quæ nunc Anglia, minor, quæ Scotia. in maiori clariores populi Ostidamnii, & Damnonii *Cornuvàl*. Durotriges *Devonshire*: Belgæ *Sommersèt*, Segontiaci *Soutsex*, & *Southamptòn*: Briboci *Surrey* Cantii, quorum regio Cantium *Kent*, Tribonantes *Middelsex*, & *Hardforshire*. Cassij *Cambrìgde*, & *Essex*: Zoeni *Nortfolch*, & *Suffòlch*, Ancalitæ *Oxford*, & *Buckingàm*, Dobuni *Glocester*: Silures, Vallia, vuolgò *Vvalles*, & *Galles*: Ordovices *Cardigàn*: Demetæ, *Carmathin*: Cornavii *Cornavan*: Coritani *Lincoln shire*: ;' Parisij, *Yorckshire*: Brigantes *Northumberlànt* Mextæ *Cumberlànt*. Ex his Silures bellicosissimi, Brigantes numerosissimi.

In Minori, quæ Caledonia, præter Caledonios extremos insulæ, Caledoniam Sylvam, & Grampium montem, obscura omnia, ut meritò Scotia dicta sit: memorantur tamen *Scoti*, & Picti:

CAPUT X.

De nova majoris Britanniæ divisione, Urbibus, fluviis, cultuque soli, & gentis.

Ut jam memoravimus, universa Britannia in duo regna dividitur, Angliam, & *Scotiam*, quæ

quæ gemini dividunt fluvii Tueda, & *Solveius*. Angliæ longitudo à promontorio *Vvaymouth* propè Dorcestriam ad Barvichum oppidum est mill. CCCXX. latitudo ab oppido D. Davidis ad *Tarmouth* mill. CCXL. at minima, ubi olim Murus à Romanis extructus ad incursionem Barbarorum reprimendam, vix est mill. LX. Anglia in duas olim partes distributa, Cambriã, seù Valliã, & Loegriã, in quibus olim ducatus aliquot, nunc in LII comitatus distinguitur, quos incolæ *Shires* vocant, totius Regni caput Londinum post quatuor celeberrimas Euoropæ Urbes prima divitiis, atque ædificiis splendidissima, illius mœnia Magnus Constantinus posuit. ad Tamesim sedet amœnissimis in campis, pontem XIX. fultum fornicibus ex saxo, continuisque ædibus adornatum Joannes Rex ædificavit. at Æthelbertus D. Paulo Basilicam Sacravit, Episcopi Sedem illi Pyramis imposita plumbo obtecta, cujus vertex altus pedes XXXIV. priusquam anno 1081. cælitus tacta deflagraret. Arx amplo vallo, ac turribus munita Londinensis dicta Tamesi adiacet. Suburbia continuis ædificiis secundum fluvium excurrunt ad Monasterium tota Anglia celeberrimum, ab Occiduo situ *Vvestminster* appellatum, quod Religiosis D. Benedicti Eduardus Rex tradidit, in eo Reges inaugurantur, vitaque functi tumulantur. Regium palatium amplissimum genti *Vvitehall* nimirum Alba Aula dictum. de Londino in itinerario sic habetur.

Sero Londinum admisso properante veredo,
Sed primo Tamesis traiecto ponte, subimus.

Cæterum Tamesi ad Dorcestriam confluentes Tama, & Isis nomen faciunt: quorum hic ex Vultonia fluens Oxonium *Oxford* rigat Britanniarum Athenas collegiis XVII. aulis VIII. atque

instructissimis bibliothecis celeberrimas. ferunt ibi aliquando numerata XXX. millia discipulorum. Tamesis maximus fluviorũ Angliæ torrentem excipiens *Meduveàg* navale constituit classi regiæ, insulamque facit Toliapim *Shemppye* ab avibus dictam. Tamesis Salmonibus, & siluris dives. Cum æstu tumet onerarias Londinum usque ad LX. millia passuum devehit. Secundum locum tenet Eboracum, *Yorck* Urbs celeberrima. in ea patrum memoria in ædicula, ubi Constantinum Chlorum situm fama erat, ardens lampas reperta. Bristolium *Bristoàl* Gallicarum mercium nobile emporium, Cantuaria *Canterburi*, cujus Archiepiscopus Angliæ primas, ut Remensis Galliæ, Hispaniæ Toletanus. Cantabrigia *Cambrigde*, altera Angliæ Academia illustris, & ædificiis. Vvarvicum, Vvervìch, olim Romanorum præsidium, nunc castrum opere, & natura munitum, cum insigni oppido. Portus celebres Dubris, Plismouthum, & Chestria. Ad Angliam hæ insulæ spectant, ab Occasu Mona, *Man:* Menavia, *Anglesèy*. Anglis, Vallis verò *Mon*, à Meridie Vectis *Vight*, in Anglia Archiepiscopatus duo Episcopi XXIV.

Scotiç longitudo à Meridie ad Septentrionem inter Promontorium, quod Hiberniam spectat *the Mule of Gallovày*. & Caledonium Orcades contra *Dunsby heat* est mill. CCLXXX latitudo à promontorio Novantum *Ardermouth heath* ad Buchananum *Buguhamnes* est. mill. CC. Regionem medius ab Occasu in Ortum procurrens Gampius mons secat, qui vulgò *Gransbaim* dicitur: qui Merionalem partem tenent cultiores sunt, Anglis persimiles, quorum moribus, & lingua utuntur, qui ad Septentriones Sylvestres, ac feri sermone, habitu, moribusque Hibernicis vivunt, Regni caput Edenburgum, Sunt etiam Ar-

chiepiscopatu, & cultu nobiles Glascum, & Fanum D. Andreæ, in hac, & Aberdonii urbe Academiæ, ultima portu celebris. Episcopi XIII. ad Occidentale Scotiæ latus sunt Hebrides insulæ numero XXX *Vesternes*. Ad Septentrionem Orcades XL *Orknay* has suprà Acmodæ *Farre*.

Britanniæ fluvii Tamesis *Tamigi*, jam memoratus. Sabrina *Saverren*, & *Humber*, latissimis ostiis navibus accessum præbent. Camus, qui Cantabrigiam rigat, & Vla, qui anno MCCCIC. paulo ante civilia bella Lanclastrensium, & Eboracentium per tria millia pasuum aruit, aquis retrocedentibus, mirumque extumescentibus. Britannici soli natura, etsi rigido sub cœlo, ferax est, cultuique parens, metallis, ferro præcipue dives. Homines industrii, & qui olim Barbari, & rudes, delicatissimi nunc sunt, atque eruditi: at genio volubiles, ac tumultuosi, cujus hoc ævo insignia dedere argumenta regibus altero, carnificis manu obtruncato, altero eiecto. Religio olim Catholica innumeris piis, Sanctisque regibus exculta, nunc, Heresi omnia devastante, depravata, schismate, & variis erroribus. Regem, Sacrorum item principem colunt. Gallis olim terra, marique formidabiles, nunc ne mari quidem pares, sic omnia versante fortuna. De Britannis meminit Virgilius ecloga 1.

Et penitus toto divisos Orbe Britannos.

Circa Scotiæ litora Electrum colligitur, quod aliqui Pini arboris succinum putant, alii bitumen ex lapidibus profluens, quod maris frigiditate obdurescit, aurei coloris est, & grati si pefricetur, odoris. hujus ingens item copia ad Germaniæ litora de quo nos Halieut. IX. de Nereidum metamorphosi canentes, sic

Dum casus misera deflent, atque aspera fata,

Muscosis stillant flaventia succina saxis.
Frigore quæ multo concreta, æstuque marino,
Sithonii vicina ferunt ad litora venti.

anno MD ferunt ingentem massam repertam equo parem. abundat item Salmonibus universa Britannia, qui affatim in fluminibus capiuntur tantę molis ut XL libras pendant. est itē Arecidum *harengas* vulgus vocat ingens vis, de quibus nos libro V. Haliet. de his piscibus illud mirum narratur: si aliquo in loco eorum occasione cædes, aut humani sanguinis effusio contigerit, ab eodem per aliquot annos abhorrere, tantum homicidii vel brutis odium.

CAPUT XI.

De Hibernia, & Thule.

MInor Britannia, quæ & Hibernia, nunc appellatur *Irlanda* ad Occidentem posita, cujus maxima longitudo à Motio promontorio *Mysin Head* ad ultimum Septentrionis latus Robogdium, est mill. CCCXL. latitudo inter Dublinum, & Gallivam *Gallovày* mill. CXX. de hac Pomponius sic habet: *Adeo luxuriosam herbis, non lætis modo, sed etiam dulcibus, ut se exigua parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant: Cultores eius inconditos esse, & omnium virtutum ignaros, magis, quam alias gentes*, at si olim ità, modo culti, humani, atque literis perpoliti Cœlo gaudent miti, ac sereno: nec noxium habent animal, Straboni Ierna appellatur, hinc Claudianus:

Munivit Stilico, totam cum Scotus Iernam.

Hibernia verò ab hyberno tempore dictam nonnulli putant. In Insula memorantur hi populi

Bri-

Brigantes, Cauci, Menapiiique ex nomenclatura constat è Gallia, Germaniaque illuc navigasse, primos alii incolas Hispanos fuisse ex Cantabria advectos voluerunt. Romanis intacta, suis legibus vixit, nunc Anglis paret, dividitur in quatuor regiones, quæ sunt Langinia *Lenquester* ad Orientem cultior, Mononia *Mounster* ad Meridiem: asperiores sunt Canonia ad Occasum *Connacth*, Hultonia *Quunster* ad Septentrionem. Comitatus sunt XXXIII. Regni caput Dublinum, olim Armacanum *Armagh*. Sedet ad Liffij ripas VII. millia passuum, ab ostio distans, Emporio Templo S. Patricii, & Bibliotheca insignis, cæterum incolæ Dublinum *Ballaclich* vocant. Reliquæ urbes, oppida verius sunt, Archiepiscopi IV. Episcopi XXIX. Academia Dublini. celebre munimentum Limericum, *Lymerick*: portus celebris *Arglas*. Hiberni magna parte Catholici, reliqui Anglicana hæresi infecti. Illos autem ad fidem adduxit D. Patricius *S.* Martini affinis, & S. Germani discipulus sub Cælestino, anno CCCCXXXII. Thule, quæ *Island* appellatur in Hyperboreo mari, ultima Britannicarum, à frigore, & glacie dicta *Islandt*. magnitudine Hibernia major, horrida, inculta, & barbara, est tamen Melisæis catellis clara, & Hecla monte, qui perpetuò flammas eructat, rivisque calidis, & sulphureis passim scatet. ferunt cacodæmones miris larvis incolas interturbare. Daniæ regi subiecta est. Urbs præcipua *Schalolt*. de Thule Virg.

Numina sola colant: tibi serviat ultima Thule.

* *
*

CAPUT XII.

De Veteri Germania.

E Britannicis insulis rursus in Europæ continentem descendimus: & quæ prima nobis occurrit Germania est, inculta olim, & barbara, sylvis, ac feris horrida, & vicis nulla elegantia, cultuque habitata; nunc verò, mutata in meliorem aspectum natura, omnis eruditionis palma insignis, artium novarum inventrix, civilibus moribus exculta, ornata legibus, ac florentissimis urbibus, Fanisque divorum perpolita, cultuque dives agrorum facta est. tanta rerum humanarum vicissitudo. Germaniæ olim termini, hi fuere: ab Occidente Rhenus, quo à Gallia sciungebatur, ab Oriente Vistula amnis, ultra quem Sarmatæ; à Septentione Germanicus Oceanus, & Balthicum mare: à Meridie Danubius. At Cluverius amplissimos facit Germaniæ limites, totamque penisulam Septentrionalem Germaniæ adnectit. item pecuinos, qui à Vistulæ fontibus, usque ad Euxinum habitabant, & ad Septentriones Prussos, & Livones: atque illius lõgitudinem à Scritofinniæ promontorio *Noortkin* ad Danubium usque constituit mill. MCC. latit. verò à Rheno prope Basileam ad Amadocam usque Paludem, in confiniis Russiæ, Lituaniæ, & Podoliæ sita, est mill. DCCC. Ego logitudinem statuo ab Alpibus ad ultimum Cimbriæ promontorium mill. DCC. latitu. ab Alsatiæ montibus ad Pomeraniæ limitem mill. ferme DC. Termini eius nunc sunt ab Occidente Gallia, ex qua Belgium, Lotharingia, Alsatia Burgundiæ Comitatus, & Helvetii avulsi ad Germaniam spectāt: ab Oriente Polonia, quæ ferme to-

ta ex Germania avulsa est, & Hungaria, à Septentrione Oceanus, & Balthicum mare; à Meridie Alpes, quibus ab Italia dividitur: Ex qua parte ad Germaniam accessere Rhætia, Noricum, Vindelicia, & Superioris Pannoniæ pars. De Germaniæ nomine sic Tacitus: *Quidam plures Deo ortos, pluresque gentis appellationes, Marsos, Gambrivios, Svevos, Vandalios affirmant, eaque vera esse, & antiqua nomina.* Cæterum Germaniæ vocabulum est nuper auditum; *quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint tunc Tungri, nunc Germani vocati sint: Ita nationis nomen, non gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum à victore, mox à se ipsis invento nomine Germani vocarentur.* Nonnulli sic dictos putant, quasi Germani, à fraternitate, ut hoc incitamento arctius coniungerentur: alii quasi viri fortes, & bellicosi, *Man* virum, *Mannen* viros sonat: *Verren* pugnare, unde Galli *Guerram*, atque ob id ipsum, quidem illorum dicti Alemanni, virili pectore nimirum homines. id enim *Alle mannen* significat. Cæterum gens ipsa suo sibi vocabulo appellata Teutisci, vulgo *Die Teutisch*, à cognomine veri, æternique Dei, rerumque conditoris Theuth, quem terra genitum fabulantur, eiusque filium Mannum, ut ait Scaliger, qui fortasse ad illud Taciti respexisse videtur: *Celebrant Germani carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriæ, & annalium genus est Thuistonem Deum terra genitum, & filium Mannum originem gentis, conditoresque.* Ex his verò Teuthum genitum, & hinc dicti Teuthones Germani fuerunt, ut idem Scaliger; qui alia multa congerit satis iactanter pro more. Verum nemo dubitare poterit Germanos, atque Hispanos Celtas origine ab Aschenate progenitos, ut meritò Germanorũ gens ab Hæbræis dicta fuerit *Askenazim.*

Celebriores verò populi in Germania hi à Plinio recensentur, Vindili, Ingævones, Istævones Hermiones, & Peucini, qui & Bastarnæ appellati.

Vindili, dicti pariter Græcis, Latinisque scriptoribus Vinili, Vandili, Vandali, Vandalii, & Vanduli, quorum nationes fuere Gothi, & Gotthi, seu Gothones, qui eam Cassubiæ partem tenuere ad Vistulam, quæ nunc *Pomerella*. Catini, Pomeraniæ pars ubi *Stolpe Colberg*. oppida. Lemovii, ea item pars Pomeraniæ ubi *Stetin*, & *Volgåst*. Rugii circa *Rege* flumen Pomeraniæ; qui in proximam insulam transgressi Rugiam dixere *Rugen*. Varini in Meckelburgensi ducatu circa oppidum *Varne*. Anglii: reliqua prædicti ducatus pars Lubecam usque. Eudoses, Suardones, Nuithones, pars Meckelburgensis, Pomeraniæ, & Marchiæ finitima. Caviones pars Marchiæ proxima comitatuî Dannebergensi: Deuringi qui & Thoringi in Marchia ad oppidum *Havelberg* Lungobardi in Marchia, ubi nunc *Middelmach*, inter Albim, & Viadrum amnes, circa Urbes *Brandenburg, Berlin*. Semnones in partibus Marchiæ, Misniæ, Lusatiæ, Silesiæ, atque Poloniæ, inter Albim, & Varram. Burgundiones, qui partem Cassubiæ, Poloniæque incolebant.

Ingævones in hos dividebantur: Chavios, qui & Cauci, inter Amisiæ, Albisque ostia positos, & utramque Visurgis ripam accolentes Bremam usque, & Mindam, quà Cattis erant finitimi. Fosi Tacito, reliquis Saxones, quorum Holsatia primum ad Cimbricam usque Chersonesum, mox omnis ora maritima ab Albis ostio ad Rhenum usque, atque hinc Anglis coniuncti in Britanniã traiecerunt. Cimbri, qui peninsulam tenuere, quæ nunc Daniæ regnum. Teutoni qui Danicas insu-

insulas, quarum maxima Melæ Codanonia, *Zeelandt*, qui quidem populi jam tunc Dani, Godani, ex quibus adiacens mare Codanus sinus. Hanc suprà Regiones positæ, Norvagiæ, sivè Norvegiæ, Suediæ, Finneque regna complectuntur: totaque Tellus ingens peninsula Scandinavia appellata, & Scandia à vicinis populis: & Baltia à freto inter Danicas insulas vulgò *Belt*. In prima peninsulæ parte est Plinio Fiuningia *Finlandt*. in reliqua peninsula populi Scandii, sive Scanii *Sconen*. Supra has Helleviones *Hallandt*, & ultra ad Occidentum Sitones, nunc Norvegii *Norige*, quæ Græcis Nerigos dicta. Marchiofinni *Marchfennen*, ad Septentrionem Scritofinni, *Scritfennen*, ubi promontorium Rutubæ Plinio, *Noortkin*. Juxta hos ad Ortum Lappiones, sivè Lappii *Lappen*, & *Lappenia*. In medio circà sinum Bothanum sunt positi Suiones, sivè Sueones, nunc Suedi *Svezia*, & *Svezzesi*. Infra ad meridiem Gutæ, quorum regio *Gutlandt* Cluverio, aliis Gothi, & Gothia, ex qua primi ad Balthici maris oram traiecere, & circa Vistulam consedere: qui mox latè per Europam irrupere: quique ad Orientem profecti in Scythiam, atque Euxini maris litora Ostrogothi, quasi Orientales Gothi appellati, qui ad Occidentem Visegothi, Occidentales Gothi dicti sunt.

Sequuntur, qui Rheno proximi erant Istævones, quorum qui cis Rhenum, jam descripti, ultra Rhenum hi fuere: Angrivarii inter Amisiam, & Visurgim inhabitarunt, ubi nunc *Minden*: Chamavi hos supra Amisiam inter, & Loam: qui una cum Angrivariis, Bructeris, qui inter superiorem Lupiæ amnis partem, & Coloniam incolebant, eiectis, illorum agros occuparunt, & Chamavi ad Occidentem sederunt Aggrivarii ad Septentriones. Dulgibini inter Paterbornam, & Visurgim,

quâ oppidum *Flotovu* Juxtà ad Meridiem Chasſuárii, ſivè Chattuarii, Cattorum pars ad Viſurgim, ubi oppidum *Huter*: Auſibarii item inter Viſurgim, & Lacum *Domnel*, ubi oppidum *Diepholt*: Tubantes ad Superiorem Amiſiam. Sicambri ad Rheni ripam à Colonia Agrippina ad Rheni divortium, & ob Oriente Cattos, uſquè ad Luppiæ fontes, & oppidum *Medebach*: qui à Tiberio in Galliam aſportati inter Moſam, & Rhenum, appellati fuere Gugerni. Horum agros ad Rheni ripas tenuere Uſipii, ſeù Uſipetes ad Rheni divortia: Tencteri verò juxtà Coloniam. Ubii ad dextras Rheni, & Mœni ripas habitarunt, ad Coloniam Agrippinam uſque ab Oriente Cattis finitimi: quorum agros deinde Juhones, & Mattiaci occuparunt, atquè hi ſuperiorem ripam, & comitatum Naſſovienſem, Veteraviam, Haſſiæque partem, ubi *Marpurg*, olim Mettium, ex quo gentis nomen: illi verò reliquam partem, & Veſtervaldiam tenuerunt. Marcomanni, primum inter Rhenum, & Danubium, Cocharum, & Nicrum amnes: mox cum Seduſiis, & Harudibus in Boiohæmum agrum commigrarunt. Seduſii inter Cocharum, Nicrum, Rhenum, & Mœnum. Hos juxta Harudes, à Mœni fonte ad Danubium Ingolſtadium uſque Alemanni, e Gallia erumpentes ſub Auguſto cum ſupradictis habitarunt, quouſque in Boiohæmum irrumperent, ab his Germania Gallis dicta Alemannia *Alemagne*.

Succedunt Hermiones, ex quibus fuere Cheruſci, ubi nunc Branſvicenſes. Catti ubi Haſſi, & Thuringi: Hermunduri, ubi Voitlandia, & Miſniæ, Saxoniæque ſuperiores partes primum inſedere: mox Harudum agros, his in Boiohæmum profectis, Danubium uſque occuparunt, ubi nunc Suevia, ac Suevi propiè appellati ſunt. Nariſci, qui

cas

eas sedes habuere, quæ inter Boiohæmi latus occiduum,& Danubium,lineamque ab Mœni fonte ad Ingolstadium ductam, jacent, hi secutis temporibus Armalausi appellati. Marcomanni, qui à Rheno transgressi Boiohæmum inter Herciniæ saltus occuparunt.Quadi primùm inter Boiohæmum Danubium, & Marum amnem habitarunt, mox usque ad Carpathi juga propagati inter oppida *Erlam*,& *Vacciam*.Osi Moraviæ,Silesiæque partem tenuere inter urbes *Ostram*,& *Osvieczjim*, quarum hæc Vistulæ, Maro illa adiacet.infra hos Gothini,qui Silesiæ partem inter Mari fontem, & Vartæ coluere.Juxta hos Largii inter Vartam, & Vistulam,qui magnam,gens & ipsa magna, Poloniæ partem usque Uladislaviam incoluere. Horum finitimi occidétem versus Burii Vartam inter,& Viadrum:& horum Marsigni Viadrum inter,& Boiohæmum.

Bastarnæ, sive Peucini, olim à dextra Vistulæ ripa,usque ad Istri ostia amplissimas sedes tenuere,ipsasque Istri insulas, quarum maxima Peuce illorum de nomine appellata, fuere etiam Æstii è quinque generum populorum, qui in Scyros, seu Sceres, & Hirros dividebantur: primi Prussiam,secundi Livoniam coluere.Cæterum regiones omnes, quæ ab Occidente Boiohæmicis mōtibus,Sala, Albi,Travaque omnibus sinu Codano, marique Germanicô, à Septentrione glaciali Oceano,ab ortu Albo sinu, Alboque lacu, Bothnico sinu, Codanoque,ac Vistula,Maroque fluviis; à Meridie Danubio continebantur,Suevia est appellata, inqu e expositas gentes distributa. Harum verò antiquissimi fuere Semnones, qui Viadrum ex utraque ripa tenuere, qui olim Suevus amnis dicebatur,ex quo genti cognomen factum est;hinc & Suevico mari, At secutis post seculis,

Sve-

Suevi uni Hermunduri dicti, duratque ad hæc tempora nomẽ in regione *Suaben* nobis Suevia.

CAPUT XIII.

De Fluuiis, Sylvis, & Montibus Germaniæ, deque eius antiquo statu.

NUllas habuisse urbes antiquos Germanos satis, superque notum est. discreti, diversique coluere, ut fons, ut campus, ut nemus placuit, ait Tacitus. una tantum memoratur Bardevicum, quam Henr. Leo evertit: ex huius ruinis Hamburgum crevisse proditum est. Fluvii sunt Rhenus, qui ab Alpibus ortus è Cripalta monte, qui Adulæ pars est. perque Lacum Brigantinum transiens, Basileam alluit, ex qua per æquam planitiem amœnissimosque campos delabitur ad Bingium usque, ex quo per horrendas montium fauces Bonnam usque cogitur. Hinc tot clarus urbibus, tot auctus amnibus per novum alveum Vahalim sese miscet Oceano. In Rhenum influunt Nicer, *Necker*, ex Arbonæ iugis ortus in ducatu Virtembergensi à Danubii fonte non amplius D. passus. Mœnus *Meyn*, qui ex Pinifero monte erumpit duobus rivis rubro, & albo, mons vulgò *Fichtelbèrg* metallorum dives. Lupia, *Lippe*, ortus ex Vesphalia Urbem irrigat Paderbornam à crebris fontibus dictam. Est præterea Amisius, sive Amisia, & Amisis, *Ems*, scatens è montibus Hassiæ, quos Ptolemæus Obnobios vocat: rigatque Paderbornensem, Monasteriensem, Osnoburgensem Episcopatus, & Comitatum *Emden*, inque Emdanum sinum devolvitur. Visurgis *Veser*, qui ex Thuringiæ sylva, emergens, Bremamque alluens in Germanicum mare se exonerat. Albis *Elbe* Bohemis

Albe

Albe quod XI. sonat, vel quia à fontibus XI. oriatur, vel quod XI. in eum amnes influunt, è Silesiæ Montibus in valle *Teuffelsgrund*, nimirum valle Dæmonum ortus auratas devehit arenas, emensisque Mill. DXII, in Germanicum Oceanum se præcipitat juxtà Hamburgum navibus patiens, quæstuque nobilis.

Ex præcipuis, qui in albim ruunt, est Sala *Sale*, & Chalusus, sivè Trava *Trave*. Viadrus Ptolemæo, Guttalus Plinio, Suevus Cluverio, appellatur, *Odera:* non procul Olmusio in Moravia oritur, inque Codanum sinum triplici alveo descendit: unius aquæ virescunt, alterius canescunt, tertii navigatio tempestatibus obnoxia. Vistula *Veixel* è Carpatho, seù Sarmaticis montibus erumpit, inque Balthicum currit, ultimus Germaniæ veteris limes, à Cracovia ad mare navigiorum capax. Danubius, terminus olim ad meridiem, dc quo infra plura dicentur.

Ex Sylvis Germaniæ celebratissima Hercynia, quæ 60. dierum iter olim occupabat, mediamque Germaniam secabat vulgò. *Der Bohaymer uualdt.* Sunt Bacenis in Brunsvicensi ducatu *der Hartz.* Gabreta *der Duringer vualdt.* Luna inter Poloniam, Moraviam, & Hungariam. Martiana, sivè Hartiana *Der Schuuarte uualdt*, in Suevia Italis *la selua negra.* Cæsia non procul Vesatia ad dextram lupiæ ripam.

Montes sunt, Herusnium Bohēmiam cingens, qui & Juditi montes. Adnoba memoratus: Taunus ex adverso Moguntiaci *der Hayrich:* Rhætico, contra Bonnam, *das Siebengeburge.* Meliboves juxta Semanam Sylvam *der Blockesberg.*

At, qui antiqui gentium mores, qui cultus Mela, Tacitus, aliique produnt. *Immanes sunt animis, atque corporibus, & ad insitam feritatem uastè utraque*

que exercent, maximo frigore, nudi agunt, antequam puberes sint, & longissima apud eos pueritia est Hyeme speluncas, in quibus degunt operiunt fimo. Viri sagis uelantur, aut libris arborum quamuis sæua hyeme. sagum autem fibula, aut spina nectunt: barbam radunt omnino, prater labrum superius. bellum cum finitimis gerunt: causas eorum ex libidine accersunt Jus in uiribus habent, adeò ut ne latrocinii quidem pudeat. Annuus erat apud quosdam per vices magistratus, quem verò illatum foris bellum in magistratu deprehendisset, is durante bello rex dicebatur, cuius imperio gens tota parebat. Qui verò juxtà Rhenum, & Rhætiam habitabant cultiores ob viciniam populi Romani, & humaniorum gentium, & hinc Cæsar: Ubiorum civitatem amplam fuisse narrat, atque florentem, ut fert captus Germanorum, ipsos quoque cæteris Germanis humaniores: propterea quod Rhenum attingerent, multique ad eos mercatores ventitarent, ipsique propter propinquitatem Gallicis essent moribus assuefacti.

Cæterum Germanum nomen primùm Romanis innotuit Cimbrorum, Teutonorum, Tigurinorum, & Ambronum irruptione: hi cum more barbarico è suis sedibus exciti in Imperii fines pervenissent, sedesque dari petiissent, quibus à Senatu negatis armis, & vi usi sunt, cumque Silanum, Manlium, ac Cæpionem fugassent, Missus C. Marius quartùm Consul, qui primum ad Aquas Sextias Teutonos, mox propè Alpes Cimbros delevit, quibus duobus prælijs cæsa trecenta, & quadraginta millia, capta centum, & quadraginta millia barbarorum. Mox C Cæsare, & M Antonio Con: missi à Senatu, qui Orbis universi mensuram caperent, insumptis in eam rem annis XXI. mensibus V, diebus IX. Zenodoro Oriens dimen-

sus

ſus eſt, Septentrio Theodoro, Meridies Polycleto: ſic de Germania habita notitia eſt. At ſecunda irrumptione, cum Uſipetes, aliique à Suevis pulſi Rhenum in Belgicam tranſiiſſent, Cęſar CCCCXL mill: occiſis delevit: victo primum difficili prælio Arioviſto Germanorum rege.

Sub Auguſto à Druſo, & à Germanico ſub Tiberio, omnis Germania inter Rhenum, Viſurgim, & Albim domita, hinc ponuntur Trophæa Druſi ad Viſurgim, & Germanici ad Albim: Secutis Cæſaribus, varia fortuna domiti, numquam tamen in Provinciam redacti cùm ob gentis barbaram ferociam, tùm ob civiles noſtrorum diſcordias, ob quas ſæpe rebellantes ſe in libertatem vindicarunt. Sub Antonino, & Severo, incertum, quo docente, Chriſtianis ritibus imbui cæpere. At jam reſtituto poſt tot Barborum incurſiones Occidenti Imperium per Francos in denſiſſimas Germaniæ Sylvas viam ſibi victoriis Caroli Magni Gladius aperuit, victoſque non tam ſibi, quam Chriſto ſubiecit; miſſis ſanctiſſimis Viris Bonifacio, Vihone, Hildegrino, & Lugdero: qui gentem Sacris aquis luſtrarunt: Ex quo, Sacris Fidei acceptis, humanitatem, quoque acceperũt. nova tunc Germaniæ facies, novi homines apparuere. Regio amœna, ac nitida, urbibus culta: monteș vitiferi, opaca nemora, aprici colles, uberes campi, læta prata, ſalubres thermæ: ſtudiis exculta ingenia, artibus inventis inſignia, etſi aliquid ſapiant vel nunc antiquitatis ſuæ. quam quidem felicem regionem Tartarea Hereſis face ſuperiore ſeculo Lutherus, Calvinus, aliique ſectarii miſerabiliter incenderunt, latèque vaſtarunt.

CAPUT XIV.

De Germanico Imperio.

ANno ab orbe instaurato DCCC cum Carolus Magnus Francorum Rex Romam ad vindicandam iniuriam Leoni III. Pontifici Max. illatam, venisset. Pontifex ipso Natalis Dominici die ad Carolum ne opinantem quidem accedens, ejus capiti coronam Imperii insigne imposuit, ac Romanum Imperatorem consalutavit, mansitque apud Gallos Imperium usque ad Ludovicum IV. quo deficiente, ad Germanos transiit, & quidem Primus Conradus I. Secundus Henricus Auceps Saxo. cuius filius Otho Romam profectus anno DCDLXII. à Joanne XII. coronatus Imperator, Carolo Magno per omnia dissimilis non sicut ille Ecclesiam summis honoribus est prosecutus; hic maximis iniuriis affecit: quippe sequēti anno, Pontificem contra jura divina, humanaque de gradu deiecit: mox Benedictum Joanni suffectum pari affecit iniuria, illataque Romanis clade, in Germaniam asportavit. Hujus Nepos Otho III. timens ne ad Italos rediret Imperium, edixit, ut jus creandi Imperatoris penes Germanos esset, latamque á se legem, ut à Pontifice Gregorio V. Consobrino suo confirmaretur, obtinuit, an verò ad hæc tempora decreti Septemviri, an secutis temporibus constituti, incertum est. Et quamvis Bullæ aureæ fides gravibus viris suspecta sit, ut ait Furnerius, certum tamen est ex antiquo potestatem eligendi Imperatoris ad Septemviros contractam. Sunt verò hi tres Ecclesiastici, iidemque Archiepiscopi, & Archicancellarii S. Imperii. Primus Moguntinus per Germaniam

niam, Secundus Colonienſis per Italiam: Tertius Trevirenſis per Galliam: Quatuor Seculares primus Rex Boiohæmiæ, Pocillator; Secundus Palatinus Rheni, Dapifer: Tertius Dux Saxoniæ, Enſifer: Quartus Marchio Brandeburgenſis, Cubicularius, ex his Rex Boëmiæ non fert ſuffragium, niſi cum paribus ſuffragiis reliqui inter ſe diſſident, quoniam verò Palatinus Rheni, quod Bohêmis rebellantibus opem tuliſſet, oblatumque regnũ accepiſſet, gradu deiectus, ſuffectuſque Bavariæ dux: mox Suedis, & Anglis adnitentibus, reſtitutus, manſit octavus Elector, ut non Septemviri, ſed Octumviri dicendi jam ſint. Atque hinc manifeſtum quomodo ad Francos, & mox ad Germanos Romani Imperii nomen translatum. Quod cum per varias familias excurriſſet, ad Auſtriacos primùm in Rodulphũ Hasburgenſem Comitem, mox ad Albertum Auſtriæ ducem pervenit, ex quo ad hæc uſque tempora in Auſtriacis durat magno Chriſtiani Orbis bono, ac felicitate. Cæterum Germanicum Imperium in tria membra dividitur. Primum eſt Electorum: Secundum Principum Eccleſiaſticorum, & Secularium: Tertium liberæ civitates conſtituunt, quæ ſunt pene LX. quare totum Imperii corpus Reſpublica videri poteſt. Quamvis enim Imperator, Principes, liberæque civitates ſuas ditiones, jura, populos in quos jus vitæ, & necis habeant; tamen quia omnes Imperio ſubditi, quin & Cæſar ipſe legibus obnoxius, omnes unà ſpeciem Reip. referunt. Præterea anno MDXII. tota Germania in circulos diſtributa fuit, & in ſingulis concilia inſtituta, in quibus deliberant quomodo exequenda, quæ decreta ab Imperii proceribus ſunt. Ad graviores verò cauſſas inter Imperii principes, liberoſque populos recognoſcendas inſtituta eſt Spi-

ræ ex viris XLI. Camera Imperialis: qui viri à Cæsare, Septemviris, & circulis eliguntur; illis à Cæsare Præses præficitur.

CAPVT XV.

De Novis Germaniæ Provinciis cis Rhenum.

PRima est Leodicensis ab urbe Leodico ad Mosam posita amœna, & Eleganti *Liège*, quæ Coloniensi septemviro subiecta est, & tota fere Belgii Provinciis circumcingitur. in hac Buvillonii ducatus *Bullion*, quem Godefridus sacram expeditionem adornans Leodicensi Episcopo vendidit, majore profecto vendentis laude, quam emptoris. Secunda Ducatus Iuliacensis, *Gulich*, cuius caput Iuliacum *Giuliers*, munitum oppidum Brandeburgensi Septemviro paret, in hoc ducatu Urbs celeberrima Aquisgranum Gallis *Aix*, Belgis *Aken*, Caroli Magni aula, & sepulchro insignis. Cuius pii Imperatoris corpus opobalsamo conditum in aurea sella sedet imperatoriis vestibus exornatum, subter verò cilicio, quo usus, dum inter vivos ageret. Sceptrum una, altera verò manu Evangelium tenet, & peram, quam secum tulit religionis caussa Romam profectus, Caput diademate redimitum cum Crucis insigne, Ensis lateri affixus, scutum à Leone Pontifice consecratum è fornice pendet. thesaurus immortalitate vere dignus, cuius pietate ad Gallos, mox Germanos translatum imperium. Mos olim Aquisgrani Imperatores inaugurare sub ferrea corona è templo pendente.

Tertia Coloniensis Archiepiscopatus, cuius caput Colonia Agrippinensis, seù Ubiorum, quæ Agrippinæ Claudii Cæsaris uxoris auspiciis deducta

ctafuit.urbs est maxima, Emporiumque ad Rhenum nobile.olim Archiepiscopi, nunc sui juris. Septemviri sedes est Bonna, vetus, munitumque oppidum. Quarta Lotharingia, Ducatus, quæ à Lothario Caroli Magni nepote nomen accepit.in hac Metense regnum;quod Austrasiæ dictum, sub prima familia Regum Franciæ, & mox sub secunda ad annum DCXLIII. at anno DCCCCXXXIX. victo Ludovico Francorum in Alsatia ab Othone Germanorum rege, Lotharingia in manus victoris venit, varieque hinc,inde vexata, donec Otho II. eam in Feudum à Lothario Galliæ Rege accepit.anno MDCXXXIV. Ludovicus XIII. occupavit, & rursus Ludovicus XIV, cui nunc paret. Metropolis olim Divodurum Mediomatricorũ, quod & Metæ *Metz* Caroli V. obsidione nobile. Libera olim urbs; at multis jam annis, una cum Viroduno *Verdùn*, & Tullo *Toul*, Gallici juris facta. Ducis sedes Nansium, *Nansi*, cum arce munitissima. In reliqua Austrasia *Vestreich* sunt Trevirensis Archiepiscopatus, cujus caput Augusta Trevirorum *Treveri*. Est & Confluentia ad Rheni,& Mosellæ confluentes. Urbs munita,& Vitellicum *Vithlich* Septemviri sedes. Archiepiscopatus Moguntinus, cuius princeps Moguntiacum *Mogonza*. Sedes verò Archiepiscopi est Asciburgium *Aschebùrg* ad alteram Rheni ripam in solo Germanico. sunt etiam in Austrasia liberæ civitates Vormatia, Spira, & *Oppeheym*. Ducatus Bipontinus *Zweybrucken*, & Comitatus *Sàrbrucken*, *Leyningen*, & *Bitsch*.

Septima Provincia cis Rhenum est Alsatia, in superiorem, & inferiorem Lantdgraviatum divisa: in Superiori sunt oppida Colmaria, *Colmàr*, & Selectadium *Selestàt*. in inferiori Tabernæ *Zabèrn*, & Hagenoa, *Hagenau*: In quo tractu est Argento-

ra-

ratum, *Argentina*, Germanis *Straburg*, ubi exigua manu innumeras copias Julianus delevit, & mox XXX. Millia Alemannorum Gratianus profligavit. post Romanos Franci occuparunt, cum Clodovæus deiecto Apollinis colosso Templum Virgini dicavit. cui anno MCCLXXVII. Turris ædificata pedum DLXXIV, quæ Europæ maxima censetur. nam Viennensis in Austria. est pedum CCCCLXXXVI. Antuerpiensis CCCCLXI. Carnutensis CCCLXXVIII. Parisiensis CCIV. Bononiensis CCCXII. Neapolitana in templo B. Virginis à Monte Carmelo pauio minor assurgit. Cæterum nuper una ex liberis civitatibus, nunc Gallis occupata, à quibus, & Alsatia tenetur, Austriacæ olim ditionis regio argento, cupro, plumboque dives, vino, frumentoque abundans, & pascuis læta. In Alsatiæ, Burgundiæque cõfiniis est Comitatus *Mantbeliard* Ducis Virtembergensis, dictus ab oppido eiusdem nominis satis munito.

Superest *Helvetia*, cuius longitudo à Constantia ad Genevã est mill. 172. lat inter Arolam, & fontes Rheni, ac Rodani mill. 76. gens inter Celtas bellicosissima, quæque totius Galliæ imperium affectavit, repressa tamen à Julio Cæsare, Romanoque Imperio subiecta: paruit usque ad Honorii tempora, cum eam Alemanni occuparunt. Mox Austriacis additi Helvetii verius, quam subiecti: demum loci natura tuti, ac præfectorum iniuria irritati, descivere: cæsisque Leopoldi copiis perpetuum fœdus inierunt anno MCCCXV, seque in libertatem vindicarunt: dictique *Svizzeri* à pago *Svitz*, ubi fœdus percussum est. divisique in XIII. pagos, sivè urbes vulgò *Cantoni*: sunt verò Tugenum *Zug*, Forum Tiberii, *Svitz*, Lucerna, Berna, *Bera*, Scapusia *Schafhausen*, Abbatiscella, *Appenzel*, Friburgium, *Friburg*. Glarona, *Glaritz*

Sa-

Salodurum *Solotůrn*, Basilea, *Basel*, Colonia Tigurinorum, *Zurich*, Urij Urbigenarum metropolis *Vri*. Undervaldii, *Undervàlden*, hi duo postremi regionum nomina: primæ caput *Altorf*. secundæ *Stantz*. Ex his Catholici Lucernates, Friburgii, Salodurii, Tugenses; Urii, Undervaldii, Svitii: Hæretici Bernates, Tigurini, Scandusii, Basileenses: utramque profitentur religionem Glaronenses, & Abbatiscellenses. Helvetiorum conventus habetur Aquis Helvetiis *Reich Baden*. Helvetiis fœderati Vallesii, gens Inalpina vulgo *Valliser*, qui à Rodani fontibus ad Lemanum Lacum habitant, quatuor populis divisa. Viberis, *Gomers*, Sedunis, *Siòn*, Veragris, *Martinàch* Nantuatibus *S. Mauritia*. Has omnes gentes Ser. Galba Cæsaris Legatus Romanis subiecit.

CAPUT XVI.

De Provinciis ultra Rhenum circa Danubium, & primum de antiquo Norico, & Vindelicia.

ANtequam reliquas Provincias describamus, exponere opus est, qui olim fuerint Vindelicorum, Noricorumque fines: quicquid igitur terrarum inter lacum Brigantinum, Danubii fontes ad ostium Oeni, Oenum ipsum, & Alpes, Vindelici tenuere; quod verò inter hos, Danubium, Alpes, & Cethium montem Norici. Sic dicti, ut perhibent, à Norea urbe, *Goritia*, quæ supra Aquileiam sita est. horum etiam oppida fuere Ovilia, *Vels* ad Danubium, Vindeniana, sive Juliobona *Vienna*. Lauriacum *Lorick*. Longium *Lintz*. Celeiæ *Cilley*, Luvanium *Saltzaburg*. Dividebatur à Romanis Noricum in Mediterranum, & Ripense. Vindelicorum Metropolis Augusta Vindelicorum,

rum, quæ sic vocata, cum illuc Augusti Cæsaris auspiciis Colonia deducta; nam antea Damasia, nunc *Ausbürg*. alia oppida Reginum, sivè Regina Castra, *Regensbürg*, à fluvio Regino, *Regen*: & Batava castra, Patavium *Passàu*. ad Oeni, ac Danubij confluentes: Boiodurum, dictum à Boiorum traiectu. hi à Boiohæmo à Marcomannis pulsi in has horas irrupere, servantque vitiatum nomen nepotes Bavari dicti. sunt præterea Campodunũ, *Kempten*, Isinisca, *Monaco*. Postquam in has terras Alemanni, Suevi, Boii. Quadi, Sclavi, aliæque barbaræ gentes insedere, in varias regiones, & Provincias divisere, quas jam exponere tempus.

Prima est Suevia, in qua Suevorum reliquiæ: dicta est etiam Alemannia, suosque olim Reges habuit: qui olim Imperio potiti, & utroque Siciliæ regno. ultimus fuit Conradinus, qui anno MCCLXVIII. extinctus est, regnumque in plures dinastias discerptum, ut ne titulus quidem relictus. posita est inter Rhenum, lacum Brigantinũ, Necari superiora, & Lichum *Linch*, quo à Bavaria dividitur. Metropolis Augusta Vindelicorum, urbs libera, atque ædificiis, & divitiis florentissima. mediam regionem secat Danubius, in quo Vallis Danubiana. à fonte Danubii Ulmam usque quæ una Vallis nomen usurpat, olim Abbatis majoris Augiæ nunc Imperii civitas: juxta quã in Danubium influunt Hylerus, *Iler* Tiberii, & Drusi victoriis notus, & Blavus, quibus auctus fit navigabilis. est etiam ad Danubium Dilinga, sedes Episcopi Augustani, Academia, & emporio nobilis.

Pars Sueviæ circa Rhenum est Brisgovia *Brisgaun*, quequc olim ad Alsatiam Austriaci juris pertinebat. caput Friburgium, & Brisiacum *Brisach*, hæc urbs capta à Suedis, anno 1538. mox

Gallis

Gallis vendita: quibus deinde Friburgium, & Brisgovia accessit: munitio totius Rheni præstantissima, in montis clivo, qui in pontem desinit, ædificata à Valentiniano contra Alemannos.

Supra Sueviam est Ducatus Virtembergensis, ab Urbe Virtemberga appellatus, qui & ipse olim Sueviæ pars: oppida conspicua Strudgardia ducum sedes, cuius ager vinetis undique consitus. *Hailbrun*, & *Veimphen*, inter quæ Tillius Bavarorũ ductor, & Corduba Hispanorũ insigni clade Durlacensem profligarunt anno 1622. *Landfurt* primum terræmotu dirutum, mox ab Hunnis, à Conrado Sueviæ Duce restitutum. qui Imperator dictus hic sedem, & Cameram Imperialem fixit anno 1146 nunc cum Helvetiis fœderata. est etiam urbs Tubinga Academia nobilis, & *Constat* mercatu.

Sequitur Franconia, seù Francia Orientalis, quæ primum à Francis occupata, antequam Rhenum traiiceret. posita est inter Hassiam, Saxoniam, Bohëmiam, & Palatinatum Bavariæ. Caput est Herbipolis, *Vvirtzbürg*, cujus Episcopus appellatur Dux Franconiæ: urbs est elegans, ac dives in planitie, qua tota gaudet Franconia; in collem desinit, ubi arx est: In Frãconia Bamberga, cujus Principatus Episcopo olim ab Hẽrico II. traditus, ibiq; Ecclesiam extruxit, & Cruce, & Clavis Dominicis ornavit: inque ea sepeliri mandavit: urbs ad Mœnum sita, ad quem etiam sedet Segodunum Ptolemæi *Norembërg*, quæ altissima habet mœnia, turres 365, plateas 528, fora 10, quæ nundinis perpetuis frequentantur, arx est in colle, castrum Noricum appellata. ager sterilis, at plebs industria: unde illud celebre; Noribergentium astutia, Argentoratensium tormentis bellicis, Augustanorum pecunia tota decipitur Germania. Sedet

ad Mœnum Francofordia *Franfurt* nūdinis,& Imperatoris electione celebris. Coburgum ducatus caput è Saxonum familia. at ubi Tubarus *Tuaber* in Mœnum se exonerat, Rotemburgum à turriū robore dictum,oppidum liberum,& dives.sequitur tandem *Mergeth*, ubi sedes Magistri Ordinis Theutonici, qui ex oppidis subiectis 80. millia Talerorum quotannis corrogat.

Pars olim Franconiæ Palatinatus Rheni, sic dictus ab officio,quo fungebatur circa annum M. Comes Henricus ex Caroli genere oriundus, qui Palatio Othonis III. præerat, cum Imperii Elector creatus, ac Palatinus Comes dictus. caput regionis *Heidelberga* Electorum sedes ad Necarum sita,in faucibus Montium, in quibus tanta fragorum copia, ut hinc dictam putent. Neostadium cis Rhenum,*Neustat*; Manhemium,*Manehim*, tutissimum propugnaculum ad Rheni, Nicrique cōfluentes,ubi Joannes Papa triennio in vinculis detentus,cum haberetur Concilium Cōstātiense.*Franckendàl*, Francorum vallis,oppidum probè munitum.Verum pręsenti bello fere tota cum arcibus diruta, vastataque à Gallis Provincia; quæ totius Germaniæ amœnissima, ac feracissima, hinc Rheno,& hinc Necaro irrigua.Comes Palatinus,e Ducibus Neoburgicis nūc est Catholicus.

Inter Danubium,Franconiam, & Boiohæmum est Palatinatus Superior, qui & Nortgavia *Nortgaun*,cuius caput Amberga. oppida Neoburgum, & *Sultzbàch* Principum Palatinorum sedes. est Landgraviatus Leuchtenburgicus, cuius sedes *Pfreimbt*. Hic Palatinatus ad Bavariæ ducem spectat.

Est verò Bavaria inter Danubium,Lichum, Alpes,& Austriam sita,crebris paludibus, Montibus,& Sylvis impedita. Inclinante Romano Impe-

perio, in Vindeliciam Boii irrupere, à quibus Baioarii: mox ab Avaribus Hunnorum reliquiis Bavari dicti,& regio Bavaria,in qua sui reges imperitarunt, donec Clotarius II. Francorum Rex Garibando devicto, Ducem constituit Thassilonem anno DLXXIX: mox Ludovicus Pius Ludovicum filium Baioariæ Regem reliquit: ex quo regnarunt ad Arnulphum, qui Cæsar creatus periit morbo pediculari anno DCCCXCVI. his successere duces Palatini. abundat regio frumento, & gregibus suum,& cervorum,ob glādis copiam, nullaque Germaniæ cultior urbibus pars est. Gens ocreis gaudet, ac cyaneo colore. Urbs princeps est Monachium, *Mungen* sita ad Isaram, ab Henrico Duce,extructa anno 1467. in agro unius frumenti feraci: sunt in ea Principis Aula, templa, Bibliotheca, horti,omnia elegantissima: familias habet octodecim millia. Secunda Inglostadium, Frisinga Sedes Episcopalis. Est etiam celeberrimæ ad ostium Regnitii *Rengensburg* dicta olim Colonia Quartanorum,quod in ea stationem legio IV. Italica haberet: posteà Ratisbona à ratibus,quibus incolæ utebantur,antequam Henricus Dux anno 1135. pontem extruxisset longum passus L Imperii Comitiis insignis:& Patavium. Bavariç pars, est Archiepiscopatus Salisburgensis, *Saltzbürg*, olim Juvanium elegans: Archiepiscopo paret, qui præest Episcopo Pataviensi, Viennensi, Brixiensi,Tridentino, aliisque quinque. Est in urbe Sepulchrum Philippi Theophrasti, cognomento Paracelsi, qui obiit anno 1541. primus, qui docuit spargiriticam medicinam.

Inter Alpes Rhæticas, & Bavariam est Comitatus Tyrolensis ab arce *Tyrol*,quem medium secat Aenus,qui ab Alpibus descendens,urbemque principem Aenipontum *Inspruck* Comitum olim

nunc Arciducum Austriæ sedem, ubi Senatus, & prætoria domus satis munifica. Aenus autem rapidissimo alveo navium capaci in Danubium irrumpit. urbes etiam Tyrolensis sunt Brixia *Brixen*, & Tridentum œcumenica Synodo celeberrimum. Carinthiæ Ducatus, ubi olim Carnorum sedes, caput, & ducum olim sedes Claudia *Clagenfurt*, patet regio à fonte Dravi, ad ostium Lavandæ mill. 100. Sclavi, mixtimque Germani incolunt, qui fidem suscepere anno 790. Henrico duce defuncto sine liberis, Carinthia ad Imperium devoluta, & à Ludovico Cæsare Duci Austriæ dono data. est etiam Julium Carnium *Villack* ad Dravum situm.

Italiam versus sequitur Carniola circa Savum, ubi olim sedes Carnorum Lapidum: ducatus item, cuius caput *Laubach*, olim Pamportus, & Nauportus, quo & amnis nomine dicitur, quo in Savũ navigatur: est comitatus *Cilley*, quæ urbs olim Celeia Romanorum Colonia, & Præfecti sedes.

Stiria patet secundum Dravum inter ostia lavandæ, & Maræ, regio fertilis, & Metallorum dives, urbs primaria Grætia *Gratz*. ad Dravum Variana Castra, *Varasdin*, Muripons *Prackan der Mure*, oppidum Canisia validissimum contra barbaros munimentum superiore anno receptum. Stiria ducatus titulo insignita à Friderico Cæsare, cum Leopoldus Dux Austriæ Ottocari Marchionis Stiriæ filiam duxit. unà cum Carinthia, & Carniola Austriacis paret.

Postrema circa Danubium est Austria, olim Marchionatus titulo, mox ducatus, tandem à Friderico III. Archiducatus honore insignita anno 1488, cum primum Philippum Maximiliani filium Archiducem dixit, vel ut Hispanicæ affinitati idoneum faceret, sive ut ducibus reliquis præ-

fe-

ferendum censeret. habet ab Occidente Bavariam, ab Oriente Moraviam, & Hungariam, à Septentrione Boiohæmum, à Meridie Stiriam. eius long. est ab ostio Æni ad ostium Marchæ, & Maranahæ. dividitur in superiorem, & inferiorem: inferior ultra Danubium antiquæ Germaniç pars, in qua oppidum *Krembs:* superior antiquæ Panoniæ pars, in qua Imperii Metropolis Vienna, validum contra Barbaros propugnaculum bis tentatum, bis fortissime defensum. olim dicta Fabiana, à Fabiano præfecto Legionis X. Germanicæ: & Alauda, ex qua Primi Austriæ Marchiones V. Alaudas aureas pro insignibus habuere. Regia Herulorum, mox Avarorum, sæpius eversa sæpius instaurata. agro gaudet plano, fæcundo, amœno, ædificiis, & civium splendore nulli Germanicarum secunda. est etiam ad Danubium nobile Emporium *Lintz*, & Hungariam versus *Neustàt* satis munitum.

CAPUT XVII.

De Provinciis inter Rhenum, & Albim.

PRima inter Rhenum, & Albim est Vvestphalia, dicta à voce *Valen*, quæ *Saxonum* lingua pullum equinum sonat: his regio abundat, & pullum pro militari signo, atrum ante susceptum baptismum, postea candidum gens habuit. antiquam Germaniæ faciem refert, est enim sylvis, ac paludibus horrida animalibus magis, quam hominibus alendis: vini, & frumenti indiga, ad Oceanum usque excurrit à montibus Abnobiis, quibus Thuringiæ, Hassiæque conjungitur: sunt in ea Episcopatus IV. Monasteriensis, *Munster*: quç urbs caput est Vvestphaliæ: Verdensis, Mindensis,

Paderbornensis,& Osnaburgensis:comitatus verò multi,celebris est Oldenburgensis antiquissimus, & annuo redditu nulli secundus. Monasterium dictum ab insigni Monasterio Virgini dicatum, ante *Mymingode*. Episcopatum fundavit Carolus Magnus.urbs nobilis, & amœna . anno 1533, & 1534. Joannis Leydani Batavi Anabatistæ lymphatico regno percelebris.

Ad Visurgim sedet Brema, ex qua Bremensis Archiepiscopatus institutus à Carolo Francorum Rege anno 788. primusque antistes Villchaldus Anglus.urbs est magnifica, & mercatu celebris .

In Vuestphalia ad utramque Rheni ripam est Cliviæ *Cleves*, & Montium ducatus, *Berg*, cujus caput *Dusseldorp*.Ducum Neoburgicorum sedes, quibus parent hi ducatus. Ad Oceanum est Frisia Orientalis sivè Embdanus comitatus,ab urbe Embden: non tam ampla,quam portu capax, comitum sedes Auricum *Aurick*.

Sequitur,Saxonia quæ in Superiorem,& Inferiorem dividitur.inferior inter Visurgim, & Albim, in qua Brunsuicensis ducatus; *Brunsuick*. urbs primaria,quæ Imperii libertate fruitur, satis munita,& contra ducum Brunsuicentium obsidiones maxime nobilis . hic ducatus institutus est Leonis tempore:at postea in varios principatus scissus est . Urbes præcipuæ ad Allerum amnem . Celia *Cell*, ubi Sedes ducum Luneburgensium,ad Oreanam ortum à monte Ramolo, plumbi fodinis ditissimo:sedent Gollatia, & *Vvolfembutel*,Ducum sedes . Est etiam ducatus *Annover*. Superior Saxonia habet à meridie Bohemiam, & Franconiam, ab Oriente Lusatiam , Hassiam ab Ortu,à Septentrione inferiorem Saxoniam: Duci Electori paret, cui etiam subest Misniæ Marchionatus cum Voitlandia , è parte Comitatus

Hen-

Henneberg, Lãdgraviatus Thuringiæ, Lusatia, & Episcopatus Magdeburgensis, atque Halberstadensis. Principes originem ducunt à Vvitichindo Saxonum rege, qui cum accerrimè bellavit Carolus Magnus. ex hac familia Cæsares Henricus Auceps, Otho I. II. & III, & Henricus II. Urbs princeps Electoratus Vittemberga quondam ducum sedes, olim Calægia, ubi Academiam instituit Fridericus anno 1502. hic Lutherus Hereseos virus omne evomuit, perque Germaniam omnem perlata contagio. *Mulberg* notissima ob prælium commissum anno 1547, in quo profligata à Carolo V. LX. millia hæreticorum, captique rebellium principes Fridericus Elector Saxoniæ, Philippus Landgravius Hassiæ, & dux Virtembergicus. Lusatia inter Saxoniam, & Silesiam posita: urbes præcipuæ *Boutzen* ad amnem *Spre*, & *Gorlitz* ad Neissum, qui in Oderam labitur. Sunt in Saxonia Anhaltinus Principatus, & Mansfeldiç comitatus sui juris. Anhaltini principes ab Ascania gente antiquissimi utrumque Electoratum Saxoniæ, & Brandeburgici possederunt.

Misnia inter Salam, & Albim sita, metropolis Misna ab Henrico Aucupe condita anno 930. cõtra Hungaros, nunc *Dresda* Ducum sedes, aëre rigido, terraque haud feraci. hic primùm cusi argentei crassiores in valle proxima Lochimia, Thaleres dicti, quasi vallenses. est etiam Lipsia *Leipzing* celeberrimum Emporium, quò Academia è Bohemia ob Hereticos Hussitas translata 1408. ad hanc anno 1631. infeliciter cum Suediæ rege à Tillio pugnatum, at anno 1632. non longe ad oppidum Lutzen totis Germaniæ viribus biduo decertatum, cæsusque Gustavus rex. In Misnia est ducatus Voitilandiæ, seù terra advocatorum, caput *Hoff*.

Turingia montibus undique vallata plana regio est, ac ferax, inter Visurgim, & Salam amnes extensa, olim suis regibus subdita, qui Sorabi dicebantur: quibus à Francis deletis circa annum 524, factus est Landgraviatus, qui hinc abiit in Hassiam. caput *Nauburg* ad Salam, & Academia, & nundinis celebre, & Erfordia, una ex maximis Germaniæ urbibus, Gera amne irrigatur: Academiam habet à Dogoberto Rege Francorum institutam.

Magdeburgum, olim Parthenopolis à Venere, quæ tribus Gratiis sociata hic stabat in curru. Idolum Carolus Magnus deiecit, atque Archiepiscopatum instituit, qui primas olim Germaniæ. urbs est Imperialis, & elegans, quam anno 1630. Tillius Catholicarum partium dux vi cepit, secutoque anno incendit. Halberstadium est item Episcopatus à Carolo institutus: Otho item Magnus auxit, illique multa attribuit: ager est adeò ferax, ut segetes hominis equo insidentis altitudinem superent.

Hassia Landgraviatus jacet inter Vestfaliam, & Franconiam, provinciæ metropolis est Castellum Cattorum *Cassel* cum arce munita, in qua Landgraviorum sedes ad amnem Edrum urbs, & Comitatus *Valdeck*. Megethusia Comitum domicilium, montes Hassiæ auro, & ferro divites. Infra est Buchavia à solitudine fagis consita cognominata, nunc Fulda ab urbe dicitur, Abbatia tota Europa celeberrima, quam Pipinus Magni Caroli parens fundavit ad amnem Fuldā D. q. Bonifacio attribuit. Suprà ad Albis æstuariū urbs est Hāburgum Hanzeatici fœderis maxima. sepulcro Benedicti V. Pont. M. & Emporio celebris, condita tempore Caroli Magni à Dominis de Ham unde Hamburgum, in qua Basilicam D. Petro idem Carolus

dicavit, primusque Præsul creatus Ansgarius

Sequitur verò in Germaniæ meditullio Boiohæmum, sivè Bohæmiæ regnum Herciniæ saltibus undique cinctum, medium verò Albis rigat, in Amphitheatri formam, septa planities. Boii primum pulsis Germanis has sedes coluere. post hos Marcomanni, postremo Sclavi, quorum lingua ad huc perseverat. Principio paruit ducibus, qui sub Ludovico Pio Christo nomen dedere. ac anno 1086. Vatislaus primus ab Henrico IV. Rex appellatus. cui mox Silesia, Moravia, aliæque ditiones accessere. Anno 1437. extincto Sigismundo Imperatore, regeque Bohæmiæ, & Hungariæ, cumque eo regia stirpe sublata, omnia ad Albertum Austriæ Ducem translata. regio pecore, piscibus dives, hominibusque frequens. Metropolis Praga ad Multaviam amnem, *Vltau*, qui è Carpatho monte oritur, inque Albim delabitur. Urbs est amplissima, ac triplex, palatio, turri prætoria, & horologio insignis. Sunt etiam Egra ad amnem ejusdem nominis, qui navium capax oritur e Pinifero monte, *Fichtelberg*, ex quo in quatuor Mundi cardines quatuor amnes erumpunt Egra Mænus, Sala, & Nahus. aliæ urbes *Kutemburg* fodinis, *Leutmeritz* vinetis nobile. In Montibus feræ varii generis, & bubali, vulgò Lomos, quibus infra mandibula ampla vesica aquæ plena, quæ quicquid tangit, dum spargitur, adurit.

Ad Orientem Bohæmiæ & Austriæ, est Moravia Marchionatus: sic dicta à Mora fluvio, quem Marum Tacitus vocat, Germanis *Marck*, quasi limes, hinc populi, qui Germaniæ limites infestabant, Marcomanni appellati, regio nemorosa, frumenti, Vini, Croci, thuris, & Myrrhæ ferax. hęc verò è solo eruitur: ut & masulum thus non solum à similitudine testium dictum, sed quia corpus

integrum repertum. Ad Morum, qui in Danubium piscosus devoluitur Olmutium urbs elegans: ad *Swartzaha* Bruna Marchionum olim sedes. Principio reges habuit, at victo ab Arnulpho Cæsare Zuatocopius circa annum 900, in quatuor Imperii Marchias recensita: donec à Sigismundo Alberto generi attributa.

Inter Bohæmiam, & Poloniam juxta Viadri cursum usque ad Carpathios montes extenditur Silesia ducatus titulo nobilis: inque XVI. Principatus divisa. metropolis est Uratislavia. *Breslauu* splendida, & inter tres Germaniæ computata, aliæ duæ Lipsia, & Monachium. est etiam nobilis Glogovia, *Glogauu*. Silesia olim Poloniæ subiecta: at circa annum MCCC. in Bohæmorum regum fidem se tradidit: ex quibus ad Austriacos devoluta. Est inter Silesiam, & Bohæmiam Glacensis comitatus *Glätz*, qui dominis extinctis sine liberis, in Bohæmos transiit.

CAPUT XVIII.

De reliquis Germaniæ Provinciis ad Balticum mare, & Cimbria Chersoneso.

PRima est Ducatus Meckelburgensis, quas terras, & quicquid inter Albim, & Suevum amnem est, Vandali, sive Vindili, & Vinnuli tenuere: Sic dicti quod Vinnus barbarorum lingua cincinnum molliter flexum sonat: unde & tellus Vandalia appellata: tenuerũt mox Longobardi, à longioribus barbis, capillisque sic vocati, tandem Obotritorum duces regionem sub ditione habuere. ex his Meckelburgenses dinastæ originem repetunt, qui comites primum, mox anno 1349. ducatus insignia à Carolo IV. Cæsare acceperunt,

Urbes præcipuæ ad mare Balthicum sunt Lubeca à Principe Obotritorum Godschalco condita anno 1040. libertate donata à Federico anno 1182, & Hanseaticæ Societatis caput, constituta, in qua ut plurimum illarum urbium conventus celebrantur. Hansa, dictio Gothica multis est conventum sonans, aliis Teutonica, immunitatem significans. hinc Urbes liberæ & fœderatæ immunes dictæ, quæ LXIV. erant, cum penè totidem fœderatis ad sua privilegia conservanda: hæ urbes in quatuor Provincias dividuntur Lubecorum, Dānicorum, Brunsuicorum, & Coloniensium. Sunt etiam celebres Rostochium, urbs Hanseatica nova, & vetus, Vismaria, & Travena, *Chalus*.

Sequitur juxta litora Balthici maris Pomeraniæ ducatus; unde & appellatio. Vandali enim *Paameren*, terram maritimam vocabant. Solo est fertilissimo, & litus succinum è mari accipit. in plures ducatus item dividitur. Primus Cassubiæ Vistulam inter, & Oderam: urbs præcipua Colberga: Secundus Pomeraniæ, cuius metropolis Stetinum ad Oderam emporio dives, fœderisque Hanseatici: Tertius Vandaliæ in insulis Lulina, & Usedomia, quæ Oderæ ostio obiectę sunt. Lulinū *Volin* Vandalorum olim nobile Emporium tota Europa maximum: Quartus est Volgostensis, sive Bardensis, ab urbibus *Volgast*, & *Bart*: inter quas est Strasulnda ducum olim sedes, Quintus Rugiæ Insulæ *Rugen*, quæ contra *Strasulnd* iacet, horreū Pomeraniæ. Duces Pomeraniæ à Griphonibus Sarmatiæ Europææ regibus ortos ferunt, nunc partim Suediæ regi, cum Stetino illi attributo anno 1648. partim Brandeburgico Electori paret.

Inter Pomeraniam, & Saxoniam est Marchia Brandeburgensis, quæ in novam, & veterem dividitur: novæ caput Francofurtum ad Oderam,

Gymnasio,& Emporio nobile, veteris Berlinum Principis sedes, & tribunal. ad Albim Tungermunda Caroli IV. sedes,adeoque ampla , & magnifica. *Aneburg*, ubi Gustavus Rex Suediæ Tillium profligavit. est & *Crossen* ducatus , antea Silesiæ,nunc Brandeburgico paret.qui ab Othone I. dictus Marchio Germaniæ antiquissimus , & ex Septemviris potentissimus, nam illi parent Marchia utraque,pars Voigtlandiæ , Prussiæ ducalis, Crossensis ducatus,Comitatus Marchensis,& Revenspurgensis,& pars Cliviensis ducatus.In Concilio Constantiensi Sigismundus Rex anno 1418. Burgravio Norimbergensi Marchiæ ditionem dono dedit, ex quo ad hanc diem Heredes dominantur.

E Germaniæ continenti in Oceanum porrigitur Cimbrica chersonesus , quæ tres in partes secatur:prima est Holsatia, secunda Iutia Meridionalis, tertia Iutia Borealis. Terram Cimbri primum, mox Iutæ tenuere,inde vulgo *Iutland*. nemorosa est,& piscibus abundans. Secutis temporibus Dani appellati , unde vulgò *Danesmàrck*, quasi fluviatiles, sive albi , & proceri homines. Holsatia terminatur Albi ad Hamburgum,ad Lubecam Billo,& Trava amnibus. Dorsum chersonesi appellat Ptolemæus , vulgò dicitur *Holstein*, quia sylvosa sit: *Hol* gentibus sylvam sonat . In ducatum evecta à Friderico III , & Christiano I. Daniæ regi concessa . at Christianus unum quem vellent è filiis eligi in ducem populis permisit . anno 1581. mortuo Joanne Seniore Duce , & Christiani II. Fratre . Holsatia partim Daniæ regi partim Adolpho Duci obvenit . urbes præcipuæ *Oldemburg*, Chilonium *Kiel* à cuneo,cui situ nomen est,portu, & piscatu nobile : contra est Fimbria insula, *Femeren* piscibus, & tritico dives. in

con-

continenti arx *Gotterp* ducum sedes. Iutlandia, ia quajuxta Holsatiam ducatus slesvicensis à slia, sive amne, sive sinu Codani maris, una cum aliquot insulis ad Ortum Chersonesi, & parte Gothiæ Daniæ regnum constituūt. Præcipua insularum est Codanonia ab incolis Codanis; unde & Codanus sinus vulgo *Seelandt*. in hac totius regni caput Hafnia, incolis *Kiöbenhafn*. Germanis *Kopenhagen*, celebre emporium, ac regum sedes. est etiam Elsenor, ubi naves prætereuntes regi vectigal pendent, & juxtà munitissima arx *Cronenburg*. in medio est altera insula Fionia, in qua oppidum *Ottensche*. Sunt etiam in hoc freto insulæ *Bornholm*, & Gothia *Gottlandt* saxo albo insignis Danoque subiecta.

Cæterum Dani reges notissimi tempore Catuli, & Marii, & Caroli Magni tempore Gotricus, qui plurimum illi negotium fecit. hujus verò posteris extinctis, Christianus primus ex Oldemburgica familia Frisiæ ad regnum evectus circa annum 1445. primus Christianus fuit Ericus Rex ab Ansgario Episcopo Bremensi baptismo lustratus, ac Christiernus eiuravit, Lutheri dogmata secutus anno. 1537. Cæterum Danorum olim summa pòtentia, quippe qui Hiberniam, Angliam, Scotiam, Russiam, Saxoniam, & proxima regna, sæpius debellarunt. hac tempestate Dano parent Norvagia, Cimbrica Chersonesus, insulæ Codani maris, Thule, & Gothiæ Litora Occidentalia.

CAPUT XIX.

De Scandinavia peninsula & Suediæ regno.

SEd jam è Cimbrica traicientes in ingentem peninsulam, insulam antiqui crediderunt, desē-

dimus, quæ longo circuitu ultra circulum Arcticum excurrit, flexaque iterũ ad Scythicum mare, non longo isthmo variis Lacubus, & fluminibus scisso coniungitur illi Europæ parti, quæ olim Sarmatia dicebatur. Tellus Balthia Græcis, Scandia, & Scandinavia Romanis dicta, indigenis vero *Schanau*; nimirum amœna regio, sed barbarica amœnitate. Hæc illa adeo fœcunda barbararum gentium parens, quæ tædio infelcis soli in amœniores Europæ Provincias exundantis instar maris sese effudere: & quandiu Romani Imperii res stetit in Occidente sæpius à Romanis Imperatoribus non repressæ modò, sed debellatæ, triumphatæque fuerunt. Penisula sita est inter gradum Lat. borealis LV, & LXXI. à Septentrione, & Occasu Oceano Hyperboreo clauditur, à Meridie Balthico mari, ab Ortu Finnico sinu, & Lacubus Lagoda, & Onega, fluviis Povenetio, & Pinsiokyo, medioque Isthmo mill. XII. Eoam partem Suedi tenent, Occiduam Norvagi, Arcticam verò Lappones, quos omnes perpetuus montis tractus Alpium instar dirimit, quem Sevonem Plinius vocat: gentibus *Schars* tota Europa altissimum: jugis subiectæ sunt specus profundæ, & opacæ, per quas immensa aquarum vis tanto ruit impetu, ut admotæ aures, vel fragore obsurdescant, vel frigore obrigescant. Nascuntur hìc variæ animalium species, quibus calor, & æstus inimicus, ut ex volucribus Onocrotalus, ansare non minor, qui repletq aquis gutture rudẽtem asinum imitatur: ex piscibus Ziphius omnium maximus, qui vel Phocas deglutit: ex quadrupedibus Alce, seù Rangifer, cervo non minor, qui turmatim incedit: habetque cornua amplissima cervinis graciliora, sed pluribus ramis diffusa. His gentes vescuntur, eque agris, ubi plurimos alunt, ad tibiæ

cantus evocant: quin, mirû, curribus juncti XXX. Mill. Germanica infra XII. horas sine cibo conficiunt. Ferunt Aureliani currum his fuisse instructum, cum de Gothorum rege triumphavit. Certè hoc ævo Rangifero nova nupta ad sponsi domum invecta deducitur.

Prima Provincia maximè Borealis est Lapponia, quæ in tres partes secatur: prima à castro Vardhusiæ per promontorium *Nordcap* ad Norvagiam usque Dano paret, & Scritofinnia appellatur. Secunda à prædicto castro ad Album mare, cujus populi Lappones Pyheniemi: & Moscorum Imperio subiecti: Tertia est pars Meridonalis ad Sinum Botnicum: & hæc Suedo subiecta. A Kalendis Maij ad finem usque Augusti continua dies est, at in Hyemali Solstitio nox perpetua. Regio in propria dominia minime distributa, sed qui primus terram occupat, usum retinet, donec arboribus ad ignes, & pastum consumptis, ferisque aliò se transferentibus, quò & ipsi commigrant. æstate viridi panno, bruma pellibus se totos præter oculos obtegunt. regulos olim habebant, quos *Fieldekonga* vocitabant.

Sequitur ad Occidentem Norvagia, Plinio Nerigon, aliis Nortmannia, gentibus *Norrige*. Gens est proba, & sine fuco, externorum amans, algoris, inediæ, ac laboris patientissima, in omni fabrili arte exercitatissima: convictui, hospitioque maximè indulget. raræ habitationes, & quæ sunt, ex assumentis surgunt, cespiteque conteguntur. merces, quas, ad exteros mittunt, pelles pretiosæ, Aselli pisces *Baccalà*, pix, trabes, ad naves fabricandas. Regnum à duobus jam seculis Dano regi obvenit ex matrimonio, quod cum Haquino Regina Margareta iniit. Regni caput Nidrosia *Fronten*; nobiles etiam urbes Berga Emporio, & portu

amplissimo celebris: Alsera, in qua curia, ubi de gravioribus litibus Norvagi agunt.

Gothia Meridionalem Peninsulæ partem occupat, eamque à Norvagia *Trolheta* fluvius dirimit: Hunc verò *Vener* lacus excipit, mox cum XXIV, quos sorbet unicum reddit. ille verò tanta rapiditate in Codanum sinum irrumpit, ut aquarum strepitus ad XX. millia passuum audiatur. circa lacum urbes variæ, quarum præcipua Scara Episcopi sedes, & antiquorum regum à Scarino condita, quem Abrahæ æqualem, imo & Superiorem Gothici annales fabulantur. Arx *Leckia* in rupe imposita, in qua CC. pedes profundus est puteus durissimo incisus saxo, flamma trecentis porcorum lateribus alitur. ad leucam distans Abbatia *Vernen* cum celebri Regum Mausolæo visitur. Cæterum universa regio in sex Provincias dividitur, hæque sunt VestroGothia, Hollandia, Scania, Blekingia, Smalandia, OstroGothia. Hollandia, Scania, & Blekingia ad Danum spectant; cum Cimbrica enim, & insulis adjacentibus Daniæ regnum integrant: reliquæ ad Suediæ regem. In Danicis Provinciis urbes Varburgum, insigne munimentum in Hollandia agrorum ubertate, & pecorum divite; Helsingoburgum in Scania, incolis *Schone* dicta, quasi amœna. Coronia *Landscroon* condita ab Henrico VII. anno 1413. portu capaci nobilis. Lundia *Lundē* Archiepiscopalis. Malmogia totius Scaniæ metropolis. Trulleburgum in Blekingia, & Christianopolis.

Supra ad Septentrionem circa Botnicum sinum est amplissimum Suediæ, sive Sueciæ regnum: quod gentium annales antiquissimum faciunt. quippe qui Scarinum undevigesimum regem superiorem Abrahæ temporibus somniantur. inficiari tamen non possumus apud indigenas anti-

quis-

quiſſimam fuiſſe regiam poteſtatem. at propriis regibus extinctis, vocati Duces Mechelburgenſes: mox Daniæ, Svediæque regna coniuncta ſunt. Exin iterum devulſa, cum Guſtavus ex antiquo regum genere avitum ſceptrum è Danorum poteſtate vindicavit, tranſmiſitque ad poſteros, at verò Sigiſmundus, dum externum Poloniæ affectat patrio adiungere, hoc amiſit: ſuffectuſque à regni proceribus Carolus patruus anno 1604. huic ſucceſſit Guſtavus II, qui Victoriarum fortuna Moſcoviam, Poloniam, ac Germaniam terruit. hoc extincto, conſalutatus eſt anno 1654. Carolus X. ex domo Palatina ducum Bipontis, cedente regno Chriſtina Guſtavi filia Catholicam fidem amplexa.

Regnum in has provincias dividitur Gothiam *Gotland* Suediam, Finlandiam, Ingriam, & Æſtoniam. De Gothia dictum: de reliquis agendum. Suedia in V. Provincias ſecatur: Sudermaniam, cuius caput Nicopia: Neriſiam metallis divitem, cuius oppidum Orebròa: Dalecaliam: Veſtmanniam cujus caput Aroſia *Veſterros*, cum arce, & Epiſcopi ſede: Ulpandiam, quæ lacu Mellero, Suga amne, & mari terminatur. ad annum Chriſti 1060 contra Moſcorum irruptiones ad oſtium Melleri lacus in inſula juxta mare arx ædificata, ubi hodiæ *Stocholmia* Ulpandiæ, totiuſque regni metropolis, ubi regum ſedes, & Emporium celebre. Sunt & urbes Enecopia, & Uſpalia Archiepiſcopatu, & academia inſignis; olim regni caput.

Finlandia ſuos olim reges habuit ad annum uſque MCL, cum ab Henrico Suediæ rege ſubacta; & ab Henrico item Uſpalenſi Epiſcopo ad Chriſti fidem adducta eſt. Dividitur in ſeptem regiones Caianiam, Tanaſthiam, Finlandiam, Nylandiam, Savolaxiam, Corellam & Europam. iſtarum

rum autem principes urbes *Caianeburg*, *Tavasth*, *Abo*, *Viburg*, *Nyslott*, *Kekolm*, *Notteburg*. Regio tota paluſtris maximi lacus Duega,& Ladoga, qui Europæ maximus, Phocas alit, & piſces Harengios maiores, *La dog* dictos, unde,& Lacus nomen.

Ingria & Eſthonia, ubi olim Æſtiones à Tacito poſiti circa Iſthmum Scandinaviæ ſunt, Harriæ, ſive Eſthoniæ caput Revalia, Ingriæ quæ & Virria Nerva: ſunt etiam urbes Capuria, & *Tavonegorad* munitiſſimum in Iſthmo propugnaculum. hæ Provinciæ cum parte Finlandiæ ſuperioribus annis Moſcovitico fœdere Suedis adiunctæ. Cæterum Finnones lingua utuntur propria, in qua nullam dictionem inchoant à literis B, D, G, nulla duplex conſonans, nullum generum diſcrimen,& unicus articulus. rudes omnino,& ni pueri in *Suediam* eruditionis cauſſa mittantur, ineptiſſimi ad literas addiſcendas Sueci cultiores, & Latinè, Gallicè, & Germanicè plerique loquuntur olim penes Epiſcopos dignitas Senatoria, qui arces,& villas habebant: At confeſſio Auguſtana omnibus exuit, regioque Fiſco addixit.

CAPUT XX.

De Sarmatia Europaea.

QUid quid Terrarum ultra Viſtulam, & Iſtrum amnes uſque ad Riphæos montes extendebatur, *Sarmatias* veteres vocavere, & quidem Occidentalem partem Europæam, Orientalem verò Aſiaticam. Huius autem vaſtiſſimæ regionis termini, ab Occidente ſunt Viſtula, Suevicum mare, Finnicus ſinus media linea cum Granduico, ſive albo lacu coniunctus, à *Septentrione* Oceanus Sarmaticus, qui & Scythicus, ſive concretũ mare:

ab

ab Ortu iidem termini, qui Europæ: à Meridie Mæotis palus, Pontus, Isthmus Tauricus, Ister, Hierasius, & Carpathi montes. Longitudo ab Hierasii, Istrique confluentibus ad *Oby* ripas est mill. IIMCXVI. latitudo ab amne Rha ad Granduicum sinum MCCCCXL. sita est inter VIII, & reliqua climata Borealia.

Præcipui montes Sarmatiæ sunt Riphæi, Hyperborei, Alauni, & Carpatus. Fluvii verò Vagus, Rha, Tanais, Borysthenes, Vistula, Chronius, Turuntus, & Chesinus. Populi celeberrimi Riphaces: qui in Hyperboreos, Agathyrsos, & Arimaspos dividebantur: hi omnes fuere, ubi nunc Provinciæ *Karcapal, Dwine, Candora, Siberia Abdora*. Cæterum de Hyperboreis, qui in extremo litore habitabant, usque ad Riphæos montes, hæc veteres commenti Regio aprica felici temperie, quamvis sub ipso syderum cardine posita; unde & Hyperborei à Græcis dicti, omni afflatu noxio carens, per se fertilis. Cultores justissimi, qui diutissimè ac beatissimè supra reliquos mortalium vivebant. Quippe qui festo semper otio læti, non bella noverant, non jurgia, aut ægritudinem ullam: ad innocentiam cuncti conspirabant. domus nemora, ac luci, quorum arbores in diem victum dabant. Mortem nonnisi satietate vitæ ultro accersebāt. Siquidem epulati senes, sertisque redimiti sese ipsos ex certa rupe in mare præcipitabant, quod genus sepulturæ, beatissimum ducebant.

Reliquæ gentes Roxolani, quorum minores Hamaxobii, Basilides, Essedones, Tanaitæ, ubi Tanais urbs *Tana*, Alanimi: hi omnes in magno Moscovi Imperio. Iazyges Mæotę, Borysthenitę, quorum Olbia, hi ambo nunc Tartari Præcopenses. Æstiæi, & Hitri, ubi Lituania, & Livonia, Venedæ quorum Nervi, Geloni, Troglodytæ, ubi Polonia,

& Li-

& Lituaniæ pars. Tyrangitæ, quorum minores Ubi, & Axiacæ, oppidum Tyras ad amnem cognominis. nunc sunt Podoliæ populi, & Voliniæ. Bastarnæ, minores Atmonii, Peucini, Sidones, aliique multi: urbes Corrodunum Leopolis, Clepidava, *Kaminiec*. Sarmatis, qui & Sauromatæ, nulli fines olim fuerant, nec urbibus, aut una sede tenebantur: sed ut invitabant pabula, aut cogebat hostis: in Castris degebant suaque omnia secum ferebant in plaustris, quæ corio contra imbres tegebant. ipsis etiam fœminis, ut Amazonibus, venari, jaculari, equitare puellarum pensum: ferire verò hostem spolia detrahere adultarum erat: atque ob id mammas adurebant.

CAPUT XXI.

De Poloniæ Regno.

POloniæ Regnum amplissimum est, cuius termini ab Occasu Germania, à Meridie Carpatus, & Tyras amnis, quibus ab antiqua Dacia, nunc à Transilvania, & Moldavia disiiungitur: ab Oriente Moscovia, & Scythia minor: à Septentrione Suevicũ mare, & Turuntus amnis *Duzuina*, quo à Livonia seperatur. quoad Cœli sitũ inter paralielũ XLVII, & LVII jacet. Universi Imperii hæ partes, Polonia strictè sumpta, Magnus Ducatus Lituaniæ, Volhynia, Russia, Podolia, Prussia, Polaskia, Mazovia, Cuiavia; quibus accedunt Samogitia, Semigallia, Curlandia, & Livonia. Polonia dividitur in maiorem & minorem: Maioris urbs princeps Gnesna condita à Lecho anno DL ad Aquilarum nidum, hinc nomen urbis, & insigne gentis Aquila candida. Archiepiscopi sedes, qui regni primas, ac Summi Pontificis lega-

tus.

tus. reliquæ urbes *Posnan* Episcopalis, *Lancicia*, *Rava*, *Siradia*, *Kalitz*. Mioris Poloniæ urbs caput, totiusque nunc Imperii, ut ante Gnesna, Cracovia Episcopi sedes: sic dicta à Craco à quo ædificata circa annum DCC, ad Vistulam amnem, qui urbem in duas partitur, quarum una Cracovia, altera Cazimiria vocitatur; utraque ligneo ponte coniungitur. Cracovia antiquis mœnibus cincta vix munitur; quare anno MDCLVI. à Suedis nullo negotio capta. Cazimiria suis mœnibus item præcincta egregio opere. plateæ in utraque amplissimæ porticibus adornatæ, & nobilissimis ædibus. in colle ad Vistulam situm est Castrum instar urbis circuitu patens IIIM. passuum, muri ex lateribus externo etiam opere muniti. in eo sunt ædes regiæ, & Ecclesia princeps divo Stanislao sacra, cuius Lipsana summa veneratione coluntur. cæterum urbs totius Poloniæ nobilissimum Emporium. Reliquæ urbes sunt *Lublin*, & *Sandomiria*.

Lituania amplissima regio urbem habet principem Vilnam Episcopi sedem, & primi Palatini. sedet ad amnem Vilnam, à quo nomen oppido factum est, amplitudine Cracoviæ par, ædificiis tamen inferior, quæ ex ligno sunt, atque humilia. reliquæ urbes *Poloszko*, *Vitepsk*, *Misoziisclavu*, *Minsko*, *Novogrodack* urbs amplissima, sed infrequens, *Troki*, & *Smolenko*, quæ civitas Moscoviti juris facta.

Cuiavia inter Poloniam, & Prussiam jacet: urbs primaria *Vlandislavia*, *Dobrin*, & *Bast*, quarum prima Episcopalis.

Masovia ad Meridiem Cuiaviæ sita, urbem habet principem Varsaviam, ubi conventus habentur ad Regem creandum, ibique rex ut plurimum degere solitus, atque ob id cum Cracovia con-

ten-

tendit. reliqua oppida *Plotzko*, *Lucno*, quorum primum Episcopi sedes

Ad Orientem est Polaquia, cuius oppida, *Kayssin*, *Byelko*, *Bulsko*, & *Bohicin*, Ad Meridiem verò Polaquiæ, & Lituaniæ est Polesia, cuius *Bressici* caput: regio ampla, & plana

Sequitur versus Carpathum Russia nigra, cuius princeps Leopolis, olim Carrodunum, ad Hypanim, *Ruth* amnem posita Turcicis mercibus nobile Emporium, atque Archiepiscopatu insigne: urbes reliquæ *Chelm*, *Przesmisl*, Episcopales, *Chielmnick*, *Belzo*.

Volinia ad Orientem porrigitur, inque Superiorem, & inferiorem divisa: Superioris oppida *Lusuc* Episcop: & *Volodimirtz*, Inferioris *Ciovia*, quæ ad Moscos spectat. ad ripas Borysthenis, *Nieper*, est notū oppidū *Circas*, ex quo populi Circassi appellati. Cæterum dicitur etiam regio *Vkrania*, quam ut plurimum Cozaci incolunt, hi enim, à voce Ruthenica *Cozac*, quæ vagum militem sonat vocati, ad 40. millia in 120. turmas equitum distributi sunt nobiles omnes, sed tenuioris fortunæ, ac primum prodiere ex *Cirches* insula Borysthenis horum est excursiones in Tartaros, Turcas, ac Moscos facere: finesque Polonorum tutari. Pugnant læna *Kylo* farta Moscorum ritu, quæ Lanceis, jaculisque resistit, armati sclopo breviori, & catapulta graviori, atque unius aciei recurvo gladio, quem aurea catenula pendulum, è corpore habent, tympano canunt ex ære, tuba non utuntur, nisi coram Prætore. quem ipsi constituunt: quique fidem præstat regi Poloniæ. à quo stipendia merentur: victum gentes, apud quas manent, subministrant. Cirches insula, ubi firmissima veluti in arce Cosari degunt tunc dicunt *TamoKoukam*.

Po-

Podolia Tyra amne, *Niester*, & Volhinia clauditur. dividitur in Superiorem, & Inferiorem *Superioris* urbes *Bar*, & *Kaminieck* munitissimum situ, & arte oppidum contra Barbaros, at anno 1672. à Turcis captum: nec dum post tot Barbarorum clades receptum, Episcopi Sedes. Inferioris sunt *Braclauu*, & *Orihouu*.

Supersunt ad Septentrionem Samogitia, Curlandia, & Semigallia. hæ duæ ducatus, ad unum pertinent Poloniæ vectigalem, sedes ducum Mitovia *Mittauu* ad Balderanum amnem. Curlandiæ caput *Goldigen* ad Vidanum fluvium posita. qui in Balthicũ ruit ad *Vvindan*, ubi portus Batavorum appulsu frequens, & dives. Samogitia ultima pars Livoniæ ad Meridiem. incolæ per Sylvas dissipati vicatim habitare cœperunt anno 1532. quò Sigismundus Poloniæ rex singulis tria agri jugera attribuit per Jacobum Lascou, qui gentem primus ad fidem adduxit. nullæ adhuc urbes, sed humiles casæ in quibus agrestes homines cum pecoribus suis degunt. focus in medio ardet: animalium cornibus utuntur pro poculis: terram quamvis duram non ferro, sed ligno proscindunt. excavatæ arbores mel album, atque optimum exigua ceræ portione ferunt. Equi pusilli, ac robustissimi mirum quot onera gestent: at indigenæ proceri, ac bellicosi. Regionem moderatur Staresta, qui quandiu vivit Vaivodæ more præfecturam retinet, Lituanus ut plurimum ab Rege diligitur. puellæ tintinnabula gerunt, & de noctu lumina, ut audiri, & videri queant. nec nisi XXX. ætatis anno nubunt.

Livonia, incolis *Liefland*, inter amnem Nervam, Finnicum & Livonicum sinus, & fluvium *Memel* concluditur. longitud. mill. CCCLX. lat. verò CC. gens Sarmatæ à Scythis pulsi hæ loca occu-

pa-

parunt. non unius autem linguæ fuere; siquidem in hanc diem Estones, Livones, Letti, & Curoni per agros fusi nihil penitus in lingua commune habent. Oppida, quæ habent Bremenses Germani commercii causa profecti ædificarunt. D. Meinardus Lubeca profectus cum mercatoribus, divinas Evangeli merces invexit circa annum 1200. cui in Episcopatu Bertoldus Cisterciensis Abbas successit, à quo ortum habuit Sacra militia Fratrum Ensiferorum, qui anno 1237. Teutonicis adiuncti. Rigam metropolim Archiepiscopus, & Magister regebant: at anno 1558. Basilides Moscus Dorpato capto, magna ditionis parte Livones exuit, Magistrumque perpetuo carcere mancipavit. nunc Livonia ad Suevum pertinet, Tellus oleo, & vino caret. abundat veró frumento, lino, cera, melle, pisce, pecore, equis, atque armentis.

Prussia juxtà litora Balthici maris ab oppido *Memel* ad Dantiscum usque mill. Polon. LVIII. patet Borussia dicta ab incolis à Riphæis montibus advectis: qui & Pruteni idololatræ usque ad annum MCCXXVI. dividitur in Ducalem, & Realem: Ducalis ad Orientem sita in qua urbes Mons Regius *Kunisperg*. Regiomontani insignis Astronomi patria. Varmia *Fraumburg* Episcop. huius Ecclesiæ Canonicus Nicolaus Copernicus alterum Astronomiæ lumen. & arx *Memel*. Regiæ princeps Mariæburgum, reliqua oppida Culma, Torenia, Godanum. Ad ostium verò Vistulæ Dantiscus, *Dantzic* totius Prussiæ primaria, emporio, civium frequentia, & navigationum opportunitate nobilis, Anseaticarum una, quæ instar Reipublicæ regitur. ditissima, cum omnes pene merces, quæ in Poloniam invehuntur in hanc appellant.

CA-

CAPUT XXII.

De exordio regni Poloniæ, ducatusque Lituaniæ, ac Prusiæ, deque Gentis politia.

LEchus Croata circa annum DL, Vandalis ejectis, primus regni Polonorum fundator, qui à voce *Pole*, quæ planitiem Slavis signat, Poloniam vocavit: si enim Carpathum excipias, qui illam claudit, regio tota plana est. Lecho successit Cracus; aliique principes gentem rexerunt usque ad Boleslaum Cabrium, qui anno 1001 Sacris initiatus est: gens non multo ante Christo nomen dederat. hic primus rex dictus, Romanique Imperii socius ab Othone III. qui illi pro insignibus regiis coronam dedit, & sceptrum: præterea lanceam D. Mauritii, & Clavum Domini: quæ in Ecclesia Cracoviensi asservantur. Boleslaus II. D. Stephanum Episcopum Cracoviensem occidit: atque ob id regnum in Principatum redactum: creatusque primus Princeps Uladislaus anno MLXXXII. anno verò MCCXCV. Primislaus creatus Rex. Regnarunt alii præcipuè è Suedis, atque ex Hungaris Stephanus *Bathory* Princeps Transilvanorum, cui ob egregia in Rempublicam merita magnificentissime pro more gentis parentatum est. anno MDCLXXIV. creatus Rex Joannes III. ex Familia Sobieskya, cum præcedenti anno ad Chotzinum Turcas ingenti clade profligasset, uno ex ducibus propria manu obtruncato. Lituana gens Slavorum item ex genere suis dominis paruit, quorum Jagellus anno MCCCLXXXVI. ducta in uxorem Heduigi, quæ ultima de stirpe Polonica supererat, ex duce rex inauguratus, his conditionibus, ut Christo nomen

daret,suosque ad Fidem perduceret,ut Lituaniam Poloniæ adiungeret. Baptismo lustratus Uladislaus appellatus. Lituania verò nonnisi superiori seculo ad Poloniam accessit.

Poloniæ regimen ex Aristocratico, & Monarchico mixtum, regem Senatores, ac Palatini eligunt, comitia indicit Gnesnensis Archiepiscopus, qui interregni tempore legationes externorum pro suo jure audit: electum regem appellat, & Cracoviæ diademate inaugurat. Rex partitum quadrifariam regnum quotannis lustrat. illi potestatis modum,& amplitudinem proceres arbitratu suo definiunt. Militiæ munus penes nobiles: qui ad CC equitum Millia à vectigalibus immunes regi præsto sunt,absque stipendiis parati. nostra ætate Uladislaus cum CLXX. mill. Turcis occurit. Nobiles in plebeios imperium plusquam regium exercent, illosque mancipiorum loco habent.

Quoad Borussiam attinet, Conradus Masoviæ Princeps è Regio Poloniæ genere crebras gentis defectiones pertæsus, pulsos Hierosolymis Teutonicos equites contra Prutenos accivit, data in mercedem Culmensi ditione. Hermandus à *Salicen* IV. Ordinis Magister cum XX. Mill. Crugigerorum Prussos, & Conradum è Culmensi ditione eiecit; quique secuti sunt, arces LXXII, urbes LXII extruxerunt, ut in obsequio, ac Christiana Religione, quam susceperant Prussos continerent. qui usque ad annum MDXXV. regnarunt. Nunc ducalis ad Marchionem Brandeburgicum spectat: Regia ad Polonos.

Cæterū universum Poloniæ regnū in XXXIV. Palatinatus dividitur,quorum primi Cracoviensis,& Vilnensis, his, qui præsident,Palatini appellantur. horum autem nati honoris gratia Palati-

ni-

nides vocantur. Palatinatus in Castellanatus: hi verò in Capitaneatus seu præfecturas LXXXII. distribuuntur. omnibus duces duo præsunt, qui ex decreto Senatus, ut res postulat, copias conscribunt. in Polonia Latinis literis, in Lituania verò Rhuthenicis caracteribus omnia conficiuntur.

CAPUT XXIII.

De Montibus, & Fluviis Poloniæ, soli, Cœlique indole, necnon & gentis.

SArmatiæ mons Carpatus, Carpates aliis dicitur, *CarpacK*, qui vastissimis jugis olim Dacos à *Sarmatis* disiungebat, nunc Poloniam ab Hungaria, ac Transilvania dividit.. altissimus est, ut merito Sarmata vates Casimirus cecinerit

Septemque qui fulcit Triones
Carpatus.

Et in Itinerario:

Carpatus à nostro qua separat Orbe Polonos,
Vertice contingens sydera celsa suo.

variis hodie nominibus appellatur ubi enim Moraviam ab Hungaria dividit *Schneberg* Germanis. *Tatri* Slavis vocitatur. ibique montis altissima juga *Sarmaticæ* rupes Solino dictæ. ubi Russiam à Transylvania *Biescid*: ubi Poloniam ab Hungaria *Tarczal*.

Cæterum totum Poloniæ regnum campestre magnis fluminibus rigatum, magnisque lacubus distinctum, præcipue Lituania. Flumina sunt, memoratus vistula *Veixel*, qui supra Mariæburgum in duo cornua sectus insulam efficit Zulanam; nomenque deserit; nam finister alveus *Leninnia*, dexter *Nogatus* vocitatur. hic in Habum lacum

tribus ostiis, ille partim duobus in eũdem lacum, partim in mare se exonerat ad Electriden insulam, in Vistulam influunt Hypanis, & Sanus *San* juxta Sandomiriam lazuli, & argenti venis claram. Chronius, qui Polonis *Niemen*, Germanis *Mamel* indigitatur. oritur ex lacu Chrono in ducatu Pluskiensi, cuius dux ex Raziviliorum domo Polonis paret. totamque Lituaniam secat exceptisque cum Volna multis amnibus in Curionensem lacum, atque hinc in Balthicum descendit. Duna ex lacu item Duna oritur, lustratoque *Vuiteprk* validissimo Lituaniæ cõtra Moschos munimento, & urbe Polorio, emensusque mill. Polonica CXXX. in mare Balthicum ingreditur altero infra Rigam lapide.

Tyras, *Nieper*, à celeri cursu veteribus dictus, oritur in *Bieszked*, qui Carpati pars est, rigatque primò urbes Bistricẽ, & Lipam in Russia. deinde ut olim medius voluebatur Niconiam inter, & Ophiusam urbes Straboni memoratas, ita nunc inter geminam Orihoviam *Orihon:* exceptoque juxta Tehiniam munitionem Turcicam amne ex lacu *Kutzuran*, Ponto se miscet.

Bogus aliquibus putatur Hypanis, qui ex palude profluit sapore dulcissimo, donec ad XL. mill. ei misceatur Exampæus exiguus fonticulus, qui sua amaritudine totum fluvium corrumpit, tandem Borysthenî miscetur: de hoc Ovid.

Quid? non & Hypanis Scythicis de montibus ortus?

Sequitur Borysthenes, incolis *Nieper*. Marcello Danastus, at Herodoto Naparis. post Danubium Europæ maximus. ortum habet ex duplici lacu Moscoviæ, uni nomen *Vuolock* ab urbe, alteri *Dnieper*, unde *Dnieper* etiam appellatur. inter omnes Scythiæ fluvios turbidis aliis, limpidissimus fluit, & tenuissimus; unde & Hypani innasat

in-

instar olei. Superior pars Sylvis consita melle, inferior lętissimis pascuis lacte fluere dicitur. non longe à Circassia inter rupes labitur, quibus Lituania vallatur. ad urbem Dubrounam Lituaniam ingreditur, ac ponte insternitur, qui si laxetur, medium Lithuani, medium Moschi repetât. ad hunc pontem anno MDXIV. cesa Moschorum XL. millia à Constantino Duce, auspiciis Sigismundi I. amnes excipit Beretinam, Sosam, & Pripetium, qui per immensas Polesiæ paludes oberrans in Borysthenem fluit. mox præterluit Kioviam *Kiovv*. totius Magnæ Russiæ, quam Albam vocant, olim Metropolis. cuius ambitus quondam VI. M. passuum. sita est in agro melle, pecore, frumento, & piscibus ditissimo; emporio item clarissima. In hanc enim totius Orientis merces, quæ Capham appulerunt, convectantur, & vilissimè veneunt, inque totam Poloniam, Germaniam, Suediam M. plaustris, innumerisque Camelis asportâtur. Infra Kioviam Borysthenì miscentur Desma, & Semus. incipiuntque vastæ solitudines ad urbem Obliam quæ Barbaris *Ocza Kovv* condita anno III. post Troiam captam. His in solitudinibus Darius Hidaspides bellum cum Scythis gerens siti cum exercitu penè confectus. Hic etiam Lysimachus à Dromichero Getarum rege vivus captus. De Borysthene Ovidius.

Cumque Borysthenio limpidissimus amne Dyraspes.

Quoad solum attinet, Polonia plana, palustris, & nemorosa, tritici ferax, & pascuis uberrima, Butyri, & carnium ingés copia: Mellis, & cerę non alibi vis maior. resinæ item & picis magnus proventus. In Masovia equus niger ferus, cervino cornu reperitur: bos etiam ferus, Urum, & Bisontem vocant. potio ex melle, & tritico conficitur delicata, nam vino toto regno carent. Lithuania

propter immensos lacus,non alio tempore quam hyberno à mercatoribus aditur, tunc enim paludibus alta glacie concretis, niveque superfusa commodum iter panditur. Novalium mira fæcunditas. Sed præ frigore præfocatur seges, ut minime ad maturitatem perveniat. hinc panem arrum commodat. Tellus male culta ob raritatem hominum, vicis potius, quam oppidis habitant. gens misera.& penè nuda, quinque dies dominis vacant. Dominico, & sequenti sibi sacrilegè impendunt. Nobilitas numerosa,bellis vacat, libertatis tenacissima,at inculta.& barbara. innupti cũ vestibus dormiunt, quas fere numquam lavant. in conviviis lautissimi,ac bibacissimi, sed parum urbani eodem poculo omnes bibunt, mantilibus non utuntur,sed ad mappam communem digitos abstergunt. quod dominis superest; servi statim devorant, qui equorum more stantes dormiunt. Latinè omnes loquuntur, sed barbarè. mercaturam Hebræi,quorum ingens numerus, & Dansicenses exercẽt. Servi,& hi omnes præter nobiles ut dominos lateant in abditis Sylvarum subterraneos specus effodiunt, arborumque corticibus vestiunt,in quibus carnes,frumenta, ac reliquam supellectilem recondũt. Ferunt matronas annuẽtibus maritis concubinos habere, quos connubii adiutores vocant, pellicatum viris probro dari. Religio varia. maior pars Catholica, nec patiuntur regem nisi Catholicum. reliqui Luterani, Calvinistæ,Græcique,Schismatici, quos Rhuthenos vocant.ut fere sunt Cosaci,& Lithuani. Archiepiscopatus tres, Episcopi verò XVI. Academiæ Cracoviensis, & Regiomontana.

Cœlum rigidum, & in Septentrionalibus, ob paludes crassum, & parum sanum, præcipuè in Lithuania:in Podolia,& Russia temperie gaudet, & magis salubre. De

De Polonorum militari virtute, ac genio hæc nos Bellicorum i.

Lechiadum bello durum genus: arma iuventus
A teneris trahit, & solertior excolit annis.
At quoniam loca plana tenet campestriaque arua,
Idcirco gens gaudet equo, quem flectere cursu,
Inque hostem effusis dimittere novit habenis.
Exsuperat Moschos virtute, & equestribus illos
Sæpe domat pugnis, Dacumque, Scythenque sub ipso
Amne Borysthenio metit ense, Tyrave rubenti
Sanguine barbarico, pharetrasque, & tela ferente:
Lechiadæ testes virtutis, & alta trophæa.
Verum longa pati fastidia Martis, & arces
Molibus expugnare, diuque insistere castris
Indocilis: genti laus una, atque una cupido,
Collatis campo signis vicisse patenti.

CAPUT XXIV.

De Moschovia, sive Alba Russia.

VNiversum terræ tractum, quæ olim Roxolani, inter Sarmatas nobilissimi, occuparunt, nostra ætate Moschi tenent, qui antea Russi Albi vocabantur, quod albo pileo uterentur: quemadmodum nigri à nigro item pileo appellati. regio vastissima inter Borysthenem, Obyn, & Volgam amnes, & Glaciale Oceanum sita. illius termini ab Occidente Lituania, & Volinia ab Oriente Scythia, seu magna Tartaria, à Meridie Minor, sive Præcopensis, à Septentrionibus Scythicus Oceanus. quoad Cœlum, sita est inter parallelum XLI & LXXI. inter Meridianum verò LX, & CXV. Longitudo maxima ponitur à Cluerio mill. MDXX. inter Obys ostia, & Borysthenem ad oppidum *Czirkasy*. Latitudo inter oppidum Finlan-

diæ *Corclenberg*, & Lepin ad Obyn ſitum oppidum mill. MCC.

Tam vaſti Imperii Provinciæ, quæ partim Ducatus, partim Principatus, nonnullæ regna vocitantur, hæ cênſentur *Duuine* juxta Arcticum circulum, in qua urbes S. Michaelis Archangeli, & S. Nicolai, hæc portu inſignis, ad quem cum mercibus Angli, & Hollandi frequentes appellunt. *Condora* regio tota nemoroſa, & inculta. *Ingria*, quæ & *Ingorſchi* ab urbe appellata. ſolum ſterile, & inamœnum. ex hac ortos Hungaros nonnulli arbitrantur. *Petzora*, cuius oppidum eiuſdem nominis ad Septentrionem Riphæorum, quos in mappis *Komeni poyas* incolæ *Stolp* vocant. *Siberia*, cuius caput *Siber*, quæ in antiquis mappis minime adnotatur, ſedes eſt Archiepiſcopi, qui etiam ſedem habet in urbe *Tobol*. mos enim Moſcovitis, ut præſules binas ſedes habeāt. eſt autem Tobol ad amnem cognominem ſita, emporium nobile, ex quo tributa omnia Septentrionalium populorum in Moſcoviam devehuntur.

Ad Septentrionem, & Orientem huius Provinciæ habitant Scythæ Samoiēdæ, ſive Autophagi, nimirum ſeipſos comedentes, Ruſſis *Samogeds* dicti. advenarum conſortia fugiunt, frugum, paniſque nulla notitia: abundant tamen feris, piſcibus, & avibus, quibus victitant. Sagittas ſilice prēmuniunt. ſpinis piſcium pro acubus, animalculorum verò nervis pro filis utuntur, quibus veſtes è Rangiferorum pellibus conſuunt. genua non antorſum, ſed ad latera complicant, tantaque pernicitate feruntur, ut nullus noſtrorum eos aſſequi poſſit, cum hoſpites ſalutant Sinarum more uſque ad humum caput demittunt. Idola ſibi ſimilia colunt.

Ultra hos inter Obyn, & Piſidā amnes Tingæſij ſunt,

funt, qui animi fenfa gutture melius, quam lingua exprimunt. horum agros Lenifca fluvius inundans ftato tempore fœcundat. Cæterum ultra Pifidã amnem novum Mofchorum Imperii limitem, hactenus progreffus eft nemo: etfi ex adverfo tinnitus equorum, & campani æris fonum audiri ferant. Præterea funt ad Meridiem horum Lucomorii Scythæ, genus hominum in montibus difperfum, de quibus, quod Sigifmundus in commentario Mofcovitico refert, mirum eft. illi enim die 27. Novembris mori videntur, vel quod potius eft, ranarum more, vel hirundinum obrigefcunt; & proximo vere circiter 24. Aprilis, folutis membris, nova luce veluti recreati, revivifcunt.

Reliquæ Provinciæ. *Permia*, feu *Permifki*, cuius oppidum *Prem* Archiep: Præful autem in urbe Vuolgoda refidet. *Cazan* regnum, quod poft oftiũ furæ ad Orientem fecundum Vuolgam prætenditur. regno dat nomen urbs *Cazan* fita ad confluentes *Cazanke*, & Volgæ. hanc una cum regno occupavit Joannes Bafilii filius anno MDLII. Tartarifque eiectis L. millia Ruffforum ibi locavit. templum lapideum V. Matri pofuit. Cæterum multos annos regnum floruerat, cuius incolæ foli inter Scythas agros colebant, fpectabiles animi robore, corporum candore, & proceritate, quibus non parum decoris addebant togæ è pellibus Martis, quæ denfi pili nigra, flavens, crocea, odorata, omnis generis plurima hic reperitur. Sunt & apud hos Canes feroces, amplæque naris, quibus ad plauftra excubantibus, ne armatus quidem audet accedere Ad Orientem huius regni Scythæ *Bulgari*, & *Zavolhani*, qui vagi habitant, ubi pafcua, & fontes funt; hinc Nomades dicti, omnes hi Mofco parent.

Pole, Ograma, & Dikoja circa Tanaim sunt vastis solitudinibus horridæ, & propter vicinos Tartaros Præcopenses penè desertæ. Ad Occasum juxtà Borysthenem est *Seuzeria*, cuius oppidum *Nouugorodt* ad Desmam situm oppidum, caput Ducatus, & Ducum sedes, ante quam à Moscovitis occuparetur. cæterum Severiensis Ducatus populi Russorum bellicosissimi. frequens hic Martes, & mus ponticus, vulgo *Hermines*.

Sequitur supra Tanais lacum, Joannis dictum, Razanensis Ducatus ab urbe principe *Razan* Archiep: ad Occasum est Vorotiniensis Duc: cujus urbes *Vorolin*, & *Coluga* Archiep: Ad Orientem *Czeremisses* populi, qui versus Volgam habitant. horum aliqui campestria tenent *Longorroy* appellati: alii verò montana *Nagornoy* dicti. Post hos *Morduna* gens, quæ cultui agrorum vacat, casasque extruit: cæterum vagi omnes, ut reliqui Scythæ: Mahumeti addicti, principem habent, qui nihil Moscho pendet, nisi honorarium donum. feras in naso vulnerant, ut pellem integram habeant. fœminæ passis capillis incedunt. In med o ferme Imperii Moschua ducatus ab urbe vocatus, quæ vulgo *Moskou* & *Moschouu*. ad amnem Moschuam non longe ab huius, & Occæ confluẽtibus ædificata à Daniele Duce circa annum MCCXL. factaque Imperij sedes, tantaque magnitudine crevit, ut una inter quatuor Europæ urbes censeatur. etsi post incendium à Tartaris excitatum anno MDLXXI. multum defecerit, ut vix Londino sit maior. quatuor partibus constant, quarum nomina barbaris isthæc sunt *Kaitaigorod*, *Czoargorod*, *Skoradon Strelitza-Salnoda*. Est præterea ingens castrum *Cremenela* vocitatum, per quod Neglina rivus transit. mænia arcis, ubi Imperatoris ædes, ex lateribus, ante arcem am-

amplissimum forum, ubi quotidie nundinæ frequentissimæ celebrantur. ædificia ex ligno: nobilium pulchræ, & elegantes. Regia tamen lateritia. Sacræ Parocorum, & Monachorum ædes CCCCL. eminent inter reliquas IV. S. Trinitatis. Annunciatæ Virginis. D. Michaëlis, & S. Joannis. Singulis annis die Palmarum ramis sacra, ex templo Virginis, ad Trinitatis in Hierusalem supplicatio instituitur genti solennis. Præcedunt longo ordine Præsules cum clero, ac Monachis. Sequuntur bini Equi, qui arborem trahunt, ex qua omnis generis fructus pendent. inque arbore IV. pueri sedent albis amicti, atque piè, decenterque *Hosanna* identidem ingeminant. Sequuntur hos XL. iuvenes nobiles, qui per plateas togas cocco pictas, ac tapetia sternunt. ultimus Patriarcha asino insidés, quem Imperator pedes capistro deducit. idem fit per totam Moschoviam. Præfectis Provinciarum asinū trahentibus in Templo D. Michaëlis Duces tumulantur. In D. Joannis inter reliquas campanas una est quæ libras pendet 66000. In Virginis æde sunt turres IV. ære deaurato tectæ, altissimæ omnium vertice ingens Crux solido ex auro emicat. ager suburbanus sabulosus, solis leporibus abundat. ad XII. lapidem versus Septentriones visitur celeberrimum Cœnobium *Trois*. in quo CCCC. Religiosi sub regula D. Basilii degunt. ad hos bis in anno pietatis caussa Imperatores divertunt.

Ad Occidentem positæ sunt *Treuuer*, cuius oppidum Archiep: eiusdem nominis & *Cossin*. *Biela*, quæ & *Bielsk*, ab urbe item denominata. Ad Septentrionem harum *Reschouu* cum urbe, & arce eiusdem nominis, est & *Melikoluk* oppidum Archiep: *Restouu* Principatus, & *Laroslauu* Ducatus, ambæ urbes sunt sub uno Metropolitano. Ierosiavia

lavia in regni meditullio est Emporio nobilis civium capita numerat XL. millia. Pleskovia cuius *Pleskouu*. Magna Novogardia Vucliki Novigorod, cuius *Novigorod* Archiep: ad Meridiem oppidum celebre *Stara Russa*: ex qua nonnulli Russos cognominatos putant.

Ad Orientem est *Susdal* cuius urbs item *Susdal*, & *Trojtsko* in utraque idem Archipræsul. *Vuolodomiria* inter omnes nobilissima. urbs Vvolodimiria, caput olim Imperii, & Sedes Ducum, anno MXV. à Volodimere Duce condita. utraque Provincia melle, frumento, & pecore abundat. Nisi-Novogorodia, *NissyNounogorod* nimirum parva Novogorodia, cuius *Nisi* oppidum, & *Vrasfeligorod*. *Galitz* cuius oppidum perexiguum *Gallitz*. Ad Septentrionem est *Bielozer*, cuius *Bielesziero* ad lacum Riclozerum sita in ripa Occidentali, inter paludes inaccessibilis: hinc ibi tamquam tutissima in arce gazæ partem asseruat Dux Moschoviæ. *Vvologda Kargapol* cuius oppidum ejusdem nomenclaturæ situm ad Onegam amnem. *Vstiouga*, urbs cuius olim ad amnem *Lug*, nunc ad *Suchanen* sita. *Vviatzka* cuius *Chilinova*. tres istæ ultimæ Provinciæ sabulosæ, ac steriles.

CAPUT XXV.

De Fluviis, Montibus, Cœli, ac soli indole.

MOskua, qui Urbi, Provinciæ, totique Imperio nomen facit: quamvis multi autument Moschos eos esse, quos ad Phasidis fontes Pomponius Mela locat: alii dictos à Moschita regione inter Colchidem, Iberiam, & Armeniam posita, utut sit, oritur pene iisdem fontibus, ac Borysthenes: sex mill: supra Mosaizkum oppidum fit na-

vigabilis: sex verò infra Moschuam, in Occ[illegible] influit.

Occa piscosus amnis, haud longe à minori Scythia oritur: rigataque Colluga, ubi modici crates, aliaque minutiora opera è ligno fiunt, per que Lithuaniam distrahuntur, Tullam excipit: ubi Tulla munitio contrà Tartaros. mox Mordunam regionem amnem rigantem suscipit, postea Clesmam: cursuque in arcum reflexo in Volgam se præcipitat.

Vvolga, Rha Ptolemæo Scythis *Edel*, oritur in silva Ducatus Reschoviæ *Vuolkounskiles* vocata. in qua palus *Vuronou*, ex qua ortus emensisque duobus milliariis Polonicis, in lacum *Vvolgo* cadit: ex quo emergens Vuolga vocitatur, agrosque leporibus albis refertissimos rigat: hic sæpe Duces Moschi venationi vacant. hinc pleno alveo Tuverensem Ducatum ingreditur, qui ad bellum XL. millia Equitum mittit. ad Tuveram urbem fluvium cognominem admittit, mox ad Ortum inclinatus aliquantisper in Boream redit: recipitque Nerlam ex lacu venientem: post hunc Morologam. hinc rursus ad ortum inflexus, subit Bieleizorum ab albo lacu mill. Polonicis XII. latum, longûque, dictam regionem. ad lacum arx natura loci munitissima, ubi altera pars Gazæ Moscoviticæ asseruatur. non longe lacus alter, dives sulphure, quod Solna fluvius, (quem unum uterque lacus emittit, etsi XXX. ferme alios admittat) veluti spumam supernatantem devehit. Recipit deinde Castromum è lacu *Galitz* profluentem ad huius profluentes munitio *Castromonugorod* appellata. in lacu Galitz salem coquunt. Mox Suram amnem, qui urbem eiusdem nominis rigat. Non longe fluit Volga per vastas solitudines, quæ inter illum, Occam & Tanaim interiacent.

cent. ubi verò Orientem versus inflectitur uno ostio excipit amnes *Kumam*, *Vischoram*, & *Viatkam*, & Riphæis montibus profluentes. his exceptis, in Austrum abit per Scytharum regna, in quibus Horda *Taxeri* nimirum liberorum hominum, & Horda *Nagai*. Horda, vulgò *Ordu* castra, & turbas hominum sonat. qui omnes victi à Joanne Basilide anno MDLIX. Mox *Astrakanum*, regnum ingreditur, cui nomen dat Urbs *Astrakan*, sita ad Occidentalem ripam millia passuum XVIII. ab ostio remota. hanc cæpit Joannes Basilides anno MDLIV. quam postea frustra tentavit Selimus Turcarum Imperator. Non longè ab Astrachamo montes nativi salis sunt, in quibus licet à multis retro seculis multa hominum millia salem præcidant durum ad instar lapidis, ut cristallum verò pellucidum, semper tamen renascitur, nec deficit. Tandem confectis mill. bis MDCCC. in Caspium mare devoluitur duobus alveis, qui LX. circiter leucis à mari incipiunt tamquam à vertice procedere instar æquicruris trianguli, cuius maris ora L. Leucis patens basis est. Totus interdum concrescit. piscosusque admodum est. piscesque habet mortiferos, quorum Occa optimi saporis, quæque siccata ad annum asservatur. penderque libras VII. Juxta ripas frequens nascitur Rhabarbarum. & quoddam Zoophyti genus Scythis *Boranetz* dicti. Lana operitur agno persimilis, laneaque setta pro cornibus habet: vicinam herbam depascit, quantum nimirum vinculum, cui terræ inhæret extenditur: siccataque herba, deficit. carnem habet exquisiti saporis, ut meritò à lupis expetatur. Cæterum inter maiores alveos multæ insulæ prætenduntur pascuis uberrimæ: hinc scissum flumen LX. penè ostiis superbissimo veluti fastu mare ingreditur.

Oby

Oby fluvius antiquis dictus Carambucis, oritur ex Kitayſco ampliſſimo lacu. ab Oriente in Boream labitur: luſtratiſque Siberitis Lucomoriis, Samoièdis ad promontorium Lytarmin, vulgò, *Capo Oby*. in Glaciale Oceanum irrumpit ſex oſtiis è regione Elixonæ inſulæ, quam Batavi Novam Zemblam vocant. tantę longitudinis, ut vix tribus menſibus peragatur: latitudinis verò, ut vix biduo traiiciatur. non longe ab oſtio Slatabbabæ mulieris infantis geſtantis ſignum ex auro antiquiſſimum viſitur. In Obyn influunt medio amne *Taëz* Leniſca lacus, Yrtis, qui *Tobol* devehit. Sola, aliique. ad Orientem in eundem Oceanum prolabuntur *Lenizata*, & *Piſida* ultimus limes Moſcovitici Imperii. ad Occaſum *Petzora*, qui regioni nomen facit, utramque huius fluminis ripam perpetuo jugo vallant mõtes inter Europam, & Aſiam medii, antiquis Riphæi, & Hyperborei dicti, Athenæus Obyos vocat. Ruſſi *Ziemnoipoias* lapideum nimirum terræ cingulum, indigitant. tantæ altitudinis, ut vix XVII. die verticem teneas. nive perpetua rigent, cedros altiſſimas alunt, Zibellinos omnium nigerrimos, Falcones albos atque aucupio laudatiſſimos. Incolæ ſimplices, fide imbuti anno MDXIX.

Duina, Ruſſis binarium ſonat, ſic dictus quod, duobus fluviis *Iug*, & *Suchana* junctis, coaleſcat. tranſit per ſolum adeo acre, ac auſterum, ut ex eo incolæ ſal excoquant. in mare ſex oſtiis venit. ad oſtii borealis ripam oppidum S. Michaëlis, ad Auſtralis S. Nicolai: utraque emporio nobilis. Non longe in Album ſinum Onega fluvius immergitur.

Præter memoratos montes ſunt ad Meridiem *Boglony* ab incolis appellati; qui Riphæorum pars ſunt, Hippici Ptolemæo dicti. Cæterum regio tota

fere

fere campestris innumeris latè paludibus interfecta; ager item arenaceus vinum, & oleum negat. est tamen dives olerum, lini, cannabis, pecorum, & tritici. quod tamen propter aëris rigorem in hypocaustis siccant. quæ cœli intemperies fructus minus suaves reddit. Maximum quæstum ex cera, & melle gens facit: quorum tanta vis, ut illis passim cavæ arborum oppleantur. Perhibent non multos ante annos rusticum, fallente vestigio, intra truncum arboris dilapsum pene in melle, cuius ibi inges copia, naufragium fecisse, nec nisi post aliquos dies prebente tabulam urso evasisse. hic enim ut mel educeret posteriorum pedum alterum immisit, quem rusticus apprehendens numquam dimisit, nisi extra caveam una cum ursi pede venisset. sic sæpe inopina salus favente sive casu, sive fortuna, in summis periculis affulget. Pars ad Septentriones posita sylvis obsita, atque horrida in quibus Uri, Alces, Ursi, Lupi nigerrimi, & animalia omnis generis, quorum villosæ pelles per totam Europam caro distrahuntur. quæ verò ad Meridiem est, plana, & aperta pascuis lætissima, præter vastas solitudines: in quibus tamen si cultus accederet, non deesset sua feracitas. Cœlum horridum, ac frigidissimum, ut sputa, ante quam cadant, congelentur. Solum ferè per sex menses nivibus canet, fluvii, ac lacus piscibus abundant, quibus gens victitat, præcipuæ in Borealibus.

CAPUT XXVI.

De Moschorum regno, & gentis ritu, ac moribus.

QUoniam nulli apud barbaras gentes annales, nulla Historia, nihil certi de initio, atque incremento Moscovitici Imperii certò statui potest.

teſt. Memorant tamen primos Novogrodenſes Ruſſiæ habenas tribus Danis fratribus tradidiſſe circa annum ab Orbe inſtaurato DCCCLXI. ex his varii orti Principes modo unus, modo plures regnarunt;nullus tamen ſummo jure uſus eſt.Poſt enim devaſtatam à Tartaris Ruſſiam circa annum MCCXXXVII, tributum illis per anno CCLX. ſolverunt. quibus elapſis Ioannes Baſilii filius Præcopenſes Tartaros expulit,debellatiſque minorum gentium ducibus vaſtum Imperium, totius Moſchoviæ fundavit. quod cum per longum,& latum ad ter millia milliaria fere excurrat,meritò Cæſaris nomen, *Czaar* gens dicit, Principi conciliavit. nonnulli referunt,hoc nomen,cum Aquilæ inſignibus uſurpatum à Joanne *Baſiliovitz*,ut vulgò perſuaderet ſe à Romanis Imperatoribus ortum. At gens per DCCC. pene annos principes Knez,hoc eſt,Duces appellavit, atque hinc nos magnum Ducem vocitare ſoliti. Huius autem ſummum Imperium:reliqui omnes miſera ſervitute premuntur:Nobiles ab Imperatore:à Nobilibus plebii, qui ſex diebus dominis laborant, ſeptimo ſibi nulla habita Sacrorum ratione. qui nomina non potis eſt ſolvere,verberibus excipitur,vilique ſervitio damnatur. Mulierum conditio pluſquã miſera;nã quæ magis vapulat,charior putatur: Mortua uxore quarta,nemini licet aliam ducere:quater item Pater filium vendere lege poteſt. Nobilis fuſtibus ab M.Duce, aut à Nobili ruſticus multatus gratias agũt, quod ſervos emendare dignati ſint. Lege cautum, ne quis regno egrediatur,inque Europæ Provincias peregrinetur, ſine juſſu, vel permiſſu principis, quæ lex eò ſpectat, ne ſubditi quanta ſit Europæorum Principum in ſuos lenitas, & quam leve imperium proſpicientes,ſuorum dominorum tyran-

fere campestris innumeris latè paludibus interfecta; ager item arenaceus vinum, & oleum negat. est tamen dives olerum, lini, cannabis, pecorum, & tritici. quod tamen propter aëris rigorem in hypocaustis siccant. quæ cęli intemperies fructus minus suaves reddit. Maximum quæstum ex cera, & melle gens facit: quorum tanta vis, ut illis passim cavæ arborum oppleantur. Perhibent non multos ante annos rusticum, fallente vestigio, intra truncum arboris dilapsum pene in melle, cuius ibi inges copia, naufragium fecisse, nec nisi post aliquos dies prebente tabulam urso evasisse. hic enim ut mel educeret posteriorum pedum alterum immisit, quem rusticus apprehendens numquam dimisit, nisi extra caveam una cum ursi pede venisset. sic sæpe inopina salus favente sive casu, sive fortuna, in summis periculis affulget. Pars ad Septentriones posita sylvis obsita, atque horrida in quibus Uri, Alces, Ursi, Lupi nigerrimi, & animalia omnis generis. quorum villosæ pelles per totam Europam caro distrahuntur. quæ verò ad Meridiem est, plana, & aperta pascuis lætissima, præter vastas solitudines: in quibus tamen si cultus accederet, non deesset sua feracitas. Cœlum horridum, ac frigidissimum, ut sputa, ante quam cadant, congelentur. Solum ferè per sex menses nivibus canet, fluvii, ac lacus piscibus abundant, quibus gens victitat, præcipuæ in Borealibus.

CAPUT XXVI.

De Moschorum regno, & gentis ritu, ac moribus.

QUoniam nulli apud barbaras gentes annales, nulla Historia, nihil certi de initio, atque incremento Moscovitici Imperii certò statui potest.

teſt. Memorant tamen primos Novogrodenſes Ruſſiæ habenas tribus Danis fratribus tradidiſſe circa annum ab Orbe inſtaurato DCCCLXI. ex his varii orti Principes modo unus, modo plures regnarunt;nullus tamen ſummo jure uſus eſt.Poſt enim devaſtatam à Tartaris Ruſſiam circa annum MCCXXXVII, tributum illis per anno CCLX. ſolverunt. quibus elapſis Ioannes Baſilii filius Præcopenſes Tartaros expulit,debellatiſque minorum gentium ducibus vaſtum Imperium, totius Moſchoviæ fundavit. quod cum per longum,& latum ad ter millia milliaria ferme excurrat,meritò Cæſaris nomen, *Czaar* gens dicit, Principi conciliavit. nonnulli referunt,hoc nomen,cum Aquilæ inſignibus uſurpatum à Joanne *Baſiliovitz*,ut vulgò perſuaderet ſe à Romanis Imperatoribus ortum. At gens per DCCC. pene annos principes Knez,hoc eſt,Duces appellavit, atque hinc nos magnum Ducem vocitare ſoliti. Huius autem ſummum Imperium:reliqui omnes miſera ſervitute premuntur:Nobiles ab Imperatore:à Nobilibus plebii,qui ſex diebus dominis laborant, ſeptimo ſibi nulla habita Sacrorum ratione.qui nomina non potis eſt ſolvere,verberibus excipitur,vilique ſervitio damnatur. Mulierum conditio pluſquã miſera;nã quæ magis vapulat,charior putatur: Mortua uxore quarta,nemini licet aliam ducere:quater item Pater filium vendere lege poteſt.Nobilis fuſtibus ab M.Duce, aut à Nobili ruſticus multatus gratias agũt, quod ſervos emendare dignati ſint. Lege cautum, ne quis regno egrediatur,inque Europæ Provincias peregrinetur, ſine juſſu, vel permiſſu principis, quæ lex eò ſpectat, ne ſubditi quanta ſit Europæorum Principum in ſuos lenitas, & quam leve imperium proſpicientes,ſuorum dominorum tyran-

rannidem verius, quam principatum deteſtentur. hinc etiam Diſciplinis vacare nemini licet: quapropter nullæ in tam vaſto Imperio Academiæ. Sacerdotes, ac nobiliſſimi, quique nihil præter legere, & ſcribere norunt, quique plus ſcire vellet, veniret in ſuſpicionem affectatæ tyrannidis. M. enim Dux nullum ſe doctiorem patitur, qui ſolus Typographiam habet. Medici, aut Pharmaceutici nulli, præter unum, aut alterum, qui Principi adeſt. Gens tamen prævalida, celer, ac ſtaturæ mediocris. oculos habet cæſios, prolixam barbam, qua maxime delectantur, crura brevia, extenſum ventrem quem, ut magis promineat oblongis tunicis cærulei, vel albi coloris quas geſtant ſine plicis pube tenus ſuccingunt. Ocreis utuntur rubeis, ac brevibus, quarum ſoleæ ferreis claviculis præmunitæ. Bibaciſſimi ſunt, quo vitio arcentur lege ſeveriſſima, qua gravi mulcta puniuntur, qui plus quam ter in anno ebrietate inſaniunt. illud genti ſolatium, quod ſi aliis ſemel, ipſis ter inſanire permiſſum eſt. Fidei fluxæ, ac ſupra modum mendaces. hinc ut ſibi fides adhibeatur ab externis ſe exteros etiam interdum ſimulant. Anno utuntur Juliano, cuius initium à Kalendis Septembris ducunt. Mundi exordium ante annos fermè octo mille contigiſſe aiunt. horis utuntur Hebræis nimirum inæqualibus: quas cum ab ortu, tum ab Occaſu numerant. Milliare Geometricum vocant *Verſt*, ex his quinque menſuram faciunt quam *Czuckas* vocitant Numeros explicant per voces *Serogk*, & *Deurenoſt*, quæ XL, & XC. ſignificant. Dicuntque mille *Serogk*. quater mille *Derrenoſt*. Lingua Sclavorum utuntur, ſed turpè corrupta: caracteribus utuntur 43. Religio Chriſtiana, ſed ex Orientali Schiſmate hauſta. gens ab Apoſtolo Andrea Fidem accepiſſe iactitat.

tat.constat tamen circa annum DCCCCLIV. sub Olba, & Volodomiro eius filio Christo nomen dedisse. Electum ab Episcopis, & M. Duce Patriarcham Constantinopolis Patriarcha olim confirmabat, hoc ævo sibi ius adtribuere Russi Metropolitæ. Iudæos summo odio persequuntur. omnemque sectam admittunt præter Catholicam. Episcopi e Monachorum numero eliguntur, suntque tota vita celibes: Sacerdotes unam ducunt Græcorum ritu. Sacra Moscovitico idiomate celebrant. utuntur pane triticeo fermentato, quem hordeaceo includunt, hunc deinde pro benedicto populo distribuunt. Vino tepidam infundunt.

Regis aula nulla magnificentior, in quam ingens nobilium concursus. Ante fores Legio X. millium Prætorianorum militum excubat. in palatio perpetuò CCC. nobiles oblonga veste ex auro textili, & pretiosis pellibus instructa induti Duci adstant, atque officiosa veneratione, aut deductione colunt. Mensam instruunt nobiles C, qui aureis lancibus escas apponunt, & tùm principibus viris ministrant, qui numero CC. coram Imperatore alias mensas ineunt; tùm ipsi, qui solus suæ mensæ accumbit indutus veste ex Heteromallo crocei coloris: quæ tot Margaritarum lineis, tanta adamantum multitudine gravatur, ut mirum sit eum tanto oneri parem. verum regia onera non tantum, quantum privata gravant. Diadema, ac sceptrum ex auro solido gemmis distinctum. frequenter tamen galero utitur deiecti apicis, in quo ex antica parte pyropus ad instar accensæ facis flammas evibrat.

Imperii vires, maximæ, si numerum pendas. anno enim MDCLXXIX: tres exercitus habuit; quorum singuli C. mille millitum, immò aiunt

in-

infra XL. dies posse in aciem educere CCC. equitum millia: at si virtutem spectes inparem tanto numero. Sæpe enim XX. aut XXX. millia Suedorum, Polonorum aut Tartarorum tantam multitudinem in fugam coniecerunt. usque adeò imbellis gens est. Interdum tamen externis ducibus, quibus usi, magnas victorias retulere. Stat tamen tantum Imperium mole sua. etsi deses juvat tamen Elephantum moles sua.

CAPUT XXVII.

De Scythia Europea, sive Pracopensi, & Taurica Chersoneso.

Superest ultima Europæ pars Scythia, quæ circa Tanaim, & Mæotidem paludem sita est. Eius termini ab Occidente Borysthenes, à Septentrione Tanais, & solitudines, ad Orientem Tanais, & Mæotis palus, à Meridie Pontus Euxinus. dicta Scythia Europæa, & Minor, nam quæ à Caucasi, Taurique jugis in Orientem excurrit Maior, & Asiatica appellata veteribus fuit. Sita est inter Merid. L, & LXIII, inter Parallelum verò XLV, & LI. dividitur in continentem, & Chersonesum, in utraque parte celeberrimæ olim Coloniæ Græcorum fuere, ac Tellus ipsa non secus, ac Græcia celebrata. nostro ævo in continente nullæ urbes præter Tanam ad Tanais ostium positam, quæ nunc *Azoph*, & *Asack* appellatur. commune olim Europæorum, at Asianorum, nec nō & Nomadum Scytharum Emporium, aliis pellibus afferentibus, aliis vestem, vinum, aliaque, quæ ad cicurem vitam pertinēt, commutantibus. superiori seculo, antequam in Orientem per Africæ litora instituta fuisset navigatio, Aromata, gemmæ, aliæque

Orien-

Orientis merces, per Indum fluvium, hinc ad Oxum, & ad Caspium mare devehebantur. ex Caspio in Astracanum Emporium: ex quo Tanam, inde Theodosiam deportabantur, ex qua per Europam Veneti, ac Ligures non sine ingenti quæstu distrahebant. à Tanai ad Isthmum tota ora hominum referta: ac urbes nullæ. In Occidentali ab Isthmo ad Borysthenem, olim Tamyrace, & Carcyne, à quibus sinus denominati. in ora Maris sunt insulæ aliquot, quondam peninsula ad instar fasciæ longa stadiis M. lata non nisi II. Achillis *Dromos* seu cursus vocitata, quod olim Achilles Pontũ ingressus ibi ludicro certamine victoriam celebrasse dicitur, ac se, & suos cursu exercuisse. ad Isthmũ Chersonesi est Nigropolis ad amniculum eiusdẽ nominis sita. nunc Præcopia Barbaris *Precops*, à qua Tartaria Præcopensis. non longe ab hac erat fossa, quæ Tauricam muniebat. Cæterum Chersonesus Taurica appellata, quia nimirum Osiris illic bobus iunctis terram incolas colere docuisset: qui Taurici, & Georgii, nimirum Agricolæ dicti. fuit etiam à Palude Mæotis appellata. Ipsa autem Chersonesus, quæ tota Euxino, & Mæotide cingitur patet mill: CC. ab Occasu in Ortum, à Septentrione ad Meridiem CXL. pars Occidua montibus aspera, & horrida procellis: Orientalis verò in lætissimos campos extenditur. urbes præter Nigropolim ad Isthmum est non longe Colsovia *Colsovia* portu commoda, Baluclavia, *Baluclava* arce, & portu item insignis, Theodosia, *Caffa* totius olim Chersonesi caput. quæ quater millia passuũ ambitu patet, muro, & præsidio à Turcis tenetur. qui sub Mahumete II. eam Genuensibus eripuere anno MCCCCLXXV. est item portu tuto, ac capaci nobilis: ab Armenis, Græcis, & antiquis Catholicis, qui suam Ec-

cle-

clesiam habent.sedes est Præfecti Turcici. In ipso Bosphoro olim Páticapæum sedes Bosphoranorum Tyrannorum, quorum ultimus Patysates, quem Mitridates subegit:nunc est *Kerkia* cum arce, quam contra ex Asiæ regione Tomana arx: Turcico præsidio utraque tenetur, ut etiam Tana, quam Cosacchis eripuit Turca anno 1620. In mediterraneis ad fontes amnis Almæ est Baccassata, *Baccasaray* duos inter montes posita sedes Regis Scytharum, quem Kam gentes vocant. versus ortum est Krimæa *Krim*, à qua toti regioni nomen factum barbaris *Krimski*:urbs ampla, & culta. ubi moneta cuditur: estque insigne Kami Gynecæum.

Præcipuus Minoris Scythiæ fluvius Tanais, Russis *Don* dictus, oritur in Moscovia ex lacu *Iuvanovo*, sive Joannis lacu, qui milliariis patet D. primùm rectà per lætissima Scytharum prata in Ortum currit, cumque ad eum locum venit, qui XL. millia passuum à Vvolga distat, in Occasum, & Austrum se convertit, minoremque Tanaim *Donecz*, excipit, qui in Principatu Sevverski oritur. hinc per saxa, & montes deiectus adeò præceps ruit, ut quamvis reliqua Scythiæ flumina, ipsaq; palus Mæotis hyeme congelascant, ipse tamen algoris impatiens, atque incitatus duobus ostiis LX. stadiis distantibus in Paludem devolvitur. Licet fons nonnisi milliariis CCCII. distet ab ostio, propter flexus ac mæandros, vix XX. dierum navigatione superatur. Piscium optimorum feracissimus; ripasque arboribus consitas habet amœnissimas. onerarias nonnisi autummo cum pluviis augetur ferre potest. *Kainus* Scytharum rex superioribus annis,ut Turcis in Moscoviam, & Caspium mare iter aperiret conatus est fossam ducere à Tanai ad Volgam, sed fusis eius copiis

in

in quibus Scytharum 80. millia, Turcarum verò 25. opus relinquere coactus est. Mox Sachainbeierus *Comouz* opus absolvit à quo fossa Camouza appellata. extructis turribus 17. firmoque præsidio munitis, quò tempore post insignem victoriam Nogaienses Scythas subegit, hi ad dextram Tanais ripam habitabant. ad Tanam urbem est insula Alopecia, quam convenæ incolunt.

Sunt præterea, amnes Rhombita maior *Kubàn*, & minor: Vardanus ad quem sita est urbs Mapera, nunc *Copa* à qua, & flumen *Copa*. Circa Borysthenem quatuor lacus sunt, e quibus vi Solis concrescit sal: mox Cerros amnis, & Hipacitis uno ostio effluentes.

Palus Mæotis incipit ab ore Bosphori, ubi olim Mæotæ habitabant, à quibus palus nomen accepit. etsi omnes populi qui eius ambitum IX. millia stadia complectentem incoluere, Mæotæ dicti. illam Temerinda Scythæ indigitabant, quasi matrem Ponti, & quod perpetuo aquarum cursu in Pontum influat. aqua non multum profunda, immo circa Isthmum, quæ pars patris lacus dicta, nunc barbaris *Suk Morzi*, minoribus tantum navigiis navigari potest. Aqua hyeme altè congelatur, ut iis locis in quibus Mitridatis legatus Barbaros æstate navali prælio vicit, hyeme equestri superavit. Palus per Bosphorum in Pontum se exonerat. est autem Bosphorus longus passus 87. latus verò inter Parthenium, & Achilleum stadia 20. Ad Achilleum vicum olim Fanum Minervæ dissipatoriæ à Megarensibus ob dissipatos hostes conditum: urbs verò duæ Phanagoria *Taman*, & Corocondamea cæterum de Tanai hæc habet Lucanus. lib. 3.

qua vertice lapsus
Rhiphao Tanais diversi nomina Mundi

Im-

Imposuit ripis, Asieque & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.

De Mæotide, quæ vulgò *Mar delle Zabacche*, & *Mar bianco*, meminit Virgilius.

At non qua Scythiæ gentes, Mæoticaque unda

Circa Mæotidem lupos esse cicures tradunt; quare nos III. Halieuticorum.

Qualiter obscuris circum Mæotida lucis
Terrestres suevere lupi, qui gurgitis alti
E Scythicis prædam venantibus ore reposcunt.
Retia contrà ipsi vigiles in litore servant.

CAPUT XXVIII.

De Scythiæ minoris regno, gentis, soli, ac cœli indole.

HÆc Minoris Scythiæ loca antiquissima gens, quæ ab Abrahamo generis originem repetebat, incoluit. Pastores omnes à reliquarum gentium commercio alieni, multitudine, ac viribus potentissimi, liberi semper, & eo præcipue quod nihil habeant cuius caussa servitutem sustineant ab exteris. inter ipsos omnia communia præter gladium, & poculum Vitam vagi ducebant, quare & Nomades dicti, Martem coluere. Vocati etiam Hamaxabitæ à Pomponio, quod plaustris domorum vice utebantur. Qui in Chersoneso habitabant Georgii dicti, & Tauri. Scytharum autem tanta potentia fuit, ut Persarum, Macedonumque reges, ipsumq; Alexandrum aliquando superaverint. Mithridates, victis Roxolanorum 40. millib⁹, & ipsi Scythica gens, summam rerum obtinuit. Mox verò superato à Romanis Mithridate, gentem pristinæ libertati restitutam Romani voluere, regemque Bosphori crearunt: mansitque Scytharum nomen, & regnum usque ad annũ MCC.

quo Asiani Scythæ magnis exercitibus sub Hoccota rege, omnem pene Asiam occuparunt, transmissisque Volga, & Tanai per Hungariam, & Poloniam usque ad Austriam populabundi excurrerunt: expulsis verò è Minori Scythia Russis, unam cum antiquis populis gentem, ac regnum constituerunt: ac Tartari minores dicti. ita verò constitutum regnum, ut præter urbes in Chersoneso, nullas habeant; quare in campis infra Tanaim antiqui moris tenacissimi in scenas, sive hordas, cætus nimirum, & familias distributi degunt, sedem identidem mutantes cum pecoribus, & curribus suis. hos auté vimine, luto, vel pecudum fimo oblinunt. Principi summum deferunt obsequium. ipse verò non suis modò, sed finitimis etiam populis verendus. Moldaviæ Dominus ad eum singulis annis mittit 20. mellis plaustra, singula quaternis bobus transuecta, & equas 50. Polonus 40. millia Aureorum Hungaricorum. Moschus item juxta fœdus ictum cum Turcis anno 1681. totidem solvit. munera Circassi etiam mittunt: & licet hæc honorarii nomine mittant, ille tamen ea pro tributo accipit. quæ nisi mittantur, immissis exercitibus repetit, ipsumque Moscoviæ Imperatorem (*cholop*, nimirum subditum vocat.

Et quamvis Scytharum rex Othomannum Dominum agnoverit anno 1584, nullo tamen eum tributo colit. immo Othomanni Principes sibi in successioné Imperii, si Othomannorum familia defierit, illum designarunt, atque ad eum quotannis vestes, & pecunias mittunt, ut Imperii fines contra Polonos, & Moschos tueatur. Ut verò illum sub fide teneat, maiorem natu filium obsidis loco Rhodi educat, qui defuncto patre, ex Ducum, & Murzorum sententia rex dicitur. infra

menſem 140. mille equitum educere in aciem poteſt. quamvis poſtremo hoc bello, quò uni Scythæ Othomânici Imperii decus, ac nomen ſuſtinuere, multum attritæ ſint vires Tartarorum. illorum equi, quos omnes caſtrant, ut manſuetiores ſint, quamvis parvi ſint, ac macilenti, ſunt tamen acres, ac velociſſimi.

Nec minus ipſi Scythæ pernices, improviſi ceu turbine adſunt, urbes diripiunt, agros populantur, villas incendunt, prædas abigunt. ut de his merito dixerit poëta:

Convectare juvat prædas, & vivere rapto.

Mancipia Turcis vendunt, & Armenis, præcipue his, qui Theodoſiæ degunt. Staturæ ſunt mediocris, graciles in cingulo, inter oculos, & genas ſupra omnes lati. imberbes fere omnes. in vertice coronas inſtar clericorum habent, ab una aure ad aliam ad latitudinem trium digitorum omnes radunt. Lacte acido, caſeo, & carne victitant. equina inter Ephippia, & dorſum equi per aliquot horas macerata, delectantur. longa veſte utuntur cuncti. Tria apud illos ſumma crimina furta, adulterium, & armorum geſtatio. Mahumetani ita religione ſunt, ut Chriſto nomen dare nulla lege vetitum. Infantes nonniſi poſt multos dies ab ortu oculos aperiunt, quod illis cum canibus commune. Cœlum rigidiſſimum, & craſſum, & ubi paludes, non ſanum. Tellus paſcuis lætiſſima, pecoris dives, in Cherſoneſo triticum gignit, & millium: & adeo ferax, ut Byzantii horreum vocitetur, quæ feracitas etiam circa litoralia continentis reperitur: in mediterraneis ſolum arenoſum, & ſterile, aquæ pauper, quæque ſcatet, amara, & peſtilens, ut interdum liquatas nives bibant.

LIBER IV.

CAPUT I.

De Italia.

TEmpus est, ut post peragratas tot barbaras nationes, tot inhospita maris, terræque spatia emensa, in amœnissimum Europæ delicium, animos paulisper relaxaturi, revertamur. Superatis igitur Alpibus, Oceanoque Hyperboreo longe relicto, Italiam ingredimur. Hæc est illa terrarum plaga, quam non Barbari modo, sed & Græci, genus cæteroquin effusissimum in laudem sui, summis laudibus celebrarunt. hæc Naturæ risus, Europæ ocellus, terrarum gemma est. Hæc illa domina gentium, quæ tot sparsa colligavit imperia, discordes tot lingua, & genio populos amico fœdere sociavit, tot ferocissimas domuit nationes, tot trophæa erexit, tot triumphos reportavit, ut nullus sit in orbe locus, qui Romanorum victoria non sit insignis, nullus in anni curriculo dies, qui triumpho non sit notatus. Hæc barbaros mollivit ritus, leges docuit humanas, excoluit ingenia, artibus erudivit, Sacrorum imbuit ritu, & victis gentibus largita est humanitatem. Et quidem si situm Italiæ spectamus, ad impe-

perium factum à Natura, inficiabitur nemo: siquidem in medio Europæ est, unde facilis in Africam traiectus est, opportunus in Orientem, & Occidentem excursus. ut vero à Barbaris muniret, hinc Thyrrheno; hinc supero, illinc verò immenso, altissimoque Alpium vallo præcinxit. Sunt ergo Italiæ fines, ab Oriente Ionium mare, quo à Græcia disiungitur, à Septentrione Superum, sive Adriaticum *Golfo di Venetia*, à Meridie Inferum, sive Tyrrhenum *di Toscana*: ab Occidente, & Septentrione Alpes, quibus, à Gallia, & Germania disterminatur. Longitudo ab Augusta prætoria Alpino limite, *Aosta* ad Rheginum promontorium, *Capo di Pellaro* est Mill: DCC. latitudo maxima ab amne Varo ad Polam Coloniam ad Arsiam CCCL. Media inter Anconã, & ostiã Tiberina 125. minima in Calabriæ Isthmo à Tyrrheno ad Ionium mare 18. quem Isthmum veteres effodere conatos ferunt. Ambitus à Varo ad ultimum Istriæ promontorium est ferme passuum millia 2980. Sita est inter Parallelum 37. min. 43. & 46. min: 40. Merid. 29. & 43. illius figuram querno folio Plinius assimilat: Martianus Peltæ Amazoniæ: alii cruri humano, & ocreæ probè diductæ, cuius calcaneus Tarentinus sit sinus.

Dicta Italia est ab Italo, Siculorum rege, qui primi Sabinorum agrum, & Latium coluere. etsi nonnulli sic appellatam à bobus, quorum magnitudine, pulchritudineque fœcunda est. Græci enim Tauros, Italos veteri lingua vocitabant. Appellata etiam Saturnia à Saturno rege, & Capitolinus mons Saturnius, quod in Saturni tutela esse credebatur. A Græcis Hesperia ab Hespero Atlantis fratre, vel ab Hespero stella, quod ad Occidentem posita esset: Virgilius

Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt.

Item

Item Ausonia ab Ausone Ulyssis, & Calypsus filio. Oenotria ab Oenotro Arcade, Lycaonis filio, vel à vini bonitate, quod generosissimum, & plurimum producat. utut sit, hæc de Italia Strabo, & Dionysius: Primum, quod velut insula maris præsidio cingatur, exceptis paucis quibusdam partibus, in quibus montes inuii. Secundum quod plerisque in locis importuosa sit, & quos habet portus ij magni sint, ac mirandi, quorum illud adversus exterorum incursiones usui est, hoc ad invadendos vicissim exteros, & mercaturæ expeditam copiam conducit. Tertium quod aeris præcipua temperie fruatur, quæ nec gelu nimio, nec immenso æstu fruges lædit, aut animalia, ex qua sequitur eorum, quæ ad vitam juvant, fertilitas copiosa. Quartum quod Montes Apennini per mediam eius porrecti latitudinem, nullam relinquant partem, quæ non & montium, & camporum commoditatibus fruatur. Nulli frumentiferæ terræ cedunt rura Campana, æstivam post hybernam, & autumnalem post æstivam sementem enutrientia: maximè Benacus, qui masculis per montium claustra ludit undis, qua Avernus, quà Puteoli, qua Cumæ lasciviunt. Nulli Oliviferæ Messapiorum, ac Dauniorum, Sabinorumque cultura. Nulli vitiferæ Etruscus, Albanus, Falernusque ager sic amicus vitibus, ut modico labori uberrimos reddat fructus, atque optimos. Præter eam, quæ colitur, spatia terræ amplissima pascendis ovium, caprarumque gregibus relicta sunt. Sed aprici colles, & innoxii saltus inprimis admiratione digni, ex quibus plurima, aptissimaque fabricandis navibus, & aliis operibus materies petitur, quam facile, ut & alios terræ proventus fluviorum frequentia in omnem partem convectet. Adde aquarum calidarum jux-

ta,ac frigidarum plurimis locis eruptiones,sanitatis gratia à Natura elaboratas: Metallorum copiam,venationes luculentas, maritimos proventus varios,& alia innumera vel utilitati servientia,vel delectationi miracula.Hinc illa hominum multitudo tanta, ut nunciato Gallico tumultu sola sine exteris ullis Auxiliis Equitum 80 millia, peditum 700. millia armaverit. Hinc urbium frequentia,quæ ad 1197. aliquando pervenerunt.

At nostro ævo Cluverius etsi in barbaro solo natus humanitatis, & literaturæ laude celeberrimus,ita de Italia: Terra olim fuit omnium terrarum alumna simul, & parens; Divina Providentia electa,quæ sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret ad Colloquia, & humanitatem homini daret; breviterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Jam vero locorum salubritatem, Cœli temperiem, aprica collium, opaca nemorum,tantam frugum,& vitium, olearumque fertilitatem,pecorum fœcunditatem, tam innoxios saltus,tot munifica sylvarum genera,tot lacus,tot amnium, fontiumque ubertatem, Colonias tam frequentes, tam assiduam novarum urbium gratiam,tam clarum decus veterum oppidorum, virorum denique ingenia, mores,ac ritus, linguaque,ac manu res gestas si reputes, nihil toto orbe terranum commemores, quod huic conferri, ne dum præferri queat. Pudeat ergo barbaros quosdam,qui mala laborantes invidia, aliter de Italia scripsere.

* *
*

CAPUT II.

De Antiqua Italia divisione.

PRiscis temporibus Italia universa in Liguriam, Galliam, & Italiam dividebatur. Liguria à Varo inter Inferum mare, & Apenninos, ad Etruriæ fines usque extendebatur; Gallia inter Alpes, Apenninum ad Æsium usque concludebatur: quæ quidem dicta Romanis Gallia Italica, quod eam Italiæ partem Galli occupaverant: item Gallia citerior, Cisalpina, & Circumpadana, nam circa Padum amnem sita erat: & à Romana toga, qua iam Galli assueverant, Gallia togata: quum trans Alpes ulterior Gallia Comata à cæsarie, quam incolæ nutriebant diceretur. reliqua verum Italiæ pars Italia dicebatur. in qua primi sub Apennino sedebant Etrusci, sive Tusci: ultra hos ad utrumque Apennini latus Umbri: infra hos Sabini, & Latini, Æqui, Volsci, & Hernici: suprà verò ad Adriaticum mare incolebant Piceni Marrucini, Vestini, Frentani, Peligni, & Marsi: ultra in mediterraneis erant Samnites, & Hirpini. infra juxta mare Tuscum Campani, & Picentini, post quos Lucani, supra & hos post Frentanos, & Hirpinos erant Apuli, inde Calabri, & Salentini. in extremo tandem Italiæ cornu Brutii, seù Brettii consederunt.

Liguria, inter Varum, & Macram amnes mare Ligusticum, & Padum Placentiam usque porrecta est: caput Genua Ligurum vel nunc princeps. reliqua oppida ad Mare Nicæa, *Nizza di Provenza*, Herculis Monœci portus, *Monaco*. Albium Intemelium *Vintimiglia* Albium Ingaunum *Albenga*, Vada Sabatia *Savona*. in Mediterraneis

Pollentia *Pollenza* Alba Pompeia, *Albi*. Asta *Asti* Aquæ Statiellæ *Acqui*, Dertona, *Tortona*: Iria, *Voghera*.

Supra Ligures inter lævam Padi ripam, Alpium radices, & Orgum fluvium *Orco* incolebant. Taurini gentium caput Augusta Taurinorum *Torino*. Finitimi in Alpibus Cottii, & Ideonni: in quibus Segusio *Susa*. Hos juxta Salassi in Valle quam Duria, *la Dora*, interfluit, horum caput Augusta Prætoria, *Aosta*, & Eporedia *Iurea*. Ad lacum Verbanum, *Lago Maggiore*, Lepontii, quorum Oscela ad amnem Tosam, *Domo d'Oscela*. In eodem Alpium tractu, inter Larium lacum, *Lago di Como*, & Athesim fluvium, *Adige*, Euganei, quorum Anaunia *Castel Nàr*, Sarraca *Sarca*, & Vannia, *Città dell'Oglio*: Et in Tellina valle Tellium. Euganeorum vero præcipui fuere Sarunetes in Tellina Valle, & Claveanensi: Venones ad fontes Athesis: Camuni ad Ollium *Val Camonica*: Triumplini ad Melam amnem *Val Troppia*. Ultra Euganeos stabant Rhæti, huc Rhæto Duce è Tuscis profecti, & usque ad Rheni fontes, & Dravi in Danubium descendentis incolebant: gentis Caput Tridentum, *Trento*: reliqua oppida Curia *Coire*, Feltria, *Feltre*, Belunum, *Belluno* at Verona, & à Rhætis, & ab Euganeis condita semper fuit celeberrima.

Ortum versus sequebantur Veneti. hos è Paplagonia post Troiæ excidium, Antenore Duce huc advectos ferunt: & quidem de Antenore sic Poëta:

Antenor potuit mediis elapsus Achivis
Illyricos penetrare sinus: atque intima tutus
Regna Liburnorum: & fontem superare Timavi:

Horum autem fines inter Padum, & Timavi fontes, & Adriaticum mare. gentium caput Pata-

vium

vium *Padova*, ab Antenore conditum, ut idem Poëta testatur: reliqua oppida Adria, ex qua Adriaticum mare appellatum *Adria* Tuscorum colonia: Ateste, *Este*, Vicentia, *Vicenza*, Tarvisium, *Treviggi*, Opitergium, *Oderzo*; & Concordia. Venetorum partem ab ora maritima ad Formionem amnem *Risano* ad oppidum *Capo d'Istria* Carni obtinuere: in quibus olim Urbes Aquileia inter maximas quondam, & florentissimas urbes, nunc infrequens, & parum culta. Forum Julii, *Cività di Friuli*. Julium Carnicum *Zuglio* pene dirutum; Vedinum *Vdene*. Tergeste, *Trieste* olim Histriorum, mox Romanorum Colonia.

Post Carnos, Histri sequuntur, & Histria in peninsulæ formam inter Formionem, & Arsiam amnes. Caput Pola, quam à Colchis Iasonem, & Medæam persequentibus conditam ferunt. reliqua oppida Paretium *Parenzo*, Ægida *Capo d'Istria*. Nesactium ad Arsiam *Castelnuovo*.

Galliæ Cisalpinæ populi trans Padum hi fuere Libyci, quorum Vercellæ, *Vercell*, Lævi, quorum Ticinum *Pavia*, & Novaria, *Novara*. Insubres Gallicarum in Italia gentium fortissimi: Horum caput Mediolanum *Milano*: reliqua oppida Laus Pompeia *Lodi*, Forum Diuguntorum *Crema*, Orobii, quorum Comum, Bergamum, *Bergamo*, Forum Licinii, *Bersalina*. Ab his ad Venetos usque incoluere Cenomani, quorum Brixia, *Brescia*: & Cremona, & Mantua à Tuscis conditę. Cis Padum verò hi habitabant: Ananes Liguribus finitimi, quorum Placentia Colonia. *Piacenza*. post hos Boij, & ipsi in Italia potentes, & plurimi: quorum caput Bononia ante Belsina, *Bologna*. reliqua oppida Parma, Brixellum *Brisello* Regium Lepidi, *Reggio di Lombardia*. Mutina *Modena*, Forum Cornelii, *Imola*, Faventia *Faenza*, Forum Livii *Forlì*. Po-

ſtremi Gallorum Senones inter Ravennam, & Æſim *Jeſi*, qui Umbrorum partem tenuere, quorum caput Senogallica, *Sinigaglia*.

CAPUT III.

De reliquis Italiæ populis.

POſt Gallos Togatos primi ſequebantur Etruſci, Græcis Tyrrheni dicti, qui in Italiam profecti circa Padum cõſedere: hinc à Gallis pulſi, intra Apenninum inferum mare, & Tiberim, Macrumque amnes devenere, duodecim urbis, totidemque Principibus inter ſe conſtitutis. Urbes hæ fuere: Vei non longe à Romà circa oppidum, cui nomen *Seroſano*. Volſinii, *Bolſena*, Cluſium, *Chiuſi*, Peruſia, *Peruggi*, Crotona, *Cortona*, Aretium *Arezzo*, Falerii, *Città Ciſtellana*; Volaterræ *Volterra*, Vetulonii ad litus inter *Piombino*, & *Maſſa*. Ruſellæ, *Bagni di Roſelle*, Tarquinii circa Cornetum oppidum, Cære *Cerveteri*. Urbes etiam in Eutruria præcipuæ, Luna trans Macram ſed Tuſcorum nobile portu oppidum, *l'Erici*, Piſæ, Liburnus portus *Livorno*, Populonia diruta, extant veſtigia juxta *Piombino*, Telamon, *Telamone*, Coſa, *Anſidonia*, Graviſcæ, infra Cornetum, Centum cellæ *Civita Vecchia*, Alſium, *Palo*. In Mediterraneis Nepete, *Nepe*, Sutrium *Sutri*, Fanũ Voltumnæ, *Viterbo*, Hotarcum, *Horti*. Herbanum *Orvieto*, Suana, Saturnia, Senæ, Florentia; Piſtoria, *Piſtoia*, Luca *Lucca*.

Poſt Tuſcos Umbri ſequebãtur: qui ab utroque mari primum claudebãtur. hinc fluvius mediam olim ſecans Etruriam Umbrò *Umbrone*, at mox ab Infero mari ab Etrūſcis, à Supero à Senonibus pulſi fuere. Delêtis mox Gallis à Romanis Um-

bitæ

biræ fines constituti à Meridie Nar amnis *Nera* in Tiberim influens: ab Occasu Tiberis, & trans Apenninum Bedesis *Ronco*, qui in Adriaticum ad Ravennam se exonerat: à Septentrione ipsum hoc mare, ab ortu Æsis amnis, & linea ab ipso ad Naris fontes perducta. Urbes Umbriæ ad mare, Ravenna, Ariminum *Rimini*, Pisaurum, *Pesaro*, Fanum Fortunæ, *Fano*, & Sena Gallica, in Mediterraneis Cæsena, Sassina, *Sarsina*, Urbinum, Sentinum, Æsis, *Iesi* Camerinum. Cis Apenninum Igunium *Augubio*, Mevania, *Bevagna* Spoletium, Tifernum, *Città di Castello*, Nuceria, *Nocera*, Assisium, *Assisi*, Hispellum, Fulginium *Fuligno*, Tuder, *Todi*, Interamnium *Terni*, Narnia *Narni*, Ameria, *Amelia*, & citra Narem Otricoli. Sabini infra Umbros ad mare usque Inferum habitavere. ubi primum Siculi, quibus pulsis Aborigines successere, à quibus regio Saturnia appellata, mox Latium; unde & Latini. in quorum partem Sabini venere, qui inter Narem, & Anienem *Teverone* incoluere. Horum caput Reate, *Rieti*, sed ante Cures, ubi nunc Cœnobium, *il Vecovio di Sabina*, quod juxta urbis antiquæ ruinæ visuntur. ex hac urbe Romani Quirites dicti. reliquæ urbes, Nursia, *Norcia*, Cutiliæ, ex quibus *Città Ducale* Amiternum, dirutum ex quo Aquila. Sub Sabinis, Tuscos juxtà Latini consedere. gens toto Orbe nobilissima, quorum tellus Latium dicta, cujus principio angusti fines, quippe quæ inter Tiberim, Anienem, & Circæum môtem *Monte Circelli* concludebatur: at ascitis postea in latium Æquis, Hernicis, Volscis, & Ausonibus illius fines, usque ad Lirim amnem, *Garigliano*, producti sunt. Capus Latii, & mox totius orbis Roma: Reliqua oppida non minus vetustate, quam celebritate illustria fuere: Tibur *Tivoli*, Præneste, *Palestrina*, Gabii, inter Ro-

mam, & Præneste dirutum oppidum, Tusculum *Frascati*, Aricia, Lanuvium, *Città Lavinia*, Alba longa inter Albanum montem, & Lacum, Lavinium *Patrica*. Laurentum *Paterno*, Ostia ab ostiis Tiberinis appellata, Juxta Tiberim, & Arienem Antemnæ, Collatia, Fidenæ, diruta iam quorum vix tenuia vestigia visuntur. Latinorum pars Ruculi, quorum Ardea.

Æquorum oppida Carseoli, *Arsuli*, Valeria, *Vico Varo*, Sublaqueum, *Subiaco*, Algidum in Algido monte, ac nemore, *Selva d'Algieri*. Hernicorum verò Anagnia, *Anagni*, Alanium, *Alatri*, Veruli, *Veroli*, & Ferentinum. Volscorum, qui ad Mare habitabant, Antium in litore, *Nettuno* Circæi, Anxur, *Terracina*: Suprà in mediterraneis Pontinus ager, & Pontinæ paludes, Suessa, olim Pometia à Volscorum capite, Velitræ *Velletri*, Cora, Norba, Priuernum *Tiverno*, Setia *Sezza*, Signia, *Segni*, Summo *Sermoneta*, Frusio, *Fraselona*, Fabrateria, *Falvatera*, Aquinum, Casinum *Monte Casino*, Atina, Arx, *Arce*, Sora, Fregellæ *Ponte Corvo*, Interamna, *Scola*. Ausonum oppida Caieta, *Gaeta*, Fundi, *Fondi* Formiæ, *Mola*.

Ad Apenninum regredientes juxtà Sabinos, & Umbros in Picenum intramus, ubi Picentes populi à Sabinis orti: horum fines Æsis, & Aternus *Pescara* Urbes litoreæ Ancona Græcorum colonia condita à Syracusanis, Castrum novum, *Flaviano*, Castellum Tuentinum ad Truentum amné. Intus Auxinum *Osimo*, Septempeda *S. Severino* Tolentinum, Firmum Picenũ *Fermo della Marca*, Asculum, *Ascoli*, Interamnium *Teramo*, Atria, *Atri*, Post Picenos erant Vestini, quorum Angulus, & Pinna. *Civita di S. Angelo, E di Penna* Amiternum, ex cuius ruinis Aquila, ubi olim Avia, condita est: Supra Vestinos ad Mare Superum erant Marrucini,

ni;quorum caput Theate *Chieti*. In Mediterraneis erant Peligni, quorum Corfinium, dirutum, & Sulmo *Solmona*, Ovidii Patria, cuius in foro statua visitur, ut ipse testatur.

Gens mea Peligni, patria gratissima Sulmo.

Sequebantur ad Austrum, Marsi gens bellicosa, quorum Alba Fucentis ad Fucinum lacum *Lago di Celano* oppidum nunc Albe antiquo nomine, & Marrubium *Morea*. Ad Mare iterum occurrunt Frentani, quorum Ortona, Anxanum, *Lanciano* Histonium, *Guasto d'Amone*. Infra late per Apenninum Samnites, quorum regio Samnium à Sabinis orti, à Samnitibus verò Hirpini. Samnii, urbes Bovianum *Boiano*, Æsernia, *Isernia*, Sæpinum, Alifæ *Alifi*; Telesia, *Telese*. Hirpinorum Beneventum, olim Maleventum, Equus Tutius, *Ariano*, Abellinum, *Avellino*, Compsa *Conza*. Quæ sequitur Campania est: Italiæ Hortus, generis humani deliciæ, & ut ait Plinius, Liberi Patris, Cererisque certamen: quà nihil Cœlo salubrius, mari amœnius, terraque fœcundius in toto Orbe reperias, ut merito felix fuerit appellata, nunc à cultu dicitur *Terra di Lavoro*. Hujus fines fuere Latium ab Occidente, à Septentrione Samnites, & Hirpini, ab Ortu Picentini, à Meridie Inferum mare, quondam caput regionis Capua, Romæ æmula, & Imperio digna à Romanis habita, quam à Tuscis conditam ferunt. olim altero à Vulturno, & Nova Capua lapide posita ubi nunc *S. Maria di Capova*. Oppida ad mare Linternum Scipionis Africani voluntario exilio nobile *Torre di patria*. Baiæ Campaniæ Elisium, & deliciæ populi Romani, Cuma diruta, Misenum ubi statio Romanæ classis ad Inferum mare. Puteoli, *Pozzuoli*. Neapolis antea ab una Sirenum Parthenope dicta. Herculanium, *Torre del Greco*, Pompeianum *Scafati*, Stabiæ

Ca-

Castell'amare, Vicus Equensis, *Vico*, Surrentum, Sirenum olim regia, à quo nomen accepit. Minervę delubrum, *Massa*. Intus Suessa Arunca *Sessa* Venafrum *Venafro*, Casilinum, *Capoa*, Teanũ, Sidicinum *Tiano*, Calatia *Caiazzo*, Cales *Calvi*, Atellæ *Aversa*, Acerræ. Nola Vesuvio proxima, Nuceria, *Nocera*. Ultra Campanos erant Picentini, à Minervæ promontorio, *la Campanella* ad Silarum amnem, *Selo*. Huc à Piceno à Romanis transducti. quorum Salernum, & Amalphis celebre olim emporium, & inventu Nauticæ pyxidis nobile.

Sequuntur ad Adriaticum mare Apuli notissima gens, quæ à Frentone amne longissimo tractu usque ad extremum Italiæ habitabat, divisa olim Apulia in tres partes. A Frontone ad Aufidum *Ofanto* ex quo proverbium factum pro re inverisimili Adriam Aufidus retrofugit: meminit Virg:

Amnis & Adriacas retrofugit Aufidus undas.

Apulia Daunia, ab hoc ad Brundusium, & Tarentum Peucetia, in qua Pediculi: reliqua pars ad Adriatici fauces, primum Messapia, mox Calabria dicta. Hujus verò pars ad Superum Mare Salentini incolebant. oppida in Apulia Teanum Apulum dirutum locus appellatur *Civitare*. Gærion *Tragonara*, Sipuntum *Siponto*, Luceria, *Lucera*, Æquulanum, *Troia*, Arpi, ex cujus ruinis *Foggia*. Asculum Apulum, *Ascoli*, Venusia *Venosa* Horatio cive nobilis; Acheruntia, *Acirenza*, Canusium *Canosa*, & Romana clade nobiles Cannæ. Salapia *Salpe*, Rubi. *Ruvo*, Butuntũ, *Bitonto*, Barium *Bari*, Egnatia diruta. In Calabria Brundusiũ portu tota Italia nobile, & trajectu in Græciam clarum *Brindisi*, Hydruntum, *Otranto*, Castrum Minervæ *Castro*, Callipolis, *Gallipoli*, Tarentum, *Taranto* omnium celeberrima. in-

tus

tus in Peninsula, Neritum, *Nardò*, Aletium, seu *Lupia Lecce*, quæ ex ruinis Rudiarum crevit, Rudiæ verò Ennio alumno memorabiles.

Infra Apulos post Picentinos, & Hirpinos, ad Inferum, & Jonium mare incolebant Lucani ad amnes usque Sybarim *Cochile*, & Laum, *Laino*. hic in Inferum, in Ionium influit ille. Hi Lucio Duce à Samnitibus orti perhibentur. gens montana, & bellicosa. Urbes maritimæ Pæstum Græcis Posidonia, *Pesto*, rosetis nobile, dirutum. Velia portu celebris *Pisciotta*. Buxentum à copia Buxi, *Policastro*. ad Jonium Metapontum olim inclitum nunc vix ruinæ visuntur, ubi *Torre di mare*. Heraclea antea Siris diruta, ubi nunc, *Policoro*. Sybaris, postea Thurii, & Copiæ, inter Sybarim, & Crathim amnes. à Crotoniatis diruta, cujus ruinæ non extant. Intus Potentia, *Potenza*, Corumentum, *Chiaramonte*. Meridionale Italiæ cornu, inter Lucaniam, & Siculum fretum longo tractu extensum Brutii tenuere, quos à Lucanis ortos ferunt, etsi alii à Brento Herculis filio progenitos dicant, & Bretticos appellent. Oppida ad Tyrrhenum mare Cerilli, *Cirella*, Clampetia, & Nepetia *Amantea*, Tempsa diruta, ubi nunc *Torre Loppa* Terina, *Nocera*, Lametia, *S. Eufemia* Scyllæum in vertice, *Scylla*, Scopuli *Sciglio* ultra fretum Rhegium, *Reggio*. ad Ionium Locri Epizephyrii *Gierace*, Caulonia *Castel Vetri*, Scyllacium *Squillaci*. Croto *Crotone*, Petilia, *Belcastro*, Ruscianum *Rossano*. In Mediterraneis Brutiorum caput Consentia, *Cosenza* non procul ad Acherontem fluvium *Vasiento* Pandosia, *Castel Franco*: hæc duo nomina cum audisset Alexander Epirotarum rex, oraculi memor, quo vitare jussus fuerat, expalluit, pugnaque cum Romanis inita periit. Hipponium, Romanis Vibo Valentia potens olim civitas, & portu nobilis *Monteleone*.

C A-

CAPUT IV.

De Romani Imperii ortu, & Magnitudine.

ANno secundo Olympiadis II, ante Christum 735. natus est Romulus, ut tradit Dionysius: post verò annos 17. ante Christum 717. ab eo urbs condita, ac Septem reges regnarunt; hinc post annos 244. ob stuprum Lucretiæ illatum à Tarquinii filio, expulsi reges VI. Kal. Mart. & duo consules creati, penes quos summa rerum esset. Verum anno ante Christum 43. cum Romanà potentia summum Gloriæ verticem attigerat, totoque pene Orbe imperitaret, civilibus bellis repente obortis, diù quassata est, At Trucidato primum Pompeio, mox Cesare: hinc Cassio, & Bruto, triumviratus institutus Octavio Augusto, Marco Antonio, & Lepido. tandem his ultimis sublatis victo Actiaca pugna Antonio, Augustus solum Imperium obtinuit. cæpitque res Romana unius arbitrio regi, usque ad annum Christi 163. quo Marcus Aurelius, & L. Ælius Verus gemini Cæsares regnarunt. dictique sunt Divi Fratres. quo factum est ut secutis temporibus, modo unus modo duo Imperium moderarétur. Tandem Constantinus Magnus Baptismo lustratus in Orientem profectus Constantinopolim condidit, jussitque vocari novam Romam; eisdem privilegiis ornavit, quibus antiqua fruebatur: cæpitqne alter Consulum Romæ, alter Constantinopoli residere. Mortuo Constantino, divisum Imperium, quod primum sub Constantino Chloro, & Valerio Maximiano factum fuerat, in Orientis, & Occidentis: mansitque ea divisio usque ad annum 475. quo Occidentis Imperium variè agitatum in Momil-

lo Augusto qui & Augustulus appellatus, desiit: iterum regium nomen, quod per M. annos Roma non audierat, vocitari cœpit in Odoacre Herulorum rege. Herulis successere Ostrogothi anno 494. His pulsis à Belisario rediit Italia ad Orientis Imperium sub Justiniano Sed non multo post anno 568. Longobardi Italiam invasere, inque varios principatus scissam tenuere ad annum 575. quo Dederio eorum rege victo, Franci occuparunt. Intereà Græci Præfecti reliquias imperii moderabantur. Dictique Exarchæ, cum à Justino II. Longinus Patricius in Italiam missus Ravennæ Exarchatum instituit. Duravitque ad annum 752. quo Pentapoli à Longobardis capta, cessavit. Orientis verò Imperium cœptum anno 330. quo Novæ Romæ dedicatio facta innumeris per 1153. annos procellis agitatum periit anno 1453. quo Mahumetes II. Turcarum rex Constantinopolim expugnavit 29. Maii.

Cæterum Romani Imperii magnitudo tanta fuit, ut neque tria Imperia, quæ antecessere Caldeorum, Persarum, & Macedonum, neque secuta comparari cum illo potuerint illius verò Amplitudo maxima fuit ab Augusto ad Traianum. Cum hi Romani Imperii fines erant, ab Occidente à Britannicis Insulis ad Fortunatas Oceanus, à Meridie Atlas mons ad majorem Nili Cataractē, Oceanus Indicus, seu Rubrum mare: ab Oriente Persicus sinus, Tigris fluvius Caspius, & Caucasus montes, & cum Tanai Mœotis Palus à Septentrione Danubius, & Rhenus. Eius longitudo ab Ulyssipone, ad Babylonem Milliariorum 4800. etsi maxima fuerit Mill: 6000. latitudo inter parallelum 22, 30. ubi Nili Cataractes, & 52. 30. ubi Lugdunum Batavorum, & medium Rheni ostium, Mill. inter utrumque terminum 2800.

Quod

Quod verò ad Populorum numerum attinet; ex quibus regnorum vires, & magnitudines pensitandæ: is fuit, sub Augusto, ut ait Nicephorus lib. 1. cap. 17. Hist. Eccl. Ducentorum sexaginta millionum, tercentum, & sexaginta millium: miriades scilicet. 26037.

Hæc tanta rerum moles per meridianum, qui per majorem Syrtim, & Corcyram insulam transit in duas æquas partes divisa. Orientis nimirum, & Occidentis Imperium. Occidentis caput Roma, Orientis Constantinopolis, utrumque Terrarum spatium ferme quadratum, cuius latus Mill: 2400. Hæc verò gemina Terrarũ Imperia sic administrabantur. Occidens à duobus Prętorio Pręfectis regebatur: quorum unus Pręfectus Prætorio Italiæ, alter Galliarum appellabatur: Singuli tres habebant Diœceses, & aliquot Vicarios quibus Provincias gubernabant. Præfecti Prætorio Italiæ erant hæ Diœceses Italiæ, Illyrici, & Africæ: Vicarii V, & Provinciæ XXIX. Præfecto Prætorio Galliarum Diœceses tres Vicarii III. Provinciæ XXIX. Oriens verò duobus item Prætorio Prefectis administrabatur: Orientis scilicet, & Illyrici: Orientis erant Diœceses V. Asiæ, Ponti, Orientis, Ægypti, & Thraciæ. Provinciæ XLIX. Illyrici Diœceses duæ Africæ, & Macedoniæ. Provinciæ XI. Quæ quidem Imperii divisio fuit circa Honorii, & Theodosii tempora; Nam sub Augusto hæc fuit circa annũ Urbis, 727. Provinciæ pacatæ in 12. Diœceses divisæ, quarum duæ Proconsulares, reliquæ Prætoriæ; & has Populus Romanus regebat. Firmiores Provinciæ, quibus robur legionum, & præsidia Augustales erant: inque XIV. Diœceses divisæ: & has Augustus per Legatos, Proprætores, & Procuratores regebat.

Cata-

Catalogus Provinciarum, urbiumque præcipuarum Occidentis Imperii.

Liguria.	Genua	Genova
Etruria	Florentia	Firenze
Umbria	Spoletum	Spoleto
Tuſcia	Sena Iulia	Siena
Valeria	Reate	Rieti
Latium	Roma	Roma
Campania	Capua	S. Maria di Capova
Lucania	Metapōtum	Periit Torre di mare
Brutium	Sibaris	P. Sibari
Sicilia	Siracuſæ	Siraguſa
Sardinia	Calaris	Cagliari.
Corſica	Aleria	Aleria
Calabria	Tarentum, & Brunduſium	Taranto Brindiſi
Apulia	Barium, & Sipontum	Bari P. Siponto
Picenum Suburbicarium.	Ancona	Ancona
Flaminia	Ravenna	Ravenna
Æmilia	Bononia.	Bologna
Venetia	Patavium, & Aquileia	Padova Aquileia
Iſtria	Tergeſte	Trieſte
Alpes Cotticæ	Mediolanū	Milano
Rhætia I.	Curia	Coire
Rhætia II.	Brigantium	Bregentz.
Noricum Mediter:	Auguſta Vindelicorum	Aguſta.
Noricum Ripenſe	Lauriacum	Lorch.
Pannonia I.	Vindobona	Vienna

Va.

Valeria	Aquincum	Buda
Savia	Syſcia	Siſsecb
Pannonia II.	Servitium	Gradiſcia
Dalmatia	Salona	Salona
Tripolitana	Tripolis ante Leptis	Tripoli
Bizacium	Adrumetum	Suſa
Africa	Carthago	P.
	Utica	Biſerta.
Numidia	Cirta	Coſtantina
Mauritania Sitiſenſis,	Sitifi	Eſteſe
	Salde	Bugia
Mauritania Cæſarienſis	Iulia Ceſarça,&	Algieri
	Siga	Orano
Mauritania Tingitana	Tingis	Tanger
Bœtica	Gades	Gadice
	Hiſpalis	Seviglia
Luſitania	Emerita	Merida
	Braccara	Braga
Gallæcia	Lucus Aſturũ	Lugo
	Cæſarauguſta	Saragoza
Tarraconenſis	Tarraco	Tarragona
Carthaginenſis	Carthago	Carthagena
Baleares	Palma	Maiorca
	Mago	Minorca
Alpes Maritimæ	Embrodunum	Embrun
Alpes Graiæ	Tarantaſia	Monſtiers
Viennenſis I.	Vienna	Vienna
Viennenſis II.	Narbo	Narbona
Viennenſis III.	Aquæ Sextiæ	Aix
Novempopulania	Auguſta Auſciorum	Auſch
Aquitania 1.	Auricum	Burges
Aquitania 2.	Burdegala	Bordèos
Lugdunenſis 1.	Lugdunum	Lione

Lug-

Lugdunensis 2.	Rotomagus	Rovano
Lugdunensis 3.	Cæsarodunum	Tours
Lugdunensis 4.	Agendicum	Sens
Maxima Sequanorũ.	Visontio	Besanzone
Belgica 1.	Augusta Treverorem	Treveri
Belgica 2.	Durocotorum	Rems
Germania 1.	Moguntiacum	Mogonza
Germania 2.	Colonia Agrippina	Colonia
Britannia 1.	Londinum	Londra
Britannia 2.	Isca Silurum	Caer-Leon
Flavia Cæsariensis	Eboracum	Yorch
Valentia	Alta Castra	Edemburgo

Catalogus Provinciarum, ac præcipuarum urbium Orientis Imperii.

Prævalitana	Scodra	Scutari
Epirus nova	Dyrrachium	Durazzo
Epirus vetus	Nicopolis	Prevesa
	Corinthus	Coranto
Achaia	Athenæ	Setines
	Lacædæmon	Misistrà
Creta	Cydonia	Canèa
Thessalia	Larissa	Lariso
Macedonia	Thessalonica	Salonichi
Dardania	Scupi	Uscbub
Dacia Mediterranea	Næssus	Nissa
Dacia Ripensis	Oescus	Iscar
Mœsia 1.	Viminiacum	Ussemburg
Mœsia 2.	Martianopolis	Provas
Scythia	Tomi	Tomesuar
Hæmimons	Adrianopolis	Adrianopoli
Thracia	Philippopolis	Filippopoli

Rho-

iores Prætoriæ, quarum una Misenensis, Ravennas altera: constabant singulæ navibus 250. & in singulis singulæ legiones Misenensis Italiam, Siciliam, Sardiniam, Gallias, Hispanias, Africam, & Ægyptum tutabatur Ravennas, Epirum, Macedoniam, Achaiam, Cretam, Cyprum, Pontum, totumque Orientem Syriam usq; Duæ minores una Foroiulii, in Ponto altera naviũ 40. Erant & classes tres in Fluviis, una ad Pharum, seu aram Britannicam ad ostium Rheni, secunda in Danubio, tertia in Euphrate contra Parthos.

Numerus verò militum, qui prædictis legionibus, & cohortibus continebatur erat millium quadrigentorum: totum verò præsidium ad limites Imperii constitutum erat: nam in pacatis Provinciis nulla ferme arx, & nullum præsidium erat. Legiones verò non in Urbibus, sed in castris versabantur, quò paratiores essent, & fortiores. Quod verò ad Urbem Romam attinet, satius esset silentio præterire, quam pauca dicere. ea enim Roma fuit ut quid maius non vidit, nec visurus est Orbis terrarum. in ea quid posset humana potentia, & quo usque res humanæ ascendere possint Superi ostendere. at ne nimium superbirent homines, postquam ostensum est, deiecerunt. Et quamquam varia Urbis fortuna fuerit, illud compertum est Traiani ævo ad summum verticem gloriæ pervenisse., quamvis hanc laudem Constantino tribuat Nazarius. Situs urbis ad Tiberim a mari distans millia passum XVI. in medio Italiæ, & totius Imperii. Initio quadrata, postea verò omninò rotunda. Murus ab Ammone Geometra dimensus est, repertusque mill. 21. alii mill. 36. statuunt, nonnulli latiorem faciunt: utut fuerit hoc ambitu tam magno montes septem continebantur, regiones verò 14. compita 265. insulæ 4662,

46602, templa 424, fora 17. Suburbia excurrebant ad oppida Tibur, Ocriculum, Ariciam, & Ostiam ad mare, & horum quædam ad XV. milliaria excurrebant. bis verò spatiis infinita pene hominum multitudo continebatur. Etquidem Trajani tempore, quò Roma ad fastigium creverat magnitudinis, decem milliones hominum Romæ ambitu concludebantur. Sub Augusto, anno urbis 752. censa sunt capita 4164000. at sequenti censu sub Augusto cum Claudio filio censa sunt, ut ait Eusebius, & Simon Cassius, Nonagies trecentena septuaginta millia: nimirum supra novem milliones. Tacitus sub Claudio, ait, cēsa 6900064. septem fere milliones. Nec id mirum videri debet cum ex toto Orbe ad Imperii sedem gentes confluerent, & servi, victique manumissi cives vocarentur. hinc eleganter Claudianus;

Hæc est, in gremium victos quæ sola recepit,
Matris, non dominæ ritu, civesque vocavit,
Quos domuit.

Præterea vix fuit in Urbe sive dives, sive pauper, qui servum unum, aut alterum non haberet: Unus Pædianus quadrigentos domi habuit. Sub Vespasiano tanta lues fuit, ut singulis diebus 10. millia absumerentur. At nunc, proh rerum fatales vices! vix octoginta millia Romæ habitant; & hi ut plurimum exteri. Sed iam quis urbis decor fuerit, dicamus. Et sanè quis Fora Romana, quis templa, Basilicas, privatas ædes explicet: certe nihil Orbe munificentius, nihil sumptuosius fuit. Flumina per urbem 14. præcipuis alveis currebant. fontes ad summos montes evecti, ut inde dispergi aquæ potuissent, tanto sumptu, ut vix credi possit. Agrippa 700. lacus fecit, salientes 101. Castella 130. cloacæ pensili opere subternavigatæ, in quas septem amnes rapido cursu irruen-

ruentes omnia purgabāt. Thermæ Antonianæ ad publicum usum factæ sellas habuere 1600. e lævi, politoque marmore: Diocletiani verò duplo plures, & subsellia, si non ex argento facta, fastidiebantur. Reliquum verò Thermarum corpus quale fuerit, facile est cōiicere: Piscinæ, Porticus, Xystanemora, sphæristeria, regalia omnia, & admiranda.

Statuarum verò tanta multitudo, ut alterum mutum populum diceres. Sed quid dico mutum? Artificium, pretium, materies, virum egregiorum effigies satis loquebatur. Erant hic Aurei Colossi, Eburnei illic curules, & sparsim Equorum, Leonum, variorumque animantium pretiosi greges. Ædium privatorum hominum non minor quatuor jugeribus area erat: plurimæ potentiorum urbes videbātur. Nec homo ex plebe erat, si plebs Romanus populus sit vocandus, cuius ædes ex marmore Africano, aut Alexandrino adornata non esset, & argentea epistomia aquam non infunderent. Nec mirandum si Crassus ex solido auro tecta fecisse dicitur; Laquearia, & Cœnationes ita dispositas, ut subinde parietum alia, atque alia facies succederet, & toties secta, quoties fercula mutarentur: alias verò laqueatas eburneis fibulis posuisse, & gēmis, floribusq; distinxisse: Si Fabrorum Præfectus Mamurra totius suæ domus parietes crusta tecti marmoris vestivit. Tandem eò deliciarum perventum est, ut nonnisi gemmas calcare vellent. Nec mirum videri debet si tantę in urbe divitiæ, cum quicquid in totis provinciis pretiosum esset, & magnificum in illam invehebatur. Sic merito iactari potuerit Nero quod urbem, quam lateritiam invenerat, non marmoream modo, sed auream fecisset.

CAPUT VI.

De Nova Italiæ divisione.

EX quo in Orientem translatum Romæ Imperium sensim Romana res collabi cœpit:& diù variis fluctibus agitata tandem de fastigio deiecta est, ut cum Imperio ipsa etiam Roma mortales vices experta sit, ut meritò in Roma Romam quæramus. quare optimè Syncerus noster.

Quid querimur genus infelix sublapsa labare
Mëbra æuo, cum regna palam moriantur,& urbes.

Post igitur varias a Barbaris partitiones factas, in hæc membra tandem coaluit:nimirum Pontificiam ditionem,Regnum Neapolitanum, Venetorum Rempublicam, Genuensium, & Lucensium, Etruriæ Ducatum, Pedemontii Principatum,Ducatum Mediolanensem,Mantuæ,Mutinæ, & Parmæ Ducatus,aliaque minora dominia, quæ Feuda Imperialia appellant. De singulis dicendum.

Prima pars,quæ post Alpes occurrit est Pedemontium,quæ regio dives,& ferax Sabaudo paret: caput Augusta Taurinorum *Torino* Ducis sedes pentagona arce munita, viverioque amplissimo ornata. urbes reliquæ Carinianum *Carignano*: ad Duriam amnem Susa, eo sita loco in Salassa valle, ubi in geminas partes se via findit, quarum una in Galliam, altera in Allobroges ducit Augusta Prætoria,Inurea in edito colle in ipso aditu Vallis Salassorum *Val d'Agosta* ad Sestitem amnem *Sexia*; Vercellæ,urbs munita,& magnifica,*Vercelli. Mondovi* populosa, & dives in colle ad Ellam amnem,qui cum longe in Tanarum ruit;cui Asta valido muro cincta apposita est.

Eſt in Pedemontio Salutij Marchionatus, qui à Sabaudo occupatus, ab Henrico IV. receptus: mox redditus permutatione Braſſanæ Provinciæ. urbs caput Saluciũ, *Saluzzo, & Carmagnola*. Ad Sabaudũ ſpectat Niceæ comitatus ab urbe Nicea *Nizza* à Maſſilieſibus cõdita, celebris Emporio, & arce munitiſſima, quæ egregie contra Turcas ſtetit anno 1543. non longe eſt *Villa franca* portu inſignis, ubi olim Equites Divi Lazari, quorum Magiſter Dux ipſe, geminas triremes habebant. Equitum inſigne Crux viridis.

Sequitur ora Maritima, ſeu Genuenſis ditio. *La Riviera di Genova*, quæ omnem Liguriæ antiquæ litoralem tractum occupat. Caput eſt Genua, quam à Genuo Herculis filio conditam ferunt, alii Ianuam vocant à Iano, vel quod Ianua ſit Italiæ. Urbs eſt Elegantiſſima, dives & olim tota Europa celeberrima; quippe quæ dominationem ad Tanaim uſque, & Syriam extenderit. nunc illi paret Corſica, Capraria inſulæ, & omnis Liguriæ ora. Rempublicam Dux adminiſtrat, qui creatur in biennium, quo exacto fit Procurator D. Georgii cum annua penſione ſcutatorum 500. Oppida ad Occidẽtem ſunt Albium Intemelium *Vintemiglia*: non longe in edito colle Auguſti trophæa *Torbia*. mox *Bovo, Mauritio*, & Albenga; inde vada Sabatia *Savona*, ubi Alpes deſinunt, & incipit Apenninus, olim Epiſcopalis, & libera: nunc Genuenſibus paret: Ad Orientem, ad Tiguliam amnem Segeſta Tiguliotum *Seſti* oppidum Epiſcopale. Lunæ portus *Spezzia*, & ad Macram Serezana *Sarzana* munitum oppidum Ethruriæ pars. Sunt in Liguria Monæci Dynaſtia, *Monaco* Maſſilientium colonia. Grimaldis Dominis paret: & ſtatione, & arce nobile oppidum: & Finalis olim Carettorum, ſed anno 1602. ab Hiſpanis occupata:

ta'munimento, & milite firmata est.

Trans Apenninum Pedemontium inter, & Venetam ditionem est Mediolanensis Ducatus, cujus caput Mediolanum, amplissima urbs, & omni ævo nobilis: quæ cum tota ditione suis olim ducibus paruit, qui Vicecomites appellati, primusque fuit Otho anno 1272. at anno 1395. Galeatius Ducis titulo donatus. mortuo Philippo ultimo Duce, Galli jure ad Aurelianū Ducē devolutum, qui Valétinę Philippi sororis filius erat, aiebāt: at Sforza, qui Philippi Notham Blancam nomine duxerat, Ducatum occupavit. mox hoc extincto, à Gallis captus, à Carolo V. Austriaco receptus, & una cum Ducato Castellæ regno adiectus est. urbes præcipuæ trans Padum, Alexandria à Palea cognominata ad Borbiam amnem munita, & Dertona *Tortona* firma arce munita. Cis Padum Novaria *Novara* in colle modico sita. *Mortara* lautum oppidum, & munitum: Ticinum, quod & Papia *Pavia* ad Ticinum amnem ad quā pugna inter Romanos, & Pænos in ingressu Annibalis in Italiam fuit. Oritur Ticinus ab Alpium iugo, cui nomen Divo Gotardo. transitque per Verbanum lacum. Comum Plinio alumno nobile. Cremona Romanorum colonia, & ad Padum Valentia. Cæterum Mediolanum muro, & vallo cum arce valida munitissimum est: ambitu patet mill. 8. opificum refertissimū, & rerum omnium abundans: Templum princeps, ex ruinis Herculei fani ædificatum tota Europa nobilissimum est.

Trans Padum, & Liguriam juxta, est Mons Ferratus Marchionatus institutus ab Othone II, quem Palæologa gens tenuit ad annum 1534, quo virili sexu extincto Imperatoriæ hujus gentis Hæres dictus à Carolo V. Mantuæ Dux. Regio montana est perpetuis jugis extensa, quam læva Ta-

narus, dextra Padus alluit, læta, amœna, & ferax: caput ad Padi ripam Casale D. Evasii Marchionum olim sedes cum arce munitissima, quam nunc Galli tenent. ad Tanari ripam est Alba Pōpeia *Alba* totius montis Ferrati præcipua, & populosa. Inter Padum, & Liguriam est Ducatus Parmæ, & Placentiæ: quem Paulus III. Aloisio Farnesio attribuit anno 1545, Camersio, & Nepe, quæ prius illi beneficiario jure dederat, Ecclesiæ restitutis. Parma ad amnem Parmam, qui ex Apennino oritur, urbs est ædificiis splendida, Lyceo docta, castroque munita. Placentia, *Piacenza* ad ostium Trebiæ in Padum influentis ab ipsoque Pado M. passus distat, splendida item est, & amœna.

Ad Orientem est Mutinæ Ducatus, cui etiam spectat Regii dynastia, Mutina, *Modena* urbs nobilis ad Tessæ, & Panari commercium extructa non procul ab antiquæ Mutinæ ruinis. In foribus principis Ecclesiæ visuntur è marmore statuæ Adami, & Evæ. Regium Lepidi *Reggio di Lombardia*, posita urbs in solo fertili, & amœno, condita ab Æmilio Lepido anno Christi 188. Subest Duci etiam Borselli Castellum beneficiario jure à Mantuæ Duce acceptum: & pars Grassignanæ vallis. Cæterum Dux est Atestinæ, sive Estensis familiæ, quæ diu Ferrariæ Ducatum obtinuit, donec anno 1598. cum hæres masculus deficeret, Clemens VIII. Ecclesiæ restituit. Est etiam circa hos tractus Mirandulæ, & Concordiæ olim Comites, nunc Duces, è Cōstantii filia aliqui ortos putant: alii à Pico cive Mutinensi clarissimo, qui floruit anno 1110. certum est Franciscum Picum circà annum 1310. à Ludovico IV. Cæsare Vicarium creatum, & posteros à Federico III. comites factos, Mirandula est in planitie vini, frumentique

fera-

ferace. Concordia verò ad Seciæ ripam.

Circa Padum est Mantuana ditio Ducatus titulo insignita. Caput Mantua urbs antiquissima posita in medio lacus, quem Mincius *Manzo* è Benaco lacu egressus facit, ampla est, ædificiis ornata, & arce munita: olim populorum frequẽs, & dives: at postquam eam Germani superioribus annis populati sunt, infrequens. Dux ex Imperatoria Gonzagæ familia, olim Marchio, dux factus à Carolo V. anno 1530. Ad hunc quoque spectat Guastallæ dominium, & Mons Ferratus, ut diximus.

Sequitur Venetorum ditio, quæ inter Mantuanum agrum, Mediolani Ducatum, Alpes, & Adriaticum posita est: illius partes sunt Histria, Forum Iulium, Marcha Trevisana, Brixiensis, Bergomensis, & Cremensis ager. Histria peninsulæ formam refert inter sinum Tergestinum, & Carnarium, à Septentrione Alpibus veluti muro cingitur. colles vini, & olei feraces, valles lætæ pascuis, & frumento. Urbes præcipuæ Pola, Parentium *Parenzo* insulæ impositum, portu, & munimento nobile. Iustinopolis *Capo d'Istria* à Iustino posita in Ægidis insula à continente teli jactu disiuncta. Cæterum Histricæ pars maior Venetis, reliqua Austriacis paret.

Forum Iulii sic dictum ab urbe *Foro Iulio* celebri mercatu, à Cæsare dicta, qui illuc Coloniam traduxit. Regio, & Cœli salubritate, & solo irriguo, amœnoque nobilis, ferax item, & pecorum dives, sylvisque abundans. Metropolis olim Aquileia à Romanis condita, ut Emporium esset inter vicinas gentes, & validum contra Barbaros propugnaculum, templis ædificiis, theatro tam clara, ut altera Roma diceretur. Urbis Episcopus Primas fuit tum Venetiæ, tum Histriæ usque ad

Valeria	Aquincum	Buda
Savia	Syſcia	Siſsech
Pannonia II.	Servitium	Gradiſcia
Dalmatia	Salona	Salona
Tripolitana	Tripolis ante Leptis	Tripoli
Bizacium	Adrumetum	Suſa
Africa	Carthago	P.
	Utica	Biſerta.
Numidia	Cirta	Coſtantina
Mauritania Sitifenſis,	Sitifi	Eſteſe
	Salde	Bugia
Mauritania Cæſarienſis	Iulia Ceſarça,&	Algieri
	Siga	Orano
Mauritania Tingitana	Tingis	Tanger
Bœtica	Gades	Gadice
	Hiſpalis	Seviglia
Luſitania	Emerita	Merida
	Braccara	Braga
Gallæcia	Lucus Aſturũ	Lugo
	Cæſaraugusta	Saragoza
Tarraconenſis	Tarraco	Tarragona
Carthaginenſis	Carthago	Carthagena
Baleares	Palma	Maiorca
	Mago	Minorca
Alpes Maritimæ	Embrodunum	Embrun
Alpes Graiæ	Tarantaſia	Monſtiers
Viennenſis I.	Vienna	Vienna
Viennenſis II.	Narbo	Narbona
Viennenſis III.	Aquæ Sextiæ	Aix
Novempopulania	Auguſta Auſciorum	Auſch
Aquitania 1.	Auricum	Burges
Aquitania 2.	Burdegala	Bordèos
Lugdunenſis 1.	Lugdunum	Lione

Lug-

Lugdunensis 2.	Rotomagus	Rovano
Lugdunensis 3.	Cæsarodunum	Tours
Lugdunensis 4.	Agendicum	Sens
Maxima Sequanorũ.	Visontio	Besanzone
Belgica 1.	Augusta Treverorem	Treveri
Belgica 2.	Durocotorum	Rems
Germania 1.	Moguntiacum	Mogonza
Germania 2.	Colonia Agrippina	Colonia
Britannia 1.	Londinum	Londra
Britannia 2.	Isca Silurum	Caer-Leon
Flavia Cæsariensis	Eboracum	Yorch
Valentia	Alta Castra	Edemburgo

Catalogus Provinciarum, ac præcipuarum urbium Orientis Imperii.

Prævalitana	Scodra	Scutari
Epirus nova	Dyrrachium	Durrazzo
Epirus vetus	Nicopolis	Prevesa
	Corinthus	Coranto
Achaia	Athenæ	Setines
	Lacædæmon	Misistrà
Creta	Cydonia	Canèa
Thessalia	Larissa	Lariso
Macedonia	Thessalonica	Salonichi
Dardania	Scupi	Uschub
Dacia Mediterranea	Næssus	Nissa
Dacia Ripensis	Oescus	Iscar
Mœsia 1.	Viminiacum	Ussemburg
Mœsia 2.	Martianopolis	Provas
Scythia	Tomi	Tomesuar
Hæmimons	Adrianopolis	Adrianopoli
Thracia	Philippopolis	Filippopoli

Rho-

Rhodope	Traianopolis	Traianopoli
Europa	Cōſtantinopolis	Coſtanti-nopoli
Pontus Polemoniacus	Neocæſarea	Tocat
Hellenopontes	Amaſia	Amaſea
Galatia	Ancyra	Anguri
Galatia Salutaris	Peſſinus	Poſcene
Paphlagonia	Pompeiopolis	Tarachitopoli
Honorias	Heraclea Ponti	Pendarachia.
Bythinia	Nicomedia	Iſnigimid
Helleſpontus	Cyzicus	Cizico
Phrygia ſalutaris	Pergamus	Pergamo
Phrygia Pacatiana	Apamia	Apamia
Lydia	Sardis	Sardes
Aſia	Epheſus	Efeſo
Inſulæ	Rhodus	Rodi
Caria	Laodicea	Laodich
Lycia	Myra	Strumita
Pamphilia	Perge	Perga
Piſidia	Antiochia Piſidiæ	P.
Cilicia 1.	Cæſarea	Anazarbo
Cilicia 2.	Tharſus	Tarſo
Cappadocia 1.	Maſaca Cæſarea	Sarmuz
Cappadocia 2.	Tyana	Tyanga
Armenia 1.	Sebaſtia	Synus
	Trapezus	Trabiſonda
Armenia 2.	Miliſene	Malatia
Comagena Euphratenſis	Samoſata	Samuſat
	Hierapolis	Aleppo
Oſhœna	Edeſſa	Rhoey
Meſopotamia	Niſibis	Niſibi

Sy-

Syria	Antiochia	P. Antiochia
Cyprus	Salamis	Famagosta
Syria salutaris	Palmyra	Faid
Phœnice	Sidon	Said
Phœnice Libani	Damascus	Damasco
Palæstina 1.	Cæsarea Stratonis	Azoto
Palæstina 2.	Samaria	Napolosa
Palæstina Salutaris	Hierosolyma	Gierusalẽme
Arabia Petræa	Petra	Aruch
Augusta amnica	Pelusium	Damiata
Ægyptus	Alexandria	Alesandria
Arcadica	Memphis	Gran Cairo
Thebais	Thebe	Thebes.
Libya inferior	Prætorium	Abreton
Libya superior	Cyrene	Barca.

CAPUT V.

De Præsidiis Imperii, & Urbe Roma.

Tanta Imperii Magnitudo sub Augusto, & Tiberio 25. Legionibus, sub Traiano, & Hadriano 30. firmabatur. Harum tres erant in Hispania, in Gallia quinque, ad Rhenum octo. in Pannonia ad Danubium duæ: in Mœsia item ad Danubium duæ. in Dalmatia duæ. in Syria ad Euphratem quatuor. Beryti ad mare duæ, in Ægypto duæ, aliquando tres, una ad Alexandriam, duæ ad minorem Nili Cataractẽ juxta Syenen. Præterea in Urbe cohortes novem, aliquando XVI. qui Principem tuebantur, & Mille Batavi, partim equites, partim pedites pro custodia corporis, & aliquot Equites evocati qui circa cubiculum Imperatoris excubias agebant. Erant etiam cohortes IX. urbanæ ad defensionem urbis. Ad has terrestres copias maritimæ classes accedebant IV. duæ ma-

iores

iores Prætoriæ,quarum una Misenensis, Ravennas altera:constabant singulæ navibus 250. & in singulis singulæ legiones Misenensis Italiam. Siciliam,Sardiniam,Gallias, Hispanias, Africam, & Ægyptum tutabatur Ravennas,Epirum, Macedoniam,Achaiam,Cretam,Cyprum,Pontum,totumque Orientem Syriam usq; Duæ minores una Foroiulii,in Ponto altera naviū 40. Erant & classes tres in Fluviis,una ad Pharum, seu aram Britannicam ad ostium Rheni,secunda in Danubio, tertia in Euphrate contra Parthos.

Numerus verò militum, qui prædictis legionibus, & cohortibus continebatur erat millium quadrigentorum:totum verò præsidium ad limites Imperii constitutum erat;nam in pacatis Provinciis nulla ferme arx, & nullum præsidium erat.Legiones verò non in Urbibus, sed in castris versabantur,quò paratiores essent, & fortiores. Quod verò ad Urbem Romam attinet,satius esset silentio præterire,quam pauca dicere. ea enim Roma fuit ut quid maius non vidit,nec visurus est Orbis terrarum.in ea quid posset humana potentia, & quo usque res humanæ ascendere possint Superi ostendere. at ne nimium superbirent homines,postquam ostensum est, deiecerunt. Et quamquam varia Urbis fortuna fuerit,illud compertum est Traiani ævo ad summum verticem gloriæ pervenisse, quamvis hanc laudem Constantino tribuat Nazarius.Situs urbis ad Tiberim a mari distans millia passum XVI.in medio Italiæ,& totius Imperii.Initio quadrata,postea verò omninò rotunda. Murus ab Ammone Geometra dimensus est, repertusque mill. 21. alii mill. 36. statuunt, nonnulli latiorem faciunt: utut fuerit hoc ambitu tam magno montes septem continebantur, regiones verò 14. compita 265. insulæ

4662,

46602, templa 424, fora 17. Suburbia excurrebant ad oppida Tibur, Ocriculum, Ariciam, & Ostiam ad mare, & horum quædam ad XV. milliaria excurrebant. his verò spatiis infinita pene hominum multitudo continebatur. Et quidem Trajani tempore, quò Roma ad fastigium creverat magnitudinis, decem milliones hominum Romę ambitu concludebantur. Sub Augusto, anno urbis 752. censa sunt capita 4164000. at sequenti censu sub Augusto cum Claudio filio censa sunt, ut ait Eusebius, & Simon Cassius, Nonagies trecentena septuaginta millia: nimirum supra novem milliones Tacitus sub Claudio, ait, cēsa 6900064. septem fere milliones. Nec id mirum videri debet cum ex toto Orbe ad Imperii sedem gentes confluerent, & servi, victique manumissi cives vocarentur. hinc eleganter Claudianus;

Hæc est, in gremium victos quæ sola recepit,
Matris, non dominæ ritu, civesque vocavit,
Quos domuit.

Præterea vix fuit in Urbe sive dives, sive pauper, qui servum unum, aut alterum non haberet: Unus Pædianus quadrigentos domi habuit. Sub Vespasiano tanta lues fuit, ut singulis diebus 10. millia absumerentur. At nunc, proh rerum fatales vices! vix octoginta millia Romæ habitant; & hi ut plurimum exteri. Sed iam quis urbis decor fuerit, dicamus. Et sanè quis Fora Romana, quis templa, Basilicas, privatas ædes explicet: certe nihil Orbe munificentius, nihil sumptuosius fuit. Flumina per urbem 14. præcipuis alveis currebant. fontes ad summos montes evecti, ut inde dispergi aquæ potuissent, tanto sumptu, ut vix credi possit. Agrippa 700. lacus fecit, salientes 101. Castella 130. cloacæ pensili opere subternavigatæ, in quas septem amnes rapido cursu ir-

ruentes omnia purgabăt. Thermæ Antonianæ ad publicum uſum factæ ſellas habuere 1600. e lævi, politoque marmore: Diocletiani verò duplo plures, & ſubſellia, ſi non ex argento facta, faſtidiebantur. Reliquum verò Thermarum corpus quale fuerit, facile eſt cōiicere: Piſcinæ, Porticus, Xyſtanemora, ſphæriſteria, regalia omnia, & admiranda.

Statuarum verò tanta multitudo, ut alterum mutum populum diceres. Sed quid dico mutum? Artificium, pretium, materies, virum egregiorum effigies ſatis loquebatur. Erant hic Aurei Coloſſi, Eburnei illic curules, & ſparſim Equorum, Leonum, variorumque animantium pretioſi greges. Ædium privatorum hominum non minor quatuor jugeribus area erat: plurimæ potentiorum urbes videbătur. Nec homo ex plebe erat, ſi plebs Romanus populus ſit vocandus, cuius ædes ex marmore Africano, aut Alexandrino adornata non eſſet, & argentea epiſtomia aquam non infunderent. Nec mirandum ſi Craſſus ex ſolido auro tecta feciſſe dicitur; Laquearia, & Cœnationes ita diſpoſitas, ut ſubinde parietum alia, atque alia facies ſuccederet, & toties ſecta, quoties fercula mutarentur: alias verò laqueatas eburneis fibulis poſuiſſe, & gĕmis, floribusq; diſtinxiſſe: Si Fabrorum Præfectus Mamurra totius ſuæ domus parietes cruſta tecti marmoris veſtivit. Tandem eò deliciarum perventum eſt, ut nonniſi gemmas calcare vellent. Nec mirum videri debet ſi tantę in urbe divitiæ, cum quicquid in totis provinciis pretioſum eſſet, & magnificum in illam invehebatur. Sic merito iactari potuerit Nero quod urbem, quam lateritiam invenerat, nō marmoream modo, ſed auream feciſſet.

CAPUT VI.

De Nova Italiæ divisione.

EX quo in Orientem translatum Romæ Imperium sensim Romana res collabi cæpit: & diù variis fluctibus agitata tandem de fastigio deiecta est, ut cum Imperio ipsa etiam Roma mortales vices experta sit, ut meritò in Roma Romam quæramus. quare optimè *Syncerus* noster.

Quid querimur genus infelix sublapsa labare
Mēbra æuo, cum regna palam moriantur, & urbes.

Post igitur varias a Barbaris partitiones factas, in hæc membra tandem coaluit: nimirum Pontificiam ditionem, Regnum Neapolitanum, Venetorum Rempublicam, Genuensium, & Lucensium, Etruriæ Ducatum, Pedemontii Principatum, Ducatum Mediolanensem, Mantuæ, Mutinæ, & Parmæ Ducatus, aliaque minora dominia, quæ Feuda Imperialia appellant. De singulis dicendum.

Prima pars, quæ post Alpes occurrit est Pedemontium, quæ regio dives, & ferax Sabaudo paret: caput Augusta Taurinorum *Torino* Ducis sedes pentagona arce munita, viverioque amplissimo ornata. urbes reliquæ Carinianum *Carignano*: ad Duriam amnem Susa, eo sita loco in Salassa valle, ubi in geminas partes se via findit, quarum una in Galliam, altera in Allobroges ducit Augusta Prætoria, Inurea in edito colle in ipso aditu Vallis Salassorum *Val d'Agosta* ad Sestitem amnem. *Sexia*; Vercellæ, urbs munita, & magnifica, *Vercelli*. *Mondovi* populosa, & dives in colle ad Ellam amnem, qui cum longe in Tanarum ruit; cui Asta valido muro cincta apposita est.

Est in Pedemontio Salutij Marchionatus, qui à Sabaudo occupatus, ab Henrico IV receptus: mox redditus permutatione Brassanæ Provinciæ. urbs caput Saluciũ, *Saluzzo*, *& Carmagnola*. Ad Sabaudũ spectat Niceæ comitatus ab urbe Nicea *Nizza* à Massiliẽsibus cõdita, celebris Emporio, & arce munitissima, quæ egregie contra Turcas stetit anno 1543. non longe est *Villafranca* portu insignis, ubi olim Equites Divi Lazari, quorum Magister Dux ipse, geminas triremes habebant. Equitum insigne Crux viridis.

Sequitur ora Maritima, seu Genuensis ditio. *La Riviera di Genova*, quæ omnem Liguriæ antiquæ litoralem tractum occupat. Caput est Genua, quam à Genuo Herculis filio conditam ferunt, alii Ianuam vocant à Iano, vel quod Ianua sit Italiæ. Urbs est Elegantissima, dives & olim tota Europa celeberrima; quippe quæ dominationem ad Tanaim usque, & Syriam extenderit. nunc illi paret Corsica, Capraria insulæ, & omnis Liguriæ ora. Rempublicam Dux administrat, qui creatur in biennium, quo exacto fit Procurator D. Georgii cum annua pensione scutatorum 500. Oppida ad Occidẽtem sunt Albium Intemelium *Vintemiglia*: non longe in edito colle Augusti trophæa *Torbia*. mox *Bovo*, *Mauritio*, & Albenga: inde vada Sabatia *Savona*, ubi Alpes desinunt, & incipit Apenninus, olim Episcopalis, & libera: nunc Genuensibus paret: Ad Orientem, ad Tiguliam amnem Segesta Tiguliorum *Sesti* oppidum Episcopale. Lunæ portus *Spezzia*, & ad Macram Serezana *Sarzana* munitum oppidum Ethruriæ pars. Sunt in Liguria Monæci Dynastia, *Monaco* Massilientium colonia. Grimaldis Dominis paret: & statione, & arce nobile oppidum: & Finalis olim Carettorum, sed anno 1602. ab Hispanis occupa-

ta munimento, & milite firmata est.

Trans Apenninum Pedemontium inter, & Venetam ditionem est Mediolanensis Ducatus, cujus caput Mediolanum, amplissima urbs, & omni ævo nobilis: quæ cum tota ditione suis olim ducibus paruit, qui Vicecomites appellati, primusque fuit Otho anno 1272. at anno 1395. Galeatius Ducis titulo donatus. mortuo Philippo ultimo Duce, Galli jure ad Aurelianũ Ducẽ devolutum, qui Valētinę Philippi sororis filius erat, aiebãt: at Sforza, qui Philippi Notham Blancam nomine duxerat, Ducatum occupavit. mox hoc extincto, à Gallis captus, à Carolo V. Austriaco receptus, & una cum Ducato Castellæ regno adjectus est. urbes præcipuæ trans Padum, Alexandria à Palea cognominata ad Borbiam amnem munita, & Dertona *Tortona* firma arce munita. Cis Padum Novaria *Novara* in colle modico sita. *Mortara* lautum oppidum, & munitum: Ticinum, quod & Papia *Pavia* ad Ticinum amnem ad quã pugna inter Romanos, & Pœnos in ingressu Annibalis in Italiam fuit. Oritur Ticinus ab Alpium iugo, cui nomen Divo Gotardo. transitque per Verbanum lacum. Comum Plinio alumno nobile. Cremona Romanorum colonia, & ad Padum Valentia. Cæterum Mediolanum muro, & vallo cum arce valida munitissimum est: ambitu patet mill. 8. opificum refertissimũ, & rerum omnium abundans: Templum princeps, ex ruinis Herculei fani ædificatum tota Europa nobilissimum est.

Trans Padum, & Liguriam juxta, est Mons Ferratus Marchionatus institutus ab Othone II, quem Palæologa gens tenuit ad annum 1534, quo virili sexu extincto Imperatoriæ hujus gentis Hæres dictus à Carolo V. Mantuæ Dux. Regio montana est perpetuis jugis extensa, quam læva Ta-

narus, dextra Padus alluit, læta, amœna, & ferax: caput ad Padi ripam Casale. D. Evasii Marchionum olim sedes cum arce munitissima, quam nunc Galli tenent. ad Tanari ripam est Alba Pōpeia *Alba* totius montis Ferrati præcipua, & populosa. Inter Padum, & Liguriam est Ducatus Parmæ, & Placentiæ: quem Paulus III. Aloisio Farnesio attribuit anno 1545, Camersio, & Nepe, quæ prius illi beneficiario jure dederat, Ecclesiæ restitutis. Parma ad amnem Parmam, qui ex Apennino oritur, urbs est ædificiis splendida, Lyceo docta, castroque munita. Placentia, *Piacenza* ad ostium Trebiæ in Padum influentis ab ipsoque Pado M. passus distat, splendida item est, & amœna.

Ad Orientem est Mutinæ Ducatus, cui etiam spectat Regii dynastia. Mutina, *Modena* urbs nobilis ad Tessæ, & Panari commercium extructa non procul ab antiquæ Mutinæ ruinis. In foribus principis Ecclesiæ visuntur è marmore statuæ Adami, & Evæ. Regium Lepidi *Reggio di Lombardia*, posita urbs in solo fertili, & amœno, condita ab Æmilio Lepido anno Christi 188. Subest Duci etiam Borselli Castellum beneficiario jure à Mantuæ Duce acceptum: & pars Graffignanæ vallis. Cæterum Dux est Atestinæ, sive Estensis familiæ, quæ diu Ferrariæ Ducatum obtinuit, donec anno 1598. cum hæres masculus deficeret, Clemens VIII. Ecclesiæ restituit. Est etiam circa hos tractus Mirandulæ, & Concordiæ olim Comites, nunc Duces, è Cōstantii filia aliqui ortos putant: alii à Pico cive Mutinensi clarissimo, qui floruit anno 1110. certum est Franciscum Picum circà annum 1310. à Ludovico IV. Cæsare Vicarium creatum, & posteros à Federico III. comites factos. Mirandula est in planitie vini, frumentique

fera-

ferace. Concordia verò ad Seciæ ripam.

Circa Padum est Mantuana ditio Ducatus titulo insignita. Caput Mantua urbs antiquissima posita in medio lacus, quem Mincius *Manzo* à Benaco lacu egressus facit, ampla est, ædificiis ornata, & arce munita: olim populorum frequẽs, & dives: at postquam eam Germani superioribus annis populati sunt, infrequens. Dux ex Imperatoria Gonzagæ familia, olim Marchio, dux factus à Carolo V. anno 1530. Ad hunc quoque spectat Guastallæ dominium, & Mons Ferratus, ut diximus.

Sequitur Venetorum ditio, quæ inter Mantuanum agrum, Mediolani Ducatum, Alpes, & Adriaticum posita est: illius partes sunt Histria, Forum Iulium, Marcha Trevisana, Brixiensis, Bergomensis, & Cremensis ager. Histria peninsulæ formam refert inter sinum Tergestinum, & Carnarium, à Septentrione Alpibus veluti muro cingitur. colles vini, & olei feraces, valles lætæ pascuis, & frumento. Urbes præcipuæ Pola, Parentium *Parenzo* insulæ impositum, portu, & munimento nobile. Iustinopolis *Capo d'Istria* à Iustino posita in Ægidis insula à continente teli jactu disiuncta. Cæterum Histricæ pars maior Venetis, reliqua Austriacis paret.

Forum Iulii sic dictum ab urbe *Foro Iulio* celebri mercatu, à Cæsare dicta, qui illuc Coloniam traduxit. Regio, & Cœli salubritate, & solo irriguo, amœnoque nobilis, ferax item, & pecorum dives, sylvisque abundans. Metropolis olim Aquileia à Romanis condita, ut Emporium esset inter vicinas gentes, & validum contra Barbaros propugnaculum, templis ædificiis, theatro tam clara, ut altera Roma diceretur. Urbis Episcopus Primas fuit tum Venetiæ, tum Histriæ usque ad

tempora Pauli Patriarchæ qui Longobardorum immanitatem metuens se, omnemque Ecclesiæ supellectilem, & Vasa Sacra in Gradum insulam devexit, dictusque Gradensis Patriarcha: donec anno 1050. authoritate Leonis IX Gradensis Patriarchatus Venetias translatus fuit. Cæterum Aquileia post trieni obsidiũ ab Attila Hũnorum rege capta, & eversa circa annum 452, cæsis 37. hominum millibus, cæteris fuga elapsis in proximam insulam. Distabat Aquileia a mari stadiis 60. ad quam adverso amne Natisone navigabatur. mox ab Urbe ad Nauportum per Ocram Alpium humillimam curribus merces vehebantur; hinc per Savum in Illyricum. Hac via Argonautæ per Istrum ab Euxino in Adriaticum navigarunt; nimirum ex Istro in Sauum mox per Nauportũ. hinc navi terrestri itinere in Natisonem ducta, & per hunc in Adriaticum. navigasse verò, & Strabo, & Plinius clarissimè affirmant. Nunc Fori Julii caput Udenum *Vdine* urbs ampla, dives, & munita, amnique Torno duplici fossa adiuncta. reliquæ urbes Forum Iulii *Città di Friuli*; Goritia, & Tergeste *Trieste*, quæ duæ urbes Austriacæ dominationis. præterea Arces validæ. Palma, & Gradisca à Venetis contra Turcas extructæ. contra Aquileiæ æstuarium Gradus insula, olim frequens. inter Gradum, & Aquileiam Sontius amnis *Lizonzo*, ad quem Odoacer à Theodorico victus est. iuxta dextram fluvii ripam celeberrima via est à Romanis strata per Alpes, quæ in Pannoniam ducebat per Hemonam Coloniam. *Lubiana*: via etiam nunc apparet, appellaturque *Via Lubiana*. Sequitur ad Meridiem, & Occasum Marcha Trevisana ab Urbe Tervitio appellata. Hæc regionis caput vulgò *Treviggi* ædificiis florens, & opibus, fontibusque irrigua, hic Totilas

Gothorum rex natus. hic post Gothos Longobardorum Marchiones sedem habuere. Urbes præcipuæ Patavium *Padova* ab Antenore condita, Veneti illam propugnaculis munivere anno 1318. occupaverunt verò anno 1404. flos, & decus est urbium literarum Asylum. & agri fertilitate nobilissimum. Palatium in ea Henrici Imperatoris, ubi jus dicitur. Verona inter Europæ pulcherrimas, Venetis reddita anno 1517. In Veronensi agro arx Limacum. Vicentia ad radices collis sita non tam elegans: est tamen in ea Magnificum Palatium. Sunt etiam in montibus *Feltro*, & *Belluno*. Est etiam in hoc tractu Tridentum, cuius Episcopus est Imperii princeps, urbs cum suo agro partim Episcopo, partim Austriacis paret: cives Germanicè, & Italicè loquuntur. Nullæ in Europa ditiores argenti fodinæ, quam in Agro Tridentino.

In Lombardia transpadana Venetæ ditionis Brixia *Brescia* ad radices Alpium sita opulenta, & civium frequentia nobilis, Venetis reddita à Francisco I. Galliæ rege anno 1517. Bergomum, *Bergamo* ampla item civitas ad Alpes versus Mediolanum posita: Crema, & *Peschiera* munimentis insignes. Superest ut urbem ipsam totius ditionis caput Venetias describamus. Iacent Venetiæ in ultimo recessu Adriaci maris in latitudine Boreali 45.23, illas stagnantes aquę molliter alluūt, quas maris æstus ex Oriente assurgens, & mox relabens commovet, agitatque. hic verò aggeris flexu longe producto removetur, & nonnisi quinque ostiis quibus agger interrumpitur admittitur. Ex æstuariis 450. maiores, minoresque Euripi variis flexibus, ac Mæandris urbem totam intercurrentes 60. insulas ita ambiunt, ac dividunt, ut pedibus, aut cymbis quaqua versum ire licet, tãtus pontium naviumque numerus est. Celeberrima

est Divi Marci Basilica, cuius pavimentum ex tessellato marmore. turris lata pedes 40. alta 230. Est in ea thesaurus, in quo 12. regiæ coronæ, totidemque thoraces ex auro solidi, Adamantes, Pyropi, uniones innumeri: Ducalis infula in cuius apice præter cæteras gemmas, est Carbunculus pretiosissimus. Sunt præterea in urbe turres 114 fora 53. fontes publici 148. statuæ marmoreæ 164. æreæ 23. Equi 9. portæ æneæ 10. Navis Bucentaurus in Nautico armamentario, quod quidem instructissimum est. Venetorum Respublica circa annum 430. sic cæpit: cum Barbari omnem regionem vastarent Foroiulienses, & Patavini in proximas insulas, atque æstuaria se recepere. mox Respublica adolevit, & per annos 230. Sub Tribunitia potestate fuit: donec anno 607. Paulutius Anafestus. Dux, & Reipublicæ caput constitutus.

CAPUT VII.

De Meridionalibus Italiæ Provinciis.

Expositis iam, quæ ad Septentrionem sunt provinciæ, Meridionales supersunt exponendæ. Prima est Etruria, seu magnus Tusciæ Ducatus. Tusci autem antiquitùs dicti à sacrificando, cum veteribus temporibus penes ipsos Sacrorum peritia, & auruspicina. fines regionis sunt Macra amnis, & Mutinensis, & Bononiensis ager, Umbria, Romanus Ager, & Tyrrhenum mare. Post Imperii occasum Marchionibus paruit, qui Adelberti appellati, potentesque tota Italia fuere; captaque Romana arce diù Ecclesiam vexarunt. mox tres Respublicæ Florentina, Senensis, & Pisana, quæ diù armis valuere. postea in unum principatum coaluere. Primus, qui dominationis fundamenta

iecit, fuit Cosmus Medicæus civis Florentinus, qui mercaturam exercendo per omnem Europam, & auctus divitiis Baltassaris Cossæ familiaris sui, qui Ioan: XXIII. fuit, ad tantas opes devenit, ut Cræssus sui temporis diceretur. obiit anno 1464. Alexander deinde Medicæus anno 1530. Clementis VII. Nepos Ducis titulus adeptus est: qui Caroli V. partes secutus, generque factus, Magnus Etruriæ Dux à Pio IV. renūciatus est. Ditionis caput Florentia, Arno fluvio, splendidissimis ædificiis, magnis opibus vel ex Syllæ, Mariique ævo nobilis. Præterea ad Arnum Pisæ *Pisa*, à Pisis Peloponnesiacis ortæ. Ager fœcundus, at infrequens: urbs olim nobilis Sardiniæ domina; at classe à Genuensibus deleta, anno 1119. de magnitudine deiecta est, capta à Florentinis anno 1402, mox à Carolo VIII. Galliæ rege libertate donata anno 1499. iterum capta in Medicæorum principatum coaluit. Tertia est Sena urbs ampla, sed item infrequens, Academia, ut Pisæ, & Archiepiscopatu nobilis. hæc cum Senensi agro, & Ilua insula Medicæo attributa à Carolo V. Beneficiario jure. Radicotanum, & Burgum S. Sepulchri ab Ecclesia item beneficiario jure habet. Reliquæ urbes sunt Arretium *Arezzo*, Volaterræ, Pistoria, *Pistoia*, Cortona, & Liburnus portus *Liverno*, à quo naves Liburnæ appellatæ, olim Herculis Labronis. Locus est munitus, & Emporio celebris. Sunt præterea in Etruriæ litore Populonia *Piombino* cum portu in interiori sinu prærupti, excelsique promontorii, Navale *Porto Baratto*. Telamon ab uno Argonautarum dictus, Orbetellum, & Herculis portus in Argentario monte, qui instar peninsulæ in mare prorumpit: quæ arces ad Hispanum pertinent, firmoque præsidio tenentur.

Eſt etiam in Etruaria Lucenſis reſpublica; Luca, *Lucca*, Colonia ex Bononienſibus ducta anno 178. agro aſpero montibus, ex quibus vix annona ad ſex menſes colligitur. urbs 11. propugnaculis munitur. & vallo, cuius ambitus paſſum 3000. in quo frequentes, proceræque populi gratam umbram præbent. hortis item amœna. Rempublicam nobiles regunt: Epiſcopus Cruce utitur, & pallio, ſubeſtque ſoli Pontifici Romano. Eſt prætererea Dynaſtia Maſſæ, & Carraræ, cuius Domini ex familia Cybo, ex qua Summi Pontifices Bonifacius IX, & Innocentius VIII: regio montana, & marmore ditiſſima.

Succedit ditio Eccleſiaſtica, quæ Romano Pontifici paret, cuius partes ſunt litus Romanum ab Herculis portu ad Terracinam, diviſum in D. Petri Patrimonium, & Agrum Romanum, *Campagna di Roma*: Ducatus Spoleti, Peruſiæ, & Urbini, Marcã Anconitanã, Flaminiã, *Romagna* cum Ferrariæ Ducatu. Patrimonium à Matilde Etruriæ domina Eccleſiæ Legatum: urbes in eo Viterbium, ubi olim concilia Etruſci habebant. Suana *Souana* ad Armeniam amnem *Fiora*: Caſtrum, Ducis Parmæ, dirutum ſuperiori bello inter Pontificem, & Parmenſem. Forum Aurelii, *Montalto*. *Aquapendente*, *Orvieto*; Braccianum, & Pitiglianũ Urſinorum familiæ; quorum abſolutum dominium. ad litus Centum Cellæ à Traiano conditæ, *Civita Vecchia* in portu centum erant cellæ totidem triremibus excipiendis, unde portui nomen: in quo etiam nunc Pontificiæ triremes ſtationem habent. In Agro Romano Urbs Roma, quæ ut olim Imperatorio, ſic nunc Pontificio jure domina gentium, rituumque Sacrorum magiſtra. Tibur *Tivoli*, Anſur, *Terracina*; ad oſtia Tiberis olim Oſtia. Sunt etiam noti Tuſculani colles, ubi Cice-

ronis villa *Frascati*, quibus nihil in toto orbe cum hortorum amœnitate, & cultu, cum fontium ornatu, atque elegantia, magnificentius, sunt etiam prope Auxur Pontinæ Paludes, quas summo conatu Cæsar in mare deduxit, ut aëris vitium ab illis ortum amoveret.

Ad Septentrionem versus Apenninum est Ducatus Spoletinus, qui partem Umbrorum, & Sabinorum complectitur, ab Urbe Spoleto, Vilumbrorum olim caput. quæ Annibali fortiter restitit: & in qua ex muliere vir factus, ut ait Livius. Lõgobardorum ævo eius dominus Dux dictus. sita est urbs non longe à Clitumno. reliquæ urbes *Rieti*, *Norcia*, *Amelia*, *Foligno*, & Assisium *Assisi* in colle situm inter amnes Tinam, *Topino*, & Clasium, *Chiaglo*. D. Francisci natale solum. Ad lævam Tiberis ripam est Perusia *Peruggia*, cuius Ducatus inter Tiberim, & Etruriam jacet, pars olim Etruriæ. urbs etsi à Fabio Maximo diù vexata, à Totila VII. annis obsessa, est tamen adhuc, culta, frequens, munita, & Academia celebris, ad Occasum mill. VIII. est Thrasimenus, *Lago di Peruggia* ad quem sub Flamino, secunda Romanorum clades ab Annibale.

Marcha Anconitana ab Ancone dicta, ubi sedẽ olim Marchiones habebant: qui etiam Firmiani à Firmio nuncupati sunt. sita est inter novum Samnium, Spoletanum, & Urbinatem Ducatum; Superoque mari à Septentrione alluitur. regio collium feracitate nobilis: gens armis, & agriculturæ vacat. Urbes præcipuæ: *Ancona*, quæ sub Cumeno promontorio, cubiti instar in mare excurrente sita, Emporio, & portu nobilis. Firmium olim provinciæ caput, *Fermo*, dicta etiam Colonia Augusta. *Macerata*, ubi nunc Legati sedes, & Academia; *Sanseverino* è ruinis Septempedæ ædificata.

ficatum. Ricinetum *Recanati*. ad Musonem in colle Auximũ *Osmo*. Inter Ricinetum, & mare non longe à Musone in edito colle est Fanum D. Mariæ Lauretanæ valido muro cinctum ab Alexandro, Julio, & Sixto V. Pont. Max. quo in Fano ædicula est in qua Nazarethi B. Virgo genita, educata, Deique Mater facta est: figuræ quadrangulæ è vulgari lapide: tectum cameratum, ac picturis domus mysteria referentibus adornatum. ædiculæ longitudo pedum 40. lat. 20. alti 21: duo parietes Meridiano exactè insistunt. in medio unius parietis janua vulgaris: ad lævam armariolum ad dextram fenestra, è cuius regione caminus: inibi loculamentum insigne, in quo D. V. effigies cedrina, sed fumo denigrata visitur. Hanc Domum anno 300. D. Helena templo insigni exornavit. verum anno 1291. cum Palæstina à Barbaris occupata esset, divino nutu in Dalmatiam ædes translata, hinc tres post annos, mensesque novem in Picenum delata, ubi per menses 8. *Recanati* mansit, mox in monte, tandem anno 1295. stetit in agro viduæ Lauretanæ, ubi nunc summa Christianorum veneratione, pioque cultu colitur.

Ad Occidentem est Urbini Ducatus, cuius caput Urbinum urbs elegantissima, cui arx imminet Ducum olim sedes, ita ædificata ut in turres, & tectum equo conscendi possit: conclavia sunt 373. ampla, & magnifica: ubi nobilissima Bibliotheca. ad Mare est Senogallica satis munita: non longe Hasdrubalis mons cui ab illius cæde nomen: in qua 50000. Pœnorum cecidere. Ad Metauri *Metro* sinistram ripam Forum Sempronii *Fossabrona*, ubi Totila à Narsete profligatus. ad litus Fanum à Totila eversum, & à Belisario restitutum, Pisaurum *Pesaro* celebre Emporium: in palatio quod quondam Ducis fuit, instructissimum est armamentarium.

Hoc

Hoc tractu superato sese offert Romaniola, *Romagna*: sic dicta ob insignem erga Romanos Pontifices fidem, continet Flaminiam antiquam à Flaminio Consule appellatam, qui Flaminiam viam in hac regione munivit: & partem Æmiliæ item ab Æmilio nuncupatæ. regio campestris, & ferax; cuius metropolis Ravenna, urbs antiquissima Piceni olim caput, imo Occidentalis Imperii sub Honorio, & Regni Gothorum; his verò à Narsete eiectis, Hexarchatus constitutus est: Duravitque usque ad tempora Leonis III, cùm capta ab Aristulpho Longobardo: tandem à Pipino recepta Pontifici tradita est: splendida quondam ædificiis, populo frequens, opulenta, & mercatu celebris. at post cladem à Ludovico XII. Francorum rege illatam anno 1512. de veteri splendore multum amisit. Sunt etiam urbes præcipuæ Ariminum, *Rimini* in cuius foro lapis est. ex quo concionem habuisse ad milites è Gallis redeuntem Cæsarem ferunt. Juxta Ariminum pons est in amne ab urbe dicto, qui urbem suburbio, viamque Flaminiam Emiliæ copulat: totus è marmore, dorioque opere ad latera munitus lat. ped. 15. long. 200. ab Augusto cœptus, à Tiberio mox absolutus. Cæsena satis frequens, ubi olim Malatestæ dominati sunt: Quorum in Bibliotheca aditu hoc symbolum legitur: *Elephas Indus non curat culicem.* Faventia *Faenza*, Forum Livii, *Forlì* Imola, & in mediterraneis Bononia, urbs splendida frequens, & longis porticibus exornata. ager pascuis, frumento, vinoque nobilis, & collibus amœnus.

Ad Padum situs est Ferrariæ ducatus à Mathilde circa annum 1195. Ecclesiæ donatus: mox à Pontificibus Atestinis Marchionibus concessus, quibus extinctis ad Ecclesiam rediit anno 1598. urbs

Ferraria *Ferrara* ad Padum sedet,duplici arce munita,& ante terræmotum anni 1570 quo tota pene corruit,ædificiis culta;& frequens,Cęlo tamen gravi,& agro sterili propter nimias paludes.Circà Padi ostia Comacla, *Comacchio*, cùm ingenti palude ab oppido denominata. *Lago di Comacchio*.

Peragrata jam Pontificia ditione, Neapolitanum regnum ingredimur: cuius fines à Fundis ultra Lirim,in loco,quem *Portello* vocāt,& Truēto amni in antiquo Picæno , per utrumque mare Superum , & Inferum ad Ionium usque extēduntur: longitudo à Truento ad Leucopetram ultimum Calabriæ Promontorium *Capo dell'arme* est mill.340.à Fundis verò ad ultimum Iapygiæ terminum *S. Maria di Leuca* est mill. 240. latitudo maior à Minervæ promontorio ad extremam Gargani oram mill. 120. minor in isthmo Calabriæ vix ad 40. extenditur: perimeter, sive ambitus varius,à multis statuitur mill. 1460. alii ad 1700. extendunt.in eo loca muris cincta ferme 1563. ex his Archiepiscopatus 20. Episcopi 107. populationes verò innumeræ : Superiore ætate vix Principes 19, Duces 21, Marchiones 37, Comites 54, Barones 1000 in præsentia adeo horum numerus adauctus est,ut nullius ſanè pretii, ac honoris sint.Nulla Italiæ pars ante Romanum Imperium tantum floruit , tantæque potentiæ fuit , quam hæc: in illa Capua Imperii æmula, Cumæ,Nola, Samnites populi ferocissimi, Marsi, Lucani , Apuli: Respublicæ potentissimæ Rhegium,Tarentum,Sybaris,Crotona, Metapontum: in hac ingenia , artes, ac literæ primum floruere, & cum his arma,bellique artes, ut Historias , veteresque annales perlegenti manifestum est. Post verò Imperii occasum , supra omnes vexata , & innumeris barbaris nationibus petita. varios in

ea principatus Longobardi fundarunt: inter quos celeberrimi Beneventanus Capuanus, Melphensis, & Salernitanus. Quo Ævo Græci Apuliæ partem, Saraceni Siciliam, & Calabriam tenebant: Neapolitani verò, Amalphitani, & Caietani (qui omnes mari plurimũ tunc pollebant, quippequi anno 849. classe comparata ad Ostia Tiberis Saracenos fuderunt, Romamque obsidione liberarunt) in Reipublicæ formam se regebant; Normannus quidam Tancredus nomine, cum XII. liberis in Italiam venit, operamque suam contra Saracenos circa annum M. præstitit: agro primum, mox ditione donatus: Evocatis mox aliis à Normannia popularibus, cœpit res Normannorum in Italia florere. nec longa post tempore Saracenis Apulia, Calabriaque erectis, primus Calabriæ, Apuliæque Dux renunciatus. Rogerius eius filius, inito fœdere cum Græcis, qui Hydruntinam oram tenebant, & Salernitano Principe, classe comparata in Siciliam navigarunt, Messanam, aliaque oppida vi ceperunt, sociis ad sua reversis, ipse Siciliæ substitit, Comesque Siciliæ dictus est. mox Rex à Pontifice utriusque Siciliæ cis, & ultra Pharum creatus. tandem, Pontifice instante, à Neapolitanis obtinuit, ut Dux crearetur; quo facto in regnum dispersi principatus coaluere. His successere Suevi, quibus extinctis, Galli Andegavenses acciti: sub quibus regna divisa: evocatis in Siciliam Aragonensib⁹; qui postea in Neapolitanum adoptati, quorum ætate regnum in duodecim Provincias divisum est. Sunt vero hæ Campania felix, Principatus citerior, & ulterior, Molisii Comitatus: Aprutium citerius, & Ulterius, Capitanata, Barensis, & Hydruntina Provincia, Lucania vulgo Basilicata: Calabria citerior, & ulterior.

Præ-

Præcipua est Campania fælix, quæ una post Arabiam hoc nomine donata est: quam merito Florus terrarum pulcherrimam vocat, quod nihil sit mollius eius Cœlo, nihil uberius solo, summẽ Liberi patris, Cererisque certamẽ, nihilque hospitalius mari, ut non immerito Halieuticorum primo de eius laudibus hæc habentur. quæ universæ Italiæ à Virgilio attributis respondent.

Sed neque Erythræi fluctus, ditissima gemmis
Æquora, non Chryse, aut felices Persidos undæ
Laudibus Euboici certent Crateris, & Actæ
Non se Campanæ æquiparent Mavortia Rhasi
Litora, nec Siculis Tellus regnata Tyrannis,
Non molles Arabum tractus, nec in Orbe repostæ
Tota coloratis Peruuia dives arenis.
Hæc vada non Phocæ spirantes naribus imbrem
Sulcavere, aut formidandæ piscibus Orcæ,
Nec Balænarum rigidis mare dentibus horret.
Sed rosei Mulli, & Murænæ lacteus humor
Percurrere; secant Soleæque, rubrique Erythini,
Hic niveus sese vitreis è fluctibus effert
Delphinus, puerosque inter festivus oberrat.
Hic nitidi semper Soles, & aprica serena,
Et petræ Conchis, & Piscibus utilis unda.
At Colubri tristes absunt, & dira Luporum
Semina, nec miseros discerpit Scylla natantes.
Non tantum radiis Torpedo nocet, neque tantum
Scorpius irato diffundit ab ore venenum.
Adde maris prospectum omnem, & Telluris amœnum,
Et montes sacros, & utroque ab litore colles,
Nunquam non gratos umbris, & mollibus herbis;
Depictasque inter currentia flumina ripas:
Totque altis imposta jugis castella, domosque,
Atque theatrali fabricata palatia circo
Pausilypi propter litus, clivosque sequentes,
Regum opus, atque opere egregio, luxuque superbo.

Adde

Adde Urbem lætam populis, opibusque potentem,
Et claro augustam sceptro, ingenuisque vigentem
Artibus, & studio florentem nobilis oti,
Cui Regina suo fecit de nomine nomen
Parthenope, mitesque dedit blandissima ritus.
An virides memorem scopulos, piscosaque saxa,
Et tot muscosis excisa in rupibus antra?
At ne sinus tantos, te Polli, teque beato
Cum portu, Misene, tuo, & te, molle Dicarchum?
An quæ felicem memorem Cratera coronant?
Hinc ditem Baccho Inarimen, montesque Tiphoei,
Et Prochyten pomis vernantem, & pinguibus uvis;
Piscosas illinc Capreas, Fanumque Minervæ,
Et Vici colles, & pampineum Surrentum?
Hæc eadem Musas, & doctas, extudit arces,
Campanoque sonum dedit ære; & pyxida Nautis
Protulit, & tenui telas intexuit auro.
Hæc vates lauro insignes, rubroque galero
Romuleos Patres, clarosque Heroas in armis,
Et tot Pontifices tulit, & te maxime Patrum,
ANTONI, solio qui mox sublimis ab alto
(Regnatorem Orbis nam te, collisque Quirini
Concordi plausu Divique, hominesque reposcunt)
Omnia sub pedibus volvi, vertique videbis.
Salve magna Parens rerum Campania Tellus,
Læta mari, fœcunda solo, mitissima Cœlo,
Alma viris, medio quam Dii posuere benigni,
Gemma velut, circo mediat quæ lucida fulvo,
Egregias tibi nunc laudes percurrere, & artes
Incipio, Actiacos ausus tractare cothurnos,
Coryciumque cano Tyrrhena per æquora carmen.

Nunc ab agrorum bonitate appellatur *Terra di Lavoro*, cuius termini Caieta, & Fundi trans Lirim, Sarnus, & Apennini mõtes. Metropolis olim *Capua* vel à Romanis digna imperio cum Carthagine, & Corintho habita; nunc est Neapolis,

olim

olim Parthenope ab una Sirenum, quæ è Græcia in Italiam navigarunt, appellata: eius situs est in medio sinus, qui crater à figura à veteribus dictus est: eque Antiniano (Antonianum alii dicunt ab Antonii villa) colle sensim ad mare in Theatri formam descendit: ad Occidentem Pausylipum habet, à curarum quiete dictũ: mons est feracitate soli, cœli mollitie, placidissimæ umbræ illecebris, maris amœnitate, ædificiorum magnificentia toto Orbe celeberrimus. in illo quà per ipsius gremium crypta 500. ferme passuum patet Virgilii tumulus est. crypta vulgo *La Grotta di Pozzuoli*, quia summo viarum compendio per illam Puteolos iter: opus à Cumanis factum, ab Alphonso instauratum est. non longe ad mare in extremo Olympiæ oræ Mergilline Actii Synceri villa, in qua in templo D. Nazario ab ipso dicato illius sepulchrum è marmore egregie elaborato positum est. Est autem Olympia ora maritima, quæ à Lucullano *Pizzofulcone* ad Pausylipum usque extenditur ædificiis eximiis coronata in extremo prope cryptam, Virginis templum est. Ad Orientem urbis campi patent, Sebethus amnis, *il fiume della Madalena*, cui impar sanè superbissimus impositus Pons est. ultra ad VI. lapidem Vessuvius est non solum feracitate, sed flamma nobilis: ad Meridiem Capræ, Surrentini colles, & Lactarius mons, à nive dictus, *monte di Vico* summa voluptate visuntur: ut merito post Byzantii situm secundus censeatur, etsi quantum natura cedit, tantum arte præstet. Dum Romana res vigebat, totius Crateris ambitus urbs una visebatur, tot erant Romanorũ ædificia, ac villæ. Vrbs Salomonis tempore condita est, & Palepolis dicta: à Cumanis vastata, iterum oraculi monitu ædificata, & Neapolis, nimirum nova civitas nuncupata.

Socia

Socia fuit Populi Romani, & libera suis legibus vixit. Fidem à D. Petro accepit, atque illibatam servavit. Et quoniam nulli in ea Romani præsides, nulli Martyres necati: asservantur tamen Martyrum sacri cruores, qui statis temporibus liquescunt, & vivi velut ebulliunt: ut verum sit Neapoli non mori Martyres, sed revivìscere. Literis, ac disciplinis mire floruit, ut dicta fuerit docta Neapolis: Musis semper, & literatorum hominum Asylum: hic Virgilius, hic Silius, Seneca, Livius se receperunt, ut quietius literis vacarent: ait Silius:

Hic molles urbi ritus, & inhospita Musis
Otia, & exemptum curis gravioribus avum.

Verum ne nimius in patria exornāda videar, sileam eius magnitudinem, splendorem, magnificentiam, & divitias quibus præcipue divorum templa opulentissima, atque ad alias urbes describendas, me conferam. Sunt igitur in litore Caieta *Gaieta* munitum oppidum, & statione nobile. Formiæ *Mola*, Cumarum rudera, & veterum Baiarum, ubi arx nunc est cum portu, Puteoli *Puzzoli* portus toto Orbe olim celeberrimus: Castellum Stabiarum *Castellamare*, Vicus Æquensis, *Vico*, Surrentum, & Massa ad delubrum, *Massa*. inter Massam ad Delubrum, & Surrentum amœnissimus sinus ubi olim Pollii felicis villa, cuius rudera adhuc visuntur: meminit Statius Sylvarum lib. 2.

Est inter notos Sirenum nomine muros
Saxaque Tyrrhenæ templis onerata Minervæ
Celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
Qua Bromio dilectus ager, collesque per altos
Vritur, & prælis non invidet uva Falernis.

Minervæ verò templum ad promontorium situm, Athenæum ob id appellatum, à Græcis conditum,

ditum, nunc vix pavimentum tessellato opere stratum visitur. columnæ marmoreæ in Cœnobium 4. lapide dissitum dictum vulgò *Caprolla* trãslatæ, in quibus noctuæ insculptæ. in Mediterraneis Capua nova ad Vulturnum amnem, ubi olim Casilinum. Antiquæ reliquæ altero lapide ab amne Orientem versus visuntur *S. Maria di Capua*. Nola. Abella *Avella* in colle malifero imposita, Acerræ ad Clanium *Fiume di Patria*. Atellę, *Aversa*, Calatia, *Caiazzo* ad Massicum montem, Sinvessa, *Sessa*, ad Lirim Sora, non longe Arpinum, Cicerone alumno nobile municipium: natus vero Helvia matre, patre fullone, vel ut alii tradunt Equestris ordinis ex regio Volscorum genere. Aquinum D. Thomæ summi Theologi patria, ut nonnullis placet: alii Neapoli natum faciunt. ad Orientem Cassinus mons, cum oppido ad eius radices *S. Germano* in monte Monasterium D. Benedicti magnificum, ac nobile.

Ad Orientem Principatus ulterior, ad Meridiẽ citerior. Primus pars Samnii, in quo urbes præcipuæ Beneventum Sabato amni irriguum, urbs frequens, & dives ante terræmotum anni 168. 8. quo totum pene corruit: nunc ex parte restitutum. Abellinum mercatu celebre *Avellino*, ubi densæ corilorum sylvæ, unde & nomen. Arianum, Trivicum, Nuscum, Acedonia, *Cedogna*, *S. Agata* Gothorum, ubi Gaudinæ fauces Romanis memorabiles, *Montefuscolo*, ubi præses Provinciæ jus dicit. Citerior verò Picentinos continet, & partem Lucaniæ, caput Salernum, Emporio, & academia nobile: Nundinæ verò celebrantur circa festum D. Matthæi, cujus reliquiæ in Principe Ecclesia magna veneratione coluntur. ad Occasũ sunt in ora maris Amalphis, in qua primum pixis nautica inventa. & ubi nunc D. Andreæ Lipsana

ſana aſſervantur. ad Orientem olim Poſidonia, quæ & Pæſtum roſariis inſignis. nunc non longe Acropolis. *Agropoli*, Leucoſia inſula ab una Sirenum dicta, cuius meminit Lycophron, & nos Naut. V.

Proxima Leucoſia tranſmittitur ora phaſelo.

Buxentum a copia Buxi. Intus ſunt Cavæ ſerico opificio nobiles, Nuceria *Nocera* in agro feraci, & amœno. *Campagna Acerno, Caſtell'amare della Bruca*. Et eſt etiam nobile oppidum *Padula* in Diania valle ſitum, ubi Actæon occiſus fertur; Vallis montibus cincta ſylviferis, & paſcuis refertiſſimis: ipſa vallis amœna, & feraciſſima, ubi inſigne cænobium Carthuſianorum poſitum eſt.

Ad Septentrionem Felicis Campaniæ, ad Orientem Umbriæ, & Marchæ Anconitanæ inter Superum mare, & Apuliam, eſt Aprutium *Abruzzo*, in duas provincias diviſum Ulteriorem, & Citeriorem: continet antiqui Samni partem, Frentanos, Pelignos, Marrucinos, Marſos, Veſtinos, regio montana, & ferax: crocum gignit optimum, & fodinas habet. gens Martia, & agreſtis: urbes cultæ & nobiles: Ulterionis Aquila ampla, & elegãs, ubi Margaritæ Auſtriacæ inſigne Palatium: & D. Bernardini Senenſis reliquiæ. ſummo cultu, & frequentia coluntur: habet arcem munitam à Carolo V. erectam. reliquæ urbes ad mare, Adria *Atri* Adriano Cæſare alumno nobilis. Iulia nova à Julio Adriæ dynaſta condita. intus Teramum *Teramo*, Pinna, *Civita di Penna*, Civitella, inſigne munimentum, ſcopulus, in quem Guiſius Dux anno 1557. cum Gallicis copiis impegit, ad Fucinum lacum, Celanum. Aterno amne, tranſiecto, ex ulteriore in citeriorem fit tranſitus: cuius caput Theate, *Chieti* frequens, urbs: & opulenta, in feraci, & amœno colle ſita, ad ipſius oſtia Aterni.

muni-

munimentum à fluvio, qui vulgò *Pescara* dicitur nuncupatum. Ortona D. Thomæ lipsanis, & vetustate nobilis. Lancianum celebre Emporium, quo Maio, & Augusto ad nundinas ex Italia Illyrico, Græcia, Siciliaque mercatores conveniunt. in Mediterraneis, Sulmo Ovidii patria & loci amœnitate, & populi frequentia, cænobioque Cælestinorum insigni celeberrima.

Quæ sequitur Molisii comitatus, provincia exigua Capitanatæ addita: urbes habet *Isernia, Boiano, Trivento*. Amplior vero Capitanata. quæ & Campestris Apulia dicitur. Capitanata verò à Basilii Imperatoris Capitaneo, seù Duce nuncupata, horreum totius Italiæ, cuius fines ab Oriente Aufidus, *Ofanto*, ad Septentrionem Superum mare, in quod ingenti monte excurrit, Garganus dictus, *Monte S. Angelo*. Mons in summam altitudinem assurgit, ambituque 200. mill. patet. sylvarum refertissimus, irriguiis fontibus late scatet. in summo vertice, ingens planities amœna, & ferax, ubi olim Calchantis oraculum, cui vicinæ gentes nigrum arietem immolabant, eiusque pelli stratæ indormientes consulebãt. nunc Castellum S. Joannis rotundi: quò omnis vicinia III. Idus Junii convenit, ac pensitata annonæ, & vini ubertate, certum frumento, & vino pretium decernunt, quod excedere nemini licitum. in præcelsa rupe sexto à Manfredonia lapide, oppidum. *S. Angelo*, ubi in specu Michaëlis Archangeli, in quò apparuit, fanum veneratione, ac horrore Sacrosanctum, in quod quotidie ex omnibus Europæ partibus ad pium Divi cultum gentes conveniunt. Provinciæ caput Luceria *Lucera*: reliquæ urbes, ad Mare Manfredonia in flexu Gargani ampla, & olim frequens: portu, & mercatu celebris, quam Manfredus Friderici II. filius nothus

ædi-

ædificavit anno 1200. in litore arx est: portum vero magna moles in mari iacta non parvo sumptu commodum efficit: in hanc urbem Sipontinus Archiepiscopatus, & reliquiæ gentis translatæ, Siponto à Saracenis diruto. in Fronte ipsa promontorii sedet Vesta *Vieste* cum statione: & post flexum Hyrium *Rodia*: & ad Tifernum amnem Terminus *Termoli*. intus non longe ab Aufido Salapiæ *Salpe*, *Fogia* frequens, dives, & mercatu celeberrima, *S. Severo*, *Vulturana*, Troia, olim Æquulanum, & ignobile oppidum *Cerignola*, at cæde Gallorum anno 1503. nobilitatum.

Ab Aufido Monopolim usque est Bariensis Provincia supero mari à Septentrionalibus, à Meridie vero Apennino clauditur: nulla urbibus cultior, ac dives: amigdalis, & olea abundat: urbes in litore Barium amplum, & frequens, mercatu, & statione instructa mole celebre: at longe celebrius D. Nicolai Myrensis Episcopi reliquiis, quæ in æde insigni asservantur, è quibus liquor emanat medendis morbis salubris, qui, etsi abundè hauriatur, semper idem est, & inexhaustus. hic olim Neapolitanos reges inaugurari solitũ. ad Occidentem sunt Barulum *Barletta*, ampla, culta, & nobilis, atque Heraclii statua adornata. hic tempore Ferdinandi Cordubensis, qui cognomento Magnus dux dictus, singulare certamen inter XII. Gallos, & totidem Italos, quos penes victoria. Tranium, seu Traianopolis portu olim, & mercatu insignis, nunc infrequens: Vigiliæ *Bisceglia* nobile oppidum: Molfetta, & Iuvenatium *Giovenazzo* ad Orientem Monopolis populosa, & dives, ab Egnatiæ ruinis orta. in Mediterraneis Canusium *Canosa*, *Andria*, *Bitonto* ampla, & frequens, *Ruvo*, *Conversano*, *Gravina*.

Salentinorum peninsula provinciam Hy-

druntinam efficit, regio campestris, & interdum modicis collibus assurgit oleis passim vestitis, tota culta, & sparsim vicis freques. metropolis olim Tarentum *Taranto*, urbs inter Græcas amplissima, cuius peninsula quondam arx Oebalia dicta, ubi nũc civitas triplici è latere mari circumflua, frequens populis, & piscatu celebris, ad extremũ peninsulæ in àdversum litus pons est per cuius arcus Ionium in sinum influit. vulgò *mare piccolo*: & senas post horas refluit æstu tam rapido, ut currentia flumina velocissimo cursu imitetur: in sinum Galesus amnis labitur *Gàleso*. Galesi meminit Horatius lib. 2.

Dulce pellitis ovibus Galesi
Flumen;

Et Virg. cui Tarentum Oebalia appellatur Georg. 4.

Namque sub Oebaliæ memini me turribus altis,
Qua piger humectat flaventia culta Galesus.

Laudantur lana Tarentina, nuces, & ostrea. urbs à Tarante Neptuni filio condita, Patria Archytæ Geometræ celeberrimi. obiit Tarenti Marcus Pacuvius Ennii nepos Tragœdiarum scriptor: fuit autem natus Brundusii. Extra hunc sinum alter amplior *Mare grande*, ubi statio navibus percommoda Tarentino, & Brundusino situ nihil in toto orbe superbius. nunc Provinciæ caput, ubi tribunal, Lupiæ, *Lecce*, ampla, dives, & populosa: tam Lupiis, quam Tarenti arx est, sed invalidæ. reliquę urbes Gallipolis in edito colle munita, agro amœno, & fertili. Uxentum *Vgento* Næetum *Nardò* Hydruntum, *Otranto* à Mahumethe II. captum, mox receptum; ubi innumeri penè Martyres à Turcis occisi: quorum reliquiæ in principe Ecclesia coluntur. in extremo promontorio Iapygiæ, olim Leucas, nunc fanum B. Virginis. Brundusium

Brin-

Brindisi, cum portu tota Europa nobilis, nunc oppletus. extra portum altera statio est ad Insulam, ubi arx munitissima: visuntur in portu Pompeii columnæ, & Ciceronis domus. Hic à Cæsare obsessus Pompeius in Macedoniam vix traiecit. ager suburbanus oleæ feracissimus, conditum ab Ætolis Diomedis sociis: deinde Colonia Romana: meminit Lucan lib. 2.

Profugusque per Appula rura
Brundusii tutas conscendit Magnus ad arces.

Ostunium, *Ostuni*, Uria, *Oria* Ferenta, *Francavilla*, ubi Mandusiæ fons, qui numquam decrescit.

Basilicata inter Apuliã, Calabriã ab Infero mari ad Ionium excurrit. regio montana, urbibus infrequens, & parum culta: gens ferox, & ut indiga, sic industria: continet antiquam Lucaniam, & partem Apuliæ montanæ cis Apenninum. caput *Matera* Apuliæ urbs, ubi regium tribunal, & Provinciæ præses. urbs dives, ampla: sed non multum elegans. reliquæ urbes Acheruntia *Acirenza*, Venusium *Venosa* Horatii patria. Melphis Potentia, *Potenza*, *Tricarico*: Ferrandina à Ferdinando Calabriæ duce extructa. ad mare, ubi Casuentus *Vasiento* influit, visuntur Metaponti ruinæ, urbs Magnæ Greciæ olim princeps, postea Lucaniæ ab Epeo condita, ubi armamenta, quibus Equum Troianum fabricaverat, in Minervæ templo reposuit: visuntur 20 columnæ marmoreæ ordine duplici, ubi Archytæ Tarentini gymnasium fuisse credunt. Bernalda, in colle: nec longe fluit Bradanus amnis, ubi Cæsar, & Antonius colloquium habuere: vulgo etiam *Bradano* Apuliæ, & Lucaniæ terminus.

Extremus Italiæ tractus, qui ad *Siculum* fretum excurrit, in quo olim Brutii habitarunt, nostro ævo Calabria à terræ fertilitate appellatur. quip-

pe quæ Auri, Argentique fodinas habet. ferro item est dives; Manna, Saccharum, picem, resinam progignit: & bombyces alit, ex quibus olosericas vestes intexit: vineis lętissima, frumento pinguis, sylvis opaca, collibus amœna, vallibus irrigua est. In duas provincias dividitur Citeriorem, & Ulteriorem: illius termini sunt Laus amnis, quo à Lucania discriminatur, & Apenninus. Citerioris caput Consentia, *Cosenza* in declivo Apennini sita Crathi amne, & Busento, *Vasiento* cincta. huius aqua nigrum colorem, flavum ille serico, & capillis inducit. Supra amnē ad cōfluentes pons est magnificus, subter Atalaricus sepultus à Gothis cum ingenti gaza. urbs ampla, dives, & nobilis, & rerum omnium suburbanus ager opulentus. reliquæ urbes ad Mare Blanda *Belvedere*, Tempsa, *lo Cetraro*, Paticus, *Paola* D. Francisci natali nobilis: extat in colle insigne cœnobium, in quo pallium, quo Siculum fretum traiecit, aliaque Sanctitatis monumēnta asservantur: visiturque pendens saxum, quod divi iussu iamiam casurum stetit. Campetia, *Amantea* in rupe, cum arce situ valida: non longe Terinæus scopulus ad Ocinari *Savuto*, ostia, ubi Sirenum una tumulata est, ut ait Lycophron: & nos Naut. V.

Ostiaque Ocinari legimus, tumulumque Ligeæ.

Non longe à litore Terina *Nocera* Baccho lætissima: Cassanum, Rossanum ad Ionium agro campestri, & feracissimo situm. *Cariati*, & *Castrovillari* populosum oppidum.

Ulterioris caput Castra Annibalis *Catanzaro* urbs frequens, & serico opificio celebris: olim Rhegium Iulium à Iulia illic à patre Augusto ob impudicitiam relegata. oppidum collibus amœnum, fontibus irrigatum, & hortis lætissimum: in quibus mira citriorum, & malorum au-

reorum genera procreantur. ut in his ludere naturam merito quis dixerit. Supra fuit Columna Regina *la Catona*, & mox Scyllæ scopulus, & in vertice Scyllæum oppidum *Sciglio*. Reliquæ urbes, Locri Epizephyrii *Gieraci*, Croto, *Crotone*. aëre utraque urbs adeo salubri, ut numquam ibi fuisse pestilentiam narrat Plinius: unde proverbium Crotone salubrior. nunc Amantheæ aër reliquos antecellit. non longe Sagra fluvius, ubi 12. mill: Locrensium 120. mill. Crotoniatûm cecidere. quæ res primum cum non crederetur, comperta tandem locum adagio dedit; Re ad Sagram gesta certior. fluvius vulgo *Sagriano*. ad quem templum Castoris, & Pollucis. S. Severina ad amnem Neæthum *Neto*. Taberna. Seminara, ubi ab Aragonensibus Ablinius cæsus anno 1503. Scylacium ad mare Ionium *Squillaci*. cuius sinus, Scylacæum nomine naufragiis infame, ut ait Poëta:

Cauloniaque arces, & navifragum Scylaceum.

Non longe à Crotone Iapigium promontorium tribus verticibus scissum primus *Capo delle Castelle*, secundus *Rizzato*. tertius della Nave, & supra ad Septentrionem cornu Lacinium *Capo delle Colonne:* ubi Pythagoras Scholam habuit: ab hoc 10. millibus aberat ogygia insula, in qua sedes Calypsus: fuit & templũ Iunonis Laciniæ, ex quo auream columnam tollere Annibal cogitavit. ad inferum mare in colle Hipponium, Romanis Vibo Valentia *Monteleone*: ad radicem montis olim portus.

* *
*

CAPUT VIII.

De Fluviis, & Lacubus Italiæ.

PRinceps Fluviorum Padus, Græcis Eridanus *Pò*, in quem Phaëthontem cecidisse, Heliadasque sorores, cum fratris casum deflerent, mutatas in populos succinum sudantes, fabulata est antiquitas. oritur ab imis radicibus Vesuli montis inter Alpes procerissimi: rigatisque Liguribus primum, mox Insubribus, & Cenomanis, septem ostiis in Adriaticum mare se exonerat, adeo magnis, ut septem maria dictus facere: primum, quòd per Asconis fossam in Ravennam, & portum Messaniacum influebat, *Canal di S. Alberto, & del Naviglio* hic Romana Classis stationem habebat. Secundum spineticum, & Eridanum vocarunt: quo Cæsar magna illa domo verius, quàm navi è Britannia triumphans dum redit, Adriam ingressus: *Vaterno* vulgo. Tertium Caprasiæ, *Verniese* Quartum Sagii *Porto di magna vacca*. hæc duo abolita, exundantibus ea loca stagnis Comaclensibus. hic Plinius quintum non expressit fortasse *Goro*. Sextum Olane, & fossa coronania *Volana*. Septimum Fossiones Philistinæ, *Il Pò grande*. In Padum supra L. amnes influunt: præcipui sunt ex Apennini latere in dextram Padi ripam Tanarus, *Tanaro*, Scrivia, *Lia* Trebia, Tecrus, Parma, Lencia, *Lenza*, Secia; Panarus, Rhenus, Santernus, & Vatenus, qui unum ex ostiis Padi auget, denominatque; Senius, aliique. ab Alpibus hi descendunt. Duria riparia *Doretta*, Stura, Orcus, Doria Balthea, *Doria Baltea*, Sesia, Ticinus, *Tesino*, Lambrus, Addua, *Adde*, Ollius, *Oglio*, Mincius, *Menzo*, Tartarus: neque hic reticẽdus Atiso, *Tofo* Cimbro-

rum

rum clade nobilis, quem perperam cum Athesi *Adige* confundunt nonnulli. Athesis, qui è Tridentinis Alpibus oritur, per Venetos fluit, inque Adriaticum descendit. de quo iam dictum. Est etiam celeberrimus in hoc Italiæ tractu Timaus, qui novem capitibus erumpens uno ostio in mare prope Aquileiam illabitur.

Secundum locum tenet Tiberis *Tevere* nullus toto Orbe celebratior; quippe qui Romam gentium dominam præterfluat: oritur ex Apennino non longe ab Arni fonte prope Aretium: exiguus principio rivus, mox aliis auctus in Tuscum mare se exonerat. ubi olim portus Romanus ingenti sumptu & magnificentia extructus: in quem appellentes navigia, mox in Urbem Tiberino alveo devehebantur; quare optimè Plinius, de Tiberi: Rerum omnium in toto Orbe nascentium mercator placidissimus. In Tiberim, eodem teste 42. amnes descendunt: præcipui sunt, ad Occidentalem ripam Ctereo, Nero, Nester, Glanis, *Chiana*, qui piger, & gravi palude noxius Tiberim Arno coniungit. Palia *Paglia*, Clitumnus *Triglia*, cuius aqua pota candidos Tauros facit. hinc Poëta:

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima Taurus
Victima, sæpe tuo perfusi Flumine Sacro
Romanos ad templa Deum duxere triumphos.

Et Propetius:

Qua formosa suo Clitumnus flumina Luco
Integit, & niveos abluit unda boves.

Aliis ad Ortum ponitur, inque Tiniam fluere. tandem Cremera *Varca*, ubi CCCVI. Fabii cum Clientum, servorumque V.M. à Veientibus occisi, quare à Silio inglorius appellatus.

Ad Orientalem ripam influunt Chiatius *Chiazzo* dictus etiam Asius, quia ab Asi monte descendit: Tinia *Topino* in cuius ripa magnarum moliū rui-

ruinæ visuntur; quas ad tutandam viam Flaminiam Romani fabricaverunt. Nar *Negra* ab aqua sulphurea Sabinorum lingua dictus. alii à naribus, quia nimirum ipsius fontes vivo in saxo Fiscelli montis in auris similitudinem facti. prope Narniam ingenti ponte transmittebatur, ex quo ab urbe Narnia in præcelsum montem transitus, ab Augusto olim fabricatus, quartus pons fluvii. de hoc Martialis:

Sed iam parce mihi, nec abutere, Narnia quinto,
Perpetuo liceat sic tibi ponte frui.

Succedunt Himella, Fabaris, *Farfarus* item & Ovidio, & Plauto dictus hic enim

Dissipabo, te numquam folia Farfari.

arboribus enim consitus erat crebris: ille, Amœnæ Farfarus umbræ.

Allia *Caminato* ex quo Alliensis dies XV, Kal. Sex. ob pugnam Romanorũ cum Brenno Gallorum Duce. Anio *Teverone* ab Anio Etruscorum rege, vel Aniene Apollinis filio appellatus oritur ex Trebanorum montibus, tresque lacus amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublacii in Tiberim devehit: ad Tibur ex alta rupe velut è cataracte in subiectam convallem ingenti aquarum sono decidit quatuor pontibus cõiungitur. unus via Tiburtina est ab Antonino Pio factus. Secundus circa viam Nomentanam, qui integer: tertius via Salaria à Narsete Gothis victis, extructus, cujus exstat hoc carmen in marmore.

Quam bene curvati directa est semita pontis,
Atque interruptum continuatur iter:
Calcamus rapidas subiecti gurgitis undas,
Et libet iratæ cernere murmur aquæ.
Ite igitur faciles per gaudia vestra, Quirites,
Et Narsim resonans plausus ubique canat:

Qui

Qui potuit rigidas Gothorum subdere mentes,
Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Ad hunc põtem Annibal imbrium inundatione perterritus, soluto obsidio, castra ab urbe movit. Quartus pons Tuburi rotunda mole conspicuus.

Sequitur Arnus notus amnis, qui non longe à Tiberis fonte ortus Florentiam, & Pisas rigat, inque Tyrrhenum devolvitur: devehitque secum Crainam, Soranam, Resum *Rescho, Staggia, Corsona,* aliosque. Arnum inter, & Tiberim præcipui in mare ruunt Ceina, & Umber, *Ombrone*. In Cāpania Liris, *Garigliano* ex Apēnino prope Sorā duobus fōtib⁹ erumpit: cui Fibrenus *Fiume della posta* Cosa, & Casinus miscentur. Vulturnus item ab Apennico fluit, Venafrum, Capuamque rigat, ubi ponte lapideo traiicitur. Vulturno adiunguntur præter alios Sabbatus; & huic ad Beneventum Calor, ubi pontem Valens Augustus posuit. Capuam inter, & Atellam *Aversa* currit Clanius *Fiume di Patria* Acertas irrigans gravi palude, unde Poëta:

Et vacuis Clanius non æquus Acerris.

In Craterem influunt Sebethus nostrorum Poëtarum carminibus magis, quam aquis notus, & Sarnus, cuius celebres sunt apud Actiū Syncerum salices. In Picentinis est Silarus *Selo*, in quem proiecta lapidescere falsò veteres credidere. oritur ex Apennino ex adverso Aufidi. in Silarum Tanager *F. Negro* ruit, qui è Paludæ oppido ortus, emensaque Diania valle in specum se condit ingenti murmure, ubi *Polla* diversorium, hinc ad quartum lapidem emergit ad *Auletta* oppidum in loco ubi Caupona, hinc dicta *La Taverna del Pertuso*. In Lucanis Laus est, Calabriæ, Lucaniæque terminus: dictus etiam Talaus *Laino*, à quo Ta-

laus finus *Golfo di Policastro*. In Brutiis præcipui Ocinarus *Sanuto* Licophroni notus: Lametus, *l'Amato*, Angitula *Acitola*, Meduna, *Mesuma*, & Metaurus, quo Orestes Matris nece purgatus creditur. In Ionium currunt Neæthus. Triuntes, *Triento*, Crathis, in quem Busentus *Vasiento* irrumpit: mox in Lucanis Siris *Senno*. Acris *Acri*, Aculandrus, *Salandra*, Cosuentus, de quo diximus. in Portum Tarentinum Galesus *Galeso* cuius meminit Virg:

Qua piger humectat flaventia culta Galesus.

exiguus est:& vix ortus immoritur. Qui ex Apennino in Superum mare descendunt hi sunt: Aufidus *Ofanto* solus Apenninum in quo nascitur secat: illius naturam describit Horatius:

Sic Tauriformis voluitur Aufidus
Qui regna Dauni perfluit Appuli,
Quum sævit: horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris.

Sequitur Tifernus *Fortore*. Aternus *Pescara* in quem plurimi rivi fluunt: Vomanus *Humano* & Truentum *Tronto*. Muson, quem Aspidem vocant, quod multis voluminibus hac, illac se flectat: Metaurus *Metro*, de quo Lucanus:

rapidusque sonanti
Vertice contorquens undas, & saxa Metaurus.

Et tandem Rubico *Pisatello*: de quo Lucanus:

Puniceus Rubicon quum fervida canduit æstas,
Perque imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausoniis disterminat arua colonis.

Cis Rubiconem Romanis ducibus arma ferre non licebat absque S.P.Q.R. authoritate, qui secus fecisset, hostis Reipublicæ judicabatur.

Fluviis lacus succedūt: Celebriores sunt: Trasimenus, qui ad 30. mil: ambitu patet, aquas nō accipit, nec refundit; lucidus est, perspicuus: hic

Ela-

Flaminius ab Annibale cæsus cum ingenti Romanorum strage. Bulsinus. *Lago di Bolsena* ambitu mill. XXIV. in medio insula amœna & fertilis, & Amalasuntis Gothorum reginæ cæde nobilis. Sabatus, *Lago di Bracciano.* angularis dictus à Trigoni forma. Fucinus, *Lago di Celano* apud Marsos, hortis circum consitus, & amœnus: maximeque piscosus est, & pellucidus. In Umbria circa Reate Velinus lacus præcelsis montibus cinctus *Lago di Luco.* in quo ligna statim lapidescunt: & Cutiliç lacus *Lago di Contigliano*, in quo insula Commotiæ Nymphæ Sacra, quod scilicet in aquis commoveatur: hunc Umbilicum Italiæ censent: alii Velinum statuunt. In Campania Avernus *Lago di tre pergole*, sic dictus, quod avibus sit avius, ut ait Lucretius, & Virgilius:

Quam super haud ullæ poterunt impune volantes
Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
Faucibus effundens supra ad convexa ferebat:
Unde locum Graii dixerunt nomine Avernum.

Hinc per Acherontis rivum ad Inferos iri putarunt poëtæ, unde Silius:

Hinc vicina palus fama est Acherontis ad undas
Pandere iter.

Proximus Lucrinus *Lago di Licola*, Concharum dives; hinc Martialis:

Non omnis laudem, pretiumque Aurata meretur,
Sed cui solus erit concha lucrina cibus.

Hunc Iulius Cæsar Averno immiscuit, atque aggeribus contra maris æstum munivit, ut tutior ubertima fieret piscatio, ut supra ex Virgilio recitavimus. Tertius Anianus montibus cinctus, ut & Avernus, præter aditum, quà in Phlegræos cãpos itur. ad Collis radicem antrum est vulgo *La grótta de' Cani*, ex quo pestifer exhalat halitus, ut animantia sensim exanimentur: quæ tamen in

proxima lacus aqua reviviſcunt. Eſt etiam ad oſtium Clanii linterna palus maxime piſcoſa *Lago di Patria*: Et juxta Anxurem Pontinæ paludes, quas in mare deducere conatus Cæſar, ut peſtilentem vaporem ex circumvicinis agris amoveret. In Apulia Veranus memoratus, & *Lago di Leſina* fortaſſe Pontanus Plinii, & Selapina palus *Canal di S. Antonio*.

Trans Padū præcipui Verbanus *Lago maggiore*, cuius longitudo eſt mill: L. variis anfractibus tortuoſus eſt, & ut mare interdum ſævit. *Larius Lago di Como* à laro ave Græçe, fulica latinè, quibus abundat: longitudine Verbano æqualis. Benacus *Lago di Garda*. qui ut ait poëta etiam ceu mare aſſurgit.

Fluctibus, & fremitu aſſurgens, Benace, marino.

Long. mill: XXV. lat. XV. lacum in modum coronæ oppida, Nemora, Prata virentia, Vineæ, Olivæ, Abietes, & lauri ambiunt. Idrinus, *Lago d'Idro*: Mincius *Lago di Mantova*, & in uno ex Padi oſtii Paduſa palus: & Ravennam juxtà Comacleñis, *Lago di Comacchio*.

CAPUT IX.

De Montibus, & Sylvis Italiæ.

PRincipes Italiæ montes ſunt Alpes, quæ illam inexpugnabili veluti vallo muniunt. Primæ ab Infero mari ſunt Alpes maritimæ, quæ & Liguſticæ: per has via erat, quæ Roma Arelatum uſque ducebat, harum maxima Acema mons *Camelione* ex quo Varus profluit Galliæ, Italiæque terminus. Poſt has ſunt Cottiæ, aliis Coctiæ à Cottio rege: in his jugum celebre Ginebre, quà in Galliam via, quam tentaſſe Annibalem ferunt: ſu-

pera-

peravit Carolus Magnus,cum contra Desiderium movit. Est etiam Verulus mons *Mont Veso*. Sequuntur Graiæ, per quas Herculem transisse memorant: hodie dicuntur *Monte di S. Bernardo minore*. per has duo itinera Viennam, & Argentoratum ducunt, & ab Taurinis recto tramite per Sturam amnem in Centrones. Iuxtà has sunt Peninæ, per quas Pœni Annibale Duce transiere, unde dictas Peninas volunt. alii Pinninas à pinnis hoc est celsis cacuminibus, *Monte maggiore di S. Bernardo*. & eo præcipuè, quod Pœnos per Maritimas transgressos multi docent; nisi fortasse per utrumque saltum, partito exercitu, traiecerint. Harum pars sunt Alpes summæ, quarum Cæsar meminit, ex quibus in omnem plagam nobilissima flumina profluunt. Supra ad Septentrionem sunt Lepontiæ Alpes, quæ Italiam ab Helvetiis dividunt *Monte di S. Gothardo*. Et post has Rhæticæ, à Como Veronam usque in quibus maximus mons Adulas Rhætis *Colmin d'Ocello*: aliis *Monte di S. Bernardino*. Iuliæ, & Carnicæ succedunt, à Iulio primæ, *Iulien* incolis, per has enim Iulius Cæsar, & Octavianus trāsierunt: secūdæ à Carnis, minus arduæ sunt, & ad Germaniam spectant. quæ & Noricæ etiam dictæ, & Pannonicæ per has olim via in Pannonias strata Romanis fuit.

Post Alpes, quas ab albo colore Sabinorum lingua vocatas volunt, principem locum tenet Apenninus ab Api prisco duce appellatus. oritur non longe ab Infero mari ab Alpibus, à quibus sensim se disiungit, inque Superum mare contendit ad Senam urbem: mox ad dextram iterum flectus per Samniū, & Lucanos incedit: hinc gemino cornu dissectus, uno per Brutios in Siculum fretum usque ad Leucopetrā excurrit altissimis iugis: altero humiliori clivo per Apulos in ex-

tre-

tremam Iapygiæ oram tendit, ubi modicis collibus definit, De hoc Lucanus:

Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferni, superique maris.

Apennini, multa soboles. in Liguria Balista, Suismontium, & Letus *M. di S. Pellegrino*, in Æmilia Zobius, Petra Pisoniana, & Bardonis mons. apud Venetos Baldus Medicinalibus herbis dives. in Picæno Auxinus *M. d'Osimo*, & Corvus. In Etruria Soractes *M. di S. Silvestro*, & Ciminus. Virg.

Hi Soractis habent arces, Flaviniaque arva,
Et Cimini cum Monte lacus, lucosque Capenas.

In Latio Albanus, Cæcubus qui in Caietanum sinum currit, *M. di Gaeta* cuius vina laudatissima, Algidus *Bocca del Papa*, in Campania Gaurus, Massicus, Falernus unus mons est, cuius pars Occidentalis Gaurus *Gerro, & Barbaro* Orientalis, Massicus *M. Marso, & Rocca di Mondragone*, Septentrionalis Falernus *M. di Sessa*. Per Massici iuga exercitum duxit Q. Fabius Maximus, ut Annibalem cunctatione frangeret. Vesuvius *Monte di Somma* fertilitate primum, mox incendiis, & flamma nobilis, ut belle Martialis:

Hic est pampineis viridis modo Vesuius umbris,
Presserat hic madidis mobilis uva lacus:
Hæc juga, quam Nisæ colles plus Bachus amavit:
Hoc nuper satyri monte dedere Choros;
Hæc Veneris sedes lacedæmone gratior illi;
Hic locus Herculeo numine clarus erat:
Cuncta iacent flammis, & tristi mersa favilla,
Nec Superi vellent hoc licuisse sibi.

Loquitur de incedio sub Tito quo Plinius senior cum Saleio Basso periere. mons biceps est: vertex ignivomus humilor factus cum altero altior esset: in medio ambustus crater mill. III.

ambi-

ambitu complectens, in quo è cinere, saxisque, quę evomuit, nuper mons alter enatus: inque dies crescit. in medio montis Mercurii venæ, rapidique amnes currunt. Ad Puteolos est Phlegra item ignivomus mons, juxta quem Phlegræi campi ubi Hercules Gigantes superavit. *La Solfatara*: à Sulfuris copia, quam vomit. item Cinereus mons, qui anno 1538. repentino hiatu ignem evomente, assurrexit. Est & Asturus *Asturni*: in vertice veluti Lacuna vallis est cum nemore: mediam clarissima aqua pręterluit, inque theatri formam vallis est. Surgit item in Campania versus Samnium Taburnus. *Taburo* Virg:

Neu segnes jaceant terræ, juvat Ismara Baccho
Conserere, atque olea magnum vestire Taburnum.

Prope Capuam Tifata ubi Annibal castra posuit.

In Sãnio Virgineus ob templũ B. Virginis nominatissimus: Nicates *Maiella* altissimus, ex quo tota Apulia conspicitur herbis medicinalibus ditissimus. in hoc Cænobiũ Cælestinorum, quorum auctor in pręrupta huius rupe inhabitavit D. Petrus Moronus: nivibus semper canet. est item Grumus *Crepacore.* In Apulia Garganus, de quo dictum satis. Et non longe Tarento Matinus, *M. di Martina* buxo, & apibus nobilis: hinc Lucanus:

& calidi lucent Buxeta Matini:

Et Horatius:

Ego apis Matinæ modo, modoque, &c.

In Lucania Alburnus, *il Posiglione*, *Arpa*. In Brutiis præcipuus est, quem vocant *M. Cocozza*. Clibanus, *M. Liene:* alii Olibanum, & eum statuũt, quem *Solàno* Rhegium versum appellant. Est præterea Consentiam inter, & Tabernam Sila mons, & sylva, de quo plura in Nauticis lib. 1.

Reliqua Italiæ memora sunt in Etruria *Bosca-*

di-

di Monte Fiascone Mæsia Sylva *Bosco di Baccano*, & Ciminus saltus. in latio Algidum nemus, *Selva dell'Aglio*, lucus Feroniæ, & Dianæ Ætoliæ prope Anagnium, & Angitiæ nemus: de quo meminit Virg:

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus:

In Campania Sacer lucus, *Hame* ad liris ostia. sylva Gallinaria, *bosco di Patria* fontibus rigua, & venatu nobilis, & amœna. in Lucania Eboli sylva, *Bosco d'Evoli* Latrociniis infamis: Peregrinalis ad fauces vallis Dianiæ densissima, & altissima, Veliarum lucus, *Bosco di Pisciotta*, per quem evasit Annibal. Est etiam in Brutiis Rheginus saltus *Bosco di S. Martino*. in Apulia Bantini saltus quorum meminit, laudatque Rapinus.

Cui non Bantini saltus, nec molle Ferentum.

& Gargani lucus. in cispadana regione lucina sylva juxta Padusam, & Pedaneæ sylvæ, quas succinum flevisse putavit antiquitas. in Transpadana Castrorum lucus juxta Cremonam: In Venetis lucus Iunonis Argivæ, & Dianæ Ætolicæ.

CAPUT X.

De Sicilia, Sardinia, Cyrno, cæterisque insulis Italiæ adiacentibus.

MAxima insularum, quæ circà Italiam sunt, immo in toto Mediterraneo, est Sicilia, dicta etiam Trinacria, & Triquetra à Trigoni forma, quam tribus promontoriis exhibet. Sunt hæc Pachinum, *Capo Passaro* Orientem, & Græciam spectat, Pelorum, *il Faro* Italiam cōtra, Lilybæum *Capo Boèo* Africam, & Occasum respicit. Siciliæ longitudo a Lilybæo Pelorum usque est Mill: CC,

Lat. à Pachino ad Cephaladim *Cefalù* oppidum mill. CXXV. ambitus DC. Nomen à Siculis Latii incolis sortitam volunt: & Sicaniam à Sicano Iberorum rege, qui ante Troiana bella insulam occupavit. Cæterum primi habitantes Cyclopes fuere, & Lestrigones, gigantes corpore, gentesque truces, & immanes. mox Iberi Sicano duce tenuere: deinde Siculi ex Italia: postea Maritima Phœnices occuparunt; quibus à Græcis eiectis Græcorum Colonia facta est. & primo Imperium penes reges, & tyrannos fuit, mox in Carthaginiensium potestatem venit: his à Romanis superatis, in provinciæ formam redacta est. Iustiniani ævo Vandali ex Africa traicientes eam occuparunt, statimque à Belisario pulsi. tandem Saraceni ad multos annos misere vexarunt: donec à Normannis eiectis Siciliæ regnum institutum est. His Suevi, & mox Galli successere, at hisce coniuratione facta anno 1282. ad Vesperas trucidatis, Aragonenses evocati: à quibus Austriaci accepere. Insula est aeris, cęlique temperie, ac terræ ubertate, maxime frumenti letissima, ut merito populi Romani horreum fuerit appellata. abundat vino, & nobilissimum est Siracusanum, melle, Serico, corallio, sulphure, & Thynnorum piscatione ditissima. olim varii populi incolebant: nũc in tres valles, sive partes dividitur. Harum prima Demona ad Pelorum: secunda Neæti *Val di Noto*, tertia, *Val di Mazara* hæc ad Lilybæum, illa ad Pachinum pertinet. Urbs princeps Panormus *Palermo*, à stationibus dicta: amplissima, splendida, & dives, cum arce ad mare prævalida: circum campi uberes, quos nudi montes coronant. nescio ex quibus nummis antiquiorem Noemo nonnulli faciunt. Secunda est Messana *Messina* ad Orientem posita amplissimo portu, Emporio, Carybdi,

& Thea-

& Theatro nobilissima. portus in modum falcis curvatur. inque aditu arx est situ prævalida: hinc Zancle antiquis dicta. quoniam vero nonnihil à Libyco laborabat, Philibertus Emmanuel pro Catholico rege Siciliam cum regeret, portum amplissimo Palatiorum theatro ornare simul, & tutari cives jussit, quo certè nihil in tota Europa superbius. Carybdis vortex est extra portum ubi continuo æstu aquæ reciprocantur: totumque Siculum fretum perpetuo æstu ad Lunæ cursum fluit, refluitque, & tantis adversis occursibus, ut depreliari aquæ videantur; quare belle quidam de Theatro loquens.

Ampla theatra vides, quæris spectacla, viator;
Hic pelagus geminis digladiatur aquis.

De Carybdi nos plura in Nauticis lib. 5. Scylla verò scopulus est ex adversa Italiæ parte, extans ubi mare meat, & promeat. æstum Siculi appellant *la rema*. Reliquæ urbes Catana, *Catania*: ad Orientem in radice Ætnæ posita: a cuius incendio sæpe devastata est. civium splendore, & academia nobilis. *Augusta* cum portu, Syracusæ, *Siragusa*, olim princeps urbium Siciliæ duplici portu magno, & marmoreo insignis: hic magna ex parte collapsus: situ munita in Ortygia insula, quæ olim una ex quatuor urbibus: quibus Syracusæ constabant Acradina, Neapoli Thyca, & Ortygia, à Marcello captæ, cæsusque in direptione Archimedes, cuius ingenio diù defensæ. Situs munimini addita artis etiam munimenta triplici vallo, marique interfluente secura. non longe a mari Leontini, *Lentini* ubi uber campi Leontini appellati *la piana di Catania*: hinc ortus Gorgias, cui ob insignem eloquentiam aurea statua posita fuit: Ad Meridiem Agrigentum *Girgenti*, ubi ævo Empledoclis censa hominum octigenta millia: in qua cursus nonnisi

ebur-

eburnei. ad Occidentem Lilybæum, *Marsalla* Araba voce, portum Dei significante, ob portum celeberrimum, qui p'ene obductus. Drepanum à falce item dictum *Trapani* coralli opificio Thynnorum piscatione, & portu celeberrimum: cul ũ item, & frequens. in Mediterraneis Neætum *Noto*, Motyca, *Modica*, Ænna *Castrogiovanni* in meditullio insulæ, ubi Pergusa lacus quo rapta Proserpine. Sunt etiam in ora Boreali Himera *Termini*, Cephaladis, *Cefalu*, Mylæ *Melazzo*.

Flumina celebriora, sunt Onobala *Cantara*, Symæthus *Giarretta*, Anapus, qui in Magnũ Syracusarum portum devolvitur anguillis abundans: in medio portus fons Alphæus: contra ad litus fons Arethusa. Gelas F. *di Terra nova*, Himera de quo Silius.

Mons clarissimus, atque altissimus Ætna *Mongibello*, cuius crater ad tria millia passuum patet. est etiam Enna *Castrogiovanni*, & Eryx in quo Fanũ Veneris Erycinæ *monte di Trapani* ab Eryce gigante dictus, cuius ossa, & dentes miræ magnitudinis reperta. Sunt in Sicilia argenti fodinæ, & lapides pretiosi, sylvæ admodum raræ. Episcopatus VII. Archiepiscopatus verò tres. Academiæ Catanæ, Messanæ, & Panormi.

Sequitur ad Occasum Sardinia insula *Sardegna*: cuius longitudo à Calari ad fretum, quo à Corsica dirimitur est mill. 150. lat. à Gordiano promontorio (*Argentera* ad Columbarium est mill: 104: dictam putant à Sardo Herculis filio, qui primus colonos invexit: mox Iolaus à quo populi Iolaenses: deinde Ilienses, & Locrenses, Corsique insulam tenuere. quos Carthaginienses domuere: quibus primo bello Punico pulsis, Romani habuere. verum declinante Imperio Saraceni invaserunt: à quibus Pisani, & Genuenses recepe-

runt:

runt: at diffidentibus, Romanus Pontifex Aragoniæ regibus beneficiario jure dedit. Gentes parum cultæ: soli melior conditio quam Cœli; namque ut fertilis terra, ita pestilens aër est; equos alit agiles, & robustos etsi nostris minores: sylvæ multæ: hinc gens venationi dedita, & pecuariam exercet; & mira illa coriorum, & caseorum copia, quæ in Italiam, & Hispaniam devehitur. in Argenti fodinis plurima reperitur solifuga animal exiguum araneo persimile, quod per imprudentiam supersedentibus pestem creat.

Urbes paucæ & minus cultæ: caput Calaris *Cagliari* portu, & limis celebris Archiepiscopi sedes, & regii tribunalis. Chia, olim portus Herculis, Oristagnum infrequens ob aerem non sanum. Bossa ad amnem Thyrsum insulæ maximum. Algerium nova civitas populo frequens, & munita, cum sinu multarum navium capace, Caradone olim dicto. Sassaris urbs ampla amœno loco fontibus riguo, & feraci sita.

Freto duorum mill: interiacente, sequitur ad Septentrionem Corsica, minor insula, cuius long: à Sacro promontorio, *C. Corso* ad Graniacum *C. Manza* est mill. 120. Lat: à promontorio vulgo *C. Foro* ad Aleriam mill: 80. dicta olim Terapone, mox à Græcis Cyrnus à Cyrno rege, quem Herculis filium faciunt: tandem Corsica à Corsa Bubulca muliere ex Liguria: qua Duce Ligurum manus in insulam ingressa occupavit: & gētes à Duce Corsi nuncupati. Aspera montibus est, aditu que difficilis: valles tamen cultæ, oleoque, vino, & pascuis abundant: equos feroces, & venaticos canes habet miræ magnitudinis. gens laborum patientissima, sed vindictæ avidissima: quare Corso infenso, neque vivo, neque mortuo credendum, insulam post Carthaginienses, qui illam Tu-

scis

ſcis ademerunt, Romani tenuere: inclinante imperio Saraceni, qui à Genuenſibus, Duce Ademaro, & Piſanis eiecti. his vero certantibus Genuenſibus ceſſit: urbes ævo Plinii XXXIII. nunc admodum paucæ: Baſtia frequens, & Archiepiſcopatu ex Aleria, antiqua urbe, & principe translato, inſignis: Bonifacium præcipuum oppidum, ubi portus amplus & mare corallio dives: Adiacium *Aiazzo* caput nunc inſulæ, mercatu frequens, *Calui* arce, & ſaxo munitum, & portu celebre. Curia arx confragoſæ rupi impoſita in medio inſulæ, quà tranſeundum in utrumque latus eſt. Gianduicus mons in medio inſulæ, in cuius vertice planities cum lacubus Ino, & Creno ex quibus defluunt amnes Tovola, *Guelo* & Ruptavus, *Liamone* defluunt.

A Sicilia mill. 100. ab Africa 190. eſt Melita *Malta*, cuius lat. 12 mill. long. 22. plana eſt, humilis, ſaxoſa, ventiſque, & æſtui obnoxia. Borealis pars caret aquis, quibus abundat occidua; ut goſſypio, hordeo, cymino, & fructibus: ligna admodum pauca: hinc ignem ex arefactis carduis, boumque ſtercoribus ſtruunt: Pagi circa LX quibus Punica lingua, ſeu Araba. quinque habet portus in maiori ad Septentrionem nova urbs fabricata cultiſſima, & munitiſſima: inſulam D. Paulus naufragio olim nobilitavit: nunc Equites ab ea dicti Melitenſes. hi initium cepere Hieroſolymis anno 1104. primùmque Hoſpitalarii appellati, quia Noſocomio peregrinis miſtrarent: Hieroſolyma capta in Cyprum navigarunt: mox ab Imperatore Conſtantinopolitano Rhodum obtinuere, Rhodiique dicti. verum expugnata à Solimano Turcarum rege Rhodo anno 1522. poſt ſextum obſidii menſe proditione Andreæ Meralii Equitis Luſitani, in Melitam ſe receperunt à

Ca-

Carolo V. concessam . illam anno 1565. Pialis Turca obsedit: sed re infecta, discessit.

In Tusco mari insulæ minores Urgo *Gorgona* Mænaria, *Meloria* Liburno portui adversa. Capraria, seu Ægilum sylvestrium Caprarum dives. Ilua *Elba*, olim æris feracissima, quo deficiente ferrum visum: effossumque post annos 25. renascitur. eam Cosmus Medicæus à Carolo V. obtinuit, Apianis veris dominis juri cedentibus. in occidua parte Argous portus, *Porto ferrato* ad quem Iaso appulit, cũ Circen quæreret cum Argo navi. Cosmopolim extruxit Dux Etruriæ, probeque munivit. Sunt etiam Columbaria ab avibus huius nominis, quarum dives Planaria *Pianosa*. Oglasa *M. Cristo* circa Campaniam Pontia *Ponza*, & Pandataria *Palmaruola* desertæ.

Ischia olim Ænaria à statione navium Æneæ, vino, alumine, sulfure, Balneis, vasis figulinis, & oppido inexpugnabili in saxo prærupto celebris: hanc in arcem se recepit Ferdinandus, toto regno amisso, quod mox recuperavit. hanc Tiberius Neapolitanis dedit, à quibus Capreas accepit. in medio Mons est Epopeus, sub quo Typhœum iacere fabulantur. inter Ænariam, & Cumarum litus est Prochyta *Procita* humilis, & cultu agrorum, & fructibus celeberrima: sub qua unum ex Gigantibus Mimanta iacere pariter fabulantur: hæ geminæ dictæ olim Pithecusæ, quas à continenti terræ motu abscissas nonnulli tradidere; de his meminit Actius noster:

Quare Pithecusas, tu cui licet, atque superba
Dic Hyalæ, falsum te pascere monstra sub æquor.

Ex adverso Promontorii Minervæ, ubi ingentis delubri rudera conspiciuntur *La Campanella*, positæ sunt Capreæ, *Capri* oleis, domesticisque arboribus consitæ, atque aëris salubritate, ac pisca-

ta

tu nobiles: at Tiberii Cæsaris amoribus infames, cuius magnifica erecta ædificia, & Pharus ad dirigendas naves Alexandrinas senatus iussu diruta, adhuc spectantur in ruinis: duo sunt oppida, *Capri*, & *Anacapri* in sublimi vertice situm, quasi Capreæ superiores. Ad ortum Solis tres aliæ sunt insulæ Sirenusas vocarunt veteres: Virg: Sireuum scopulos desertæ incolis, at piscatu frequentes.

Iuxta Siciliæ latus hyperboreum sunt Æoliæ insulæ, quæ & Arnæ, & Hephestides appellatæ, olim septem numero: sunt hoc ævo XII. Strongyle, *Strongoli* à figura rotunda dicta: hic Æoli Ventorum regis poëtæ sedem fixere: ignem vomit, & interdum fętidum, quo una pars insulæ sterilis, altera fertilis si coleretur. Lipare *Lipara* omnium maxima à Liparo Ausonis filio nuncupata: alii à soli pinguedine dictam credunt. Gnidiorum olim Colonia: oppidum habet cum sede Episcopi, & situ, & arte munitum: abundat piscatū, alumine, bitumineque. Phœnicusa, seu palmaria *Filicur* à palmis dicta. Ericusa *Elicur* dilime, & Basilurus, *Le Formicole*. Vulcania seu Hiera, *Volcano*, quæ sub mortem Scipionis Africani repente è mari edita est: & anno 144. Non. Febr tantum ignium evomuit, ut tota Sicilia, & Calabria contremuerit. Vstica deserta, & piratarum statio. Ad Lilibæum est Ægusa *Favognana* Carthaginensiū clade, soli ubertate, Thynnorum piscatu, & portu nobilis. Sacra *Maretimo* Thymo, & apibus celebris. In Adriatico è regione Gargani montis sunt Diomedææ insulæ *L'Isole de Tremiti*: maior *S. Nicolò*, ubi Cœnobium in modum arcis conditum est, atque Abbati paret.

CAPVT XI.

De Illyrico, Pannonia, & Dacia.

SUperatis Alpib⁹ Illyricũ ingredimur dictum à Cadmi filio, sive, ut tradunt alii, à Poliphemi siculi filio: caput Scodra *Scutari* ad Drilonem amnem, quæ deleta ab Anicio Prætore, regeque Gentio cum filiis capto in provinciæ formam redactum Illyricũ est anno urbis 587. Cæterum Illyricum patet ab Arsia ad Drinum amnem, quo à Macedonia disterminatur; à Septentrione Pannonicis montibus cingitur ubi aspera est regio: à Meridie supero mari alluitur, quod maximè piscosum est, & crebris insulis, ac finibus scissum: ager fertilis, & Cœlum amœnum, & salubre: gens semper bellicosa, & equos habet præstantissimos. Sunt in Illyrico homines, qui ut Plinius narrat solo visu fascinant: iumenta authore Aristotele, bis anno pariunt, & interdum geminos: & ternos pullos. Gallinæ bis, terve ova quotidie emittunt. Olim in duas Provincias divisum, Liburniam nimirum, & Dalmatiam. Liburnia inter Istriam, & Dalmatiam, nunc continet Iaderæ Comitatum, & Croatiam: Hęc Austriacis paret; in ea urbes præcipuæ Carolostadium *Carlostat* ad amnem *Kulp.* & Segesta ad Savum *Siseck* munitissimæ contra Turcas. in ora maritima Flanaticus sinus *il Quarnero* tempestatibus, & naufragiis infamis, urbs præcipua Fanum S. Viti *Fiume*, ad amnem cognominis. Senia *Zeug* Uskokorum receptaculum, gens latrociniis nobilis, Venetis diu infesta. Iaderæ comitatus *Contado di Zara* Venetis paret: olim Liburniæ caput, a qua liburnicæ naves appellatæ. urbs est in peninsula portu, & munimento insignis:

gnis: cum à Venetis rebellasset, armis Christiani fœderis in Palæstinam proficiscentibus recuperata, reliquæ urbes *Nova*, & *Novigradi*. Dalmatia partim Venetis, partim Turcis subiecta. Venetis urbes *Sebenicam*, olim Prætorium in Scardonico sinu ad Titium amnem ad radicem montis, in cuius vertice arx est, Scardona D. Hieronymi patria nuper Turcis erepta: Tragurium, *Trau*, quæ modico Euripo à continenti separatur: Spalatum *Spalatro*, ubi Diocletiani palatium. Salona olim totius gentis navale. Castellum novum nuper etiam receptum ad Rizonium sinum *Golfo di Cattaro*. Catharo *Cattaro* egregium munimentum. Turcis vero Gabella, seu *Nerenta* Scodra in monte ad lacum sita, qui ad 130. mill. ambitu patet, & montibus cingitur: regio cirumposita ad mare excurrens Craina dicitur, quod saxis, & rupibus sit impedita: Antibarium, *Antivari*, quod Bario Apulo opponitur. Ulcinium *Dulgigno* piratis infame.

Insulas in ora Illyrica supra millenas Plinius recenset nobiliores Cherso, & Osero cũ oppidis cognominibus. olim iunctæ, nunc Venetorum opera divisæ: Absyrtides Strabonis creduntur, ubi Medea fratrem occidit. Curista *Veglia* amœna est, & fertilis: urbem habet eiusdem nominis cum portu. Arba amœna item, & vini ferax Glissa *Pago*, ubi Salinæ. Pharos *Lesina* Patria Demetrii Pharii regis Illyricorum: urbem habet cum portu satis amplo. Corcyra Melena *Cruzola* sylvis densa.

In medio Dalmatiæ Ragusium urbs Republica, & Emporio nobilis, quæ ex Epidauri ruinis crevit. Othomannis tributum pendit 14. aureorũ mill. eius ora oleis, & vitibus consita. Quidquid terrarum inter Cethium montem Danubii ripas,

& Illyricos est montes, Romani Pannonias nuncuparunt: erant autem duæ numero: Prima quæ à Cethio ad Arrabonem amnem *Rab*, secundum Danubii ripas extendebatur superior, & ripensis dicta, hæc Austria nunc est, *Stiria*, Carinthia, & Carniola, de quibus dictum superius abundè est. Inferior secunda, quæ ab Arrabone ad *Savi* ostia excurrit: huius pars, quæ inter Danubium, & Dravum Valeria aliquando dicta est à Diocletiani filia: quæ verò à Dravo ad montes vergit, & quam mediam secat Savus, Savia nuncupata fuit. Unde nomen defluxerit non constat. nonnulli, à pannis ferunt, more patrio consutis, ex quibus sibi tunicas manuleatas indigenas fecisse Dio testatur. Cæterum Pannonia secunda continet Hungariæ partem cis Danubium, Sclavoniam, & Bosniam. Pannones feroces à Romanis habiti, intactique manserunt usque ad Augusti tempora: quos tandem Tiberius perdomuit. gens Celtica genere, Græci Pæones dixere.

Dacia olim maximè patuit; nam omnem terræ tractum inter Carpathum montem, Tiram amnē *Niester*, Pontum Euxinum, superiorem Danubii ripam, & Æmum montem, Daciam veteres nūncuparunt: pressius verò Dacia à Septentrione Carpathicis montibus, & Hieraso amne, ab Oriente eodem Hieraso, & Istro, à Meridie Istro, ab Occidente verò Patisso amne. Daci Scythica gens ferox, & barbara: qui trans Istrum habitabant Daci, & Getæ: Daci, qui Germaniam versus incolebant, Getæ verò ad Hierasum. Herodotus immortales illos vocat, quia se mori minimè putabant, sed ad Deum suum *Zamolxim* transire. Gepidas dictos Iornandes putat à Gothica dictione, quod ingenio tardi essent hinc apud Comœdos mediastini, & *Servi* sæpe Getæ, & Davi nuncupati. Qui cis

Istrum

Istrum consedere vocati sunt Mœsi, sive Mysi, Triballi, Dardani Iazyges, & Scythæ Thrasenses. Ovidius, qui apud hos exulavit, ait eos fuisse truces vultu, voce feros, barba, & coma hispidos, semper ferro, & sagittis veneno illitis accinctos, & ius omne in armis posuisse. Nonnulli, ut ait Strabo, ab uxoribus abstinebant, quibusdam verò vix decem sufficiebant. Sacerdotes regibus à consiliis fuere semper, ex quo Zamolxis Pythagoræ famulus gentibus acceptissimus spopondit se Regi denunciaturum Dei voluntatem si regni collegam illum assumeret. Regibus ita obaudientes fuere, ut cum Bœrebista jussisset vino abstinere, vitesque præcidere, paruerunt illicò omnes. Dacos primus domuit Augustus, & quingenta millia cis Danubium in Mœsiam transduxit. Traianus in Provinciæ formam redegit.

CAPUT XII.

De Hungariæ Regno.

HUngaria quadratæ fermè figuræ est, cuius quatuor latera, quatuor Mundi cardines respiciunt: à Septentrione Carpathum, quo à Polonia dividitur: ab Occidente Austriā habet, & Moraviam: à Meridie Savum: ab ortu Transilvaniam, & Valachiam: eius longitudo à Patissi fonte, *Teisse*, ad Muræ, *Muer*, confluentem continet mill: 240 latitudo à Carpatho ad Savum fere par. Dividitur in Superiorem, & Inferiorem: Superior trans Danubium, Poloniæ contermina magnam antiquæ Daciæ partem, quæ ripensis dicta, continet. Inferior cis Danubium, ubi olim Pannonia inferior, quæ & Consularis, & secunda.

In regni formam sic constituta: inclinante Ro-

mano Imperio, in Daciam, & Pannonias Gothi irrupere: qui mox ab Hunnis pulsi. hi Scythica gens anno 372. in Pannonia inferiore insedere: anno 428. regem dixere Attilam, qui Numinis irati vindex innumera Europæ damna intulit. At anno 801. Carolus Magnus Imperator Hunnos delevit. Arnoldum affinem suum Austriæ, Uratislaum inferioris Moraviæ Dominum Pannoniæ secundæ principem creavit. Verum circa annum 900. rursus è Scythia Hunni erumpentes, seque reliquiis priorum coniungentes rerum iterum potiti sunt: mox erumpentes etiam Avares Daciam tenuere: ex quibus factũ Hungariæ nomen. Cum vero de Arnolfo Imperatore bene meriti essent, regnum pace firmarunt. Primus Stephanus, qui postea in divos relatus est, baptismo lustratus à Sancto Adelberto Episcopo Pragensi, regium nomen, & Coronam à Pontifice Romano obtinuit. hic tantæ religionis fuit, ut regnum Apostolicæ sedis vectigale fecerit, gentemque omnem ad Christum adduxit anno 954. D. Ladislaus Dalmatiam, & Croatiam regno adiecit: alii alias provincias, ut usque ad Euxinum patuerit Hungariæ regnum.

Cæterum Rex suffragiis creabatur: qui verò suffragii jus habebant conveniebant armati in campis Pæsto proximis ad Comitia, ubi reges, & leges constituebant: mox & primum Palatinum, qui primus à rege, & de rege ipso, si accusaretur, sententiam ferret. delectum regem Albam regalem inducebant, ubi Archiepiscopus Strigoniensis, primas regni, & perpetuus Cancellarius, eum inungebat. regnum universum cum Transilvania, quæ pars fuit Hungariæ in 60. comitatus dividitur, ex quibus ante ultimum bellum 25 Austriaco patebant, Transilvaniæ Principi 8: Turcis 27,

sed

sed longe maiores cæteris. Antiquorum regum insignia fuere quatuor ductus, totidem præcipuorum fluminum Danubii, Dravi, Savi, & Tibísci imaginem referentes.

Militiam frequentant nobiles, & Equites levis armaturæ, quos Hussaros vocant: hi Tartarorum more pugnant: arma illis sunt lancea, sagaris, sive gladius Persicus ad lævam, sub dextro femore verutum Ephippio alligatum, & tormentarius Siphunculus theca reconditus: pedites nomine Haiduci non galea, non lorica muniuntur: arma sclopus manualis, vel hasta, sagaris, & a cingulo pendens securis. Sagum villosum, seu caudam ursi, aut lupi pellem humeris iniiciunt sub mento astrictam. Cives pallio utuntur rubro, vel viridi, aut cæruleo. Nobilium vestitus admodum splendidus, mulierumque mundus exquisitissimus. Scythica omnes utuntur lingua; quoniam verò duriuscula, latinè plerumque loquuntur. Parentibus soli masculi ex asse succedunt, qui si desint hæreditas ad Fiscum devoluitur. Religio Heresum labe miserè deformata, præter Maumethi sordes, quibus etiam inquinatur: gens exterorum dominatus impatiens, & concitari facillima.

Quod ad solum attinet, nulli cedit virorum fortitudine, animalium fœcunditate, generositate vini, & metallorum varietate: lepores, cervi, phasiani, perdices non rarus plebis cibus est. Bovum capita circiter 80000. per solam Germaniam distrahuntur. Piscium nullibi in Mediterraneis maior copia, adeo fluviis, eisque maximis irriguum est. Amnes præcipui, Danubius, qui ad Posonium Hungariam ingressus illam ad Albam Græcam usque secat, ubi Ister vocari incipit. Oritur verò Danubius ingentis famæ fluvius ad iuga montis Abnobæ, in colle vix cubitos 16. eminente, in hu-

mo plana perenni è fonte lato pedes 2, qui muro clauditur longo pedes 26 Per innumeras gentes labitur, ac provincias Romanis dictas Vindeliciam, Noricum, Pannonias Danubii nomine: deinde Mæsiam, Daciam, & Scythiam factus jam Ister. LX. amnes recipit; quorum fere triginta navigabiles. Pontibus traiicitur uno, & viginti à fonte ad Viennam: infra duobus tantum. Gleba utriusque ripæ horridior, crebrisque salebris intercisa, nullum, aut valde austerum vinum gignit, usque ad Austriam: hinc optimum. Circa fontes immensa, nigraque sylva, unde materies ad naves fabricandas abunde suppetit. In Pontum vastis sex fluminibus, sive ostiis irrūpit. Primum reliquorum maxime Australe Peuces, in quo Peuce insula triquetra Rhodo æqualis: sic dicta, quod peucas, latas, nimirum, viridesque arbores in mare ferat. Secundum Naracu Stoma: Tertium Colon stoma, juxta Sarmaticam insulam. Quartum Pseudostoma, & insula Conopon: Quintum Borcon stoma, & Sextum Psilon stoma, quod cæteris languidius. Strabo, Ammianus, & Solinus septimum addunt. tantas aquas devehit ut ad 40. mill: aqua dulcis sit.

Secundus fluvius est Dravus, qui è Noricis Alpibus ortus juxta Toblium, violenter ruit: cúmque Carinthiam, Stiriam, & Sclavoniam rigavit, ultra Mursam Danubio miscetur: eius accolæ Illyrica utuntur lingua. Savus, qui tertius est, ex Alpibus Carnicis assurgit. ipsamque Hungariam ab Illyrico disiungit; multisque auctus aquis superbo alveo iuxta Albam Græcam Danubium ingreditur. Quartus sequitur Tibiscus, aliis est Tyssia. quem sibi totum vindicat superior Hungaria, sive antiqua Dacia; Sub altissimis Carpathi jugis exiguo è fonte oritur in Comitatu Maromaru-

sio,

sio. at licet exiguus tantis intra tertium lapidem augetur torrentium aquis, ut vel hic patiens navigiorum sit, lapides seu frusta salis 4000. singula libratum devehentium, pellucidusque alveo est: ubi angustiis montium eluctatus in Campestria sese effundit, turbidus fluit; maxime ubi amnes Zamosum, Bogrodium, Tarsam, Vvizzam, Sagyvam, Chrysum, Mariscum, & Tamessam recepit. his incrementis maximus, supra Savi ostium in Danubium provolvitur.

Nullus Fluviorum piscium proventu Tibiscū superat: hic Carpiones, Acipenseres, lucii, & numero & magnitudine, ac sapore insignes: tantaque copia, ut ipsis porcorum greges alantur. Sal, qui in fodinis Maromarusii comitatus eruitur per Tibiscum per totam Hungariam, & reliquas provincias invehitur. Gens quæ inter Tibiscum, & Danubium incolit, propria utitur lingua Iazygum Metanastarum reliquiæ: & etiamnum Iaz appellatur. Est etiam magnus Arrabo, qui è Stiriæ montibus ortus in Danubium ruit Sabario aucto, qui Sabariam alluit *Zombathel*: in quo Septimius Severus Imperator dictus est, & Valentinianus hybernavit. hic anno 1508. repertus est Ovidii Nasonis sepulchrum testudine, & Epitaphio adornatum. Carpathus mons à Vistulæ fontibus ortus, recta in Meridiem tendit, inque Danubium prominet, ubi Germaniam terminat: conversus vero in Ortum per Dacos, Scythicasque gentes transit versus Pontum. fodinas habet salis, æris, argenti, & auri. circa Comitatum Liptoniensem, ubi Vagi fons, altissimus est, nivisque mons dicitur.

Hungariæ urbes præcipuę in Inferiore Curta, & Sicambria dicta, quæ nunc Buda, ab Attilæ fratre cognominata. Urbem Solimanus occupavit,

anno 1526. at anno 1687. recepit summo Christiani orbis plausu Lotharingiæ Dux Carolus. in colle sita est, cum regia arce ad Ortum: in adversa Danubii ripa Pæstum est. Strigonium *Gran* Archiepiscopatus, ab Grano amne, qui ex eius adverso juxta Barcam oppidum in Danubium influit, & Novisolium *Neucasel*, validam arcem alluit. in Superiore Hũgaria Posonium, sive Pisonium à Pisone, cuius opera Tiberius Pannones subegit. *Presbourg.* Flexum Ptolemæi putant, quod ibi flectatur Danubius, & multas insulas facit quarum præcipua *Scuta*: in cuius angusto Matthias I. Comaram Castrum egregie munivit anno 1474. deinde Ferdinãdus trigonam munitionem addidit. Alba regalis, Arrabo, *Rab Giavarino* munitissimum oppidum, Vesprinum, Quinque Ecclesiæ *Funfkirchen*, Colossa, Archiepiscopatus *Colotza*, Sigethum valida munitio, & Mursa *Esseeb* ad Davum cum ponte celeberrimo a Turcis extructo. In Superiore Cassovia metropolis, & culta, sedes rebelliũ, à Cesarianis recepta anno 1685. Zatracia satis munita, & Tocaia, cuius vina generosissima. non longe Tarsa amnis: in cuius fonte aqua ferri soleã intra horas 24. cõsumit. Sũt alii fontes, quorum unius aqua lapidescit instar pumicis, alterius hyeme fluit, æstate congelascit. Tertius lethalis est animantibus ob aconiti copiam. Est & alius, qui crescente Luna augetur, deficiente minuitur: in interlunio omnino perit. Vinudria nunc Agria, cum Erla arce. Varadinum amplissima civitas, cum arce munita, in qua conditus Ladislaus rex, cuius frater Georgius loci Episcopus fuit. Ganadium, *Conod*, *Temesuar*, *Eperies*, *Nitria*, *Filech* ubi fodinæ, Vaccia, Segedinum, & *Zolnoch*. Hungariæ pars inter Savum, & Dravum *Schiauonia* à Sclavis populis dicta, metropolis Possega, extrema verò

pars

pars ad Danubium circa Sirmium, usque Semendriam Rascia dicta est. metropolis Alba Græca, sive Taurunum *Belgrado*: ostio Savi imminet: cuius situs, agri ubertas, & aspectus gratissimus est. eam frustra alias tentatam Solimanus occupavit anno 1520. recepit Bavariæ Dux anno 1688. at summo omnium dolore amissa superiore anno. tantum discordia inter Christianos principes potest. non longe à Savo est Sirmium, in quo Probus Cæsar natus: Claudius post profligatos Gothos fato concessit. Constantius Concilium habuit, Illyrici præfecti, post ea Exarchi sedes.

CAPUT XIII.

De Transilvania, Valacchia, Moldavia, & Scythia Istriana.

EA Daciæ pars, quę mediterranea ad Carpathum vergit circa Marisium amnem Transilvania est appellata. hic olim sui reges, quorum ultimũ Decebalum Traianus vicit. Metropolis Alba Iulia ad Marisium, ubi hic Auretam *Armas* excipit. olim dicta Zarmis Decebali regia: quo victo, Traianus urbe, & thesauris sub Sargerię amne reconditis potitus. dicta mox Colonia Ulpia, Traiana, Augusta, Dacia: & à D. Iulia Aurelii pii matre Iulia. in qua sedes Isabellæ Hungariæ Reginæ. Trãsilvaniam habitant Ciculi, quos Siculos vocant, Hungari, Teutones, Saxones, qui regnante D. Stephano eam Hungariæ partem occuparunt. Degunt etiam Valachi exleges: singuli suo utuntur idiomate, & Hæresi addicti suæ præter 30 mill: Catholicorum Græci ritus. Paruit olim regio Hungariæ regibus, qui præfectum mittebant dictum Sarmatica voce Valvodam, à C. verò annis

defcivere Principis titulo ufurpato,factaque Turchorum vectigalis: at nunc iterum ab Auftriacis recepta eft, fufis ingenti clade ad Dravum Turcis.Lotharingio Duce, fluvii præcipui Marifius,& Alauta,qui fontem in Carpatho habet, & in Danubium fupra Nicopolim influit.Solum uber,& pecoribus abundans,& auri,argentique dives.reliquæ urbes funt.Corona.*Cronftat* arce,academia, & bibliotheca infignis,& Græcorum negotiatione.tria habet tribus in vallibus fuburbia, quorum unum Bulgari, alterum Hungari, tertium Saxones incolunt. Cibinium *Hermenftat*, urbs populofa,& ampla duplici muro, & foffis munita. Claudiopolis *Claufemburg* in plano fita, & fplendida urbs. *Megies* Gritti clade infignis.

Ceterum Ciculia pars Daciæ ad Carpathum fita,in reipublicæ formam conftituta, quæ feptem pagis,feu regionibus conflatur:nulli fubeft: fingulæ verum familiæ dant bovem Vaivodæ recens electo,vel vita functo,vel nova prole aucto, conventus gentis in oppido *Neumarck*. durum genus bello natum,intonfa barba & promiffo capillitio in prima acie dimicat:nobiles omnes,etfi gregibus præfint : Hebræorum more fcribunt à dextra in finiftram.

Valachia pars ripenfis Daciæ, fita inter Tranfilvaniam,Moldaviam,& Iftrum: regio immenfis fylvis obfita,præruptifque montibus afpera: habet tamen fertiliffimas valles, & pafcuis letiffimas: ut hinc armenta per Hungariam, & Poloniam mittantur, & rei pecuariæ uber annona Conftantinopolim fecundo Iftro devehatur.gens originem trahit a XXX. hominum millibus,quos huc Traianus,Getis debellatis,mifit,ut terram colerent,& neceffaria fuppeterent legionibus, quæ contra Sarmatas, & Scythas hic ftationem habe-

bant.

bant. Suo paret nunc Principi, quem Vaivodam dicunt, & Bogdans, Latinè Dei donum, atque ob id Valachiā Turcæ Bogdoniā vocant. pendet hic quotannis Othomānis 120. mille florenos. Incolæ Pastores fere omnes, ac rustici, at bellicosi, dubiæ fidei, & ad res novas propensi: vino supra morem indulgent: mulieres in mensis primæ assident. Urbes præcipuæ Dombroviza ad amnem cognominis, Tergoviska caput gentis, & Vaivodæ sedes, Braskovia episcopatu insignis, ad amnem eiusdem nominis, sita ad montes: & Bralovium *Braillocuc* ad Danubiū.

Moldavia inter Transilvaniam, Valachiam, Tiram amnem *Niester*, quo à Podolia dirimitur, Danubium & Scythiam Istrianam sita jacet, olim Dacia Alpestris. Dicitur Moldavia ab amne Multavo *Moldava*. olim etiam Valachia cisalpina ab incisione Hæmi montis: qui Istro interruptus iterum hic assurgit, inque Carpathum tendit. Solum est uber, nisi quod Frumentum nigrius gignat. gens Græci ritus, & omnes Boëri, nimirum nobiles bello addicti, vel Agricolæ, qui rura colant, aut opifices, qui metallis eruendis vacant. Equos habet generosissimos, ut & Vallachia. Nulli hic Causidici: lites omnes, vel amici dirimunt, vel ipse Vaivoda. felices nimium nisi inter Turcas, & Polonos positi essent à quibus misere divexantur. utraque hæc provincia modo Hungaris, modo Polonis stipendiaria fuit: mansitque hæc usque ad annum 1611. quo Othomannus Constantinum exauthorauit: & Stephanum regē dixit. hic statim bello à Polonis petitus, dum sibi fuga consulit urbem *Tas* incendit. nunc Turcis pendet 58. mille aureos in singulos annos. Vaivodæ liberi succedunt etiam nothi, sed gentis suffragio electum in possessionem Turcus mittit iuramen-

to præstito (ut Valachus, & Transilvanus) traditione vexilli, gladii, & militaris clavæ. Urbis caput *Ci ukau* Vaivodæ sedes ad Sternum amnem. ad Danubium *Romani Vvasar, Bralla, Gallatz*, intus *Romani Vvivar*. Herasus *Pruth* provinciam rigat.

Quæ superest Tiram inter, & Istri Ostia ad Euxinum Scythia Istriana, nunc Bessarabia, & *Budziack*. Tartari eam incolunt præcopenses genere: & Turco parent. hic olim Getarum solitudo: qui cum Dacis contra Romanos ducenta olim millia duxarunt. Darius in hos movens siti cum toto exercitu pericliratus est. regio campestris est & aqua carens: sunt tamen duo lacus ampli, & piscosi arces in ora maritima à Turcis munitæ ab anno 1485. sunt kilia, olim Licostomum, ad ostiũ Boreum Danubii: *Tekhin* ad Tiram in medio *Mõcastro*. olim Henonassa. ad lacum Vidonum ab Ovidio hic exule, ut ferunt, appellatum, ubi sedes Præfecti. & ad ostium Niester *Bielograd*.

CAPUT XIV.

De Bosna, Servia, & Bulgaria.

Bosna antiquæ Pannoniæ pars inter Croatiam, Illyricos montes, & Savum amnem jacet, Serviæ contermina, cuius olim Principes Duces S. Sabæ fuerunt etiam appellati, Despotæ, & reges Illyrici, ultimus Stephanus Bosnæ, Rasciæ, & Serviæ despota, qui patrem regno exuerat, a Maumethe II. corio, & regno exutus anno 1472. gentes Bessi, Bulgariæ populi, qui circa hęc loca cõsedere ad amnem Bosnam, unde Bosnæ nomen. provinciæ caput Iaitza in edito colle sita, arce inaccessibili, inter amnes plenam, & Vaesiam, ad quos etiam *Bagnaluca* Præfecti sedes, præcipua

nunc

nunc urbs *Seraglio* ad Bosnam amnem regio mõtibus aspera, rigua tamen vallibus, & fodinis dives. armentis etiam, & ovibus abundat: quæ hic occisa nullius saporis sunt: at si circa Athesim in Italia pascua gustaverint optima: idcirco à Venetis innumera in Italiam educuntur. est etiam ad Savum *Gradisca* Servicium olim, munita.

Servia, quæ olim Superior Mœsia, Daciæ pars inter Bosnam, Danubium, Bulgariam, & Hæmum montem posita est, Cereris horreum appellata. populi olim celebres Dardani, & Triballi ad Hæmum, Mœsi ad Danubium. Triballi solo visu fascinasse, & occidisse quos iratis oculis aspexissét, refert Plinius. Soli ubertas maxima ut Thraciæ universæ frumentum, carnes, cæræ vim multam, lanæ, coriorum, & caseorum omnis generis suppeditet. Urbes præcipuæ *Vivar* ad Savum, quà excipit *Drivo* amnem ab Hæmo ortum, ad quem *Ocach*, serviæ Præfecti sedes, & Priscena D. Iustiniani patria. ad amnem Ibarem qui in Moravam influit. *Novibazar*. ad Nissavam amnem terræ limitem Nessus *Nissa*. ad Danubium Viminacium, *Vidin*, & Semendria, olim Singidunum, vastata à Turcis anno 1439, sedes olim despotarum Serviæ, quorum primus Lazarus Balco ab Hungariæ regibus hanc dignitatem obtinuit: cuius posteri Lazari, & Bulqui appellati, usque ad Christinam, quæ Stephano Bosnæ nupsit. Zeverinum, iuxta quod vestigia pontis à Traiano extructi visuntur, pons ex marmore factus; pilæque ex quadro lapide, quarum altitudo 150. pedum, præter fundamenta, lat. 60 pedes continet, distantque sese inter pedes 170; & fornicibus coniunctę: ingens sanè architecturæ miraculum: nec facile captu, quo pacto in tanta gurgitum altitudine, in fluvio tam præcipiti, feroci, lato, vorticoso, quique alio derivari

vari non potest, potuerint artifices in limoso fluvii solo tam ingentia molium fundamenta stabilire: Sed quid non præstitit Romana potentia? Adrianus metu, ne Barbari Danubium traiicerent everti jussit. Sequitur Mœsia inferior, quæ Bulgaria nunc dicitur: interque Danubium, & Hæmum montem ad Pontum usque excurrit. nomen à Bulga amne Scytharum, ex quo in Mœsiam irrupere barbari, damnaque innumera Christianis intulere. tandem Trebellio rege Theodosiæ Imperatricis opera emolliti, ad Christi fidem venere anno 970: ast anno 1396: quando ad Hungariam pertinebat, Turcæ occuparunt. incolæ fere omnes Christiani, sed adeo rudes, ut præter nomina, quæ sibi Christiano ritu imponunt, & ieiunia, quæ observant, nihil à Turcis differant. Urbs præcipua Sophia, ubi sedes Beglierbegi Rumeliæ, posita ad Iscum amnem, qui in Danubium juxta Nicopolim influit civitas ampla, & dives, mercatuque nobilis: per ipsam transeunt quotquot ex Hungaria Venetiis illyrico Constantinopolim tendunt. in planitie sita ubi supra 360. pagi Christianorum: urbs condita à Iustiniano, atque Archiepiscopalis facta, crevitque ex ruinis antiquæ Sardicæ, ubi olim concilium celebratum: de ea in Itiner:

Ocyus ad Sophiam celebrem properavimus urbem:
Dimidium nostræ nempe erat illa viæ.

Nicopolis à Traiano condita post victum Decebalum. Axiopolis, *Silistria*, ad oram ponti Tomi *Tomisuar*, eius olim Antistes Teotimus, cuius meminit D. Hieronymus in Catalogo virorum illustrium: in qua & Ovidius relegatus ab Augusto. non longe olim Istropolis urbs clarissima *Anopoli*, aliis est *Flotz*; aliis verò *Galatz* ultra Istrum. Varna, *Varne*, ad flumen cognominis, notissimum

clade Christianorum sub Uladislao rege Hungariæ anno MCDXLIV. urbs est Archiep: ad orã Euxini maris portu satis commoda.

CAPUT XV.

De Græcia antiqua.

EX Italia, traiecto Adriaci sinu, in Græciam descenditur: è Mœsia verò, Hæmo superato, in eandem pervenitur. Hæc autem illa est, cuius si veterem faciem aspexeris, nihil unquam pulchrius, nihil superbius habuit Orbis terrarum. Si præsentem vultum intuearis, nihil deformius, abiectius nihil est. Illa olim literarum omnium, & armorum palestra toto Orbe celeberrima, in qua omne eruditionis genus, ingenuæque artes ex Ægypto advectæ, mirificè floruere: atque in tantam magnitudinem excrevere, ut diffusis, exũdanti veluti è fonte, rivulis, in reliquas Orbis partes pervenerint. Accepit primò Italia, ex qua cum Romano Imperio in reliquam Europam, & Africam delatæ sunt. in Asiam victrix ipsa Macedonum armis invexit: inque ipsam Ægyptum, ex qua desumpserat, restituit cultiores. Illa summorum virorum altrix, atque ingeniorum fuit: qui primi gentium sapientes, ac Philosophi appellati: primi Rhetores, ac Poëtę: quorum Homerus scriptorum omnium, si divinos excipias, primus fuit. Armorum tanta potentia, ut nulla, nisi Romana unquam maior extiterit. Populi cultissimi, ac florentissimi. urbes amplissimæ, atque elegantissimæ: regna, respublicæ antiquissima, ac potentissima. Tellus adeo ferax, & culta, ut ars cum Natura certare visa sit, utra maior videretur. Montes, fluvii, fontes, sylvæ, qua Musarum domi-

ciliis,quà Deorum delubris,quà locorum opportunitate,ac situ amœnissima æquè, ac superbissima. Hæc puberis Græciæ facies,erat:at nunc senescentis,informis: tellus inculta, & penè deserta, urbes fere nullæ,regna,Respublicę,libertas,quam tantopere Græcia affectavit, nulla: artes, literæ Disciplinæ ita interiere,ut ne vestigium quidem relictum sit, ut merito in Græciæ sinu adolevisse barbariem doleamus. Verùm quicumque vetulæ nostræ vultus sit,illam deosculemur, ac vetustam imaginem veneremur; ne ingrati animi arguamur:referamusque illi saltem miseratione grates. De Græcia meminit Virgilius uno versu, qui ad rem mire facit Æn: 1.

Dardanus, & versis lugeret Græcia fatis.

Græciæ termini sunt ad Septentrionem Æmus mons,ab Occasu Drilo amnis,Adriaticum, & Ionium mare: à Meridie Creticum; ad Orientem Ægæum, & Strymon amnis,sive Pangæus mons, quo à Thracia separatur. Longitudo à Tænaro Peloponnesi promontorio,ad Æmum juxta Strymonis fontem est. mill: 490 latitudo inter Sunium Atticæ promontorium usque ad ultimos Acrocerauníos ad Adriaticum sinum est mil: 390. Situs cœli est inter Parallelum 34. cum dimidio, & 43. inter Meridianum verò 44. & 51.

Græcia incolis *Hellas* dicta: ipsi vero *Hellines*. Gentium author Deucalion, qui in Thessalia regnabat, cum circa annum ante Christum 1709. tertium contigit diluvium. Huius duo filii Hellen, & Amphictyon: hic pulso Cranao Athenis regnavit. Hellen autem, à quo Græcia nomen sortita, tres ex Orseide liberos habuit Æolum, Dorum,& Xuthum patrem Iovis: ex his orti Æoles,Dores,& Iones. Attici se indigenas gloriabãtur, Linguæ duæ tantum dialecti fuerunt Dorica,

& At-

& Attica, ex quarum corruptela ortæ Æolica, & Ionica. Cæterum Hellas, seù mera Græcia, initio appellata ea pars, quę inter Thessaliam, Epirum, & Peloponnesum est. mox ipsa etiam Peloponnesus accessit: Deinde Thessalia, & Epirus: mox Macedonia, & insulæ Ægæi ad Græciam appositæ cum Creta, tandem Thracia. Verum non hic Græciæ finis stetit; nam Orientalis Italiæ pars cum Sicilia Græcia nuncupata fuit. Græcia item Asiatica Occidentalis minoris Asiæ pars vocitata. Partes igitur Græciæ sunt Hellas, Peloponnesus, quæ in unam provinciam coaluere, & à Romanis dicta Achaia, Thessalia, Epirus, Macedonia, Creta, & Insulæ Eubœa nimirum, & Cyclades.

In Græcia, in qua, ut ait Pausanias, nullum sine nomine saxum: omnia enim vel Historiis, vel fabulis insignita, antiquissima Europæ regna fuere. Primum fundavit Ægyalus in Peloponneso circa annum MM.CLXIV. ante natum Christum. Ægyalia dicta, reges successere numero XXVI. Secundus fertur Europs, ex quo, ut notat Furnerius, fortasse, Europa nomen obtinuit. Decimusnonus fuit Sicyon, à quo urbs regni caput non longe à sinu Corinthiaco Sicyon, regio Sicyonia, & regnum Sicyoniorum appellatum. Stetit autem per M. annos usque ad Zeuxippum, quo mortuo, cum per aliquot annos Sacerdotes rempublicam administrassent, Agamemnon rex Argivorũ Mycenæorum regnum occupavit. Secundum fuit Argivorum. cuius Author Inachus Phoronei pater. regia Argis in eodem Peloponneso, institutum anno ante Christum MDCCCLVIII. Phoroneus primus homines per agros sparsos oppidis, & legibus munivit. eodem tempore in Attica regnavit Eleusine: Thebis verò Ogyges, cuius tempore secundum diluvium accidit, anno ante Christum MDCCXCV.

MDCCXCV. post Noëmiticum DXXXII, ante Deucalioneum CCXLVIII. Perseus XV. rex anno DXLVI. post fundatum ab Inacho regnum, sedem in Mycenas à se ædificatas transtulit, ubi Persei posteri per annos CCIX. regnarunt.

Tertium positum est Athenis circa annum ante Christũ 1558. author Cecrops vir Ægyptius, cui successere reges num: XVII. ultimus Codrus Patriæ amantissimus, qui ex oraculi sorte ob civium salutem occubuit anno positi imperii 487. Secuti mox Archontes, seu Prætores perpetui num: XIII. qui annos tenuerunt 316. Deinde 7. Decennales: Demum annui. Fuere præterea in Peloponneso duo alia regna Corinthiacũ, & Lacedæmoniũ ab Aristomachi filiis, qui Heraclidæ dicti, quod ab Hercule essent oriundi. Hi cum in Achæos, & Iones moverent ædificata ad Naupactum classe, jussi sunt ab Oraculo Ducem adhibere Trioculum: cumque in quondam luscum incidessent mulo insidentem, cui Oxilo nomen, eo Duce Achæos Pelopidas ex Agamemnonis posteris Argis, & Lacedæmone pepulerunt anno ante Christum 1014. Temeni Heraclidæ Argos obvenit, Cresphonti Messenia, Aristomedi liberis Laconia. verum duos post annos Corinthiacum, & Lacedæmonium regnum posuerunt. Primum stetit usque ad Periandi obitum per annos 518. partim sub regibus, partim sub Prytanibus. Lacedæmonium desiit in Agesipolide, & Licurgo circa annum primum Olympiadis 140. anno nimirum ante Christum 215. cum permansisset annis 889.

Fuit item celebertima Achæorum Respublica, quæ in eadem Peloponneso ortum habuit anno ante Christum 281. regique cœpta uno Scriba, & duobus Prætoribus. mox multis in unum Reipublicæ corpus, quà collectis, quà vi coactis urbibus

bus totius Græciæ potentissima facta est. Cum verò, ademptis mœnibus, sibi uniri Lacedæmonios vellent, Romani horum querelis permoti, Legatos miserunt, qui Lacedæmonem, Corinthum, Argos, Heracleas, & Orchomenias Arcadas à totius Reipublicæ corpore divelli juberent: cum vero renuissent, bellum denunciatum anno urbis conditæ 607. Et primum Prætore Metello duobus præliis ad Termopylas, & in Phocide superati sunt. Mox à Mummio Consule in deditionem Achaia universa accepta est. Corinthus Imperii caput incensa anno urbis 608. ante Christum 146. sublatoque Græciæ concilio, tributoque imposito, decretum, ut quotannis Roma mitteretur prætor iuris dicundi caussa. ex quo universa Græcia Achaia dici cœpit.

Celebre insuper fuit Epiri regnum fundatum à Neoptolemo Achillis filio, post Troiam captam pluresque reges habuit inter quos enituit Pyrrhus Alexandro tum audacia, tum strenuitate simillimus, qui Siciliam, Italiam, Macedoniam, Peloponnesum victoriis peragravit: Argis pugnans à Muliere occisus, quæ tegulam in eius caput proiecit anno ante Christum 271. Huius de Macedonia devicta extitit in Templo Dodonæo anathema:

Quæ dites Asiæ potuère evertere terras,
Et tibi mancipii, Græcia, ferre iugum,
Nunc Iovis in templo pendent affixa columnis
Tetrica devictæ Scuta Macedoniæ.

At omnium celeberrimum Macedonum extitit, cuius author Caranus Heraclida Argivus frater Phidonis, hic valida manu ex Peloponneso collecta in Macedoniam irrupit, subactaque regnum auspicatus est. Secuti reges XL. stetitque Imperium annis 647. Alexander Philippi filius

Asiam,

Asiam, Syriam, Ægyptum, Iberiam, Albaniam, Taurum, Caucasum, Scythas, Armeniam, Bactrianam, Mediam, Persiam, Indiam, regionesque quàplurimas fulguris instar peragravit. ultimus regum fuit Perseus, qui anno urbis conditæ 580. captus à Paulo Æmilio, totaque Macedonia ad Romanos transiit, ad quos iam Græcia, & Epirus accesserant. Cepit autem crescere Macedonum res Phylippo Amyntæ filio Alexandri genitore, ruere vero Philippo ultimo huius nominis Persei patre; ut Sybillino oraculo prædictum fuerat.

Gens Macedo, Argeadum sceptro quæ stulta superbis,
Et lucrum, & damnum veniet tibi rege Philippo.
Ille prior, reges populis, atque urbibus amplis
Præficiet: priscum extremus delebit honorem,
Hesperio simul, atque Eoo à milite victus.

CAPUT XVI.

De Macedonia veteri & nova, deque Albania.

Romani universam Græciam in duas provincias divisere Macedoniam, & Achaiam. Prima ipsam Macedoniam, Epirum, & Thessaliam complectebatur. Secunda Græciam proprie dictam Peloponnesum, & adiacentes insulas. Macedonia habet ab Occidente Adriaticum, & Scordicos montes, quibus ab Illyrico separatur, ad Septentrionem Æmum. ab Oriente Ægæum, & Thraciã: à Meridie Epirum mediis Acroceraunis, & Thessaliam, à qua Pindi iugis discluditur. dictam Macedoniã à Deucalionis nepote Macedone Solino placet: aliis verò à Mygdonia regione appellatam censent. antea ab Æmathio rege una ipsius regio, mox tota Macedonia Æmathia vocata fuit. Tellus amplissima, & 150. olim populis clara, ut ait

Pli-

Plinius. Horum, qui notiores fuere Taulantii ad Adriaticum sinum, quorum oppida Epidamnus, quod nomen cum mali ominis visum fuisset Dyrrhachium dixerunt. quam urbem exilii tempore amicam expertus Cicero. *Durazzo* vulgo appellatur: Archiep: ubi dominati sunt Carlovitzii ex Francorum genere Dyrrachini Principes. Apollonia, *Piergo*, ad quam missus Octavius Cæsar, ut Græcas literas addisceret. Aulon *Valona* sinus multarum navium capax Hebræis habitata: lana, & vitibus clara: hinc Matt lib. 13.

Nobilis, & lanis, & felix vitibus Aulon.

Elymiotæ, quorum urbes Elyma *Canina*, & Bullis; horum regio dicta est Pelasgonia. Orestis regio Epiro proxima, cuius oppidum Grytone. Dassaretæ, quorum oppida Lycnidos ad lacum eiusdem nominis quæ postea appellata Iustiniana prima: nunc *Ocrida*, Turcis verò *Giustandil* Archiep: & Evia. Æmathia: oppida Pella; *Zuchrin*, aliis *Janiza* Philippi, & Alexandri natalibus clarissima, ubi quotidie marmora, & regiarum ædium fundamenta effodiuntur: Ægæa, ubi Regum olim sepulchra vulgò *Vodina*. non longe in Axum Chidorus influit, qui ab exercitu Xerxis potante defecisse legitur. Idomena, Scydra, Eurovus, Tyrissa. Sequitur Pieria regio Musarum parens, cuius urbes sunt Dion, ad Sinum Thermaicum *Stadia*, olim statuarum multitudine celebris. non longe Pimpla mons, ad cuius radices fons Musis sacer, ad quem Thraces mulieres Orpheum lacerasse dicitur. XX. autem hinc stadio ad Pierium montem collecta membra à Musis reposita in urna super columnam. Phylace, Pynda, ubi Olympias Alexandri mater venit in manus Casſādri: in campos urbi proximos Perseus ingenti pugna à Paulò Æmilio superatus, non longe Methone in cuius obsi-

obsidione Philippus altero oculo mulctatus, sagitta ictus ab Astere oppidano emissa cum nominibus inscriptis Asteris, & Philippi. Mygdanes, regioque Mygdonia: oppida Antigonia, *Coiegna* Physcæ, Carrhabia, Lætæ Terpilus. Paraxis regio; oppida, Antigone, Peilene, Cassandria a Cassandra Priami filia dicta, olim Episc: Torone à qua Toronianus sinus, Chaldica regio, ubi Augæa, Singus, à qua Singiticus sinus *Golfo della Contessa*. Acanthus quondam opibus, & Authoritate pollens *Erisso*. Supra est Amphaxitis regio: urbes Stagira Aristotelis cunis celeberrima *Libanova*: Thessalonica *Salonichi*, olim Therme, quæ ornatu, & magnitudine aucta Thessalonice in gratiam uxoris Cassandri dicta est: vel ut aliis placet: quia ad eum locum Philippus Thessalos vicit. Hoc ævo tota Græcia nobilissima, ampla, Archiep: & Emporio dives. illã Andronicus Palçologus Venetis vendidit, quibus erepta ab Amurathe II. Ad Occasum sunt Bisaltæ, quorum oppida Ossa, Euporia, Calliteræ. Edonii, quorum Berga, Scotusa, Amphipolis, Atheniensium colonia, sic dicta, quod illam Strymon ambiat, olim populi frequentia, & opibus charissima, ad mare fuit Eione eius navale. nunc Turcis *Emboli*, Græcis vero *Cristopoli*. Philippi, quã urbem Philippus Amyntæ filius suo nomine appellavit, & munivit, tũ quia ad gerendum in Thraces bellum aptissima, proximaque faucibus Pangæi montis, quibus iter in Thraciam, tum quia ibi auri, & argenti fodinæ erant, ex quibus quotannis M. talenta conficiebantur. Aristoteles ait huius auri ramenta deiecta crescere, atque aurum manifesto gigni Extant adhuc rudera ingentis muri, quo Macedonia, à Thracia dividebatur. Urbs *Filippo* Archiep. non longe campi Philippi, ubi primum inter Cæsarem, & Pompeium pugnatum.

tum.mox inter Octavium, & Brutum. atque hinc Poëta:

Romanas acies iterum videre Philippi.

ad mare est Oesyme, quæ nunc *Cavalla* dicitur. Ad Septentrionem Orbeli ad Orbelum montem, qui Æmi pars, oppidum Guariscus. Siatici, oppida Heraclea, *Chesia*, Paræcopolis, Tristolus: ad Æmum etiam Pelagones, quorum Stobi *Starachino* Episcop: populi Stonenses. Lyncistæ, quorum Heraclea, *Xevosna* Pæonia regio, ubi Iorum *Novigrad.* & Alorus, Plinio Olorus *Dianòro.* Almopi, oppida Europas ad Axium. Albanopolis Drivoli amni imposita à Turcis excisa: ex cuius ruinis crevit Croia olim Antigonia Regia Alexandri Castrioti vulgò Scandabergi qui toties Othomannos irrisit, multisque cladibus affecit. Sequuntur Æstræi, quorum Æstræum. & tandem Eordei: oppida Daulio *Fladasagni*, Dibolia Scampis *Ulagrada*, aliis adhuc *Scampi*.

Macedonia, inclinante Imperio, primum in duas partes secta, quarum Orientalis Macedoniæ nomen retinuit, Occidentalis Albania appellata: quam dura gens Scythicæ originis occupavit. Lingua ex Græca, Slavica, & Turcica mixta. homines statura proceri, animis magni. Equites tota Europa celebres, quos Turcæ Arnottos vocant. Sunt hic etiam glauca oculorum acie viri, à pueritia statim cani, & qui noctu plusquam interdiu vident. In hanc provinciam Turcæ irrupere circa annum 1440 cum Comneni Dyrrachium, Aulonem, reliquaque circum oppida, Castrioti verò Croiam, Albanopolim, & reliqua ad Septentrionem tenebant. Præfectus Turcicus Aulone residebat.

Macedonia in tres partes insuper divisa, Thraciæ proxima *Iamboli*, Præfectus Oesymæ ius di-

cit,

cit,quæ ad Thessaliam vergit *Camenolitari.* Media Macedonia caput Thessalonica Præfecti sedes.

CAPUT XVII.

De Epiro, & Thessalia veteri, & nova.

EPirus iuxtà Ionium mare est inter Albaniam Macedoniæ partem,à qua Acrocerauniis dividitur & Græciam proprie dictam, à qua Acheloo disiungitur: ad Ortum habet Pindum, & Thessaliam: ab Occidente prædicto Ionio alluitur. Epirus terram solidam sonat.olim Molossia appellata:mox Chaonia à Chaone Heleni fratre.olim urbibus, ac populis frequens. Paulus Æmilius ob crebras gentis defectiones 70. urbes evertit: ex quibus CL. millia mancipiorum collegit.Olim in maritimis habitarunt Chaones,quorum Oricum portus à Colchis conditum, *Orco*, cuius terebinthus laudatissima:hinc Poëta.

Inclusum buxo,aut Oricia terebintho.

Panormus item,& Onchismus *S.Quaranto* portu insignes;Antigonia,& Elæus *Donca.*Sequuntur Thesprotii:oppida Buthrotum *Butrintò* portu, & munitione nobilis, ubi Medea Oetæ regis filia à Iasone sepulta est. Heleni regia, ut ait Ovid, Met.13.

Regnataque Vati

Buthrotos Phrygio,simulataque Troia tenetur.

fuit & Pyrrhi regia.Supra fuit Cassiope regio; oppidum Cassiope *Ioannina* : infra verò Almene regio,ubi Torone,*Parga*,quæ à Venetis tenetur.fuit etiam ad Cocytum amnem Cichyrus, ubi Theseus, & Pyrithous in vincula coniecti à Thesprotiorum rege, cuius uxorem Proserpinam rapere tentaverant. Pandosia item ad Acherontem. Nicopo-

copolis *Prèvesa* ab Augusto condita ob victoriam de Antonio,& Cleopatra.hic Paulus hiemavit,& epistolam ad Titum scripsit ad Ambrosium sinum sedet. hoc autem nihil in Epiro mirabilius: fauces non maiores VI. stadiis, ambitus est 300.olim insignes in eo portus, nunc oblimes, urbesque sensim à litore recedunt. in angulo ad Arachthi ripam Ambracia *Larta*; & sinus *Golfo di Larta*, Pyrrhi olim regia. in Mediterraneis Amphilochii, ubi Argos Amphilochium ab Alchmæone conditum. Dolopes, Molossi, quorùm Dodona à fluvio, & fonte dicta. iuxtà fuit sylva, & Iovis templum, ubi quercus fatidica: erat & Iovis fons, quo extinctæ faces accendebantur, accensæ verò extinguebantur. *Dodonæum æs*, proverbium de homine nimiæ loquacitatis, suptum à pelvi ærea Dedonæ in columna sublimi, quam flagellum in manu pueri in altera columna proximæ vento agitatum sæpe percutiebat, fiebatque tinnitus importùnus. Cassiopæi, ubi *Delvino* sedes Turcici præfecti. Dryopes, Perrhæbi, Athamanes, aliique. Ad Meridiem in altera Ambracii ora usque ad Acheloum fuit Acarnania regio,& Acarnanes, *il despotato d'Acarnania*. quorum Actium *Capo figalo*, ubi templum Apollinis Actii, nimirum litoralis. hic Augustus Antonium vicit & Actiacus dictus. Ovid. Fast. I.

Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades.

Leucas *S. Maura*, olim in Peninsula antequam incolarum opera isthmus abscinderetur. à Venetis una cum Nicopoli capta anno 1685. Ad Leucadem petra fuit candida, ex qua peninsulæ nomen: ab hac præcipites se dabant mulieres in amore parum felices. Inclinante Imperio, in Epiro regnarunt per annos CC. Tocchi, qui se à Totila

ottos dicebant, quorum ultimus Leonardus à Turcis superatus est.

Epirus Montana, & nemorosa; ora fertilis, & culta, & portibus commoda: alit Equas egregias, quę Epiroticæ dictæ: boves item, & magnos canes: olim divisa in Barbaram, & Græcam, nunc cum ipsa Græcia barbarie obsita: in duas provincias à Turcis dividitur: suntque *Chimera, & Larta.*

Thessalia uber planities tria stadiorum millia complectens, quam in amphitheatri formam 34. montes cingunt: horum celebriores Pindus, Pierius, Olympus, Ossa, quibus ita ab Epiro ab Occidẽte, à Macedonia à Septentrione, à Græcia à Meridie (ab Ortu Ægæo alluitur) vallatur, ut expediti vix callem inveniant. Maris ora edetior, quã reliqui campi. In ea olim LXXV. urbes numeratæ. Populi hi notissimi, Thessali propriè dicti, Estiotæ, Pelasgi, Magnesii, Phthiotæ. In Thessalia propriè dicta oppida Hypata ad radices Oetæ, Sosthenes *Stiamizapo*, & Cypera. In Estiotide Gomphi, nomen adhuc retinens, Phestus *Oista* Tricca, *Tricala* Episcop: cuius olim præsul Heliodorus, qui scripsit Æthiopica, quæ cum in ignem proicere nollet gradu deiectus à Concilio. Ætinium, Pharsalus, & Campi Pharsalici. In Pelasgia Pythæum, Atrax, *Voidanar*, cuius meminit Propertius.

Et dicam, Atraceis licet hæc considat in oris.

In Magnesia Iolcus, *Iaco*, Melibæa iuxta Bœbeidem lacum patria Philoctetæ, purpura nobilis: quare Poëta. Æne: V.

Purpura Meandro duplici Melibœa cucurrit.

In Phthiotide Phthia Achillis patria: cuius idem meminit lib. 1.

Cum domus Ascaraci Phthiam, claresque Mycenas
Servitio premet, & victis dominabitur Argis.

huius vites celebratæ apud eundem fuere. Thebæ

Thes-

Thessalicæ *Ziton*, olim Episcop: nunc Archiep. apud has Amphiaraus vates pugnās, subito terræ hiatu cum curru absorptus est. hinc Prop. lib. 2.

Non non Amphiaraeæ tibi fata quadrigæ.

Echinus, Larissa, pensilis dicta ad Maliacum sinum *Lariza*. fuit altera in Pelasgiote ad Peneum amnem *Larsa*, ubi dum Creta oppognaretur, Turcarum Imperator æstatem egit: Demetrias Magnesiæ caput, & olim Macedonum regia, à Demetrio Poliorceta condita. hic circa Pelium primi habitarunt, qui equos domare cœperunt, qui à vicinis equis insidentes visi Centauri appellati. Pagasæ, *Armirò* Fuit etiam ad Macedoniam, & Epirum Pelasgia Tripolitis à tribus urbibus dicta. cuius meminit Livius. Cæterum Thessalia uberrima, fluviis rigua, & pratis læta: gens olim equestri bello aptissima; hinc apud Macedonas Thessalus Equitatus in honore habitus. à Turcis *Ianna* nunc dicitur ab urbe *Ianna*, quæ ad lacum sedet ad Epiri montes, ubi Præfectus ius dicit.

CAPUT XVIII.

De Ellade, sive vera Græcia.

Elladis fines sunt à Septentrionibus Pindus, & Oeta: ab Occasu Achelous, & Ionium, à Meridie sinus Corinthiacus, Isthmus, Saronicus sinus, Myrthoum mare; ab Oriente Euripus. illius longitudo ab Acheloi ostiis ad Sunium Atticæ promontorium, *Capo delle Colonne* est CC. fermè milliariorum. In ea olim hæ regiones, ac populi, Ætolia, Doris, Locris Ozolæa, Phocis, Megaris, Locris Epicnemidia, Bœotia, Attis, sive Attica.

Primi, qui sese offerunt, transmisso Acheloo, sunt Ætoli Martis filii, quos numquam Macedo-

nes: Romani sub Fulvio Nobiliore domuerunt. illorum caput Naupactus *Lèpanto* sic dicta à navibus, quas ibi Heraclidæ fabricarunt, Ætolorum concilio celebris. reliquæ urbes Calydon, quam Evenius *Ladifari* alluit, Oeni Meliagri patris regia, qui in proxima sylva Calydonia ingentem aprum occidit: *Ayton* nunc dicitur Episc: sub Archiep: Naupactæo: fere in ruinis jacet; quare belle cadit Ovid: illud:

Alta iacet Calydon, lugent juvenesque, senesque.

Molycria, Aliartus *Neocastro* Antirrhium promontorium, cui contrà Rhium in Peloponneso respondet *Trapana*. & *Crisa*: vocantur etiam à barbaris *li Dardanelli di Lepanto*. M. passus distant. hinc sinus incipit, qui longo ambitu 280. millia passuum Græciam, & Peloponnesum alluit; Corinthiacus, & Crissæus dictus *Golfo di Lepanto*. Alcyonium mare à quibusdam appellatus, tantæ profunditatis, ut alicubi fundum deprehendi non potuerit. Ætolia, cum Acarnaria *Despotato* appellatæ, & despotis paruit, mox magna pars Venetis, quibus eiectis, Turcæ potiti sunt: Cæterum Æoli improbri, ac petaces, quare Æoli dicti *àpò etin olon*. illorum meminit Virg.

Spem si quam accitis, Ætolum habuistis in armis.

Statim post Naupactum (quam nonnulli Locrorum faciunt) Locri Ozolæ sunt. Oresthi canis fuit, quæ lignum pro catulo enixa, quod in terram defossum vitem geminavit, ex cuius ozis, seu ramulis Locri Ozolæ dicti. horum Chalceosa, & Posidea. Sequitur Phocis, cuius oppida maritima Cirrha, *Asprepìti*, ubi Apollinis templum, qui Cyrrhæus dictus. hinc Claud:

Cirrhæique Dei quamvis despexerit arces.

Anticyrrha *Suola*. In mediterraneis Delphi, *Salona* totius Phocidis primaria ad Parnassum posita,

ſita,cuius ager frumenti ferax. Hic templum Apollinis Delphici oraculo celeberrimū. Aſylum tota Græcia Sacroſanctum,quod tamen Galli Brenno Duce ſpoliarunt, & primi Perſæ, tandem Nero D ſtatuas abſtulit. At Crœſus Lydorum rex hic Clypeum aureum Minervæ Pronoeæ dedicavit,& M. lateres ex ſolido auro miſit, ex quibus aurea ara Apollini extructa: Græci è Platæenſium manubis aureum tripodem æreo Draconi inſiſtentem ſacrarunt. oraculum autem erat cava ſpecus, aditu non admodum lato, ex quo efferebatur ſpiritus furoris divini,quo ex Tripode Pythia decantabat. hinc orta Delphica Sybilla.

In templi veſtibulo humanæ vitæ monita inſcripta erant: nimirum,Noſce te ipſum: Ne quid nimis:aliaque paſſim decantata. erat etiam Homeri ſtatua ærea columnæ inſiſtens,& ipſi datum oraculum:

Felix,atque miſer, nam ſors te ad utrumque creavit,
Tu patriam quæris,tibi matria,patria non eſt;
Inſula Ios matris patria eſt, quæ lumine caſſum
Excipiet: ſed tu puerorum ænigma caveto.

Circa Parnaſſum populi Pyeres, unde Pyerides Muſæ. fuerunt etiam fontes Caſtalius, Hippocrene,& Aganippe.fuit etiam ad mare Creuſa, *Livadìa*,unde Barbari totam Elladem *Livadìa* vocant. fuere præterea in Phocide nemus, & Neptuni templum,lucus Milichiarum Dearum, ubi Dianæ Dyctimneæ fanum, & Herois ductoris ædis. ſupra verò Tronis regiuncula.

Supra Phocidem ad Pindum Doris erat: cuius oppida Boium, & Cytinium. Ad Iſthmum verò Megaris,cuius Megara, *Megra*, & *Megàra*, cuius Niſæa navale, & portus. In foro Megarenſi diu ſtetit oleaſter, cui viri fortes ſua arma appendebant, quæ,cortice ambiente,ætas occultaverat:

Illiſſum fundavit,à Minerva, quæ ſumma religione ibi colebatur dictæ.templum erat in ſaxo Aſtu undique muris cincto.Deæ ſtatua eburnea Phidiæ rarum opus.ad mare tres portus Piræus,qui muro 40. ſtadiorum cum urbe iungebatur,Phalerus, *Porto Lione*,Hiphormus;hi duo ad Munichiæ peninſulam,Anthenarum partē, medius Anapliſtus vocabatur. Navale, & armamentarium ad 400. naves recipiendas, & armandas inſtructiſſimum. Extra urbem collis Areopagus, ubi Martis templum, in quo de cauſis capitalibus iudices ſeveriſſimi ſumma integritate noctu, non interdiu; iudicabant, quo, quæ dicerentur, non dicentes obſervarent; nunc cœnobium pro Areopago inſtructum, urbemque *Setines* vocant, cuius ſuperiorem partem,ubi caſtrum;Turcæ tenebant; ibique etiam fuit ara dicata Ignoto Deo: Mediam Chriſtiani,infimam homines omnis generis: & hi quidem pauci ſi cum antiquo urbis cenſu conferantur, ubi cenſa olim civium capita 21. millia 10. advenarum ſervorum vero 400. millia. fuit etiam extra Urbem lucus,ubi Academia Platone magiſtro celeberrima.Urbs capta à Mahumete II. anno 1455. quo ſuis dominis Ducatus titulo cum tota Attica tenebatur. reliquæ urbes Marathon *Maratona*,ubi Athenienſes Melchiade Duce,cum 10. millibus 300. Perſarum millia Darii regis internecione delerunt.Brauron, Mirrhinus, Rhamnum,ubi Nemeſis ſacellum.

CAPUT XIX.

De Peloponneſo Veteri, & Nova.

SEquitur ultima Græciæ pars Peloponneſus nobiliſſima totius Europæ peninſula,quæ Iſthmo

lato

lato stadiis 40, veluti collo, Graeciae adnectitur, quoniam verò quinque finibus angularis procissa, folio platani similis est. Dicta autem Peloponnesus, quasi Pelopis insula, qui ducta Hippodamia regnum pro dote accepit. illius olim partes fuere Achaia propriè dicta, Elis, Messenia, Laconia, Argolis, Arcadia. Achaia est ad Occidentem Ionio, & Corinthiaco mari perfusa. urbes insignes patrae *Patrasso*, prius Aroen, quò post Actiacam victoriam veteranorum Colonia Augusti jussu traducta, ibique passus D. Andreas. Dyme *Chiarenza*, olim ducatus, ad hanc praedones à Pompeio uicti. Sicyon *Basilica*, oleo abundat: hinc Virg. 2. Geor.

Venit hyems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Sicyonii mollitiei à Cicerone notati, praecipue in calceis: unde proverbium Sicyonii celcei: de re plurchra, sed quae minus decet. patria Arati poëtae, primique ibi Dipoenus & Scyletis sculturae operam dedere. Corinthus *Coranto* in ipso Isthmo posita, cuius hinc ad Sinum Corinthiacum Cenchrae navale, illinc ad Saronium Lechaeum *Lesteiocòri*. Erat autem ad radices montis cuius perpendiculum III. stadiorum, ascensus XXX. in cuius summo arx Corinthiorum, dicta Acrocorinthus. urbs tantae magnitudinis, ac potentiae, quam cum Romani vererentur Mummio Duce everterunt. erat ibi Fanum Veneris, ubi mille meretrices ministrabant. Nobilis Lais, qua sine ingenti pretio uti non licebat; unde adagium non omnibus licet adire Corinthum: haec cum à Demosthene 10000. drachmas posceret, respondit ille: Non emo tanti pęnitere.

Sequitur Elis, cuius caput Elis, *Belvedère*, ad Penei ostium, ubi Fanum Jovis Olympii, forum, & Gymnasium celeberrima: fuit & os eburneum

pelopis Chelonites promontorium, ubi nunc arx *Castel Tornese*. Cyllene *Antravida* Mercurii patria. alii in Cyllene Arcadiæ monte natum volunt, ut poëta noster:

Quem candia Maia
Cyllenes gelido conceptum in vertice fundit.

Intus Olympia Pisa ad Alphæum amnem, *Langanico*, ad quam ludi Olympici celebrabantur, ab Hercule Cretensi primum instituti, mox a pelope, & Atreo, denique ab Iphito Eleo anno ante Christum 775, quo Corœlus Elis coquus coronatus: ludis Elei præerant Agonathetæ dicti, & Hellanodicæ, celebrabantur quinto quoque anno Lunari: hinc Olympiades institutæ. ut Roma condita sit anno primo Olympiadis VII. certabant verò Athlethæ nudi cursu, cæstibus, saltu, disco, & palestra.

In Messeniis vrbes insignes pylus *Navarino* celebris portus, Nestoris patria, cuius meminit Ovid:

Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arma
Misimus incerta est fama remissa Pylo.

Methone, *Modone*, vel nunc frequens, & arce munita, capta à Venetis una cũ Pylo anno 1686. una ex urbibus Achilli ab Agamemne oblatis in dotem filiæ. Cyparissa, *S. Elia* ad quam fons Dionysias Bacchi Thyrso inclitus, Aba *Calamata*. Corone antiquũ retinens nomen, Thebanorũ colonia ad Thermatium montem Episcop: ut, & Methone sub Archiep: Patrensi. Messene, *Moceniga*. caput olim regionis nunc pagus ignobilis: meminit Ovid: Met. VI.

Messeneque ferax, Patræque, humilesque Cleonæ.

Sequitur trans Panisum Laconia, cuius olim caput Sparta, quæ & Lacedæmon alter Græciæ oculus, & totius Peloponnesi urbs clarissima, Ly-

curgi

curgi legibus optime fundata.gens bellicosissima, quæ juventutem laboribus,nando,currendo,esuriendo,algendo, æstuando erudiebat. hinc Helenam Paris abduxit,quare Virg 7 Ænead

At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor.

nunc barbaris *Misistra* appellatur, continetque L. hominum millia. ad lævam Eurotæ fuit Helos, unde Helotæ Lecedæmoniorum servi, quorum ebrietate filios suos sobrietatem docebant.ad mare Gytheum navale Lacedæmoniorum; unde tutissimus in Cretam traiectus : ad hanc incensæ à Tolmide Atheniensi Lacedæmoniorum naves. Leuctrum colonia Bœotorum, *Maina* caput Reipublicæ, in qua tres urbes *Magni, Vitulo, Proacti*, pagi verò 365. Græci ritus, & Græca lingua utuntur,liberi vivunt, cum propter montes superari non potuerint. Trans promontorium Maleam *Capo Malio*, quod mari incumbit alba nive candicãs mugitu undarum, & perpetuis pene procellis horrescit,est Minoa portus *Altamura*, & Epidaurus *Malvasia*, vino nobilis. Argolis, cuius urbes nobilissimæ Argos,*Argo*,Mycene *Agios, Adrianòs* juxta Lerna palus; unde Lernæa Hydra ab Hercule superata. Nauplia, *Napoli di Romania*. iuxta quam Canathus fons in quo Iuno se quotannis proluebat, ut Virgo denuo fieret, aiuntque hic Asinum vitis pampinos rodentem docisse vitium luxuriam resecare.Troezen *Damala* Pitthei regia, Thesei patria hic nemo nubebat, aut ducebat, quin Hyppolito comam totondisset.

In medio Peloponnesi est Arcadia, tellus, & gregum frequentia & pascuorum ubertate celeberrima.metropolis Megalopolis,Polybiii Historię non tam scriptoris,quã magisteri patria.Mantinea,ubi Epaminondas victis altero prælio Spartanis,ipse occubuit, Tegæa *Muchlì*,ubi Orestis gi-

gantis ossa inventa Olympiade 58, patria Aristarchi poëtæ, qui 80. annos vixit, scripsitque tragædias 70.

Fuit in Peloponneso Nemea ad quam Nemeæa sylva, ubi Hercules Leonem à Luna delapsum occidit, & Ludi instituti. meminit Virg:

Prodigia, & victum Nemeæ sub rupe Lionem.

Ad Isthmum verò Isthmica celebrabantur, ut ad Pythiam Pythia festa. Isthmum autem Græci muro ab uno ad aliud mare ducto clauserunt, dixeruntque Hexemilion, VI. nimirum mill: quem Amurathes diruit. at non multo post Veneti anno 1543. excitarunt, duplicique fossa firmarunt intra dies XV. triginta hominum millibus operi incubentibus: sed irrito conatu, nam Mahumetes II. diruit, fugatis Venetis, qui immenso tormentorum apparatu illum munierant.

Peloponnesus nunc *Morèa* à Mauris, qui illam occuparunt, appellatur: dividitur in IV. provincias *Clarenza* ubi Achaia, & pars Elidis. *Belvedere*, ubi Messenia, & reliqua Elidis pars, *Braccio di Maina*, ubi Arcadia, & Laconia. *Sacania*, ubi Argolis. Antequam à Turcis occuparetur, pars Venetis, pars suis Despotis paruit. quorũ ultimus Thomas Palæologus, qui capta à Mahumete II. Peloponneso, Romam cum Lipsanis D. Andreæ ad Pium II. confugit.

CAPUT XX.

De montibus, & fluviis Græciæ, soli, aeris, ac gentium indole.

Altissimi æque, ac celeberrimi montes Acroceraunia, qui prope Aulonem *La Velona* in Epirum longo tractu excurrunt: sic dicti, quod eo-

rum iuga fulminibus feriantur. vocantur etiam Ceraunii: vulgò *Monti della Chimera*, & ab Incolis Chimerioti. Promontorium, quod in mare excurrit iuxta Aulonem ab Hydrunto distans mill: passuum LX. *Lenguetta* nuncupatur. naufragiis infame. quare Ovidius lib. 2. de remed. amo:

Hæc tibi sint Syrtes, hæc Acroceraunia vita.

& Horatius:

Infames scopulos Acroceraunia.

Sequitur in eodem Epiri tractu Pindus, qui ab Acrocerauniis jugis ad Meridiem, & Ortum usque ad Thermopylas excurrit: ex medio brachium emittit, Parnassumque efficit: mox in Heliconem desinit. hinc est, ut hi tres confundantur apud Poëtas. Pindus *Mezzovo* dicitur. Parnassus in Phocide assurgit, barbaris *Liacùra*, Musis olim sacer, ac memoratissimus, cuius duo vertices Cyrrha, & Nisa. atque ob id biceps vocatus. de hoc Poëta Georg: III.

Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor.

Helicon in Bœotia Musis item sacer, juxta Thebas in lucum desinit: de hoc Ovid: 2. Met.

Virgineusq; Helicon, & nondum Oeagrius Æmus.

Non longe est Cithæron *M. di Stive*, & ipse clarissimus, ex quo Asopus defluit, cuius Ovid: 2. Met.

sed ipse
Vadit ubi electus facienda ad Sacra Cithæron.

In Græcia Callidromus *Catiar*, juxta Locros Ozolos. in Attica Hymettus Athenis proximus; quare vulgò *M. di Sethines*, melle abundat, quo cum Hyblæo certat. hinc adagium Attica mella pro Suavi Eloquentia. De hoc Martialis lib. 13.

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti.

Inter Thessaliam, & Græciam Othrys, & Oetæ pri-

primus, *Delacha*, contra Ossam surgit, inter Pindum, & Thebas Phthioticas ad Thermopylas desinens: de hoc Ovid: Met. 2.

Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbra.

Secundus *Bucina* in Maliacum sinum definit. in eo Hercules se ipsum vivum combussit. nascitur in Oeta, ut in Helicone optimum Helleborum, nemorosam Ovid: dixit 9. Met.

Implevitque suis nemorosam vocibus Oetam.

adeo altus, ut in eo stellæ oriri, & occidere, ut in Ida conspiciantur: hinc Virg:

Sparge, Marite, nuces tibi deserit Hesperus Oetam.

Huius montis angustiæ ad Oetæum sinum, per quas ex Phthiotide in Thessaliam itur Thermopylæ appellantur, vulgo *Bocca di lupo* latæ pedes non amplius XXV. De his Claudianus:

Restiterant Medis, primo certamine rupta
Thermopylæ.

ad has Leonidas Spartanus cum paucis Persarum impetum sustinuit: ubi Euthycus ob cœcitatem domum remissus, potius dimicando occubere fortiter voluit, quam solus periculũ declinare. In ipsa verò Thessalia Olympus, Pelius, & Ossa Gigantum bello notissimi nunc dicti *Lecha*, *Petras*, & *Olina*. De Ossa Statius:

Monstra, nec Ossæi bello cecidere bimembres.

In Macedonia Athos *Monte Santo*, quem perfossum Xerses velificavit: hinc poeta:

Creditur olim velificatus Athos.

nunc exiguo isthmo continenti adnectitur, totus colitur à Religiosis D. Basilii, qui numerosissima cœnobia ibi habent, Turcoque quotannis pendent vectigal XX. millia aureorum. In Peloponneso sunt Taygetus, & Taygetum *Portes*, Virgilius dixit:

Sper-

Sperchiusque, & virginibus baccata Lacanis Taygeta.

Erymanthus *Dimizana*, ubi Aprum Hercules occidit, quibus mons abundat. Chronius. Ex quo Eurotas defluit. Stympalus *Poglisi*. est & Stympalus lacus, & fluvius. De Monte meminit, Statius Syl. 4.

Quartusque nivalem
Stympalon, quantusque iugis Erymanthon aquosis
Terrueris.

In Stympalo aves fabulosæ homines invadentes, quas Hercules sustulit. Virg lib 12.

Stympalidas pepulit volucres discrimine quinto.

Pholoe *Xiria* in Arcadia mons nivosus, & Sylvosus Pisæ Olympiæ proximus, ubi Centaurum Hercules aggressus est. Sidonius in Paneg:

Non sic Pholoetica monstra
Atque Pelethronios Lapithes Semeleius Evan
Miscuit.

Est etiam in Arcadia Lycæus, ubi Lycæa festa celebrabantur. & in Actica etiam Lycabetus olea pinguis, ut ait Statius.

Fluvii celebriores in Epiro Acheron *Verlichi* ex Acherutia palude ortus. juxtà Ambracium sinum, *Golfo di Larta*, influit, ad eius ripam oppidum Pandosia: quæ duo nomina cum vitare Alexander Epiri rex vellet ancipiti oraculo monitus, in Brutiis in eadem incidit, & interiit. In Acarnania est Achelous, *Aspripotamo*, e Pindo ortus contra Echinadas in Ionium labitur. Acarnanas, & Ætolos dividit, Naupactæus dictus, cui olim Hercules alterum cornu ademit: hinc nos Halieut. XI.

Ætnæi fratres cum Naupactæo Acheloo.

In Peloponneso Alphæus *Carbon*, e Stympalo ortus in Chelonitem sinum descendit, rigata O- lym-

nes: Romani sub Fulvio Nobiliore domuerunt. illorum caput Naupactus *Lepanto* sic dicta à navibus, quas ibi Heraclidæ fabricarunt, Ætolorum concilio celebris. reliquæ urbes Calydon, quam Evenius *Ladifari* alluit, Oeni Meliagri patris regia, qui in proxima sylva Calydonia ingentem aprum occidit: *Ayton* nunc dicitur Episc: sub Archiep: Naupactæo: fere in ruinis jacet; quare belle cadit Ovid: illud:

Alta iacet Calydon, lugent juvenesque, senesque.

Molycria, Aliartus *Neocastro* Antirrhium promontorium, cui contrà Rhium in Peloponneso respondet *Trapana.* & *Cresa*: vocantur etiam à barbaris *li Dardanelli di Lepanto*. M. passus distant. hinc sinus incipit, qui longo ambitu 280. millia passuum Græciam, & Peloponnesum alluit, Corinthiacus, & Crissæus dictus *Golfo di Lepanto*. Alcyonium mare à quibusdam appellatus, tantæ profunditatis, ut alicubi fundum deprehendi non potuerit. Ætolia, cum Acarnaria *Despotato* appellatæ, & despotis paruit, mox magna pars Venetis, quibus eiectis, Turcæ potiti sunt. Cæterum Æoli improbri, ac petaces, quare Æoli dicti *apò etin olon*. illorum meminit Virg.

Spem si quam accitis, Ætolum habuistis in armis.

Statim post Naupactum (quam nonnulli Locrorum faciunt) Locri Ozolæ sunt. Oresthi canis fuit, quæ lignum pro catulo enixa, quod in terram defossum vitem geminavit, ex cuius ozis, seu ramulis Locri Ozolæ dicti. horum Chalceosa, & Posidea. Sequitur Phocis, cuius oppida maritima Cirrha, *Asprepiti*, ubi Apollinis templum, quî Cyrrhæus dictus. hinc Claud:

Cirrhaique Dei quamvis despexerit arces.

Anticyrrha *Suola*. In mediterraneis Delphi, *Salona* totius Phocidis primaria ad Parnassum posita.

sita, cuius ager frumenti ferax. Hic templum Apollinis Delphici oraculo celeberrimũ. Asylum tota Græcia Sacrosanctum, quod tamen Galli Brenno Duce spoliarunt, & primi Persæ, tandem Nero D statuas abstulit. At Crœsus Lydorum rex hic Clypeum aureum Minervæ Pronoeæ dedicavit, & M. lateres ex solido auro misit, ex quibus aurea ara Apollini extructa: Græci è Platæensium manubis aureum tripodem æreo Draconi insistentem sacrarunt. oraculum autem erat cava specus, aditu non admodum lato, ex quo efferebatur spiritus furoris divini, quo ex Tripode Pythia decantabat. hinc orta Delphica Sybilla.

In templi vestibulo humanæ vitæ monita inscripta erant: nimirum, Nosce te ipsum: Ne quid nimis: aliaque passim decantata. erat etiam Homeri statua æreæ columnæ insistens, & ipsi datum oraculum:

Felix, atque miser, nam sors te ad utrumque creavit,
Tu patriam quæris; tibi matria, patria non est;
Insula Ios matris patria est, quæ lumine cassum
Excipiet: sed tu puerorum ænigma caveto.

Circa Parnassum populi Pyeres, unde Pyerides Musæ. fuerunt etiam fontes Castalius, Hippocrene, & Aganippe. fuit etiam ad mare Creusa, *Livadìa*, unde Barbari totam Elladem *Livadìa* vocant. fuere præterea in Phocide nemus, & Neptuni templum, lucus Milichiarum Dearum, ubi Dianæ Dyctimneæ fanum, & Herois ductoris ædis. supra verò Tronis regiuncula.

Supra Phocidem ad Pindum Doris erat: cuius oppida Boium, & Cytinium. Ad isthmum verò Megaris, cuius Megara, *Megra*, & *Megàra*, cuius Nisæa navale, & portus. In foro Megarensi diu stetit oleaster, cui viri fortes sua arma appendebant, quæ, cortice ambiente, ætas occultaverat,

quæ fatalis urbi fuit;nam excisa,ut præmonitum ab oraculo, repertisque armis, urbis excidium secutum. hic ortus Euclides Geometra, de quo, (quod de nullo mortalium) dixit Proclus: *numquam deceptus est*. Est etiam Eleusis,*Lepsina*, mystico Cereris delubro celebris. Regio montana,& aspera,ubi Onei montes,scilicet Asinini. ad mare ocironides petræ,& Cerata,seu cornua, quæ illam ab Attica dirimunt. Ad Septentrionem Megaridis est Bœotia in Superiorē, & Inferiorē divisa. Barbaris dicitur *Stramulipa*: Superioris urbes Orchomenos, ubi Charitibus templum: tanta olim potentia floruit ut illi Tebani tributa penderent: feracem Ovid: vocat

Orchomenosque ferax, & nobilis ære Corinthus.

proxima erat Petrachus regiuncula. urbs item Chæronea ad Cephissum Plutarchi patria, ubi Græci primùm ingenti clade à Philippo profligati,mox Mitridates à Sylla superatus:rudera vix extant. Coronea supra Cephissum, ubi talpæ non vivunt,cum in tota Bœotia frequentes sint. prope erat lacus Cereris:altera item ad Heliconem,& supra Ampliclea Ophitea. Leustra, ubi Spartanos magna clade Thebani,Epominonda Duce, profligarunt. Platææ Episcop. apud quas in loco Eleutheriæ dicto,ubi Græci Iovi Eleutherio nimirum liberatori templum posuere ob Persas superatos, Lacedæmonii fortissimo Pausania Duce, parvisque copiis, 300. millia peditum 20. millia equitum Persanum sub Mardonio ceciderūt.Lebadea,*Badìa*,ubi Agamedis,& Trophonii specus. ex quo oracula reddebantur: ad Occasum Hyampolis de utraque meminit Statius:

Et valles Lebadea tuas,& Hyampolin acri
Subnixam scopulo

In Bœotia Aracynthus mons, iuxta Actæonis

sons, & dirce, vallis Gargaphia: Illius meminit Virg:

Amphion Dircaeus in Actaeo Aracyntho.

Ultra Superiorem Bœotiam ad Maliacum sinum, *Golfo d'Armirò*, fuere ad Occasum Opuntii, quorum Opus urbs Episcop: ad Orientem verò Locri Epicnemidii: quorum Cnemides. Sequitur Inferior Bœotia, cuius & totius Bœotiæ princeps Thebæ cognomento Bœotiæ: dictæ etiam Ogygiæ ab Ogygie rege: & Heptapylon, quod septem portas haberent, à Cadmo conditæ, ubi & Arx Cadmæa: muros Amphion lyra insignis ædificavit. in hac urbe nati Hercules, Liber, Pindarus, Pelopidas, Epaminondas: barbaris nunc *Stives* dicitur olim Archiep: Micalessus *Malocasa* in monte sita. Aulis ad Euripum contra Chalcidem insigni portu, ubi Græci cum Agamemnone in Troiæ excidium coniurarunt. vix extat: in colle non longe à litore Turcæ contra Venetos arcem tribus ab hinc annis excitarunt dictam *Carababa*.

Superest tandem ad Meridiem Attica regio totius Græciæ, quà literarum, quà armorum gloria nobilissima: olim Acte, Ogygia, & Cecropia appellata, tellus amœna, & ferax, melleque suavissima: hic Ovid.

Melle, quod in ceris Attica ponit avis.

Fuere Attici omnium facundissimi, atque elegantissimi sermonis; unde proverbium *Attica Musa*: & *Lepos Atticus*: incorruptæ item fidei atque hinc *Atticus testis* & *Fides Attica*: at violenti, & avarissimi: unde etiam extat adagium, *Advena Atticus*: & *Atticus etiam moriens porrigit manus*. Ad Eleusin adeo secretè Sacra Cereri faciebant, ut de secretis diceretur, *Eleusina Sacra*. Atticæ princeps urbs, & unus ex geminis Græciæ oculis, Athenæ, quas Cecrops ad amniculos Cephisum, &

Illum fundavit, à Minerva, quæ summa religione ibi colebatur dictæ. templum erat in saxo Astu undique muris cincto. Deæ statua eburnea Phidiæ rarum opus. ad mare tres portus Piræus, qui muro 40. stadiorum cum urbe iungebatur, Phalerus, *Porto Lione*, Hiphormus; hi duo ad Munichiæ peninsulam, Anthenarum partē, medius Anaplistus vocabatur. Navale, & armamentarium ad 400. naves recipiendas, & armandas instructissimum. Extra urbem collis Areopagus, ubi Martis templum, in quo de causis capitalibus iudices severissimi summa integritate noctu, non interdiu; iudicabant, quo, quæ dicerentur, non dicentes observarent; nunc cœnobium pro Areopago instructum, urbemque *Setines* vocant, cuius superiorem partem, ubi castrum, Turcæ tenebant; ibique etiam fuit ara dicata Ignoto Deo: Mediam Christiani, infimam homines omnis generis: & hi quidem pauci si cum antiquo urbis censu conferantur, ubi censa olim civium capita 21. millia 10. advenarum servorum vero 400. millia. fuit etiam extra Urbem lucus, ubi Academia Platone magistro celeberrima. Urbs capta à Mahumete II. anno 1455. quo suis dominis Ducatus titulo cum tota Attica tenebatur. reliquæ urbes Marathon *Maratona*, ubi Athenienses Melchiade Duce, cum 10. millibus 300. Persarum millia Darii regis internecione delerunt. Brauron, Mirrhinus, Rhamnum, ubi Nemesis sacellum.

CAPUT XIX.

De Peloponneso Veteri, & Nova.

Sequitur ultima Græciæ pars Peloponnesus nobilissima totius Europæ peninsula, quæ Isthmo

lato

lato stadiis 40, veluti collo, Græciæ adnectitur; quoniam verò quinque finibus angularis procissa, folio platani similis est. Dicta autem Peloponnesus, quasi Pelopis insula, qui ducta Hippodamia regnum pro dote accepit. illius olim partes fuere Achaia propriè dicta, Elis, Messenia, Laconia, Argolis, Arcadia. Achaia est ad Occidentem Ionio, & Corinthiaco mari perfusa. urbes insignes patræ *Patrasso*, prius Aroen, quò post Actiacam victoriam veteranorum Colonia Augusti jussu traducta, ibique passus D. Andreas. Dyme *Chiarenza*, olim ducatus, ad hanc prædones à Pompeio ducti. Sicyon *Basilica*, oleo abundat: hinc Virg. 2. Geor.

Venit hyems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Sicyonii mollitiei à Cicerone notati, præcipue in calceis: unde proverbium Sicyonii calcei: de re pulchra, sed quæ minus decet. patria Arati poëtæ, primique ibi Dipœnus & Scyletis sculturæ operam dedere. Corinthus *Coranto* in ipso Isthmo posita, cuius hinc ad Sinum Corinthiacum Cenchræ navale, illinc ad Saronium Lechæum *Lesteiocori*. Erat autem ad radices montis cuius perpendiculum III. stadiorum, ascensus XXX. in cuius summo arx Corinthiorum, dicta Acrocorinthus. urbs tantæ magnitudinis, ac potentiæ, quam cum Romani vererentur Mummio Duce everterunt. erat ibi Fanum Veneris, ubi mille meretrices ministrabant. Nobilis Lais, qua sine ingenti pretio uti non licebat; unde adagium non omnibus licet adire Corinthum: hæc cum à Demosthene 10000. drachmas posceret, respondit ille: Non emo tanti pœnitere.

Sequitur Elis, cuius caput Elis, *Belvedère*, ad Penei ostium, ubi Fanum Jovis Olympii, forum, & Gymnasium celeberrima: fuit & os eburneum

Pelopis Chelonites promontorium, ubi nunc arx *Castel Tornese*. Cyllene *Antravida* Mercurii patria. alii in Cyllene Arcadiæ monte natum volunt, ut poëta noster:

Quem candia Maia
Cyllenes gelido conceptum in vertice fundit.

Intus Olympia Pisa ad Alphæum amnem, *Langanico*, ad quam ludi Olympici celebrabantur, ab Hercule Cretensi primum instituti, mox a Pelope, & Atreo, denique ab Iphito Eleo anno ante Christum 775, quo Corœlus Elis coquus coronatus: ludis Elei præerant Agonathetæ dicti, & Hellanodicæ, celebrabantur quinto quoque anno Lunari: hinc Olympiades institutæ. ut Roma condita sit anno primo Olympiadis VII. certabant verò Athletæ nudi cursu, cæstibus, saltu, disco, & palestra.

In Messenis vrbes insignes Pylus *Navarino* celebris portus, Nestoris patria, cuius meminit Ovid:

Nos Pylon antiqui Neleïa Nestoris arma
Misimus incerta est fama remissa Pylo.

Methone, *Modone*, vel nunc frequens, & arce munita, capta à Venetis una cũ Pylo anno 1686. una ex urbibus Achilli ab Agamemne oblatis in dotem filiæ. Cyparissa, *S. Elia* ad quam fons Dionysias Bacchi Thyrso inclitus, Aba *Calamàta*. Corone antiquũ retinens nomen, Thebanorũ colonia ad Thermatium montem Episcop: ut, & Methone sub Archiep: Patrensi. Messene, *Mocenìga* caput olim regionis nunc pagus ignobilis: meminit Ovid: Met. VI.

Messeneque ferax, Patreque, humilesque Cleonæ.

Sequitur trans Panisum Laconia, cuius olim caput Sparta, quæ & Lacedæmon alter Græciæ oculus, & totius Peloponnesi urbs clarissima, Ly-

curgi legibus optime fundata.gens bellicosissima, quæ juventutem laboribus,nando,currendo,esuriendo,algendo, æstuando erudiebat. hinc Helenam Paris abduxit,quare Virg 7. Ænead

At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor.

nunc barbaris *Misistra* appellatur, continetque L. hominum millia. ad lævam Eurotæ fuit Helos, unde Helotæ Lecedæmoniorum servi, quorum ebrietate filios suos sobrietatem docebant.ad mare Gytheum navale Lacedæmoniorum; unde tutissimus in Cretam traiectus : ad hanc incensæ à Tolmide Atheniensi Lacedæmoniorum naves. Leuctrum colonia Bœotorum, *Maina* caput Reipublicæ, in qua tres urbes *Magni*, *Vitulo*, *Proacti*, pagi verò 365. Græci ritus, & Græca lingua utuntur,liberi vivunt, cum propter montes superari non potuerint. Trans promontorium Maleam *Capo Malio*, quod mari incumbit alba nive candicās mugitu undarum, & perpetuis pene procellis horrescit,est Minoa portus *Altamura*, & Epidaurus *Malvasia*, vino nobilis. Argolis, cuius urbes nobilissimæ Argos,*Argo*,Mycene *Agios*, *Adrianòs* juxta Lerna palus; unde Lernæa Hydra ab Hercule superata. Nauplia, *Napoli di Romania*. iuxta quam Canathus fons in quo Iuno se quotannis proluebat, ut Virgo denuo fieret, aiuntque hic Asinum vitis pampinos rodentem docisse vitium luxuriam resecare. Troezen *Damala* Pitthei regia, Thesei patria hic nemo nubebat, aut ducebat, quin Hyppolito comam totondisset.

In medio Peloponnesi est Arcadia, tellus, & gregum frequentia & pascuorum ubertate celeberrima.metropolis Megalopolis,Polybiii Historię non tam scriptoris,quā magisteri patria. Mantinea,ubi Epaminondas victis altero prælio Spartanis,ipse occubuit. Tegæa *Muchli*,ubi Orestis gi-

gantis ossa inventa Olympiade 58, patria Aristarchi poëtæ, qui 80. annos vixit, scripsitque tragædias 70.

Fuit in Peloponneso Nemea ad quam Nemeæa sylva, ubi Hercules Leonem à Luna delapsum occidit, & Ludi instituti, meminit Virg:

Prodigia, & victum Nemeæ sub rupe Lionem.

Ad Isthmum verò Isthmica celebrabantur, ut ad Pythiam Pythia festa. Isthmum autem Græci muro ab uno ad aliud mare ducto clauserunt, dixeruntque Hexemilion, VI. nimirum mill: quem Amurathes diruit. at non multo post Veneti anno 1543. excitarunt, duplicique fossa firmarunt intra dies XV. triginta hominum millibus operi incubentibus: sed irrito conatu, nam Mahumetes II. diruit, fugatis Venetis, qui immenso tormentorum apparatu illum munierant.

Peloponnesus nunc *Morèa* à Mauris, qui illam occuparunt, appellatur: dividitur in IV. provincias *Clarenza* ubi Achaia, & pars Elidis. *Belvedere*, ubi Messenia, & reliqua Elidis pars, *Braccio di Maina*, ubi Arcadia, & Laconia. *Sacanìa*, ubi Argolis. Antequam à Turcis occuparetur, pars Venetis, pars suis Despotis paruit. quorũ ultimus Thomas Palæologus, qui capta à Mahumete II. Peloponneso, Romam cum Lipsanis D. Andreæ ad Pium II. confugit.

CAPUT XX.

De montibus, & fluviis Græciæ, soli, aeris, ac gentium indole.

Altissimi æque, ac celeberrimi montes Acroceraunia, qui prope Aulonem *La Velona* in Epirum longo tractu excurrunt: sic dicti, quod eorum

rum iuga fulminibus feriantur. vocantur etiam Ceraunii: vulgò *Monti della Chimera*, & ab Incolis Chimerioti. Promontorium, quod in mare excurrit iuxta Aulonem ab Hydrunto distans mill: passuum LX. *Lenguetta* nuncupatur. naufragiis infame. quare Ovidius lib. 2. de remed. amo:

Hæc tibi sint Syrtes, hæc Acroceraunia vita.

& Horatius:

Infames scopulos Acroceraunia.

Sequitur in eodem Epiri tractu Pindus, qui ab Acrocerauniis jugis ad Meridiem, & Ortum usque ad Thermopylas excurrit: ex medio brachium emittit, Parnassumque efficit: mox in Heliconem desinit. hinc est, ut hi tres confundantur apud Poëtas. Pindus *Mezzovo* dicitur. Parnassus in Phocide assurgit, barbaris *Liacùra*, Musis olim sacer, ac memoratissimus, cuius duo vertices Cyrrha, & Nisa. atque ob id biceps vocatus. de hoc Poëta Georg: III.

Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor.

Helicon in Bœotia Musis item sacer, juxta Thebas in lucum definit: de hoc Ovid: 2. Met.

Virgineusq; Helicon, & nondum Oeagrius Æmus.

Non longe est Cithæron *M. di Stive*, & ipse clarissimus, ex quo Asopus defluit, cuius Ovid: 2. Met.

sed ipse
Vadit ubi electus facienda ad Sacra Cithæron.

In Græcia Callidromus *Catiar*, juxta Locros Ozolos. in Attica Hymettus Athenis proximus; quare vulgò *M. di Sethines*, melle abundat, quo cum Hyblæo certat. hinc adagium Attica mella pro Suavi Eloquentia. De hoc Martialis lib. 13.

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti.

Inter Thessaliam, & Græciam Othrys, & Oeta:

pri-

primus, *Delacha*, contra Offam surgit, inter Pindum, & Thebas Phthioticas ad Thermopylas desinens: de hoc Ovid: Met. 2.

Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbra.

Secundus *Bucina* in Maliacum sinum desinit. in eo Hercules se ipsum vivum combussit. nascitur in Oeta, ut in Helicone optimum Helleborum, nemorosam Ovid: dixit 9. Met.

Implevitque suis nemorosam vocibus Oetam.

adeo altus, ut in eo stellæ oriri, & occidere, ut in Ida conspiciantur: hinc Virg:

Sparge, Marite, nuces tibi deserit Hesperus Oetam.

Huius montis angustiæ ad Oetæum sinum, per quas ex Phthiotide in Thessaliam itur Thermopylæ appellantur, vulgo *Bocca di lupo* latæ pedes non amplius XXV De his Claudianus:

Restiterant Medis, primo certamine ruptæ
Thermopylæ.

ad has Leonidas Spartanus cum paucis Persarum impetum sustinuit: ubi Euthycus ob cœcitatem domum remissus, potius dimicando occubere fortiter voluit, quam solus periculũ declinare. In ipsa verò Thessalia Olympus, Pelius, & Ossa Gigantum bello notissimi nunc dicti *Lecha, Petras*, & *Olina*. De Ossa Statius:

Monstra, nec Ossæi bello cecidere bimembres.

In Macedonia Athos *Monte Santo*, quem perfossum Xerses velificavit: hinc poeta:

Creditur olim velificatus Athos.

nunc exiguo isthmo continenti adnectitur. totus colitur à Religiosis D Basilii, qui numerosissima cœnobia ibi habent, Turcoque quotannis pendent vectigal XX. millia aureorum. In Peloponneso sunt Taygetus, & Taygetum *Pertes*, Virgilius dixit:

Sper-

Sperchiusque, & virginibus baccata Lacænis
Taygeta.

Erymanthus *Dimizana*, ubi Aprum Hercules occidit, quibus mons abundat. Chronius. Ex quo Eurotas defluit. Stympalus *Poglisi*. est & Stympalus lacus, & fluvius. De Monte meminit, Statius Syl. 4.

Quartusque nivalem
Stympalon, quantusque iugis Erymanthon aquosis
Terrueris.

In Stympalo aves fabulosæ homines invadentes, quas Hercules sustulit. Virg lib. 12.

Stympalidas pepulit volucres discrimine quinto.

Pholoe *Xiria* in Arcadia mons nivosus, & Sylvosus Pisæ Olympiæ proximus, ubi Centaurum Hercules aggressus est. Sidonius in Paneg:

Non sic Pholoetica monstra
Atque Pelethronios Lapithes Semeleius Evan
Miscuit.

Est etiam in Arcadia Lycæus, ubi Lycæa festa celebrabantur. & in Attica etiam Lycabetus olea pinguis, ut ait Statius.

Fluvii celebriores in Epiro Acheron *Verlichi* ex Acherutia palude ortus. juxtà Ambracium sinum, *Golfo di Larta*, influit, ad eius ripam oppidum Pandosia: quæ duo nomina cum vitare Alexander Epiri rex vellet ancipiti oraculo monitus, in Brutiis in eadem incidit, & interiit. In Acarnania est Achelous, *Aspripotamo*, e Pindo ortus contra Echinadas in Ionium labitur. Acarnanas, & Ætolos dividit, Naupactæus dictus, cui olim Hercules alterum cornu ademit: hinc nos Halieut. XI.

Ætnæi fratres cum Naupactæo Acheloo.

In Peloponneso Alphæus *Carbon*, e Stympalo ortus in Chelonitem sinum descendit, rigata O-

lym-

lympia, & Elide Hunc Arethusæ fonti misceri Poëtæ fabulantur. Ovid:

Quid? non Alphaeon diversis currere terris
Virginis Arcadiæ certus adegit amor.

Eurotas, *Basilipotamo* nimirum regius fluvius, lauris abundat, Lacedæmonem rigat.tãta riparum amœnitate,ut adagium:Stare ad Eurotan:idem ac in Apolline,seu in deliciis.de hoc nos Halieut.II.

E Chronio lapsus summo sinuosus oberrat
Eurotas, pictaque intexit iaspide ripas.

Inachus *Planizza* per Argiam regionem in Argolicum sinum, *Golfo di Napoli di Romania*, cadit,ab Inacho Argivorum rege dictus. Panisus, *Padon* Tegean rigans, aliique. In Græcia Cephissus ortus prope Lilæam urbem, per Copaidem lacum transit. hic lacus est prope Thebas;quare *Lago di Stive* appellatur. olim à Copis oppido: anguillis abundat. est etiam Cephissus rivus Athenas alluens. Asopus, Ismenius, aliique. In Thessalia Sperchius, *Agriomela*, ex Pindo ortus: de quo Virg:supra. Enipeus *Titareso*: Pharsalum alluit, cumque Apidano in Peneum devolvitur:ad hunc à Cesare Pompeius acie victus. Luc:6.

Apidanus, numquamque celer nisi mixtus Enipeus.

Peneus, *Salampria* e Pindo assurgit,ac per Tempe in Ægæum irrumpit. Sunt autem Thessala Tempe amœnissima loca inter Olympum,& Ossam circa Penei ripas toto orbe celeberrima hic Templum olim Iovis Olympici Ovid.4.Met:

Sylva:vocant Tempe,per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo.

In Macedonia Haliacmon, *Platamona*, Axius, *Vardari*, huius aquæ nigra pecora, illius vero alba faciebat. uterque in Ægæum mare cadit. in Axium Eigon influit, vulgo *Vistrizza*. in Pæonia oritur,& per Dessaretios fluit,Chabrius *Cilabro* in

Bisal-

Bisaltia ortus, in Thermaicum sinum se exonerat. Strymon *Stramona*, ex Orbelo surgens in Strymonium sinum *Golfo di M. Santo* descendit. Desertum vocat, Virg.

Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam,

Memorantur Strymoniæ grues, quæ plurimæ circa amnem volitant. Panyasus *Spinazza* non longe à Dyrrachio in Adriaticum cadit. Aspus non longe in idem mare labitur. Celindus *Sulnich* limes olim Macedoniæ, in Adriaticum item illabitur.

Græciæ solum uberrimum, ut nulli cedat: tot vero collibus consitis, tum irriguis vallibus, nemoribus, ac pratis amœnissimum: abundat vino, oleo, frumento, pomis omnis generis: pasuis item lætissimis, ubi innumeri pecorum greges, errant, Montes feris, ac sylvis nobiles: metallis item plurimis, marmore, ac lapidibus pretiosis. Chonchæ olim educebantur, ex quibus purpura tigebatur. Cœlum salubre, ac nitidum: in meridionalibus aliquanto calidius, frigidiusculus verò in Borealibus: maxime ad Æmum. Græcorum gens toto olim orbe celeberrima tum litteris, tum armis. Staturæ medioris, ingenio acres, manu dexteri, eloquio facundi: at mendaces, superbi, & ut Plinius, ait effusissimi in laudem tui. Tellus adeò quondam frequens hominum, ut innumeras colonias per omnes Mundi partes immiserit. nunc adeo infrequens, ut si cum prisco ævo conferas, defecisse jam mortales credas. hinc tota pene inculta, vicis potius, quam urbibus habitata. id vero ob tot barbarorum inundationes, & bella, ac perpetuum contagium, quod unà cum Turcis in Græciam irrupit, quo multa millia quotannis pereunt.

phimalus portus, *Spinalonga*, & Mylæ insulæ, *Carabusse*. Cæterum aër Creticus purus, & sanus, tellus ferax, montes oleis ditissimi, colles vino generosissimo. Turcicus prætor Candiæ jus dicit, quæ urbs Archiep: cui octo Episcopi subsunt. cum à Venetis teneretur Græci catholici, nunc quamplurimi Schismatici.

Post Cretam præcipua insula est Eubœa: quæ Euripo interfluente à Græcia dirimitur. jungitur autem ponte duorum jugerum, inter Aulidem, & Chalcidem. dicta olim Abantias, ab Abantibus, qui è Phocide profecti illam occuparunt. mox binæ Respublicæ institutæ Chalcidis, & Eretriæ, ex quibus variæ coloniæ emissæ, inter quas Cumæ. Insulæ longitudo est mill: 130. latitudo 30. circuitus 300. urbes in ea Chalcis, quæ in freto contra Bæotiam est, nunc una cum insula dicitur *Negroponte*, quā anno 1470. Mahumetes II. expugnavit.] Ad hanc mortem obiit anno ante Christum 447. Naturæ Mystes Aristoteles tres, & sexaginta annos natus, correptus febris æstu, ex vehementiori contemplatione æstus Euripi. reliquæ urbes Eretia, ubi celebris, ut & Chalcidi olim Academia. Carystus *Caristo*, Oreum, *l'Oro*, Porthmos, *Portimo*. Insula ferax, & amœna, mons miræ magnitudinis Oches, est & Corylæus, & Telettrius, Fluvii Budotus, & Pyrrha, fuit autem Chalcis appellata ab ære, cuius ibi primùm officinæ inventę, at mira arte conficiebatur. præterea nullum ibi pecori iecur: sunt & pecora, quæ carent felle. Anguillæ in Euripo aureis, & argenteis inauribus ornantur, & mugiles cicures. In lapidicinis Caystri lapidei glommi erant, qui molles instar lini ducebantur, ex quibus mappæ, quæ ignę non absumemabantur. Insula ducibus parauit, quorum ultimus Rabanius Carcerius Venetis tradi-

dit,

dit, ut à Turcis tuerentur. hi amissam recipere tentarunt anno 1688, sed frustra.

Sequntur Cyclades, quæ in medio *Ægæo* instar orbis positæ; unde & Cyclades dictæ. Harum celeberrimæ sunt, Delos *Sdille*, sic dicta quod prima apparuerit post diluvium Ogygis: Emporio, atque ærario totius Græciæ, & Apollinis oraculo notissima: gemina videtur ob Pheriam coniunctam, quam *Fermene* vocant. Tenos, *Tine*, olim Neptuni Fano nobilis, nunc arce, quam Veneti tenent, incolæ Catholici. Andros, ubi fontem esse tradit Plinius, qui nonis Ianuariis saporem vini refert. Mycone, *Miceli*, ubi omnes calui nascebantur; unde adagium *Myconius caluus* per ironiã, ac *Myconius cripsus* dicitur de re rara: ut *Scytha doctus*: item *Myconius conviva* de his, qui non inuitati accedunt. Giarus *Iero*, quæ, quoniam deserta, adagio locum dedit, *Gyaro dignum* pœna nimirum non mediocri. hinc Iuvenalis *Sat.* 1.

Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum.

Seriphus *Sirfino*, ubi ranæ non coaxant; hinc adagium in taciturnos *Seriphia rana*: iacet inter Siphum, & Teram. Naxos, *Niscia*, Bacho sacra ob vini copiam, cuius solum feracissimum. hic ille educatus traditur à Pleyadibus, quæ ob id in Cęlũ à Jove translatæ. hic item ille relictam à Theseo Ariandam recepit. ubs caput frequens, Archiepiscopalis, Catholicis, & Græcis, qui suum singuli Præsulem habent, habitata. Veneti Græcis eripuere, mox ducibus paruit: his erepta à Selimo I. ad Orientem sita Donysa *Stenosa* marmore nobilis, utriusque meminit Virg. lib. 3. Æn.

Baccatamque iugis Naxon, viridemque Donysam.

Ad Occidentem verò est Paros marmore dives, hic mures non generantur: habet Paros frigidam aquam, & mulieres formosas, adagium apud Arista-

Aristophanem, quo significatur commodū incommodo misceri. marmor ex Marpesso monte educitur *Capresso* hinc Virg:

Quam si dura silex, aut stet Marpessia cautes,

Iuxta hanc Antiparos, & mox Cia *Zea*. ex uno Gigantum dicta Simonidis poëtæ & Erasistratis Medici patria. Supra juxta Eubœam Scyros, ubi Achilles latuit. lapis huius insulæ integer supernatat, comminutus mergitur. abundat Capris feris, unde fluxit adagiū *Capra Scyria*, in eos qui beneficium maleficio contaminant, ut capra Scyria, quæ mulctram lacte plenam calce evertit. Supra ad Thessaliam est Scopelus *Scopolo*, & Schiatus, aliæque ad radices Pelii montis, ubi multæ naves Xerxis allisæ periere. Ad Meridiē nota est Melos, Aristoteli Zephyria dicta: *Milò*, maxime rotunda. portu, & Sulphure insignis, iuxta altera parva insula *Antimilo*. Los *Mio* Albanis culta, qui post Scandabergii mortem in hanc commigrarunt. ad Septentrionem parvæ insulæ *Chinussa*, *Raulia*, *Cardiani*. Anaphe, *Namphio*, Apollinis Ægleti templo nobilis. Therasia, *S. Erini*, quæ à Thera, *Gozi* aliis *Antimilo*, terræ motu avulsa. enata est anno 4. Olymp. 135. ut refert Plinius, quæ etsi semiusta ferax tamen est. Oenas *Sicandro*, Pholegandrus, *Policandro*. Polyægos, *Termin*.

Iuxta Tænarum est Cythera insula Veneri Sacra *Cerigo*, Ægæi specula duplici portu, & arce in edita rupe instructa, Episcop: Venetis paret. inter ipsam, & Cretam Ægialia *Cerigotto*. in Saronico sinu Ægina *Engia*, ubi Æacus regnavit, & Mirmidones habitarunt, instar formicarum operi dediti: inde fabulæ data occasio. Pauli Æginetæ medici insignis, sinus ab ipsa *Golfo d'Engia*. Salamis Telamone Aiacis, & Teucri patre, & victoria, quā 380. naves Græcorum de M. Persis retulerunt, cele-

celeberrima: *Coluri*, dicitur, cuius naves olim velocissimæ; unde adagium *Salamina navis*. Supra Cycladas ad Thraciam est Lemnos Vulcano Sacra *Stalimène* circuitu mill. C. Venetis erepta à Mahumete II. in ea olim Hephestias, ubi Vulcani fanum *Cochino*, & Myrina in cuius foro Ænea bucula, ad quam Athonis umbra pertingebat. hinc factum adagium: Athos tegit latera lemniæ buculæ: in invidos, qui aliorum famam obumbrare volunt. meminit Statius V. Theb:

Ægæo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Ætna
Mulciber, ingenti tellurem proximus umbra
Vestit Athos nemorumq; obumbrat imagine pontū.

Supra est Samothracia, *Samandrachi* asylo totius Græciæ Sacrosancto nobilis: iuxtà Imbrus. In Ionio ad Epirum, est Corcyra, *Corfù*, urbem habet eiusdem nominis in præcelsa rupe, quæ vix distat à continente passibus M. urbs Archiep: quæ cum tota insula se Venetis tradidit anno 1382, sepius à Turcis frustra tentata Sale, vino, oleo, ac frumento abundat. in longum patet mill. XL Hic olim Alcinoi regia, & horti celeberrimi dicta etiam Phæacia: Corcyræi libertatis amantissimi, ut solitum apud illos dicere: *Caca, ubi libet*. circa illam aliæ insulæ ob piratas desertæ. Ad Acheloi ostia Echinades *Cruzzolari*, ubi Ioannes Austriacus anno 1571. ingenti clade Turcos profligavit.

Sequitur Cephalenia, *Cefalonia* L. mille passus longa, ubi Venetorum munitio *Asso*, & Samos olim portu insignis *Porto Guiscardo*. Ithaca, *Val di Compare*, Ulyssis patria, aspera, & Caprarum abundantissima. Dulichium, & Same. omnium meminit Ovid. lib. Trist.

Nec michi Dulichium domus est, Ithaceve Sameve.

Ad

Ad Austrum nemorosa olim Zacynthos, *Zante*, dives oleo sale, cera, & uvis Corinthiacis. urbs munita, & frequens: incolæ utuntur horis inæqualibus. ad Austrũ sunt Strophades, dictæ à conversione Calais, & Zethæ, qui hucusque harpias persecuti: nunc monachi tenent, vulgo *li Stivali.*

CAPUT XXII.

De Thracia veteri, & nova.

IN Continentem redeũtibus post Macedoniam Thracia occurrit: quæ Æmo à Septentrione, Euxino ab ortu, Ægæo, & Propontide à Meridie clauditur. eius longitudo à Strymonis fontibus ad Mesembriam ad Panysi ostium ponitur à Cluverio mill. Geom. 80. latitudo ab Æmo juxtà Nicopolim ad Mastutiam Chersonesi mill. 60. nobis maior latit: à Traiani porta ad Byzantium est 300. ferme mill: latit: à Mesembria *Mesember* ad Mastusiam promontorium Chersonesi *Capo Griego*. est mill: 215. Thracem à Martis filio, alii à Nimpha incantatrice, Titanis filia, ex qua Saturnus Dolongum filium suscepit, dictam arbitrantur. alii verò à *Trachia* quod aspera nimirum esset, nec Cœlo, nec solo læta: & nisi qua mari propior, infœcunda, frigida, & eorum, quæ feruntur, malignè admodum patiens, raro pomiferum arborem, vitem frequentius tolerabat: sed nec eius quidem fructus maturescebat, nisi ubi frigora frondium obiectu cultores arcerent. Divisam olim in L. Strategias, nimirum præfecturas Plinius tradit: mox in tres partes scilicet in Thraciam ultra Rhodopem. citra Rhodopen & Chersonesum. in his verò variæ regiones, à variis item populis denominatæ. Ultra Rhodopen. ad Euxinum

num Cornice, ubi Apollonia, Magna à Pompeio appellata, in insula sita olim Archiep. nunc semi-diruta *Sissopoli*: ex hac Lucullus Apollinis colossum sustulit, inque Capitolio dedicavit. Bizon terræ hiatu absorpta. Byzia *Vize*. Selletica, ubi Selletes populi: urbes Develtus *Develia*, & *Zogaria* urbs Episcop: Tarpodizus. Samaica, ubi Thyni populi, oppida Ostodyzum, Adrianopolis ab Adriano condita, ab Amurathe ampliata, qui cùm primùm in Europam traiecisset, hùc è Prusia Imperii sedem transtulit. ad collem sedet, ubi Hebro miscentur Bargus *Tunza*, & Hemus *Harda*, Græci *Adrinopoli*, Turcis *Endrem* appellatur, amplissima situ, populo frequens, ac dives, sed nulla ædium magnificentia ornatur, nullis mœnibus munitur. Hanc cum obsessurus properaret Balduinus Flandriæ comes, & Orientis Imperator profligatus, ac cæsus in Orestis campo anno 1205. à Turcis verò capta 1402. in qua ædes regia, ubi interdum Othomanni inhabitant. urbs est Archiep: Bennica, ubi Agriani, oppida Opizum, Cillæ. Usdicestica circa Æmum, ubi Nicopolis ad Æmum *Nicopoli*, Sazarana. Bessica, ubi Pilippopolis, Turcis *Filibe* ad Rhodopem sedet iuxta Hebrum, à Philippo Cæsare condita, olim Trimontium, urbs ampla, & frequens, at nullo vallo munita, quõdã Archiep. nunc sedes Turcici præfecti: Pergamum *Bergamo* Episcop: Dauteletica, ubi Pantalia: Sardice, ubi Sardica; *Triadizza*, quæ regio Mœsiæ mox adnexa.

Circa Rhodopem fuere Urbana, ubi Byzantium & Phthinopolis. Corpialice, ubi late Odrysæ, & Odrysii habitabant: oppida Perinthus *Heraclio*, & Pantiro, cum portu ad Propontidem sita: Traianopolis, olim Ænos. Hic fuit circa Hebrum Dorisca præfectura, & Doriscus campus, herbosa planities, ubi Xerses exercitum suum, cum numero

N non

non posset, spatio dimensus est. Erant autem 170. myriades: hoc est decies septies centena hominum millia. Sapaica, ubi oppida Aphrodisias, Æneum *Eno*, Turcis *Vgnos*, Selymbria *Seliurea*, in cuius portũ merces ex Mœsia & Thracia terrestri itinere convenctantur, navibus inde Constantinopolim asportantur. non longe bini pontes sublicii ad quorum primum externorum principum legati subsistere jubentur usque dum eos advenisse Imperator resciverit. Briantice, ubi Tempyra, & Mesembria altera. In hoc tractu Ismarus mons, & Serrhium promontorium, ex quo canentem Orpheum nemora traxisse ferunt. Sequuntur Dorisca, & Bistonia, ubi Cicones, & Bistones habitarunt: oppida Maximianopolis, Abdera, *Tolystilo*, aliis *Asperosa*, ad litus Ægæi sita, ab Abdera Diomedis sorore condita 104. post Troiam captam, Democriti patria, qui se luminibus privavit, ut magis contemplationi vacaret. Abderitę stupori mentis obnoxii: hinc adagium *Abderitica mens*: & Mart:

Abderitanæ pectora plebis habes.

Sunt circa Abderam pascua, in quibus equi pasti in rabiem vertuntur, quemadmodum asini apud Potniam Bœotiæ, ubi Glaucus ab equis laceratus, ut tradit Virg: 3. Georg:

Quo tempore Glauci
Potniadis malis membra absumsere quadrigæ.

Superest tandem Mædica, quæ & Græcia Macedonia, ubi populi Dersei, Medobythini, Syropæones, Turpoli. Cæterum memorantur etiam in Thracia ad Nestum amnem Bessi, Elei, Diobesi, Brysæ, Sapæi: ad Hebrum præter Odrysas numerosam gentem, Odomantæ, Pyrogeri, Beni, Hypsalti, Celetes, & omnium sævissimi, ut ait Florus, Scordisci.

Tertia pars Thraciæ est Chersonesus *Braccio di S.Giorgio*, ut urbes præcipue Lysimachia in Isthmo à Lysimacho condita, quam male Antiochus desetuit, cum Scipio illac esset in Asiam transmissurus, dicta fuit etiam Hexamilium. contra ad alteram Isthmi partem ad *Ægæum* Caridia, & in ipso freto *Sestus* nota amoribus Leandri, & Heronis. contra in Asia Abydus, geminæ arces Turcis *Boga Zasàr*, nostris *Dardanelli* appellatæ. Meminit Luc: lib. 2.

Europamque Asiæ, Sestonque admovit Abydo.

Nunc præcipua est Callipolis portu commoda, & arce munita; inque colle à Caligula ædificata, unde in Propontidem pulcherrimus prospectus est.

Præcipui Thraciæ montes Hæmus, qui longo tractu ab Illyrico ad Euxinum usque excurrit, Macedoniam, & Thraciam ab utraque Mysia disterminat. Slavis *Cumoniza*, Turcis *Balkan*, Italis *Monte Argentaro*, & *Catena del Mondo*: dictus etiam antiquis cingulus Orbis. huius pars Scombrus ab Aristotele, Scomius Tucydide, (unde Strymon, Nestus, Hebrus defluunt) appellatus, quique Rhodopæ coniungitur, adeo excelsus, ut ex summis jugis utrumque mare Hadriaticum, & Euxinum conspiciatur: mons sylvosus, & vallibus riguus: hinc Poëta. 2. Ger.

O, qui me gelidis in vallibus Hæmi.

Rhodope, barbaris *Rulle*, & *Valiza*, Græcis *Basilissa* nimirum mõtium regina, excelsus, & incultus adhuc mons est: mediam Thraciam secat. hic Martem natum, quem unum gens coluit, perhibent, inque aqua fluviorum, qui è Rhodope fluunt, lotum: hinc Claud.

Flumina laverunt puerum Rhodopèia Martem.

Ismarus jam memoratus. Pangæus: Virg. Pan-

lympia, & Elide Hunc Arethusæ fonti misceri Poëtæ fabulantur. Ovid:

Quid? non Alphæon diversis currere terris
Virginis Arcadiæ certus adegit amor.

Eurotas, *Basilipotamo* nimirum regius fluvius, lauris abundat, Lacedæmonem rigat.tāta riparum amœnitate,ut adagium:Stare ad Eurotan:idem ac in Apolline,seu in deliciis.de hoc nos Halieut.II.

E Chronio lapsus summo sinuosus oberrat
Eurotas, pictaque intexit iaspide ripas.

Inachus *Planizza* per Argiam regionem in Argolicum sinum, *Golfo di Napoli di Romania*, cadit,ab Inacho Argivorum rege dictus. Panisus, *Padon* Tegean rigans, aliique.In Græcia Cephissus ortus prope Lilæam urbem, per Copaidem lacum transit. hic lacus est prope Thebas;quare *Lago di Stive* appellatur. olim à Copis oppido: anguillis abundat. est etiam Cephissus rivus Athenas alluens. Asopus, Ismenius, aliique. In Thessalia Sperchius, *Agriomela*, ex Pindo ortus: de quo Virg:supra. Enipeus *Titareso*: Pharsalum alluit, cumque Apidano in Peneum devolvitur:ad hunc à Cesare Pompeius acie victus. Luc:6.

Apidanus, numquamque celer nisi mixtus Enipeus.

Peneus, *Salampria* e Pindo assurgit,ac per Tempe in Ægæum irrumpit. Sunt autem Thessala Tempe amœnissima loca inter Olympum,& Ossam circa Penei ripas toto orbe celeberrima hic Templum olim Iovis Olympici Ovid.4.Met:

Sylva:vocant Tempe,per qua Peneus ab imo
Effusus Pindo.

In Macedonia Haliacmon, *Platamona*, Axius, *Vardari*, huius aquæ nigra pecora, illius vero alba faciebat. uterque in Ægæum mare cadit. in Axium Erigon influit, vulgo *Vistrizza*. in Pæonia oritur,& per Dessaretios fluit,Chabrius *Cilabro* in

Bisal-

Bisaltia ottus, in Thermaicum sinum se exonerat. Strymon *Stramona*, ex Orbelo surgens in Strymonium sinum *Golfo di M. Santo* descendit. Desertum vocat, Virg.

Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam,

Memorantur Strymoniæ grues, quæ plurimæ circa amnem volitant. Panyasus *Spinazza* non longe à Dyrrachio in Adriaticum cadit. Aspus non longe in idem mare labitur. Celindus *Sulnich* limes olim Macedoniæ, in Adriaticum item illabitur.

Græciæ solum uberrimum, ut nulli cedat: tot vero collibus consitis, tum irriguis vallibus, nemoribus, ac pratis amœnissimum: abundat vino, oleo, frumento, pomis omnis generis: pascuis item lætissimis, ubi innumeri pecorum greges, errant, Montes feris, ac sylvis nobiles: metallis item plurimis, marmore, ac lapidibus pretiosis. Chonchæ olim educebantur, ex quibus purpura tigebatur. Cœlum salubre, ac nitidum: in meridionalibus aliquanto calidius, frigidiusculus verò in Borealibus: maxime ad Æmum. Græcorum gens toto olim orbe celeberrima tum litteris, tum armis. Staturæ medioris, ingenio acres, manu dexteri, eloquio facundi: at mendaces, superbi, & ut Plinius, ait effusissimi in laudem tui. Tellus adeò quondam frequens hominum, ut innumeras colonias per omnes Mundi partes immiserit. nunc adeo infrequens, ut si cum prisco ævo conferas, defecisse jam mortales credas. hinc tota pene inculta, vicis potius, quam urbibus habitata. id vero ob tot barbarorum inundationes, & bella, ac perpetuum contagium, quod unà cum Turcis in Græciam irrupit, quo multa millia quotannis pereunt.

CA-

CAPUT XXI.

De Creta, & Insulis Græciæ adhærentibus.

INter Europam, & Asiam *Ægæo* mari obiecta Creta iacet, insula centum olim urbibus navibus, sagittis, Musicaque inventa celeberrima. Hæc, Minöe duce, prima classe pugnavit, equestres pugnas prima docuit lascivas vertigines implicate, ac literis iura sociavit. Nomen sortita à Crete Nympha Hesperidis filia, vel, ut aliis placet, à Crete Curetum rege. olim etiam Aëria, & *Macaronissos* idest Beata insula à Cœli temperie appellata. Fines eius sunt à Septentrione Ægæum, à Meridie Libycum mare, ab Occidente, & Oriente suis æstibus concluditur. Longitudo inter promontorium Samonium *Capo Salomone*, & Corycum, *Capo Cornico*, est mill: 300, latitudo maxima inter Dion promontorium *Capo Sassono*, & Matalium *Capo Matala* est mill. 64. olim centum urbes habebat; quare Hecatompolis dicta: hinc Luc. Lib. 3.

Iā dilecta Iovi centenis venit in arma
Creta vetus populis, Gnossasque agitare pharetras.

Clarissimæ fuerunt Cortyna caput quondam insulæ, *Gortin* pagus nunc ignobilis. Cydon, quam Græci matrem urbium appellarunt, *Canèa* una nunc ex quatuor urbibus quadrata, & probè munita, capta à Turcis 1645: dicta etiam Cydonia, atque hinc Cydoniæ pharetræ. Gnossus *Gnosa* Minois regia, ad Idam montem olim Episcopalis ut Cydonia, nunc pagus, Therapnæ, Lyctus, *Paleocastro* Patria Idomenei, cuius meminit Virg, Æne: I.

Et

Et Salentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus.

Lycastus ad Dyctæum montem à Lycaste Nympha. Dictamnum, *Dictamo*, urbs ad Dictynneum montem, dicta etiam Dictynna. Phæstus *Festo*. Rithimna *Retimo*, Cyteum, *Candia*. Heraclea *Sittia*.

Nunc Insula quatuor urbes numerat *Candia*, *Canea*, *Retimo*, *Sittia*, à quibus in quatuor partes dividitur. *Candia* urbs ampla, ac munitissima, quã post longam obsidionem Turcæ deditione ceperunt anno 1669. Montes celebres Dicte, & Dictæus *Lassitis*, Ida *Pseloriti*, Corycus, *Cornico*, cuius incolæ male audiebant, quod merces mercatorum explorerent, & piratis nunciarent; quod mercatores rescientes sese interdicebãt, *Corycæus auscultavit*, propterea cavendum: idque in adagium transit. Cadiscus *Busco*. Cæterum in Ida monte à Curetibus educatum Iovem memorant: Celebris item Minotaurus Pasiphaë genitus, & ad Gnossum labyrinthus Dædali opus, tum itinerum ambagibus, occursibus, recurribusque inextricabilibus, tũ lapide quadro, ac fornicibus vere mirandum. in quo vel ipse Dædalus cum Icaro filio detentus: usque adeò verum; sæpe dolos in caput auctoris recidere, quamvis novo dolo evaserit.

Cretenses vitiosissimi, mendaces, & piratica infames. suis regibus primum paruere. Q. Metellus insulam subegit, & Creticus dictus: mansitque sub Imperio Romano, donec à Saracenis, cum Peloponneso, & non exigua Græciæ parte occuparetur. Balduinus Flandriæ Comes, & Imperator Constantinopolitanus, recepit, ac Bonifacio Montisferrati Marchioni dedit; à quo ingenti pretio Veneti emerunt, ab his Turcæ eripuere: exceptis tribus arcibus, quas adhuc tenent *Suda*, olim Amphi-

phi-

phimalus portus, *Spinalonga*, & Mylæ insulæ, *Carabisse*. Cæterum aër Creticus purus, & sanus, tellus ferax, montes oleis ditissimi, colles vino generosissimo. Turcicus prætor Candiæ jus dicit, quæ urbs Archiep: cui octo Episcopi subsunt. cum à Venetis teneretur Græci catholici, nunc quamplurimi Schismatici.

Post Cretam præcipua insula est Eubœa: quæ Euripo interfluente à Græcia dirimitur. jungitur autem ponte duorum jugerum, inter Aulidem, & Chalcidem, dicta olim Abantias, ab Abantibus, qui è Phocide profecti illam occuparunt. mox binæ Respublicæ institutæ Chalcidis, & Eretriæ, ex quibus variæ coloniæ emissæ, inter quas Cumæ. Insulæ longitudo est mill: 130. latitudo 30. circuitus 300. urbes in ea Chalcis, quæ in freto contra Bæotiam est, nunc una cum insula dicitur *Negroponte*, quã anno 1470. Mahumetes II. expugnavit.]Ad hanc mortem obiit anno ante Christum 447. Naturæ Mystes Aristoteles tres, & sexaginta annos natus, correptus febris æstu, ex vehementiori contemplatione æstus Euripi. reliquæ urbes Eretia, ubi celebris, ut & Chalcidi olim Academia. Carystus *Caristo*, Oreum, *l'Oro*, Porthmos, *Portimo*. Insula ferax, & amœna, mons miræ magnitudinis Oches, est & Cotylæus, & Telettrius, Fluvii Budorus, & Pyrrha, fuit autem Chalcis appellata ab ære, cuius ibi primùm officinæ inventę, at mira arte conficiebatur. præterea nullum ibi pecori iecur: sunt & pecora, quæ carent felle. Anguillæ in Euripo aureis, & argenteis inauribus ornantur, & mugiles cicures. In lapidicinis Caystri lapidei glommi erant, qui molles instar lini ducebantur, ex quibus mappæ, quæ ignę non absumemabantur. Insula ducibus parauit, quorum ultimus Rabanius Carcerius Venetis tradidit,

dit, ut à Turcis tuerentur. hi amissam recipere tentarunt anno 1688, sed frustra.

Sequuntur Cyclades, quæ in medio *Ægæo* instar orbis positæ; unde & Cyclades dictæ. Harum celeberrimæ sunt, Delos *Sdille*, sic dicta quod prima apparuerit post diluvium Ogygis: Emporio, atque ærario totius Græciæ, & Apollinis oraculo notissima: gemina videtur ob Pheriam coniunctam, quam *Fermene* vocant. Tenos, *Tine*, olim Neptuni Fano nobilis, nunc arce, quam Veneti tenent, incolæ Catholici. Andros, ubi fontem esse tradit Plinius, qui nonis Ianuariis saporem vini refert. Mycone, *Micoli*, ubi omnes calui nascebantur; unde adagium *Myconius caluus* per ironiã, at *Myconius cripsus* dicitur de re rara: ut *Scytha doctus*: item *Myconius conviva* de his, qui non inuitati accedunt. Giarus *Iero*, quæ, quoniam deserta, adagio locum dedit, *Gyaro dignum* pœna nimirum non mediocri. hinc Iuvenalis *Sat. 1*.

Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum.

Seriphus *Sirfino*, ubi ranæ non coaxant; hinc adagium in taciturnos *Seriphia rana*: iacet inter Siphum, & Teram. Naxos, *Niscia*, Bacho sacra ob vini copiam, cuius solum feracissimum. hic ille educatus traditur à Pleyadibus, quæ ob id in Cęlũ à Jove translatæ. hic item ille relictam à Theseo Ariandam recepit. urbs caput frequens, Archiepiscopalis, Catholicis, & Græcis, qui suum singuli Præsulem habent, habitata. Veneti Græcis eripuere, mox ducibus patuit: his erepta à Selimo I. ad Orientem sita Donysa *Stenosa* marmore nobilis, utriusque meminit Virg. lib. 3. Æn.

Baccatamque iugis Naxon, viridemque Donysam.

Ad Occidentem verò est Paros marmore dives, hic mures non generantur: habet Paros frigidam aquam, & mulieres formosas, adagium apud Arista-

Aristophanem, quo significatur commodũ incommodo misceri. marmor ex Marpesso monte educitur *Capresso* hinc Virg:

Quam si dura silex, aut stet Marpessia cautes,

Iuxta hanc Antiparos, & mox Cia *Zea*. ex uno Gigantum dicta Simonidis poëtæ & Erasistratis Medici patria. Supra juxta Eubœam Scyros, ubi Achilles latuit. lapis huius insulæ integer supernatat, comminutus mergitur. abundat Capris feris, unde fluxit adagiũ *Capra Scyria*, in eos qui beneficium maleficio contaminant, ut capra Scyria, quæ mulctram lacte plenam calce evertit. Supra ad Thessaliam est Scopelus *Scopolo*, & Schiatus, aliæque ad radices Pelii montis, ubi multæ naves Xersis allisæ periere. Ad Meridiẽ nota est Melos, Aristoteli Zephyria dicta: *Milò*, maxime rotunda. portu, & Sulphure insignis, iuxta altera parva insula *Antimilo*. Los *Mio* Albanis culta, qui post Scandabergii montem in hanc commigrarunt. ad Septentrionem parvæ insulæ *Chinussa*, *Raulia*, *Cardiani*. Anaphe, *Namphio*, Apollinis Ægleti templo nobilis. Therasia, *S. Erini*, quæ à Thera, *Gozi* aliis *Antimilo*, terræ motu avulsa. enata est anno 4. Olymp. 135. ut refert Plinius, quæ etsi semiusta ferax tamen est. Oenas *Sicandro*, Pholegandrus, *Policandro*. Polyægos, *Termin*.

Iuxta Tænarum est Cythera insula Veneri Sacra *Cerigo*, Ægæi specula duplici portu, & arce in edita rupe instructa, Episcop: Venetis paret. inter ipsam, & Cretam Ægialia *Cerigotto*. in Saronico sinu Ægina *Engia*, ubi Æacus regnavit, & Mirmidones habitarunt, instar formicarum operi dediti: inde fabulæ data occasio. Pauli Æginetæ medici insignis, sinus ab ipsa *Golfo d'Engia*. Salamis Telamone Aiacis, & Teucri patre, & victoria, quã 180. naves Græcorum de M. Persis retulerunt,

cele-

celeberrima: *Coluri*, dicitur, cuius naves olim velocissimæ; unde adagium *Salamina navis*. Supra Cycladas ad Thraciam est Lemnos Vulcano Sacra *Stalimène* circuitu mill. C. Venetis erepta à Mahumete II. in ea olim Hephestias, ubi Vulcani fanum *Cochino*, & Myrina in cuius foro Ænea bucula, ad quam Athonis umbra pertingebat. hinc factum adagium: Athos tegit latera lemniæ buculæ: in invidos, qui aliorum famam obumbrare volunt. meminit Statius V. Theb:

Ægæo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Ætna
Mulciber, ingenti tellurem proximus umbra
Vestit Athos nemorumq; obumbrat imagine pontũ.

Supra est Samothracia, *Samandrachi* asylo totius Græciæ Sacrosancto nobilis: iuxtà Imbrus. In Ionio ad Epirum, est Corcyra, *Corfù*, urbem habet eiusdem nominis in præcelsa rupe, quæ vix distat à continente passibus M. urbs Archiep. quæ cum tota insula se Venetis tradidit anno 1382, sepius à Turcis frustra tentata Sale, vino, oleo, ac frumento abundat. in longum patet mill. XL Hic olim Alcinoi regia, & horti celeberrimi dicta etiam Phæacia: Corcyræi libertatis amantissimi, ut solitum apud illos dicere: *Caca, ubi libet*. circa illam aliæ insulæ ob piratas desertæ. Ad Acheloi ostia Echinades *Cruzzolari*, ubi Ioannes Austriacus anno 1571. ingenti clade Turcos profligavit.

Sequitur Cephalenia, *Cefalonia* L. mille passus longa, ubi Venetorum munitio *Asso*, & Samos olim portu insignis *Porto Guiscardo*. Ithaca, *Val di Compare*, Ulyssis patria, aspera, & Caprarum abundantissima. Dulichium, & Same. omnium meminit Ovid. lib. Trist.

Nec michi Dulichium domus est, Ithaceve Sameve.

Ad

Ad Austrum nemorosa olim Zacynthos, *Zante*, dives oleo sale, cera, & uvis Corinthiacis. urbs munita, & frequens: incolæ utuntur horis inæqualibus. ad Austrũ sunt Strophades, dictæ à conversione Calais, & Zethæ, qui hucusque harpias persecuti: nunc monachi tenent, vulgo *li Stivali*.

CAPUT XXII.

De Thracia veteri, & nova.

IN Continentem redeũtibus post Macedoniam Thracia occurrit: quæ Æmo à Septentrione, Euxino ab ortu, Ægæo, & Propontide à Meridie clauditur. eius longitudo à Strymonis fontibus ad Mesembriam ad Panysi ostíum ponitur à Cluverio mill. Geom. 80. latitudo ab Æmo juxtà Nicopolim ad Mastutiam Chersonesi mill. 60. nobis maior latit: à Traiani porta ad Byzantium est 300. ferme mill: latit: à Mesembria *Mesember* ad Mastusiam promontorium Chersonesi *Capo Griego*. est mill: 215. Thracem à Martis filio, alii à Nimpha incantatrice, Titanis filia, ex qua Saturnus Dolongum filium suscepit, dictam arbitrantur. alii verò à *Trachia* quod aspera nimirum esset, nec Cœlo, nec solo læta: & nisi qua mari propior, infœcunda, frigida, & eorum, quæ feruntur, malignè admodum patiens, raró pomiferum arborem, vitem frequentius tolerabat: sed nec eius quidem fructus maturescebat, nisi ubi frigora frondium obiectu cultores arcerent. Divisam olim in L. Strategias, nimirum præfecturas Plinius tradit: mox in tres partes scilicet in Thraciam ultra Rhodopem. citra Rhodopen & Chersonesum. in his verò variæ regiones, à variis item populis denominatæ. Ultra Rhodopen. ad Euxinum

num Cornice, ubi Apollonia, Magna à Pompeio appellata, in insula sita olim Archiep. nunc semidiruta *Sissopoli*: ex hac Lucullus Apollinis colossum sustulit, inque Capitolio dedicavit. Bizon terræ hiatu absorpta. Byzia *Vize*. Selletica, ubi Selletes populi: urbes Develtus *Develia*, & *Zogaria* urbs Episcop: Tarpodizus. Samaica, ubi Thyni populi, oppida Ostodyzum, Adrianopolis ab Adriano condita, ab Amurathe ampliata, qui cùm primùm in Europam traiecisset, hùc è Prusia Imperii sedem transtulit. ad collem sedet, ubi Hebro miscentur Bargus *Tunza*, & Hemus *Harda*, Græci *Adrinopoli*, Turcis *Endrem* appellatur, amplissima situ, populo frequens, ac dives, sed nulla ædium magnificentia ornatur, nullis mœnibus munitur. Hanc cum obsessurus properaret Balduinus Flandriæ comes, & Orientis Imperator profligatus, ac cæsus in Orestis campo anno 1205. à Turcis verò capta 1402. in qua ædes regia, ubi interdum Othomanni inhabitant. urbs est Archiep: Bennica, ubi Agriani, oppida Opizum, Cillæ. Usdicestica circa Æmum, ubi Nicopolis ad Æmum *Nicopoli*, Sazarana. Bessica, ubi Pilippopolis, Turcis *Filibe* ad Rhodopem sedet iuxta Hebrum, à Philippo Cæsare condita, olim Trimontium, urbs ampla, & frequens, at nullo vallo munita, quōdā Archiep. nunc sedes Turcici præfecti: Pergamum *Bergamo* Episcop: Dauteletica, ubi Pantalia: Sardice, ubi Sardica; *Triadizza*, quæ regio Mœsiæ mox adnexa.

Circa Rhodopem fuere Urbana, ubi Byzantium & Phthinopolis. Corpialice, ubi late Odrysæ, & Odrysii habitabant: oppida Perinthus *Heraclio*, & Pantiro, cum portu ad Propontidem sita: Traianopolis, olim Ænos. Hic fuit circa Hebrum Dorisca præfectura, & Doriscus campus, herbosa planities, ubi Xerses exercitum suum, cum numero

non posset, spatio dimensus est. Erant autem 170. myriades: hoc est decies septies centena hominum millia. Sapaica, ubi oppida Aphrodisias, Æneum *Eno*, Turcis *Vgnos*, Selymbria *Seliurea*, in cuius portũ merces ex Mœsia & Thracia terrestri itinere convenctantur, navibus inde Constantinopolim asportantur. non longe bini pontes sublicii ad quorum primum externorum principum legati subsistere jubentur usque dum eos advenisse Imperator resciverit. Briantice, ubi Tempyra, & Mesembria altera. In hoc tractu Ismarus mons, & Serrhium promontorium, ex quo canentem Orpheum nemora traxisse ferunt. Sequuntur Dorisca, & Bistonia, ubi Cicones, & Bistones habitarunt: oppida Maximianopolis, Abdera, *Tolystilo*, aliis *Asperosa*, ad litus Ægæi sita, ab Abdera Diomedis sorore condita 104. post Troiam captam, Democriti patria, qui se luminibus privavit, ut magis contemplationi vacaret. Abderitę stupori mentis obnoxli: hinc adagium *Abderitica mens*: & Mart:

Abderitanæ pectora plebis habes.

Sunt circa Abderam pascua, in quibus equi pasti in rabiem vertuntur, quemadmodum asini apud Potniam Bœotiæ, ubi Glaucus ab equis laceratus, ut tradit Virg: 3. Georg:

Quo tempore Glauci
Potniadis malis membra absumsere quadrigæ.

Superest tandem Mædica, quæ & Græcia Macedonia, ubi populi Dersei, Medobythini, Syropæones, Turpoli. Cæterum memorantur etiam in Thracia ad Nestum amnem Bessi, Elei, Diobesi, Brysæ, Sapæi. ad Hebrum præter Odrysas numerosam gentem, Odomantæ, Pyrogeri, Beni, Hypsalti, Celetes, & omnium sævissimi, ut ait Florus, Scordisci.

Ter-

Tertia pars Thraciæ est Chersonesus *Braccio di S.Giorgio*, ut urbes præcipue Lysimachia in Isthmo à Lysimacho condita, quam male Antiochus deseruit, cum Scipio illac esset in Asiam transmissurus, dicta fuit etiam Hexamilium. contra ad alteram Isthmi partem ad Ægæum Caridia, & in ipso freto Sestus nota amoribus Leandri, & Heronis. contra in Asia Abydus, geminæ arces Turcis *Bogazasàr*, nostris *Dardanelli* appellatæ. Meminit Luc. lib. 2.

Europamque Asiæ, Sestonque admovit Abydo.

Nunc præcipua est Callipolis portu commoda, & arce munita; inque colle à Caligula ædificata, unde in Propontidem pulcherrimus prospectus est.

Præcipui Thraciæ montes Hæmus, qui longo tractu ab Illyrico ad Euxinum usque excurrit, Macedoniam, & Thraciam ab utraque Mysia disterminat. Slavis *Cumoniza*, Turcis *Balkan*, Italis *Monte Argentaro*, & *Catena del Mondo*: dictus etiam antiquis cingulus Orbis. huius pars Scombrus ab Aristotele, Scomius Tucydide, (unde Strymon, Nessus, Hebrus defluunt) appellatus, quique Rhodopæ coniungitur, adeo excelsus, ut ex summis jugis utrumque mare Hadriaticum, & Euxinum conspiciatur: mons sylvosus, & vallibus riguus: hinc Poëta. 2. Ger.

O, qui me gelidis in vallibus Hæmi.

Rhodope, barbaris *Rulle*, & *Valiza*, Græcis *Basilissa* nimirum mõtium regina, excelsus, & incultus adhuc mons est: mediam Thraciam secat. hic Martem natum, quem unum gens coluit, perhibent, inque aqua fluviorum, qui è Rhodope fluunt, lotum: hinc Claud.

Flumina laverunt puerum Rhodopèia Martem.

Ismarus jam memoratus. Pangæus: Virg. Pan-

gæa, vulgò *Castagna*, cynnamis abundat, & rosis: fodinas item auri, & argenti habet.

Flumina Hæbrus *Mariza*, qui è Rhodope, sive Æmo natus alluit Philippopolim, perque ulteriorem Thraciam ad ortum currit: ad Adrianopolim in Meridiem flexus, in Ægæum se exonerat. Nestus, sive Nessus, ad cuius ostium Tinda, Diomedis equorum stabulis infamis. Melas, Arzus, aliique. Bistonis item lacus, in quem multi fluvioli cadunt: & Delcon fluvius, & lacus ad quem oppidum cognominis *Deron*.

Antiqua Thracum gens dura, & magnitudine cæteros homines antecedebat, cui punctos habere vultus, cæruleos oculos, trucem visum, terrificum vocis sonum, annosam ætatem plulchrũ, ac decorum fuit. Deum colebat Martem, quem Zamolxim vocabat, illumque tonante cœlo, vibratis in altum sagittis se unum agnoscere profitebatur. Animas alii redituras putabant: alii ad Zamolxim, ac feliciora transire: alii emori quidem, id verò præstantius esse, quamobrem puerperia lugebant; funera festis gaudis celebrabant. ex uxoribus, quas plures habebant, una cui contingerat è parentum sententia, interfici, cumque viro sepeliri, beatum ducebat. Thracibus vini usus diu ignotus. postea, ut ait Athenæus, Brito usi, quæ potio ex hordeo, & frugibus conficiebatur. Agricolæ contemnebantur, propter stoliditatem, ut ultra quatuor numerare, & numerata retinere non possent. Suis olim legibus usi, regemque creabant virum inveteratæ clementiæ, & cui non essent liberi, ne regnum tránsiret ad hæredes. Cũ duo reguli discordes inter se essent, Philippum arbitrum elegerunt: qui hac occasione nõ magnã Thraciæ partem Macedoniæ adiunxit. Alexander eius filius totam obtinuit.

Mox

Mox libertati gens restituta: at iterum duobus diffidentibus, evocati Romani; primusque Sabinus sub Tiberio anno Christi XXVII. de Thracibus triumphavit. anno verò XLVIII. sub Claudio, à C. Scribonio Curione Procons: perdomita inque provinciæ formam Thracia redacta est.

CAPUT XXIII.

De Urbe Byzantio, atque Imperio Constantinopolitano.

SEdet Bizantium in extremo Thraciæ angulo in Trianguli formam ædificatum, meridionale latus Propontide *Mar di Marmora* alluitur, Septentrionale sinu, qui portum efficit toto orbe celeberrimum, Occidentem spectat basis, & Thraciæ continentem, duplicique muro antiquis turribus munita cingitur, cuspis Orientem respicit, ubi Prætorium, & arx. urbs olim fundata à Pausania Spartarum rege anno ab Orbe cõdito 3459. post Troiam captam 96, quando Tarentum, & Locri in Magna Græcia conditi. alii tradũt à Byse primum Megarentium duce, ab oraculo monito, ut terram cæcorum, nimirum Caldenonensium, terris adversam, ad ædificandum eligeret. Constantinus Magnus cum Licinium circa Hadrianopolim primum, terrestri prælio, mox ad Byzantium navali pugna, tertiùm ad Calcedonem vicisset, anno Christi 324, & tandem sequenti occiso, tum Occidentis, tum Orientis imperio potitus, Byzantium instauravit, ut antiquæ Romæ par esset, sedemque Imperii constituit: eamque dedicavit V. Idus Maias anno 330. legemque tulit lapideæ columnæ incisam, ut nova Roma appellaretur: & Thracia Romania dicta, ut & nunc Turcis *Romeli* dicitur. illius ambitus nunc

ad 18. millia passuum extendunt aliqui, alii ad 15. partes præcipuæ sunt Prætorium sive regię ædes, ubi Turcarum rex habitat, vulgò *il Serraglio*: instar urbis opus est, sed antiquis turribus vix munitur:ibi palatium, & Hortti & *Hansa*, ut aiunt barbari, sive Thesaurus. Prætorianorum ingens numerus: qui hic etiam educantur, & in ingenti campo se Martis operibus exercent. est etiam insigne Gynecæum, ubi regis concubinæ. intra palatium intrare sine Præfecti facultate capitali pęna vetitum: Non longe à Prætorio est Templum à Iustino ceptum, à Iustiniano completum, ac Divinæ Sapientiæ dicatum, dictumque *S. Sophia*, à Turcis profanatum post captã urbem, inque Moschæam versum, ubi Othomani reges tumulantur. Cæterùm opus superbissimum amplissimum, & ditissimum fuit, nũc à Turcis neglectum, & magna ex parte deturpatum.

In angulo Occidentali ad Propontidem est castrum quadratum septem turribus munitum; unde nomen accepit. hic asservatur sacer thesaurus, qui non impenditur nisi in sacrum bellum contra Christianos, hac in arce anno 1648. Ibraimus Imperator strangulatus. reliqua ædificia olim superba pro maiestate Imperii Romani, nunc humilia, & ut plurimum ex ligno. Cæterum Imperium Orientis à Constantino Magno fundatum duravit varia fortuna in Græcis, usque ad annũ 1204. quo diffidentibus duobus Imperii collegis Isacio Angelo, & Alexio filio, Latini Principes fęderati capta Constantinopoli Balduinum Flandriæ Comitem Imperatorem crearunt. At à Græcis in Asia Theodorus Lascaris Imperator creatus, qui Nicææ in Bythinia sedem fixit: prosperèque contra Turcas pugnavit, occiso propria manu illorum rege, hic autem mortuus est anno 1222. anno

no autem 1261. Capta à Græcis Constantinopolis. At barborum res in dies crescebat: annoque 1453, sub Constantino Palæologo, capta à Mahumete II. urbs est, desiitq; Orientis Imperiũ, quod per MCXXIII. annos duraverat: & quemadmodum Occidentis cęptum in Augusto, in Augustulo desiit; ita Orientis in Magno Constantino incęptum, in parvo interiit.

CAPUT XXIV.

De Imperio Turcico, & Gentis origine, ac moribus.

Turcarum gens Scythicæ originis, quæ olim ultra Caucasum, & Volgam ad Septentrionalia Caspii maris habitabat, sic autem dicta, quod sylvis abdita, ac ferina victitans, diu reliquis populis obscura latuit, ut ait Chalcondyles lib. 1. Innotuit primo Europæis anno 625, cum ab Heraclio Imperatore evocata, contra Chosroen, & Persas pro Romanis militavit. mox per Caspias portas, quà venerat, in patriam rediit. non multo post iterum erupit in Persidem, cumque Saracenis, qui illam obtinebant, diù, atque acriter decertavit. tandem, Saracenis pulsis, Perside potita est: hausitque à victis populis Mahumeticam superstitionem, cum antea simulacra coleret. Inde in Syriam, Cappadociam, & Ciliciam sese effudit. inque septem regna divisæ gentes. quorum florentissimum Caramaniæ, cuius sedes Iconii fuit. Anno autem MCCLVII. quidam *Zich* nomine, vel, ut alii scribunt, *Schac Othrogùlis*, viam Imperio stravit, occupatis aliquot locis in Cappadocia. huic successit filius *Othoman*, sive *Osman*, qui regnum invasit anno 1288. in cuius deinde posteros reliqui Turcarum principatus confluxere, derivavit-

que Othomanorum nomen. Hic animi magnitudine præstans totam Cappadociam primò occupavit, mox à Græcis regulis diffidentibus vindex Numinis evocatus, ipsos summa vi adortus Galatiam, Phrygiam, Bithiniam, ipsamque regiam Prusiam deditione cepit, sedemq; regni sui constituit, in qua obiit regni anno 29. ætatis 69. Christi 1327. alii hunc bello cæsum tradunt sine liberis: alii Orchanem, sive Urchanem illius filium faciunt, qui patri successit: & certantibus inter se summis odiis Cantacuzenis, & Palæologis, Mysiam, Lycaoniam, Cariam, Hellespontum, Phrygiam, omnemque fere Euxini oram occupasse. hoc anno 32. regni, Christi 1358. extincto, filius Amurathes successit, qui primus copias in Europam transduxit Christianis navibus usus, statimque Callipolim occupavit, mox Hadrianopolim, in quam solium transtulit: obiitque anno regni 32. Christi 1389. Patri successit Baiazethes, omniũ ferocissimus cognomento *Childerim*, nimirum fulgur. hic Mœsiam, Bulgariam, Macedoniam, Thessaliam, Atticam Imperio adiecit: pluribus annis Constantinopolim obsedit. movente vero bellum Tamberlane Scytha, obsidionem soluit: inque hostem movit, à quo acie victus, ac captus est, 200. mill. Turcarum cæsis. ipse cavea ferrea inclusus mœrore interiit. usque adeo verum magnas interdum fortunas magnis calamitatibus tumulari. regnavit annos 14. Illius filius quintus natu Isazebeles se regem dixit. at hoc, quem etiam Calepinum dicunt, à fratre occiso, Solimanus regnum invasit. hoc rursus à fratre Musa sublato, ipse successit. mox Mahumetes Musa Fratre interempto, hic postquam regnasset annos 8 fato concessit anno Christi 1421. Patre defuncto, regnum cepit Amurathes II. qui copiis per Hel-

lespontum traiectis Thessalonicam Venetis eripuit,inque Hungaros, & Polonos movens, eos, & Ioannem Hunniadem Ducem fortissimum Varnensi prælio profligavit. Croiam Scanderbegi regiam obsedit,sæpiusque à bellicosissimo Duce derisus,obiit ex mærore anno 1451. postquam 30. annos regnasset. Huius filius Mahumetes II. infaustum Christianis nomen in solium ascendit, hic duo Imperia evertit, Constantinopolitanum anno. 1458. 29. Maii Feria 3. Et Trapezuntinum, capto Davide Comneno, atque interempto. præterea 13. regna,urbes 200 expugnavit. Taurunum Hunniade propugnante frustra obsedit. cepit mox Corinthum,Lemnon,Mytilenem, Eubœam, Venetis eiectis,& Theodosiam, ac Peram, Genuensibus pulsis. Rhodum tamen frustra obsedit. Hydruntum cepit, mox amisit. obiit tandem innumeris palmis clarus anno 1481. ætatis suæ 58. postquam imperasset annos 31.

Baiazethes II. minor natu à prætorianis electus patri successit: atque ob id Zosimus maior natu in Italiam fugit, ubi dum frustra Christianorum arma expectat,decessit. ille Venetis Dyrrachium, Naupactum, Methonem eripuit. tandem senex, Prætorianis instantibus,sese regno abdicavit. Cui Selimus successit anno 1517. qui triennio, quo regnum tenuit magnas res confecit: siquidem Syriam universam,atque Ægyptum,tribus præliis Mammalucis profligatis, eorumque rege Tommambaiso suspendio necato anno 1517. ipse paulo post carbone pestilenti sublatus est, sic vices rependente Numine. Solimanus filius in regnum suffectus anno 1520. qui sequenti anno Tauruno expugnato, regnum feliciter auspicatus est. Secuto item anno Rhodum deditione accepit. Budam anno 1526, quo Viennam obsedit;sed properante

Carolo V. re infecta discessit: neuterque alterius fortunam tentare ausus est. Melitam item frustra per Pialim Ducem obsedit. Arabiam occupavit; missis etiam classibus per mare Rubrum, Indiam tentavit. Demũ anno 1566. octogenarius, cum Sigethũ obsideret, interiit, postquã regnasset annos 46. quod nulli Othomanorum contigit. Selimus II. Patri successit. hic Cyprum, Mustapho Duce, Venetis eripuit anno 1571. at anno 1573 ingenti clade ad Naupactum profligata eius classis. sequenti anno apoplexia interceptus est. Successit Selimo filius Amurathes III. huic Mahumethes III. iners: & mox Achmetes, qui decessit relicto Osmano impubere: quare Prætoriani Mustapham Achmetis fratrem salutarunt. qui quoniam stolidus, & Solitarius gradu deiectus, inque carcerem detrusus, salutatusque Osmanus ingentis animi adolescens. hic ingentibus copiis in Polonos movit: verum fusus à Ladislao, à Prætorianis laqueo præfocatus, cum V. annos imperasset. eductusque iterum Mustapha, iterumque exclusus. illud documento suo comprobans; haud intrudi oportere, qui semel indignus imperio sit habitus, quando naturæ vitium nequeat tempus corrigere. Substitutus Amurathes IV. Osmani frater, qui obiit ex crapula, & nimio vini haustu. Hoc extincto Ibraimus regnum accepit, qui cum regnasset annos XV. à Prætorianis strangulatus interiit. Cretam invasit, ac primo Impetu Cydoniam cepit: eripuit etiam Cosaccis Tanam *Asach* ad Tanais ostia.

Patri successit Mahumetes IV. annorum 14. anno verò Christi 1655. Cretam dedetione cepit, pacta cum Venetis pace. Kaminecium cum Podolia occupavit, & Neosolium in Hungaria. Viennam Cara Mustapha Duce obsedit, ex qua non si-

ne

ne ftrage receffit, verfaque,ut affolet, fortuna multis iteratis cladibus totam pene Hungariam amifit,& Peloponnefum. ipfeque de gradu dejectus, ac Solimanus III. frater in folium à Prætorianis evectus anno 1689.

Cæterum Othomannorum Imperium, quod continua fucceffione in legitimos hæredes tranfit, eft abfolutum, & defpoticum: & non nifi penes reges poteftas, & arbitrium eft. unus ipfe dominus: reguli, ac principes nulli, nulli tituli,ac dominia,quo maxime ad Romanam,ac veram Rempublicam accedit & quamvis Rex dominus unus fit,habet privatus quifque bona fua,fuas fortunas, quas in liberos liberè tranfmittat:quod fecus evenire per fummam calumniam aliqui tradiderunt. Sunt tamen quędam ruftica dominia,Tamariatus appellant, certa nimirum agrorum portio fingulis attributa tali onere, ut certum equitum numerum quifque Tamariota in bellum conducat, ut à præfectis juffum fuerit: horum tum in Afia, tum in Europa ingens numerus.

Turcæ ita Mahumetem colunt, ut cenfeant poffe etiam Chriftianos ad falutem pervenire. Chriftumque tamquam Prophetam venerantur. nullum Chriftianorum Mahumeticam fuperftitionem amplecti cogūnt, muneribus tamen afficiunt, fi quis fponte fua fuperftitionem profiteatur. eft tamen Turcis capitale ad Chriftum tranfire. Iuftitiæ tenaces; hinc furtum, homicidium, adulterium fevere puniunt. attamen præpofteræ libidini ita indulgent, ut ne fæminæ à fæminis abftineāt. Licitum cuique tot concubinas habere, quot alere poteft. id verò rarum: uxorem ipfi dotant: dotem non repetunt. hinc ingens litium feminarium funditus eradicant. Literarum rudes, & olim barbari, nunc Europæ cœlo non parum mol-

liti, atque exculti. hoc verò factum, ut de antiquo robore, ac virtute multum amiserint; bellicosi enim semper fuere, ac laborum patientissimi, inque tutandis arcibus constantissimi, quod vel hoc ævo præstarunt. Prætoriani milites, quos *Iannizares* vocant pedestris militiæ robur olim invictum. hi à Mahumete II. instituti: Suntque Græcorum liberi, quos tributi nomine à sinu matrum abstrahunt, summaque disciplina educant. ab hoc tributo immunes Constantinopolitani, Rhodii, ac Chii.

Purpuratorum primus, qui secundus à Rege imperium moderatur Magnus *Vizir* dicitur. hic senatui præest, Divanum Turcæ vocant. in quo alii purpurati assident etiam Vizires dicti. Est etiã summa authoritas præfecti maris, quem Capitaneum Bassam nominant. Præfectos Provinciarum Belierbegos vocitant, & Bassas. inter hos præcipui, qui Romeliæ toti Græciæ, Thraciæ, Mœsiæque utrique imperat: Et Anatoliæ, qui magnæ minoris Asiæ parti præest.

Turcæ sunt robusti, proceri, viriles, & sinceri. apostatæ verò mendaces, ac infideles, utpote, qui apostasia maximum infidelitatis documentum dederint. præterea etsi inter se urbanissime agant, Christianis tamen obstẽtant quamdam ferociam, gravemque severitatem. Tellus fere inculta, & populorum infrequens ob continua bella, & in Christianas oppressiones, qui malunt terram non colere, quam cultam aliorum utilitati cedere: est etiam frequens malum pestilentia, qua ingens hominum multitudo perit.

* *
*

LIBER V.

CAPVT I.

De Asia Nomine, situ, magnitudine, ac divisione.

TRaiecto Hellesponto, ex Europa in Asiam ingredimur: quam etiam ab Arctico latere, Tanai transmisso, petimus. Hæc prima humani generis parens, ac terrarum omnium nobilissima: hæc in cæteras Mundi partes ad inhabitandum gentes immisit: ritus, sacra, mores, rationemque vivendi reliquas docuit, hæc prima fundavit Imperia, & quas diviserat rursus in unius dominationis nexu copulavit. Hæc Deum ipsum humana specie in terris vidit, atque educavit. Dictam Asiam plures volunt ab Asia Nympha, Oceani, & Tethyos filia, Iapeti coniuge: quod quidem minori Asiæ attributum, mox toti commune factum: alii verò ab Asio Manei Lydi filio nuncupatam statuunt. Eius fines ab Arctico polo Oceanus Scythicus, seu Glacialis: ab Oriente Oceanus Eous, sivè Sinensis; à Meridie Indicus Oceanus: ab Occidente Arabicus sinus, Isthmus, quo Africæ iungitur: Mediterraneum mare, Ægæum Hellespontus, Propontis, Bosphorus Tracius, Euxinum, Mæotis Palus, Tanais amnis, & Obys flu-

flumen, quibus ab Europa discluditur. Asiæ fines sic breviter complexus est Homerus:

Hunc latè triplici contingens litore vastus
Alluit Oceanus, Zephyris adversa tenetur
Inclyta Syrorum tellus Asiaque minoris
Portio, & antiquo notissima carmine Colchis.

Situs eius est inter Meridianum 55. qui per Hellespontum transit, & 194. per estremum Orientalis Scythiæ promontorium ductum. inter parallelum Borealem 71, & sesquialterum ab Æquatore. Quare positu suo totam Zonam Temperatam Borealem, totam fere Torridam cis Æquatorem, & partem frigidæ occupat: maior illius longitudo ab Hellesponto ad Malaccam statuitur à Cluverio Mill: Germ. 800. Italicorum scilicet ter MCC. latitudo autem ab Arabici faucibus ad ultimum Scythiæ promontorium *Tabin* mill: Germ: DCCXX. Ital bis MDCCCLXXX.

Asia olim universa in Minorem, & Maiorem dividebatur: Minoris partes. Phrygia, Mysia, Lydia, Caria, Æolis, Ionia, Doris, Rhodus insula, & Sporades. Maioris verò hæ sunt: Sarmatia Asiatica, Scythia Asiatica, Serica, Sinæ, Indiæ, Insulæ ad Indias pertinentes: Gedrosia, Carmania, Drangiana, Arachosia, Sogdiana, Parapamisis, Bactriana, Hyrcania, Margiana, Parthia, Persis, Susiana, Media, Albania, Colchis, Iberia, Armenia, Mesopotamia, Assyria, Babylonia. Arabia, Syria, Palæstina, Phœnice, Cilicia, Cappadocia, Galatia, Pontus Bythinia, Pamphylia, Licia, & Cyprus insula. Hac ætate in has partes Asia distribui poteſt. Imperium Turcicum, Arabiam, Persiam, Indiam, Sinarum Imperium, & Scythiam, seu Tartariam, Imperium Turcicum continet universam Asiam minorem, usque ad Euphratem extensam. Syriam, Mesopotamiam, Caldæam, Armeniæ Maioris, & Assyriæ par-

partem. Colchis, & Iberia vectigales illius sunt. Insulas verò Cyprum, Rhodum, & Sporades. De his singulis regionibus iam differendum.

CAPUT II.

De Minore Asia latissimè accepta.

TOta hæc regio instar peninsulæ protenditur, cuius fines ab Oriente Euphrates, & Maior Armenia, à Septentrione Colchis, Pontus Euxinus, à Meridie Amanus mons, quo à Syria disterminatur, Virgineumque mare: ab Occidente Ægæum. & Propontis. Hic terrarum tractus minorum ætate Anatolia, & Natolia, ab una illius parte Anadole, vocata est, quia ad Orientem Thraciæ posita sit: regiones olim in ea insigniores Cappadocia, Galatia, Paphlagonia, Pontus, & Bythinia, Cilicia, Pamphilia, Lycia, Asia minor propriè dicta. Montes Taurus, & Antitaurus, Taurus omnium, quotquot in Asia, nobilissimus: è Lycio mari ortus universam Asiam ad extremos Indos usque secat: variis dimissis hinc inde veluti ramis in diversas gentes excurrit: totamque Asiam in duas partes findit; quarum quæ ad Septentrionem spectat intra Taurum dicitur: quæ ad Meridiem extra Taurum: à Cilicibus *Caramàm* hodie vocitatur. Antiquis verò in Lycia Cragus *Monte di Gorante*, de quo Ovidius:

Iam Cragon, & Lymiren, Xanthique reliquerat undas.

Huius soboles est Ghimæra ignivomus mons; unde fabula triformis monstri:

Quoque Chimæra iugo mediis in partibus hircum,
Pectus, & ora Leo, caudam serpentis habebat.

ferunt enim in vertice Leones habitare: in mediis, ubi pascuis dives, Capras: in radicibus Dracones.

nes. In Pamphilia Coracesius ab urbe *Scandilore*. in Minori Armenia Antitautus incolis *Munzarrum* Fluvii celeberrimi Sangarius *Zagari* ex Phrigiæ montibus Dindymis, inque pontum fluens. de hoc Claudianus in Eutropium.

Dyndima fundant
Sangarium, vitrei puro qui gurgite Galli.

Halys barbaris *Calisiomàr*, & *Aytoza* ex Tauro ortus in Amisenum sinum *Golfo di Sinòpe* delabitur. Iris *Casalmàch*, qui auctus Varo, Ecrauro, & Lyco juxta Amasiam in eundem sinum irrumpit, de utroque Flaccus.

Transit Halys, longisque fluens anfractibus Iris.

Cydnus *Carasu* ex Tauro item oritur: inque Cilicium mare ruit juxta Tarsum: in hoc lavit Alexander: deque illo Tibullus:

At te, Cydne, canam, tacitis qui leniter undis
Caruleus placidis per uada serpis aquis.

Mæandrus *Madre* ex Aulocrene fonte in majori Phrygia natus adeò obliquè fluit, ut in se ipsum recurrere videatur: flexionesque faciens DC, si Dioni Prusæo credimus, in Ægæum cadit: hinc non solú gyri Mæandri appellati, sed subdola consilia, & obliqua: sic Cicero in Pisonem, & Prudentius in hymno ante somnum.

O Fortunate serpens
Qui mille per Maandros
Fraudesque filexuosas
Agitas quieta corda.

Hermus *Sarabàt* ex Phrygia item ortus, Pactolum excipit aureum aureus, inque Ægæum juxta Smirnam fluit: hinc qui magnas ostentant opes Pactolos polliceri dicuntur: de Primo Virg:

Nec pulcher Ganges, aut auro turbidus Hermus

De Secundo Ovid:

Pactolumque petit, quamvis non aureus ille
Tempore.

Cay.

Cayſtrus Ioniæ fluvius, ex Phrygia exoriens juxta Epheſum ruit, vulgo *Chiay*, cycnis nobiliſſimus, ut ait Poëta:

Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri.

Melas ex Argæo monte ortus per Armeniam minorem ſerpens in Euphatem ſe exonerat: *Genſui* barbaris dici tradunt. Euphrates ipſe, qui terram diſterminat à maiore Armenia, de quo alibi.

Aſia minor propriè dicta, habet à Septentrione Pontum, & Bythiniam, ab ortu Galatiam, à Meridie Lyciam; ab Occaſu Ægæum. illius Provinciæ Phrygia minor, & maior, Myſia, Lydia, Caria: & quæ in litoræ Græci inhabitarunt, Æolis, Ionia, Doris. Phrygiæ minoris, quæ & Troas, urbes Iliū, ſive Troia, non tam decenni Græcorum obſidione, & excidio, quam Homeri carminibus Inclyta. Troas Alexandri. *Elki Stambol.* Maioris Phrygiæ populi Olympeni, Moccadelii, Cydiſſes, Gipetini, Moriani: urbes vero Synnada *Sinada* urbs olim Archiepiſc: cui XX. urbes Epiſcop: ſuberant huius meminit Claudianus:

Marmore, purpureis cadit cui Synnada venis.

Apamea, quæ & Cibotos, & Celænæ à Seleuco condita ad Marſyæ & Mæandri confluentes *Apamiz*, Maioris Myſiæ, quæ inter utramque Phrygiam iacet: populi Olympeni, Trimenothuritæ, & Myſomacedones, mons nobilis Olympus, urbes Antandros, Adramitium *Landramiti*, Pergamus, *Pergamo*. Minoris verò, quæ Helleſponto, & Propontide alluitur urbes Cyzicus, Lampſacus barbaris *Lepſeke* ad Granicum amnem ſita, ubi Priapus colebatur: hinc Ovidius:

Et te ruricola, Lampſace, tuta Deo.

Granicus *Laczara* ab Ida Myſiæ mōte ortus in Prontidem fluit, hic primum non procul à Cyzico Alexander 32. peditum millibus equitibus

400.

400. Persas profligavit: cæsaque in pugna 600. millia Persarum. Ida Paridis iudicio, & amoribus ipsius, & Oenones celebris. Sunt etiam oppida Abydus, & Dardanum.

Lydiæ, cuius altera pars Mœonia, urbes clarissimæ Thyatira ad lycum amnem *Tyre*, Sardis ad Tmolum montem, Crœsi regia: Archiep: *Sardia* tota pœne diruta. Dicitur etiam in plur: Sardes quarum meminit Ovid:

Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem.

Philadelphia, Episc sub Sardiano: nunc ipsa metropolis, antiquum nomen retinens.

Cariæ urbes Trifolis, Laodicea, Archiep. sub qua 12. Urbes Episc: *Landichia*, barbaris *Nove Lefche*, Anthiochia, Magnesia ad Mæandrum. in litore Miletus dives olim, ac potens Græcorum urbs, & Myndus.

In Æolide urbes olim Cuma, Phocæa *Focchia* Elea. In Ionia Smyrna, Clazomenæ, Iebedus, Colophon, *Belvedere*, aliis *Altobasso* & Clarii Apollinis, & Homeri natalibus insignis. Colophonium aurum: nimirum probatissimum: Colophonium suffragium, pro plurimum valente, quod penes illos victoria, quibus Colophonii opem tulissent: hinc & Colophonem addere derivatum: hoc est summam rei manum imponere. Ephesus omnium clarissima, in qua Dianæ templum, Amazonum opus adeo magnificum, ut Xerses cum omnia Asiæ Fana igni dedisset; uni huic pepercerit: at Herostratus, ut memoria sceleris nomen extenderet, incendio destruxit, Archiep: item & Oecumenico Concilio nobilis. nunc tota pene cum instaurato ab Ephesiis templo in ruinis iacet. In Doride Halicarnassus *Mesi*, & Gnidus Archiep: *Stadia* huius meminit Ovid;

Piscosamq; Gnidon, gravidamq; Amathunta metallis,

cæte-

Cæterum Asiam minorem hoc ævo Barbari in tres partes secant *Chintaie,Sarehàn, Germian*. Mysia est Anatolia presse accepta.

Sequitur ad Meridiem, & Orientem Lycia, *Aldinelle*, cuius urbes Patara, Andriace, Telmessus:& Myra plurali numero Metropolis,*Strumita:* urbs Archiep: sub qua 36. urbes Episcop: in hac Chimæra mons, de quo dictum. Ulterius ad Orientem Pamphylia *Mentesèli*: quæ à Septentrione Galatiam, & Taurum habet,à Meridie Pamphylicum mare,ab Ortu Ciliciam: regiones in ea Carbalia,& Pysidiæ pars:altera est in Galatia. Pysidæ antea Solymi appellati.urbes insignes Seleucia *Celestria* barbaris *Carazasàr*,Side, Antiochia Pysidiæ Archiep: Pysidia Barbaris *Versacili*. urbs *Versacgeli*.Termessus,& Perga. *Pirgi*, huius meminit Dionysius Afer:

Corycus,Pergeque calens,& celsa Phaselis.

Cilicia inter Taurum montem,& mare Ciliciũ longo tractu extenditur ad Amanum usque *Caramania:*urbs princeps Tarsus D.Pauli Apostoli natalibus clara.dictam ab audacia Dionysius vult.

Flexilis,& Cydnus dirimit qui flumine Tarson,
Cui nomen posuit audacia Bellorophontis.

Sed si ita per h. scribi debet. condita est à Sardanapalo LX. annis post Romam.ut ait D. Isidorus,ac ut affirmat Trogus à Perseo.ad Cydnum sita est Archiepisc: Turcis *Tersis*; incolis *Terasso*. reliqua oppida Selenus,Pompeiopolis, ante Solæ, Mallus,& Issus *Laiazzo* ex qua sinus Issicus, *Golfo di Laiazzo*.

Sed tempus, ut transmisso Tauro in Minorem Armeniam intremus: quæ ab Oriente Euphratem, ab Occidente, & Septentrione Scordiscum montem,à Meridie Amanum habet: mediam vero secat Antitaurus, barbaris *Pegian*, & *Bezoch*

nunc

nunc dicitur: in qua olim regiones Orbalissene, Ætulaue, Ærethica, Horsene, Orbisene, item præfecturæ Cataonia, Morimene, Laviana, Aravene, Urbium principes Satala, *Palli*, Nicopolis, Melitene, Archiep: *Melatia*. Comana, Arminacha, ubi Bellona colebatur.

Cappadocia, quæ nunc quatuor regiones complectitur *Genech*, *Suas*, *Anadole*, *Amasiam*, terminatur ab ortu minori Armenia, à Meridie Cilicia, ab Occasu Pamphylia, & Galatia, à Septentrione Euxino, & Colchide. regiones in ea Lycaonia, Themiscyrene, Zelitica Carmarene, Gargarausene, Gargauritis, Anthiochene Tyranis. Gens Heniochorum magna, & multis nominibus distincta. Urbes insignes Comana cognomento Pontica, ad Irim fluvium *Tabachzan*. Neocæsarea *Tocàto* concilio nobilis. Sebastia *Saustin* Archiep: ad Argæũ montem, Sebastopolis *Suas* Cæsarea, quæ & Mazaca, *Tisariah*, Iconium *Cogni*, & *Cogniah*, Amasia, *Amnasan* Strabonis Geographi nobilissimi natalibus, & Archiep: insignis, Tyana, Laranda, Trapezus *Trebisonda*, Themiscyra *Temir*, Amazonum regia ad Termodoontem.

Galatia inter Cappadociam, & Phrygiam maiorem iacet, à Meridie Pamphylia est, ab Arctico litore Pontus Euxinus, nunc duæ partes *Roni*, & *Chianeare*. à Gallis appellata, qui, Roma incensa, in hæc loca devenere Græcis immixti incoluere: hinc & Gallogræcia dicta veteribus fuit. Antea Phryges, & Paphlagones habitabant; quorum nomen in Superiori parte mansit ubi Paphlagonia: in qua Heneti populi; unde in Italia Veneti orti erant. ad Meridiem Isauria cuius Isaura urbs & Pysidiæ pars, populi nobilissimi Chalybes, Trami, Proserliminitæ, Byceni, Orondici. & Gallorum gentes Tectosagæ: quorum Ancyra *Angùri* Archiep:

chiep: & Concilio insignis. Tolistobogii, Vaturi, & Ambiani: urbes inclytæ Teuthrania, Sinope Mitridatis cunis, & Sepulchro nobilis: qui rex Ponti appellatus, namque hæc regio circa Pontum, Pontus etiam dicta est. Amitus, *Amid*: Archiep: Pessinus, quæ & Cybele, ex qua Romani Deorum matrem advexere. *Tossene*, Therma, aliæque.

Pontus, & Bythinia hæc ad Occasum, illa ad ortum in unam provinciam coaluere: quæ à Septentrione Pontico mari, ab Occasu Propontide abluitur. populi in ea clari Chalcedonii, Mariandini, Caucones, Sygiani. urbes Calcedon *Kaducur*, aliis, *Scutari* Byzantio adversa, Nicomedia *Comedia* barbaris *Isnigimid* olim nobilissima, & Archiep: nunc pene deserta. Heraclea ab Hercule condita *Penderach* ad Sangarium amnem Nicæa *Isnich* in qua anno 324. primum Concilium universale contra Arium habitum: ad Ascaniam paludem sita: hinc Exercitus Turcarum in Persas movens LIV. castris ad Artaxata Armeniæ *Teflis* pervenisse perhibetur. Prusias, *Bursia*, Othomanorum sedes antequam in Europam transirent. & tandem Libyssa Annibalis interitu, & tumulo nobilitata.

CAPUT III.

De Anatoliæ nova divisione, & statu.

NObilissima hæc totius Asiæ terra, in qua tot olim gentes, tot regna, tot florentissimæ urbes immensis opibus, atque armis viguere: quæ & Martis palestra, in qua Persæ primum, mox Græci, deinde Romani se exercuere, tota nostro ævo à barbaris devastata, deserta penè iacet: nec nisi raræ urbes, infrequentes populis rarissimæ visuntur opes:

opes: literæ, disciplinę, insignia veteris gloriæ monumenta barbarie obruta, & contumulata iacent. In VI. Provincias seu Belierbeyatus Turcæ partiti sunt, Anatoliæ, Caramaniæ, Sebastopolitanæ, *Sunas*, Armeniæ, *Marasch*, Trapezuntinæ, & Ciliciæ: quæ Satrapia Cypro adnexa est. Anatoliæ Satrapia continet Minorem Asiam, Bithyniam, Galatiam, Lyciam, Pamphyliam, Pysidiam, Paphlagoniam Belierbeyus residet in urbe Cotyæo, *Chiutaie*: huic subsunt 45. minores Præfecti, *Sangiaci* barbaris dicti. Caramaniæ Satrapia continet partem Cappadociæ, & Licaoniam caput Iconiū *Cuniah*: urbs in campestri sita, ampla & olim Archiep: insignis: mox regia unius ex Turcarum regibus: qui ab Othomanis victo ac deleto, illis cessit. Satrapę, qui hic ius dicit 7. Præfecti subsunt. Est in hac Cœnobium insigne Turcarum, ubi Derviscorum Abbas residet cui 400. huiusmodi religiosorum parent: Cæterum genus hoc hominum, infame, liberum, quod sub prætextu simulatæ sanctimoniæ in vitium omne prolabitur. Sebastopolitana continet aliam partem Cappadociæ ad mare Euxinum *Sunas* caput: cui sex Præfecti parent. Armeniæ caput *Marasch* Turcis *Zulkadria*: huius Satrapiæ quatuor minores Præfecturæ. Trapezuntinæ caput Trapezus, Turcis *Tarabossan*. huic nullus subest: reliquam continet Cappadociæ partem Urbs Trapezus Sinopensium colonia sita ad mare in confinio Maioris Armeniæ, & Colchidis portu insignis: olim munitissima, nunc arx extat in colle ædificata, hanc Lascaragens Imperii caput constituit anno 1261. cui Imperio Cappadocia, & Colchis paruerunt. mansit per annos 200. cum sub Davide capta est à Mahumete II, & misere devastata: annō 1460. De hac urbe Honterus:

Ver-

Vertice montano Trapezus inclusa recessit.

Præter has urbes celebres etiam sunt ad Euxinum *Amasia, Sinòpe, Isaich*, ad Euphratem *Malatia*, & ad Mediterraneum *Tarso* sedes Sangiaci Ciliciæ. *Scalamura*, & *Satalia*: olim Attalia tapetibus nobilis: hinc Attalici textus. ad Ægæum *Smirna* Emporium totius Asiæ celeberrimum, in buod ob insignem portum omnes fere Europæi è mari conveniunt: è mediterraneis Armeni penes quos negotiatio hæc à Tausalo ædificata dicta Naulochos: mox ab Amazone Smyrne, Smyrna: Homeri patriam multi volunt. hinc Luc.

Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores.

Quo ad cęlum. solumque attinet: aër temperie placidus: solum fœcunditate nobile: præcipue circa ripas fluviorum: quibus passim irrigatur: & in vallibus, ubi pascua: & greges innumeri: Cilicia olim adeo ferax, ut nulli cederet: passim arbores fructiferæ; & amœnissimæ sylvæ visuntur. Merces: Pelles, quas Neocesareæ laudatissimas conficiunt, Gossypium, Lana, Tapetes, & Textilia caprina laudatissima, quæ per varias provincias asportantur. Indigenæ, & si ingenio polleant, rudes tamen ob neglectum literarum: & moribus corruptissimis, exemplum præbentibus Urbium præfectis: qui, ut plurimum apostatæ. cultus vestium talis, talaris tunica, & curtus pileus. Quoniam verò tria hic hominum genera tres religiones, Turcæ Mahumetani, rerum domini, Indigenæ Christiani Schismatici Græci ritus, præter Armenos. hi Agriculturæ, & pascendis gregibus vacant. Iudaicam Hæbræi religionem profitentur: penes quos mercatura. Arces in tam longo tractu fere nullæ: nulla præsidia: non tamen gentem stimulus libertatis asserendæ, vel levis tangit:

git: nimirum longę servituti assuetos animos consuetudo ipsa vincit.

Antiqui Asiæ minoris populi ex Iapetho orti: qui pluribus regnis divisi diù floruere. post hos Persæ Asiæ Imperium obtinuere: his ab Alexandro victis ad Granicum primum, mox ad Pylas Amani, tota ad Græcos accessit. primus Romanorũ Scipio Asiaticus Asiã ingressus, victoque Anthioco ad Phrygium amnem, illam Romani iuris fecit: deinde superato à Lucullo primum, mox deleto ad Nicopolim Armeniæ Mitridate Ponti rege á Pompeo, totus Asiæ tractus ad Euphratem usq; Romanis cessit. Hic Mitridates Ponti rex Eupator dictus sextus fuit à Mitridate I. qui fũdator nuncupatus, quiq; primũ à Macedonibus defecit, Pontique regnum instituit: fuit autem á Dario, quem Alexander vicit, sextus decimus.

CAPUT IV.

De Cypro, Rhodo, & Sporadibus Insulis.

EX insulis, quæ circa Minorem Asiam sunt, principem locum obtinet Cyprus Ciliciæ obiecta in extremo Mediterranei recessu, inque Syriam spectans, à qua Issico sinu dirimitur. inter quatuor præcipuas inclusi maris accensetur. olim novem regnis inclyta: omnique ævo cœli clementia, terræque feracitate beatissima; ut non immerito à Græcis prius Macaria fuerit appellata: dicta pariter Cerastis, & Acamantis. Veneri Sacra, ob insignem incolarum mollitiem. Longitudo inter Dinaretum promontorium, *Capo S Andrea*, dictum etiam Clides, & Acamanta. *Capo S. Epifanio*, continet miilia passuum 170. latitudo à promontorio Curias dicto, *Capo della Gatte* ad Acamanta

manta millia passuum 70. Veteres in quatuor regiones divisere: Salaminiam, Paphiam, Amathusiam, & Lapithiam. Mons celeberrimus Olympus *Monte della Croce*. Fluvii Lycus, & Pediæus, *Pedèo*. Urbes Salamis, ex cuius ruinis crevit Fama Agusta. Amathus, *Saline*. Paphos *Baffo*, Veneris Paphiæ templo nobilis Lepithos, quæ & Ceraunia *Cerine*. Hoc ævo totius regni caput Nicosia, olim ampla, & frequens, sed postquam à Turcis capta anno 1570. penè diruta: cæterum solo fertili, & irriguo sità, olim regum, nunc Satraparum sede conspicua, templum maximum *S.* Sophiæ sacrum, olim Archiepiscopo, & Sacrorum ritu insigne, nunc verò Mahumethana superstitione pollutum. Secunda est, Fama Augusta *Famagosta*, ad mare iuxta Pediæum sita, mœnibus & arce munita, capta anno 1571. Ceraunia, arce, & præsidio clara: Salamis, dicta à nostris *Saline* à lacu proximo, in quo sal coquitur. *Larneca* pariter appellatur.

Cœlum etsi indigenis clementissimum, Europæis tamen noxium: solum aquarum inopia interdum squallet. Constantini ævo per totos 17. annos non pluit: hinc pene deserta ab incolis insula: cum verò S. Helena Hierosolymis rediens in Olympi vertice templum extruxisset, ibique particulam *S.* Crucis locasset, adeò uberes secutæ sunt pluviæ, ut iterum mirificè coli cœpta: ac gentibus habitari Abundat tellus frumento, oleo, vino, *S*ericis, Gossypio, & æris mira copia, à quo Cypros dicta. Terram Christiani, sed ut plurimum Schismatici, & Mahumetani inhabitant. Christiani Italico more vestiunt. *Cerine*, Baffo, *Saline* urbes Episcopales. Primo ævo Tyranni insulam tenuere: mox Persæ: quibus ab Alexandro adempta: post cuius obitum Ægypti regibus paruit: ab his

ad Romanos transit M: Catone Duce. translato in Orientem Imperio à Græcis recta usque ad annum 1181, quo, cum in insulam Richardus Angliæ rex, in Saracenos classem ducens, tempestate impulsus, & ab ducibus Græcis cum admitteretur, illā vi cepit, & Templariis primum, mox Guidoni Lusignano Gallo Hierosolymorum regi tradidit: huius posteri à Genuensibus eiecti, ab Ægypti Rege barbaro restituti. anno 1476. Cornara Veneta regina, transit ad Venetos, quos Turcæ depulere anno 1571. De Cypro Poëta.

Tum Belus opimam
Vastabat Cyprum, & victor ditione tenebat.

Rhodus etsi amplitudine minor, par tamen claritate nominis, & potentiæ fuit. olim ophiusa, & Macaria appellata, postea à rosarum copia Rhodos vocitata: re maritima celeberrima: ambitu millia passuum 120. complectitur: urbes in ea quondam claræ Lindus, Camirus, & Lalysus, quæ Rhodos nuncupata. urbs vel hoc ætate totius Asię nobilissima: sita ad mare in plano, sensimque in clivum surgit, triplici murorum ambitu, geminaque arce munita: duplici portu nobilis, quorum interior in arcum curvatur: in cuius aditu duobus basibus nixa solis statua, Colossus dicta, surgebat, dextra sceptrum, sinistra ingenti Pharo noctu navibus prælucebat. Opus adeo insigne, ut inter septem orbis miracula iure collocatum: author Chares Lindensis Lysippi discipulus, qui 12. solidos annos in tam egregio opere elaborando consumpsit: impensaque 300 talenta, quæ ex apparatu Demetrii regis contulerant: Colossi altitudo cubitorum 70. ut tradit Plinius lib 37. cap.7. secundum verò Marmolium pedum 127. Pollex tam vastus, ut pauci illum complecterentur: digiti quavis statua maiores: intus in membris in-

gen-

gentes hiabant specus, perque crura climax, quâ ad Pharum accendendam scandebatur. naves plenis velis per eius crura intrabant: post 56. annum ingenti terræ motu prostratus, iacens quoque miraculo fuit. ne vero illum reficerent oraculo prohibiti, anno 654. post quam annos 1394. iacuisset, capta à Saracenis Rhodo, diffractum, inque Ægyptum translatum, feruntque nongentos Camelos congesto ære oneratos.

Principio in Reipublicæ formam Rhodiorum res diu stetit: & interdum regibus paruit: mox una cum Asia in Romanorum potestatem venit: scissoque Imperio Græcis diu subdita: pulsis e Palæstina Equitibus Hierosolymitanis hæc illis à Manuele sedes data: quam statim anno 1444 ab Ægyptii regis ingentibus copiis ægregiè tutati sunt: & iterum à Mahumete II. Turcarum rege anno 1480: at anno 1522. perfidia cuiusdam Equitis *Amaràt* dicti, post edita ab Equitibus rara miræ fortitudinis exempla, Solimano II. cessit. Cæterum insula Cœlo amœnissimo est, ut Soli à veteribus sacra putaretur: solo fertili, & aprico, melle, cera, & fructibus omnis generis abundante. illam nunc Græci, Iudæi, & Turcæ colunt: & quæ optimis literis, & artibus quondam calluit; modo barbarie squallet. circa Rhodum insulæ Syme, *Simia* Chalce, *Carchi*, Limonia.

Sporades, quasi sparsæ vocitatæ sunt omnes illæ Ægæi maris insulę, quæ circa Asiam veluti sparsim iacēt: Sunt penè innumeræ: quarum nobiliores recensebimus. Prima in ipso aditu Hellesponti Tenedos est à Troiano bello celeberrima: de qua Poëta.

Est in conspectu Tenedos notissima fama
Insula dives opum, Priami dum regna manebant:
Nunc tantum sinus, & statio malefida carinis.

Non tamen adeò neglecta; cum propter illius possessionem, non secùs ac pro Helena, diù Genuenses, & Veneti accerrimè decertarint. olim Neptuni templo, & portu, hoc nostra ætate tantum celebris. Sequitur ad Meridiem Lesbos omnium celeberrima; in qua Pittacus unus ex septē Græciæ sapientibus, Sappho, & Arion Musicus nati, & superiore ætate Ariandenus Barbarossa. urbes in ea olim celebres Methymna *Metelino* ex qua nomen nunc Insulæ factum. etsi alii à Mitylene altera urbium, quæ vel nunc extat, derivent. urbs hæc in monte exporrecto ad Septentrionem sita duplici portu, & Archiepiscopatu insignis. tellus montibus aspera, licet sit fertilis tamen armentorum, & vini: capta à Mahumete II. anno 1464.

Infra Lesbon Chios est, non longe ab Asiæ continente sita, olim Ætalia. postea à Nympha Chios nunc *Scio* dicta. nostra ætate inter reliquas Ægei maris post Eubœam nobilissima. à Mastyce cuius mirè ferax *Sakizadael* à Turcis nuncupatur. Est autem Mastyce Gummi genus albi, quod ex arboribus, quæ Augusto, & Septembri inciduntur, guttatim erumpit. Insulā in duas partes partiuntur, superiorem *Aponomoia*, inferiorem verò ad Meridiem *Catamàra* nominant. urbs præcipua insulæ nomen retinet, elegans, & frequens Græcis utriusque ritus, qui duobus Episcopis subsunt, habitatur; Turcæ in castro amplo, & munito: portu etiam insignis: solum aridum, rari imbres, aër temperatus: incolæ urbani, & ingeniosi, Homero, ut ferunt, cive nobiles. Perdicibus adeo abundat, ut gregatim alantur à rusticis, qui eas mane educunt in pascua, vespere calami sono revocant. diù Iustinianis à Iustiniano Cæsare oriundis, & Genuensibus paruit; Turcis cessit anno 1566. Ad

Occidentem eſt Cea inſula, Pſara olim nobilis nunc ob piratas deſerta.

Contra Ioniam eſt Samos, olim Cypariſſia, & Parthenia, Iunoni Sacra, cuius inſigne ſimulacrũ ex marmore fuit. Pythagoræ, Sybillæ Samiæ, & Polycratis patria. urbs Samos frequens, & Archiepiſcopatu nobilis. celeberrima Samia vaſa; unde factum, Vaſa ad Samum à Iuſtinianis relicta, Turcis ceſſit. Ad Occidentem eſt Icaria *Nicarìa*: à qua Icarium mare, in quod Icarus decidit. olim Olyche appellata. montibus frequens, & melle abundat: ad Meridiem huius inſulæ eſt Patmos *Palmòſa* D. Ioannis exilio nobilis: in qua Apocalypſim ſcripſiſſe tradunt, viſiturque antrum ubi illi arcana divinitus revelata.

Cos *Lango* Apellis, Hippocratis, & Eſculapii templo celebertima, contra Gnidum ſita eſt, oppidum habet *Stanxìo* ad mare in collis declivio poſitum, & arce munitum: vino olim abundavit, nunc tota pene inculta. Ad Occidentem ſunt *Calamo* olim Claros, & *Lero*, quondam Leria. prima Clarii Apollinis templo nobilis fuit: utraque Aloès ditiſſima. Ad Meridiem verò eſt Niſyros *Naſſaro* quam à Coo Neptunus tridente abſcidit, cum Polybotem Gigantem viciſſet. in ea mons eſt ignivomus, & lacus ex quo ſal conficitur: Non longe iacet Agathuſa *Piſcopìa*.

Amorgus ex ſporadibus Occidentalior *Morgo*, portu inſignis, & Cœnobio D. Baſilii, quod toto Ægæo religioſiſſime colitur. ad Orientem *Zinara*, & *Levita*, olim Lebinthus. Aſtipalæa inter Amorgum, & Carpathum LX, millia paſſuum à Creta diſtans iacet, *Stampalìa* Apollinis olim templo tota Grẹcia celebris: oppidum, ut olim, ita & nunc ab inſula appellatur. infrequens, & arce munitum: ſolum ſterile, & aquæ pauper. Tandem intern

Cretam, & Rhodum in Carpathio mari est Carpathos *Scàrpanto*, quatuor olim urbibus nobilis, & à Rhodiis valide munita; media est navigantibus Constantinopolim Alexandria. Solum fertile: vino, & perdicibus abundat. ab hac mare inter Cretam, & Rhodum Carpathium dictum. cum nulli in Carpatho Lepores, aliunde importati, adeo crevere, ut fruges depopularentur: hinc adagium Carpathius leporem: in eos dictum, qui sibi noxia accersunt. circa Casus *Cassio*, aliæque sunt minores insulæ.

CAPUT V.

De Maiori Armenia, Colchide, Iberia, & Albania, novaque Turcomania, & Georgia.

TRansmisso Euphrate in Maiorem Armeniam transimus, tota quondam Asia nobilissimam, cuius termini ad Occidentem Euphrates, à Septentrione Moschici montes, & Cyrus amnis, quibus à Colchide Iberia, & Albania separatur: ab Oriente Caspium Mare, & Mons item Caspius, à Meridie Antitaurus, & Niphates, quibus discluditur à Mesopotamia, & Assyria. Mediam Armeniam Antitaurus mons secat. in ea fontes duorum toto orbe nobilissimorum amnium Euphratis, & Tigris sunt, & nobiles etiam montes Gordyæus, & Pariedrus. Euphrates non longe ab Arziri ex montibus Armenicis ortus urbem ipsam rigat; recipitque Harpagum, & Arsametem amnes in Occidentem currens: mox cursu in Meridiem flexo Armeniam Minorem à Maiori dividit, urbes alluens Zimaram; & Melitenem, juxta quas Arsaniam, & Melam accipit. Deinde à Samosatha quam alluit Syriam, & Mesopotaniam distermi-

nat,

nat, mox Arabiam ad Annam: augeturque Marsia, Chabora, aliiíque: tandem infra Seleuciam, & juxta Ctesiphontem Tigri immiscetur, cum quo in sinum Persicum se exonerat: *Frat* barbaris dictus Tigris verò, quem *Tegil*, & *Sir* incolæ, velócissimus omnium est: quare & Tigris appellatus: Tigris enim Medis sagittà dicitur, ex Armenicis itẽ montibus in planitie ortus cõspicuo fonte ab Euphratis ortu stadiis 1500. teste Strabone, dissito per Gordyæos montes fluit, Mesopotamiam ab Assyria dividit, Caldæamque intersecans iuxta Teredontem gemino ostio in mare devolvitur. ubi totus fluit (nam in Caldæa in plures alveos secatur) Pasitigris nuncupatur. principio Arethusam lacum transvectus, occurrente Tauro monte in terram conditur: mox summa pernicitate erúpit; rursusque Thospite lacu emenso in cuniculos mersus post XXV M. passuum emergit: hinc Lucanus:

At Tigrim subito tellus absorbet hiatu.

De utroque fluvio Ovidius sic habet primo de arte amandi:

Hic est Euphrates præcinctus arundine frontem:
Cui coma dependet cærula, Tigris erit.

Est etiam nobilis Araxes *Achlar* cuius fons ab Euphratis fonte VI. M. P. distat à Media Antropatia Armeniam dividit: Araxes verò à violentia dictus, ut merito Poëta:

Indomitique Dacæ, & pontem indignatus Araxes.

Armeniæ Maioris hæ regiones fuere Catacene, Bocche, Torasene, Totene, Colthene, Soducene, Syracene, Sacatene, Basilissene, Hobordene, Arsea, Acilisene, Astaurites, Sophene, Anzitene Thospites, Corinea, Gordiene, Cortæa: populi Mardi, & Gordyæ, urbium nobilissimæ Armauria, Artaxa-

ta, *Teflis*: urbs vel nunc celebris, ut olim apud Romanos, de qua Lucan:

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

Sita eſt ad Araxem amnem; qua Perſico bello Turcæ potiti: mox eiecti. Thoſpia *Tolgie*, à qua Thoſpites lacus, *Gabacu*: Artemita, *Van ad* Ariſſam lacum Turcici juris munita, & frequens. Tigranocerta *Bithis* nonnullis, aliis perperam *Sol?gnia*, à Turcis arce, & præſidio munita. Colchis eſt ad Septentrionem Armeniç, à qua Moſchicis montibus diſcluditur: ab Occidente Euxinum habet, ab Oriente Iberiam, & Coracem montem Caucaſi ſobolem, à quo Coraxici populi *Cori*: à Septentrione Caucaſum ipſum, *Monte di Circaſſia*, & Armenis *Albſor Nig*. Eſt autem Caucaſus adeo extenſus ut per omnem Aſiam pervagetur, tantis verò rigens ſcopulis, ut proverbium: Caucaſi ſcopuli, horridus, & inhoſpitalis; unde Horatius:

Sive facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
lambit Hydaſpes,

Amnes præcipui Phaſis *Faſſo*, & Dioſcurias, quæ poſtea Sebaſtopolis. Populi Marrali, & Laxæ. Iberia Iberorum clariſſimum ſolum media eſt inter Colchidem, Armeniam, Albaniam, & Caucaſum, quo à Sarmatis ſeparatur: regio Alpeſtris, & horrida: populos habuit Erreticas, urbes Artaniſſam, & Armacticam.

Albania ad Orientem iuxta Caſpium mare eſt, ab Albano flumine, *Terra*, appellata: Nobiliſſimus tamen Cyrus *Kotr* eſt, qui Moſchicis iugis ortus in Caſpium devolvitur, rigatis primum Iberis, Iberoque amne, & Arago accepto. urbium celeberrimæ Albana, *Bachu*, à qua Caſpium mare, dicitur *del Bachu* Alexandria *Drebrent*, ubi Portæ Albanæ, ſive Caucaſiæ Pylæ, anguſtiæ inter Cau-

casum, & Caspium mare Turcis *Demircapi* Ferreæ scilicet Portæ à munitione vocitatę. Getara, Ptolemæo Gazara *Zitracu*, & Chabala.

Quod ad Historiam attinet, Armeniæ regnum, ut & nomen ab Armenio Iasonis socio exordium habuit: crevitque sensim Armenorum potentia usque ad Pompei tempora: quum victus memorabili clade Mitridates rex Ponti ad Tigranem Armeniæ regem confugit. hic profugo in societatem ascito, in Romanos movit: victusque pari fortuna à Magno est. Qui Tigranem in deditionem acceptum regno restituit ademptis belli iure Syria, Phœnicia, Ciliciaque. ex eo tempore in fide, & fortuna Populi Romani Armeni mansere; atque ob id non semel à Parthis vexati. Eo etiam tempore Pompeius Mitridatem ultra Caucasum fugientem persecutus Colchos, Iberos, Albanos, & Heniochos eodem Fortunæ impetu vicit: primusque Romanorum in Caucasum, & Caspium mare penetravit: Pontumque in Provinciæ formam redegit. Armenii sub Iustino Minore Christi Fidem amplexati constantissimè, atque incorruptè usque ad annum 1300. tenuere, quum Græcorum erroribus impliciti à Saracenis vexari cœpti: mox à Persis, in quorum tandem potestatem venerunt: ab his ad Turcas inclinante ad hos Fortuna, magna ex parte transierunt.

Maior Armenia in *Turcomaniam*, *Curdistanam*, *Carasbaganam & Scirvanam*, nunc dividitur. *Turcomania* à Turcis vocata, est ad Occidentem juxta Euphratem. illius Metropolis *Erzeràm* urbs ampla, & frequens, arce valida, duplicique murorum ambitu munita sedesque barbari Prætoris: domus ligneæ, nec nisi una contignatione assurgunt. Reliquæ urbes *Van* ad lacum eiusdem nominis posita juxta Montis clivum, arce item ubi Prætor ius

dicit, probe munita *Aclat* ad Septentrionem eiuſdem lacus, & *Maſcatè*. Curdiſtana ad Orientem jacet, regio montana & aſpera à Curdis populis nuncupata Hi Heluetiorum inſtar Taurum, Niphatem, Caſpium, finitimoſque montes habitant, ſui iuris: niſi quod variante belli fortuna modò Turcis, modo Perſis favent: modo utriſque infeſti, omnia cæde, & rapinis Scytharum more curſantes replent. *Karasbagana* ad Septentrionem extenditur: illius urbes *Karasbag* ad Araxem *Cars* Carſe olim, ſedes Præfecti Turcici, urbs ſive muris arce tantum munita. *Erivàn* ad radicem Montis *Ararat* poſita. Hic autem altiſſimus omnium creditur: quippe in cuius vertice poſt diluvium Arca Nohẽmi conquieverit: quam integram in vertice aſſervari Monachi, qui paſſim in tuguriis per montem degunt, conſtantiſſimè credunt. idque ex puriſſimo aëre nulli mutationi obnoxio, eveniſſe putant.

Scirvana, quæ partem etiam Albaniæ complectitur, ad Caſpium mare iacet; urbs caput *Dermènt*. Perſis paret, cum parte Karasbaganæ, quæ cum Media poſt bellum Perſicum à Turcis ad Perſas rediit.

Georgia complectitur Colchidem, Iberiam, & Albaniam, nec non Eniochos populos, Caucaſo Monte, Euxino, & Armenia concluditur: inque plures principatus diſtribuitur præcipui ſunt *Mingrelia*, ubi olim Colchis, *Avagoſia*, ſive Abaſſa, ubi Eniochi cuius caput *S Sophia*, quæ & *Eſchiſuminxi Gurgiſtan*, ubi Iberia, & pars Albaniæ, metropolis Teflis ampla, & frequens, mercatùque nobilis, bini in hoc tractu reguli; duobus in regnis *Garduel*, & *Kacheti*: horum unus Turcis, alter Perſis favere cogitur. cæterum regio montana, & ſteriilis, ſylviſque paſſim obſita, Mingrelia in tres

Prin-

Principatus dividitur Mingreliam propriè dictam cuius Savastopolis, *Czuriél* cuius *Cotàtis*, *Baßachiare*, cuius *Varthùi*. tribus regibus gubernantur: qui, etsi liberi, Turcis tamen ferrum ingens pendent, quo Tellus mirum in modum abundat.

Armeniæ Aër purus, salubris, & mira temperie gaudens: solum fertile, pecorumque cultui aptissimum. verum ob Turcarum, Persarumque bella miserum in modum deformatum, & horridum. gens mercaturam exercet, inque alias terras longissimè peregrinatur, quondam urbana, honesta, & literis exculta: nunc ignava, perfida, & mollis: & sicut olim Catholici ritus tenax, ita nunc Græcorum schismati, atque Heresi tenacissimè addicta. Sunt præterea Mahumetani plurimi, & Hebræi non pauci, qui mixtim incolentes sensim Christianam religionem exterminant.

Giorgiæ verò Cœlum humidum, & non sanum, tellus montibus aspera: interdum aprica collibus qui vino, tritico que gaudent. in montibus feræ innumeræ. ferrifodinis dives, Helleboro, Scamonea, & Sena. In Mingrelia bini mercatus celebres, unus ad Ecclesiam, quam *Cipurias* vocant, alter ad ædem S. Georgii. merces melle, cera, fila, bovinæ pelles, & Castoreæ.

Gens bellicosa, arcu utitur, & sclopis: Persas amat, Turcas odit: literarum rudis, atque ob id inculta, brevi pileo utitur, & tunica usque ad genua demissa. Domos habitat quibus janua loco fenestræ, & camini est: muri ex ligno, è pelle tectum, religio Christiana, sed erroribus, & Græcorum schismate decurpata. Sunt & Mahumetani, & Iudæi quamplurimi. Cum in Palæstinam ad Domini sepulchrum voti caussa proficiscuntur militari, more armati incedunt.

CAPUT VI.

De veteri Syria, & eius partibus.

PEr Amani pylas ex Armenia in Syriam ingredimur. illius autem fines olim latissimi: namque Assyriam, Mesopotamiam, & Chaldæam complectebatur. his verò avulsis, fuere à septentrione Amanus mons, qui Tauri soboles est, barbaris *Monte di Scanderona*, & *Monte negro*, à Cilicio mari ad Euphratem usque procurrit. hoc à Cappadocia, Cilicia, & Armenia minore Syria discluditur: ab Ortu Euphrates, usque ad Thapsacum oppidum *Bèhech*, inde Arabiæ deserta: à Meridie Arabia Petræa: ab Occasu eadem Arabia ad Isthmum, & Syriacum, seu Phœnicium mare. Longitudo à Sirbonis palude ad Amanum, quà Euphrates perrumpit, mill. 650, latitudo maior à mare ad Euphratem 300. Syria divisa ab antiquis in Comagenen, Antiochenen, Phœnicen, Palæstinam, Idumæam, Cœlesyriam, & Palmyrenen.

Comagene prima est ad Amanum, urbs olim regni caput, & mox provinciæ Romanæ Samosata Luciano alumno nobilis, ad Euphratem sita barbaris *Sumosàt*: Calybon, *Aleppo*: aliis hæc est Hierapolis. Alexandria ad Amanum *Alexandretta*. Antiochene ad mare cuius Antiochia cognomento Epidaphnes, urbs olim celeberrima, regum sedes, à Seleuco Antiochi filio condita, eque patris nomine appellata, de qua Ausonius:

Tertia Phœbeæ lauri domus Antiochia.

Erat enim extra portã Daphniticam lauri nemus Apollini Sacrum. ubi Fons Daphne amœnissimus à Daphne Ladonis filia, quæ in laurum versa, cum nimium ab Apolline amaretur: de qua Ovid. Met. 1.

Tri-

Primus amor Phœbi Daphne Peneia: quem non
Sors ignara dedit, sed sæva cupidinis ira.

Urbs, & nemus ad Orontem posita. cæterum mirandas vices sortita in cineres tandem abiit; nec nisi exiguæ rusticorum casæ ex tanta urbe, quæ olim Patriarchatu, & Academia maxime floruit. ex templo Apollinis toto orbe clarissimo una tantum columna extabat Chrysostomi ęvo, quasi postremus terminus, seù testis vicissitudinis rerum humanarum. Reliquæ urbes, & ipsę percelebres, Apamia *Hama*, & *Aman* ad Orontem à Seleuco condita, & à Sorore dicta, Archiepiscopalis quondam de qua Dionysius Afer:

Terrarum mediis Apamea Mœnia clara.

Laodicea, *Lyche*, ab eodem Seleuco condita, de qua idem Dion:

Laodicen pariter positam prope litus amœnum.

Fuit etiam Archiep: Seleucia cognominine Pieria *Seleuche Ielber*, ab eodem Seleuco ædificata, ab ipsa regio Pieria dicta, & ob prædictas quatuor urbes Terrapolis, in hac Casius mons, *Lison*, & *Liza* altissimus, à Cilicia in Phœnicen excurrens, à quo regio Cassiotis. fluvii celebres Belus, Lycus, & Adonis.

Phœnice & Phœnicia olim inter Eleutherum amnem, & Pelusium continebatur: mox termini Eleutherus à Septentrione, à Meridie verò Chorseus *Chison*, Hæbr: *Cisson* constituti sunt. quæ quidem à Sacris Scriptoribus in duas divisa fuit, Galilæam Superiorem, sive Gentium, sitam inter ostia Chorsei, & Antilibanum montem: & Syrophœnicem positam inter Antilibanum, & Libanum. Urbes nobiles Ptolemais, ante Ace, sacris literis Acon. *S. Gio: d'Acri.* ultima urbium Syriæ, anno 1291. à Saracenis capta. Tyrus, quę Zor in Sacris literis, incolis *Sur* nunc dicitur: olim insula po-

postea operibus Alexandri oppugnata continens facta, totoque orbe, & portu, & mercatu, atque urbibus in Africa genitis Lepti, Utica, & Romæ æmula Carthagine; nec non & Gadibus extra Orbem conditis celeberrima. hic primum Conchylii, & Purpuræ usus, ut nos IX. Halieuticorum, ubi:

Vos mihi Parthenias divæ, quæ curritis undas
Ditia Phœnices per litora, quis Deus ille
Dicite, purpuream primus qui gurgite gazam
Eduxit, roseoque infecit sanguine lanam?

Sequitur Sarepta Eliæ hospitio nota *Saphet* urbs Episcop: sub Archiep: Tyri. Sidon, *Said* maritimarum Phœniciæ urbium maxima, & pulchra, ut ait Dio: Afer:

Hi muros Iopes, Gazan, & Elaida complent
Antiquamque Tyrum, Beryti, & mœnia grata,
Vicinamque mari Byblim, Sidonaque pulchram.

at primum à Persis vastata, mox anno 1292. ab Ægypti rege capta penè diruta fuit: hic primum vitri ars inventa, & navigatio longe propagata; unde Virg: 1. Æne:

Atque equidem Teucrum memini Sidona venire
Finibus expulsum patriis.

Sidone Antipater quo die natus est, semper quoad vixit febri correptus: eodem die fato concessisse perhibetur. hic versus faciebat ex tempore, Cassio oratori coævus. fuit & Sidon Thebarum Bœotiarum parens, & Episc: Berytus *Baruto*, vel nunc clara, Byblis, Botrys & Aradus, *Tortosa* hanc inter, & Botryn Tripolis, dicta ex numero trium oppidorum singulis stadiis distantium *Tripoli di Soria*. In mediterraneis Antaradus Palæobyblus, Marathus. Cæterum Phœnices omnium solertissimi, & belli, pacisque muneribus insignes: literas operasque literarum, artes multas, Mercaturam,

Arithme-

Arithmeticam primi adinvenere. maria navigare, classe confligere reliquos docuerunt. colonias per varias Mundi partes misere, opulentissimi omnium, ac potentissimi.

Phœniciæ mõs celeberrimus Libanus *Libàn*: imo totius Syriæ, qui à tergo Sidonis ortus in Cœlesyriam ad Orientem porrigitur mill: passum 125. Libano par, interiacente valle lata pass: 1187. Antilibanus assurgit, illi quondam muro iunctus: Est autem Libanus Altissimus, & nihilominus fertilissimus, & amœnus in valles, & campos hinc, inde effusus: ex ipso Iordanus profluit, aliique Phœniciæ fluvii. in uno hoc monte cedrus arbos laudatissima, & æterna provenit. In eâ Phœniciæ parte, quæ Galilæa Gentium dicitur Carmelus mons, & oppidum eiusdem nominis, olim Ecatana: mons nunc *Carmolo*, & promontorium, quo in mare irrumpit *Capobianco*, Elisei hospitio, & Carmelitarum origine nobilissimum.

Palæstina ad Meridiem subsequitur, cuius termini à Septentrione Libanus, quo à Phœnice dividitur, ab Ortu Cœlesyria, à Meridie Arabia Petræa, ab Occasu eadem, & Syriacum mare, dicta Palæstina à Græcis, Romanisque ab veteri Palæstinorum gente, quos Philistim Sacri Scriptores vocant. antiquitus appellata fuit Terra Chanaan, à Chanaan Chami filio, qui primus illam incoluit. his verò pulsis ab Israëlitis Dei monutu, Iudæa vocari cœpit. illam autem in Idumæam, Iudæam, Samariam, & Galilæam divisam reperimus. Idumæa, quæ in Sacris literis Edom, nobis etiam Idume. hinc Poëta Veronensis in Siphilide 1.

Qui lætam Ægyptum metitis, fœcundaque Nili
Arva, & palmiferæ sylvas tondetis Idumes.

Inter Iudæam proprie dictam, & Arabiam ad inclusum mare posita est: caput olim urbs ingens, &

sa-

satis munita Gaza, *Gazara* à Gazis Persico vocabulo dicta, quia nimirum ibi Cambyses in Ægyptum movens belli opes, & pecuniam reposuit. Alexander expugnavit, ac diruit. huius vina celebrat Sidon:

Vina mihi non sunt Gazetsa, Chia, Falerna.

Iudæa supra sequitur, cuius caput Hierosolyma regni Iudaici sedes toto Terrarum Orbe nobilissima æque, ac potentissima. eam Titus Vespasianus captam diruit. at Ælius Adrianus mutata nonnihil loci regione restituit, Æliam Capitolinam vocari iussit. nunc barbaris *Chutz*. Reliquæ urbes Ascalon, Azotus, Lamnia, Ioppe, *Iaffa*, Phœnicum antiquissima, quam inundatione terrarum antiquiorem Mela, & Plinius credunt. hic Adromedam belluæ marinæ expositam Poëtæ commenti sunt. in mediterraneis Emmaus, Lidda, Hiericus, *Iericho* in Sacris literis: & iuxta Hierosolymam Bethlehem Servatoris nostri natalibus nobilissima.

Peræa pars Iudææ fuit, nempe ulterior, & trans Iordanem sita: in qua Macherus, celebris quondam Iudææ arx, & altera ab Hierosolymis.

Est autem Iordanis nobilis Palæstinæ fluvius Servatoris baptismate nobilior. hic ut refert D. Hieron: duobus fontibus è Libano oritur, quorũ unus *Ior*, alter non longe dissitus *Dan*: ex quibus non aqua tantum, sed & nomen amni derivat, qui, & vallium situ, & aquarum nitore amœnus labitur: ut stadia 384. emensus in lacum *Samochoniten*, qui in Sacris literis Aquæ Meron appellatur, subit: hinc in maiorem labitur, quem Græci Tiberiadem, & Genesaritin, Iudæi, mare Galilææ vocant. mox *Samaria*, & Iudæa irrigata invitus in Asphaltitem, dirum natura lacum, ac pestilentem immergitur, Asphaltites à bitumine, præter quod, nihil

nihil gignit,nomen habuit:non enim pisces, nec fluiatiles volucres pestifer aqua sapore corrupto, & gravitate odoris patitur. ob aquæ magnitudinem, & immobilitatem, altissimis enim cinctus rupibus,ventis impervius est, mare mortuum appellatur. Navigationis minime patiens; quippe cuncta vita carentia in profundum trahuntur; nec materiam ullam sustinet, nisi alumine illitam,animatum verò corpus nullum accipit; quapropter periti,imperitique nandi, enatant; & tauri,camelique fluitant.hic olim planities ab agrorum ubertate,& amœnitate Paradisus dicta, urbs in ea Sodoma,Gomorra,Segoris quæ ob præposteram libidinem igne vindice conflagarunt. Hinc Hieronym.Vida.

Scit Segoris,scitque infelix Asphaltitidos unda Accola.

Suprà Iudæam inter Iordanem, & mare Samaria est, cuius caput Samaria, quæ & Sebaste *Naplusa* ab Assyriis anno Mundi 3247. condita ad regionis custodiam,ut vox sonat Hæbreis *Sychen*, reliquæ urbes Neapolis *Napoliza*,Gamala, & in litore Apollonia.

Galilæa postrema Palæstinæ pars, cuius caput in litore Turris Stratonis,quæ postea Cesarea, ab Herode instaurata.Intus Caparnaum,Iulias,Bethsaida,Tiberias, ex qua lacus dictus, *Tabaria* Episc: Nazareth Servatoris nobile domicilium in monte excisa,iuxta quam Thabor,Gelboë, & Hermon, olim Archiep: cuius titulus habet Episcopus in Regno Neap. qui Baruli residet. hoc titulo olim insignitus Urbanus VIII. Cana Galilææ, sive minor,aliæque Superest Cœlesyria, quæ à tergo prædictarum regionum,& Arabię Petrææ ad Euphratem usque protenditur. Sic dicta à Græcis quasi Cava Syria: cuius partes nobiliores sunt Decapolis,

lis, Tetrarchiæ, & Palmyrene. Decapolis à decem urbibus dicta, quę fuere Damascus caput, Otopon, Philadelphia, Raphana, Scythopolis à Scythis deductis, prius Nysa à Liberi nutrice ibi sepulta nuncupata. Gadora, Hippos, Dios, Pella, Gerasa, Canatha. Supra Decapolim sitæ Tetrarchiæ numero 17, quæ & regiones, & regna appellata: nobiliores sunt Trachonitis, & Peneas, ubi fontes Iordanis, & urbs Cesarea cognomine Peneæ, & Philippi.

Palmyrene ab extremo Libani in Orientem currit, urbs princeps Palmira, quæ & Palmyra scribitur, nobilis situ, nam vasto arenarum tractu fertiles includit agros, at veluti toto Orbe discluditur. minimè tamen Romanorum arma latuit: quippe capta à Romanis & Zenobia Regina Græci, & Ægyptii sermonis peritissima, ac latini non ignara, quæ multa scripsit, & præcipue Epitomen Historiarum, filiosque diligentissime erudivit; orationes elegantissimas ad lites habuit, & galeata recitavit, ab Aureliano, ita ferente rerum Fato, in triumphum adducta. Urbs dicta etiam Adrianopolis ab Adriano, à quo iterum ædificata; mox Archiep: barbaris nunc *Sayd*, distat Damasco millia passuum 225.

Reliquæ urbes in Cœlesyria insignes Zeugma ad Euphratem, ubi pons celebris, cuius adhuc extant vestigia: meminit Sertius:

Antiqua Babylonis opus, & Zeugma Latinæ
Pacis iter.

Chalcis cognominata ad Belum; unde regio Chalcidene Syriæ fertilissima, Cyrrhus, Beroë, Laodicea ad Libanum, & Thapsacus in Euphratis ripa.

* *
*

CAPUT VII.

De Nova Syria.

SYria,quam *Soria*, vulgò dicitur, Barbari in tres Præfecturas dividunt Aleppi, Tripolis, & Damasci. Aleppensis præfectura continet Syriæ partem Borealem caput Aleppum, urbs ampla, & mercatu dives, quam omnes fere Europæ gentes frequentant. sita est quatuor in collibus juxta rivum *Coie* incolis dictum,adiacet arx, cuius mœnia,ut & urbis,ex quadrato lapide veteri structura assurgunt, turribus iustis spatiis munita. fana ferme centum, collegia tria,domus publicę 40. balnea 50.domuum structura nihil habet spectabile.In suburbiis Christiani degunt,Romani Maronitæ,Græci,Armeni, Iacobitæ. Græci Archiep. Armeni, & Iacobitæ Episc: parent. Maronitæ Pontifici Romano subsunt. Aleppensi Præfecto novem alii minores parent.

Maronitæ populi Palæstinæ, qui Libani montana habitant Romanis ritibus addictissimi aliquot Archiep: & Episcop: parent: seque veterum Francorum reliquias jactant,qui, occupata à barbaris Palæstina,in his locis consedere, ac libertatem diù strenuissimè tutati sunt.

Secunda est Tripolitana, quæ partem Phœniciæ, & Cœlesyriæ continet: Tripolis capta à Saracenis anno 1289. Provinciæ caput ad mare sita, portu nobilis,in quem appellunt,qui in Sacra Palæstinæ loca peregrinantur: Præfecto quatuor minores parent.urbs Turcis *Tarabolosschàm* dicitur. Damascena reliquam Syriæ partem complectitur. Damascus *Scham* Turcis, urbs est amplissima, & mirificè culta,agrorum ubertate, & amœnitate perceleb-

celebris. olim sedes regum Syriæ, nunc Bassæ, decem Præsides parent. urbem rivus secat, cuius aqua calybs egregiæ præparatur. atque ob id calybes Damasceni laudatissimi.

In Damascena præfectura Palæstina, & urbs Hierosolyma ædificata à Melchisedecho anno Mundi 2023. vocataque Salem; nimirum pax. L. post annos à Iebuseis capta. à quibus à Davide recepta, vocitata est Ierusalem, scilicet visio pacis: imposita primũ fuit mõribus Moria, & Æra: in quorum primo Salomon Templum, & Palatium ædificavit. Urbem, & Iudæam primus Romanorum Pompeius subiugavit: sed rebellantibus Titus Vespasianus recepit anno 70. post memorabilem famem, qua parentes filios vorare coacti sunt. Adrianus illã instaurari iussit, mœnibusq; includi Calvariæ montem. anno 600. Cosroes rex Persarum iterum cepit cęsis civium octoginta millibus, Crucemq; Domini asportavit. Heraclius utramque à Siroë filio, ac parricida recepit. capta mox à Saracenis, quibus à Godefrido Bullonio pulsis, anno 1099. instauratum Iudeæ regnum, dictusque primus Rex ipse Godefridus. Secuti reges Balduinus Frater Godefridi. Balduinus II, Fulvo, & Beatrix Balduini II. filia. Balduinus III. Almericus, Ascalonis Comes, Balduinus IV. Leprosus. Balduinus V. Guido Lusignanus Sybillæ reginæ coniux, qui capta à Saladino Hierosolyma, in Cyprum concessit. Almericus II. Rex Cypri. Ioannes Brennus, qui in Italiam navigans filiam Iolantam Federico II. Imperatori, Neapolis, & Siciliæ regi despondit; ex quo Neapolitani reges Hierosolymitani reges etiã appellati. Cæterum anno 1517. Selimus Turcarum Imperator Hierosolymam occupavit, muroque cinxit, & sex portis ornavit: gemitque vel nunc cum universa Palæ-

stina

ſtina, quam Itali *Terra Santa* vocant, non ſine noſtro dedecore ſub Turcarum iugo.

Quod verò ad *Syriæ* aerem attinet, temperie gaudet, quibuſdam locis exceptis, ubi propter vapores, & paludes non ſanus, exteris maxime nocuus. Solum miræ fertilitatis præcipuè in campeſtribus, ubi triticum, hordeum cæteraque legumina, quaſi ſine cultu proveniunt. vini adeò ferax, ut olim botros ingentes vix bini homines phalangarent, hoc tamen ævo ob Turcarum avaritiã, & gentis deſidiam plurima loca pene inculta, nonnulla arenoſa, atque ob id carò vivitur. In Iudæa non longe à Montanis Hebron campus Damaſcenus, ubi primum hominem formatum memorant, & quò poſt peccatum à Paradiſo reductum, ubi & Cainus Abelem cecidit, fertiliſsimus omnium traditur: immo terram contra morbos præſentiſſimum pharmacum fuiſſe compluſculi affirmant: etſi D. Hieronymus contrà commune placitum hunc campum circa Damaſcum ponat. Gens levis, miſera, imbellis, barbam alit, caput radit, veſte utitur longa ad genua uſque demiſſa, *Gaba* dicitur. Fœminæ rudes, ac miſerabiles rarò cum viris edunt. cum domo egrediuntur faciem velant, & uno omnes veſtitu incedunt. Cæterum regio exteris maxime ob merces frequentatur: mercatus celebres Aleppi, Alexandriæ ad Amanum, & Tripoli: Damaſci arma, & arcus diſtrahuntur. Religio Turcis, & Arabis Mahumetana, Chriſtianis, quorum non exiguus numerus, Maronitis exceptis, Schiſmatica. qui militiæ ſcribuntur arcum, & ſagittas gerunt cum pugione *Cugnâte* appellant, pectore nudo nudiſque brachiis in bellum procedunt, quo animoſi videantur. Sunt etiam Hebræi non pauci, penes quos mercatura, qui Iudaico ritu vivunt.

CA-

CAPUT VIII.

De Mesopotamia, Assyria, & Caldæa.

TRansmisso Euphrate, Mesopotamiam ingredimur, sic Græcis dictam; quia inter amnes Euphratem, & Tigrim iacet. quondam Assyrii regni pars fuit, cuius termini ab Occasu Euphrates, ab Ortu Tigris à Septentrione Niphates, & Tigris, à Meridie Euphrates item, & Caldæa: eius longit: à Niphate, ad Seleuciam Parthorum, ad Tigrim positam est mill. 400. lat: inter utrosque amnes 250. Regiones olim in ea nobiles Anthemusia, Chalcitis, Gauzanitis, Acabene, Ingine, & Acōbarites. urbes Antiochia, postea Edessa *Orpha*, Nisibis *Nisbia* sub Masio monte sita Arch. Nicephorium, Labanna, Seleucia ad Tigrim cognomento magna *Mosul* sedes Patriarchæ Nestorianorum, olim Tigranis regia, apud quem Amphicrates Atheniensis Rhetor exulans, cum à Seleucianis rogaretur, ut eos Rhetoricam doceret, respondit: *Delphinum non capit patina.* quo adagio ostendit exiguo ingenio, ut ipsi erant, non posse magna assequi. Carrhæ *Heren* Crassi clade nobiles quare Lucanus I.

Miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carrhas.

Montes in Mesopotamia Masius, & Singaras: Fluvii, Chaboras, & Saocoras *Cabur*, & *Hormiz* aliis *Set*: primus ex Masio oritur: ambo in Euphratem fluunt.

Assyria ad Orientem inter Tigrim, & Mediam, ac Susianam à Meridie Persidem, & Tigrim habet, à Septentrione Armeniam, & Niphatem. Regiones in ea nobiles fuere Arraphachitis, Sitacene, Adiabene, Apolloniates, Calacene, Arbelitis. Populi

puli Garamæi,& Sambatæ. Insigniores urbes Ninus, quæ & Ninive in Sacris literis Ionæ prædicatione clarissima. Hæc condita à Nino, qui & Assur putatus. XX. anno regni à se fundati. Urbs quadra, & inter maximas Orbis terrarum. Latus Septentrionale, stadiis 150. extendebatur: scilicet mill: passuum XVIIIMDCCL. totidem Meridionale. Occidentale stadiis 90. passuum XI MCCL. totidemque Orientale. totus circuitus stadiorum 480. passuum LXM. Mœnia alta pedes 100. adeò lata ut tres currus æquato ordine incederent. turres numerabantur MD. altæ pedes 200. Extra urbem Piramis superbissima visebatur, ubi Nini sepelchrum nostra ætate præter nomen,& exiguę ruinę monimenta nihil extat. Ctesiphon Parthorum regia Episcop; Arbela, quondam vicus, ubi Alexander insigni clade Darium vicit. ad Lycum amnem sita, cuius vix extant vestigia.

Caldęa, sive Babylonia Assyriæ olim pars, clauditur ab Ortu Tigri, à Septentrione Euphrate, ab accasu item Euphrate,& Arabiæ desertis. à Meridie Arabicis montibus,& sinu Persico. regiones insignes Mardocęi,& Auranitis, quę Tigri, & Euphrate veluti insula clauditur, Mesene appellatur. Urbium clarissima Babylon à Semiramide in sedem regni Assyrię condita, ut multi credunt. Ædificata tamen inter primas Orbis à Nembrod, qui & Belus, iuxta Euphratem, qui mediam rigat. quadrata traditur, cuius ambitus 365. stadiorum, passuum 45. M: 625. Mœnia a lateribus bitumine conglutinatis alta pedes supra centum, adeo lata ut ęquata fronte sex currus incederent. Orientalem urbis partem, quæ maior, Occidentali coniungebat mirandus sanè pons, quem Semiramis supra Euphratem sterni iussit ingentibus Pilis ex quadratis lapidibus, qui ferreis uncis liqua-

to plumbo intus affixis connectebantur: ex una in aliam pilam immensæ trabes extendebatur; supra verò in transversum asses ex Cedro, & Cupresso sternebantur: & quamvis in arctiori fluvii parte positus, longitudine tamen V. stadia complectebatur. Utraque Euphratis ripa muro ex quadrato lapide munita, ut duæ urbes viderentur. in Orientali ad Euphratis ripam Ædes regię è latere visebantur opificio superbissimo: circuitus stadiorum XXX. statuis ęreis innumeris adornatę, quarum insigniores Beli, Nini, & Semiramidis. In hac etiam Turris immensę molis attollebatur, quam nonnulli mendosè pro memorabili illa *Babel* dicta acceperunt. Opus octo Turribus, quarum una supra alteram inędificata, componebatur: illarum autem ea erat ratio, ut sensim decrescerent, pluribusque contignationibus singulę consurgebant. circum scala instar helicis erat, qua ex una in alteram scandebatur. circuitus ad basim unius stadii: In extremo octavæ turris vertice templum extructum, erat Belo, seu Iovi Sacrum. huius vero statuæ, aliorumque Deorum ex auro cernebantur, ut & aurea vasa sacrificiorum. Hac Caldæi Astrologiæ peritissimi, editissima veluti specula, utebantur ad Astrorùm cursus observandos. In Occidentali Urbis parte Semiramidis arx omnium ædificiorum maxima: triplici mœnium circuitu claudebatur: primus 60. stadia complectebatur; secundus ex lateribus 40. cuius turres altæ passus 65. mœnia 50. lata tamen passus 300. in his diversa animalia ad vivum effecta visebantur. Tertius circuitus erat stadiorum 30. altitudo, & latitudo, secundi maior: variis item figuris exornatus nemora, feras, venatores exprimentibus. inter pulchriores ipsa Semiramis superbissimo equo vecta, vultuque gestienti, quia

Tan-

Pantheram iaculo confecerat: iuxta coniux Ninus:qui & ipse Leonem missili proftraverat. Non longe ab hac arce Horti Semiramidis erant, quos antiqui pensiles appellarunt. Nam supra immensos arcus, ac fornices sata nemora, & horti, artificio, & sumptu tam ingenti, ut meritò inter Mundi miracula reposita sint. Tantæ urbis non longe ab Euphrate exigua monumenta ostenduntur iuxta *Bagdat*, quam vulgus Babyloniam vocat.

Reliquæ urbes Orchoë, quæ Ur Caldæorum in Sacris literis dicitur, Bosippa ad paludes, Teredon ad ostia Tigris, *Bolserà*. D. passus ab Orientali Euphratis ripa Turris à Nembrod ædificata in Terra Sannaar, quæ postea Caldæa appellata, Turris rudera, quæ nũc extant, etiam *Babel* antiquo nòmine ab Arabis vocitantur dicta autem *Babel* à confusione linguarum, plura de hac Athanasius Kircher lib. 2, cap. 3.

CAPUT IX.

De Assyriæ regno, primaque Mundi Monarchia, novoque Terrarum statu.

PRimus, qui Assyriæ regnum, primamque Mundi Monarchiam fundavit, fuit sextus filiorum Chusi, & Chami nepos, Belus dictus, nempe dominus, Syrorum, & Hebræorum lingua, & Nembrod, nimirum Tyrannus, ut exponit Isidorus. hic neglecta Terrarum divisione à Patruo Noëmo facta, qui Iapeto eam partem tribuit, quæ à Media in Septentrionem, & Occidentem usque ad Gades excurrit, & Britannicas insulas. Chamo Africam, quæ à Rhinocoruris (*Faramìda* oppidum in Palæstinæ, & Ægypti confinio) ad fretum tendit, Semo Palæstinam ad Rhinocoruras, & plagas Orienta-

les.hac,inquam, divisione neglecta,totiusque Orbis imperium affectans,Babylonem condidit, antiquissimi regni, seu verius primæ, ac teterrimæ Tyrannidis sedem , & caput . cepit autem anno Mundi 1879, ante Christum anno 2175.

Cum verò annos 65. regnasset,ipsi Ninus filius successit,aliquibus Assur dictus;unde Assyriorum nomen: Hic constituto Asylo ad statuam,quam Babylone celeberrima in turri supra memorata posuerat parenti persimilem,ut Bel diceretur,obtinuit . hunc postea Assyrii, Caldæi, & Israelitæ Baal,Belzebuc, Belphegor: Græci Chronon ; Romani Saturnum appellarunt , & ut Deum , ac parentem Deorum coluerunt . Hinc Ninus dominandi cupidine incensus bella finitimis intulit: ductoque exercitu peditum decies septies centum millium , equitum ducentorum & decem millium,ac fere sexcentorum, Arabes, Armenos, Medos, universamque Asiam septendecim annis ditioni suæ subiecit:& tandem Zoroastrum, qui Bactra condiderat perdomuit, Ægyptumque submisit . duxitque uxorem Semiramidem,ex qua Ninyam filium suscepit . relictaque Babylone Ninium , seu Ninivem condidit . hoc demortuo postquam regnaverat annos 52. Semiramis impuberis filii nomine administrationem regni suscepit.quam mox in se transtulit,regnavitque annos 45.quibus Imperio addidit Libyam , Æthiopiam,& ad Indiam usque,& Tanaim arma intulit. Secuti reges nihil memorabile gesserunt.ultimus Sardanapalus, qui trigesimus septimus numeratur.hoc cæso ab Arbace Mediæ præfecto, & Beloso Babyloniæ,desiit Assyriorum Monarchia anno mundi 3178. ante Christum 876. cum durasset per annos 1300. Hinc ortum ab Arbace, cui cessit Assyria,Medorum regnum, & à Beloso, sive Belo-

Belocho Babyloniorum. quorum Salmanasar Assyriam Medis ademit. Stetere hæc regna usque ad Cyrum, qui anno 3495. primo Olymp: 55. ante Christum 559. à Roma conditâ 195. secundam condidit Monarchiam: De hac infra.

Cæterum post Persas Romani Mesopotamiam diù tenuere, donec expugnata Damasco à Saracenis anno 634. & mox ab Humaro illorum duce Hierosolyma anno 636. & sequenti Antiochia: non longo post tempore etiam Mesopotamia, & Babylonia his concessit. diuque floruere Babyloniæ in Ægypto, & Babyloniæ in Caldæa Saracenorum principes Caliphæ dicti, qui cęperunt anno 704 duraruntque usque ad annum 1053. Saracenis extinctis iterum ad Persas Assyria, Mesopotamia, & Caldæa devenere: ab his vero ad Turcas. Hi Mesopotamiam *Diarbeck*, Caldæam *Terack*, Assyriam verò *Curdistan* vocitant.

Diarbechanæ provinciæ urbes præcipuæ Amida, quæ & Ammæa *Caramit*, & *Diarbekir* ad Occidentalem Tigris ripam, duplici murorum ambitu, & quadratis turribus munita, ampla, & dives, ex qua ingens copia rubrarum pellium (*Marrocchino rosso* Italidicunt) per Asiam, & Europam distrahitur. Prætori subest, cui 19. minores præfecti parent. *Mosul* etiam ad occiduam Tigris ripam contra antiquæ Ninivæ ruinas posita: huius Prætor, quinque Præsidibus imperat. *Rika*, cuius Prætori, septem minores parent, caput tamen provinciæ *Orpha*, sive *Vrfa*, in campo fertili iuxta Euphratem sita mœnibus cincta, & turribus: domus humiles, nullaque arte compactæ: hic ferunt habitasse Abramum, cum iussus Isaacum sacrificare. Hæc Provincia olim adeo uberis, ac fertilis, ut meritò prima ad habitandum hominibus data, & in qua Paradisum, hoc est, amœnitatis omnis,

ubertatis,ac felicitatis pomarium Deus locaverit: cuius vestigia nullibi extant. nunc verò tantis barbarorum incursionibus devastata, ut penè desertum squalleat, aer temperatus, nisi quod interdum ventis ex vicina Arabia flantibus ita incalescat,ut pene animantia suffocentur.

Yemek, sive *Hyerack* urbs præcipua nova Babilonia *Bagdat* sive *Baldach*, Arabis dicta *Dar al-Sani* nimirum domus Pacis. ad Orientalem Tigris ripam sedet, quem ponte 33. navium sibi iungit,una cum suburbio.Ædificata est hæc urbs ab *Abungifar*, quem *Almansor* alii nominant anno 762. Kalendis Aprilis,quem diem,ex Astrologorũ somniis felicissimum sibi duxit. urbs ampla, sed infrequens,mercatu tamen celeberrima. mœnia è lateribus ad novum belli usum complanata, & auctis propugnaculis munita.Ad Septentrionẽ arx quadrata,atq; intra urbem sita est,utraque valido præsidio 6. millium, & tormentis supra centum munitur.Prætor unus ex primis Satrapis 22. minoribus præfectis imperat.Altera urbs *Belsorà* ad Persicum sinum sita in plano humili, & paludoso,quę nisi altissimis arenarum cumulis arceretur mare,obruta iam esset. Emporium totius Orientis nobilissimum,frequens,& dives, cœlo tamen calido, & ob paludes non sano, obnoxium. Dum inter Turcas, & Persas arderet bellum, Præfectus Turcicus defecit,seque dominum dixit:regnavitque multis annis. Capta mox Babylonia, ad Turcas rediit, qui Prætorem mittunt regia potestate, nec nisi modicum tributum Turcis pendet. illi subsunt præsides 16.

Curdistana à Curdis populis dicta, olim tota Turcis,qui in urbem principem *Chiresùl*,sivè *Scheherezùl* Prætorem mittebant,illique Præsides 20. parere iubebant:nunc pars Turcis,pars Persis subiecta.

iecta. Est etiam *Amadia* in edito monte posita, pauper aquæ, quam nonnisi ad pedes montis haurit, mercatu tamen dives. Regio olim ferax & culta magnis populis; nunc, quoniam inter duo potentissima Imperia iacet, diuturnis bellis pene vastata, ac deserta.

CAPUT X.

De Arabia Veteri, & nova.

ARabia amplitudine spatiosissima, claritudine, & divitiis nulli Terrarum posthabenda, fines habet ab Oriente montium iuga, quibus à Caldęa disiungitur, & Persicum sinum, à Meridie Rubrum mare, sive Oceanum, ab Occasu Arabicum sinum, qui à proxima Urbe Mecca nobis dicitur *Golfo della Mecca*, & Isthmum, quo Africæ connectitur: à Septentrione Palæstinam, & Cœlesyriam. Etsi Arabum gens longe patuit, quippe quæ usque ad Niphatem, & Amanum à Tigrane Magno deducta Mesopotamiæ magnam partem incoluit, & insuper eam Africæ partem, quæ sub Ægypto ad sinum Arabicum iacet; & Arabia Troglodytica vocata est, mare transgressa tenuit. Immo propagato longe Imperio magnam Asiæ partem, Africæ & Europæ occupavit. Longitudo eius maxima ab Ægyptio mari, sive Sirbonis palude, quæ barbaris *Baranguerlis* ad Corodamum promontorium *Razalgate* est mill: 1600. latitudo maxima inter geminas Arabici, & Persici sinus fauces 1350. media inter *el Catif*, & Arcadan 780. Mediam Arabiam Cancri Tropicus secat, hinc media illius pars infra Torridam, media intra Temperatam iacet. Incolis *Arab* dicitur, Hæbræis *Hereb*, Turcis aliisque finitimis *Arabistàn*,

Divisa olim à Geographis in Petræam, Desertam, & Felicem.

Petræa inter Palæstinam, Ægyptum, & Desertam iacet, dicta autem Petræa, vel ab urbe Petra, vel, ut aliis placet, à montibus, quibus abrupta est. Per hanc Israelitæ Moyse duce in Palęstinam ex Ægypto profecti, in cuius vastis solitudinibus 40. annorum spatio hac, illac vagi errarunt. Populi in ea olim clari Munichiates, Raitheni, Pharanitæ, Saraceni, sive Agareni ab Agar, & Abramo geniti. urbes Petra *Krach*, & *Arach* urbs olim Archiepiscopalis. Bostra Metropolis Philippi Imperatoris patria, à quo Philippopolis Archiep: nunc *Bosra*. Esbuta, Elanna, Phara, *Fara* à qua Mons, & Desertum & populi Pharanitæ appellati.

Arabia Petręa Turcis *Barnab*. Hæbræis *Syric-Sobaah* nostro ævo dicitur, ubi præter urbes dictas, est *El-Tor* olim Ælana, ad litus Arabici sinus, quà Hæbræis olim transitus. Locus arce, Turcicoque præsidio munitur. Supra *Sina* mons, *Sinai* in *Sacris* literis, Ptolemæo Melani montes: aliis Sinæus mons, Turcis *Gebel Musa*, nimirum mons Moysis, incolis *Gebel Tor*. Mons triceps, quorum Altissimum à Diva Catharina dictum, *Monte di S. Caterina*: quoniam illac ab Angelis divæ corpus translatum, ubi ædicula illi sacra visitur, quæ ex lapidibus invicem sine cæmento nexis extructa est. &, ut ferunt, ab Angelis. alterum montis caput Sina vocitatur, ubi olim per varias ædiculas, ac cellas distributi quatuor & decem mille Heremitæ inhabitabant. nunc non pauci, ex Græcis, & Latinis degunt. in montis vertice, ingentique in rupe cavata, inque Occidentem versa, est locus, ubi Moyses quadraginta dies latuit. non longe Græcorum Ecclesia erecta est: ex qua iter, ad alteram ab Assumptione Virginis nuncupatam, quam

Lati-

Latini, Franci in Oriente dicti, tenent. Latinoque ritu sacris ministrant, hanc contra antrum est, ubi Moyses legis Tabulas à Domino accepit. in valle, quæ duos hos inter vertices media est, visitur cænobium quadraginta Martyrum cum eleganti Ecclesia, & horto amœnissimo: & præterea specus S. Honuphrii. Tertium caput, est Mons *Oreb*, ubi Moyses Dominum inter rubum ardentem vidit. inter hunc, & Sinam, fabricatum est cœnobium D. Catharinæ in extremo largi campi, qui eminus spectantibus totus viridis apparet. Admirationi pariter est in Sinai valle rupes, ex qua Moyses aquas elicuit: & saxum ingens, supra quod æneum Serpentem Hæbræos extulisse tradunt. Ad ortum, versus deserta fuere populi Nabathæi, à Nabath Ismaëlis filio dicti. urbes sine mænibus habitabant, servos nullos habebant, pro equis Camelis utebantur, Solem præ cæteris diis colebant. horum meminit Dionysius Afer:

Sed Libani montis sunt per declivia primi
Felices opibus, Nabathæi nomine dicti.

Et Ovidius 1. Metam:

Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna recessit.

Arabia deserta inter Montana Felicis Arabiæ, Euphratem, & Syriam iacet: Hæbræis Cedar, incolis Arden, Turcis *Beriara*, nimirum inferior Arabia vocitatur. urbes olim claræ Thapsacus, Ammæa, Cora, Saba; populi Batanæi, Cauchabeni, Orcheni, Agubeni, Agræi. Nunc Metropolis Anna, quæ & *Anaba* quod pœnam Arabis sonat. ad Euphratē duobus longis plateis sedet in Septentrionali opifices, in Meridionali nobiles habitant. Domus una cōtignatione fabricatę ex gypso cuius ingens copia. ad tria millia passuum ab urbe versus deserta, virides, ac fertiles campi Euphratis aqua irrigantur, Annæ Toparcha Arabis *Emir* nuncu-

patus præcipuus est in Arabia deserta: Cæteri Scytharum more vagi habitant in tentoriis Baduini dicti, ab antiquis *Scenitæ*. ubi pascua, & aquæ, ibi tandiu sedem figunt, quo ipsi, ipsorumque armenta herbas absumpserint. his enim devoratis alio commigrant: latrociniisque finitimos infestant.

Reliqua pars peninsulæ, quam Arabia præfigurat, ultra Montana Felicis Arabiæ, Felix Arabia à Thuris odoriferi copia nuncupatur. Romanis Arabia secunda. Hæbræis *Saba*, indigenis *Yaman*, vel ut alii scribunt *Ayban*. Antiqui populi Abucæi, quorum Coromanis *Corman*: Leaniti quorum Mallaba: Temi, quorum Thar; Geræi, quorum Gera ad Persicum sinum, Ætæi, quorum Sarca, Narlti, quorum Thegma, Sachalitæ, quorum Ausarta, Adamitæ, quorum Cane, *Hasec* ad mare Rubrum: Homeritæ, quorum Mardache, forsan *Aden*, in cuius regno hi populi, ob Catholicam fidem clari. Casaniti, quorum Badeos *Baisat* Badei regia. Elisari, quorũ Musa, forsan *Mocca*. hi & Cassaniti juxta oram Arabici sinus habitabant. in Mediterraneis Minæi, quorum Arcaman, & Sabęi, quorum Saba, celeberrimi erant: qui soli Thus mittunt. Sunt etiam Bithibanitæ, regio Myrtifera: Iritæ, & Salapeni. rursus ad oram Arabici supra Tropicum Cinædocolpitæ, quorum *Zacram*, & Thamyditæ, quorum Modiana. Supra ad Montana Saraceni, quorum Othrona. aliique innumeri, quorum antiqui meminerunt.

Hodie in has regiones Felix Arabia dividitur *Hagiaz* ubi Meccæ, & Medinæ regna, *Theama* regnum ubi *Sarda* metropolis Aden ad fauces Arabici, ubi *Tomin*, Zidit, Herit, & Fartach regna ab urbibus principibus cognominata: est & Mocca ad sinum Arabicum, portu, & mercatu nobilis: *Seger*,

ubi

ubi *Sanàa*, & *Gabellaman*: & *Alibinali*: quæ regna item: in amplissimam regionem *Oman*, quæ ad Orientem est inter Arabicum mare, & Persicum sinum, ubi regna *Mascalàt*, *Mascatè*, *Maffa*, *Descharkin*, ab urbib⁹ denominata: in Bahraim cuius urbes eiusdem nominis, & ubi regna Anna in confinio Arabiæ desertæ, & Lasba, & *Iamauca*, quę est intus, & desertis contermina: ubi & *Arden*, & circa Menalos montes Bengebres populi. Insulæ præcipuæ sunt, ad Persicum sinum Ichara, quæ & Tylus *Baharem* Margaritarum piscatione insignis, quæ olim ad Lusitanos cum Armusiæ regno, & *Mascatè* pertinebat; nunc Persici iuris est, ad Arabicum mare Serapidis insula *Mazyra*; in Arabico sinu Macaria, *Mazua*.

Arabia Petræa Syria, & Ægypto Romano Imperio adiunctis, ipsa etiam paruit. Felix verò ab Aelio Gallo Ægypti præfecto primum tentata, & ex parte debellata, ut ait Strabo lib. 2. ad Christi Fidem anno 38. ab Eunucho Candacis Reginæ adducta: mox ab Origene anno 235. tota Arabia Christianis ritibus imbuta. Anno 570. natus in Orbis perniciem Mahumetes Abdalla Patre, Matre Eremita in urbe Mecca. 40. ætatis anno se Prophetam, & à Deo missum professus, novamque Doctrinam profert ex Erebo vere Tartareã. primi asseclæ Alì, & Osman: qui mox novæ sectæ insignes Doctores habiti. quadriennio post circumcisionem Iudæorum ritu, magnum Ieiunium 30. dierum ab Arabis dictum *Ramadant*. preces quotidianas quinquies in die, corporis ablutionem, abstinentiam à suilla, & peregrinationem in urbem Meccam Natalem suum. Ascitoque Sergio Monacho, sectam mirificè dilatavit: Asseclas Sacramento astrinxit, ut sibi obsequentes essent: & quicumque obsisterent, ferro perderent. No-

uos ſectarios *Muslia* ſive *Muſalman* nimirum veros credentes appellavit. L. ætatis anno geminas uxores duxit. verum ob rei novitatem Mecca diſcedere, ac ſolum vertere iuſſus ob tumultum civium novam ſectam inſectantium. Medinam venit; exceptuſque ſummo plauſu. Hæc autem fuga contigit 16. Iulii anni 622. ex quo Hegyra Mahumetanorum incipit. Hic exercitu comparato, Imperium, ac ſuperſtitionem armis extendere occæpit: finitimoſque partim vi, partim ſuaſu ad ſe perduxit: & rex idem & Sacerdos regnavit annos 8. Statura fuit mediocri, animo forti, voce amabili, nigris oculis, ore gracili, obiit ut multi tradunt morbo caduco, ut alii, veneno: quod illi propinavit Buhanduca, qui illi à ſecretis erat. Atque hæc Origo infamis, ſectę quam in libro deſcriptam ab Alì, quem Alcoranum vocant, tantas gentes, ac regna peſtifero veneno infecit.

Obiit Meccę, ſed cadaver ipſius juſſu Medinam delatum, ubi ſumma ſuperſtitione colitur. Eſt autem Mecca, antiquis Moriaba, oppidum in Arabia felice in lat: grad: 22. mi: 30. ſita in valle, quam circum abrupti montes cingunt, quatuor tantum faucibus patentes, quibus iter in oppidum. ſolum ſterile, aridum, rebuſque penè omnibus deſtitutum: at nullus in Orbe locus, qui tanta frequentia, tantaque populorum ſuperſtitione petatur. hinc omnia ad victum neceſſaria aliunde affatim aſportantur. oppidum ſine mœnibus, nec ſatis amplum ſex millia domorum numerantur, quę paſſim è lateribus fabricatę. in urbis medio Fanum toto Terrarum Orbe celeberrimum ampliſſimo tholo, duabus veluti Turribus altiſſimis cõſurgit: centum portis patet: quas ſuper totidem feneſtrę viſuntur. pavimentum humile, in quod gradibus duodecim deſcenditur, ſacrũ Mahumetani

tanis tum quod primum Abramus ibi habitaverit, tum quod ibidem Mahumetes natus creditur. Divitiæ, ſupellectiles, immenſæ: præcipuè intra circuitum ædiculæ ſine tecto, quam Abrami domum fuiſſe putant, ianua, qua aditur argentea: non longe in ædicula puteus profundus, cuius aqua ſalita: ſed illa morbos omnes curari, labeſque animæ allui falſo credunt. Solemnis ablutio fit 23. Maii: quem diem feſtivum habent, atque ab Advenis, qui religionis ergo turmatim conveniunt magnis cæremoniis colitur. Fani fornices, & arcus tanta pretioſorum lapidum maieſtate fulgent, ut mirum ſit, tantaque aromatum quantitate, ut mirus odor ſpiret. Non longe à Mecca præterluit Betius fluvius Arabiæ notiſſimus, qui ex Zamete, *Zamit*, ortus in Arabicum ſinum delabitur Barbaris *Chasbar*, de hoc Pontanus noſter lib. 5. Uraniæ.

Betius hinc Zamete fluens lavat herbiger amnis.

Alter eſt Lar, *Om* qui in Perſicum ſinum devolvitur.

Medina, *Talnabi* cognomine, quæ olim Methymna Talnabia, abeſt à Mecca Septentrionem verſus quatuor dierum itinere. ſita eſt ad amnem *Laakie* dictum: domus unius tantum contignationis numerat 1200. Præcipuum Fanum, quod *Moſa kibu* Arabes vocitant: nobiſque ſonat, tres Sancti: ſupra quadrigentas columnas aſſurgit: quæ plus termillibus lampadibus argenteis adornatæ fulgent. eſt & exigua turris argenteis laminis circumtecta: pavimentum auratis tapetibus adornatum; in hac Mahumeti tumulus, quem falsò ferreum ferunt, & a magnete ſuſtentari; ſed tenuiſſimis columnis nigri marmoris ſuſtinetur: ut ex Turcis, qui ad Chriſtianam fidem venerunt; accepimus, Nam nemini Chriſtianorum licet ſub

pęna capitis ad Medinam accedere.

Ex Mahumete orti reges in Arabia, quos, Emiros, & Serifos vocant. præcipuus est, qui Meccæ dominatur; cui longus terræ tractus subest. reliquis primariis urbibus regnant. Othomanni in Orientali plaga ad Persicum sinum in Lasba Elcatif, & Lassach possident, in hac præfectus residet, in Occidentali *Ora* ad Arabici fauces Dolfar, Tibit, & Aden, ubi Prætor: urbs propugnaculis, & arce munitur. olim Arabia, & Emporium. aliis Madoce vocabatur.

Quod ad soli, cælique qualitatem attinet; quoniam Cancri Tropicus mediam Arabiam secat; Solisque radii in sabulosum solum, ac siccum incidunt, summus calor: nec sane habitari posset nisi matutini rores calorem remitterent: hinc itinera noctu peraguntur: universim Tellus sterilis, nec nisi in felice Arabia culta, & habitata præcipuè iuxta littora. in illa Olea nascitur plurima, Cinnamonum, Cassia, Belzuinum, Thus, Mastyce, & Myrrha. præterea hordeum provenit, & album Millium, quo pultem conficiunt. inter Meccam, & Moccam campi quidam iacent, quibus arbusta nascuntur, fabis simillima: fabas *Caffè* vocant Arabes, ex quo potio fit apud Turcas, Arabes, & Persas frequentissima. Incisis arboribus non solum thus, & myrrha, sed Gummi sudat Arabicum dictum.

Nulla gens adeo libertatis amans, ut Arabes: hinc vagi greges agunt nullis subiecti: prædasque à finitimis abigunt, eosque, qui in urbibus degunt, contemnunt, Mantesque vocant, nimirum molles, ac pigros. Se Saracenos, ac latrones vocant, talique nomine gaudent. hi passim in Deserta, & Petręa vagantur. In Felice humaniores sunt, & Astronomiæ, ac medicæ artis periti. apud nonnullos Emiros, seu principes ornatissimæ biblio-

thecæ reperiũtur, in quibus Græcorum, & Latinorum opera integra, quæ nos vix habemus, inveniri, viatores multi tradiderũt. Gentis color glaucus in nigrum vergens, ſtatura mediocri, ingenio prõpti, animoſi, robuſti, & laborum patientiſſimi, equis maximè gaudent. Equi generoſi, & fortes, & tanti æſtimantur, ut plurimi ter mille ſcutatis veneant. Religio Mahumetana ſeverè culta ab his, qui urbibus habitant: qui vagi errant minus religioſi.

CAPUT XI.

De Veteri Perſia.

PErſarum regnum antiquiſſimum in Aſia, ac potentiſſimum fuit, de cuius exordio, incremento, ac varietate mox dicemus: nunc eam partem deſcribimus, quæ preſſius Perſarum regnum appellata veteribus fuit. Hæc fines habet ab Oriente Indiam, à Septentrione Oxum fluvium, & Scythiam, ac Caſpium mare, ab Occidente Aſſyriam, & Babyloniam, & Armeniam, quam etiam à Septentrione tangit, à Meridie ſinum Perſicum, & Oceanum. Longitudo Geographica inter 80, & 97. Meridianum: inter Parallelum verò 25. & 40. Itineraria inter Araxis oſtia, & Arbitos montes, qui ad Indi æſtuarium ſunt, eſt mill: 1500. latit: maxima inter Caſpium, & Oceanum mill: 900. Regiones hæ cenſentur, ad Orientem Gedroſia, *Send*, in qua populi Orbitæ, Parſitæ, Muſarnæi, Ramnæ: Regiones Paradene, & Pariſene: urbes Parſis caput, forſan *Farns*, Cuni, Arbis *Bilber*: unde Arbiti montes; & Arbi fluvius, *Berber*.

Sequitur ad Occidentem Carmania *Kirman*, in qua populi Iſatichæ, Zuthi, Gadanopydres, Came-

Jobo-

Iobosci, *Sozotæ* dicti, Agdenites, Rhudianæ, Ares, Charandræ, Pasargadæ, & Armosęi: Regiones Modomastice, Parepaphitis, Cabadina, Chantonice: Urbes Carmana *Kirman*, Samydace, *Gudel* ad ostia Sancydochi. Alexandria, *Serent*. Supra ęst Carmania Deserta Carmaniam inter & Parthiam nunc desertum *Mingiu*. Tota Carmaniæ ora patet ex Plinio 1250. mill: passuum ubi testudines plurimæ, & magnæ reperiuntur. De Carmanis populis Lucan:

Tunc furor extremos movit Romanus Orestas,
Carmanosque Duces.

Supra ad Orientem Arachosia *Candahar* ad Occidentem Drangiana, *Sigistan* primæ populi Pargyetæ, qui ante Arimaspi, postea Evergetæ dicti, Syrdri. Doplutæ, Eortæ: Urbes Alexandria *Candahar*, Arachotas, *Chatzan*. secundæ, Daraudæ, & Batrii, Regio Tatavene: Urbes Ariaspe *Gobinòn* Prophthasia *Sistan*.

Paropamisis ad Septentrionem harum posita *Sablestan* populi Politæ, Aristophyli, Ambautæ, Varietæ, Parsii: Urbes claræ Carula, quæ & Ortospana male Cataldo, *Candahar*, Naulibis.

Bactriana ad Oxum fluvium extenditur, *Canassan*, nunc barbaris: in ea populi Salataræ, Zariaspę, Chomari, Corvi, Acinacæ, Tambyzi, Thocarorum gens magna, Maricai, Scordi, Varni, Savadii, Orsiti, Amarispi. Urbes Bactra ad Caucasum *Termed*, aliis *Bagdasan*, de hac Virgil: de Italiæ laudibus:

Non Bactra neque Indi,

Et Claud:

Ultima fraterna's horrebunt Bactra secures,

Ebusmi, Maracanda *Badascian*, Charracharta.

Margiana inter Oxum, & Caspium mare pars *Corassan*, etsi Cluverio *Elsabar*: populi in ea fuerę

Der-

Derbitæ, Massagetæ, è Scythia huc transgressi: Partei, Daæ, Tapurni: urbiū celebertima Anthiochia Margiana, antea Alexandria, postea Seleucia appellata.

Aria inter Margianam, & Drangianam: pars & hæc *Corassan*: populi in ea Nisæi, Astaveni, Masdorani, Casirotæ, Obates, Elymandi, Borgi: Urbes, Aria, *Herat*, vel nunc ampla, & rosis celebris. Alexandria, *Burgian*, Bitaxa.

Parthia ad Occidentem sequitur *Hierak*, cuius regiones, Comisene, Parthiene, Paratauticene, Tabiene, cuius gens Sobidę. caput regni Hecatompylus à centum portis: ex cuius ruinis Hispahanū Regia nunc Persiæ. Cęterum Parthi gens Scythica, qui in Persiam profecti, diu Imperium tenuere: dicti autem Parthi, quasi fugaces, Medica lingua: hinc Virg: 4. Georg:

Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.

tantæ bibacitatis fuere, ut hinc factum adagiū: *Parthi quò plus biberint, eò plus sitiunt*. quod de avaris æque, ac studiosis dici solet. In libidinem verò adeo proclives, ut sororibus, ac matribus commiscerentur. furta apud illos impunita. mentiri tamen turpissimum putabant.

Hircania supra Parthiam ad Caspium mare sita est *Tabristan*; & *Masanderan* ad Meridiem Coronium monté habet Tauri parté, quo à Parthia dividitur, nunc dicitur *Basaràsc* teste Castaldo. Huius populi Maxeræ, Attabeni, Chrindi. Regio Arsitis, caput regionis Hyrcana *Asterabath*, & Amarusa. hic Pantheras gigni testatur Solinus: ab Hyrcania Caspium mare Hyrcanum dictum: unde Propertius lib. 2.

Num iam, dura, paras Phrygias nunc ire per undas,
Et petere Hyrcani litora nota maris.

Persis inter Carmaniam, & Susianam sita *Fars*:

ex hac totum regnum Persia vocitata. in ea populi Mesabatæ, Rupsii, Hippophagi, Suzæi, Mægotes, Stabæi: Regiones Parætacene, Misdia, Mardiene, Toncene: Urbium clarissima Persepolis regia Imperii Persici, quæ mendose *Sciras* ponitur. Fuit Persepolis inter Scirasū, & Hispahanum ad Araxis ripam, ubi nunc ruinæ visuntur, Persis dictæ *Tschelminar*, nimirum quadraginta columnæ in amœna planitie ad fluvium Araxen, nunc *Bradamir* opus adeo magnificum fuisse, ex his, quæ restant colligitur, ut vel nunc omnes in admirationem rapiat. est & inscriptio in tabula lapidea, cuius characteres non Caldæi, non Hebræi, non Arabes, aut alterius notæ linguæ: omnes sunt pyramidales, vel triangulares instar obelisci, nec nisi dispositione differunt. certe hoc regum palatium fuit, cuius Arianus, & Iustinus meminerunt. Arx universa triplici muro cincta vastissimo ambitu. supra ad Montis radices visuntur sepulchra regum ubi arx erat. in saxo figuræ multæ, quæ vel homines sacrificantes diis, qui satyrorum forma effecti: vel animalia exprimunt, feruntque huiusmodi figuras esse supra bis mille. Persepolis à Perseo condita à Susis Ortum versus 500. mill. passuum. Ab Alexandro Taidis meretricis suasu deleta. reliquæ urbes Axima, *Marasciam*, Toace.

Susiana inter Tigrim, & Enlæum qui *Vlai* apud Danielem, nunc *Tirisir*. ipsa *Cutistan*. nobiles populorum Elymæi, quorum regio Elymæa, Corsæi: Regiones Melitene, Cabamene, Characene, Cissia, Chaltapitis, & Desius campus omnium fertilissimus, fluvii præter Eulæum, Mosceus, *Caron*, & Oroates: Urbes Susa *Sus*: de quibus Propertius lib. 2.

Non tot Achamenii armantur Susa sagittis.

Assue-

Aſſueri regis quondam regia, & Tariana. Media ad Septentrionem ſupereſt, quæ nunc *Kiulan*, & *Adirbeitzan*: populi celebres fuere Caſpii, à quibus Caſpium mare, Caſpii mõtes, & Pylę Caſpię: Caduſii, Geli, Dribyces, Avarici, Mardi, Carduchi, poſtea Gordieni: Marundę, Margati, Sogartii, Tapuri, Sidices, Vadaſſi: Regiones Atropatia, Cotomiterne, Sagrinnica, Ragiana, Daritis, Tropatene, Syromedia. Urbium notiſſimæ Ecbatana, aliis Tauris, regia Perſarum, qua capta, ſolium translatum *Casbin*, quam alii Ecbatana eſſe contendunt. cæterum antiqui Perſarum reges hyeme Suſis, æſtate Ecbatanis degere ſolitaverunt. Arſacia *Casbin*, Cyropolis *Sammachia* Perſis *Circombate*, Arabis verò *Chyſelet*: Mediæ Antropatiæ caput *Caſſan*. Fluvii Cambyſes, Cyrus, Mardus, Montes Iaſonius, Zugrus, Choatras ubi Choatræ populi, quorum meminit Luc: li. 3.

Æthera tangentes ſylvas liquere Coatra.

CAPUT XII.

De Perſarum Regno, & Secunda Mundi Monarchia:

Nulla unquam gens tantis, ac tam variis armis petita: nulla apud quam tam magna, ac tantis temporibus imperia floruerint, quam gens Perſarum. Si enim illorum annalibus à Mirkone conſcriptis, quos ſanctos habent, præſtanda fides eſt, Primus Perſarum rex Caymartas Arami filius, Semique nepos, qui quidem rex Adamus II. cognominatus fertur. Sed quoniam vetuſtiſſima hęc ſunt. Perſæ Aſſyriis, ut ſupra dictum eſt, paruere: mox Medis: uſque ad annum 559. ante Chriſtum; quo Cyrus Aſtyagis Medorum regis nepos ad

ad Persas regnum transtulit. anno autem 547. mortuo Astyage, super Medos regnare cœpit: & mox victo Dario Medo, anno 536. Babylone potitus, Persarum regnũ auxit; cui statim, eodemque Fortunæ impetu totam Asiam, & Orientem adiuxit. Cum verò in Scythas movisset primo prælio victor, secundo, quo vicerat, dolo victus, cæsusque cum toto exercitu à Tamyra Scytharum regina, cuius filium Cyrus trucidaverat. Cyri caput in utrem sanguine pleno coniici regina iussit cum hac exprobatione: *Satia te sanguine, quem sitisti, cuiusque insatiabilis fuisti.*

Cyro Cambyses filius successit: qui Ægyptum, Libyam, aliasque provincias Imperio adiecit, crevitque deinde Persarum regnum usque ad Darium Codomanum Arsami filium: cui præter Persiam, Mediam, & Assyriam, parebant Armenia, Asia minor, Cyprus, Thracia, Macedonia, Insulę Ægęi maris, Ægyptus, Libya, pars Æthiopiæ, & India cis Gangem. Anno 330. ante Christum. Mundi verò 3724. Alexander Macedo, Dario ad Arbelas victo Persarum regnum in Macedonas transtulit. Duravit Persarum Monarchia à Cyro ad Darium sub 13. regibus annos 206.

Rursus sub Antiocho II. anno Mundi 3804. ante Christũ 250. III. Olymp: 132. Consulibus M. Attilio Regulo, & L. Manlio Vulsone, Parthi Arsace duce defecerũt á regibus Syro Macedonibus: cœpitque Parthorum regnum, regesque Arsacidæ, & Arsaces appellati, ut Romani Imperatores Cęsares cognominati. Atque hæc fuit gens illa, quę despecta primum, & vilis habita, mox ad tantam nominis claritudinem venit, tantamque potentiam, ut inter Euphratem, & Indum victrix dominaretur, Taprobanem vectigalem habuerit: & interdum Syriæ, Armenięque regno potiretur.

No-

Nostris armis fortissimè restitit, cæso ad Charras Crasso, unde Luc. de civilibus bellis.

Cumque superba foret Babylon spolianda trophæis Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta.

Bellis civilibus Pompeianas partes secuti Parthi. deinde Vantidio Duce, Antonii legato cæsus cum universo exercitu Pacorus Orodis filius, par pari clades Parthis reposita. sed flagrantibus iterum bellis civilibus Cassium, & Brutum secuti sunt cum Augusto, & Antonio infensi essent. at rerum potito Augusto, territique fama nominis signa militaria, & captivos remiserunt, & pacem cum Romanis pepigerunt.

Stetit Arsacidarum regnum usque ad annum Christi 228. cum durasset annis 478. cum anno V: Alexandri Mammeę filii Artaxerses nobilis Persa victo tribus pręliis Artabano 13. & ultimo Parthorum rege, rerum summam ad Persas transtulit, regnumque instauravit. *Stetit*, sub Persis imperium usque ad annum Christi 632. cum Hormisda II, seu Iezdagirde, alii Iezdagerdem vocăt, 27. & ultimo, secundo regni anno ab Othmano Saraceno trucidato ad oppidum Margă cum totis copiis, Persarum regnum ad Saracenos, Babylonię regnantes transiit; penes quos mansit annos 418. usque ad annum Christi 1051; cum Gelalinus Turcarum Dux Saracenos eiecit: stetitque apud hos usque ad annum 1294. quo tempore Occatus Scytha Turcis Asiæ imperium ademit.

Anno 1398. Tamberlanes Scytha ex bubulco rex factus Persidis regnum occupavit, Tamberlani successere Zeldas, Zeldanes, Ussuncassanes: Inde Sophi, quorum hæc origo. Sacerdos quidam nomine Aidar magni nominis, ac venerationis inter suos, redeuntem è bello Turcico cum capto Baiazethe Tamberlanem magnis honoribus, ac

plau-

plausu accepit. Tamberlanes propter singularem hominis humanitatem innumeros captivos, ingentesque opes donavit. Ille captivos galero, quo ipse utebatur, ut à reliquis dignoscerentur adhibere iussit, misitque in Mediam: dictique à Persis Sophi. Galerus autem quo se tegebat Aidar vertice latior cęteris erat, inque duodecim latera laciniatus, ob memoriam duodecim Prophetarum, è medio rubea cuspis surgebat, quo insigni se à Mahumete progenitum longa avorum serie gloriabatur, Aidaris filii favore populorum, servorumque potentia regnum invasere: quorum tertius natu Ismael, cęso ad Taurim Persarum rege, Imperium obtinuit; cognominatique reges Sophi. huic successit Tammas: Tertius Ismael II. quo ob crudelitatem à populis trucidato, frater Mahumetes in regnum ascitus. Quartus Abbas I. cognomento Magnus ob res gestas: Persarum enim Imperium firmavit, repulsis Turcis, recepta Media, additisque Imperio Laris, & Armusię regnis: & Candahàri provincia ab Indis recuperata. Hoc mortuo filius Sophus, sive *Sefi* I. in paternum solium evectus. Sextus fuit Abbas II. Septimus Sophus sive *Sefi* II: qui post Solimanus appellatus. Cæterum in hunc fermè modum Persę regem cōsalutant. veteri defuncto, in Gynecæum ubi regis liberi educantur, Militiæ Dux, & Princeps Astrologorum se conferunt, ut auspicato scilicet res peragatur: evocantque reginam, & filium, qui hęres à Patre dictus. Hic ut ad ianuam venit, illi in genua concidunt, regemque salutant. ille more maiorum vestem scindit: regalemque indutus, atque iterum rogatus prodit, inque faciem accidit: mox calcaneis innixus sedit. tunc ad id muneris Dux delectus acinace Persico illum pręcingit, in hęc verba profatus. Memento, rex, tuo ser-

servo id honoris tribui, ut te nimirum ense succingat: hoc peracto rex assurgit, intusque se recipit. signum datur, litui strepunt, & tympana: mane effusus populus in regiam currit, regemque salutat, his verbis: Ego te, Imperator, saluto.

CAPUT XIII.

De nova Persiæ divisione; gentium more, ac cæli, solique indole:

VNiversum Persarum regnum in has præcipuas provincias, seu Satrapias dividitur, nimirum *Adirbeitzanam*, cuius metropolis Tauris, vulgò *Trebiz.* urbs ampla, & dives, in fertili, amœnoque campo sita: non longe collis ubertate æque, ac deliciis memorandus: ex hoc Turcæ, cum urbem obsidione premerent, tormenta in perniciem explosere: factumque, ut qui antea illecebrarum, calamitatum locus esset, variante vices rerum fortuna: domus ex lateribus at unius contignationis *Kilanam* ad Caspium mare, cuius caput *Rescht.* regio Caspiis iugis latè cingitur: atque hic olim Caspia gens: cuius canes sævissimi. *Mezaderanam*, sive *Trabistanam* iuxta litora Caspii maris cuius urbes principes Hyrcana *Afterabath*, & *Ferabath* in campo maritimo posita, moris, ex quibus mira oloserici copia conficitur, & oleis latè consito. *Corasanam*, quæ latissimè usque ad Oxum extenditur, cuius caput *Herat*, à qua Septentrionem versus mill: ferme 100. est *Meschad* sepulchro celeberrimà apud Persas Prophetæ, qui vulgò *Iman Risa*, nobilis, & frequens. *Sablestanam*, cuius *Busth* arce munitissimum oppidum. *Sigistanam* sive, *Sitzistanam*, cuius *Sistan* urbs non ampla, sed populosa: inque fertili campo sita.

Sin-

Sendanam vulgò *Send,& Sindi* infrequens regio,& penè deserta: cuius *Frans*, memorantur litora maris ob ingentem Oceani æstum inaccessibilia, atque inculta. *Makeranam* ad Oceanum Indicum: quod & Carmanum marei caput *Tirz* non longe à mari situm: alii *Makran* caput faciunt, cum ab ea provincia nomen sortita sit. *Kermanam* cuius *Karman*: *Farsistanam*, cuius *Schiras* urbs totius Persiæ florentissima: cuius vina laudatissima: *Chusistanam*, cuius *Sus*: *Hyerak Agemam*: regio in medio regni sita, cuius, & totius Persiæ princeps Hispahamum, *Hispahàn*, Persis *Sphaàn*.

Iacet hæc amplissimi regni caput, ac Regia in Merid: 90. in parallelo autem lat: Bor: grad. 32. min: 45. fabricata in latissima planitie, quæ ex triplice latere ad LM: passuum excurrit, solum amœnissimum, ac feracissimum innumeris fontibus, ac canalibus è vicinis amnibus ad irrigandos agros deductis. ad Meridiem VI. ab urbe lapide altissimus mons surgit, in cuius vertice antiquæ arcis vestigia extant, in quam Darium confugisse incolæ memorant. Urbis circuitus amplissimus, vel Lutetiæ Parisiorum æqualis: at civium numerus decuplo maior Parisiis: domus enim humiles: neque altę secundum contignationem attolluntur: singulæque suos hortos habent, ac pomaria: hinc villarum potius speciem, quam urbis refert: plateæ angustæ, tortuosæ, & inæquales: quia etiam propter arcus, ac fornices, quibus ex una in aliam domum transitur, obscuræ. Męnia ex terra, & raris turribus munita; immò multis in locis collapsa. Ad Meridiem arx est quadrata antiquis turribus male munita. in ea tamen regius thesaurus asservatur, universaque munera, quæ à Præfectis Provinciarum, aut ab exteris mittuntur. Forum pręcipium, quod Persę, & ferè omnes Orien-

rientales *Meydan* vocant, est longum passus 700. latum verò 300. circum pulcherrimis ędificiis ornatur: atque porticibus undique cingitur. in medio altissima arbos cernitur: hac utitur populus, dum se iaculandi arte exercet, fixo in editissimo ramorum scopo. cum rex ipse ludo navat, aureus crater in vertice figitur. Ad Occidentem ubi Fori ianua Regiæ ædes positæ, in quibus præter hortos, & Aulas, quas *Divani* vocant nihil memorabile,

Ultra amnem, quæ gens *Senderu* vocitat altera urbs conspicitur *Zulfà*, & *Chiolà* Armenis dicta: in hanc Abbas Magnus cum circa annum 1612. Hispahanum cōderet, Armenos commigrare iussit. Cæterū in hac regni metropoli, quemadm odū in tota Persia triplex genus hominum, & triplex gentis religio. Primi sunt indigenæ, antiquorum Persarum, & Parthorum reliquię & hi *Gauri* nuncupantur: Solem, & ignem colunt gentium ritu. Secundi sunt Saraceni, *Scythæ*: hi Mahumetani: sed diversæ à Turcis sectæ: illius nempe, quam Haly Mahumetis gener fundavit. tertii Armeni, & Georgiani, qui Christianam religionem, sed Græcorum schismate, variisq. Heresum erroribus deturpatam profitentur. Parent Patriarchæ: cui 47. Præsules subsunt. ex his nonnulli Catholici ritus Pontificem Romanum venerantur.

Insula, quæ ad Persidem pertinet Armuzia; *Ormuz* Carmano litori obiecta inter Armozum promontorium, ex quo nomen sortita, & Asaborum Arabiæ *Mossondàn* distat à continenti Persidis 12. mill: passuum: circuitus est 9. M. passuū. Goa Lusitanorum Colonia navigatione dierum 22. in Occasum abest. In insula urbs olim totius Orientis Emporium celeberrimum: cæterum solum aridum, & sterile; Cœlum calidissimum, &

mali-

malignum. Arabum de gente hic quondam rex, cuius regnum partim Persiæ in continenti, partim in Arabia, *ubi Mescatè*, cui & subiecta Tylos insula memorata. at capta urbe cum insula ab Lusitanis, Alphonso Albuquerchio Duce, an: 1507. reges Armusiæ Lusitanorum vectigales fuere. Lusitani in urbe munitissimam arcem fabricarunt. at annò 1622. Aprilis 25. Abbas Persarum rex Lusitanos, & regem Arabum insula eiecit, arcemque Anglorum auxilio expugnavit; ex illo urbs sensim defecit, arx diruta, Emporium translatum in *Gramron*, sive *Bander Gramron* in proxima Carmania. De hac insula nos Naut: VII.

Sed dextra ante aditum falcato in litore tutos
Ipsa tibi pandet venienti Armusia portus,
Insula dives opum variarum, & divitis auri,
Opportuna situ facili, & statione reducta.

Quod ad soli, Cœliq; indolem attinet, quoniam amplissimum regnum est, regiones, quæ ad Oceanum sunt calidæ, quæ verò ad Caspium mare frigidæ: etsi universim temperie sua gaudeát, humida minus, quam sicca: salubritate mira, ut populorum refertissimum sit. Solum etsi raris fontibus, fluviisque irrigetur, fertile tamen, & glebę ubertate, & gentis industria, quę fere omnis Persiæ flumina in innumeros rivulos, & canales derivavit ad agros, camposque rigandos: Frumentum tota Asia nobilissimum: Bombyces nonnisi Sericis cedunt. Montes nudi passim, & infœcundi, hinc raræ admodum sylvæ: scatent tamen lapidibus pretiosis, pręsertim Topatiis, qui in Margianis eruuntur. Litora unionibus ditissima, importuosa tamen, & propter æstum maris inacessa versus Indum. Peponum in hortis mira copia, ex quibus fere victitant. texuntur tapetes optimi, & pelles cæruleæ: ex quibus, & olosérico præcipuæ merces.

Gen-

Gentis indoles nobilis, urbana: exteros amant, vestium munditie, & fastu mirifice delectantur: in reliquis non adeo mundi, ac delicati. color plus ad niveum, quam glaucum accedit, variansq; nonnihil pro locorum climate. statura mediocris: animi bellicosi, luxu quamvis interdum frangantur: peditatu æquè, atque equitatu pollent. Expugnandis nihilominus urbibus minus apti: quin & in tam vasto regno arces fere nullæ. Lacædemonum more, satis pro muris esse hominum pectora arbitrantes. Mathematicis disciplinis, & præcipuè Astrologiæ navant operam: & Medicæ artis peritissimi. Regni politia Monarchica: summum ius Regi in subditorum vitam, & fortunas. Legato utitur, seu vicario (*Athemat-Dulet* vocatur) qui regnum administrat Provincias per Prætores, quos gens Chamos, *Kan*, appellat hi regia pene potestate gubernant: & superiori seculo perpetui, nunc verò nonnihil eis de potestate ademptum. Belli tempore dux unus Militiæ præficitur, qui *Sepeh Salar* indigitatur. hic confecto bello, magistratu abit. Tres sunt præcipuæ in Persia linguæ, veterum Persarum, qua Gauri utuntur, novorum, qua passim nunc Persæ: & Armenorum: quorum duplex: altera enim loquuntur, altera verò scribunt. sciunt tamen Arabicè, & Turcicè loqui: & hac plurimum delectantur.

CAPUT XIV.

De Antiqua Scythia, eiusque divisione.

TOta illa Asiæ pars, quę ultra Tanaim, Oxum fluvios, Caucasum, & Ottorocoram montes ad Septentrionalem, & Eoum Oceanum excurrit, Scythiam veteres appellarunt; Quę quidem va-

ſtiſſima æque, ac deſerta, nobiſque, ac veteribus pene incognita: quandoquidem ob Cœli inclementiam, terrarum ſolitudinem, ferarum, hominumque ferociam adiri ab exteris, luſtrarique non ſine maximo vitæ periculo poteſt. Huius autem termini ab Occaſu iidem ac Aſiæ termini: ab Ortu Oceanus Eous, ſiue Sericus: à Septentrione Hyperboreus: ad cuius litora prorſus incognita: à Meridie Caucaſus, Euxinus, & Caſpium mare, Oxus fluvius, Caucaſus, & Ottorocora, quibus ab Indis, & Sinis diſterminatur. Partes verò Sarmatia Aſiatica, Sogdiana, Scythia vera, & Serica regio. Cæterum Scythæ celeberrima gens latè per Aſiam extenſi; & notæ etiam feritatis: ita, ut *Scytharum oratio* in adagium trāſierit. Hi enim Dario regi, qui ad eos ſcripſerat, nihil aliud reſcripſerunt, niſi ut ploraret. vita etiam adeo aſpera illis fuit, ut *Scytharum potatio* in adagio ſit. *Scytha equū* item in adagio in eos, qui rem aliquam averſari videntur, quam maximè expetunt, ut Scytha equum. nullas olim urbes habebant: in plauſtris domos ſecum ferebant; unde & Hamaxobii appellati. Illis vagari, convectare prędas, & rapto vivere mos fuit. hinc Poëta:

Convectare iuvat prædas, & vivere rapto.

Sarmatia Aſiatica inter Tanaim, & Rham amnes poſita: in qua populi olim nobiles Hyperborei, Hyppophagi, Baſilicæ Sarmatæ, Sauromatæ, Phthirophagi, omnium parciſſimi, unde nomen ſortiti, quaſi pediculis veſcerentur: Periérbidi, & Amaxones. hi omnes tunc *Tartari Circaſſi* vocitantur. Metropolis olim Tana *Aſàch* ad Tanais oſtium. Sogdiana inter Oxum, & Sogdios montes ſita: habet ad Boream Scythas intra Imàum, ad Ortum, Sacas ad Meridiem Bactrianam: ad Occaſum Margianam, & Caſpium mare, urbes olim

cla-

claræ Oxiana, Maruca, Drepſa, Alexandria. & Maracanda, quæ hodie *S*amarcandi regia, & Tamberlanis patria. Fluvii Oxus, qui ex interiori *S*cythia ortus ex Orana palude, longoque terrarum tractu rigato, in Caſpium ſe exonerat barbaris *Iſthum*. & Iaxantes *Alſach* ab urbe, quam alluit genti dictus, qui etiam in Caſpium ruit: circa illum olim Iaxartæ habitabant: regio nunc *Maurenhaer*, & *Tartari d'Vſbeck*.

Scythia propriè dicta, quam mediam Imaus mons ſecat, habet ab Occaſu Riphæos, Rham, qui & *Volga*, & utramque Sarmatiam, ab Oriente *S*eres, à Meridie Indos, à Septenttione Glacialem Oceanum: in Occidentalem & Orientalem dividunt: Occidentalis vocata Scythia intra Imaum, Orientalis verò extra Imaum. primæ populi fuere Alani à quibus Alani montes Maſſagetæ, & Sacæ. *S*ecundæ Abii *S*cythæ, Auzacitis, ſive Auzacia regio: Chauranæi, quorum Chaurana. Imaus, pars Tauri, qui à Ptolemæo in glacialem Oceanum extenditur: lateque variis ramis per Aſiam excurrit: altitudine æque, ac ſylvis horridus: de quo noſter Pontanus in Uran:

Caucaſia, & ſuperis iam iam calcandus Imaus.

varia nunc nomina ſortitur. in deſertis *Moreghar*. in Tartaria *Atlhai*, & *Belgian*: in India *Dalaguer*.

Serica regia ad Orientē eſt: in qua Aſmiræa regio, & Aſmiræi montes: urbs Aſmiræa. Iſſedones, quorum Iſedon: Ottorocoræ, quorum Ottorocora: totius autem gentis caput *S*era urbs: quam nonnulli adhuc extare tradunt.

* * *

CAPUT XV.

De Tartaria; & eius partibus.

SCythia universa cum Sarmatia, Sogdiana, & Serica nostro ævo Tartaria Maior, & Asiatica appellatur: quod quidem cognomen à flumine *Tartar*, quod in Septentrionalem Oceanum fuit, sortita est. Et quemadmodum olim amplissimum Scytharum, sic hodie Tartarorum nomen; & gens ipsa latissimè per Asiam, atque Europam extensa. Termini ab Occasu Moscovia, ab Oriente Oceanus, à Septentrione congelatum mare: à Meridie Euxinus, Caucasus quo à Georgianis dividitur, Caspium, Oxus, quo à Persia, & longissima sive Caucasi, sive Tauri iuga; quibus ab Indis, & Sinis discluditur. Longitudo inter Meridianum 67. per Cimmerios transeuntem, & 194. per extremam Asiæ oram. latitudo verò est inter Parallelum 35, & 71. longitudo itineraria si à Volga ad ultimã oram Orientalem supputetur est mill. fermè quatuor MDLX. latitudo à promontorio iuxta Pisidę ostium ad Oxum Mill. MMCLX. Regiones, in quas dividitur sunt hæ, Vetus Tartaria, Catayum, Turchestana, Usbeckum, & Tartaria deserta.

Vetus Tartaria, sive vera Tartaria est ad Orientem inter Pisidam amnem, utrumque Oceanum, & montes quos *Cocaia* indigitant. regio penè deserta, & squallida: in qua populi complures, ac regiones, sive hordæ, quarum nomina vix nota: quas memorant *Vng*, & *Mongul*, esseq; putãt *Gog*, & *Magog*, nota in Sacris literis nomina: harũ enim populos Antichristum secuturos in destructionem Romani Imperii, & Sacer Codex, & Patres censent, vetus autem, seu vera Tartaria vocitatur,

quia

quia hinc primum Tartarorum nomen emanavit: caput gentis urbem nonnulli statuunt nomine *Tartar* ad amnem cognominis.

Catayum amplissimum olim Imperium inter veterem Tartariam, *S*inas, & Imaum ad Occidentem, Oceanum vero ad Orientem iacet: amplectitur *S*ericam regionem, & totam fermè *S*cythiam extra Imaum: in eo nunc iuxta Ghammam amnē, qui longo cursu in Septentrionalem Oceanum irrumpit Kaimachitæ Tartari latissimè habitant, quorum ad eundem fluvium sita urbs *Chacan Kaimach.* iuxta *S*inas sunt Tartari *Kin* vocitati: scilicet aurei. duobus regnis distincti, quorum nomina *Niulhan*, & *Nuiche*. Ad Orientem Tartari, & Regnum *Lupi* ad Occidentem verò amplissimum regnum *Tangut*, sive *Tanjù*, & *Tokivè* dictum: in quo caput urbs *Tanjù*, huius provinciæ *Xamo*, cuius *Camul, Synchun*, cuius urbs eiusdem nominis, ad Meridiem inter Indiam, & *S*inas *Lassa* regnum, Tartaris *Barantola*, Arabis *Boratay*, quod quidem idem erit, ac Regnum *Butan*, cuius meminit Tavernerius, caput Barantola. hic regnasse Presbyterum Ioānem regem Christianum, & potentissimum, quem in Provincia *Tenduc* Cluverius ponit, nonnulli censent.

Ad extremum huius regni arx est altissimo in monte sita, *Bietalà* indigenis dicitur. quadratis turribus probè munita: variisque operibus; quæ multiplici muro coniunguntur. hac in arce, veluti Sacrorum adytis *S*ummus Pontifex degit. *S*iquidem regnum duobus regibus administratur: unus Dava nuncupatur: qui ius civile, & bella administrat: alter Magnus *Lama*. ad hunc Sacrorum ritus spectant. *Lamacongiu*, nimirum Deum Patrem, æternū, ac Cęlestem Tartari vocant: atque illum non uni tantum populares, sed exteri vi-

ventem veluti Deum colunt: & ad illum visendum religionis ergo vicini etiam reges peregrinantur. Memorata in arce degit, obscuro in loco, auro, argento, ac pretiosis lapidibus ditissimo: in quo innumeræ lampades collucent ipse in pulvinari sedet, stratis subter tapetibus superbissimis. Sacerdotes, qui regi, ac Pontifici astant, hanc de illo fabulam cantant: nimirum septingentos post annos resurrexisse ab Inferis æternum victurum in salutem populorum. id verò adeo vulgò persuasum est; ut magnæ felicitatis loco ducant si illum proni in terram venerentur, ac munera, quæ plurima afferunt æquo animo excipiat. Ne verò illius morte fraus pateat statim, ac diem obierit, similem sufficiunt. Usque adeo cęca in superstitionem mens hominum. Quin etiam Regis stercus excipiunt, siccatumque molunt in pollinem; quo veluti Divorum ambrosia suavissima quæque fercula condiunt. quid stultius dici potest?

Cęterum Butensi regi VIIIM. in armis astant: Elephanti verò L, Cameli XXV: in quibus parva tormenta ænea in gyrum mobilia imposita. illa milites, qui bestiis insident, ut res fert, explodunt: cæterum militum arma arcus, & sagittæ: nonnulli sclopis etiam armantur: alii bipennibus:

Turkestan à Turcis, qui hinc profecti creduntur, vocitatur. regio vasta, & ubi olim Sacæ: nunc plurima regna, quorum nobilissima *Kascar*, & *Thibet*, ab urbibus cognominata. Ad Meridiem huius, & Occidentem. *Zangataya*, sive *Mauuaralahara* regnum, vulgò d'*Usbeck* caput *Samarcandi* Patria Magni Tamberlanis: qui Tartaris *Temurleng*, nimirum Claudus vocatus; quod scilicet altero crure brevior natus erat. hic ex pastore latro,

mox

mox dux factus totam penè Asiam subegit: de quò infra dicemus. Qui nunc in Zagataya regnant principes ex huius genere se iactitant: cæterum urbs ex lapide, sed parum frequens. Superest Tartaria Deserta, quæ est Scythia intra Imaum, & Sarmatia: tellus solitudinibus horrida, Cęlo aspera, & eorum, quæ ad ædificia necessaria pauper: hinc gens vaga in tentoriis habitat, in varias hordas distributa: hordam Scythæ, *Ordu* Persæ castra vocant. ex his notissimæ *Zavolha*, & *Nagaya*, prima Moscis paret: ad Septentrionem *Karacatayum* scilicet Nigrum Catayum. ad Meridiem Kalmuchi Tartari: qui rapto vivunt: equisque adeo velocibus utuntur, ut interdum in Hungariam, & Poloniam excurrant. in plaustris degunt: è quibus virgines egredi, piaculū est; ne pudicitiæ leges violent: at ubi nupserint tanta impunitate vagantur, tantaque impudicitia ut nihil supra. gens robusta, ac bellicosa: nec viri tantum, sed fœminæ generosissimè pugnant: at nulla adeo deformis: facie sūt patula, & introrsum pressa: naso exiguo retroque in faciem presso, ut narices, gemina veluti foramina pateant: oculis item exiguis, seseque inter sex fere digitis distantes: genua extrinsecus mire turgent: pedes vero retro inflexi. uno verbo turpissimi hominum. arcu utuntur, & clava: antiquum familiæ, ac robustissimum Ducem creant. Religio non Christiana, nec Mahumetana, neque omninò Idololatria: tota in certis, statisque cæremoniis est: quas magna sollennitate, & ludo celebrant.

Quod ad Cœli Temperiem, ac soli attinet: varia pro tam vasto terræ tractu. Septentrionalia infæcunda, Montibus, & sylvis horrida: perpetuo gelu, ac nivibus aspera. in Meridionalibus verò fertiles campi: in quibus triticum nascitur. &

Rhei barbarici ingens copia . est autem Rheum barbaricum, seu Rhabarbarum radix notissima, quæ secta in frusta, siccatur. in medicamentis plurimum valet. triplex est Barbaricũ ex Troglodytica Arabia proveniens, Turcicum, & Indicum, sic dictum quia ex India ad nos venit. nascitur verò in Tartaria. optimum est in Butensi regno. Ex hoc Moschus etiam, sive Muscus merces odorosissima, ad nos devehitur. Est autem Moschus congelatus sanguis Tartaricæ cuiusdam Capræ, quam multi unicornum; alii sine cornibus esse aiunt. hæc ventrem subter non longe à genitalibus vesicam habet, in qua humor instar congelati sanguinis, qui Moschus est. vesica non maior ovo gallinaceo, hæc, capra capta, præciditur: humor deinde siccatus tanto flagrat odore, ut vix interdum ferri possit. quidquid ex una vesica colligitur vix dimidiam unciam pendet. Harum caprarum tanta est copia, ut incredibile penè dictu sit. Per universam Tartariam excurrunt, æstate circa Septentrionalia ad latit: grad. 60. ubi densæ, immensæque sylvæ: Februario tamen, & Martio mense, cum altissimæ nives, ac Cœlum rigidissimum, ad Meridiem refugiunt, tepidiora in loca, pascua ubi sunt, & viridis oryza, qua summopere gaudent. tunc rustici retibus illas, & laqueis captant. interdum iaculis, vel pastorali pedo conficiunt. nonnunquã adeò languidæ præ fame, ac macræ, ut cursu facile eas assequi, cæteroquin velocissimas, ac manibus prendere *Scythæ* possint.

Sunt prætereà Auri, Argentique fodinæ, quas gens negligit: Ferri tamen excolit, notumque Sericum ferrum, cui Plinius palmam tribuit. Serici verò opificium apud gentem Orientalem, & frequens, & nobile, quin & vela subtilissima ex arbo-

borum corticibus ad fęminarum usum texuntur. hinc Plinius: Seres lanificio nobiles perfusam aqua depectentes frondium canitiem.

*S*cythæ proceri sunt corpore, nivei non minus colore, quam animo. raræ apud illos fraudes, ac mendacia. leges non multæ; quando suapte natura principes viros colunt; & quam paucissima litium fomenta. Arietis pelle, vel cervi, ut plurimum teguntur: at primates gentium gossypina, aut Serica veste induuntur. Hippophagi fere omnes. & Camelophagi: nec illis caro in deliciis, nisi semielixa, aut semiusta. boves, enim & vaccæ in Scythia rarissimi. greges, oves, & cerui, quorum lac potissima potio. Bello nati videntur: quique in desertis habitant, nonnisi rapto vivunt: bellaque semper cum finitimis gerunt. Arma, Arcus, & Sagittæ item, & breves, latique enses, quorum rotunda cuspis ante coxendices pendet. Equitatu maxime pollent, ac Parthorum more fugientes pugnant. Literarum omnino rudes: hinc nulli annales, Historiæ nullæ, nec quidquam de illorum regno, aut regibus dici certò potest. Memorant tamen anno MVIII. Imperatorem Catayi *Kaderkhan* vocitatum ingenti exercitu suppetias tulisse Regi Turkestano, cui *Ilechkano* nomen. Anno autem 1664. Xunchius Nuichæ rex innumerabili hominum multitudine in *S*inas irrupit. de quibus cum agemus rem omnem exponemus ab ovo, ut dici solet.

LIBER VI.

CAPVT I.

De Veteri India.

ACcedit iam terrarum omnium nobilissima nobis describenda, nimirum India, quam ob ingentem auri, argentique copiam auream, atque argenteam veteres crediderunt. Nomen ab Indo fluvio, qui illam olim ab Occidente claudebat, accepit. Illius fines sunt à Septentrione Caucasus, & Imaus, qui Scythas continent, quique etiam Emodi montes appellantur: ab ortu montes itidem Damasii, & Mæandrus, ultra quos Sinæ, ab Occasu Persarum regnum: à Meridie Indicum mare, in quod duabus peninsulis immensis veluti cornibus longissimo excursu sese emittit. Sita est inter Meridianum 107. & 146. inter Parallelos verò 1, & 38. Longitudo itineraria ab Indi fontibus ad extremum promontorium Aureæ Chersonesi est mill: ferme bis MVII. latitudo ab ultimis Caucasi iugis ad Comorini promontorium mill: bis M. Divisa olim in duas partes, Indiam scilicet intra Gangem, & extra Gangem, hinc Ovid:

Decolor extremo quà cingitur India Gange.

In

In India extra Gangem hi olim populi, ac regiones: ad Septentrionem Cacobæ, Tacoræi, Aminuchi, Indapiathæ, Iberincæ; ubi nunc regna *Lor Kanduana*: versus Gangem Gangani, Caracali, quorum Sapplus; Passalæ: nunc regna *Pitan*, & *Patna*. Inferius Marrundæ, quorum Borata, & Elynda. ad Orientem Tiledæ. Supra Chalcitis regio, ubi Semanthini montes *Idifa*. infra iuxta Sinas Cudutæ. ad Occidentem Tameræ Antropophagi, Aurea regio, & Argentea regio, & iuxta Gangem Ærradi, urbes Pentapolis, Baracura, Samba, Besyngitis ubi Sabara, & Besynga. hic nunc *Bengàla*, *Tatan*, *Arracàn*, & *Pegù* regna. mox Bartæ, Sindi, Lestorum regio, quorum Belonga: regna nunc *Cocinchina*, *Siam*, *Camboia*, Chrysia regio, sive Aurea Chersonesus *Malacca*, ubi Tasola, & *Sabana*.

In India intra Gangem populi ad Septentrionem Daradræ, regiones Arsa, & Caspiræa, Panduvia, urbes Bucephale, *Labor* ad Hydaspen, *Raveyun*, & Erarassa. inter hos, & Gangem Gymnosophistæ, Malli, Oxydracæ, Prasiatæ, quorum Canagora, *Cangigù*. Provinciæ nunc *Attoch*, *Labòr*, *Naugracut*, *Siba*, *Lamba*, *Lenupar*. circa Indum Chanæi, Palindæ, Ariophagi, quorum Nigramma, Patistama. Rhannæ quorum Cossa, Lariçæ ad mare nunc *Camboia*. intus Phyllitæ, Candali, Brillophylli, quorum Agara, forsan *Agra*, à qua & regnum denominatum. ad Orientem, & Gangem Porvari, Cocconagæ, Sabatæ, omnium verò potentissimi Gangaridæ, quorum regem Alexander non ausus invadere. horum Gange *Bengàla*, à qua & regnum. de hac nos Naut. VIII.

At si Gangarida lustrandi, & proxima Gange.

Sunt etiam Gangarides populi Caspii maris à Gangora *Bachù*: & de his Flaccus lib. 6.

Acies quem Martia circum
Gangaridum, potaque Gerus quos efferat unda.

In Peninsula populi sunt Masolii, Salaceni, Arvapi, Pandiones, regiones Ariaca, & Limyrica: urbes Barigaza *Goa*, Cottiara, *Calecùt*, Colchi, *Cocin Meliapùr, S. Tomasò*. Intus Nomades, & omnium celeberrimi Brachmani.

Montes, præter dictos, sunt Adisathrus *Gate*, qui veluti Apenninus peninsulam totam secat, inque Oceanum excurrens Cory appellatur *Capo di Comorin*. Bepyrrus, ex quo Dorias, & Saonas oriri perhibentur. de hoc nos Halieut. X.

At cum Bepyrri iuga deserit Hesperus: & cum.

Non longe Damasii montes. Fluvii nobilissimi Indus, Ganges, Hydaspes, Setus, Dorius, *S*aonas, *S*atus, Adamas, Lutameda. Indus, quem olim Indigenæ Sandum, hac ætate diversis nominibus diversi appellant populi *Hynd, Duil, Inder*, ex præcelso Paropamisi vertice oritur in regno Cassimera, ubi *Send* ab incolis vocitatur: hinc ad Occidentem vergens 19. excipit amnes, quorum clarissimus Hydaspes, ad quem Nysa Liberi regia: hinc Virg:

Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et de fluvio Lucan: 8.

Quà rapidus Ganges, & quà Nysæus Hydaspes.

Fuit alter in *S*usiana de quo Virg. 4. Geor:

Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes.

Cæterum Indus longo cursu nusquam Latior 50. stadia, aut altior 15. passus multis in mare ostiis irrumpit. Ganges *Ganga* ex ea Imai parte assurgit ex ingenti lacu, quam *Balanguer* vocant, in Provincia *Kakakes*: inque Meridiem defluens innumeras gentes alluit, variosque amnes excipit: quorum notissimi *Kanda, Perselius, Semena*, quinque mox ostiis, quorum extremi 80. Leucis

Hispa-

Hispanis distant,in sinum, à se Gangeticũ dictum *Golfo di Bengala*, sese exonerat.numquam strictior mill: 8. ubi vadosissimus mensuram 100. pedum devorat.amnis auri fœcundus,& gemmifer: hinc Gangetica bacca.

Dona ferunt auro gravida, & Gangetide bacca.

Cocodrilos generat, & anguillas miræ magnitudinis,tricenorum nimirum pedum, ut ait Plin: lib.9.cap.3.Serus Indiæ terminus,in Magnum Sinum *Golfo di Tunchin*, influit, forsan *Puota*. Dorias, *Mexan*: Saonas *Pegù* ab urbe, quã rigat:oriuntur ambo ex lacu incolis Chimay dicto. Adamas *Guenga* in Gangeticum sinum fluit.

CAPUT II.

De nova India divisione,& primum de Mogòlis Imperio.

INdia ut Græcis,& Romanis notissima, ita duobus ab hinc sæculis, cum adiri terra non posset ob feritatem gentium,ignotissima erat,patuit tamen Lusitanorum navigatione. anno enim 1497. 9. Iulii, Regis Emanuelis jussu Vascus Gama Ulyssipone solvit, superatoque Promontorio Bonæ Spei 20. Decembris Monzabicum tenuit: mox Melindam.hic conquisitis Naucleris,quibus India nota, & Oceanus navigatus, vela fecit: die 22. Aprilis sequentis anni: & navig: dierum 27. Calicutum venit. atque hæc prima Indorum detectio. Secuti mox Hispani, penes quos,& Lusitanos non sine Catholicæ religionis ingenti bono navigatio diu steiit: cum tandem Hollandi, & Angli navigarunt, atque ultimi Galli. his autem initiis non India solum, sed totus Oriens nobis innotuit, At ex proxima Arabia,& Africa Maurâ

prius.

prius, & Arabes navigarunt: & quamplurima regna, & insulas armis occuparunt; ac nefariam Mahumeti sectam amplissimis terminis protulere.

Dividitur autem India hoc ævo, quam *Indostan* gentes dicunt, in Imperium Magni Mogolis: in plurima regna trans Gangem, & peninsulam Occidentalem, & Orientalem, trans Gangem regna sunt *Arracanum*, *Peguanum*, *Martabanum*, *Siamum*, *Camboia*, *Cochinchina*. *Avanum*, *Tripanum* *Sirotanum*, & populi *Layes*, *&* *Gueieni*. in Occidentali peninsula. *Golconda*, *Narsinga*, *Bisnagar*, Ora *Caromandel*, *Malabar*, *Cucan*. in Orientali, quæ Aurea Chersonesus, & Chrysia regio, Regnum Malaceæ.

Magni Mogolis Imperium multa continet regna, quorum aliqua perexigua. Sunt autem *Kakures* urbes *Purhola*, *Dankalea*; *Syba* cuius *Harduera*: *Gor* ab urbe *Gor*. *Kanduvana*, cuius *Karhak*: *Patna* ab Urbe, celebri Indiæ Emporio ad Gangem sito, cuius longitudo VI. M. passuum patet. *Jesual*, urbs caput *Raiapor*: *Mavat*, cuius *Narnol*: Udessa cuius Jakanat: *Bengala*, urbs eiusdem nominis, quæ & *Chatigan*. ubi etiam *Daca* insigne item Emporium. *Berar* cuius *Shapore*; *Candis*, sive *Chandish* urbs *Brampur* ampla, & dives: ex hoc optimum opium provenit. *Cambaya*, sive *Guzarate*: urbes *Cambaya*, *Surate*, & Barace, *Diu*: urbs Episcop: Lusitanorum Colonia, muro, & fossa egregie munita. *Soret*, caput Janagar: *Tatta*, urbs princeps, item *Tatta* nuncupatur: ad Indi ostia situm est regnum Persis finitimum. *Multan* cuius urbs eiusdem nominis. *Cabul*, urbs item *Cabul*, amplissima, & munita: Emporium celeberrimum Scythis, Persis, Indis, & Europæis frequens, ubi quotannis plusquā LX mill: equorū à Scythis distrahuntur. *Cassimere*, cuius *Tishur*; *Nagracut* cum urbe cognomine.

Bankar, urbs *Brianèer*: *Pitan* cum urbe cognomine. *Fabal* item: *Narruvàr*, cuius *Ghehud*: *Malva* cuius *Renespor*: *Chitor*, urbs *Chitor*. atque ab urbibus etiam denominantur *Gislemere*, *Attok*, *Dando lenba*, *Jengapor*, *Bukar*; *Pengar*, cuius *Lahor*, una inter maximas totius Imperii: tribus mill: patet in longit: Regis Palatium magnificum unà cum urbe ad Hydaspen olim situm: nũc mutato alveo, D. passibus àbest. *Delli* cuius urbs cognominis ad amnem *Gemma* ædificata, longo circuitu, sed nulla elegantia: & nunc infrequens: postquam enim *Gehanabat* Imperator iuxtà *Dellum* urbem ædificavit de suo nomine nuncupatam, sedemque regni fixit: habitari desiit vetus Imperii Metropolis. Urbs autem nova *Gehanabata* amplissima, sed inelegans, ut fere omnes Indiæ urbes: ædes sunt magni horti muris septi: in medio humiles domus pro fœminis. cæterum nobiles extra degunt. Reliqua regna *Gualiar*, ubi regii Thesauri, in urbe principe asservantur. & Agra, cuius Agra totius olim regni princeps ad eundem Gemmam amnem, quem alii *Geminè* vocant: qui in Gangem se exonerat. Urbs amplissima: atque ædes magnificæ, una tamen contignatione, rarò binis assurgunt: pomariis ornantur, altoque murorum septo muniuntur. ut nimirum mulieres hominum aspectum fugiant. plebeæ verò rudes, ac patentes: viæ angustæ, & tortuosæ. fora tria amplissima ubi celebriores mercatus. Fana quinque cum superbissimis tumulis. in uno horum templorum, Europæorum more ædificatum in quò Chageani uxor sepulta. opus mirum, & sumptuosissimum, in cuius fabrica ferunt, XX. mill: operarũ per annos 22. laborasse. ad amnem arx est, quæ partim in clivo, partim in plano extructa. duplici murorum ambitu, magnifica magis, quam fortis. in illa thesau-

rus pretiosissimus regis est, quo thronus, & aula adornantur. Quod verò mirum sane visitur, est via quę Agra Dellum ducit recta, & latissima longitudine Leucarum XL. quam hinc, inde quatuor Arborum series claudunt. per illarum autem truncos rivuli suavi murmure præterlabuntur.

Est etiam in Bengalæ regno Provincia *Halabas* ab urbe eiusdem nominis, sita ad confluentes Gemmæ, & Gangis, urbs ampla, & dives, castroque ex quadrato lapide munita.

Sunt præterea in Imperio Magni Mogolis quædam Toparchiæ, quibus Reguli ex antiqua Indorum gente imperant. reguli autem Rhaiæ Indorum lingua vocitantur. hi enim loci munitione, & ingenita ferocitate freti libertatem diù vindicarunt, etsi tandem, ut quietius agerent, tributa pendere decreverint. hæ verò Tetrarchiæ sunt Rahia *Rodorà*, *Mansa*, *Decamperga*, *Mng*, *Ravas*, aliæque minores.

CAPUT III.

De veteri, & novo Indorum regno: soli ac gentis indole.

EX *Saba* filio *Heber*, uno ex pronepotibus Semi, Sabæos, & Indos progenitos esse nonnulli credunt: illud tamen certò constat Indorum gentem vetustissimam, & numquam ex natali solo recessisse: idcircò, pace domi parta, terræ ubertate, cœlique clementia nil mirari fas est, si in tantam hominum multitudinem Indorum gens excreverit: totque ac tantas urbes incoluerit: ferunt enim quinque millia fuisse pręcipua capacitate. quarum princeps Nysa, in qua liberum genitum Indi arbitrantur. Hic autem primus è Græcia in Asiam

mo-

movit,plurimas gentes domuit: ac primus de Indis vectus Indico Elephanto triumphavit: ut author est Diodorus. Mox Persæ rerum potiti regiones omnes inter Indum,& Gangem diù tenuerunt. Donec Alexander, Dario victo, Porum Indorum regem, cuius ingentes memorantur divitiæ, superavit. Secutis deinde temporibus quinque suis regibus longa pace paruerunt; nobis pene incogniti. Circa annũ 1375. Tamberlanes Scytha occupato apud Sogdianos imperio, in Persiam, & Indiam irrupit. brevi tota pene Asia potitus est. anno 1397. Ducens peditum DCM. equitum CDM. cum Baiazete Turcarum Imperatore acie pugnavit: cæsisque CC. Turcarum M. ipso rege capto, Universam Asiam minorem, & Syriam adeptus. anno autem 1402. dum in Europam, & Africam expeditionem parat obiit Imperii anno 27. Ex hoc Indorum reges Mògores, sive rectius Mogòles dicti; nimirum nivei, originem repetũt, idque & color ipse niveus, cum cæteroquin Indi glauci sint,& multi viri docti confirmant. Primus igitur Rex Mogolis fuit *Tamerlanes* II. huius filius *Miram,III. Mahumetes IV. Abusaides V. Amethes VI. Babur*, nimitum fortis: huius enim ductu in Indiis Scytharum potentia crevit anno 1532. *VII. Homaion. VIII. Akabar. IX. Selimus X. Kurom XI. Aurengzebus*; quæ vox Troni ornamentum sonat.

Horum autem regum potentia maxima est: & opes penè immensæ. argumento esse possunt septem Throni, quorum unus in lecti formam efformatus longus pedes 6. latus 4. tot gemmis fulgurat superbissimis. ut minimum pendeat quadraginta octo milliones scutatorum Romanorum. Quotannis 4. Novembris Natalitius dies agitur; quo solemni, sed ridiculo Barbarorum ri-

tu

tu in lance rex penditur: summoque plausu consalutatur. & maiori sane lætitia si plus, quam præterito anno ponderabit. mox in Thronum ascendit, ubi ut consederit accedunt, primates, ac Provinciarum præfecti, ingentibusque muneribus regem donant. Summa munerum IX. millionum scutatorum Romanorum.

Politia Monarchica, ut & in Persia; nulli tituli, nulli principatus: Rex omnium dominus: penes illum ius omne in fortunas, & vitas subditorum. Nobiles, *Omrhai* appellati, ditissimi, plebs verò adeò misera, ut passim vix pudenda tegant. Superiore ætate duo regna, *Golconda*, & *Visapuris* Mogoli tributa pendebant: hac verò sui iuris sunt.

CAPUT IV.

De India peninsula Occidentali, & Lusitanorum regno.

HÆc Indiæ peninsula à reliquo continenti erumpens in linguæ figuram in Oceanum sese porrigit. Regna verò, quæ illam integrant isthæc numerantur: ad Orientem cis Adamantem *Orixanum*, ab Orixa urbe in plano fertili sita. ad mare *Dalecata*, & *Centiripatan*. *Golconda*, cuius *Golconda*: quæ etiam *Bagnagar*. etsi re vera Golconda, arx sit, VIM. passuum ab urbe distans opere, & milite munita circuitu amplissimo; ubi rex sedem habet, & tribunal. ad Libycum amnis interfluit: ager etsi rupibus asper, fertilis tamen, & amœnus. in urbe plusquam viginti M. meretricũ: adeò gens in Venerem proclivis. cui mos est ad illam irritandam potionem quandam haurire, *Tari* vocitant, quam ex arboribus exprimunt: & qua mirus regi proventus, *Narsinganum* ab urbe

Nar-

Narsinga, ad Meridiem huius urbis in litore est celeberrima Meliapur, ubi occisus D. Thomas, à quo, etiam denominatur. urbs non satis ampla, sed munita: olim Colonia Lusitanorum: dicta etiam *Milispar.*

Non longe ab hac urbe, usque ad Coryn promontorium *Capo di Comorino* extenditur ora maritima, ubi olim Pandiones: nunc dicitur *Coromandèl:* huius autem pars Australis à promontorio ad *Negapatan*, ab insigni Margaritarum piscatu *Piscaria* à nostris appellata. in hac ora plures Tetrarchæ, *Naichos* vocant, dominantur: præcipui sunt *Gingi, Tuniaòr, Mandura,* & horum potentior regulus *Velù.*

In Ora Occidẽtali ad Septentrionem Decana, Provincia, ubi regna *Deran, Cuncan*, cuius metropolis *Visapùr.* urbs ampla, & dives, sed inelegans. arx ubi regis ædes amplissima, fossaque cingitur aqua, & cocodrilis munita. ad mare portus nobiles *Reciapùr,* & *Dabul:* hic captus à Lusitanis anno 1508. Almeida Duce: at anno 1541. ad Visapuranum regem transiit, ab Anglis pene dirutus: olim Dunga dicebatur. Supra in Decano regno Emporium nobile Muxiris *Chaul;* ad ora fluvii sedet: in portu binæ arces: quarum una Lusitanis condita: à quibus mox urbs intercepta, territis igne Elephantis, qui ad portam custodes excubabant. Infra est *Canara,* ubi Regnum *Onor*. Reliqua ora usque promontorium *Malabar* barbaris dicitur. ubi plurimæ Tetrarchiæ; quarum præcipuæ sunt *Canaor, Mangalor, Calicut:* cuius caput Cattigara, *Calicut* Emporium dives, & frequens. *Coulan,* & *Porca:* mediaque inter ultimas, Colchorum, *Cocin* huius autem Tetrarcha Lusitanorum vectigalis, qui arcem præsidio munitam ad tutamen portus, quò ex Europa primùm classes appellebant, ædifi-

cave-

caverunt: at capta ab Hollandis, vilissimo quodam coquo duce, regulus quidam ex infima Malabarum plebe creatus.

Intus duo regna censentur *Bisnagar* ab urbe denominatum, & *Belaguate*, cuius *Bender* in plano sita ad Orientem Adisathri. gens horum regnorum inculta, & in montanis habitant: in quibus *Badagos* populi feroces, ac bellicosi de quibus VII. Naut,

Fractumque peritus in auro
Cælabo Badagem, & victricia signa Quirini.

In Decana provincia fluvius labitur Mandova, qui & *Goacim*; hic antequam in Indicum mare sese exoneret, insulam efficit circuitu passuum XXII. mill: *Goa* dicta, olim Chersonesus, ut multis placet. in ea urbs quondam Barigaza, nunc *Goa* tum incolis, cum Lusitanis una cum insula vocitatur. capta ab Lusitanis, Albucherchio Duce, anno 1509. cum antea Idelkano subiecta esset. illam autem Imperii, quod apud Indos parabant caput constituere, ibique Prætoris, & Archiepiscopi, qui Sacris præesset, sedem posuere. Domos ex lapide marmori quam simillimo ædificatæ, quibus Lusitani degunt. Prætoris in tumulo imposita superbo, ac sumptuoso apparatu. Ecclesia princeps non dum absoluta, adeò magnis principiis cœpta. urbis summa opulentia, quæ mirum quantum crevisset, nisi in Orientem aliæ etiam gentes irrupissent. septem arces in tota insula, at non magnæ munitionis: sunt tamen murorum loco, quibus ob loci situm muniri urbs non potuit: de hac nos Naut: VII.

Ad latus Hesperium, Zephyroque obiecta salubri
Insula parva iacet, Barigazam nomine Graii,
At patrio sermone Goam vocat Indus uterque.
Hanc longè Europa per Atlantis cærula vecti
Lysia-

Lysiadæ cepere Duces, pulsisque tyrannis,
Æternam hic regni sedem posuere: quod ultra
Cathygaren, atque Auroræ Titanidis ultra
Extendere sinus:

Ceterum triplex genus hominum Goę habitat, Lusitani ex Europa advecti, nati in India Inda matre, & Indigenæ, Canarini vocitati, quibus, etsi ditissimis, tibialibus, & calceamentis uti vetitum. ne nimia potentia insolescant, turbasque commoveant. & eo præcipue, quod acris gens sit, & libertatis amantissima: ingenioque supra reliquos polleant. Religio una omnibus Catholica, sanctèque culta.

Mores gentium, quæ hanc peninsulam incolunt, iidem, ac reliquæ Indiæ: in montanis asperiores: etsi in multis locis humanæ sint, exterosque ament. Cœlum calidum, & siccum: præcipuè in Piscaria, ubi summa aquarum inopia. Juxta hanc oram Margaritarum piscatio opulentissima, de qua nos X. Halieuticorum multa diximus. innumeræ Piscatorum cymbæ, quos Lusitanorum olim naves comitabantur, in locum piscationis veniunt: missaque ex uno latere anchora (utuntur etiam lapide fune alligato) ex altero rudens longus dimittitur. mox urinator aquas subit mantica pręcinctus, repertaque cōcha, rapit, manticæq; inponit. hinc aliam, & aliam. cum verò respirationis opus, rudentem amplectitur, quem socii è cymba, ut moveri sentiunt, attrahunt: emergitque urinator cum præda. nulla tamen gens adeo misera, ac pauper, quam huiusmodi piscatores. vix orizæ pugillum, quo vivant, pro tantis margaritis habent: nimirum miserrima eorum conditio est, qui alienæ cupiditati serviunt.

In Golcondæ, & Visapuris regno adamantis fodinæ Visapurana *Raolconda* appellatur, Gol-

con-

condana verò *Gani*. Locus eſt arenoſus rupibus item aſper,& ſenticetis.in rupibus venæ quædam arenis oppletæ,in quibus adamantes reperiuntur: quoniam verò venæ illæ, ſive meatus obliquè ſerpunt, interdum magnam rupis duriſſimæ partem perrumpere opus eſt. interdum, ut è rupibus extrudatur arena ingentibus vectibus ferreis ſaxum lapidicidæ feriunt:hinc Adamantes percuſſi vitium faciunt. illos autem Indi tanta dexteritate findunt,ac tota lævigant, ut nihil ſuprà. res tota fere mercatoribus & regi cedit. operarii vix habent,quo miſeram vitam trahant. ne verò hi lapides furentur, nudi illos eruunt.mira tamen calliditate prædici interdum in extremo oculi angulo inter palpebras adamantes recondunt: acuente ſcilicet ingeniũ,& dominorum avaritia, & miſerorum pauperie.

CAPUT V.

De reliquis Indiæ regnis ad Orientem poſitis.

AD Orientem Gangis hæc regna numerantur: *Ava*,cuius caput *Ava* ad Orientalem ripam amnis *Martaban* ſita. qui amnis à lacu Chimay ortus *Ava* in regno cognomine dicitur: urbis ambitum 15. millia paſſuum ferunt.Ad Occidentem eſt *Sirote* ab urbe denominatum, quæ ad rivum ſedet: rivus in Caorem fluvium ſe exonerat Ad Meridiem *Dipora*, ſeu *Tipra* regnum,& urbs: gens gutturis tumori obnoxia ob aquas non ſanas. cæterũ ſolum fertile,& Cœlum benignum. Rex nulla fere vectigalia à ſubditis exigit, ratus opulentiſſimũ regem illum fore,cuius populi divites ſint: qui ut res poſcit, in regis, regniq; commódum,& lubentiſſime velint, & facillimè bona ſua conferre poſſint,

Ver-

Verma, cuius Verma, regnum lapidibus pretiosis ditissimum, adamantes non è rupibus, sed ex agris, effossa terra, eruuntur. gens nuda præter pudenda: colore ex glauco in nigrum vergente, moribus dura. Supra ad Septentrionem iuxta amnem *Caor* regnum cognomine, & *Cumotai* dictũ. Hæc verò supra, iuxta paludem Chimayn est regnum *Asem*, vel ipsis Indis parum notum: olim urbs princeps *Asem*, nunc *Kemmeruf*. ferunt apud huius regni incolas tormentorum & pyrii pulveris primum usum fuisse: ex quibus mox ad Sinas trãsiit. Superiore ætate Mirgimola Indorum Dux in Asemse regnum movit immensis copiis, at cum ad latitudinem grad. 30. iuxta amnem Dacam pervenisset, propter Cœli, & anni rigorem, cuius Indi impatientes, & quod iam Asemsis rex cũ nõ exiguo exercitu tormentis plurimis, & pyrobolis occurreret, pedem referre coactus est. cepit tamen in reditu *Azoon* urbem, ubi ingentes opes repertæ. Asemse regnum nullius ind gum, cum omnia ad hominum usum tellus ferat, auro item, argentoque dives: olosetico abundat. est quodam bombycum genus nostris simile, at rotundum, quod toto anno in arboribus manet, at quamvis bovum, atque ovium fęcundum, gens tamen cane vescitur, quem supra perdicem, & phasianum appetit. hinc magna in foris canum distractio fit. Sal hoc artificio conficitur: Folia ficus, quam ab Adamo vocant, siccantur: mox comburuntur. cinis aqua diluitur: aqua colatur: residuum sal nitidum, & optimum, quod etiam musco in stagnis viridante eodem pacto colligitur.

Regna, quæ in peninsula Orientali sunt, hæc recensentur. *Arracanum* ab urbe *Arracan* ad amnem sita. hanc urbem Bremæ rex absedit cum tercentis millibus Militum tribus millibus verò

Ele-

Elephantorum, at ſuppetias ferente Magno Indorum Imperatore, non ſine ignominia obſidionem ſolvere coactus eſt. *Peguanum* ab urbe *Pegù* ad amnem poſita, ampla olim, & frequens, nunc ſemiruta: ſedes regis eſt in urbe *Siren*. *Martabanum* ab urbe *Martaban*. Peguano regi interdum paruit. *Sianum* ab urbe *Siàn*, præcipuum inter hæc regna: habet à Septentrione *Pegù* ab Occaſu Gangeticum ſinum, ab Ortu Magnum ſinum, *Golfo di Sian*, à Meridie Auream Cherſoneſum. urbs *Sian*, quæ & *Iudia* ſita in Inſula, quam efficit *Menan* fluvius, qui ampliſſimo alveo, ac magnarum navium patiente in Magnum ſinum influit. inſula patet VI. M. paſſuum: quem ambitum totum urbs occupat, tum amplitudine viarum, cum ædificiorum magnificentia, pulcherrima. Fana ſuperbiſſima, Turres auratæ, mœnia munitiſſima. ad ripam fluminis aſſurgunt ædes regiæ tam amplo circuitu, ut urbem diceres. circa horti aquis rigui, & pomaria amœniſſima. campi circum extenti in quibus iunumeræ Turres, Pyramides, ac ædes conſpiciuntur. Amnis Cocrodilos alit miræ magnitudinis, at aqua ſalubris. Solum fertiliſſimum tritici, ac pomorum omnis generis: ſylvæ Cervos, Elephantos, Rhinocerotes, Tigres, & Simias alunt. Eſt & quoddam animal Salamandræ ſimile, cauda bifaria, longitudine unius pedis, venenoſiſſimum. Rex mire colitur, ſeque regem Cœli, & Terræ vocari iubet, etſi Sinenſi Imperatori vectigalis. mores gentium civiles, ingenium cultum. literas numerant 33. noſtro more ſcribunt à ſiniſtra ad dexteram. Relligio Idololatria. fingunt ipſorum Deum maiorem natu Numine Chriſtianorum: & iamdiu diſparuiſſe: nec ubi gentium ſit ſciunt. Bonzi apud illos venerationi ſunt. hi in cœnobiis vitam agunt, & campani æris ſonitu de media

no-

nocte ad orandum assurgunt: cæterum hypocritæ. gens bello apta: arma sagittæ, sclopus, pilum missile, & clava longa pedibus sex, quam ferro armatam mira dexteritate in hostem iaciunt.

Ad Meridiem Magni sinus est *Camboiæ* regnum ab urbe *Camboia* posita ad alterum alveum amnis *Mecon*. qui & *Cosmin* vocitatur. regnum auro, argento, & Aloë dives. ad Orientem huius est *Chiampaa* regnum, item ab urbe denominatum. Sedet illa ad ripam exigui fluminis à litore distans LXM. passus. oloserico abundat, & Aloë, quam mercatores tanti faciunt, ut æquato pondere argento coëmant. Ad Meridiem & Occidentem sequitur *Malacca* sic ab urbe præcipua, appellatur Aurea Chersonesus, seu Chrysia regio. urbs capta à Lusitanis, & munita; quippe quæ magno usui erat navigantibus in Orientem. at capta postea ab Hollandis non sine magno Lusitanorum, & religionis damno, incommodo fuit. cum Lusitanis teneretur opulenta, & frequens, nunc verò infrequens.

Ad ortum supra *Chiampaam* est Cochinchina, ad Occasum asperrimos montes habet à Septentrione Tunchinum. urbs caput *Kaïso* non multum ampla, & in saxoso litore fabricata. oloserico, & Calamba ligno dives. Supra est Tunchinum amplissimum regnum: *Tunquin* incolis dicitur inter Sinas, & Indias iacet. urbs regia *Keccio*. & *Checo* dicitur: ampla, dives & populosa. rex quondam Sinensi Imperatori, ex cuius imperio avulsa olim provincia rebellante præfecto, sexto quoque anno tributi loco tres statuas aureas, tres argenteas mittebat hoc ævo legatum mittit, qui Imperatori regis nomine obsequium præstet. mores gentis, ut & Cochinchinæ, leges, Sacra, ut Sinenses habent, de quibus suo loco dicemus, Cæterum

non omittendum quod in his regnis, & præcipuè Siano visitur. Formicæ nidos faciunt in summis calamis Bambuci magnitudine humani capitis ex terra pingui: quibus in nidis apium more distributæ singulis formicis cellæ miro opere. subter foramen, quò in alvearia intrant. id eo consilio faciunt, ut nimirum pluvias vitent, quæ quadrimestre durant, omniaque inundant.

CAPUT VI.

De Tapobrana, & Manielis insulis.

AD Orientem Peninsulæ intra Gangem est insula, quæ olim Tapobrana, nunc *Ceylan* nuncupatur. dicta etiam fuit Simondi, & Salice, populi Salæ. montes in ea Galibi, & Malea: fluvii Ganges, Baravus, Azanus, & Suava. litus Septentrionale indigitatum Magnum. Populi fuere Muduti, Nagadibi, quorum Nagadiba; Emni, Marduli, Bocani, quorum Comana: Nagiri, quorum Bacchi civitas: Rhodagani, quorum Dava, & Odoca; Bumathari, quorum Iovis extrema: Sandocandæ, Soani Galibi: in medio insulæ Tarachi.

Indigenis insula appellatur *Tenarisim*, nimirum Terra deliciarum: inque ea Paradisum fuisse nonnulli fabulati sũt. Indico Oceano abluitur: ambitu Sicilia maior, & ipsa Triquetra, sed ad ovum magis accedit. Mons altissimus tota India Adami Picus dicitur, eòquod ibi Adamum creatum indigenæ falsò opinentur. cuius in rupe impressa vestigia ostendunt, ibique etiam tumulatum confingunt. præcipuus amnis Candèa ab urbe, quam alluit cognominatus, quinque olim regnis divisa, præcipuum Candeæ urbes nobiles sunt præter *Candeam*, sivè *Candy*, *Iafanepatan*, *Triquemale*, *Maseca*-

tecolo, Baticolo, Sala, Galo, Cota, Colombo, Negombo, & *Scytavaca*. Insula primum detecta anno 1509. à Jacobo Lopes Siquera Lusitanorum Duce: qui secutis temporibus magnam insulæ partem occuparunt. regemque *Priapender* ad Christi fidem perduxerunt: nuncupatusque Ioannes. eo tempore *Galo* urbs maxime floruit: illam enim naves, quæ in Sinas, Iapones, Malaccam, & insulas navigabant, itu, redituque frequentabant. portu nobilis: at periculosæ in aditu Syrtes. mœnia valida, urbs ex lapide, Emporium celeberrimum. Hollandi fœdere inito cum rege Candeæ, urbem expugnarunt: mox *Columbum*, & *Triquemalem* Lusitanosque expulerunt. urbem verò *Galo*, quam ex fœdere Candæo regi promiserant: sibi retribuere: novisque operibus munivere. Sensitque barbarus rex male novos amicos quæri, quorum probanda fides, cum veterum iam nota, ac perspecta sit.

Quod ad Cœlum, solumque attinet, nullus in Indiis locus, ubi Cœlum maiori temperie gaudeat, ac salubrius sit. solum fœcundum crebris pluviis, & fontibus rigatum. poma omnis generis præcipuè Aureorum, & Limonum: Cinnamomum tota India fragantissimum, & maiori copia ex una Tapobrana, quam ex toto Oriente provenit. est autem Cinnamomum secundus cortex arboris cuiusdam, quæ Rhodolauro similis est. Nascitur etiam Areca, cuius fructus cum foliis Bethel Indi miscent. Elephanti plurimi, & optimi. at illud mirandum est Elephanti, qui in tota Asia nascuntur, cum ad conspectum eorum veniunt, qui Tapobranæ oriuntur, veluti regi obsequium præstant, terramque proposcide lambunt: mox reverenter attollunt: dictante etiam brutis natura in maiores, ac principes reverentiam.

Gens procera, ac nigri coloris est, auresque

longas habet, quas terebrat, ut gemmis ornet nares patulas. corpus totum agile, saltandi arte ob id peritissima bello navat operam: ense, & sclopo utitur, necnon & sagittis. pectus pro thorace Crocodili pelle muniunt. Elephantis dentem falce armant, & turres dorso imponunt antiquo more. plebs nuda præter pudenda: nobiles tela, vel olosērico amiciuntur. Religio Mahumetana, & Idololatria Pytagorica in hæresi sunt: quare ab animantibus abstinent. Multi Christiani dum insulam Lusitani tenebant, nunc admodum rari, & heterodoxæ.

Ad Occidentem inter Ceylanum, & Piscariam est Insula Manaria, olim Cory dicta in qua urbes *Manàr*. circa hanc insulam superiori seculo Margaritarum quæstuosa piscatio. nunc ingenti terræ motu conchæ interiere.

Maniolæ, quæ nunc Maldivæ appellantur, sunt ad Occidentem Indicę peninsulæ: & a gradu 10. ultra Æquatorem excurrunt numero si vera referunt supra 12. mill: etsi plurimæ meri scopuli, & cautes inhabitabiles. Maldivæ dictæ à *Male* præcipua insularum, & *Dive*, quæ vox insulam sonat. Detectæ nobis fuere anno 1507. ab Almeidæ Lusitani filio. Situs ipsarum rectam lineam signat, quæ à Libonoto in Apeliotem currit. quod circum alluit mare ab illis nomen accepit. illud autem perpetuo æstu inter illas interfluit. Dividuntur in 13. partes, quas incolæ *Attollones* vocant. ex 12. verò fretis quibus Attollones separantur 5. tantum navigabilia, quia nimirum æstus non adeo rapidus, nec crebri sunt scopuli, ac Syrtes. in *Male* insula urbs regia. cuius domus ex ligno Cocos Indis dicto, ex cuius frondibus tecta sunt. at nobilium ex lapide è scopulis exciso, qui pluvia, & tempore mollescit. arx regia ex lapide,

pide, ædes omnes una tantum contignatione assurgit. gens inculta, & Mahumetana. Rex Ibraim vocatur: qui se principem dicit 8. Provinciarum, & insularum 12. mill: freta Crocodilis infamia; aër gravis, ac maxime advenis noxius. Solum frumentum non gignit, neque Orizam. provenit tamen *Mel*, Mala granata, Aurea, Citria, & *Cocos*, sive nux Indica. Arbos Indis maxime utilis succus variè conditus Vinum, Mel, Oleum, Lac, & Saccharum refert, fructus amygdalas, ex quibus panem conficiunt: ex foliis cartham, ex trunco domus, & naves compingunt. In mari conchylia sunt tam pulchra, ut apud plurimas Indorum gentes monetæ loco sint.

CAPUT VII.

De Sindis Insulis.

Universæ Eoi Maris insulæ, quæ innumeræ pene sunt, in quatuor classes dividuntur, nimirum Sindas *della Sonda*. Moluccas, Borussas, sive Philippinas; & Hippades, sive Marianas, *Isole de Ladroni*. Sindæ tres sunt, eæque maximæ: quas circum aliæ minores sparsæ sunt. Prima est *Sumatra*, quæ exiguo freto ab Aurea Chersoneso discluditur fretum scopulis, & æstu difficile. Insulæ figura oblonga, quæ à grad: V. lat: Australis ad V. Borealis excurrit recta in Apeliotem, seù Græcum. Æquator mediam secat. In plurima regna dividitur præcipua *Achem*, *Goto*, *Siliebàr*, *Ticù*. Achem ab urbe dictum potentissimum est. urbs ad amnem non longe à litore sita est. ædes ex calamo: regis palatium terra aggesta, & palis munitur.

Ab Australi Sumatrę promontorio Orientem versus extenta est Java Insula inter Meridianum

140. & 150. circa latitudinem grad: 10 oblonga est:& Sindano freto *Stretto della Sonda* à Sumatra disiungitur. in multa regna dividitur: præcipua sunt *Bantam, Iapare, Tuban, Palambuam, Materam.* Potentia viget *Bantanum* inter omnes insularum regna. etsi nonnihil amisit ob proximos Hollandos, quorum auxilio crevit regnum *Materamum.* urbs cognominis est in ipso freto, cum portu insigni, in quem amnes influunt, urbis mœnibus primùm rigatis. mœnia ex lateribus: at domus ex ligno, tectũ tuguriorum instar ex paleis. at regis palatium quadratum, inque quatuor angulis, quatuor surgunt columnæ: tectumque ex Coco factum sustinent laterales muri miris coloribus, bellèque picti.

Ad Orientem *Bantani* in Septentrionali insulæ latere est Iacatra urbs: quam vallo munitam Angli dolo ceperunt, atque depopulati incenderunt. Hollandi amicitia inita cum Iavanis novam urbem ædificarunt: & Bataviam appellarunt. Sita est in grad: VI. mint: X. lat: Australis. amnis mediam urbem rigat: minor pars arx dicitur quatuor propugnaculis munita, & fossa prævalida, maior pars urbs dicitur, & ipsa muro, & fossa circumdata. plateæ latæ, & rectæ. per ripas interfluentis rivi arbores assurgunt. domus pulchræ, at humiles. urbs multis civibus inhabitatur, Sinis, Batavis, & Iavanis. princeps Batavici Imperii per Indiam: ibi Prætor ius dicit, ac præfectis omnibus imperat: præsidio item valido, & classe, quæ per universas Indias navigat, egregiè tuta. Prætoris summa potentia, ac luxus, opes immensæ, quas ex navibus, quæ merces in Europam vehunt, corrogat. Urbis insignia Ensis cum laurea corona.

Reliquæ insulæ circa Sindas sunt: ad Occidentem

tem *Samatræ Cocos,Batenclan, Caluppes. Goède Fortuyn,Nassavia, Eugano*: ad Ortum *Banca*: ad ortum verò Iavæ, *Mandura*, *Baly*, Bomral Cubava. Circa *Borneum* Syrtes, & innumeri penè scopuli verius, quam insulæ.

Tertia *Sindarum*, ac totius Eoi Oceani maxima *Borneo* appellatur ab urbe, & regno insulæ præcipuo. insulæ figura fermè rotunda. sita inter IV. grad: Australis & VII. lat. Borealis Æquator fere mediam secat. longitudo itineraria ab Australi ad Boreale promontorium mill: 680. latitudo 540. Multa in Insula regna: maximum est Bornęum, ab urbe, quæ ad Septentrionale litus sedet in intimo sinus, seu verius lacus recessu: hinc urbis domus in pilis positę ex palmarum ligno. Regis ædes in tumulo, muro è lateribus vallatæ.

Quod attinet ad aëris, soliq; indolé. universim aër non sanus, & alienigenis noxius, præsertim in *Borneo*. atque ob id insula penè deserta. in *Iava* minus noxius: quoniam verò circa Æquatorem sunt, perpetuum æquinoctium gentes habent. illæ autem nigro colore, naso intus presso, longis auribus, & tum Cœli, tum patrum vitio nudi præter pudenda. Bornenses fęminæ honestæ, rara in barbaris virtus. in Borneo aurifodinæ sunt nonnullæ, ferri item, stamni, æris. oriza nascitur, milium, olosericum, Nuces Tharsiæ, sive Muscatæ, Cinnamomum, Cariophyllum, Zinziber, Piper: ut in reliquis insulis. *Sumatræ* Piper magis acutum, & minutissimum: atque ob id à Persis, & Indis optatum: illo enim non tunso cibos condiunt.

Gentes bellicosæ præcipuæ Sumatrenses. in mediterraneis Idololatræ, litora Mahumetani occupant. In Bornensi regno Regina præest, penes quam summa authoritas. illa ius dicit, populos gubernat & pacis, bellique artes curat. amans

140. & 150. circa latitudinem grad: 10 oblonga est:& Sindano freto *Stretto della Sonda* à Sumatra disiungitur. in multa regna dividitur: præcipua sunt *Bantam, Iapare, Tuban, Palambuam, Materam*. Potentia viget *Bantanum* inter omnes insularum regna. etsi nonnihil amisit ob proximos Hollandos, quorum auxilio crevit regnum *Materamum*. urbs cognominis est in ipso freto, cum portu insigni, in quem amnes influunt, urbis mœnibus primùm rigatis. mœnia ex lateribus: at domus ex ligno, tectũ tuguriorum instar ex paleis. at regis palatium quadratum, inque quatuor angulis, quatuor surgunt columnæ: tectumque ex Coco factum sustinent laterales muri miris coloribus, bellèque picti.

Ad Orientem *Bantani* in Septentrionali insulæ latere est Iacatra urbs: quam vallo munitam Angli dolo ceperunt, atque depopulati incenderunt. Hollandi amicitia inita cum Iavanis novam urbem ædificarunt: & Bataviam appellarunt. Sita est in grad: VI. mint: X. lat: Australis. amnis mediam urbem rigat: minor pars arx dicitur quatuor propugnaculis munita, & fossa prævalida. maior pars urbs dicitur, & ipsa muro, & fossa circumdata. plateæ latæ, & rectæ. per ripas interfluentis rivi arbores assurgunt. domus pulchræ, at humiles. urbs multis civibus inhabitatur, Sinis, Batavis, & Iavanis. princeps Batavici Imperii per Indiam: ibi Prætor ius dicit, ac præfectis omnibus imperat: præsidio item valido, & classe, quæ per universas Indias navigat, egregiè tuta. Prætoris summa potentia, ac luxus, opes immensæ, quas ex navibus, quæ merces in Europam vehunt, corrogat. Urbis insignia Ensis cum laurea corona.

Reliquæ insulæ circa Sindas sunt: ad Occidentem

tem Samatræ *Cocos, Batenclan, Caluppes. Goède Fortuyn, Nassavia, Eugano*: ad Ortum *Banca*: ad ortum verò Iavæ, *Mandura, Baly*, Bomral Cubava. Circa *Borneum* Syrtes, & innumeri penè scopuli verius, quam insulæ.

Tertia Sindarum, ac totius Eoi Oceani maxima *Bornèo* appellatur ab urbe, & regno insulæ præcipuo. insulæ figura fermè rotunda. sita inter IV. grad: Australis & VII. lat. Borealis Æquator fere mediam secat. longitudo itineraria ab Australi ad Boreale promontorium mill: 680. latitudo 540. Multa in Insula regna: maximum est Bornęum, ab urbe, quæ ad Septentrionale litus sedet in intimo sinus, seu verius lacus recessu: hinc urbis domus in pilis positę ex palmarum ligno. Regis ædes in tumulo, muro è lateribus vallatæ.

Quod attinet ad aëris, soliq; indolē. universim aër non sanus, & alienigenis noxius, præsertim in *Borneo*, atque ob id insula penè deserta. in *Iava* minus noxius: quoniam verò circa Æquatorem sunt, perpetuum æquinoctium gentes habent. illæ autem nigro colore, naso intus presso, longis auribus, & tum Cœli, tum patrum vitio nudi præter pudenda. Bornenses fęminæ honestæ, rara in barbaris virtus. in Borneo aurifodinæ sunt nonnullæ, ferri item, stamni, æris. oriza nascitur, milium, olosericum, Nuces Tharsiæ, sive Muscatæ, Cinnamomum, Cariophyllum, Zinziber, Piper: ut in reliquis insulis. Sumatræ Piper magis acutum, & minutissimum: atque ob id à Persis, & Indis optatum: illo enim non tunso cibos condiunt.

Gentes bellicosæ præcipuæ Sumatrenses; in mediterraneis Idololatræ, litora Mahumetani occupant. In Bornensi regno Regina præest, penes quam summa authoritas. illa ius dicit, populos gubernat & pacis, bellique artes curat. amans

enim gentes à fœmina potius quam ab Viro regi. Nec omittendum in Bornensi fluvio *Succadan* dicto Adamantes reperiri, quos extrahi regina severissimis legibus vetat.

CAPUT VIII.

De Moluccis Insulis.

AD Orientem sequuntur Moluccæ, quo nomine, omnes nunc veniunt, quas aliqui *de la Sonda* ad Orientem appellant. Lusitani enim omnes insulas Eoi maris *della Sonda*, sive *Sud* vocant. Præcipuæ sunt *Celèbes*, *Gilolo*, *Cerem*, *Timor*, *Flores*, *Morotày*, *Ruro*, *Timorlant*, & Moluccæ propriæ dictæ. *Celebes* quæ, & *Macassàr*, à geminis urbibus reliquarum maximis. iuxta Borneum sita inter parallelum II. Borealem, & VI. Australem. Urbs *Macassar* insigni portu nobilis ad Meridem iacet: olim aggregatum tuguriorum nulla munitione tutum, at postquam à Batavis capta, pulsique à regno Lusitani, quorum classis ab Hollandis profligata vel ipso in portu fuerat, hortantibus ipsis Hollandis, ædificari mœnia cæptum est. ipsique arce, quā Lusitati tenebant, potiti sunt. tellus auro dives: orizam, & Cariophyllum gignit. Cocos plurima nascitur. est autem hæc arbor notissima apud indos, procera, inque vertice multitudine frondium luxuriat; ut palmæ. fructus viridi cortice tegitur, qui ut maturescit linū refert, exteriora dulcia, carniq; simillima: intus dulcis succus, ac sanus est. sunt & alii reges in insula parum noti.

Gilolo circa Æquatorem est ad Orientem *Celebes*. in dua regna dividitur *Gilolo*, & *Loloda*. *Ceram* ad Meridiem iacet, quam iuxta *Amboina*, *Pulo Rhin*, & *Pulo Ay*. Amboina olim Lusitanis, nunc

Bata-

Batavis paret. Insula Tharsiæ nucis ferax, ut & reliquæ duæ recensitæ. Ad Occidentem est *Buro*: ad Meridiem *Banda* circa quam innumeræ aliæ parvæ insulæ, iisdem nucibus insignes. *Timor* ad Meridiem: supra *Ombro* & *Teralsa*. ad Occidentem verò *Flores* insula, cui plurima florum copia suavè olentium nomen dedit. in eâ pagus è tuguriis *Lusataia* dictus. Inter Celeben, & Gilolum, quæ etiam vulgò *Isola del Moro* vocitatur. Moluccæ veræ sunt, quæ iuxta Giloli oram à Septentrione recta in Meridiem tendunt, toto Orbe celeberrimæ, detectæ anno 1519. à Castellanis, à quibus Lusitanis datæ Præcipuę sunt *Heri, Ternàte, Tidoro, Miterra, Pottebarkers, Timòr, Machian*, & *Bachian*. Ternatis urbs *Gammalamme*, regis sedes, ad radicem montis sita ad oram Meridionalem. illa autem nonnisi longa platea hinc, inde mapalibus clausa: arx ubi rex habitat, ex lapide facta, rarum opus in his regionibus. Batavi geminas arces possident. *Taceomma* scilicet, & *Malayo*. *Tidorus*, freto ter mill: passuum disiuncta à Ternate. versus Meridiem est: solum fertile, & amœnum: Hispani, pulsis Lusitanis, illam tĕnent, arcibus *Tarùla*, & *Matayo*. *Timor*, Batavis *Mosir* vocata partim Batavis, partim Lusitanis paret. Batavi arcem Nassaviam imposuerunt. *Machian* sequitur Batavi iuris, ubi arces Mauritiana, & *Tabillola*. *Bachian*. quæ ultima Moluccarum est, olim à Lusitanis contra Barbaros, & Hollandos strenuè, diuque propugnata: amissa tandem. hoc ævo à Batavis relicta. Circa has insulas innumeri penè scopuli, qui navigationem difficilem, & periculosam reddunt. quapropter exteri nautis utuntur indigenis, quibus maria, & syrtes perspecta.

Harum insularum aër non sanus ob varios, ac noxios vapores, qui ex tam diversis terris exha-

lant.tellus humilis, & sicca præcipue Giloli: in qua mons ignivomus,ob quem perpetuis, atque horrendis terræmotibus quatitur.*Ternate* Timor, Tidorus, & Machian arborum refertissimæ, quæ Cariophyllum producunt,Persis *Calafur*,indigenæ *Chambam* vocant. folia lauro simillima: flos,ex quo Cariophyllum erumpit,niveus:mox glaucus: tandem rubeus cum maturescit . grana decidunt, ut flos emarcuit, quatriduo. siccāda exponuntur: mox aqua marina abluuntur, ne vermes generent.iterumque soli exponuntur. nascuntur etiā apud Sinas: sed Moluccensia probatissima . Nux Tharsia , sive Muscata ter in anno provenit, at quæ Aprili mense optima. Arbos non plantatur. Sed hoc modo provenit. Aves fructus degluciunt, redduntq; minimè digestos.hi terra excepti,radices figunt,germinantque arbores. Amygdala plurima etiam provenit , ex qua panem gens conficit.

Est autem gens mediocris staturæ,avara,& bellicosa.acinace,& sclopis utuntur,magnoque scuto se tegunt . Longis vestibus ardente etiam Sole vestiuntur,pedibus nudis, calceorum loco sandaliis utuntur.

CAPUT IX.

De Philippinis, & Marianis Insulis, Nova Guinia, & Salomoniis.

PHilippinæ insulæ, quas nonnulli Sebadibas Ptolemæi putant: mihi Barussæ sunt, Sebadibes verò superiùs expositæ. sic Naut.VIII.

At dextro quicumque novi de litore Mundi
Parthenias quæris terras,sprasasque Barussas.

Parthenias vocavimus Marianas Insulas , de quibus mox dicemus, Philippinas, inquam, dece-

ctæ anno 1521. & à Philippo II. Rege appellatæ, Lusitani ab urbe Manilla *Manillas* nuncupaverũt. Sitæ in Oceano Eoo intra parallelum V, & XIX. Meridianum verò 151.min:30,& 170.in Torrida Boreali. habent à Septentrione Sinas, à Meridie Moluccas, & Borneum ab Occidente Indiam ab Oriente Hippadis pelagus, & Marianas. illarum numerus adhuc latet, aliqui MC. esse dicunt. alii XIM. numeratis etiam scopulis. insigniores sunt *Luzon, Tandaya, S.Giovanni, Mindanao, Tagyma, Paragon, Limahan, Mindora, Musbat, Abuyo, Sebu, Leyta, Negros, Panay, & Paneton.* Luzonia omnium maxima, ac ditissima, quæ etiam nova Castella ab Hispanis vocata fuit, ob soli indolem Castellano similem: urbes insignes *Luzon*, & *Manilla*. hæc Provinciæ caput, in intimo sinus recessu iuxta amnem navigabilem sita, urbs non satis ampla, at satis elegans, plateæ amplæ, & rectæ, ædes ex lapide elegantissimæ. Templa, ac Cœnobia plurima ad nostrum usum facta. arx à D. Jacobo appellata, non satis munita: urbs mœnibus, & turribus cincta. in ea Hispani degunt bis mille, Indi quater mille. in Suburbio *Pariane* nuncupato Sinarum 20. mill: quos *Sangleyes* vocitant, incolunt, qui varias artes exercent. illorum domus ex ligno, at affabrè Sinarum ad formam fabrefactæ.

Mindanaos diu regis suis paruit, qui fortiter libertatem tutati sunt: tandem devicti, in victoris arbitrium dati. urbes in ea *Mindanao*, *Bapyto*, *Caldero*, *Lomeathan*, *Paragra*, quæ & *Pulaan*, omnium occidentalior Regi paret, qui Bornensi tributa pendet. in ea ficus nascuntur longitudine dimidii brachii, latit: æquales brachio. Harum terrarum aër summè calidus, nullæq; temporum vices. circa Kal: Iunias pluviæ incipiunt, quæ fermè continuæ per tres, quatuorve menses sunt, extra hoc

tempus rarissimè pluit.procellæ crebræ, tamque violentæ, ut maximas arbores eradicent. fontes calidarum aquarum plurimi. angues miræ longitudinis in sylvis latitant. Tellus nostrates fruges non gignit,non vinum,nec oleum, nec poma, nisi aurea. at cera abundat, & melle. Palmeta innumera, & immensa, ex quibus totæ gentis opes sunt.Saccharum etiam provenit abundè. auri,argentique fodinæ aliquæ in Luzonia, & Mindanao.Gentes nivei coloris,orisque honesti:tunicis usque ad genua conteguntur. continuo, & Cœli, & gentis vitio in balneis sunt: in quibus mirè gaudent.oriza panis loco populis est:ex qua etiam vinum,quod nostrum bellè æmulatur, exprimũt. Fere omnes Hispanis parent. Prætor Manillæ ius dicit,ubi etiam Archiepiscopus sacra curat.

Marianæ insulæ à Marianna Hispaniæ regina vocatæ: detectæ fuere anno 1519. à Ferdinando Megellano, qui Latronum insulas dixit; quia nimirum gentes latrociniis victitant. Mare insulas circum interfluens Archipelagus D. Lazari nostris dictum,olim Hippadis. terminus Oceani Eoi,& Occidui, sive Pacifici. insularum numerus ferme L.præcipuæ *Deserta,Cherosù,Quana,Bataba, Bacin.* Cœlum temperie gaudet: horrendis tamen identidem turbinibus scinditur. Solum sterile, nulla pascua: hinc greges nulli: quæ vero insulæ ad victum necessaria habent, populorum refertæ: victus radices,atque herbæ.gens robusta,procera, glauca,nullis vestibus tegitur: rari frondibus pudenda tegunt: nullis dominis parent: atque hoc uno felices,quia scilicet,quisque suo genio vivit. Idola, & Cacodæmonem adorant: venationi, & piscatui student.inter se pugnant acriter,& supra modum feroces sunt. non multis ab hinc annis sacris imbui, atque Hispanorum inire commercia

cœperunt. Storeas miro opere texunt, suisque canois vecti in Scythiam ferunt, cumq; ferro permutant. Lingua gentis barbara: diversoque modo pronunciatur, naturæque vitio naribus loquuntur.

Ad Meridiem, & Orientem Moluccarum non longe ab Æquatore versus Austrum est Nova *Guinèa*: quod nomen ideo sortita, quia Africanæ Guinèæ sitè diametro opposita. detecta fuit anno 1527. ab Alvaro Saavedra. primi partem Australis continentis putarunt: ac recentiores insulam esse tradunt. Pars, quæ usque ad Æquatorem accedit, indigitatur Terra Papoum ab incolis; quorum insignis erga dominos fides; quare plurimi illorum apud Indos merentur. Insulam hanc multi arbitrantur. Ad Meridiem Carpentaria ab Hollando Carpenter dicto nuncupata. Guinèæ amnes hucusque noti, *D. Augustini*, & Virginum. Portus insignes *S. Giacomo*, *S. Nicolò*, *la Natività*, vulgò appellantur. Solum fertile, gentes glauci coloris.

Ultra Guineam in Pacifico Oceano detectæ anno 1567. ab Alvaro Mendoza Insulæ Salomonis: sic appellatæ spe auri potiundi: à Peruviæ litore leucis distant. 800. Præcipuæ sunt *Nombre de dios, Malatta, Atrequada*: *Tre Marie*, *Santiago*, *S. Christopharo*, *S. Anna*, *S. Nicolò*, *Arracifes*, *S. Isabella* omnium maxima, in qua portus insignis *Estella*. aër temperatus, solum fertile, gregibus nobile: gentes varii coloris, ut meritò ex diversis regionibus illuc appulisse nonnulli opinentur.

Ad Meridiem est ingens Tellus *Quir* vocitata detecta anno 1606. à Petro Fernando *Quir*, sub Auspiciis Philippi III. versus Meridiem est Nova Zelandia, quæ anno 1654. innotuit quæ ferè è diametro Italiæ opponitur: quæ quidem terræ

ad-

adhuc incognitæ nobis sunt. Ultra Meridianum 230. in latitu: Australi grad: 14. sunt insulæ *Horna*, Cocos, & Taitres. primam detexit *le Maire* anno 1616. solum fertile præcipue *Coci*, gens in commune bona conferunt, ac bona pace, nulloque dolo malo vivunt, regem *Herico* appellant, qui alteri subest *Orankay* dicto, qui veluti Imperator vicinarum insularum, quæ multæ sunt, regulis imperat. Cocos eodem anno detecta: è mari veluti conus assurgit, coco dives à qua nomen sortita. ad Orientem est *Taitres*, hoc est proditorum insula: quo nomine donata; quia incolæ specie negotiationis Hollandos interficere tentarunt. Sunt etiam aliæ insulæ: inter quas Infortunatæ memorantur nullis habitatoribus cultæ, neque eorum, quæ ad victum necessaria fœcundæ; unde & nomen adeptæ.

Superest inter Meridianū 148. & 180. lat: Aust: circa Tropicum Capicorni ingens tellus nondum ex toto lustrata Nova Hollandia ab Hollandis inventoribus vocitata. memorantur in ea ad Austrum Tellus Lyonne: circa Tropicum Tellus Cōcordia: ad Septentrionem, & Orientem *Arahem*, & supra insulæ Crocodilorum,

CAPUT X.

De Veteribus Sinis, ac Novo Chinæ regno.

EX Insulis Asiæ in continentē redeuntes, supersunt describendi extremi hominum Sinę, qui antiquis vix innotuere; quapropter nihil mirum, si illorum tabula, quam Ptolemæus exhibuit, novæ, quam nostri Geographi descripsere, minimè respondeat. Ptolemæus enim oriētalem oram incognitam ponit, illamque cum continente Australis

Terræ coniungit, fluviosque maximos spatio grad. XIV. dissitos locat, cum revera vix tribus distent. at remotissima in tanto barbarorũ tractu, raroque meante cõmercio cognovisse difficillimũ. nobis verò frequentes Europæorũ navigationes aditum ad ultima, abditaq; terrarum aperuerunt. Fines ergo tam vastæ regionis, ac nobilissimi Imperii sunt ab Oriente Oceanus Eous, qui & *Sinensis* à *Sinis* dictus. à Meridie item Oceanus, & Tunchinum: ab Occasu Damasii, & Semanthini montes: quibus ab Indis, & Scythis discluduntur: à Septentrione Ottorocoras, & murus mill: 1200. inter huius crepidines contra Tartarorum incursus extructus: quo à Seris disterminatur: quamvis mea quidem sententia, Septentrionales Chinæ populi pars Serum sint. Situs est inter parallelum 20. & 42. inter Merid: verò 140. & 168. præter exiguam partem Meridionalem, quæ ultra Tropicum excurrit, tota est in Zona Temperata. Longitudo itineraria ab ultimo muro, qua Orientales Scythas tangit ad extremum. Iunnanæ provinciæ in Cancri Tropico est mill: 1560. lati: à Damasiis iugis ad mare Eoum 1200.

Montes Sinarum nobiles Damasii, & Semanthini: fluvii Cottiaris, Senus, Ambastus, Aspithra. Populi Isthiophagi, Sinæ, Æthiopes, quorum Cattiagara. erit hæc, quam Fracastorius Catygarem vocat Siphilidos II.

Auroræ sed itum in populos Titanidis usque est,
Supra Indum, Gangemq; supra, quà terminus olim
Catygare noti Orbis erat: superata Cyambe,
Et dites Ebeno, & felices macere sylva.

Canton esse contendunt viri docti. Cocconara item, Thinæ metropolis, & Saraga. Populi insuper Ambastæ, quorum Rhabana, & Brammæ: Aspithræ, quorum Aspithra; Acadræ, quorum

Acadra, quæ & Acathra. Semanthinæ, alii ignobiles, æquè, ac ignoti.

Universum Chinæ, sive Sinarum Imperium, quod positis iam terminis continetur, in duas partes dividitur *Catay* scilicet, & *Mangin*. *Catay* nomine Scythæ sex provincias septentrionales comprehendunt, *Teking*, sive *Pechèli*, cum *Leaotung*, *Xansi*, *Xensi*, *Xantung*, *Honan*, *Suchuem*: *Mangin* verò sub nomine reliquas novem, *Huquang* nimirum, *Kiangsi* *Nanking*, *Chexiang*, *Fokien*, *Quantung*, *Quangisi*, *Queicheu*, & *Iunnan*. hæc autem pars Meridionalis olim distinctum à reliqua Imperium suis sub regibus erat. Igitur tota Sinarum regio in 16. magnas provincias, quas illi præfecturas vocant dividitur. Maritimæ sunt ad Meridiem *Quantùng* cuius *Cantòn*, quæ urbs etiam *Quanchèu* appellatur. *Fokien*, cuius *Fochèu* ad amnem sita *Chekiang*, cuius *Hangchèu*: *Nanking*, cuius urbs cognominis ad Kiangum amnem posita, regia Meridionalis. *Xantung*, cuius *Cinan*. *Peking* cuius *Peking*, quæ & *Xuutien*. Mediterraneæ versus Indiam *Quangsi*, cuius *Queilin*: *Queicheu*, cuius *Queyang*: *Iunnan* cum urbe cognomine. Supra has duas *Suchuen* cuius *Chingtù*: hanc inter, & Nanking *Huquang*, cuius *Vchang*: & Kiangsi, cuius *Nanchang*: ulterius *Honan* cuius *Caifung*: *Kensi*, cuius *Sigan*: *Xensi* cum urbe *Taium*. Adnexæ Sinarum Imperio duo alia regna *Leaotung*, cuius *Leaoyang*: & peninsula Corea, cuius *Pinggan*

Sinæ urbibus præcipuis addunt cognomen *Fu* ibi Prætor, & tribunal, ubi ius dicitur sic vocant *Cinan Fu*, *Iunnan* Fù, hæ vero amplissimæ, ac opulentæ numero sunt 128. civitatibus verò secundi ordinis addunt verbum *Ceu*; hæ sunt 1331. & ipsæ amplæ, & populosæ. præterea quælibet ex numeratis provinciis in minores præfecturas,

quibus minores etiam præfecti præsunt, dividitur. hæ verò plurimæ sunt. Ad limites regni urbes integræ, imo & provinciæ Militibus habitatæ, ad regni tutamen: innumeræque ibi arces firmis præsidiis munitæ.

Totius Imperii caput Pechinum, quam urbem Marcus Venetus *Taughin*, & Mendoza *Payhin* vocat, varia apud Sinas obtinuit nomina à diversis regibus, quibus paruit. hinc olim *Leu*, *Xungo*, *Hane*, *Zuangiang*, & *Fanyang*. tandem à regibus ex Taiminga gente *Peking*, nimirum regia Septentrionalis vocata. totius Imperii maxima: crevitque ab anno 1404. ex quo inhabitari cępit à rege Tamsungo: ut propior Scytharum incursiones, quos Avus eiecerat, prohiberet. Sita est in gra 40. min. 30. lat. Borealis ad amnem *Carkang* à mœnibus Scythicis dissita mill. 61. in solo sterili, & lapidoso: abundat tamen omnibus ad victum necessariis, quæ summa industria aliunde comportantur. Longitudo urbis adeo magna, ut vix æquari uno die ab equite cursore possit; præter suburbia, quæ etiam amplissima. Innumeræ plateæ, ædes, Fana, Arcus Triumphales, publica monimenta, ut vix credi possit: non tamen mirum videri debet, cum potentissimi, ac vastissimi Imperii metropolis sit. Viæ non stratæ lapidibus, aut lateribus, hinc tanta pulveris æstate copia, ut cives velati incedant: hyeme abeunte in lutum pulvere, cœno passim oppletæ. Urbis portæ 12. mœnia ad Septentrionem lateritia; ad Meridiem duplex murorum ambitus: muri alti, & adeo lati, ut æquatis ordinibus duodecim currere tolutim equi possint. Civium numerum ad VIII. Milliones, alii ad 10. extendunt. Imperatoris palatium superbissimum, magnæque urbis instar. Porta ad Meridiem surgit; in primo aditu forum amplissimum, &

ædes, ubi Prętoriani milites stationem habent; hinc, inde geminæ alæ magnificis ædificiis nobiles, in quibus ministri, & præcipui Satrapæ degũt. in medio ædes reginæ, quam fœminæ, & Eunuchi ferme VM. stipant: solum quadris lapidibus stratum, effabrèque factum, ubi Regium solium visitur, auro, & gemmis fulgentissimum. Cæterum regiæ domus divitiæ, & apparatus supra fidem. Quidquid enim pretiosi, ac miri ex toto Orbe in Chinam advehitur in hoc veluti mare confluit. quoniam verò exteris aditus interdictus, nos tanta opulentia, ac magnarum rerum pulchritudo latet.

Altera urbs regia Nanchinum sita in lat. grad. 32. min. 20. ad ripas Chiangi amnis, qui non urbem modo, sed agrum totum multiplici deductus rivo, ac canalibus plurimis rigat. positam memorant à Queio rege: verùm aliis, atque aliis securis mox regibus, nomen mutavit. ager fertilis, amœnus, riguus, innumeris ædificiis, arcubus, ac sepulchris superbissimis instar urbis adornatus. Urbis ambitus 17. millia passuum, 13. portis patet: mœnia ex lateribus, quæ non totam urbem, sed qua incursibus patescit, muniunt. Pontes, ex quadro lapide magnifice extructi supra amnes, & canales navigabiles quamplurimi: suburbia instar magnarum urbium. Palatium regium sumptuosissimum olim, & pulcherrimum, nunc à Scythis fere dirutum. Urbem habitant 10. centena millia civium; præter 40. mill. militum Scytharum, qui urbem tuentur.

Non longe ab urbe Nanchino ampla planities visitur: quæ nobilissimis ædificiis assurgit: inter reliqua Turris attollitur ex creta figlina nobiliore, quem nostri *Porcellanam* indigitant. opus in paucis rarum: & inter prima Terrarum monimen-

ta

ta merito locandum. novem divisa contignationibus, quarum singulæ suo ordine decrescentes, exporrectis extra operibus instar Meniani, mirabili apificio constructæ sunt. ipsa moles inter contignationes intercepta tam miris, ac variis vivisque coloribus picta, ut eminus spectantibus ex topatiis, smeragdis, Amethistis, auroq; composita videatur. ad summum apicem per gradus 184. scanditur. in ipso autem apice pini pomum ex auro solido repositum est. opus ut memorant à Scythis factum ante annos septigentos, cum universum Sinarum imperium obtinuissent.

CAPUT XI.

De Sinarum regibus, Insignibus, ac Tumulis.

GEnealogia Regum Sinarum satis obscura, ac fabularum refertissima ob vanissimum gentis fastum antiquitate summopere gestientis. Nonnulli primum Regem constituunt *Paoneum*, qui primus omnium ex informi Chaos ab authore Naturæ eductus. Alii primum Regni parentem *Viteyn* faciunt: & hunc primò artem adinvenisse domos extruendi, vestitusque conficiendi, urbesque, ac villas conclusisse, arces extruxisse, regnum omne in provincias distribuisse tradunt. primumque præterea legislatorem venerantur. tantæ autem molis fuisse perhibent, ut X. cubitos exuperaret. vixisse item annos 100. liberos genuisse ex quatuor coniugibus 25. ex illius autem progenie reges 116. per annos 2257. regnasse, usque ad *Tuintzenum* tradunt. hic ultimus regum in magno populorum tumultu una cum liberis, & affinibus strangulatus interiit. regnum ad alios, atque alios translatum, anno ab orbe instaurato

1644,

1644. quidam nomine *Licungus* ab Rege Tſunchino defecit, multiſque ducibus cum exercitibus deletis Pechinum cepit. rex in hortum confugit,cũq; rebelles inſequentes advertiſſet, ex arbore ſe ſuſpendit;ultimuſque ex Thaminga familia interiit. Uzanguæus belli dux, contrà Scythas, ab rege miſſus, cum ab rebellibus occiſum cognoviſſet,fœdus cum ſcythis pepigit, inque rebelles evocavit. Tſumtçus Orientalium *S*cytharum rex haud occaſionem prætermittendam duxit, quare cum 80. millibus equitum, peditum verò 200. millibus ſe Uzanguæo adiunxit.at cum ſuorum numerum animadvertiſſet, *S*inarum verò paucitatem. Uzanguæum, ac copias omnes *S*inarum caput Scythico more radere iuſſit,ſeque Ducem, ac regem ſequi. movitque in Licungum. hic perterritus *S*cytharum adventu, gaza regia ablata,urbem reliquit. Tſumtæus in itinere occidit, hærede inſtituto *Xunchio* annorum 6 qui ductu Amavani avunculi,ac Tutoris intra ſex annos totius fere imperii potitus eſt, multis exercitibus cæſis, cunctiſque è regum progenie, qui in variis provinciis regnabant,occiſis. Xunchius obiit anno 1661. ſucceſſit Xunchius puer annorum VIII. qui ſub Matris tutela ſumma pace regnavit ad annum 1674. quo tempore Uzanguæus,qui *S*cythas evocaverat, arma movit, quatuorque magnas Provincias occupavit, quorum præcipue Quangçium, cui pro rege præerat, ictoque fœdere cum Prætoribus Fokienſi,& Cantonenſi, cum illorum copiis ſuas coniunxit,magna ſpe Scythas eiiciendi,ſi concordia inter fœderatos, quod rarò evenire ſolet,perſeveraſſet. Nam Fokienſis prætor pacem petiit,atque obtinuit, cuius exemplum ſecutus mox eſt Cantonenſis prætor. Uzanguæus ſpe potiundi Imperii amiſſa, ſatis duxit Provincias

Quag-

Quangsium,& Huquanam,quas occupaverat, tueri, atque antiquum Sinarum nomen & decus in illo non contemnendo Occidentis angulo retinere.

Insignia Sinarum Imperatoris duo Dracones fuere, usique diademate sunt. Scythæ pro corona breve pileum gestant, cuius orbis Eburneus, in medio quædam veluti turris aurea unionibus ditissima,quorum unus Columbæ ovo par. regia vestis Asiatico more talaris Draconibus, variisque floribus Phrygio opere intertexta. Non longe ab Urbe Nanchino ampla planities, in cuius medio lenis mons à Dei fano *Paolinxi* dictus. sylva pinea cingitur. in vertice Paolinxi delubrum mira structura positum est ex quadrato lapide, ad quod marmoreis gradibus ascenditur. visuntur alia Idolorum Templa & totus mons regiis sepulchris magnificentissime exornatus. Scythæ spe thesaurorum totum montem, templa, sepulchra barbare deformarunt,terra hac,illac effossa,molibusque dirutis. nulla res magis homines impios facit,quam avarities.

CAPUT XII.

De Fluminibus, Montibus, soli, aëris, ac gentis qualitate, atque mirabili Sinarum muro.

INter Sinarum flumina, quæ penè innumera sunt, principē sibi locū vindicat *Kiangus* quem *Yangau Kiang*, nimirum Maris filium indigenæ appellant. ab Occasu in ortum fluit,totamque regionem in duas partes secat Borealem,& Australem: ortumque habet à montibus *Min* dictis. usque ad urbem *King-cheum* per scopulos, vallesque atque horrenda præcipitia,multis vorticibus, ingen-

gentique aquarum impetu fertur. mox placidus, maiorque inumeris exceptis amnibus in Oceanum fluit, facta in ostio magna insula urbe, & præsidio nobili ab urbe *Kieukiang* à mari leucis C. ita placidus, magnusque fluit, ut expansis velis navigetur: quod mirum sane est, huc usque marini pisces, & æstus Oceani pertingit, maximè in Noviluniis, ac Pleniluniis. Secundum locum obtinet Croceus fluvius, quem Sinæ *Hoang* à colore dicunt, de hoc nos Naut. VII.

Quà Ganges fluit, & Seres quà findit Hoanges.

Oritur inter Damasios montes, quas incolæ *Otuillào* vocitant, Sinæ *Quenlun*. ex lacu *Singcieu*, quem plusquam centum è fontibus erumpentes aquæ faciunt, amplum stadiis quadratis 80. ex illo aqua per canalem deducta alterum lacum priore æqualem efficit nomine *Sosing*. hinc in Boream fluit Hoanges nonnihil in Ortum flexus, immensasque terras extra Sinas positas alluit, mox ad urbem *Lingeo* Xensiensis provinciæ, quà magnus Sinarum murus ad Orientem spectat, Sinas radit verius, quam alluit, flexusque iterum ad Septentriones immensam solitudinem ad M. stadia pervadit. reflexusque rursus ad magnam muri portam Se dictam Sinas invadit, illorum interdictum nil veritus, ultusque odium quo, hi reliquas gentes prosequuntur, longe, lateque alluvionibus regionem perdit, ac vastat, quò tandem turbidus, ac violentus, ad urbem *Hoaigan* in Oceanum irrumpat. latitudo IV. stadia modo superat, longitudo 800. millia passuum. Aqua tota limo oblita lutei coloris est, quam nec post M. annos limpidam fieri Sinæ tradunt: hinc apud illos ortum proverbium de re difficili, & quæ prorsus fieri nequit: *Quando Croceus clarescet*. fluminis aquam navigantes claram faciunt, iniecto alumine, quo infecta

fecta limum ad fundum vasis præcipitat: Vasis pars quarta limo adeo tenui constat, ut tactum omnem effugiat. Reliqua flumina sunt *Ta*, qui ad *Quangcheum* mare subit. *Singan*, qui ex Kiango fluit, & in *Che* delabitur. hic mare subit ad *Xaching*. *Heni*, qui una cum Croceo in Eoum mare devolvitur. *Kiuto*, qui in Sericum sinum influit: aliaque innumera.

Montes in toto Sinarum Imperio plurimi, ac magni, & quà hominum industria, quà terræ bonitate fere omnes exculti, superbissimis item delubris, ac supulchris adornati, quà in re superstiosissimi Sinæ sunt. in asperioribus inculta gens inhabitat Sinis regibus minimè cognita, nedum subiecta. Celebriores montes sunt in Septentrionibus *Ticaxeu Tki*, in quo Imperatoris Iavi mater vixisse perhibetur. *Gangnien* ultra nubes altissimus assurgit, medico fonte, & cœnobio nobilis: Fanum *Xayanga* regina constituit, cum fonte abluta, sanitatem recuperasset. *Golung* ingens est, longoque tractu in Occasum porrigitur in Xensiensi provincia. *Vanhu* ad urbem *Fuencheu* altissimus: nomen habet à X. millibus hominum, quę, cum repente ingens illuvies orta esset, illius subiisse verticem, aquarumque evasisse periculum feruntur. *Limon* ad urbem *Linchang*, ubi fons crystallo similis, profundus non amplius cubitis IV, miræ tamen naturæ: aqua in superficie frigidissima, in fundo adeo calida ut ibi pedem diu sustinere non possis. *Loyo*, in cuius vertice Leonis statua ex cuius ore perpetuus fons effluit. *Tai* ad urbem *Taigan* cuius altitudo XL. stadiorum Sinæ faciunt, solemque videri afferunt ad primos Galli cantus.

In Meridionalibus *Feu* mons est omnium altissimus, in quo solū homines aliquot servatos esse

ſe tempore Sinici diluvii authores tradunt. *Vhoang*, de quo hæc fabula: fructus in eo ſunt, quibus veſci ad ſatietatem licet, ſecum verò auferre vetitum; id qui tentarint, nunquam ex illo labyrintho reperire viam: fortaſſe hic Lotophagorum regio? *Han* frigidus mons, etſi in Torrida Zona poſitus ſit. *Taiping*, in quo Caverna pulcherrima *Tungai* appellata quadrata eſt, cuius ſingula latera tria ſtadia complent, mediam rivulus argentea veluti vitta interſecat. *Fungy* ad urbem *Chao* in provincia Iunnanenſi, ubi collis ex congeſta terra viſitur, in eo ſepulta 200. hominum millia Regis *Nanchào*, quæ in pugna cum Sinis habita, duce Tangſievyvo, occiſa ſunt.

Quoad ſoli qualitatem attinet, adeò fęcunda extrema illa Aſiæ regio, ut non Ciliciæ, minorique Aſiæ cedat. frumentum gignit, & Orizam, ex qua, ut plurimum gens panem conficit, milium item, ac cætera legumina omnis generis. arbores habet omnes, præter amygdalas, & oleas, ſed horum loco, alias, quibus non caremus: hinc magnus fructuum, ac pomorum proventus. olera quamplurima, quorum mirus apud Sinas delectus, cũ enim metemphſycoſin ſequantur, multi à carnibus abſtinent, herbiſque frequentius veſcuntur. Paſcua pinguiſſima, quibus omnia animalia educant, Vaccas, Oves, Capras, Anſeres, Anates, Gallinas, aliaque huius generis. Suibus tamen maxime abundat, qui tanto ſtudio à gente nutriuntur, ut nihil ſuprà pinguiſſimi ſunt, optimique ſaporis. atque his plurimum indulgent, inque delitiis habent. Oloſerici tanta copia, ut plus ex hac parte terrarum, quam toto Orbe proveniat. Bombyces bis quotannis educant, illorum autem culturam annos ante Chriſtum 1800. apud Sinas extitiſſe gentium annales referunt. hinc mira apud Sinas

ſeri-

fericarum vestium cultura, ac textus, in quibus maximè excellũt. Gossipii usum accepit ab exteris ante annos D. at tanta nunc ibi copia, ut toti Asię Gossypinas vestes suppeditare possit.

Piscium item ingens copia, non solum è mari, sed è fluminibus, quos glacie ad mensem usque recentes servant, atque ad regiam usque Pachini deferunt: imo educãt, ac cicures reddunt, non secus ac reliqua animalia: hinc videre est innumeras naviculas piscibus plenas per fluvios ferri. inter *Hainan* insulam, & Cantonem uniones ostrea ferunt: quos item ex piscibus gens educit. Fluviorum summa commoditas; his enim præter commercia, segetes etiam toto anno nutriuntur. est autem in derivandis rivis, lacubusque effodiendis, præcipuè ad orizam irrigandam, gens Sinarum ingeniosissima. quin vix est urbs, ad quam per aquam via non pateat, natura, aut arte deductis fluviorum alveis. hinc nonnulli curribus velificari tradiderunt, propter frequentissimas naves, quæ ultro, citroque navigant, ordine tam mirabili, ut vix unquam mutuò procedentes incursent.

Fodinis metallorum adeò abundat, ut innumeræ penè censeri possint. verum ne Aurum, & Argentum eruatur legē cautum est, quia scilicet noxiis exhalationibus interirent homines, quorũ vita pluris auro, argentoque habenda est. maximum sanè continentiæ documentum, quo Europæorum avaritia meritò damnari possit, qui ut aurum, ex America, atque Africa effodiant, pluris non hæc tãtum metalla, sed pecudes habẽt, quàm homines, quos vilissima veluti mancipia ad aurifodinas rapiunt, enecantq; verum quod tot mortalium interitu stetit aurum, si requiras, nullibi invenies. Cæterum Sinę è ripis fluviorum aurum, argentumque educunt, quorum tanta copia, ut

merces, non mercium pretium censenda. illis autem non in monetam percussis, sed fusorio vase fusis, refusisque, ne locus sit fraudi, utuntur. ex ære tamen monetam conficiunt ad minuta rerum pretia explenda. Fert item tellus magnam copiam argenti vivi, æris, stamni, cupri, minii, cinnabaris, lapidis lazuli, vitrioli.

Cœlum ubique salubre, atque amœnum, quoniam verò latè à Septentrionibus ad Austrum tellus patet, hinc varium; siquidem ad Meridiem calidum, ac siccum, in Borealibus verò ad urbem Pachinum, quæ fere in nostro parallelo est, paulo frigidius, præcipuè montanis in locis.

Sinæ sagaces sunt, subdoli, & ad subitos casus acutissimi, atque inpavidi: at imbelles, ac timidi; quare merito Aristoteles: Europæi fortitudine Sinis præstamus, Sinæ nobis ingenii acumine. hinc nihil mirum si apud illos antiquissimæ artes sint, atque excellentissimæ. artifices industrii, mirumque in modum serica conficiunt, vestes acu pictas, vascula porcellana, arculas nobilissimo glutine, auroque illitas. lignum Ebenum, Ebur, corallium, succinum, aurum, marmor, iaspides ingeniosissime in varias effigies elaborant. Picturam tantum non bene callent; neque enim artem miscendorum colorum, umbrandique norunt. at Architectura insignes, ædificia, turres, aliaque huius generis mirificè extruunt: domus humiles glutine tamen mirè illitæ, ac nitidæ: urbes in toto Imperio simillimæ. Scientiarum tamen varietate, cultuque nobis multo inferiores. Astronomiam, Moralem Philosophiam, Medicinam exercent, in hac si praxim spectes, nobis præstant. arteriæque pulsu scientissimi Corpore agiles, spiritu erecti, mente prompti. Militiam per gradus profitentur, nec nisi certis experimentis ad ordines

admittuntur. Tormentorum bellicorum, piriique pulveris usus, apud ipsos vetustissimus, ut etiam magneticæ acus usus. quamvis parum gentibus navigatio vigeat: naves tamen egregie, ac sumptuose ædificant.

Religio triplici secta distinguitur, qui doctiores Philosophiam profitentur, quam ipsi sectam *Lukiào* vocant. huius professores nihil antiquitus habuere, quam morales virtutes, iustum ac absolutum Reipublicæ regimen. Secunda est Idololatria, quæ paulo post Christum natum gentem infecit Mentempsychosin admittit, idola colit hæc plebis religio, à Sacerdotibus, ac Bonzis, qui in Cœnobiis vivũt superstitiosissime excolitur. Tertia omnium turpissima Epicurea, quæ voluptates sectatur, Deum, atque animæ immortalitatem negat.

Imperium monarchicum. primi magistratus *Colàos* appellant: regi assident, totumque imperium administrant. Sequuntur *Mandarini*, præfecti nimirum provinciarum: qui summo imperio præsunt, aliosque minores sub se habent. illud tamen summe commendabile apud Sinas; quod nulli, ad magistratus, imo ad belli munera admittantur nisi docti, ac sapientes; quare nulla nobilitas Sinis, nisi quæ ex sapientia, doctrinaque provenit, quæ vera nobilitas est, & propria laus, nam ut optime Ulysses apud Ovidium:

Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto.

arma nulli gerunt præter milites, quos vilissimos habent: bellique artem indignam homine, atque indecoram putant. hi verò, ut & tota Sinarum gens imbellis, nec cum nostris, imo nec cum Scythis, sub quorũ dominatu est, comparãda. Connubia nostris differunt; nam viri dotem dant fœ-

minis emptionis titulo, & munera item parentibus. plures item uxores habere nulli vetitum. Urbanitatis officia prolixa, & ad fastidium usque: quare in salutationibus perofficiosi, in conviviis assidui, erga hospites quoscumque humanissimi.

*S*uperest ut de Muro dicamus. hic extructus est anno ante Christum 200 à Xio Imperatore. hic ex regulo Imperator factus, Tartaros eiecit toto Imperio: utq illorum incursiones in posterum vitaret, opus aggressus admirabile, Murum nimirum, quia Sinu Eoi maris in Provincia *Leotung*, usque ad montes, qui juxta *Khin* urbem (sunt Damasiorum partes) excurrit longitudine mil 1200. illum autem quinquennio absolutum, infinita propemodum operarum multitudine allaborante, annales referunt manetque ad hæc tempora fine labe, ac noxa, qui quamvis altissimus, ac solidus esset, Scythas tamen distinere non valuit, quin iterum in Imperium irrumperent. usque adeo verum est, præsentissimo militum animo, manuque fortissima muniri urbes, ac regna, non muris.

CAPUT XIII.

De Corea Peninsula, insulisque circa Sinas.

AD Orientem *S*inarum *Corèa* iacet, ingens peninsula, quam perperam aliqui insulam esse tradiderunt. ex ultimo *S*cythiæ continenti in Eoum, sive Sericum Oceanum porrigitur, habet ab Occidente Sinas, à quibus *Tàlo* fluvio discluditur, ad Orientem verò Iaponia est, ex qua ad nos nomen emanavit: nam Sinæ peninsulam *Chaosien* appellant. tota in octo provincias dividitur, quæque earum in medio est *Kinki* vocitatur: in

hac

hac urbs nobilissima regum sedes est *Pinjang*. Cæterum tellus fœcunda, ac populorum refertissima. triticum gignit, & Oryzam. hæc autem, ut in Iaponia duplex est, nam una in aquis seritur, ac crescit, altera in campis siccis, uti triticum solet, hæc propria huius regni, & Iaponiæ, & reliqua præstantior est. Legumina item fert, & fructus nostrates, præsertim pyra exquisiti saporis. Papyri, ut & Iapones, varia genera conficit, optimosque ex luporum pilis penicillos, quibus ad scribendum utuntur ipsi, & *Sinæ*. Sandaracha, sive Gummi *Cie* dictum optimum provenit, quo, ut Iapones solent, omnis generis supellectilem, plurimaque utensilia illiniunt. Montes auro, argentoque gravidi, mare unionibus. Montes in ea altissimi *Peyo, Vatu, Xincao,* & *Hoang*: Fluvius *Ly*, qui regiam alluit.

Gens Idololatra, & *Sinis* similis lingua, tum moribus, ac reipublicæ forma, ut & illi animarum transmigrationem tenent. præcipuum Idolum. *Fè* vocant. Philosophiæ operam navant. vita functos nonnisi post tertium annum humi condunt. interea pulchre adornatis, instructisque Sarcophagis domi tenent, illisque honorem ob gratitudinis memoriam præstant. quod & *Sinæ* item faciunt. Mulieres non tam scrupulosi domi continent ut Sinæ, apud quas ob id male audiũt. Imo nuptiarum ratione ab illis prorsus differunt: nam quisque quam vult eligit uxorem, nulla habita parentum ratione. contra Sinæ, parentes in suis filiis matrimonia stabiliunt. huius autem rationem reddunt; quia nimirum adeo modestas esse virgines oportere, ut si rogentur nubere ne velint, respondere debeant nolle. verum etsi exteriorem hanc modestiam ament Sinæ, sunt tamen in omnem libidinem proni, ac liberi, modo clam fiat.

Coreani reges Sinico Imperatori tributa pendere solitavere, inque illius clientela esse. nonnumquam bello ab Iaponibus petiti, interdum à Tartaris, à quibus quoniam capillos radere Tartarico more iussi, defecerunt.

Insulæ præcipuæ circa Sinas sunt ad Meridiem *Hainan*, quæ altissimis montibus, annosisque sylvis aspera. dicta *Hainan*, quasi ad Austrum maris. Littora Sinæ tenent: in mediterraneis, ac montanis gens sui iuris. urbs princeps *Kiunchèu*. tellus omnium ferax. nascitur Aquila lignum, & Ebenum, item Rosa, Nuces maiores Indicæ, cuius fructus Iaca dicitur, qui ob ingentem magnitudinem, non in ramis metu ne rumpantur, sed in truncis adnascitur. Cortex adeo durus ut securi scindendus, intus innumeræ domunculæ, seu folliculi, in quibus est pulpa flavi coloris, quæ nucem veluti castaneam ambit; illa ut matura suavissima; hæc igne tostas castaneas refert. Mare Balenis, quas ut in Baltico incolæ capiunt, & unionibus abundat.

Circa litora Cantonensis provinciæ innumeræ parvæ insulæ: nobilior Macaum. hic Lusitani commercia cum Sinis primum habuere: mox sensim domus ædificarunt, hinc arcem, tandem urbem situ adeò munitam, ut inexpugnabilis sit: Emporium toto Oriente nobilissimum, in quod Iapones, Sinæ, Indi, atque Europæi confluunt: facta etiam Episcopatu, & academia nobilis.

Ad meridiem Fochiensis provinciæ est, magna insula Sinis dicta *Talieukieu*. Lusitanis *Liquèo*, Hispanis *Formosa*: gens Sinicæ originis, & Sinis olim paruit: mox sui iuris. urbs præcipua *Tainan* in exigua insula non longe à continente maioris insulæ urbs muro, & arce munita, ac dicta nova Zelanda. in Insula Lusitani binas arces extruxerunt,

diu-

diùque tenuerunt: tandem ab Hollandis pulsi. Hos verò anno 1661. Coxinga Pirata eiecit, insulaq; potitus. Viri proceri, fęminę statura parvæ, & insita quadam verecundia viros fugiunt. Solum fœcundum, sed non cultum, auro dives, ut & Hainanæ. sed gens illud negligit. Vaccæ plurimæ, & caro fertur suavissima.

CAPUT XIV.

De Iaponicis Insulis.

AD Orientem Solem inter Merid. 170, & 187. inter Parallelum verò 30, & 40. Sitæ sunt Iaponicæ Insulæ, nobis detectæ anno 1542. à Ludovico Sosa Lusitanicæ classis duce. plures sunt numero, quarum maxima nonnulli censent esse insulam Iabadii dictam à Ptolemæo, minores verò Satyrorum insulas: quę quidem Argenteæ etiam appellatæ ob argenti copiam: inque Iabadii insula ponitur à Ptolemæo Argentea metropolis. Mela *Chrysem* vocat, quo nos nomine etiam appellavimus adito cognomine, vltima. ita Naut. VIII.

Oceano lita cæruleo iacet ultima Chryse,

Insula dives opum, & tot regibus inclyta, & armis.

Illarum præcipuæ sunt tres Niphon, quæ Zipangri à Marco Paulo Veneto vocitata; nobis Europæis Iapon dicta, magnitudine Italiæ par. olim in quinquaginta quatuor regna divisa: nunc in quinque magnas provincias dividitur: sunt hæ *Ochio, Quanto, Ietsèngen, Ietsèn Iamaysèt.* Ochionæ provinciæ caput Yendum *Yendo.* urbs est amplissima, & Imperatoris sedes, sita ad litus iuxta amnem Tuchonum *Tukon:* in duas partes dividitur Orientalem, & Meridionalem, domus ex latere, sed ligno intectæ, miroque artificio extructæ. no-

bilium ædes magnifico sumptu, ac opere visuntur: suntque propemodum innumeræ: viæ latæ, ac longissimæ, quarum præcipua quatuor ferme leucas extenditur.

Quantanæ provinciæ caput *Micava*. Ietsengensis *Finda*; Iamaysetensis *Nangatum* ad mare occidentale situm. Ietsensis *Meacum*, urbs olim Imperii caput, cum penes Dairum regia potestas, situ amœna, amplitudine maxima, inque duas partes, rivo interfluente, secatur. ædes ex ligno, & fere unius contignationis, ob continuos terræmotus, quibus nõ hæc tãtũ pars, sed tota Iaponia concutitur. ad Occidentem mons surgit barbaris *Dubajamma* appellatus: ædes in urbe plusquam centum mille. inter quas Dairi, sive regia, superbissima: & Fanum item *Daybut*, quod magnitudine, & structura cætera ædificia longe superat. in aditu templi bini Leones, & geminæ statuæ monstroso, at terribili visu, quæque se iaculis impeti videntur, excubant: in ara idolum, genibus decussatis sedens, muliebri ore, radiis redimitum, membris non æquis, manus enim, etsi hominis molem æquent, corpori tamen impares: genua nimis vasta. circa innumera idola stantia, radiisque nitentia, lampadesque perpetuò ardentes.

Altera insula est *Xicoco*, quæ & Tonsa appellatur, tribus olim regnis à tribus urbibus denominata *Ava*, scilicet, *Xicoco*. & *Tonsa*. Tertia insula est *Ximo*, quæ & *Bungum* urbes præcipuæ *Fingen*, *Bungo*, *Osumi*, Nangasachum, totidem olim regnorum metropoles. ultima sita ad mare portu commoda, situque amœna campis uber, populis inter cæteras frequens. Circa tres hasce maiores insulas plurimæ aliç visuntur, quarum insigniores, ad Septentrionem, *Tondoxima*, *Sando*, & *Oqui*: ad Orientem *Maicuxima*, *Toy*, *Tynoxima*: ad Occiden-

dentem *Gotò*: ad Meridiem *Tanegaxima*.

Iapones à se ortos Sinæ jactitant, quodam Architalasso duce, qui cum paucis in insulam venit, gentem rudem excoluit, seque regem dixit. ipsis autem Sinis tellus *Gepuen* dicitur, nimirum Solis origo, cum ad ultimum Orientem sita sit, quare & Chryse, quasi aurea vocitata. ego ut in Iaponiam Sinas transmigrasse non negaverim, ita in eandem Scythas transfretasse crediderim, cum Scythicis moribus fuerint imbuti. capillitium ut Scythæ tondent, paucosque crines relinquunt, reliquo capite raso ad glabritiem, mentoque volsella depilato, quod numquam in usu apud Sinas. Lingua Iaponica Sinicæ dissimilis: literasque D, & R adhibent: quas nullo modo pronunciare possunt Sinæ. gens statura procera, ferox, ac bellicosa, Sinę timidi, ac imbelles: vestibus similes, nisi quod Iapones sumptuosiores. bino acinace armãtur, sclopo item, & pharetra: Mulieres mundo ornatissimo, ac ditissimo adornantur: pulchræ visu, quæque nigros dentes habent; venustiores habentur. cum sese invicem salutant non caput, sed pedes detegunt, veste talari elevata: Oriza ut plurimum gens victitat: panem conficiunt nostro similé, quem nonnisi iure madidum comedunt, calidam bibunt, ut & Sinæ. Sunt præterea dexteri, atque ingeniosi, acceptamque religionem, & literas à Sinis DC. circiter post Christum natum annos, mirifice excoluere. Idola summa superstitione colunt: præsertim Amidam, cuius superbissimum Fanum extructum in urbe Iendó. Argentea in ara Idolum humano corpore, sed canino capite, equo aureo septem captibus armato insidet: equi ephippia unionibus, & gemmis intexta. circa mille idola sunt terribilia visu. Bonzi altaris ministri, qui apud gentem religiosi habentur:

 rem-

remque divinam ipsi soli tractant, atque interpretrantur.

Cæterum genus hominum ad omne vitium pronum, inque omne flagitium simulatæ pietatis prætextu prolabitur. hi in tres sectas divisi: quidam Amidam, alii *Xacam* idolum alterum colunt Foquenses dicti. alii *Xenxus* vocitati nullum Deû colunt, mortalesque animas putant. Tellus montana auro, argento, cæterisque metallis ditissima: solum fertile, & rivis irriguum, orizam, triticum, ac poma gignit. feras silvæ, & similia ferunt.

Olim in plures dominatus gens divisa: mox totius ferme imperii potestas penes Dairum venit, penes quem etiam Pontificia maiestas, & sacrorum fuit. at anno 1550. maior natu filius in patrem arma movit; captusque interemptus. at militiæ dux ab rege deficiens se Imperatorem dixit. minor natu filius exercitu comparato illique Duce *Cubo* præfecto, desertorem superavit. Cubus militum gratiam nactus, & Victoriæ famam, regni hæredem interficit, regnumque invadit; ducibus suis exemplum desciscendi præbens: quare ab uno ducum occisso. anno 1564. & mox Nambunanga fratre anno 1573. Taicosama rerum potitus, qui anno 1598. obiit, filiumque reliquit *Fide-isomma* dictum sub tutela *Daifusama*. hic pupillo sublato regnum invasit. uterque Christianam fidem, quam Apostolus Indiarum D. Frâciscus Xaverius, & PP. Societatis Jesu latè per Iaponiam sparserant, crudelissimè afflixerunt. anno 1616. patri successit *Cambosama*, qui Chistianos toto regno persecutus. tandem fato concessit anno 1631. cuius filius *Tosogunsiama* suffectus barbarus Christianorum persecutor. decessit sine liberis. relicto consanguineo suo *Quanèo* regni herede, anno 1650.

L l

LIBER VII.

CAPVT I.

De Africa Nomine, situ, magnitudine, & veteri divisione.

AFrica tertia orbis pars ab Afro, Libys Herculis filio dicta à nonnullis creditur, aliis ab Arabo nomine Faracha, quod divisum sonat. Græcis *Libya* appellata, à Libya Epaphi filii Iovis filia, ab indigenis *Isriquia* dicitur. In peninsulæ formā facta, quæ Arabico Isthmo lato mill: CX Asiæ adnectitur. Illius forma triquetra est, & mitræ Venetorum ducis persimilis. Quod ad Cœli situm spectat, posita est inter Meridianum 5 & 86. primus per Arsinarium promontorium *Capo Verde*, & secundus per Aromatam *Guardafuy*. inter parallelum verò Borealem 36, & Australem 35. quare positu suo totam occupat Zonam torridam, & partem Borealis, & Australis temperatæ. Longitudo maxima ab Herculis freto, sive Abilæ monte ad promontorium Bonæ spei (nobis est Acronotus) est mill: MMMMD. latitudo ab Arsinario ad Aromatam mill: ferme totidem. Fines eius sunt ab Oriente Isthmus, sinus Arabicus, sive

Erithræum,& Indicus Oceanus;à Meridie Æthiopicus, ab Occasu Atlanticus: à Septentrionibus Mediterranum mare. Tellus vasta magis, quam frequens: cuius pleraque aut inculta, aut arenis sterilibus obducta, aut ob cęli, terræque siccitatem deserta,aut venenato animalium genere,eoque plurimo infesta. hinc Honterus.

Africa nunc sequitur fervore notabilis ipso,
Vasta,minusque frequens,tantum fœcunda ferarũ:
Interius,quà Sol medius nullas iacit umbras,
Vruntur flammis, siccisque teguntur arenis
Deserti tetro serpentum afflamine campi.

Sunt tamen quædam regiones eximiæ cultæ, ac fertiles, de quibus infra sermo erit. Africa antiquis,præter septentrionalia,obscurè nota: nunc Europæorum navigationibus tota perlustrata, etsi in mediterraneis adhuc latitent multa ob Cœli intemperiem, & Barbararum gentium mores inaccessa.Nonnulli veterum Africam ab Asia non Isthmo,sed Nilo fluvio disiungebãt, ut quicquid terrarum inter Nilum, & Arabicum sinum esset,ad Asiam pertineret. non ita tamen Ptolemæus fecit Africanus ipse, & Geographorum facile princeps:terminum enim isthmum locavit: quod & Strabo,aliique insigniores fecerunt.

Africam olim in has partes secuere: nimirum Ægyptum, Cirenaicam, Africam minorem, seu proprie dictam,Troglodytas, Garamantes, Numidiam, Mauritaniam; Gætuliam,Libyam exteriorem.& interiorem, Arabiam Troglodyticam, & Æthiopiam.

CAPUT II.

De Ægypto, atque illius veteri, & nova divisione.

Celeberrima non Africæ modo, sed totius Orbis regio Ægyptus fuit: nulli enim vel soli ubertate, vel hominũm ingeniis, vel urbium splẽdore cessit. uno Nilo adeo beata tellus, ut bis quotannis fruges tulerit, atque ob id Universi horreũ appellata. artes primum in Ægypto inventæ, aut excultæ, longo post tempore in Græciam primùm, mox illinc ad nos navigarunt, Urbes, Amase regnante, viginti millia fuere, eæque splendidissimę. Sub Romanis etsi minores, non tamen paucæ, atque ignobiles. Dictam ab Ægypto Danai fratre Geographi volunt: cum antea Aeria diceretur: nunc ab Indigenis, quos Coptos appellañt, *Massir* vocatur: ab Hebræis *Mistraim*. Eius termini sunt à Septẽtrione Internũ mare, ab Oriente Isthmus, sinus Arabicus, *Golfo della Mecca*, à Meridie ad Nili Cataractas Æthiopia, quæ sub Ægypto dicitur, ab Occidente Libyci mõtes, quibus ab exteriore Libya, & Marmatica, seu Cirenaica disiũgitur. Longit: ab ostio Pelusiaco ad Nili cataractas est mill: DL. latitudo ab Erithræi litore ad Libycos montes CCXL. & à parallelo 32. ultra Tropicum Capricorni excurrit.

Divisa olim Ægyptus in Deltam, Heptanomos, & Thebaidem. Delta, quæ Interamnia, inter Nili ostia claudebatur, sic dicta quod deltæ figuram exprimebat. Nilus enim non longe à Memphi in septem alveos sensim dividitur, qui totidem ostiis in mare irrumpunt; hinc poëta:

Euphratem supra, & septemplicis ostia Nili.

extremi verò alvei Deltam Græcorum faciunt.

huius

huius urbes præcipuæ Alexandria ab Alexandro condita, cum ab Ammonis templo reverteretur, anno ante Christum 331. Turcis appellatur *Scanderia*, sita ad Occidentalius ex Nili ostiis, portu, Mercatu, & superbo murorum ambitu, vel nunc insignis, ob aeris tamen vitium infrequens. Canopus, sive Canopolis, *Roscit* ad ostium Canopicum: Bolbitine, ad Bolbiticũ, Taniatis ad Taniaticum, Pelusium, *Damiata* ad Pelusiacum Orientalius. Heliopolis, Nitriæ, Busyris, Letus, Adropolis Pherbæsis, aliæque. Heptanomi, Ægyptus media. Sic dicta quasi septem præfecturæ, quæ Nomi Græcis dictæ. in his olim Memphis ad Occidentalem Nili ripam sita, in qua præter alia Pyramides celebrantur, hinc Martialis:

Barbara pyramidum sileat miracula Memphis.

ex huius ruinis orta Babylon Ægypti, quæ Alcairum appellatur, *Cairo*, Turcis *Missir*, Arabibus *Ilkaher* ad Orientalem ripam posita, tantę magnitudinis, ut cognomento maxima nuncupetur. in quatuor partes dividitur *Vecchio*, & *nuovo Cairo*. *Bulac*, & *Charassat*. totius urbis circuitum mill: supra quadraginta ferunt: hominum verò Milliones septem in ea reperiri: novum Alcairum muris cingitur, præter eam partem, qua veteri, & castro coniungitur, quod in clivo positum est. præcipuum Mahumetanorum fanum est immēsæ pene magnitudinis, residuntque in eo quatuor *Mufti*, qui sacris pręsunt. Vetus Babylonia à Cambyse ædificata ad Meridiem sita fuit, cuius ruinæ, & ingentes pyramides visuntur.

Reliquę urbes Cynopolis, Nilopolis, Heracleopolis, Arsinoe, quam putant *Sues*, portum ad intimum recessum Arabici sinus, ubi olim Salomonis classes, nunc Turcicæ stationem habent. Thebais, superior Ægyptus, quæ ad Nili usque Cata-

tractas, & Æthiopicos montes extenditur, urbes in ea olim celebres Thebe dicta Hecatompylis ob centum portas, Lycopolis, Hipsile, Diospolis, Berenice, Coptos, Ombi, & in confiniis iuxta Tropicum Syene *Asna.* Romani Imperii terminus. Nūc celebres sunt *Said, Cossir, Suguam,* & *Ichima.* Cæterum Delta nunc Barbaris *Bahri*, sive inferior Ægyptus; *Vostani,* Media, & *Said* superior Ægyptus.

Ægyptii se vetustissimos prædicant, cumque Scythis de gentis vetustate contenderunt. Antiquissimos esse post Syros vel Sacra Scriptura testatur. Disciplinarum, & artium complurium, ut dicebam, inventores, ac rerum divinarum, & syderum peritissimi fuere. ad illos eruditionis gratia profecti Dædalus, Melampus, Pithagoras, Homerus, & Thales Milesius, qui primus disciplinas in Græciam invexit. Regibus suis initio paruere, qui Pharaones dicti, mox Æthiopibus, & iterum suis. Deinde Persis, & Macedonibus, & rursus suis, tandem, Augusto debellante, in provinciæ formam redacti, victa Cleopatra cum Marco Antonio Actiaca pugna. Inclinante Romano Imperio Saraceni eam occuparunt: qui Circassis servis arma, & militares præfecturas tradidere: hi non longe postea descivere; & regem ex suis crearunt, & quoniam antea Mamaluchi, hoc est servi, dicebantur, Mamaluchorum imperium vocatum est. His anno 1518. à Selimo I. Othomannorum Imperatore triplici prælio victis, Turcis Ægyptus cessit; quam ad hæc tempora tenent. Qui nunc Ægyptum habitant sunt Copti antiquorum Ægyptiorum reliquiæ, sic dicti à Copto Mistraim regis filio, Græci, & utrique Christiani Schismatici; Arabes, Turcæ, & Iudæi, qui mercaturam exercent. Cœli constitutio minime sana ob stagnantes Nili paludes, & summum Solis ardorem. Præcipuū

mon-

montes sunt Climax, Alabastrinus, Niger, & Libyci: Paludes Sirbonis Moeris, & Mareotis. fluvius unicus Nilus.

CAPUT III.

De Nilo amne.

Nilus quotquot in Orbe Fluviorum celeberrimus, originem suam tot ante secula occuluit, ut illum è Cœlo oriri poëtæ crediderint; & an ibi gentes essent meritò ambigerent; hinc Luc:

Et gens si qua iacet nascenti conscia Nilo.

Quamvis Sesostris, & Philadelphus Ægypti reges, primum Cambyses, & Alexander Magnus, mox Iulius Cæsar, & Nero summos conatus adhibuerint, & licet superiori seculo, quando in Orientem navigari cœptum, inque Æthiopiam iter patuit, multi operam omnem impenderint, veros Nili fontes invenire non potuere. Crediderunt tamen Geographi oriri à Lunæ montibus sub gradu XII. lat: Australis iuxta quorum placitum sic VII. Naut. cecinimus.

Nilus, & Ægyptum nigra qui ditat arena,
Usque cacuminibus Lunæ devexus ab altis.

At præsenti seculo detecta tandem vera origo tam obscuri retrò fontis accidit id anno 1618. XI. Kal. Maias. cum David Abassiæ Imperator, hortante Petro Pays Lusitano è Soc: Jesu, cum toto exercitu ad opus tot seculis expetitum, ac frustra tentatum movit. In regno igitur *Goiam* dicto sub latitud: Boreali grad. XII. in Merid: 65. in loco, quem Agovi populi *Tonkoka* indigitant, mons est, in cuius vertice planities ampla altis montibus in circi formam præcincta hac in planitie gemini fontes rotundi, quorum diameter quatuor palmo-

morum. aqua est pellucida, frigida, & gustui gratissima. ex his in plano nil aquę scaturit. ad radices vero montis alter fons est, ex quo Nilus profluit. Fontes, qui in vertice sunt, Nili oculi vocitantur, distantque inter se iactu lapidis: profundi sunt. imo putant incolæ totum mõtem cavum esse, atque aquis immensis repletum: idque ex eo deducunt: quia nimirum tota circum terra tremit: ex quo etiam conficiunt, cur aquæ è superioribus fontibus numquam redundent: cum ex inferiori palude summo impetu prorumpãt. immo addunt eo anno parum tremuisse ob nimiam siccitatem, cum præcedentibus tantus fuerit terræ tremor, ut vix sine periculo adiri mons potuisset. Fortasse gemini illi fontes erunt Palus Orientalis, & Occidentalis, quarum meminit Ptolemæus.

Non longe à Nili fonte vallis est, ex qua alter rivus manat, forsan ex eodem monte, qui in Nilum se exonerat. Nilum indigenæ *Abani* vocant, quasi Aquam parentem. illius cursus sic procedit. multis aliis auctus torrentibus in Orientem currit ad tria milliaria, ubi alium ab Oriente profluentem accipit. hinc ad Septentrionem reflexus, alios torrentes accipit: peractoque itinere unius diei, in ampliorem amnem *Lama* dictum, occurrit, quo recepto, in Orientem vertitur: mill: ferme centum longe à fonte in ingentem lacum mergitur nomine *Bed*: cuius pars in Goiamæ regno, pars vero in regno Bambeæ est. Per lacum tanta velocitate fluit, ut illius aquas à stagnatibus discernere facile sit. E lacu egressus in Meridiem redit, rigatque Alatæ regionem: ubi in montes incidit, qui primam Nili cataractem faciunt: ex quibus tanto clamore ruit, ut ad X. mill: stridor exaudiatur; totque in guttas dispergitur, ut rorare latè videatur. Mox inter angustas duorum mon-

tium

tium fauces ruit, quas ponte imposito Æthiopiæ Imperator toto exercitu traiecit. his superatis, ad Orientem rigat *Bagamidry* regnum, *Amahara*. *Olaca, Xaoa*, & *Dabot*. Inde flectitur iterum iuxta regnum *Bizamo*, & *Gumacanca*, proximusque accedit Regno Goiamæ: nec nisi itinere unius diei ab fonte longius præterfluit. Hinc iter per *Fozolo*, & *Ombaroa* regnum ab Eraz Zelachriste Imperatoris fratre subactum anno 1613, & Ayzolam dictum, quasi novus orbis, quia nimirum vasta, & prius ignota regio. His digressus spatiis, innumeros populos rigat, inque cataractas Ægypti ad Æthiopicos montes venit: ex quibus immenso stridore in Ægyptum cadit: quam cum mediam intersecuit, quinque ostiis (olim septem) in Mediterraneum irrumpit. ex his navigia patiuntur Canopicum, & Pelusiacum. Ipse verò navigari per Ægyptum usque ad Cataractas potest in Æthiopia, ubi minus rapidus etiam navigatur. Nili aquæ dulciores, & saluberrimæ præ cæteris sunt, nisi dum inundat. inundat verò quotannis mēse Iunio à die 17. usque ad 24. Septembris. ex incremento de annona judicant si enim in insula quam *Miquias* vocant aqua ad 20. vel 21. cubitos ascendit fertilis annus, & uber annona: si ad 23, vel 26 ob nimium humorem caritas futura creditur: si verò ad 16. tantum, caritas item præ exigua aqua, qua campi saturari non possunt, futura erit. Nilus multas insulas facit, quarum præcipua Meroe, circa quam à lævo latere Astabores Nilus dicitur: ramus scilicet aquæ à tenebris venientis, dextro Astusapes, quod latentis significationem adiicit. Incrementi caussæ sunt pluviæ, quæ illis temporibus, cum hyems Æthiopibus est, abundè decidunt. Generat Nilus Cocrodilos: quorum carne Copti maiori ieiunio ve-

vescuntur. quam noxium animal, & quomodo capiatur diximus Halieut. VII.

CAPUT IV.

De Africa provinciis Septentrionalibus, cis Atlantem, sive Barbaria.

Septentrionales Africæ provinciæ terminantur ab Oriente Ægypto, à Septentrione incluso mari, à Meridie Libya interiore, & Æthiopia, à quibus Atlante disiungitur totius hic Africæ tractus nunc Barbaria à barbaris populis appellatur: dividebatur olim in Libyam exteriorem, Africam minorem, Numidiam, & Mauritanias Cesariensem, & Tingitanam. Exterioris Libyæ partes Libya proprie dicta, Marmarica, & Cirenaica. Libyæ, quæ Ægypto finitima, urbs olim Parætonium, & in ea Hammonica regio Iovis Hammonis templo, & oraculo nobilitata, quod non sine labore adiit Alexander. nunc ingentia rudera visuntur *Hesachbir* dicta, cætera tempus abstulit. Post hanc est Marmarica, in qua Batrachus portus, & Nasamones populi, & mox Cirenaica, quæ & Pentapolis dicta à quinque urbibus celeberrimis Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, Apollonia, & Cyrene, à qua provinciæ nomen. Hanc Græci ex Thera Ægæi maris insula profecti, condiderunt. qui diu inter Ægyptios, & Pœnos privata sorte vixerunt, mox de agrorum finibus diuturnum cum Carthaginiensibus bellum gesserunt. deleta Carthagine cum reliqua Africa Romanis paruerunt. mox Ægyptis regibus, tandem Turcis. hæ tres, provinciæ nunc à Barca urbe regnum Barcæ appellatur, infrequens, & incultum: vastæque in mediterraneis solitudines; atque interius Barcæ desertum extenditur.

Sequitur Africa minor, cuius termini sunt ab Oriente Cirenaica, & sinus Magnæ Syrtis, *Golfo di Sidra*, à Meridie Atlas mons, & Gætuli, ab Occasu Numidia; à Septentrionibus Africum mare. olim continebat Provinciam Carthaginiensem, seu Proconsularem, Byzacenam, & Tripolitanam. primæ duę nunc unum regnum conflant, Tunetanum dictum: tertia regnum Tripolitanum. quōdam non huius tantum, sed totius Africæ princeps Carthago, Romæ æmula, & Imperii Orbis appetētissima, opibus, & armis florentissima, cuius nunc vix ruinæ apparent. usque adeo nihil magnum, & constans in terris est. De hac Poëta noster:

Quantum illa metus, quantum illa laborum
Urbs dedit insultans Latio, & Laurentibus armis?
Nunc passim vix relliquias, vix nomina servans
Obruitur propriis non agnoscenda ruinis.
Et querimur genus infelix humana labare
Membra ævo, cum regna palam moriātur, & urbes.

Reliquæ urbes Leptis magna, *Lepida* Abrotonum, Taphræ, Capsa, Thysdrus, Thapsus, Leptis parva, ex qua Tripolis: Adrumetum *Maometa*, Clupea, *Susa*, Utica, *Biserta* Catonis, qui inde Uticensis, morte nobilis. Populi celebriores fuere iuxta Cirenaicam Nasamones, quos & Mesammones Græci ab arenis, in quibus incolebant, appellarunt. Psylli, quorum corpori ingenitum fuit virus serpentibus exitiale, Barcæi, & supra Carthaginem Libyphœnices, qui & Pœni à Phęnice Tyro profecti, duce Elisa, seu Didone, quæ Carthaginem condidit. Fluvii Cyniphas, Triton. Catada ad Carthaginem fluens, Bagradus omnium maximus ad Uticam: & Tusca, trans quem Numidia.

Nunc Tunetani regni caput Tunetum ad ultimum lacus positum; in ipso aditu stagni arx Gu-

lęta

leta ab Ariandeno Barbarossâ munita, & à Carolo V. una cum urbe capta: nec longe anno 1574. à Turcis recepta, ac diruta. Urbs è Carthaginis ruinis crevit ad eam magnitudinem, qua nunc visitur muro cingitur, & arce nova munitur. Tripolitani regni, Tripolis, ex antiquæ Leptis, seu Neapolis ruinis adaucta, à Romanis condita creditur, at nova ab Arabibus non longe à veteri cum arce & portu in solo æquo, & sabuloso.

Trans Tuscam amnem Numidia cuius à tergo Atlas ab Occasu Mauritania. Numidorum olim caput Cirta, nunc Costantina in mediterraneis sita, Syphacis regia, dives, & culta: ad litus Hippona *Bona* divo Augustino Episcopo insignis.

Mauritania occidentalior Africæ pars ab ortu Numidiam habet, ab Occasu Atlanticum Oceanum, quem Arabes *Albear-Alquivir*, nimirum magnum mare vocant: à Meridie Atlantem, à Septentrione Mediterraneum. divisa ab antiquis in duas Cæsariensem, & Tingitanam. Cæsariensis caput, Alba Iulia, *Algieri*: Cæsariensis pars fuit etiam Sitifensis, in qua Salde *Bugia*. Tingitana à Tingi, *Tanger* dicta, ad Oceanum posita est. Nostra ætate Universa Mauritania in quatuor regna dividitúr Algerinum, Tremisenum, Fessanum, & Marochanum. cum Algerino adnexum Tremisenum ab urbe primaria *Tremisen* nuncupatum. Algerium, quod & Iulia Cæsarea, urbs est munitissima multis arcibus, & superbo murorum ambitu, frustra à Carolo V. tentata. ab Incolis dicitur *Algesir* Piratarum infame asylum, qui totam Europam infestant, nostra incuria, discordiaque, cum facile deleri funditus possent. numerantur in urbe XII. M. militum, qui piraticam exercent, Apostatæ plerumque: XL. M. captivorum Christianorum L. M. Maurorum, & Turcarum. Cæterum

licet hæc tria Africæ regna Turcis pareant, tamen in reipublicæ formam gentes vivunt: reges eligunt, quos Othomanni electos confirmant, à quibus quotannis tributum penditur. Ipsi verò Barbari sivè Tripolitæ, sivè Tunetani, aut Algerini, adeo infames, ut vel ipsas Turcarum ditiones deprædentur, Christianosque Turcis subditos miserrimè vexant.

Fessanum regnum ad ipsum fretum Hispaniæ obiacet, ab urbe *Fez* appellatum, quæ ampla, splendida, ac dives, & Mauhmetanorum templo insignis. in duas partes dividitur: prima *Fez Belè*, nimirum vetus 120. annos post Mahumetem ab *Idris Mulè* primo horum Barbarorum rege, quem Arabes *Scerif* indigitant Secunda *Fez Gedida*, hoc est, nova, CCXV. annos post Mauhmetem condita à *Mulè Benby* fabricata. duplicique murorum ambitu munita. reliquæ urbes sunt *Tanger*, *Ceuta*, & Arsilla ad fretum: hæ duæ Hispanicæ ditionis. prima ab Alphonso Rege Lusitaniæ capta anno 1471 18. Augusti: anno verò 1662. concessa Catherinæ Ioannis IV. filiæ, quæ Carolo II. Angliæ regi nupsit. tandem ab Anglis relicta, Mauris cessit. Est etiam extra fretum Sale *Salè*, celebre emporium ad fluvium *Burregreg* ad novem mill: navium patientem, urbs duplex, muro, & arce munita: arx Alcassane, dicitur, ubi Alcaidus, nimirum Gubernator ius dicit. præcipuum fanum constructum à XXX. M. Christianis captivis, quos ex Hispania transduxerat *Mulè Yacob Almanzor*: qui totidem Maurochum ad extruendos aquæductus transmiserat. ad Oceanum *Larache* portu nobilis nuper Hispanis erepta.

Maurochanum regnum ultimum ad Oceanum ab urbe *Maroc* nuncupatum. Urbs est amplissima & opulenta, & olim inter primas orbis annumerata,

rata. reliquæ *Taradante*, & *Mesca*.

Est in Fessano regno regnum *Dara*, cuius ad mare *Melilla* Hispanici iuris. Hæc regna suos olim Serifos habuere, nunc Maurochi rex unus imperat, cui præter hæc tria regna, parent etiam, alia quæ sunt in Dactilifera regione *Biledulgerid* Arabibus dicta, scilicet regna *Taffidet*, *Tegorarim*, *Segelmesce*, *Tesset*, *Darha*, & *Sus*. quare inter primos Africæ princeps censendus, qui merito Imperator dicitur, & Araba voce *Scerif de Scerissi*: nimirum rex regum, Huius sedes est in urbe *Mechenez*, quam incolæ vocant *Mesqumes*, in solo fertili, & amœno sita, ad amnem *Bovamere*. arx est in urbe, in qua Serifus sedet ædibus regiis ornata, fontibus, & omni genere animantium insignibus. hic appellatur Ismaël Muley ultimi regis *Tafilèt* ex matre frater.

Quod ad Barbariæ constitutionem attinet, circa Ægyptum, & in minori Africa aër calidus, in Mauritania verò humidus ob pluvias, quæ ab Occidentalibus ventis producuntur. ideirco Mauritaniæ solum fertile, & pascuis abundat. In Tunetano regno sunt & colles fructiferi, & olearum montes refertissimi: in Tripolitano palmeta florent quam plurima. in Mauritania olim Massæsylorum gens, & Iol, postea Iulia Cæsarea Iubę regia: ad Oceanum Lixus, ubi Antæi regia à Poëtis ponitur, certamen cum Hercule, & Hesperidum horti. Post Romanos Africam, & Mauritanias Vandali tenuerunt, quibus sub Iustiniano à Belisario victis, Græci, & mox Saraceni circa annum 999. occuparunt, nunc incolæ omnes Mahumetani Arabes, Mauri, vel Turcæ animis præstant, sed non usu, atque arte armorum, exceptis piratis, qui perpetuo mare infestant.

CA-

CAPUT V.

De Atlante, Gætulia, & interiori Libya.

ATlas montium, quotquot sunt, maxime fabulosus, à Libycis pene montibus ortus longo tractu Africam, velut Apenninus secat, quò tandem in Oceanum, cui nomen imposuit, irrumpat. quà ad Occasum vergit, asper, & squallens, qua Africam nemorosus, opacus, fontibus scatens, ac fructibus omnis generis sua sponte nascentibus ditissimus. neminem circa incolarum interdiu cerni: silere omnia, haud alio, quam solitudinum horrore: noctibus verò micare crebris ignibus Ægipanum, Satyrorumque lascivia impleri, tibiarum, ac fistulæ cantu, tympanorum, ac cymbalorum sonitu strepere veteres tradidere. Duplex est maior, & minor: hic Africam à Gętulis. ille hos ab interiori Libya, & vastis desertis dirimit. qui ab incolis *Anchisa*, & *Monte de dattili* ob copiam horum. alibi *Megies*, & *Canat-gel-gerbena*. Altissimus est & præruptus, ut non solum non habitari, sed ne adiri quidem potest. Leonum, Tigrium, aliorumque ferocium animantium refertissimus. Sunt tamen quædam valles, quas pylas Græci, Latini portas vocarunt, per quas transiri potest, celebriores sunt iuxta urbem *Resquela*, & *Agmen*, per has Gætuli transeunt.

Gætuli à Meridie minoris Africæ, & Mauritaniarum habitabant: versus Orientem verò Troglodytæ, & Garamantes, quos omnes à Romanis debellati authores tradunt. Nunc omnis terræ tractus, quem hi tenuere ab Arabis *Biledulgerid* appellatur; à dactylorum proventu: nullibi tanta copia progignitur, tantæ molis, tantiq; saporis, quam-

quamvis revera huius immensi tractus una tantum regio ita appelletur, quam Arabes *El Gerid* dicunt, à qua toti tractui nomen à nostris factum. hæc ab Occasu Oceano clauditur, à Meridie Atro Monte, & Libyæ desertis. Regna præcipua ad Occasum *Tovet, Tesset, Sus, Taffilet, Darha, Segelmesse*, & *Tegorarim*, quæ Serifo, ut dixi, parent. ad Orientem *Biledulgerid* proprie dictum. *Zeb, Berdoa*, ubi olim *Troglodytæ*: Borno, ubi *Garamantes* ab urbe Garama: apud hos *Debris* inclyta affuso fonte, cuius aquæ ex cœlesti vertigine qualitatem mutant, ac conversa Syderum disciplina· quippe quæ friget calore, calet frigore: à medio enim die ad noctem mediam ferventibus aquis, totidemque horis ad medium diem frigentibus.

Huius regionis aër etsi calidus sit, tamen, quia ex Atlante, liquatis nivibus, plurimi torrentes decidunt, solum fœcundum est, & pascuis opimum: Palmeta immensa pene regionem omnem, & Atlantis declivia inumbrant. gens mediocris staturæ, ac rudiores, quam sint Barbariæ populi. molles supra modum, & Zelotypi. indumenta, indusium, & vestis talaris levissima. arma acinacis, quem ante pendentem gestant & iacula: qui Serifo parent, Sclopis etiam utuntur merces Dactyli, & pelles Leonum, & Tigrium, necnon mancipia, quæ latronum more rapiunt, ac distrahunt Lex Mahumetana, sed male à barbaris culta.

Ad Meridiem vasta, & Deserta regio, Interior Libya appellata, quæ ab Atlantico Oceano usque ad Nubiæ regnum excurrit: in ea vastæ solitudines, aridique campi arenarum. hanc Afri patrio vocabulo *Zaára*, seu *Saára* dicunt, & deserta sonat. hinc Geographi totum hunc terræ tractum appellant Desertum *Sara*, quod ad Meridiem usque ad Nigritas currit, visuntur etiam montes nu-

di, & sunt Atlantis rami in Meridiem tendentes. amnes *Ghir* , & *Cavalles*. Regionem Arabes in tres partes dividunt *Azgar, Zaara*, & *Cehel. Azgar* vocant terras in quibus, aquæ, arbores, & pascua sunt, *Zaara* saxosas,& aridas, *Cehel* verò arenosos tractus,& steriles. circa fluvios, ac lacus habitationes regnorum nomine Geographi appellarunt, ex quibus nomina desertis dederunt: præcipuæ sunt, *Zanhaga*, *Zuenziga*, *Targa Lempta*, & *Berdea*. Aër calidissimus præcipuè æstate, cũ verticib' Sol imminet,(sub Tropico enim iacet tota regio)radiis ferventibus, arenas incendit, aquasque siccat: quo tempore gentes in caveas, & cavernas confugiunt, ubi puteos esse norunt, qui putrida, ut plurimum aqua, & salita sunt: nec rarò accidit, ut plures dies in itinere insumendi sint antequam ad puteum aliquem, vel lacum perveniatur. nulla in orbe terra infelicior, sunt nihilominus gentes, qui belluarum more inibi vivunt, rudes, & barbari, sed animosi, ut venientem Leonem, aut Tigrẽ, firmi in statione, atque irretorta fronte expectent: iaculoque interdum perfodiunt. Mahumetani, seu verius nullæ religionis sunt. Gentes per familias distributæ: princepsque familiæ dux est, cui ad Reipublicæ formam parent.

CAPUT VI.

De Nigritis, Nigro amne, & Guinea.

ALteram Interioris Libyæ partem trans desertum Nigritæ tenent, quorum regio à Borni regno, & lacu eiusdem nominis, longo tractu ad Oceanum excurrit: mediam Niger fluvius rigat: à Septentrione præruptis montibus, à deserto dirimitur ; & altissimis item à Guinea ad Meridiem.

diem. regio ab incolis *Geneo, Zingue*, & *Neuta* dicitur. antiqui à Nigro fluvio Nigritas vocarunt. ni malis à colore dictos, & fluvium ab ipsis incolis appellatum. Romanis minime notuerunt, calore nimirum, & solitudinum horrore territi ultra Gætulos ire destiterunt. regio sita est in Torrida Zona, fluviis tamen irrigua. Horum princeps Niger, qui Gis Æthiopum creditur. de quo Poëta:

Et Gis Æthiopum fama notissimus amnis.

ab Incolis variis nominibus vocatur: veteres Nilo affinem vel origine fecerunt: nam ab eodem Lacu *Zaire* dicto, manare per occultos cuniculos crediderunt. Surgere verò à Nigro lacu, qui sub lat: boreali grad. 2. Long 47. ponitur: hinc recta in Septentrionem currere, quò ad Occidentem flexus per obscura montium viscera non visus descendat. rursus ad Borni lacum emergere: hinc Nigras gentes ingressum, longo tractu regionem rigare; quò tandem pluribus ostiis in Oceanum irrumpat. Ut id crederent, eo adducti argumento: quia eodem, quo Nilus tempore inundet, & Cocrodilos non secus ac Nilus alat. recentiores ab ipso Borni lacu oriri putant, & nivibus pluviisque extumescere. præcipui lacus, per quos transit, *Borno*, & *Guarda*. ostia vero nobiliora *Senega* Septentrionale, *Gambia* medium, *Rio Grande* Meridionale.

In hoc Libyæ ingenti tractu plurima regna sunt: cis Nigrum *Geneoha*, & ad Septentrioně *Gualata*, quæ D. Ioannis fluvius dividit: *Tambut, Agades, Cano, Cassena, Guangara, Borno*: quod alii extra Nigritas ponunt. Interamnes Ialofes, Biafares populi, & *Gambaya*. ultra Nigrum *Melli, Cantory, Mandinga, Bauganna, Beccabena, Zegzeg, Gago, Zanfara*, & *Guber*. quæ ab urbibus, ut fere omnia barbara

regna denominantur. Ex his Tabuti rex inter cæteros potentissimus, cui tributa pendent, regna Gualatæ, Cani, Cassenæ, Zegzegi, Guberi, Mellis, Agadis, aliique populi. Ialofum rex mirificè à subditis colitur, quem nonnisi genuflexi alloquuntur. hi olim velut Arabes, ac Scythæ sedem perpetuò mutabant, hoc ævo fixi manent, urbesque & domus construxere, legesque sanxerunt: regemque hæreditario iure in regnum succedere decreverunt: hinc humaniores facti, & maximè Europæorum commerciis, quibus suas merces divendunt: nimirum ceram, Pelles, & nitidissimum ebur, necnon mancipia bello capta. Ad Meridiem gentes sunt vagæ, *Caragulis* dictæ, quæ modo hac, modo illac errant, barbaræ, & exleges. Eorum, qui juxta Arsinarium, *Capo Verde*, habitant pagi verius, quam urbes, & tuguria magis, quam domus è paleis, vel cannis palustribus strictè contextis extructæ sunt, ut plurimum rotundæ, nulloque discrimine congestæ. quæ quidem urbes, & domus, ex cratibus circumdantur, ut mœnibus: in aditu domorum spatia sunt, veluti cortes nostræ, palis iunco intertextis præcinctæ. De huiusmodi casis Afrorum poëta:

Et sparsis habitata mapalia tectis.

Quoad aëris, terræq. qualitatem spectat: calidus ille, ut in libya: verum circa oras maris humidus, ut & circa fluvii ripas; ex quo vapores perpetuo exhalant. tellus glauca, miliumque producit, & radices quasdam rapis similes, quas incolæ *Gname*, appellant: ex his victitant indigenæ. Qui ad Septentrionalem Nigri ripam, desertum versus, incolunt glauci, & curti. qui ad Australem, nigriores sunt, & proceriores. iuxta promontorium interamnii robusti, ac vegeti, meliusque formati sunt, non secus ac Europæi. Nulla apud gentes

con-

continentia, aut sobrietas, imo adeo ad lasciviam proclivi, ut rarum sit, necnisi robustis datur, ut ad sexagesimum annum vivant. Fœminæ incontinentiores præ viris sunt, & honestatis loco habent cùm albis hominibus commisceri: immo à parentibus ad id enixè hortantur: usque adeo vitium si consuescat, ut virtus colitur. hominum vestitus telæ frustum circa pudenda involutum. mulierum verò tunica, quæ ventrem, & reliqua inferiora tegit. ornantur torquibus aureis, argenteis, necnon & corallinis, qui cum Europæis cōmercia habent illorum lingua, sive Lusitanica, sive Gallica expeditè loquuntur. Lignis cavatis ad piscationem utuntur: at nandi peritissimi, ut illa interdum submersa statim natatu erigant, ac piscationem instaurent. Europæi qui Nigritas uxores ducunt filios generant, qui medio colore & patrem, & matrem referant. Sunt in tota Libya auri, argentique fodinæ, sed ab incolis ut plurimum neglectæ: gentis arma iacula, & sagittæ. qui urbibus præsunt, *Alquiere* dicuntur, legis doctores *Marabut*: quamvis Mahumetani, vinum bibunt, & suillam carnem edunt. Montes plurimi, & asperrimi, sed innominati: paludes Nigrites *Guarda*, & Libya, *di Borno*.

Iuxta promontorium ad Meridiem insula est *Gorèa* dicta cuius circuitus ad IIIM. passuum non longe à continenti, portu capaci ad Meridiem, & arce ab Hollandis erecta, nobilis. hæc anno 1677. kal. Nov. à Gallis capta, Etræo duce.

Guinèa, quam gentis vocabulo, à calore, & ariditate nonnulli dictam voluerunt, est posita trans montes, qui Nigritas claudunt, & Oceanum Æthiopicum, qui hic Sinus Hespericus antiquis dictus. ab Occidente Atlanticus est. ab ortu *Camerones* fluvius, & prærupti montes, quibus à re-

gno Biafana,quæ pars Interioris Æthiopiæ,discluditur. Montes, quibus à Septentrione cingitur, Claros nonnulli appellant,antiquis Caphas mons: qui vero versus Occasum ad mare vergunt ab altitudine *Sierra Liona* à Lusitanis dicti fuere horum ramus in Meridiem excurrens claudit regnum Occidentale Guineæ, cui barbaris Malaguèta nomen.

Post hoc ad Orientem ingens regnum Guinèæ propriæ dictæ,quod à longit:grad.15. usque grad. 27. excurrit. huic conterminum Ardræ regnum exiguum,cuius metropolis Ardra,quæ & *Ardres*, & *Arsem*,ultimum ad Orientem est regnum *Benin* ab urbe principe *Benin*.

Lusitani anno 1417. hos ultimos interioris Libyæ fines perlustrarũt:at multò prius an:1364. Dieppenses Galli hæc loca detexere: & noviæ coloniis Gallica nomina imposuere.*Le petit Dieppe*, & *le grand Sestre dit Paris*: quæ loca tenuere ad hæc tempora,& contra Lusitanorum vires,& Batavorum egregiè tutati sunt. Ex his ingentem Eboris copiam in Galliam devehunt: nec alibi in Europa melius ebur elaboratur, quem Dieppæ: ubi insignes artificum officinæ. Lusitani varias hic colonias fundarunt:quarum præcipuã appellarunt *S. Giorgio della mina*. quod Ioannes rex D.Georgium mirificè colerent,& non longe à loco,ubi auri fodina,ædificata sit anno 1481. Duce Didaco Azemburcha. Superioribus annis cum Castellani Lusitaniam tenerent,Angli, Batavi,& Dani in Guineam irrupere; captaque D. Georgii arce ab Hollandis, Lusitanos expulere, qui in interiora recedentes ab incolis,à quibus diligebantur humaniter accepti. Angli tenent promontorium Serræ Leonis Madrebonsam insulam, *de Comendo*, *Capo Corso*,*Entacham*, aliaque loca:Batavi

Axime

Axime, *Eattà*, *S. Giorgio della Mina*, Nassaviam arcem ab ipsis conditam, *Cormenten.* Dani Fredericsburgum, & Christiansburgum.

Ardrę regnũ, cuius ad nos certa, ac distincta notitia ex Delbæo an. 1669. etsi nõ multũ in litore excẽdatur, in mediterraneis tamen ad extremos usq; Nigritarũ mõtes protẽditur. urbs regia ad triginta mill. à litore distat, in quo navale cui *Praje* nomen. muris cingitur altis, qui etsi è terra, tamen adeo solidi, & compacti, ut si è gypso essent. fossæ præter morem non ante mœnia, sed post urbem intra excavata. regis palatium magnificum, amplum, & ægregie constructum, cui forum, & hortĩ amplissimi adnexi sunt. hortorum symmetria pulcherrima, & arbores in quincuncẽ positæ. areolæ miris floribus nitent. ad regis ædes nemo accedit, nisi accitus, uno excepto Magno Sacerdote *Marabut* dicto: cui uni aditus patet: quique à rege secundus lites civium, & controversias de religione dirimit. Rex qui anno 1670. regnabat Tezyphon vocabatur, potens inter barbaros, & à suis mire cultus. quique legatum misit ad regem Christianissimum Mattheum Lopez Lusitanum interpretem, ut commercia cum Gallis iungeret.

Sol bis in anno per verticem habitatorum transit; hinc calor maximus, & intolerabilis, nisi Australes venti nubes elevarent, & pluviæ deciderent Aprili, Maio, & Iunio. Solum circa litora fertile, intus saxosum, & cultui vix parens; hinc rari habitantes. cultius tamen in Ardræ regno: gen nigræ, & graciles, præcipuè occidentales, corp... non informes. nonnisi pudenda tegunt, panno ab humeris pendente, & inter coxendices intorto: id vero non solum propter calorem, sed ob pluvias, quæ repente decidunt; si enim quis humida veste ad Solem dormiret, lethali statim lue corri-

peretur. Sunt animosi, memoria, & ingenio pollent, & promissis stare sanctum habent: literas tamen ignorant, in Montibus auri fodinæ, maxima in mõte *Tafau*, ex qua ingẽs massa eruta, quæ præforibus ædis regię posita idoli loco colitur. gens è fodinis aurum non eruit, sed eo, quod fluvii vectant contenta est. Merces ebur, pelles, cera, & mancipia, quæ ferro, securibus, inauribus, speculis, velis lineis, calceamentisque permutant. Gentis relligio Idololatria; singulis provinciis singuli Dii, & singulis hominibus singuli. hos *Fetiche* vocant. Sacerdotes Marabuti appellantur, quorum Deos populo dare munus; & ut plurimũ Montem, Arborem, Saxum, plumam, Simiam, aliaque ridicula numina, quæ non sanctè colere piaculum summum ducunt. Diem Martis sanctum habent. cumque uxores ducunt, cibo ab aliquo se contenturos vovent: quod religiose servant. Regem populi eligunt, electumque mirifice colunt.

Cæterum in toto tractu, qui ab Atlante monte ad Atlanticum, & Æthiopicum Oceanum excurrit, qui & interior Libya dictus præter Gætulos, & Garamantes, qui longe habitabant, fuere ad Occasum ad Salethum amnem, *Rio dos Cavallos* Siraugæ, Actolalæ, Melano Gętuli: versus Orientem Natembes: & hi omnes in desertis *Zaara*. Circa Nigrum amnem ad Septentrionem Arocæ, & Nigrites: interamnii Mausoli. in Malagueta Maudori, & Daradæ. in Guinea Perorsi, & Aphricerones: de quibus omnibus meminit Ptolemæus.

CAPUT VII.

De Æthiopia, & primum de Nubiæ regno.

OMnis ea Africæ, quæ ad Orientem, & Meridiem pars vergit, Æthiopiam veteres vocitarunt. habet à Septentrione Libyam exteriorem, & Ægyptum: ab Occidente Libyam interiorem, & Oceanum Athiopicum: à Meridie eundem Oceanum: ab Oriente Rubrum mare, & Hippadis pelagus. tota fere iacet in torrida Zona: & antiquis obscurè cognita. Divisa in duas partes fuit, Exteriorem scilicet, quę & Æthiopia sub Ægypto, & Interiorem. In exteriore populi fuerunt, ad mare rubrum Troglodytæ, Adulitæ, Molybæ: ad Oceanum Aromata regio & Axania. intus Evonymitæ, Sebri, Gapachi, Triacontaschoenum, ubi nunc Nubiæ regnum. trans Nilum Canduce, Apiri, Orbadari, & Meroë insula, Memnos, Auxumitæ, Strutiophagi, Mirrhifera regio, Agysimba, Elephantophagi, Duratitæ, Catadræ horum plurimi sub Abyssinorũ Imperio Pesendaræ, & regio Cinnamomifera. In Interiore Rapsis, Ichthyophagi, Antropophagi, qui nunc *Cafri* regiones Ochemæ, & Theon in Monomotapa. Montes præcipui Æthiopici, Elephas, & Lunæ Montes. Fluviorum princeps Nilus. & paludes Occidentalis, & Orientalis. Athiopes ab Æthiope Vulcani filio cognominati feruntur: etsi alii à nigro colore, ut Græcum verbum sonat, dictos credunt. ultimos hominum, & inculpatos sæpe Homerus vocat. Hæc tam ampla, & dives regio hoc ævo in plurima regna, & regiones dividitur: sunt Nubia, Abissinorum Imperium, litoralia *Abex*, & *Aian*. Barbaria: *Monomotapa*, *Cafraria*, regna *Biafara*, *Loango Gongo*, & *Angola*;

Nubia Ægypto contermina habet à Septentrione,& Occasu Athiopicos montes, & Libyæ Deserta:à Meridie Abissinos, ab ortu Nilum, & montes quibus ab litoralibus, *Coste d'Abex* discluditur.tellus calida,& arida, atque ob id, ut & reliqua Africæ Meridionalia, inhabitabilis ab antiquis putata: tribus tamen irrigua amnibus Nilo, Nubia in Nilum propè Tropicum influente, & Sira amne,quem Nubia excipit:circa hos fluvios, urbes,ut plurimũ,sitæ Caput olim Nubia, ex qua Nubæ populi:hoc ævo Dãcala ampla, & populosa ad Occidentalem Nili ripam sita: ædes ligneæ, terraque coagmentatæ,quæ ad XM. perhibentur. tecta magnis lapidibus strata ad Solis radios arcendos:qui quidem lapides iuxta Nilum reperiuntur. Reliquæ urbes *Gorham, Zigide, Iadie, Darga, Demka, Salut, Sabaha, Tazila, Cansila*: Deserta duo *Zea* ad Occidentem inter Siram amnem, & Montes Æthiopicos,qui & Garamantici dicuntur, & *Gorham* ad Meridiem.

Gens exilis corpore, nigra, & ut plurimum ore deformata ob pustulas quibus tertio repetitis laborant. Divites tenui tela,rudi verò ignobiles vestiuntur: quam summis caloribus deponunt, relicto tantum circa pudenda lineo,velo serico,cuius percupidi sunt,indumento: ornantur auro, quod amnes vectant è montibus,cuius ingens copia. in bellis animosi,in quibus equis utuntur, qui miræ pernicitatis. sunt, & hi præcipua merces, ut & Cameli, qui tota Africa laudatissimi, est & herba orticæ similis, cuius grana potentissimum venenum.integrum sumptum illicò enecat: in decem divisum infra horæ quadrantem occidit ad unum omnes.

Regem habent,quem sibi vectigalem Othomãni iactitant: qui tamen sæpe à Nubis fortiter pul-

si. Gentis Relligio olim Christiana, nunc etsi Christianos se dicant, & calido ferro impresso Crucis signo baptizent, Iudaizant tamen, & Mahumethi labe pariter deturpati.

CAPUT VIII.

De Abyssinorum Imperio.

VAstissimum olim Abyssinorum Imperium, sed malè à veteribus cognitum: terminos enim à Meridie usque ad Lunæ montes, ubi Nili fontes esse crediderunt, amplissime protulere. at si ultra Æquatorem non tantis extensum spatiis, vastissimum tamen erat, quippe quod innumera regna, ac provincias complectebatur, & ab interiori Libya ad Rubrum mare excurrebat. nunc fines eius sunt à Septentrione. Nubia, & Ægyptus, ab Oriente regna *Abex*, *Aian*, ab Occidente Interior Libya, à Meridie Galles populi. regio tota posita est in Zona torrida, & Nilo amne, *Maleg*, *Tacaze*, qui in Nilum influunt, & *Axoaxe*, in Oceanum influente, aliisque irrigatur: altissimis montibus, quibus à littoralibus discluditur, & ab Ægypto, aspera: in Mediterraneis sunt Belxa, & Lathra, & Ganca montes, & is, in quo Nili fontes esse diximus. Nonnulli Abasenos dictos putant, ab Abusenis Arabiæ populis, quos traiecto sinu in Africam commigrasse verisimile est. Abasenos verò in Arabia fuisse Stephanus tradit; aut certe in ipsa Africa fuere ad sinistrum Arabici sinus latus, ubi Arabia Troglodytica: hos verò Abyssinos dictos putant. Alii ab Arabica voce *Elleabaschi*, quâ Mauri Abyssinorum regem vocant, nominatos volunt Abassos, mox Abassenos, & Abyssinos. Regna, quæ hac tempestate Imperatori parent, sunt

Samen, sive *Cemen*, *Tigra* regni pars, *Bagemder*, vel *Bagamidri*, *Amahara*, *Xaoa*, quod & *Holeca*, & *Seuua* dicitur, *Hadea*, sive *Cambat*, *Enaria*, seu *Narea*, *Damot*, *Goiam*, ubi Nili fontes. *Dembeia*, seu *Dembeà*. Provinciæ sunt hæ, nobis vix cognitæ, *Emfraza*, *Mazaga*, *Tzagadea*, *Vagara*, *Valkaiet*. Litora Rubri maris, quæ appellãtur *le Coste d'Abex*, e *d'Aian*, à Turcis erepta, & à vicinis Mauris. regna verò ad Meridiem, quæ ab antiquis Geographis recensentur, quorum præcipua sunt *Baharmo*, *Gumar*, *Buzana*, *Nareat*, à populis, *Galles* dictis adempta, his nunquam ferociorem hostem habuit Abyssinorum rex. Gens barbara, & bellatrix, quæ antea Lunæ montes habitabat, & continuis irruptionibus Æthiopes fatigabat, nunc potentior facta multisque regnis occupatis, toti inhiat Imperio. Cæterum Athiopum Imperator Sabæ Reginæ filium ex Salomone procreatũ se iactat. sigillo utitur in quo Leo Crucem tenens insculptus, hac epigraphe lingua Æthiopica: Leo de Tribu Iuda est victor. pro corona torque utitur aureis, & argenteis armillis compacto, & unionibus intexto, qui inter gemmas, soli apud Athiopes in pretio sunt. De titulis huius regis, & regnis aliter, ac revera est scripserunt: verus hic est: Imperator, & rex regum Æthiopiæ, cum ipse scribit; cum verò ad illum subditi dant literas: Potentissimum, & celsissimum regem regum Æthiopiæ vocant. plerumque Crucem gerit non pro sceptro, ut nonnulli putarunt, sed ut insigne Diaconatus, quo cum Ecclesiasticis communicat, inter quos in sacris peragendis astat. quam prærogativam præfectis regnorum, cruce tradita, impertit: Hinc fortasse, vulgò dictus *Prete Ianni*; quasi presbiter Ioannes, quo nomine vocabatur primus, qui ab Europæis cognitus est, Sed id etiam errore vulgi:

hic enim in Asia regnavit in regno *Tenduc*. Gentis religio Christiana, sed Iudaicis, Mahumetanis, & Gentium ceremoniis misere deturpata: etsi Iudaicæ plus vigeant: infantes si masculi post XL. dies baptizant, si fœminę, post LXXX. Patriarchā ab Alexandrino consecrari iubent: nec secus ac Coptium in Ægypto, Dioscori, & Euthicis errores sectantur. Sunt apud eos quamplurima cœnobia sub regula D. Antonii. Superiori seculo ad Catholicam fidem Imperator, & quamplurimi ope PP. Societatis Iesu adducti: mox tumultuantibus Schismaticis, PP. partim eiectis, partim enectis, ad hæresim rediere. Rex hæreditario iure regnum adit: numerantur in gentium annalibus Imperatores XXIV. post Sabam Reginam, & eum, quem hæc à Salomone suscepit ad Christum natum. à partu verò Virginis ad hæc tempora LX. quibus Basilides regnat cognomento *Seltan-Saghed*, qui anno 1607. natus est.

Mos fuit apud Æthiopas regios pueros servare in *Amba-Guexem*, nimirum in monte *Guexem*, quem malè nonnulli *Amara* vocant: Amahara enim regni nomen, in quo mons situs est hic verò mons ad instar turris, e vivo lapide assurgit: in vertice planities, cuius ambitus passuum IIIM. in hac è saxo ædes fabricatæ, at pellibus tectæ, ut cæteræ regionis sunt. in his regii olim pueri educabantur. sunt bini lacus quorum unus aquam victui, alter ad reliquos usus ministrat, solum fert hordeum, fabas, & triticum, sunt cedri, aliæque arbores: tumulus in planitie leniter surgit in quo Ecclesiæ extructæ, ubi Monachi degunt.

Aër varius pro varia locorum positione, sed ut plurimum temperatus: &, quod mirum est, frigus potius, quam calor timendus. grando multis in locis decidit, nix vero numquam, nisi in summis

mon-

montibus,solum uber, & ferax, & alicubi ter in anno hordeum,milium,legumen, nec non & triticũ fert. Est tritici quædã species, Tef populis dicitur,grano Sinapis lõge minor:& huius mira copia,& gentibus potior victus: *Sylvæ* medicas herbas habent,præcipuè Senam quæ in buxi formam nascitur:cuius frondes per Nilum in Babyloniam devehuntur: hinc per totam Europam distrahuntur. Hæbræi, penes quos negotiatio, ex tribus partibus Senæ,quæ venit ab Æthiopia,duas comburunt, ut tertia rarior sit, & maiori pretio distrahatur. Citria,Cedri,mala aurea passim nascuntur in Æthiopia. abundat tellus Elephantibus, Leonibus,Lupis,Simiis, felibus agrestibus, qui feroces sunt, & crudi. Equis item Mulis, Bobus, & Ovibus. Gens procera inter Afros, nasum habet acutum,aures parvas & colore nigricat. etsi nonnulli albicent. comas nutriunt viri, & fœminæ: virorum capilli crispi,& curti.veste talari utũtur, & galero exiguo caput tegunt. Sobrii non minus in vestitu, quam victu:uni tamen siceræ speciei, *Sana* vocant, nimium indulgent.

Merces,quas extrahunt sunt ferrum,plumbum, sal,aurum. hoc ex fluviis colligunt, etsi fodinas magnas,& opulentas habeant, quibus Turcarum metu non utuntur, Sal ex montibus educunt. ex regno *Tigrè*, & *Angot*, ubi montes salis plurimi sunt. Sale etiam instar lateris facto,pro moneta utuntur. Arma,quibus pugnant hastilia,enses,pugiones, & clava: & licet inter prætorianos sint nonnulli, qui sclopis armentur male tamen eos tractant. Cum pugnant unam tantum aciem constant:etsi primi inimicos fundunt fugientes persequuntur omnes, si verò superentur, qui retro sunt illicò fugiunt, ac commilitones deserunt,satius arbitrantes si se ad meliora reservent. Tan-

dem qui nunc Æthiopiam incolunt sunt veteres incolæ, Iudei, Indi, & Mauri, penes quos mercatura.

CAPUT IX.

De Arabia Troglodytica, Azania, Barbaria: & Insulis Africæ Orientalibus.

OMnis Africæ Orientalis ora, quæ ab Ægypto ad Prassum usque promontorium *Monzabique* cognita à veteribus fuit, in tres partes divisa fuit, Arabiam Troglodyticam Azaniam, & Barbariam. Arabia Troglodytica ab Ægypto ad Aromatam, hinc Azania: reliqua erat Barbaria: Prima nunc appellatur Abassia, sive *Coste d'Abex.* Secunda Aiana, *Coste d'Aian*, quod desertum sonat: tertia Zangebara, *Coste di Zanguebàr*. Abassia Rubro mari ab Ortu, ab Occasu montibus Æthiopicis, quibus ab Abyssinis disiungitur, à Septentrione Ægypto, & Meridie Aiana, & montibus *Dalli*, & *Felles*, qui Ptolemæi Garbata, & Elephas urbs præcipua *Suaquen* fortasse antiqua Sabath, portu nobilis, ex quo Christiani Æthiopes solvebant, cum Hierosolimam peterent, quibus à Turcis erepta, his nũc paret. Sunt *Arquiquo*, & *Dangali* à Mauris occupatæ, quæ regnis dant nomina, *Messe*, Zeila, Dardura, ad fretum ipsum positæ. Aiana montibus à Septentrione iam dictis, & ab Occasu, quos *Zog* dicunt, qui Barbariam ab hoc latere etiam cingunt, ab Ortu utraque Oceano clauditur. Regna in Aiana *Magadoxo*, & *Adea* ab urbibus vocitata, quæ Mauris parent, & *Brava* respublica, unica post Carthaginienses in Africa. quæ duodecim viris administratur, *Xeques* vocant, quos eligunt ex posteris septem Fratrum Arabum, qui ex Feli-

ce Arabia huc appulsi rempublicam fundarunt. In Barbaria, quam Parama fluvius ab Aiana dirimit, regna sunt *Melinde*, *Quiloa*, *Monbaze*, & *Monzabique*, Prassus olim: Insula est, cuius long: passum MD. latitudo passuum 400. à continenti totidem disiuncta, freto haud profundo, quare terrçmotu, aut tempestate avulsam crediderim. hæc Quiloæ regi parebat, cum urbe illi imposita, anno 1497. à Vasquo Gama Lusitano Emmanuelis Regis duce detecta est, & à S. Georgio appellata, quoniam verò navigationi Indicæ accommoda visa est, armis occupata, arce imposita anno 1508. insuper Ecclesia ædificata & regio sumptu Oenodochium, ubi ægroti milites munifice curantur. portus capax, sed aditu difficilis, nec nisi peritis loci gubernatoribus adiri potest.

Huiusce longissimi tractus aër calidissimus: remittitur interdum pluviis, & ventis orientalibus: circa solstitia, nocte incolæ se laboribus exercent, operique vacat; diem quieti dant casis pellibus tectis inclusi, aut cavernis frigidiusculis, hinc antiquis Troglodytæ appellati. Multis in locis, maxime in vallibus solum fertilissimum maxime Milii, Oryzæ, & Tritici, cuius tamen grana minutissima: necnon & fructuum præcipuæ aureorum malorum. Circa Æquatorem gentes magis nigræ, & maiori sunt corpore, quam in Septentrionalibus, ubi passim nudæ, & rudes. ad Meridiem indusio utuntur, & galero Turcico. communis victus pisces, & herbæ. in Montibus aurifodinæ ad litora Ambar, vulgo *Ambra grisa* repetitur: quæ merces Arabes, aliosque ad negotiationem, & commercia vocant. qui gentibus ex ære, & ferro manufacta, èque Europa advecta distrahunt. Hic mira Elephantum copia, ut ex Ebore, veluti muro, ad IIIM. passuum circuitus repetiatur. Non una

om-

omnibus lingua,nec una religio:sunt Mahumetani, Gentiles, & Christiani, qui à Lusitanis ad Fidem vocati. gens bellicosa hastis, iaculis, & ensibus utitur: nec unus exigui spe præmii in plures irrumpere dubitat. In litoralibus Zangèbaræ Lusitani præter Monzabiquum, tenent, arces Quiloæ, & Melindæ, aliqua loca, quibus Goæ Prorex præfectos mittit.

Præcipuæ ad Orientale Africæ latus insulæ sűt, Dioscorides, Menuthias,Borbonia, Mauritiaque Dioscorides, quæ nunc appellatur *Zocotorà*, ad fauces Erithræi posita iuxta Promontorium Aromatam, à quo mill. fermè C. distat, detecta ab Eduarto Lerma anno 1507. montibus aspera, & sterilis: nec nisi in vallibus colitur, ubi pascua sunt. abundat Palmetis, quorum Dactylos Goam usque incolæ devehunt. qui Arabes sunt, & Mahumetis asseclæ,parentque Serifo, qui Mechæ imperat.nascitur hic etiam Aloë,cuius vim magnam per Europam,& Asiam Lusitani, & Arabes convectant. Sunt circa ad Occasum duæ insulæ exiguæ *Dos Hermanos* duæ aliæ ad Meridiem *dos Hermanas* Lusitani vocant: binæque aliæ ad Septentrionem.

Menuthias,quæ & Cerne Plinio appellatur, ab Arabibus, & Persis *Sarandib*, ab incolis *Madacase* Lusitani,quoniam anno 1506. Duce Almeyda in Europam redeunte, die Divo Laurentio sacra detexere, Insulam S. Laurentii dixerunt. & rursus quoniam Septentrionalem partem indigenæ Madacase, Meridionalem Melagache; totam Madasgascar iidem nuncuparunt. Gallis à Delphino Henrici IV. filio, Delphini insulam dici placuit. Illius situs est in Torrida Zona præter exiguam partem Meridionalem; iacet inter parallelum XI, & XXI. Meridianum verò fere LXV, & LXXV. lon-

longitudo à promontorio Australi à D. Sebastiano appellato, ad Boreale *Capo Natál* est mill· supra M. lat. 360 quare inter maximas orbis insulas censetur prima: Montes in ea celeberrimi *Vingagora*, & *Bohismene*, qui veluti Apennini longo iugo insulam secant. Fluvii verò *Mataguru*, *Itapule*, *Mananghure*, *Mananpani*, *Mandrerei*, *Mananbue*, *Onghlahe*, *Ranumena*, *Mansiatre*, aliique. Promontoria præter prædicta, *Capo S. Antonio di longa punta*, *di S. Andrea*. Portus, *Prunes*, Delphíni, *de Brettoni*, *di S. Agostino*, *di S. Vincenzo*, *di Nansio*, portus rotundus, *le Rend*, & D. Andreæ. In plures populos dividitur, qui præcipuè septentrionales nobis incogniti: numerantur tamen ad Meridiem Machiores, & Fangatores, *Lafè* regio, & regio saxosa. insuper Carcanossi, supra Antavares, & Matane regio. in Mediterraneis ingens desertum, & incognitum. Gens passim à primatibus regia authoritate gubernatur, cum vitæ, bonorumque domini habeantur. Est autem duplex genus hominum album unum, nigrum alterum. Albi homines in tres classes divisi: sunt autem *Roandriani*, *Anacandriani*, & *Ondzatsi*. Nigri in quatuor; sunt, & hi *Voadziri*, *Lohavohits*. *Ontsoa*, & *Ondeves*. Roandriani sunt principes, ac primates: Anacandriani, ab illis quidem profecti, sed degeneres, & veluti nothi, & hos etiam dicunt, *Ontampassemaca*, quasi viri de terra Mecchæ, à qua cum Roandrianis se profectos aiunt. Ondzatsi rubri pelle, & ut iam dixi longis capillis, sed viles, & ad servilia primatum ministeria deputati. Voadziri sunt ditiores inter nigros, & plurium pagorum domini: boves, cæteraque animalia occidere possunt, *Lohavohits*, & ipsi divites, sed ius iugulandi non habent: sed ad Roandrianos, & Anacandrianos eunt, ut id liceat. *Ontsoa* infra hos. *Ondeves* mancipia.

Cum

Cum primorum subditi moriuntur,bona omnia ad illos transeunt: nec filiis nisi ager relinquitur. Magnate verò mortuo, ex eodem Roandrianorum genere alter eligitur. qui electores munere donat, barbaris dicto. *Lasic-düve*, vi cuius,illis deinde mortuis,omnia repetit. Magnates comediis delectantur, quas quidem,*Secates* dicti, Hermaphroditis similes agunt:ore sunt masculo, sed sine barba, & muliebri vestitu amiciuntur: agiles supra modum, & vario corporis motu, & nugis placent. Magnates se crebro invisunt; quibus in officiis fœdissimus apud barbaros mos, ut hospiti unam ex præcipuis concubinis offerant: quod si Europæi religione tacti donum repudiét, inurbani habentur. Inter illos perpetuum bellum, & sæpe ob fœminas geritur. Urbes palis, tanquam muris obvallant,& fossa profunda muniunt: suburbia palis tantum: urbes è tabulis compingunt, & *Donac* vocant. pagi sunt mobiles;quatuor enim casas circumferunt, quò visum opportunum. principes in urbibus degũt. Lingua omnibus una: se circumcidunt, & nomina, quæ sibi imponunt Hæbræa, sed barbare detorta: quare facilè, eos, qui albi sunt, veteris transmigrationis Iudæorum reliquias esse. Unum Deum colunt, quem omnia creasse dicunt:cui nulla fana erigunt,sed tantum sacrificant more patrio:in mensis, primum frustum, ceu victima, in terras proiicitur Diabolo, quem *Beliche* dicunt, sacra. hunc nigri etiam invocant. apud quos incantatores, & necromanti. Nudi omnes incedunt præter pudenda:fœminæ, elegantiores se induunt, apud has etiam ante matrimoniũ nulla honestatis cura, nec prostitui dedecus,nisi à viris cohibeantur. viri uxores emunt, & qui ditior plures.

Aër calidissimus;& alienigenis noxius;nunquã gran-

grandinat;vel ningit:tellus sylvis, & dumis obsita,at culta miræ fertilitatis. Pisum,Fabas, & orizam fert: prætetea Saccharum, & Tabachum, quod nisi Maio, & Iunio conficiatur, putrescit. ferri fodinæ passim, & aureas esse verisimile ex coniecturis.ferocia animalia nulla, nisi serpentes magnæ molis,sed veneno carent: abundat bobus: capris,hædis,suibus, cęterisque animalibus, quæ in Europa nascuntur Gallis item Indicis, Anatibus, & columbis ex Europa allatis. Boves gibbi sunt,veluti Cameli:gibbus vero ex abdomine est, quo butyrum cõficiunt.merces,quas Galli distrahunt lapides pretiosos, & torques è stamno, vel oricalco: accipiunt verò præter animalia pro victu, aurum,argentum, & Ambar. Viri bellicosi, mortemque contemnunt:arma iaculum longum, & breve, quo cominus utuntur. adeo inhumani, & crudi,ut inimicorum uxores,liberos funditus deleant.

Galli ad Orientem in lat: grad. 20. Delphinam coloniam extruxere,in telluris angulo, qui ambitu suo septem leucas occupat. sita est in valle amœna, & fertili CL. casæ Coloniam integrant ordine pulchro dispositæ, & hortos, & pomaria, quæque habet. ad Septentrionem arx imposita quatuor munita propugnaculis. habent insuper ad Occidentem circa Tropicum Arcem Britannorum *Des Bretons*, & aliam ad Orientem etiam iuxta Tropicum dictam *de Gallions*.

Ad Orientem sita est insula Mascaregna à Lusitanis, Burbonia à Gallis appellata: ambitus est leucarum LX. in medio altissimos montes habet, qui longe à nautis conspiciuntur,& instar Vulcani ignem vomunt,quare insulæ pars ad Orientem vergens perusta,& sterilis:reliqua fontibus rigua, quorum aquæ salutares, & aër ita felix, ut ægroti

illuc

advecti aut statim convalescunt, aut melius se habent. Sylvę ingentes quarum Arbores Ebenum, palmæ, & Belzuinum. tellus pascuis optima, & Orizam quater in anno fert, & Turcicum hordeum producit, Brasilias verò Fabas nonnisi post septem annos, Boves à Gallis advecti, & sues, hœdique in maximum numerum excrevere; sunt etiam apri, quos canibus venantur: perdices minores, sed dulcissimæ. Mare piscibus abundat: testudines adeo magnæ ut vix tres homines unam dumtaxat possint invertere: magnæque multitudini ad victum sufficit. Est verò adeò procellosum, & tam violenti turbines, quos incolæ *Huragans* vocant, ut naves sorbeant, domos evertant, & arbores eradicent. Insulam Galli tenent pagi in ea. *S. Gilles, S. Paul, l'Assumptione*. Mauritia ita appellata ab Hollandis anno 1598. ad Orientem etiam sita ab Hispanis primum inventa. palmarũ dives, & Ebeni probatissimi. portus in ea cõmodus ab Anglis *Vuaruich* dictus, qui Iacobo Neck Duce huc appulere. Hollandi tamen hic Coloniam habuere: testudinibus ingentibus, & mira piscium copia abundat circa Insulam mare.

CAPUT X.

De Æthiopia interiore, & primum de Congi regno, & insulis Oceani Æthiopici.

EXposita Athiopia sub Ægypto, inferior superest ab antiquis vix cognita. prima pars est Interiori Libyæ contermina, ubi veteres Geographi Hesperios Æthiopes, & Elephanthophagos posuerunt. hic varia nunc regna, quorum præcipuum, *Congo* cui reliqua olim subdita, atque ob id uno vocabulo comprehendimus. Fines ab Occiden-

dente Oceanus Occidentalis, & Æthiopicus, & Guineæ montes, qui fortaſſe Arangas Ptolemæi: à Septentrione Libya, ab Ortu Abyſſinos veteres poſuere: à Meridie Cafri, & Monomotapa. Regna in quæ tota regio diviſa, ſunt ad Septentrionem *Biafára:* in quo alia numerantur nobis incognita: *Loanga*, *Auſicens*, *Bramas*, *Cacongo*, *Congo* proprie dictum, & *Angola*. Congi metropolis in *Pemba* provincia poſita olim *Congo*, & *Banze*, ſeu *Ambas*, ſcilicet caput regni, regiſque ſedes: nunc *S. Salvatore* nomen à Luſitanis inditum, cum triginta ſex Luſitani, regiis copiis adiuncti inſignem de rebellibus victoriam retuleꝛe. Sita in monte urbs eſt à litore diſſita millia paſſuum L. ampla, & populoſa: domus inſulæ omnes, è ligno, & terra aggeſta factæ: quemadmodum urbis mœnia, quæ fruſtra Luſitani ſaxo cingere aggreſſi, cum ſaxa aliunde afferre arduum: quæ vero regionis ſunt ſecta in cinerem abeunt. Eccleſia tamen Epiſcopalis è lapide facta.

Rex Congi induſtria Alphonſi regis ad Fidem adductus anno 1459. eique ſcutum cum regiis inſignibus miſſum, quod adhuc ſervant. Gentis religio Chriſtiana præcipue in Angolæ regno; ubi Luſitani plurimum poſſunt, ſunt nonnulli Idololatræ, qui Solem adorant, & Mahumetani. Angolæ rex Luſitanorum vectigalis, qui cum anno 1667. illos offendiſſet, bello petitus, victuſque, cuius mox caput Ulyſſiponem miſſum anno 1668. Cæterum Luſitani in Congo tenent Urbem *S. Salvatore*, *Moſingan*, & *Cambambe*: in Angolæ regno, & *S. Paulo* arcem in inſula *Loanda*. Maritima etſi in Zona torrida, temperiem habent, quam Occidentales venti, & crebræ pluviæ inducunt: atque ob id fertiles terræ, præcipue quæ fluviis rigantur, qui plurimi, ut *Zaire* à lacu cognomine

erum-

erūpens, *Coanza* & *Lose*, qui ex *Aquilunda* palude oriuntur. Mediterranea vero arenosa, arida, & penè deserta. populi nigri, simo naso, capillis curtis, & crispis ore ob pustulas deformi: sunt tamen aliqui glauci, & rubris capillis. nobiles pannis levioribus, & sericis ex Europa aductis se ornant potius, quam vestiunt. plebei palmis contextis pudenda tegunt. Auro, & Argento conchas præferunt, quas circa Loandam insulam piscantur: & quia raræ, & pulchræ, his pro moneta utuntur. Merces, quas distrahunt Ebur, Zibettum, & mancipia. bellicosi omnes maxime nigri, arcu utuntur, & longis ensibus, more Lusitanorum. sub signis ad flabelli figuram ex pennis strutionis, & pavonis confectis pugnant.

Prima Oceani Æthiopici insula est D. Thomę sic à Lusitanis dicta, quia die D. Thomæ Sacro inventa anno 1405. Vasconselo duce. Deserta, & inculta cum esset, transducta colonia coli cępit, ut florentissima nunc habeatur. circularis pene, & in Æquatore sita; quare perpetua dierum, noctiumque æqualitas. latitudo Leucarum XVII. ambitus verò LX. Colonia, quam nativo idiomate *Paovasan* Lusitani dicunt sita est ad oram Orientalem in sinu navium capace, & à ventis tuto, iuxta fluvium eiusdem nominis, cuius aqua inter reliquas insulæ optima. urbs divisa in duas partes, in prima, quæ civitas dicta, nobiles, & magistratus, in reliqua, quæ est veluti suburbium, artifices, & nautæ morantur. Domus ligneæ, & Ecclesia Episcopalis. Sunt aliæ habitationes dispersæ per insulam in quibus Saccharum conficiunt. Terra enim abundat cannis saccharum producentibus. in medio insulæ altissimi montes arboribus densi: supra arbores nubes sidunt, quæ certis horis resolutæ per folia aquam stillant, quam ad sacc harum

conficiendum adhibent incolæ: aër adeo salubris, ut insulani ad C. annum vivant: exteris noxius tamen, præcipue mulieribus: quapropter Lusitani nigras uxores ex Æthiopum gente ducunt. Circa hanc insulam sunt tres aliæ, nimirum insula Ferdinandi Poo, & Principis, ab Infante appellata ad Septentrionem: ad Meridiem *Annoban* deserta ob Cocrodilos.

Secunda ad Occidentem Æthiopici Oceani est insula D Helenæ, sic dicta, quia die 21. Maii D. Helenæ Sacro à Ioanne Pimentel Lusitano illuc tempestate impulso detecta fuit. à nautis maris caupona appellata, cum perfugium, & solatium sit in vasto itinere Indico. Duris rupibus aspera, & deserta. Lusitani Limones, & mala aurea, nec non & ficus plantarunt, quas ab India advexerant, quæ plantæ mirifice creverunt. ædiculam item erexerunt: quam infirmis destinarunt: qui omnes convaluerunt. bini Cafri, & Iavæ incola cum duabus fęminis hic relicti ad tantum numerum crevere, ut ægrotos latrociniis vexarẽt; quare sublati. Angli insulam occuparunt Lusitanorum negligentia atque arce munivere: advectis bobus, aliisque animantibus, & arboribus ut victui sufficerent.

Tertia est Insula Ascensionis, durus mons, & sterilis: quia verò testudinibus abundat, navigantibus utilis: Testudines magnæ, & gratæ: inque litus veniunt, ut sabulo ova deponant: quæ solis radio tepefacta aperiuntur. inter hanc insulam, & D Helenæ mira copia piscium, qui alis volant de genere Hirundinũ sunt etiam in insula aves rapaces, quæ piscibus, quos venantur, vescuntur. Sunt etiam insula S. Matthęi, & Nova Helena.

C A-

CAPUT XI.

De Cafris, & Monomotàpa.

VLtimus Africæ angulus, cuius basis Lunæ montes, vertex promontorium Bonæ spei, in duas partes dividitur. Litoralia ex utroque latere Cafraria dicitur, *le Costiere de Cafri* Interiora, quæ præruptis montibus cinguntur, Monomotapa. Cafraria igitur, quæ tota antiquis latuit, ni forte sint hi Androphagi Æthiopes posterioribꝰ seculis cogniti, à Septentrione regno *Zanguebar* è latere Orientali, ab Occidentali verò Congi regno. ab Ortu Meridie, & Occasu Æthiopico Oceano alluitur. eius longit. est fere mill. 2500 Cafri dicti ab incolis Congi eo, quod nulla consanguinitatis habita ratione matrimonia celebrent: Mõtes multi, quibus à Monomotapa dis luditur: celebriores sunt, quos Picos Fragosos vocitant. Fluvii præcipuè ad Orientalem oram *Cuàma*, *Spirito Santo, dell'Infante.* Ad Meridiem promontoria celebriora Bonæ Spei, antiquis, ut nonnulli putant Hesperion Ceras, quasi cornu Occidentale. à Lusitanis primum vocatum Tormentorum promontorium propter horrendas tempestates, quas ibi perpessi, mox *Capo Lion*: iussu tamen Ioannis II. regis, Bonæ spei dictum: primus, qui illud superavit nõ sine periculo fuit Vasquez Gama Lusitanæ classis præfectus an: 1487, alii 1489. superatum putant. Toto Orbe procellis, & undarum fremitu notissimum: nec non & ventis, qui sex mensibus ab Occidente, totidemque ab Oriente fremunt. longe transmitti solet, ut evitentur naufragia: etsi hoc ævo felicior sit navigatio. Batavi arcem, & exiguam coloniam posuere, perfugium, simul &

tutamen navigationis Indicæ, quod suo malo Lusitani facere neglexerunt. alterum promontorium ad Orientem huius est *Capo dell'Agughe* ab acutis scopulis appellatum, ubi acus Magnetica recta Septentrionem petit. Cæterum regio passim deserta, præcipuè Occidentalis, ubi deserta *Baso*, *Concritan*, & *Caveo*. In Orientali nonnulla loca culta, & feracia, maximè valles Terræ dictæ *del Natal*, quod circa Natalitia Domini à Gama transmissa: est tamen naufragiis maxime Sofæ infamis: ob subitas, atque horrendas procellas. Sylvæ Elephantibus adeo plenæ, ut in sylva, quæ est iuxta Promontorium Bonæ spei plusquam 12. millia numerentur: quorum quidam miræ magnitudinis, atque his populi vescuntur crudis, ut & humana carne. habent boves, & pinguissimos: sed hos ad sarcinas convectandas adhibent: aut exteris pro ferro, & securibus vendunt. Nudi passim incedunt: idque usu magis, quam ad evitandum calorem: nam etsi circa Tropicum calidus sit aër, in Meridionalibus tamen ob ventos, & pluvias nōnumquam frigidissimus. ad Orientem juxta Zanguebaram, regnum, cui nomen ab Urbe *Sofalà*, rex Lusitanorum vectigalis: qui ad ostia Cuamæ arcem habent, quam anno 1500. ædificarunt Reliqui Cafri, sine religione, & sine politia vivunt: omnia communia: quod nisi apud Barbaros, felicissimum esset: gens ferox, & atrox jaculo, & clava utitur. qui robustior, & animosior principis apud eos locum tenet. Medicarum herbarum, quæ plurimæ nascuntur, peritissimi atque his unis morbos omnes, & vulnera etiam externorum citissimè, & felicissimè curant. nascitur apud illos radix quædam Siseri similis, qua panis loco utuntur: etsi juxta *Sofalà* triticum etiam nascatur. gens partim nigra, partim glauca: qui circa promontorium

rium

rium incolunt simo naso, vultuque difformi: verba male proferunt, & distorta: omniumque maxime barbari. Aurum habent in fodinis, sed negligunt, quod amnes vectant contenti. illud una cum Ambra, & Ebore, mancipiisque, cum æreis manufactis, pannis Cambayæ, sericoq; commutant. Monomotapa, aliis Benomotaxa, à Septentrione Lunæ montibus, & antiquo Abyssinorum regno, seu *Gallis* populis terminatur: à reliquis partibus Cafrorum montibus cingitur. iacet partim in Zona torrida, partim in temperata Australi præcipui montes sunt memorati à Luna dicti, quos Afri Beth appellant. qui variis ramis in diversa procurrunt. Lacus sunt *Sachaf, Vaby*: fluvii *Zamber* & *Camissa* Afris, Lusitanis *dello Spirito S.* & *dell'Infante*. regna præcipua in quæ totum Imperium Monomotapæ dividitur, sunt ab *Agag*, *Camur*, *Metachasi*, *Bava Monomotapa*, *Begamedro*. denominata. Urbs Imperii metropolis Monomotapa, à qua imperio nomen, Afri ut plurimum *Zuberatab* dicunt. sita ad Meridionalem ripam amnis *Zamber*. domus ex ligno, terraque aggesta, & bitumine solidatæ. tecta ad instar tentorii acuminata: portæ ad eas partes versæ à quibus ventis perflari possunt: externi muri domorum omnium similes, & coloribus, figurisque mire exornati. colores gummi, quod apud illos nascitur, permiscent, ut pluviis, ventis, ac tempori resistant. Arx ubi rex habitat muris, & turribus munita arte supra barbaros: ædes insculptæ, & auro, atque auleis, aliisq. ornamentis ex Sinis, & Perside advectis magnificè adornatæ.

Aër vaporibus, qui è lacubus, & fluviis exhalant tepescit. Solum pascuis abundat, boves alit: & Elephantes, ex quibus ad quatuor millia quotannis venatores occidunt. Sunt & strutiones

magni; equos tamen non alit. gens glauca, & non curta: sono plurimum delectatur: pelle vestitur ad umbilicum usque, pellibus tamen quas gerunt caudam non adimunt: sed ad ornatum servant. plures uxores ducunt: & liberi paternis bonis succedunt. Mulieres honestæ, & industriæ. puellæ præter pudenda nudæ incedunt quoadusque nubant. Fodinæ auri multæ, sed gens eo tantum contenta, quód amnes vectant: tanta veró huius copia, ut Rex Monomotapæ à Lusitanis dicatur auri Imperator. populi vectigalia non solvunt, sed immunes omnes; cum tamem regem invisunt dona ferunt, quæ plurima vectant subditi dynastæ. Imperator sēper in armis XX. mill: militū habet ex montanis delecti, qui mira pernicitate pedum Equitum defectum compensāt. Regis concubinæ supra mille. quæ prior filium genuerit, regina. Religio, Idololatria. Patres S. Iesu, Christi fidem seminare cœperunt non sine proventu: sed Europæorum bellis res intercisa. Sunt plurimi Mahumetani.

CAPUT XII.

De Insulis Oceani Atlantici.

PRimæ quæ occurrunt ex adverso Africæ, qua Atlas mons in Oceanum irrumpit, sunt Fortunatæ: sic ab antiquis dictæ ob miram aëris salubritatem, ac soli feracitatem, vel quod solæ cognitæ, cum reliquum Mundi Hemisphærium lateret. rursus nostro orbi cognitæ anno 1405. à Guglielmo Betancour Gallo. Præcipuæ sunt hæ, *Canaria* à canibus ingentis magnitudinis appellata: atque ab hac omnibus nomen factum. *Madera, Teneriffa, della Palma, del Ferro, Gomera, Forteven-*

ventura, *Lancellotta*, *La Gratiosa*, *la Roccha*, *Le Selvagie*. Canaria vinum producit generosissimum, passares optimos: urbem habet cognominem Episcopi sedem, & populosam ob commercium navium, quæ utrasque Indias petunt. Teneriffa omnium maxima, & frequens: celebrior item ob montem excelsissimum, vulgo *Il Pico di Teneriffæ*. cuius vertex tubo optico ad XC. Leucas conspicitur. ex illo omnes insulæ videntur, & aliam, quam numquam nautæ invenire potuerunt. Ferri insula ab ariditate dicta: nullæ enim in insula aquæ: nisi quas arbores quædam, quæ unicæ in natura, effundunt. Arbor vastissima assurgit latitudine mira: frondes amplæ: & rami longissimi. in vertice continuo nubes subalbida insidit: adeo constanter, ut nec ventis, nec procellis dimoveri possit: ex se statis horis resolvitur in aquam, quæ per folia binis horis guttatim decidit: hanc incolæ vasis excipiunt, & potui servant: quæ in subiectã circa truncum foveã cadit animalibus deservit, ita fontes miraculo pensante natura. Madera à Lusitanis detecta anno 1420: & à sylvis Madera dicta. quibus incensis, adeo fęcunda facta est, ut mirum sane sit. urbem habet cum Episcopatu. hęc ad Lusitanos spectat: reliquæ vero Canariæ ad Castellanos

Sequuntur ad Meridiem Hesperides, sive Gorgones: quæ quoniam sitæ sunt ex adverso Arsinarii (*Capo Verde*, idcirco dicuntur *l'Isole di Capo Verde*. Detectæ anno 1455. à Ludovico Cadamosto Veneto misso ab Henrico Ioan: I. filio. mare quod circa alluit, appellatur à Lusitanis *Sargasso*, quod totum herba convestitum hederæ simili, prati speciem referat. Sunt præcipuæ hæ *S. Antonio*, *S. Vincenzo*, *S. Luca*, *S. Nicolò*, *Isola del Sale*, *di Buona vista*, *di Maggio*, *S. Giacomo*, *del Fuogo*, *de Brava*,

Quæ à Sale nuncupatur,est adeo humilis, ut tota tempestatibus obruatur:decedentibus mox aquis, quæ stagnis remanent in salem solis radiis tenuatæ abeunt, ut tota veluti lucida glacies resplendeat. Omnium maxima Divi Iacobi ubi Colonia Lusitanorum cum Episcopo, & Gubernatore. In insula ab igne nuncupata portus commodus, & arx ad tutamen navium imposita. Aër malesanus, & calidissimus febres acutas Cholicos dolores,lienteriam ingenerat.nebulis densus, quæ tetro odore exhalant: à Iunio ad medium Octobrem pluviæ continuæ, ventis,& turbinibus permixtæ:tonitrusque adeo horribiles, ut intrepidos etiam perterreant. Insulæ ad Lusitanos spectant: qui ex illis nonnisi ingentem salis copiam asportant. Ad Septentrionem positæ sunt Flandricæ, quæ & Azores,& Tertiæ *Tersere*;quod tertio loco sint detectæ. Sunt verò celebriores *Corvo*, *Flores*, *la Gratiosa*,*Tersera*,*S.Michele*, *S.Maria*, *Pico*, *Fayal* *S.Giorgio*, in Terteria urbs Angra Episcopalis:ubi Præfectus Lusitanorum ad quos pertinent. urbs sita ad radicem montis,qui in mare prorumpens portum efficit, quo,& munitione celebris.

CAPUT XIII.

De Animantibus, & Monstris Africæ.

DOmestica animalia, quæ in Europa, Asiaque sunt,reperiuntur etiam in Africa. est insuper Camelus,qui, etsi plurimus in Asia:in Africa tamen probatissimus.Arabis *Gimes* appellatur:Asiatici duos in dorso gibos habent:Libyci,qui Arabes vocantur uno in dorso,altero in pectore onerantur: in hoc cum quiescunt, incumbunt. Fœmina XI, menses partum gerit, editum mira industria

edu-

educant Afri.vix natis genua in ventrem flectũt, lapidesque imponunt:quo in situ ad XX.dies manent. ita illos erudiunt in genua accidere, cum onerandi sunt:modico lacte pascunt: ut sitim pati dociles fiant.non bibunt vero Cameli nisi prius aquam pede turbent. pili continuò decidunt; ut vero renascantur ricinio oleo illos inungunt. hordeo vescuntur, interdum herbis: ac bovum more,quæ nocte comederunt,die ruminant. Maiores Cameli *Elhegen*, *Ategin* vocant: adeò fortes ut mille pondo ferant.minores,quos nos Dromedarios,illi *Dechet* dicunt.hi non sarcinas:sed homines vectant,& sunt miræ pernicitatis, uterque die CXL. millia conficiunt. Vere concipiunt:quo tempore ab illis cavendum. tunc enim præteritorum reminisci videntur.& eos,à quibus olim læsi violenter mordent.Ne domestica quidem lædenda bruta,dante illis natura ad vindictam tempus. tandem Cameli lac Hydropisi egregiè medetur.

Ferocia animalia,quæ vastis in desertis:atque inter lustra Atlantis, & montium Lunæ nutrit, sunt Leones,Leopardi,Tigres, Struthiones, Dracones,Serpentes magni, Adives, innumeraque, & nova semper monstra.Leo sylvarum rex, & ferocitate,& agilitate terribilis:& eo præsertim tempore,quo coit, non in bruta solum, sed in homines etiam grassatur. eius sanguis tam calidus, ut febri perpetua laboret. verum animosus cum sit, ac ferox, ignem tamen reformidat. ita comparatum à Natura, ut audacissimus quisque habeat, quo concidat. Venatores facibus ardentibus eum persequuntur, quousque in paratos casses irruat: involutumque capiunt: præcipue cum parvulus, cum maior ab igne timor,& ob gingivarum mollitiem invalidus morsus est. pastores, atque armentarii igne circa greges accenso, animalia tu-

tantur. Leonem Arabes, ex cuius pelle quæstum faciunt, *Aced* vocant. Leopardi Leone ferociores, sed nonnisi irritantes discerpunt: ex animalibus canem dumtaxat devorant. Adives sunt lupis similes, sed grandiores, ac veluti canes latrant. Leonem sequuntur, ut ex reliquiis prædarum illius, & ipsi pascantur. hinc, ut illorum latratus gentes audiunt, Leonem propè esse pro vero habent: illos persequitur Leo: sed pernicitate pedum elabuntur.

*S*trutio ab Afris *Noama* dictus, avium maxima, tota Africa reperitur, præsertim in desertis: mole equum superat, & equitāti viro par: capite est parvo, & rotundo, collo longissimo, & gracili: reliquo corpore magno, & rotundo. alæ, & cauda nigris pennis, & niveis ornantur. illæ tamen ad volandum inutiles ob corporis gravitatem: gressum tamen maxime iuvant: hinc agilissimi pedes, ut cervis bifurcati: quibus lapides retrò in sequentes iaciunt. Ova in sabulo ponunt: quibus non incubant: sed oculis vicissim mas, & fœmina fovent. *S*urdi omnino: seque tutos putant, si caput inter arbores condant: atque ob id nullo negotio capiuntur. tantis, diversisque cibis se nutriūnt: ut etiam ferrū subigere dictitetur. Afri è pennis, quas Europæis vendunt, & ovis, quibus vasa conficiunt, & fanis suspendunt quæstum faciunt.

Dracones, qui plurimi in Atlante, & Lunæ mōtibus, ex coitu Aquilæ cum lupo progigni Afri credunt: tantumque intumescere lupi uterum, ut crepet: editus partus Aquilæ instar alas habet: caudam serpentis: pedes instar lupi, ventrem vero ingentem habet: pellem coloribus distinctam: longitudine nonnulli XL pedes æquant. qui in Lunæ mōtibus agiliores, & maximè venenosi, ubi ingentes etiam serpentes: qui una cum Draconi-

bus

bus bellum cum Elephantibus gerunt, quorum sanguine mirifice delectantur.. pugna est huiusmodi,qua nonnumquam victores cum victis cadunt: Draco se intra ramos arboris occulit, cuius fronde Elephantes vesci consuevit: dumque Elephas frondem carpit, advolat ille & caudam circa Elephantis pedes circumvoluit: hosteque ita apprehenso,sanguinem sugere satagit. Elephas,ut se circumplexu liberet,pedes vel in saxum, vel truncum illidit.at Draco spiras, nodosque geminat:in os irrumpit, rodit, sugit, & aërem intercipit,quo pereat.tunc Elephas dolore, & lassitudine gravatus se deiicit: & non rarò accidit, ut & Draconem opprimat. hinc ad montium radices iùxta arbores mortui Dracones,& Elephantes repetiuntur:non aliter serpentes pugnant, qui præ caudæ longitudine inter utrosque pedes se complicant.

Elephas etsi in sylvis nascatur inter domesticos tamen propter facilem indolem, & quandam penè dixerim intelligentiam, recenseri potest:in desertis *Zaara* plurimus nascitur:totaque Africa, qui in India maiores sunt. ab Afris *Elfil* dicitur. Corpore inter reliqua bruta, quæ terris repunt maximus: capite tamen parvo pro corporis magnitudine,quod scapulis adiūctum sine collo videtur. oculos exiguos, sed micantissimos habet: aures vero patulas, quæ Raiam assimilant: pendentque in longum. erigit tamen cum irascitur. loco nasi longam appendicem porrigit (proposcidem vocamus) quam contrahit,explicat, vertitque,ut libet.hac cibos carpit,tanta dexteritate, ut acum etiam colligat. inque guttur satis capax mittit: armatur binis dentibus:incolæ Morphi. Ebur, nos appellamus: adeo magni interdum ut libras quadrigentas pendant. pedes flectit, & ut

erigit. Equis inimicus: qui, illo viso, fugiunt adeo robustus, ut L. mill: uno die conficiat, à gubernatore radio regitur: qui aurem vellit, & quà pulsus incedit. alimenta Dactyli, & arborum folia: apud nos castaneis etiam, & legumine vescitur. Monstra, quæ Africa generat sunt plurima: quæ ex coitu diversorum animalium proveniunt. de quibus, & eorum causis nos lib. 2. Halieuticorum.

Non aliter Libyæ in vasta, quà corniger Ammon
Regna tenet, siccis sitientia semper arenis,
Et Meroës deserta iacent, saltusque Syenes,
Cum stimulante siti, sub stagna, & flumina rara
Convenere feræ, Tigresque Ursique rapaces,
Pardalis, atque Leæna, venenatique Cerastæ:
Plurima per densas nutrit quas Africa sylvas,
Hic ubi iam rivos potarunt gutture anhelo,
Permixtim rabie impulsæ, cæcoque furore
Miscentur, variumque genus non debita poscit.
Hinc illæ insueta generantur imagine formæ
Monstrorum, visu turpes, rictuque tremendæ.

LIBER VIII.

CAPUT I.

De America.

AFrica jam perlustrata, veterique Orbe per Europam, Asiamque peragrato, in novum per tot ante secula incognitum, velificandum. ubi novæ gentes, novæ urbes, nova monstra, fluvii, montes, mariaque nobis describenda. Alterum igitur Orbis Hemisphærium ingentem insulam, utroque Oceano complectitur: quam Americam nostri, Atlantidem veteres appellasse certissimis argumentis comprobatur: Apud Platonem enim in Timæo Sacerdotes Ægyptii narrant Soloni Atheniensi, qui annis circiter DC. ante partum Virginis vixit, insulam fuisse quondam contra fretum Herculeum Africa simul, & Asia maiorem nomine Atlantidem, postmodum verò immani terræ motu, ingentique unius diei, ac noctis illuvione demersam fuisse: ac inde mare, quod eam insulam, & Gaditanum fretum interiacebat, immeabile, & inscrutabile redditum, limo paulatim impediente. quem insula subsidens præbuisset, Diodorus verò lib. V. tradit, Phœnices, ve-

tustissimis inde temporibus,cum extra Columnas Herculis Africæ litora legerent; ingentibus ventorum procellis ad longinquos in Oceano tractus fuisse abreptos; ac permultos dies vi tempestatis jactatos, tandem ad insulam pervenisse ingentis magnitudinis, in alto Oceani pelago contra Africam in Occasum versus iacentem: cuius solum amœnum,ac frugiferũ, & amnibus navigabilibus irriguum, sumptuosisque ædificiis instructum. hæc sane nonnisi de America intelligi possunt: neque verisimile est Solonem, qui teste Strabone de ea librum scripsit, neque Diodorum hæc aut somniasse,aut confixisse. Præterea Author libelli de Mundo, qui Aristoteli ab aliis, ab aliis Theophrasto ascribitur:atq; ab Apuleio latinus factus: asserit præter Asiam, Europam, atque Africam, magnas esse insulas, Americas haud dubio. Carthaginienses verò illius terræ aditu reliquos Europæ populos prohibuisse, idem Diodorus narrat: quam navigationem Pœnos cum Romanis bello implicitos intermisisse crediderim:ut ævo Romani Imperii omninò latuerit.

Anno 1492. Christophorus Columbus Ligur, è vico *Arbisola* impetratis à Ferdinando Castellæ rege tribus navibus, Gadibus solvit die 3. Augusti:inque Canarias venit: ubi rem diù meditatus fuerat. E Canariis in Occidentem iter intendit:superataque plurium dierum malacia, in mare herbosum pervenit:qua novitate perculsi Hispani,in illum coniurant. & parum abfuit, quin necarent. sed confirmatis utcũq;animis,continuatur iter,& XI. Octobris eiusdem anni terram summa omnium gratulatione conspexerunt. Prima,quæ occurrit, fuit insula *Guanahani*, ab ipso appellata *S.Salvatore.* Mox Cubam insulam, & Hispaniolam detexit, hic arce ædificata, in Hispaniam rediit.

iterumque in Americam: tandem cum quintum navigasset dictus Dux Veraguæ, & Vegæ, quæ est in Iamaica insula: cuius etiam Marchionatus titulo insignitus. Hæc prima novi Orbis detectio: in quem variæ deinde gentes venere: terrasque patriis vocibus nuncuparunt. Dicta America ab Americo Vespucio Florentino: qui anno 1497. ab Emanuele Lusitaniæ rege missus Brasiliam lustravit, novumque Orbem de suo nomine nuncupavit. Fuit etiam vocata India Occidentalis. Tellus universa in duas peninsulas dividitur medio Isthmo, *Panamà* barbaris dicto: quæ ad Septentrionem tendit dicitur America Septentrionalis: quæ ad Meridiem Australis. Habet autem America ab Oriente Atlanticum Oceanum: qui nobis est ab Occidente: ab Occidente Oceanum Meridionalem, sive Mare Pacificum, *del Zur*, à Meridie Megellanicum fretum: à Septentrionibus terram incognitam, seu verius Arctoos sinus, quibus ab Arctica tellure discluditur. Americæ situs est inter parallelum Australem 34. qui per Megellanicum fretum transit; & Borealem 66. qui per ultimum promontorium novæ Galliæ, *Charles* dictum, percurrit: inter Meridianos verò 236. per extremam Californiam, 348 per Brasiliæ promontorium S. Augustini transeuntes. Zonas occupat Torridam totam, & magnam partem Australis, & Borealis temperatæ.

Septentrionalis dividitur in Mexicum, sive Novam Hispaniam, Novum Mexicum, Floridam, Virginiam, Novam Galliam, seu Canadam. Insulæ, quæ ad illam spectant sunt California, Antilles, & Lucayæ. Montes præcipui *Suala*, & *Apalache*: amnes Canadensis, *Canadà*, sive D. Laurentii, Panucus, *S. Spirito, Tare. Barania, Rio del Nort.* Lacus *Nicaragua*, Mare Dulce, & *del Nort*.

CAPUT II.

De nova Hispania, novo Mexico, & California Insula.

PRima & præcipua pars Americæ est Nova Hispania: indigenis appellata Mexicum Gentiũ enim annales referunt primos regionis habitatores fuisse sylvestres homines patria voce *Chichimecas* dictos, hos vero ex parte pulsos à populis à caverna quadam ad Septentrionem posita egressos, inque septem familias divisos, totidemque ducibus subiectas, quorum unus, *Mexi* appellatus, terræ nomen, urbique dedit. Fines sunt à Septentrione Novum Mexicum, & Florida, ab Occidente Pacificum mare, ab Oriente Mexicanus Sinus, à Meridie Panamæ Isthmus, quo cum Australi America nectitur. regio tota est in Torrida Boreali, & usque ad Tropicum Cancri excurrit. Montes habet ignivomos, quorum celeberrimus *Guatimala*: Fluviis irrigatur auriferis, & ingentibus lacubus Mexicano, & Nicaragua. Vastissimum hoc Americæ regnum in plures provincias, variis subinde temporibus, detectas & subactas, Hispani partiti sunt: hæ à præfectis regio tribunali, *Audientiam* vocant; gubernantur. Prorex Mexici sedet, à quo reliqui pendent, qui in universo regno ius dicunt. Provinciæ sunt hæ *Panuco*, cuius caput urbs cognominis: *Tlascala*, cuius Angelorum urbs, *la villa de los Angelos* Episcopalis. *Guaxaca* cum urbe eiusdem nominis Episcopatu insigni: *Chiapa* cuius *Ciudad regal* Episcopi sedes. *Tabasco*, cuius urbs *Nostra Signora della Vittoria*. Lucatan, cuius Merida Epis: *Vera pax* ab urbe Episc; dicta; *Honduras*, cuius *Truxillo*: *Nitaragua*

gua cuius *S. Leon* Episc: *Costarica*, cuius Carthagos: *Varagua*, cuius *Santa Fè*. *Guatimala*, cuius *S Iago* Episc. *Soconusco*, cuius *Gueuetlan*. *Mecoachan* ab urbe Episc Nova Gallecia, cuius *Compostella*. *Guadalaiara* ab urbe Episc. *Zacatecas*, cuius *Durango* Episc. *Chametlan*, & *Culiacan* ab urbibus denominatæ. Mexicum propriè dictum, totius regionis princeps Academia, & Archiepiscopatu insigne: huic memorati Episcopi subiecti sunt. Olim hæc urbs vocata *Tenuchtilan*, vel ut alii referunt *Themistitan*, quæ vox indigenis ficum in petra sonat. Cum enim Oraculum consulerent, quo in loco urbem ponerent, ferunt respondisse oraculum: in ea lacus parte urbem statuendam, ubi ficus in saxo radicem fixisset ædificata igitur urbs in medio lacu salsarum aquarum Mexico nuncupato: & ad instar Venetiarum ad ingentem magnitudinem crevit. Urbem anno 1531. 13. Augusti expugnavit Ferdinandus Cortesius Hispanis copiis, funditusque evertit. aliamque ex illius ruinis excitavit ad ripam lacus, ex quo Mexicum denominat... Situ est amœno, molliter circum assurgentibus clivis arborum refertissimis. domus ligneæ, & penè similes, triplicique contignatione assurgunt, quod rarissimum in America: viæ latæ, & rectæ: & quæque ars suam habet: anno 1629. inundante lacu penè absorta: nunc censentur hominum XLM. capita, muro, & turribus munitur, atque arce, cum æde regia, ubi Prorex sedem habet: aulæa quibus ornatur, ex iunco tam mire intexto, ac picto, ut nostris non cedant.

Etsi in Torrida Zona sita sit regio, adeo tamen Orientalibus, atque Occidentalibus ventis perflata, ut aër mitis sit, & sanus: miraque ob id Soli fertilitas: arbores, & poma ferunt, & flores, copulante natura cum Autumno Ver, fructus sunt dulcissimi,

fimi,& tam varii,ut multi nos lateant. Vinum tamen,& oleum Tellus non fert. Sed aliunde comportantur. Divitiæ, quibus abundant, & quas distrahunt, sunt Aurum, Margaritas, Olosericum, Gossipium, Sal, Balsamum, Saccharum Gens industria,& laboriosa, atque idcirco dives: maxime Criolles (sic vocant, qui à primis Hispanis progeniti) penes quos negotiatio. Hos Hispani metu rebellionis à muneribus publicis, atque armis arcent: unique mercaturæ vacare sinunt. Ex quibus tamen magnam pecuniam, nonnumquam contrahunt.

Religio Catholica, atque eximiè culta. olim Mexicani supra omnes superstitiosissimi: quorum præcipua Idola *Vitzliputzili*, & *Tezcaldiputza*: primum satyrum pingebant cum alis sedentem: inque ventre alium vultum, magnum fingebant, cui humano sanguine litabant, mirisque cæremoniis, ac deridiculis colebant. Arma olim gentis iacula, & enses: nunc nostris utuntur, nostroque more pugnant. regio tota Catholico regi paret.

Novum Mexicum appellant omnem illum Americæ tractum, qui ad Occidentem in Septentrionem excurrit, qua parte incognitum adhuc est: habet à Meridie Novam Hispaniam, & Floridam, ab Oriente Novam Galliam, ab Occidente mare Rubrum, *Vermeio*, Hispanis dictum, quo ab Insula California separatur. mons in eo Suala, qui à Florida illud disterminat: amnes *Tecon*, & *Coral*, præter memoratum. *Norto*. Primus hanc regionem lustravit Augustinus Ruiz anno 1581. at anno MDLXXXIII. ab Antonio Espeio nomine donatam. Loca quæ cœperunt innotescere sunt *Astablan*, *Nova Granata*, *Real del nuevo Mexico*, *Rey Coromedo*. *S. Michele*, & Portus D. Claræ. Aër summè frigidus, & nebulis præcipue Septembri,

bri,

bri,& Octobri densissimus. Solum saxosum,& cultui ineptū. iuxta amnes valles riguæ: ubi pascua, quibus boves aluntur miræ magnitudinis, ac figurę. Caput instar suis: iubæ circa collum, ut Leonis: dorsoque gibbus, ut in Camelis. caro optima: hac incolæ v-scuntur: pelle vestes faciunt,& tuguria tegunt: nervis pro funibus utuntur. stercore siccato, pro lignis ad accendendum ignem: quare merito dixerit poëta:

Omnis, & in vacca spes vitæ gentibus una est.

Est etiam animal Unicorni similis, cuius pelle etiam sese amiciunt. gentes statura mediocres, vultu macilento, & plumbeo, idque evenire crediderim ex esu cuiusdam radicis frigidissimæ Herbæ Sanctæ similis. nam si ab usu illius abstinent hilariores fiunt, & non longe post stupent. tellus inculta, nec auro, argentoque dives; quare facili negotio ab Hispanis despecta; Anglisque relicta: qui litora occuparunt: & terras omnes, usque ad Fretum *David* dictum. Per has oras Hollandi, Anglique sæpius navigare in Scythicum Oceanum tentarunt, ut compendiosiore via in Europam remearent: sed maris æstus: (*Correntes* vocant) in Iaponiam, quæ proxima, eos deduxerunt. & glacies immensæ, ingensque frigus ab incœpto desistere coëgerunt.

Gens pacis amans: nec arma novit, nisi clavam, & iaculum ad venationem. tuguria sepibus potius, ut à feris, quam munitione, ut ab hostibus caveant, circummuniunt: qui intus colunt idololatræ: animamque immortalem censent, qui verò litora Christiani: sed Batavorum, Anglorumque erroribus imbuti. Divinis cæremoniis addicti omnes natura videntur.

California, quam veteres peninsulam putarunt, tota mari abluitur, Rubro ab Oriente, ab Oc-

ci-

cidente,& Meridie Pacifico mari,inter Orbis maximas, quæ parallelos occupat supra XX. & tota pene est in Zona temperata Boreali. præcipua promontoria *C. S. Lucas* Meridionale: *C. Blanco* Boreale. portus *S. Madalena*, *S. Diego*, *S. Francesco*, *Draco*. Terram asperam, incultam, ac sterilem, eo argumento comprobari potest, quod nulla Europæorum gens ibi sedem certã defixerit: quod certè fecissent, maximè, qui vicinia tenent Hispani, si auri, aut argenti dives reperta fuisset.

CAPUT III.

De Florida, Virginia, & Insulis Mexicani sinus.

FLorida dicta Hispanis, quod die Pentecostes anni 1512. detecta fuerit: antea *Lequaza* ab incolis vocabatur. ab Occidente Novum Mexicum, à Septentrione Novam Galliam, ab Oriente Virginiam, & Oceanum, à Meridie Mexicanum sinum habet. Provinciæ in ea numerantur *Apalache*, *Tagil*, seu *Tegesta*, & *Cossa*. Hispani ad litus Orientale Tegestæ duas urbes habēt D. Matthæi, & D. Augustini. hæc portu capaci, & tuto insignis. Cœlum temperatum, in quo & venti, & pluviæ perquam raræ. Solum arenosum, & humile, innumeris tamen amnibus irriguum. ubi si frumentum seratur, & hordeum bis in anno provenit. gens quoniam radice, *Halte* dicta, vescitur, culturam negligit. Ingentes sunt sylvæ immensis Quercubus, & Cedris opacæ. Gens æreo colore, quem unctione cuiusdam unguenti contrahit: à natalibus enim nivei veniunt. corpore Hispanis proceriores: capillis verò nigris sunt omnes. fœminæ altiores, ac robustiores. Hermaphroditæ multi, qui sarcinas ferunt, & cursorum munere

fun-

funguntur. Libidini indulgent sine more; neque id turpitudini ducunt. Piscatui, & venationi dant operam, &, cum opus, viriliter pugnant sagittis, & iaculo: pelle amiciuntur, præcipue pudenda. vescuntur verò Cocrodilis: pars regionis Hispanis, pars Anglis, quæ ad Virginiam vergit Gallis paret.

Virginia ad Septentrionem sequitur. hoc nomine ab Anglis donata, quod sub auspiciis Elisabethæ Angliæ Reginæ detecta fuerit anno 1584. etsi antea à Ioanne Verazzan auspiciis Francisci I. Galliæ regis lustratam Galli annales referant, dictamque *Mocosam*. fines ab Occidente *Florida*, & *Canada*, quę illam etiam à Septentrionibus claudit, à Meridie, & Oriente Oceanus. regio montosa: sed præter *Apulatay*, qui ad Occidentem sunt, cæteri innominati. amnes plurimi *Sasquesahanugh*. *Pavavomeck*, *Toppahanock*, *Pamaunk*, & *Povohatan* à regno, quod medius secat, appellatus. Urbs olim gentium caput *Pomeiok*, quæ nihil aliud, quam tuguriorum aggestio palis vallata: caulas diceres non urbem: ut fere omnes sunt in America. Angli ædificarunt *Iamestorunen* in peninsula fertili, & amœna: muris, & propugnaculis munitam. Sunt etiam urbes *Mariland*, & *Tragabigzanda*. Aër temperie gaudet: riget interdum hyeme, sed non ultra dies octo glacies durant: æstate calet, ut in Meridionalibus Hispaniæ. Solum frumento, & leguminibus aptum. qui interiora colunt, e radicibus, quas *Tsinauu*, & *Okapenauk* tritis, ac pinsis panem conficiunt. Herba Sancta plurima; quam *Uppouuæ* vocant. Gens præter pudenda, nuda incedit: gaudetque faciem pingere variis coloribus: & comam alere; quam instar gallorum supra caput attollunt: velamenta capitum, ut plurimum, ex pinnis, ut passim usus apud Americanos. Deos plures esse credunt, sed omnes uni

erigit. Equis inimicus: qui, illo viso, fugiunt adeo robustus, ut L. mill: uno die conficiat, à gubernatore radio regitur: qui autem vellit, & quà pulsus incedit. alimenta Dactyli, & arborum folia: apud nos castaneis etiam, & legumine vescitur. Monstra, quæ Africa generat sunt plurima: quæ ex coitu diversorum animalium proveniunt. de quibus, & eorum causis nos lib. 2. Halieuticorum.

Non aliter Libyæ in vasta, quà corniger Ammon
Regna tenet, siccis sitientia semper arenis,
Et Meroës deserta iacent, saltusque Syenes,
Cum stimulante siti, sub stagna, & flumina rara
Convenere feræ, Tigresque Vrsique rapaces,
Pardalis, atque Leæna, venenatique Cerastæ:
Plurima per densas nutrit quas Africa sylvas,
Hic ubi iam rivos potarunt gutture anhelo,
Permixtim rabie impulsæ, cæcoque furore
Miscentur, variumque genus non debita poscit.
Hinc illæ insueta generantur imagine formæ
Monstrorum, visu turpes, rictuque tremendæ.

LIBER VIII.

CAPUT I.

De America.

AFrica jam perlustrata, veterique Orbe per Europam, Asiamque peragrato, in novum per tot ante secula incognitum, velificandum. ubi novæ gentes, novæ urbes, nova monstra, fluvii, montes, mariaque nobis describenda. Alterum igitur Orbis Hemisphærium ingentem insulam, utroque Oceano complectitur: quam Americam nostri, Atlantidem veteres appellasse certissimis argumentis comprobatur: Apud Platonem enim in Timæo Sacerdotes Ægyptii narrant Soloni Atheniensi, qui annis circiter DC. ante partum Virginis vixit, insulam fuisse quondam contra fretum Herculeum Africa simul, & Asia maiorem nomine Atlantidem, postmodum verò immani terræ motu, ingentique unius diei, ac noctis illuvione demersam fuisse: at inde mare, quod eam insulam, & Gaditanum fretum interiacebat, immeabile, & inscrutabile redditum, limo paulatim impediente. quem insula subsidens præbuisset, Diodorus verò lib. V. tradit, Phœnices, ve-

iterumque in Americam: tandem cum quintum navigasset dictus Dux Varaguæ, & Vegæ, quæ est in Iamaica insula: cuius etiam Marchionatus titulo insignitus. Hæc prima novi Orbis detectio: in quem variæ deinde gentes venere: terrasque patriis vocibus nuncuparunt. Dicta America ab Americo Vespucio Florentino: qui anno 1497. ab Emanuele Lusitaniæ rege missus Brasiliam lustravit, novumque Orbem de suo nomine nuncupavit. Fuit etiam vocata India Occidentalis. Tellus universa in duas peninsulas dividitur medio Isthmo, *Panamà* barbaris dicto: quæ ad Septentrionem tendit dicitur America Sptenttionalis: quæ ad Meridiem Australis. Habet autem America ab Oriente Atlanticum Oceanum: qui nobis est ab Occidente: ab Occidente Oceanum Meridionalem, sive Mare Pacificum, *del Zur*, à Meridie Megellanicum fretum: à Septentrionibus terram incognitam, seu verius Arctoos sinus, quibus ab Arctica tellure discluditur. Americæ situs est inter parallelum Australem 34. qui per Megellanicum fretum transit; & Borealem 66. qui per ultimum promontorium novæ Galliæ, *Charles* dictum, percurrit: inter Meridianos verò 236. per extremam Californiam, 348 per Brasiliæ promontorium S. Augustini transeuntes, Zonas occupat Torridam totam, & magnam partem Australis, & Borealis temperatæ.

Septentrionalis dividitur in Mexicum, sive Novam Hispaniam, Novum Mexicum, Floridam, Virginiam, Novam Galliam, seu Canadam. Insulæ, quæ ad illam spectant sunt California, Antilles, & Lucayæ. Montes præcipui *Suala*, & *Apalache*: amnes Canadensis, *Canadà*, sive D. Laurentii, Panucus, *S. Spirito*, *Tare*. *Barania*, *Rio del Nort*. Lacus *Nicaragua*, Mare Dulce, *& del Nort*.

CAPUT II.

De nova Hispania, novo Mexico, & California Insula.

PRima & præcipua pars Americæ est Nova Hispania: indigenis appellata Mexicum. Gentiũ enim annales referunt primos regionis habitatores fuisse sylvestres homines patria voce *Chichimecas* dictos, hos vero ex parte pulsos à populis à caverna quadam ad septentrionem posita egressos, inque septem familias divisos, totidemque ducibus subiectas, quorum unus, *Mexi* appellatus, terræ nomen, urbique dedit. Fines sunt à Septentrione Novum Mexicum, & Florida, ab Occidente Pacificum mare, ab Oriente Mexicanus Sinus, à Meridie Panamæ Isthmus, quo cum Australi America nectitur. regio tota est in Torrida Boreali, & usque ad Tropicum Cancri excurrit. Montes habet ignivomos, quorum celeberrimus *Guatimala:* Fluviis irrigatur auriferis, & ingentibus lacubus Mexicano, & Nicaragua. Vastissimum hoc Americæ regnum in plures provincias, variis subinde temporibus, detectas & subactas, Hispani partiti sunt: hæ à præfectis regio tribunali, *Audientiam* vocant; gubernantur. Prorex Mexici sedet, à quo reliqui pendent, qui in universo regno ius dicunt. Provinciæ sunt hæ *Panuco*, cuius caput urbs cognominis: *Tlascala*, cuius Angelorum urbs, *la villa de los Angelos* Episcopalis. *Guaxaca* cum urbe eiusdem nominis Episcopatu insigni: *Chiapa* cuius *Ciudad regal* Episcopi sedes. *Tabasco*, cuius urbs *Nostra Signora della Vittoria*: Lucatan, cuius Merida Epis: *Vera pax* ab urbe Episc: dicta: *Honduras*, cuius *Truxillo*: *Nicaragua*.

gua cuius *S. Leon* Episc: *Costarica*, cuius Carthago; *Varagua*, cuius *Santa Fè*. *Guatimala*, cuius *S Iago* Episc. *Soconusco*, cuius *Guevetlan*. *Mecoachan* ab urbe Episc. Nova Gallecia, cuius *Compostella*. *Guadalaiara* ab urbe Episc. *Zacatecas*, cuius *Durango* Episc. *Chametlan*, & *Culiacan* ab urbibus denominatæ. Mexicum propriè dictum, totius regionis princeps Academia, & Archiepiscopatu insigne: huic memorati Episcopi subiecti sunt. Olim hæc urbs vocata *Tenuchtilan*, vel ut alii referunt *Themistitan*. quæ vox indigenis ficum in petra sonat. Cum enim Oraculum consulerent, quo in loco urbem ponerent: ferunt respondisse oraculum: in ea lacus parte urbem statuendam, ubi ficus in saxo radicem fixisset ædificata igitur urbs in medio lacu salsarum aquarum Mexico nuncupato: & ad instar Venetiarum ad ingentem magnitudinem crevit. Urbem anno 1531. 13. Augusti expugnavit Ferdinandus Cortesius Hispanis copiis, funditusque evertit, aliamque ex illius ruinis excitavit ad ripam lacus, ex quo Mexicum denominata. Situ est amœno, molliter circum assurgentibus clivis arborum refertissimis. domus ligneæ, & penè similes, triplicique contignatione assurgunt, quod rarissimum in America: viæ latæ, & rectæ: & quæque ars suam habet: anno 1629. inundante lacu penè absorta: nunc censentur hominum XLM. capita, muro, & turribus munitur, atque arce, cum æde regia, ubi Prorex sedem habet: aulæa quibus ornatur, ex iunco tam mire intexto, ac picto, ut nostris non cedant.

Etsi in Torrida Zona sita sit regio, adeo tamen Orientalibus, atque Occidentalibus ventis perflata, ut aër mitis sit, & sanus: miraque ob id Soli fertilitas: arbores, & poma ferunt, & flores, copulante natura cum Autumno Ver, fructus sunt dulcissimi,

ſimi,& tam varii,ut multi nos lateant. Vinum tamen,& oleum Tellus non fert. Sed aliunde comportantur. Divitiæ, quibus abundant, & quas diſtrahunt, ſunt Aurum, Margaritas, Oloſericum, Goſſipium, Sal, Balſamum, Saccharum. Gens induſtria,& laborioſa, atque idcirco dives: maxime Criolles (ſic vocant, qui à primis Hiſpanis progeniti) penes quos negotiatio. Hos Hiſpani metu rebellionis à muneribus publicis, atque armis arcent: unique mercaturæ vacare ſinunt. Ex quibus tamen magnam pecuniam, nonnumquam contrahunt.

Religio Catholica, atque eximiè culta. olim Mexicani ſupra omnes ſuperſtitioſiſſimi: quorum præcipua Idola *Vitzilipùtzili*, & *Tezcaldipùtza*: primum ſatyrum pingebant cum alis ſedentem: inque ventre alium vultum, magnum fingebant, cui humano ſanguine litabant, mirîſque cæremoniis, ac deridiculis colebant. Arma olim gentis iacula, & enſes: nunc noſtris utuntur, noſtroque more pugnant. regio tota Catholico regi paret.

Novum Mexicum appellant omnem illum Americæ tractum, qui ad Occidentem in Septentrionem excurrit, qua parte incognitum adhuc eſt: habet à Meridie Novam Hiſpaniam, & Floridam, ab Oriente Novam Galliam, ab Occidente mare Rubrum, *Vermeio*, Hiſpanis dictum, quo ab Inſula California ſeparatur. mons in eo Suala, qui à Florida illud diſterminat: amnes *Tecon*, & *Coral*, præter memoratum *Norto*. Primus hanc regionem luſtravit Auguſtinus Ruiz anno 1581. at anno MDLXXXIII. ab Antonio Eſpeio nomine donatam. Loca quæ cœperunt innoteſcere ſunt *Aſtablan*, *Nova Granata*, *Real del nuevo Mexico*, *Rey Coromedo*. *S. Michele*, & Portus D. Claræ. Aër ſummè frigidus,& nebulis præcipue Septembri,

bri,& Octobri densissimus. Solum saxosum,& cultui ineptū. iuxta amnes valles riguæ : ubi pascua, quibus boves aluntur miræ magnitudinis, ac figurę. Caput instar suis: iubæ circa collum, ut Leonis: dorsoque gibbus, ut in Camelis. caro optima: hac incolæ v-scuntur : pelle vestes faciunt,& tugutia tegunt: nervis pro funibus utuntur. stercore siccato, pro lignis ad accendendum ignem: quare merito dixerit poëta:

Omnis, & in vacca spes vitæ gentibus una est.

Est etiam animal Unicorni similis, cuius pelle etiam sese amiciunt. gentes statura mediocres, vultu macilento, & plumbeo, idque evenire crediderim ex esu cuiusdam radicis frigidissimæ Herbæ *Sanctæ* similis. nam si ab usu illius abstinent hilariores fiunt, & non longe post stupent. tellus inculta, nec auro, argentoque dives; quare facili negotio ab Hispanis despecta; Anglisque relicta: qui litora occuparunt: & terras omnes, usque ad Fretum *David* dictum. Per has oras Hollandi, Anglique sæpius navigare in Scythicum Oceanum tentarunt, ut compendiosiore via in Europam remearent: sed maris æstus: (*Correntes* vocant) in Iaponiam, quæ proxima, eos deduxerunt. & glacies immensæ, ingensque frigus ab incœpto desistere coëgerunt.

Gens pacis amans: nec arma novit, nisi clavam, & iaculum ad venationem. tuguria sepibus potius, ut à feris, quam munitione, ut ab hostibus caveant, circummuniunt: qui intus colunt idololatræ: animamque immortalem censent, qui verò litora Christiani: sed Batavorum, Anglorumque erroribus imbuti. Divinis cæremoniis addicti omnes natura videntur.

California, quam veteres peninsulam putarunt, tota mari abluitur, Rubro ab Oriente, ab Oc-

ci-

cidente,& Meridie Pacifico mari,inter Orbis maximas, quæ parallelos occupat supra XX. & tota pene est in Zona temperata Boreali. præcipua promontoria *C. S. Lucas* Meridionale: *C. Blanco* Boreale. portus *S. Madalena, S. Diego. S. Francesco, Draco* Terram asperam,incultam,ac sterilem, eo argumento comprobari potest, quod nulla Europæorum gens ibi sedem certã defixerit: quod certè fecissent, maximè, qui vicinia tenent Hispani, si auri, aut argenti dives reperta fuisset.

CAPUT III.

De Florida, Virginia, & Insulis Mexicani sinus.

FLorida dicta Hispanis, quod die Pentecostes anni 1512. detecta fuerit: antea *Lequaza* ab Incolis vocabatur. ab Occidente Novum Mexicum, à Septentrione Novam Galliam, ab Oriente Virginiam, & Oceanum, à Meridie Mexicanum sinum habet. Provinciæ in ea numerantur *Apalache, Tagil,* seu *Tegesta*, & *Cossa*. Hispani ad litus Orientale Tegestæ duas urbes habẽt D. Matthæi, & D. Augustini. hæc portu capaci, & tuto insignis. Cœlum temperatum, in quo & venti, & pluviæ perquam raræ. Solum arenosum, & humile, innumeris tamen amnibus irriguum. ubi si frumentum feratur, & hordeum bis in anno provenit. gens quoniam radice, *Halte* dicta, vescitur, culturam negligit. Ingentes sunt sylvæ immensis Quercubus, & Cedris opacæ. Gens æreo colore, quem unctione cuiusdam unguenti contrahit: à natalibus enim nivei veniunt. corpore Hispanis proceriores: capillis verò nigris sunt omnes. fœminæ altiores, ac robustiores. Hermaphroditæ multi, qui sarcinas ferunt, & cursorum munere fun-

funguntur. Libidini indulgent sine more; neque id turpitudini ducunt. Piscatui, & venationi dant operam, &, cum opus, viriliter pugnant sagittis, & iaculo: pelle amiciuntur, præcipue pudenda. vescuntur verò Cocrodilis: pars regionis Hispanis, pars Anglis, quæ ad Virginiam vergit Gallis paret.

Virginia ad Septentrionem sequitur. hoc nomine ab Anglis donata, quod sub auspiciis Elisabethæ Angliæ Reginæ detecta fuerit anno 1584. etsi antea à Ioanne Verazzan auspiciis Francisci I. Galliæ regis lustratam Galli annales referant, dictamque *Mocosam*. fines ab Occidente *Florida*, & *Canada*, quę illam etiam à Septentrionibus claudit, à Meridie, & Oriente Oceanus. regio montosa: sed præter *Apulatay*, qui ad Occidentem sunt, cæteri innominati. amnes plurimi *Sasquesahanugh*. *Pavavomeck*, *Toppahanock*, *Pamaunk*, & *Povohatan* à regno, quod medius secat, appellatus. Urbs olim gentium caput *Pomeiok*, quæ nihil aliud, quam tuguriorum aggestio palis vallata: caulas diceres non urbem: ut fere omnes sunt in America. Angli ædificarunt *Iamestorunen* in peninsula fertili, & amœna: muris, & propugnaculis munitam. Sunt etiam urbes *Mariland*, & *Tragabigzanda*. Aër temperie gaudet: riget interdum hyeme, sed non ultra dies octo glacies durant: æstate calet, ut in Meridionalibus Hispaniæ. Solum frumento, & leguminibus aptum. qui interiora colunt, e radicibus, quas *Tsinauw*, & *Okapenauk* tritis, ac pinsis panem conficiunt. Herba Sancta plurima; quam *Uppouuæ* vocant. Gens præter pudenda, nuda incedit: gaudetque faciem pingere variis coloribus: & comam alere; quam instar gallorum supra caput attollunt: velamenta capitum, ut plurimum, ex pinnis, ut passim usus apud Americanos. Deos plures esse credunt, sed omnes uni

su-

subesse tanquam principi, quem *Kewuas* dicunt: cui etiam templa ponunt, *Machicomuk* vocata. Solem & Lunam non ut Deos, veluti Floridæ populi, sed Semideos venerantur. Deos ex hominum genere esse arbitrantur: hinc humana illos forma repræsentant. Nascitur in Virginia quædam herba, ex qua tela lucidis, & tenuissimis filis fit, hanc cum pellibus animalium, quorum venationi vacant, cum manufactis, & aqua vitæ commutant.

Insulæ ad Americam pertinentes iuxta Mexicanum sinum, & Oceanum, in tres classes dividuntur, aliquæ Antilles, aliæ Lucayæ: Caribes reliquæ appellantur. Antillarum præcipuę *Cuba*, *Hispaniola*, *Iamaica*, & *Portorico* Cuba, quæ contra Floridæ Meridionale promontorium iacet, maxima: patetque in longum mill: fermè 700. detecta fuit à Columbo 27. Octobris anni 1492. quam Fernandinam à regis nomine dixit: sed antiquum nomen invaluit, quo illam gentes vocabant. ingens Apenninus ab Oriente in Occidentem mediam secat, sylvis, & fontibus insignis. Urbs præcipua Havana portu nobilis, in quem naves omnes ex America conveniunt. ut hinc sociato agmine in Europam solvant. sæpe antequam arce muniretur, à Gallis una cum Classe depopulata, atque incēsa. reliquæ urbes *Santiago* sedes Episcopi, qui subest Archiepiscopo S. Dominici: *lo Spirito Santo*, cum portu capaci. S. *Cruz*, & *Baracoa*. tellus omnium ferax, quæ ad hominum usum opportuna. Ad Meridiem Cubæ est Iamaica, in quam Columbus appulit anno 1494. ab Hispanis vero capta anno 1509: quo tempore populorum refertissima, & egregiè culta: sed nunc penè deserta translatis alio gentibus: Sacchari dives, & Herbæ *Sanctæ*: amnes, non secus ac in Cuba, aurum vectant. anno 1655. ab Anglis Hispanis adempta:

qui

qui cultum terræ desides negligunt. urbes celebriores Hispal auri, *Seviglia dell'oro, Oristan*, & *Melilla*. Iamaicam circa plures minores insulæ *Bivora, Ranes*, & *Fornicæ*.

Hispaniola sic ab Hispanis appellata: ab incolis verò *Ayti*, & *Quisqueya*: quæ vox magnam terram significat, detecta fuit à Columbo anno 1492. in longitudinem patet mill. 450. à *Tuberone* promontorio, ad *Lenganum*. Tota in quinque provincias dividitur: Sunt autem *Bainoa*, cuius urbs *Guanives* cum portu: hic Columbus arcem ædificavit, relictoque præsidio 39. militum, in Europam rediit. illi omnes ab incolis ob acceptas iniurias, trucidati. *Cubaho* cuius *Isabella*; ab Isabella Regis Ferdinandi sponsa nuncupata: ædificata à Columbo anno 1493. *Caiaho* auro dives. *Guacayatima* cuius *Xoama*: & *Cassima* cuius, & totius insulæ metropolis *S. Domingo* ampla, & elegans ad mare sita, Archiepiscopatu, & portu nobilis. Solum fertile, & pascuis abundat; aurum alit: sed lignorum inopia extrahi nequit. aër salubris, & temperie sua gaudens. olim tellus culta, & populosa: nunc infrequens, translatis alio gentibus ad metalla eruenda, & ad servitia Hispanis præstanda.

Portoricco detecta & ipsa à Columbo an: 1493. ab indigenis *Boriquen* dicitur: ad Orientem Hispaniolæ sita, & ingenti monte in duas partes divisa: urbes habet *S. Giovanni de Portoricco*, ubi Præfectus, & Episcopus, qui *S.* Dominici Archiepiscopo subest. portus est capacissimus, & tutissimus: & *Guadianilla*. Solum, ut Hispaniolæ, fertile; eademque aëris temperie gaudet. Inter hanc, & Hispaniolam *Mona* insula fontibus insignis una cum reliquis Hispanis subest.

Lucayæ insulæ à præcipua *Lucaioneque* dictæ, innumeræ sunt: insignes tamen XI. *Lucaioneque, Ciguа-*

guatai,Guanahani,Triangulo, Samana, Maiagnana, Tmeta,Cotomero,Curatèo,Abacòa,Bahàma. nascitur hic planta incolis *Laruma* nuncupata, cuius folia ulceribus medendis iuvant.

Caribes sic appellatæ,quod incolæ sint anthropophagi;hos enim Americani *Caribes* vocant: positæ sunt ad Orientem Antillarum : duplicique serie extenduntur: aliquæ à Septentrione in Meridiem tendunt & *Barlovento* nuncupantur; quia nimirum supra ventum positæ:aliæ ab Oriente in Occidentem extenduntur iuxta litus Americæ Meridionalis, & *Sottavento* appellatæ quia infra ventum. hic autem ventus flat ab Occidente in Ortum toto hoc tractu. ab indigenis *Alizèe* dictus. Primarum præcipuæ *S. Martino* aquarum salubritate, & Nicotianæ herbæ ubertate nobilis: primi tenuere Hispani, mox Galli, deinde Angli. nunc deserta, *S Bartolomeo*: eadem herba: & portu celebris. nascitur hic quædam planta è fruticum genere,incolis *Manyoc* nuncupata in septem species divisa,quæ violas imitatur,optima:ex hac farinam, & panem album conficiunt. *Barbada* Angliæ paret *S.Christophoro*, quæ partim Anglis partim Gallis parebat. quibus item ambobus subest *Guadalupe,Marta*: *Galant* montibus intercisa Gallis tantum; ut etiam *Martinica*. Tabago Hollandis subdita: quam anno 1628. Estræus depopulatus est. Reliquarum sunt celebres *La Trinità,Margarita,*& *Tortue*. Mira in omnibus his insulis sacchari feracitas, Nicotianæ ex qua pulverem *Tabacco* dictum faciunt, plantam Indi *Petùn* indigitant.

Gentes Barbaræ, & feroces, quibus parentum carne nihil delicatius: frequenti tamen nostrorum commercio mollitæ. Et Christianos ritus etiam nonnulli amplexati sunt.

C A-

CAPUT IV.

De nova Gallia, ac regionibus Septentrionalibus.

Quidquid terrarum supra Floridam, Virginiamque ad fretum usque, *Husdon* dictum, porrigitur Nova Gallia à Gallis vocatur, & *Canadà* à fluvio adiacenti: quamvis Canada pars sit totius regionis: hæc autem vasta regio anno 1504 à Normandis piscatoribus illuc tempestate deiectis, detecta fuit. anno tamen 1523. & sequenti auspiciis Francisci I. missus Ioannes Verazzanus Florentinus (Fato factum ut Italis inventoribus aliis Novus Orbis pateret) ut iter per Septentrionem in Pacificum Oceanum aperiret; sed annona deficiente circa gradus latitudinis L. se vertit: Novamque Galliam tenuit, Francicique iuris fecit. Huius latissimæ provinciæ fines à Septentrionibus Boræi sinus, & Groenlãdia: terræque aliæ non dum satis notæ. à Meridie Virginia, & Florida, ab Occidente Novum Mexicum, & loca incognita. ab Oriente Atlanticus Oceanus. Montes præcipui in ea Nivosi à nivium copia nuncupati: lacus superior, Mare dulce. Lacus *S.* Ludovici. *d'Erie*, & *Tuaus*: Fluvii *Canadà* à nostris S. Laurentii dictus; quia die festo huic Divo sacro prima Navis Gallica in eius ostia ingressa est. *Saguenay*; & Triamnis; quod tres in unum confluant. Est præterea in terra nuper detecta ingens amnis, qui sub lat grad. 45. oritur barbaris *Mechissipi*: Gallis magnus Fluvius, & *Colbert*, qui ad Septentrionalia alios excipit, quorum *F. S Francisco* è lacu ortus sub lat. 52. descendit: antequam vero in Mexicanum sinum per Floridam: (Hanc partem Novæ Galliæ recentiores attribuunt) irrumpat duobus

bus oſtiis inſulam facientes:alium amnem & ipsū magnum excipit: *Ohio*, & pulcher amnis appellatur. hic nondum ex toto luſtratus. Novæ Galliæ partes hæ recenſentur: ad Septentrionem *Nova Britannia*, *Eſtotilandia*, ſive Tellus *Laboratoris*, *Corterealis*, quæ ob ſoli ſterilitatem, & frigoris inclementiam parum cognitæ. Canada proprie dicta, cuius metropolis *nova Breſt*, Nova Gallia propriè dicta, cuius *Quebec* urbs egregie culta, & munita, ſita in colle, unde nomen; barbari enim tumulos *Quebec* vocant. cœpta ædificari anno 1608. tranſmiſſa è Gallus colonia:arceque addita à Ludovico dicta, ubi præfectus ius dicit: Epiſcopatu item,& Academia inſignita. *Acadia*, cuius Portus Realis, *Port Royal*, ſtatione,& mercatu nobilis, arceque munita. Nova Anglia, cuius Londinum, Nova Hollandia, cuius *Aſtelodamum*, nova Suedia, cuius Chriſtiana. Præter has ad Occaſum, & Septentrionem vaſti tractus ſylvis denſiſſimi; ubi ferarum more homines vivunt; quare ſylveſtres à noſtris vocitati in has gētes nuper Galli per memoratum amnem Mechiſſipum penetrarunt, & crebris caſtellis excitatis,gentes in fidem Galli regis accepere.

Quoad Cœli, terræque habitudinem attinet, etſi in eodem Galliæ climate ſita regio,frigidior tamen eſt,& inclementior:ut nonnumquam ſtrata barbarorū corpora lapideſcant. Solū,ubi Gallorum coloniæ inſederunt, quamvis vaporibus, ac ceſpitibus obſitum, excultum cum fuerit,abunde minutum triticum,& legumina progignit. In ſylvis duplex animalium genus,& frequens,& victui opportunū, Agreſtes Cervi, *Orignac* vocant,& Caſtores. Orignacus,quem & *Eslan* vocitant, terreſtre animal: cuius caro ſive elixa, ſive aſſa Cervi ſaporem refert. magnitudine mulum, & capite

imi-

imitatur:collo tamen longiore, graciliori corpore,longis cruribus, pede bifurco, cauda nimis curta.nonnulli nigro pilo,& rubro:alii glauco,& niveo: cornibus ramosis,ceu cervus armatur: quorum pondus 150. libras pendet.multis obnoxium morbis præcipue caduco *Caprachuchi* barbari dicunt. ex hoc mirè se liberat. sinistro pede sub aurem se fricat, quoad usque sanguinem eliciat:quo emisso,venæ veluti sectione facta, saluti restituitur. Mares grandiores, & æstate ad esum optimi veniunt:fœminæ verò hyeme,quæ geminos interdum enituntur. pellis bovina melior ad vestes, & similia conficienda. Castor amphibium animal, magnitudine instar arietis: pedibus tamen brevioribus:quorum anteriores,ceu manus facti:posteriores veluti anseris: cauda latior, ceu solea,& parvis squamis intecta, caro optima præcipue,si assetur.pellis subnigra, & interdum alba, quæ pluris æstimatur. ferunt Castorem versutia non inferiorem simiis,& longe dociliorem.

Quoad habitus, moresque hominum attinet: triplex hic genus, indigenæ sylvestres dicti: ex Europa oriundi & qui Europæo patre matre vero barbara nati sunt hi rudiores, ac difformes sunt, quam barbari ipsi, degenerante in peius natura. Ex Europa oriundi elegantiores,flavis capillis,atque staturæ altioris sunt: pacem universim amãt: nec nisi ad repellendos barbarorum incursus arma sumunt:religionem sequuntur eius regionis, ex qua profecti parentes: Catholica cultior ob Gallorum potentiam, qui maiorem partem, & munitiorem possident. merces, quas distrahunt, pelles animalium,oleum Balęnarum,salitos Asellos: vel potius pro Vino, Aqua Vitæ, & manufactis commutant.

Barbarorum celebriores sunt Hurones,& Iro-

quenses: qui vastas sylvas incolunt, & rigidissimum aerem: maximè Hurones, qui idcirco tuguria arctius texunt, & solidiori tegmine conveſtiunt. sylvæ ingentes, ac profundæ arbores tantæ molis alunt, ut ex cortice integram navem compingant *Canot* vocant: Feræ innumeræ Orignaci, Castores, Lupi, Ursi, Cervi, Cuniculi albi, & nigri. ex his Castores in paludosis infinitis pene agminibus errant. gentium una cura, una exercitatio, venatus est: Non informes adeo, ut fertur; nam præter longum, & incultum capillum, & glaucum colorem, ut Europæi à Natura non inscitè tornati. crudi tamen, & bellicosi: ducesque habent, qui fortissimi, *Sagamos* vocāt. Anthropophagi, nec Deos ullos esse credunt. qui prope Colonias Europæorum habitant mitiores, & religione imbui cœpti.

Ad Orientem Novæ Galliæ plures sunt insulæ, præcipua est Terra nova à Ioanne Verazzano detecta anno 1524. & acquisita Galliarum regi: memorant tamen 20. ante annos à Normandis piscatoribus inventam. Insula vasta, & inculta, & circum syrtibus aspera: in quarum maxima *le gran banc* dicta Asellorum piscatio: ex quibus sale conditis *baccalà* conficitur, perque varias provincias distrahitur præcipua habitatio appellata Placentia *Plaisanse* ab amœnitate situs nuncupata. incolæ Normandi, vel Cantabri. Inter hanc, & promontorium Acadiæ *Breton* dictum, ubi Verazzanus à barbaris devoratus, est Insula *Del Capo Breton*, in qua portus, & arx S. Petri. ad Septentrionem est Insula S. Ioannis nemoribus densa, ad Meridiem *Sabde*. ad ostia Canadæ Insula Assumptionis, cuius portus *L'Orsi*, iuxta hanc insulam mira Asellorum fit piscatio.

C A-

CAPUT V.

De regionibus circa Polum Arcticum.

PRima, quæ circa Polum occurrit supra Americæ Septentrionalia, est Groënlandia: sic à Norvagis dicta à soli viriditate; quia nimirum lætis pascuis abundet. Sit ne insula, an pars continentis Borealis terræ non dum perspectum. hanc autem detectam à Norvagis circa annum 770. vel ut aliis 982. ab nobili quodam viro Henrico, qui cum homicidii accusaretur, in Thulem primùm, mox in Groënlandiam navigavit, annales gentis referunt. Missa mox colonia à Norvagia, ac leve novis colonis tributum impositum. qui cum rebellassent anno 1256. submissi à rege Magno. verum anno 1389. ob sævitiam Margaritæ reginæ desitum à Mercatoribus illuc commeare, amissaque Groenlandia, neque amplius detecta colonia. cum vero alii, & alii navigassent, tandem anno 1636. detecta est fere tota tellus: divisaque in Orientalem, *Osterburg*, & Occidentalem, *Vesterburg*. prima Europæ finitima, secunda Americæ. quæ anno 1605. detecta fuit una cum Freto *Davis* dicto, & insula *Combertantia*. Loca præcipua sunt *Alunlongfioerd*, *Bearefioerd*, *Skogefioerd*, *Lormundfioerd*, *Neydenfioerd*.

Solum sabulosum, & petrosum, & quoniam variis in locis fumat, credibile est Sulphuris inesse venas: arbores nullæ, at Ursi innumeri albi, & nigri, nigri terrestres, albi etiam in mare excurrunt, piscesque venantur. Sunt supra modum feroces. Canes tam magni, ut instar equorum currus trahant. mare Balęnis abundat. Gens humilis, & difformis visu, colore glauco, odore gravi, ac fere

ſtolida qui in Daniam advecti, numquam Danicam linguam didicere potuerunt: pelle veſtiuntur, quam tenuiſſimis nervis inſtar tunicæ conſuunt. venatione victitant, & piſcatu: ſinguli lintres ex oſſe Balænarum, & pelle factas palmula citiſſimè agitant, lintres acerrhæ perſimiles. arma jacula oſſe acuto armata. ad Fidem Chriſti venere anno 1389. ab Epiſcopo Henrico: ſed amiſſo commercio, ad Idola prolapſi Solem, & Lunam adorant.

Ad Orientem Groenlandiæ eſt tellus dicta *Spitzberg*, à crebris montibus arenoſis, detecta ab Hollandis anno 1596. tellus VIII. gradus à Polo diſtat, ſterilis inhabitabilis, neque arbores naſcuntur. mare Balęnarum refertiſſimum. hinc Septentrionales piſcatum conveniunt menſe Maio, recedunt Auguſto, & Septembri: Sol quatuor menſes ſupra Horizontem vertitur. Vere, & Autumno turbines, & tempeſtates horrendæ, & frequentes ſunt. nobis à perpetua nive Niphadia appellata Halieuticorum VII.

Pictones, Armoricique, tenent quique alta nivales
Litora Norvagi, Batavuſque ferocior, & qui
Diviſi è toto penitus ſunt Orbe Britanni,
Arctoam ſupra metam, propiuſque ſub axem
Niphadiam veniunt, vicinaque litora, magni
Qua nive perpetuò montes ſtipantur acuti.
Huc autem properant piſcatum maxima Cete,
Exiguas ubi ſolſtitio Sol fecerit umbras:
Nam tunc Oceani tandem concreta liqueſcunt
Cærula, continuò cum Sol verſatur in Orbem
Alta ſuper maria, & numquã caput æquore condit,
Ni tribus exactis per multa volumina ſignis.

Sequitur ad Orientem iuxta Moſcoviæ litora Nova Zemia, ſic ab Hollandis dicta, quaſi nova via, *Nova Zembla*, cum enim hi novum iter, ac

com-

compendiarium ad Sinas,& Iapones per Glaciale Oceanum quærerent,in has terras pervenere anno 1594. Est igitur terræ tractus non dum exploratus,insula creditur,qui à latitud. grad.70. in Septentrionem excurrit, ad Meridiem est tellus *Vaigast* appellata, quæ insula traditur à Nova Zemia divisa: Hanc inter Novam Zemiam, & Moscoviæ continentem ingens fretum patet, quod dierum 50, quibus glacies solvuntur,si transmittatur, in Scythicũ mare pervenitur, quo in *Sinas*, & Iapones brevis esset navigatio. Verum toto pene anno illud occludunt perpetuæ glacies, quæ dum solvuntur,tonitrua,cęlique fragores referunt,si non & superant. quapropter non sine ingenti periculo transmitti vel tunc potest:& quidem parum abfuit quin Batavorum naves infringerentur.

Samoiedæ quotannis æstate in has terras commigrant, hyeme in Moscoviam redeunt: quare hinc in Americam primos transfretasse putat Furnerius, cum proximæ regiones Groenlandiæ non multum ab Americæ oris Septentrionalibus distent.

Loca præcipua Novæ Zemiæ sunt Promontorium Septentrionale, D. Laurentii, ora item D. Laurentii. Promontorium *Mucherons*, & *Grave*. Freti amplitudo varia: aquæ ex Occidente in Orientem fluunt,& ob fluvios Scythiæ, Sarmatiæque,longe etiam à litore dulces.Cœlum perpetuo rigore, & hyeme riget, ut vel Augusto mense intolerabile frigus Batavi sentirent. Solum sterile, ursorũ tantum fęcundũ. Gentes,quæ circa fretum habitant statura breves, capite amplo, ore patulo,oculis exiguis:fere imberbes,colore nigricant uno verbo turpes visu: at Samoïedæ turpiore sunt.pelle vituli marini vestiuntur, naviculis pi

ſcantur, adeo levibus, ut quiſque navem ſuam, & remos in humeris ferat, cum glacies tranſmittunt. Idololatræ omnes Solem, & Lunam adorant, & arborum truncos, quos ipſi in humanam effigiem male elaborant. piſce victitant, imo & ex oſſibus Balęnarum caſas, ſive tuguria compingunt, arma, veſtes, & oleum, quare nos Halieuticorum VII.

Qualis ad Arctoos ſeptem damnata Triones
Gens inculta virum glaciali cingitur unda.
Hic quia perpetuis candeſcunt arua pruinis,
Atque novem totos per menſes aëre ningit,
Nulla Ceres flavo conveſtit culmine campos,
Non lætis Pomona comis, non palmite Bacchus
Umbrat humũ viridi: & ſquallentes nulla per agros
Depaſcunt armenta: leves canentia tantum
Æquora, perque nives, decurrunt undique cani,
Et cadem duris minitantur dentibus Urſi.
Idcirco gens illa cibos, & cætera vitæ
Commoda venatu inquirit ſtudioſa ferarum:
Omnis & in caſa ſpes vitæ gentibus Orca eſt.
Agreſtes è pelle caſas: è pelle carinas
Compingunt: ſunt oſſa trabes: quæ litore fixa
Suſtentant muros, pellitaque tecta domorum.
E tenui veſtes aptant ſibi pelle, feroſque
In cultros dentes acuunt: pinguedine lychnos
Implent, & longas evincunt lumine noctes.
Ante focum reliquos artus, & viſcera ſiccant:
Et ſiccata molunt, faciuntque è polline quadras,
Non conceſſa quibus Cerealia dona repenſent.
Scilicet ipſa homines ſolertes fecit egeſtas.

Ad Septentrionem Iaponiæ, ad Occidentem vero Americæ eſt ingẽs Tellus *Ieſſo*, & *Eſo* vocitata, detecta fuit ab Hollandis anno 1643, ſita eſt inter gradum latit. 43. & 48. min. 30. ſupra adhuc ignota iacet. notiora loca ſunt Promontorium *Eureen* Auſtrale: pagi *Sivarca*, & *Tacapſi*, oppidum

Matomey, Antonianus Picus. Freta *Piechum*, & *Vienſe*: inter quæ inſula iacet dicta *des Eſtats*, nimirum Provinciarum. ad Orientem huius Tellus Societatis. Supra incluſum mare panditur, & promontorium Patientiæ. quæ gentes terras incolunt Pigmæorum de genere, longis tamen capillis, & barba, ut totum fere os obtectum ſit; hinc terribiles, atque informes apparent, & eo magis quia oculis nigris, colore glauco, fronte ſint patula. tum viri, cum fœminæ argenteis inauribus & annulis ornantur. cæterum non tam barbaræ, ut viſus fert: exteros amant, commercia facile ineunt & Iaponicos mores ſapiunt; quare facile crediderim ex Iaponia primum transfretaſſe. religio adhuc ignota, ſed facile Idololatria gentes infecerit. Agriculturæ nullæ apud gentem uſus, piſcationi ut plurimum vacat: carne Balęnarum, aliorumque piſcium victitat, & herbis ſponte provenientibus. qui ad Septentrionem habitant, caput, Iaponico ritu radunt, ac eodem prorſus modo veſtiunt: illis tamen minime ſimiles. navigāt lintre monoxyla: Balęnas, & alios piſces oſſeis harpagonibus venantur ferrea acie armatis: merces, quas diſtrahunt Iaponibus oleum Balęnarum, linguas fumo ſiccatas, avium plumas, & ſtoreas. contra Iapones, qui ſemel in anno ad Mercatum conveniunt, orizam, ſaccharum, veſtes, & vaſcula Iaponica, inaures, aliaque.

Ferunt Monachum quemdam Mathematicum ope Cacodæmonis in Polum Terrę delatum: ibique vidiſſe ingentem rupem Magneticam, circa quatuor inſulas, per quas quatuor Euripis Oceanum rapidiſſimo curſu, impetuque violentiſſimo. deſcendere, illius autem aquas numquam cōgelaſcare, etiamſi circa totus concretus ſit. circa verò rupem altiſſimis aquarum fluctibus æſtuare.

rejut interdum rupem totam occulere videatur: mox profundissimis vorticibus ad Tartara resorberi, clangore, fremituque horrendissimo.

CAPUT VI.

De America Meridionali, & primum de Castella aurea.

AMerica Meridionalis in trianguli speciem à Panamæ Isthmo in Antarcticum polum excurrit: cuius Basis à Panama per Auream Castellam ad Brasiliam tendit: unum latus Orientale per ipsam Brasiliam: alterum Occidentale per Pervuiam in Magellanicum fretum, ubi trianguli vertex: A Septentrione, & Oriente Atlantico Oceano, *Mar del Nort*, ab Oriente Pacifico, *Mar del Zud*, à Meridie Freto Magellanico, quo ab Australi insula ab igne dicta dividitur. Fere tota in Zona Torrida posita est: extrema cuspide in temperatam Australem excurrente. sita inter Parall: Borealem XII, & Australẽ LIV. inter Meridianos 292, & 349. Primi, qui hanc nobis aperuere Columbus tertia navigatione anno 1497, & Petrus Alauza, qui plurima lustravit: at qui famam adepti Vincentius Pinzonus, qui trans æquatorem navigavit: Americus Vespucius: Franciscus Pizarrus, qui Peruuiam subegit. Gonzales Pizarrus, qui in Amazones venit: tandem Ferdinandus Magalliaпes, & Iacobus *le Maire*, qui freto transmisso novum iter aperuere. Provinciæ, in quas dividitur, sunt Castella aurea *Castiglia del Oro*, Guiana sive Caribana, Brasilia, Paraguayia, Peruvia, Chile, Tellus Magellanica.

Castella aurea ab una illius parte Uraba dicta, ob Aurifodinas, appellata, illius termini sunt à

Septentrione Oceanus: ab Oriente Guiana, & Caribana, à Meridie Amazonum regio & Peruvia: ab Occidente Pacificum mare, regio montibus frequens, quorum celebres sunt Nivosi *Sierra Nevada*. Fluvii *S Giovanni, Rio Grande*, in quem influit *Antavay*. *Orinoque*, sive *Paria*, qui ad Occidentem auctus *Berquizem* amne in Oceanum irrumpit. Provinciæ vero, in quas vastum regnum distribuitur, sunt Panama regio: cuius caput *Panamà* in Isthmo ad Meridiem sita, portu commodo cum magni fervent æstus: nam cum subsidunt aquæ, in sicco stant naves, quæ Hyemis tempore ad proximum portum *Perico* stationem habent. Domus duplici contignatione factæ, civium capita ad DC. ab Anglis non semel direpta. Episcopi sedes, qui Limano Archiepiscopo subest. est præterea ad Septentrionalem Oceanum urbs *Nombre de Dios*. Secunda est Carthaginis regio, cuius Carthago princeps urbium in litore Septentrionali. Sic dicta ob similitudinem situs cum Carthagine Hispana: cuius portum insula tegit, ac tutatur: ipsa in peninsula sita est amœna, & commoda; isthmus, quo continenti adhæret; est passuū 250. ædificia ad Hispaniæ morem facta, & egregie culta, Episcopatu gaudet, qui Archiepiscopi *S* Fidei *de Bogota* subiectus est. Hic olim pagus piscatorum bellicosissimorum, quos nonnisi magna suorum clade subegit Petrus Heredia anno 1532. ferunt in pugna fœminam unam Indam octo Hispanos obtruncasse. Tertia regio *S.* Marthæ, ab Urbe cognomine, quæ ad mare sita portu nobilis, & Episcopatu supra memorato Archiepiscopo subiecto. Quarta est regio fluminis Hacha exigua, & præter oppidum in colle, & portum non longe positum, nihil memoratu dignum habet. Quinta *Vanezuela* regio: cuius urbes *Caro-Va-*

lenzuela, & *Nostra Dama de Carvadela*. prima in lacu instar Venetiarũ fundata est, ampla, & dives: Episcopus, ad Archiepiscopum S. Dominici pertinet. Sexta *Camana* ab urbe *Camana*: Septima Paria, quæ prima à Columbo detecta, nunc parum nota: Octava *Nova Andalusia*. Nona *Nova Granata*, cuius urbs metropolis *S. Fè de Bogota* ad radicem montis sita non longe à lacu Gutavia. amplissima inter Americanas, & populorum refertissima Archiepiscopatu gaudet, & Academia.

Vastissimi huiusce tractus aër varius, ad litora humidus, & non sanus, in Mediterraneis salubrior, tellus passim montibus assurgit: alicubi tantæ fertilitatis, ut triticum bis ferat, alibi verò omnino sterilis: valles pecuariis, amnes piscibus abundãt: in multis aquæ saluberrimæ, in aliis verò noxiæ: Comanæ oculos lædit; illius qui Darien urbem præterluit, cum exundat rospos in stagnantibus generat. Sylvæ Leonibus, Tigribus, aliisque ferocibus feris inhabitantur. Hominibus æreus color, nigrum capillitium, & hirtum, inque superciliis pauci admodum pili, ante Hispanorum adventum nudi incedebant, tectis tantum pudendis, vel cucurbitæ cauda, vel conchyliis: nunc humaniores, tenui panno amiciuntur. Natura violenti, choreisque, & crapulis supra morem indulgent: plurimi corvis, cicadis, lacertis, Vespertilionibus, & quod mirum magis est araneis vescuntur: usque adeo in ferarum naturam degenerant homines cum se semel humanitate exuerunt. Mulieres domesticis vacant, & agrorum cultui, maxime cum viri bella cum finitimis gerunt. In Montibus Aurifodinæ, quas Hispani exhausere plures alii, & auri, argenti, & æris in secretis esse inditio sunt aquæ fluviorũ, quæ hisce divites fluunt. Superiori ævo maria unionibus abun-

abundabant, in præsentia rari admodum inveniuntur. Est quædam arbos, quæ incisa balsamum stillat, Ægyptio præstantius. venena ex herbarum succo, & serpentum sanguine conficiunt. quibus illitæ sagittæ, si quem vulneraverint citissime necant, nisi percussum membrum illico abscindatur. Ditio tota Catholico regi subest, præter montana, ubi barbari locorum difficultate tuti libertatem suam tuentur: hi idololatræ, Solem marem Deûm, Lunam fœminam adorant. reliqui Christianis ritibus imbuti.

CAPUT VII.

De Caribana, Guiana, & Caienna Insula.

Caribana, sive Caribum regio, & *Guiana*, à Gallis Francia Æquinoctialis appellatæ, habent à Septentrione, & Ortu Oceanum, ab Occidente Auream Castellam, & terram incognitam à Meridie Amazonum regnum. Tellus montibus aspertima, quorum præcipuus *Matavera*. Fluvii Paria, quo à Castella dividitur, *Vviapoco*, *Cayenna*, *Apernacque*, *Cavio Essekèbe*. Celebre promontorium *del Nort*. Caribana parum nota, & non nisi circa ripas fluviorum frequentius habitatur in tuguriis. Magis ignota Guiana, maximè in mediterraneis. hujus principem urbem ferunt *Monòa el Dorado*, cujus meminit Hispanus quidam nomine Ioannes Martinez. hic hanc refert historiam anno 1531. ob crimina, quæ patraverat naviculæ impositus, fluvii arbitrio relictus. cumque diù navigasset ab indigenis captus, inque urbem, ubi *Inca* gentium illarum rex morabatur. urbem *Monoa* gens vocabat: ipse ob ingentem auri copiam, & statuas aureas addidit Hispano vocabulo cognomen *el Dorado*,

rado. illam magnam, opulentam, & frequentissimam, & ad lacus ripam sitam, memorat: lacum verò instar maris amplum leucas 200. quem Geographi *Parimen* appellant. Verum hæc pro more gentis ab homine conficta, atque omnino fabulosa sapientiores credidere. Notiores populi in hoc terræ tractu, *Galibis*, & *Yaos*.

Regio sita in Torrida Zona iuxta Æquinoctialem; temperie tamen gaudet propter ventos flantes ex Oceano: Guianæ aër sanior. Solum cultui respondet, amnibusque irriguum est: fontes nitidi, & salubres, præter quosdam, qui serpentes, vermesque venenatos progignũt. Fructiferæ arbores frequentissimæ: Ficusque fructus ferunt magnitudine ovi, saporis verò egregii. frequens item Aloë, gens *Anperiebis* dicit, gossypium, sericum, balsamum, & Piper. Reperitur præterea quædam arbor quæ pomum fert, *Mancenilla* dictum, visu iucundissimum, sed pestiferum, vix gustatum, statim enecat. iuvat hìc monitum Poëtę meminisse:

Nimium ne crede colori.

Gentes corpore probè tornati. colore sunt glauco, atque ingenio prompti, nudi ut plurimum. aliqui avium pennis invicem assutis pudenda tegunt: caputque eisdem pennis in petasi formam iunctis operiunt. *Tonsy* appellant. qui mediterranea colunt bellicosi. *Galibis*, quæ amant Arma, Arcus, & Sagittæ. Caribes sine lege, & religione vivunt: Guiani verò Idololatræ: Sacerdotes Pecaios vocitant: qui captivos sacrificant, ut diis servitum eant. Reges habent, quibus ducibus in bellum proficiscuntur. & *Caribes* quidem tanta vigilantia, & arte castra promovent, ut nostris non cedant. *Galibis* satis caussarum habent, ut bellum indicant, si vicini ad tripudia invitati non venerint. Aurum, & Argentum parvi pendunt. vi-

rides autem lapillos studiosè quærunt: his enim Epilepsiæ,& morbo caduco mederi credunt.Gentium victus *Ozacù* genus placentæ ex ficis, quod aqua dilutum albescit ut lac:& *Cassava*, quæ loco panis passim in America ex radice quadam fit, ex qua pressa, aqua primum elicitur, alioquin venenosa:aqua decocta veneno caret.at gratior cibus humana caro, quam vix igni admotam cupidissimè vorant.

Ad ostia Caienni fluvii est insula Caienna, in qua Galli coloniam posuere anno 1652. addita arce à Ludovico XIII. appellata *Forte Luiggi*. capta ab Hollandis secundùm an: 1676, at eiecti ab Estræo anno sequenti. Insula fertilis, & amœna, Nicotianæque Herbæ dives.

CAPUT VIII.

De Brasilia, & Amazonum regno.

NOminis ethymologia ab arbore *Brasil* gentibus nuncupata, ex qua rubeus color elicitur,derivat:quę quidem appellatio prę illa valuit, qua,Regio S. Crucis vocitata à Petro Alvaro Capralio: qui in hæc litora tempestate eiectus, primus anno 1501. Brasiliam detexit: Termini à Septentrione, Oriente, & Meridie Oceanus: ab Occidente, incognita loca, & vastæ solitudines. regio tota litoralis: Nam mediterranea ob gentis ferociam prorsus inaccessa:amnes nonnisi ad litora noti;magnique ex aquarum mole habiti, quales *Maranhon,Tapicuru, Marandabug, Siope, Rio di S.Francesco,Rio Real,Rio Ianetro*. Situs est in Torrida Australi à Gradu II. usque XXIV. trans Tropicum Capricorni.à Lusitanis,cuius Imperio subiecta,in XIV. præfecturas divisa; quæ ab urbibus

principibus nomen mutuantur: præcipuæ *Maranhon*, *Parnabuco*, cuius *Olinda*, *le Rio Ianeiro*, cuius *S. Sebastian*, quæ quidem Episcopatu insignes. Metropolis totius provinciæ, sedesque Prætoris Urbs S. Salvatoris, Archiepiscopali sede, cui memorati Episcopi subiecti, & Academia insignis: sita in colle non longe à litore, ubi portus cum arce nuper extructa. Prætor in Arce *S.* Antonii urbi adiuncta ius dicit: urbs ab Holländis anno 1623. intercepta, atque incensa: sequenti ab Hispanis, Federico Toletano Duce, recepta: & novis munitionibus instaurata: ædificia ex ligno: mœnia verò & arces ex lapide ædificata.

Aër, etsi Solis radiis accendatur, ventis tamen ab Oceano flantibus gratam temperiem præsefert: solũ pingue, & ferax: alicubi tamẽ nemoribus dẽsũ, & palustre: in sylvis *Cocos* & *Brasiles* ex quib⁹ rubra tinctura frequẽtes sunt: in planis Nicotiana herba: in palustribus cannæ, ex quibus saccharum exprimitur. gentis color ex glauco in viridem vergit: nasus ingens, & patulus: vultum foraminibus fædant: in quibus virides lapillos inserunt, quos morbos fugare credunt. Mulieres medias malas terebrant, & labrum inferius, quà Herbæ Brasilianæ fumus evaporat. nudi etiam pudenda præter quosdam, qui Tigris, vel ursi pellibus sese integunt: sine lege, ac Politia vivunt, & veluti brutæ pecudes, nullo affinitatis discrimine, miscẽtur, ut ne liberi quidem à matribus: nec à filiabus patres abstineant. Ut venenatos serpentes vitent lectum inter arbores suspendunt funibus è corticibus textis: ibique penduli dormiunt. Qui Lusitanis parent, humaniores facti, & Christianis ritibus imbuti. Cæterum gens bello, & venationi dedita: bello captos vorant, nec humana carne, quid delicatius esse putant, fœminas ad libidinem

servant. Capita hastis præfigunt pro trophæis. spolia in tuguriis appendent: hæc *Aldèes* vocant, quæ tam vasta, ut quatuor tantum pagum componant. his verò ferociores, ac fortissimi quique imperant: ex Mediterraneis notiores *Tubinambi*, & *Margaiati*.

Amazonum regnum, Imperium nonnulli præ magnitudine vocant, clauditur à Septentrione Castella aurea, & Guiana, ab Oriente Brasilia, ab Occidente Peruvia, à Meridie regionibus, quæ sunt circa Argenteum amnem. Situs eius in Torrida Australi non longe ab Æquatore. Nomen hinc ortum: cum enim Franciscus Orelhan anno 1542. Amazonum amnem secundo fluvio navigasset, in ripis belligeras fœminas aspexit. progressusque ulterius mixtim Viros, & mulieres armatos vidit: ac viris mulieres imperitare animadvertit: quod cum Carlo V. significasset, vocatum est Amazonum regnum. Cæterum Amazonius amnis in montibus Peruviæ ortus non longe ab urbe Quito in Orientem, ac Septentrionem ruit: acceptisque Aquarico, & Curarayo, in Meridiem, variis Mæandris obvertitur: auctoque Maragnone ingenti fluvio, qui Peruviam findit, in Oriẽtem revertitur, variasque insulas perluit: longo deinde tractu, à Septentrionibus Suanam, & Nigrum amnem, à Meridie *Tetaun*, *Topyn*, *Maderam*, Tapoiosum, aliosque excipit: tandem immenso alveo in Oceanum irrumpit, Brasiliamque ab Amazonibus dividit: circa ostia innumeris pene insulis incursat, quæ impetum non parum retardant. ruit tamen, ingentique æstu dulcibus aquis per mare fluit. Fluvii circuitum non minorem Leucarum 1800. plurimi crediderunt. Tellus populis frequens, & maxime culta. ferunt ex uno pago, alterius fremitum, & clamorem artificum exaudiri

loca parum nota nisi, quæ iuxta amnem sunt: qualia *Corupa*, *Apania*, *Cansuara*, *Carabuyana*, *Mataia*, *Topinomaa*, aliaque.

Cœlum non tam calidum, quamvis propè Æquatorem sit. Solum fertilissimum ob irriguos amnes, quibus alluitur: prata pascuis ditia: valles amœnæ nitidissimis fontibus: immensisque arboribus opacæ. amnes piscibus abundant, præcipue testudine, & vitulo: Medicarum herbarum campi refertissimi. Nascitur *Toke*, & *Mandioke*, ex quibus panem gens conficit. præterea Cocus, Cedrus, Ebenum, Nicotiana, & Saccharum, quæ populorum præcipuæ merces: mira item Gossypii copia, ex quo tenuissima velamina texunt, quibus se convestiant: resina odorifera, & ingens vis Gummi. Muscæ vero, & insecta, quibus vexantur reliquæ Americæ regiones, hic nullibi reperiuntur. Gens mitior, & humanior, quam alibi, doli nescia, & exterorum amans. Idola habent lignea lapideo scalpo facta, quæ adorant, nullis tamen cæremoniis illos autem Deos ob hominum utilitatem in terris olim vixisse fabulantur. armis dediti, bellumque cum finitimis gerunt non calybe aut ferro, sed sagittis, & iaculo, quod tanta vi emittunt, ut corpus totum perfodiant.

CAPUT IX.

De Peruviæ regno.

PEruuia, gentibus *Perù*, nobilissima Americæ pars, quæ divitiis suis universæ Europæ famem explevit, ab Æquatore usque ad Capricorni Tropicum longo tractu extenditur, à Septentrionibus Castellam auream ab Oriente Amazonas habet, à quibus præruptis montium jugis discluditur;

tur: à Meridie regionibus, quæ sunt circa Argenteum amnem, & Chile, ab Occidente Pacifico mari terminatur. Montes præcipui *Quaquei*, & *Nivosi*; lacus *Titicàca*, & *Olage*. Amnes *Dola*, *Tumbex*, *Xoxa*, *Deseguaderus*, quo memorati lacus sociantur. Universa autem regio in plures provincias divisa, quarum celebriores sunt *Quitus*, *Lima*, & *Charcas*. Quiti provincia, *S. Francesco de Quito*, plures præfecturas complectitur, nimirum *Popayan* ab urbe eiusdem nominis, cuius Episcopus Bogotæ Archiepiscopo subiectus: *Canela*, quæ tota montibus assurgit: *Quinos*, in qua urbes amplæ, & insignes *Baeza*, *Archidena*, & Hispal ab auro vocitatum: quæ Hispanorum coloniæ divites, ac frequentes. *Pacamoros*, cuius *S. Iago de las Montanas*, *Tguarsungo*, cuius *Loyola*. *S. Ioannes ad Salinas*, cuius Vallisoletum. Quitus proprie dicta in plano sita Episcopi sedes, qui Limano Archiepiscopo subiectus, & Academia insignis.

Limæ Provincia has complectitur præfecturas *Chiapiapoian*, cuius urbes amplæ *S. Ioan della Frontera*, & *S. Iago de las valles*. *Cuxum* ab urbe Cusco Episcopatu, & Academia nobili. Hæc olim totius Imperii metropolis *a Mangocàpa* Peruviæ rege, *Incam* vocant, ædificata inter montes *Caremgam*, & *Guanacorem*: urbem medius amnis ex his defluens præterluit. maximum in urbe forum quadratum, quatuorq; lateribus seu viis quatuor Mundi cardines, ac præcipuas Imperii provincias aspectans. insigne olim Solis Fanum visebatur, ubi Sacerdotes, *Characas* dicunt, Infantes Apollini immolabant. in hoc delubro Peruviæ Imperatores Idola populorum, quos subiugaverant, reponebant: putabant enim, diis obsidibus, mansuros sub imperio populos. Tertia præfectura est Vallis *Vilcabamba* cuius. Victoria *S. Fidei*, *Caravaya*, cuius

S. Gio-

S. Giovan del Oro. Collas regio ad Septentrionem Titicaiæ, cuius *Collao*. Vallis *Quilea* cuius *Arequipa* Episcopalis. Vallis *Camana*, cuius *S. Michel de la Ribera* Vallis *Ica*, cuius *Valverda*. Vallis *Chimo*, cuius *Trugillo* Episcopalis qui cum Anquipano subest Limano Archiep. Vallis Zana, cuius *Miraflores*. Vallis Limæ, ab urbe totius regni principe. hæc anno 1534 vel 1535. ut alii referunt, antequam in hæc loca Hispani advenissent, nihil nisi pauca Piscatorum tuguria: quoniam verò situs opportunus, & solum fertile, aquisque irriguum, placuit Hispanis urbem condere, cuius fundamenta iacta prima post Epiphaniam die, in cuius memoriam *los Reyes* dicta: sed vetus nomen invaluit. urbs non satis ampla, sed populorum refertissima. muris cinctam multi narrant: alii sine mœnibus, sed arce tutam, quam nondum completam asserunt. tormenta bellica 400. in propugnaculis locata perhibent quæ ex duabus metalli partibus, ex tertia argenti fusa ab Helvetiis Opificibus tradunt. ædes fenestras non ad vias, sed in hortos patentes habent, ipsæ humiles, & tapetis contectæ ad radios solis arcendos: Aqua, quam hauriunt optima, & contra Nephritim validissimum pharmacum. Civitas Archiepiscopatu, & Academia insignita, regioque tribunali, cui totius regni Prorex præsidet.

Provinciæ *Charcàs* dictæ tres sunt Præfecturæ. *Chuquiabo*, cuius *la Paz*, cuius Episcopus Platensi Archiep. subest. Vallis *Cochabamba*, cuius *Oropesa* Platæ regio. cuius Plata Archiep. Charcus propriè dicta, cuius urbes ad mare *Tobiso*, & *Arica* arce munita; quoniam hic, argentum, quod ex provincia extrahitur, in navibus imponitur, in Hispaniam deferendum. caput vero in Montanis *Potosi* ad radicem montis sita, Mons *Potosi* etiam

ab

ab Indigenis nuncupatus:in plano instar coni assurgit, ambitus passum bismille, altitudo vix mille continet. Solum circa sterile, nec aliud nisi herba barbaris *Icho* appellata, nascitur. at mons argento ditissimus, cuius fodinæ detectæ anno 1545. in quibus plusquam viginti millia hominum argento eruendo, purgandoque laborant. Cœli qualitas varia in tam longo, diversoque tractu: maritima ob ventos efflantes temperata: in montanis alicubi summus calor, alibi verò frigus riget:etsi loca in eadem latitudine posita sint. iuxta litora rari imbres: in montibus fermè continui:& nivis vis ingens. Aquæ salubres,& nitidæ.valles Cereri Sacræ frumentum,hordeumque ferunt:nec fructiferæ desunt arbores, quæ poma nostris similia progignant. apricis in collibus vineæ luxuriant: Equos non fert tellus, nec si aliunde afferantur, alit: statim enim oculorum morbo corripiuntur.mox macie, nec ultra biennium vivunt. Gens exigua mole, animo pusillo, malegrata, levis, nec honoris stimulo tangitur: præsertim in campestribus: in montanis enim astuta,& laboriosa. mulieres formosæ, quæque montana incolunt niveo pariter vultu: & quamquam occiput prominens, acutumque habeant, venustati non derogat. operi incumbunt etiam nudę non secus,ac viri. Nobilissimi quique adhuc antiquæ libertatis,ac dominatus vestigia servant *Incarum*,& *Caciquum* appellatione : qua olim reges, ac dynastæ, præfectique provinciarum utebantur. quo tempore status Imperii suavi iugo, & ad modum Reipublicæ Romanæ similis, apud gentes erat.Caciques in villis habitant: quos Hispani honores, ac titulos indulgentius habere sinunt: ne animos vehementius irritent, inque turbas, ac defectionem illos provocent.

An-

Antequam Hispanis subicerentur, Idololatræ Solem, & Lunam venerabantur: quibus bello captos sacrificabant. Nec tamen apud illos Mundi creatio, diluvium, futurumque extremum rerum omnium excidium omnino incomperta. ad hæc tempora passim Catholica religio, apud Peruuianos florentissima: præter reliquias Idololatriæ quæ adhuc in montanis rudes, barbarosque homines inficit. Regio tota Hispano regi paret, qui Proregem illuc mittit, & præsidia aliqua in arcibus tenet ad continendos in officio populos præsertim Caciques, qui in nihil vehementius intendunt, nisi dedita occasione exterorum iugum excutiant.

Quoad antiquos reges attinet, qui longo tempore regnarunt, maximus vixit ad annum 1524. *Gusnacapa* nomine: qui Quiti provinciam regno adiecit: hic fato decedens maiorem natum filium *Guascarem* hæredem aviti Imperii reliquit; minorem verò *Atabalipam* Quiti regem creavit. Hi septem annos concordi fœdere regnarunt. mox dominandi cupidine incensus Guascar Fratri bellum movit: quem post varias clades victum habuit: hic è manibus fraternis elapsus bellum integravit: hostemque ad *Tompepambam* ingenti clade cęcidit: captus Guascar, urbeque principe Cuscho, & immensis Parentis Thesauris potitus Atabalipa. At quia nulla in rebus humanis integra fęlicitas, eodem pene tempore invasus ipse à Pizzaro Caroli V. duce: comissaque ad *Caxamalcam* pugna, cæsus, captusque est. Infelix princeps, ut se ab exteris redimeret, tot vasa aurea, & argentea victori spondet, quot sufficerent ad cooperiendum forum regiæ ædis Caxamalcæ: quęq; tanta altitudine assurgerent, quantam ipse extenso brachio æquaret. id victori, quod supra

vi-

vires visum, ratum habitum. Guescar vero maiora spondet victori, quod cum ab Atabalipa rescitum esset, cædi fratrem à suis jussit. ira ob id percitus Pizzarus, illum crudeliter excruciari, occidique iussit, omnique auri, argentique thesauro potitus est. tantaque fuit divitiarum copia; ut quinta pars, quæ regi obvenit, fuerit quatuor centum millia Castellanorum: Equitatui contigerunt octo millia scutata aurea, & sexcentum septuaginta libræ argenti. Peditatui quatuor centum millia quatercentum quinquaginta Castellanorum: & biscentum octoginta libræ argenti: Centurionibus quatuor mille scutata aurea, & argenti libræ triginta. Pizzarro maior pars data tamquam duci: cui & ex solido auro tabula lecti regii concessa. hæc pendidit vingintiquinque millia Castellanorum.

CAPUT X.

De Chilensi regno, & Terra Magellanica.

AD Meridiem Peruviæ iuxta litora Oceani extenditur Chile: quæ vox indigenis frigus sonat. à Septentrione Peruviam habet, à Meridie Magellanicam terram, ab Occidente Pacifico mari alluitur: ad Orientem prærupeis, altissimisque montibus clauditur: Andes vocant, qui Chilem ab regionibus circa Argenteum amnem separant: hi montes perpetuis nivibus albent: vertices tamē ultra nubes assurgunt, tantusque in his calor, ut è viatorum membris scintillet: qui ut tenuissimū aërem refrigerent continuò naribus aquam admovent: secus enim interirent, ut sæpe iumentis contingit. Longitudine tellus supra millia passuū MCC. patet: latit: vero à litore Oceani ad extremos

mos montes millia passuum 250. situs est in Zona Australi temperata non longe à Tropico Capicorni. hæc autem Americæ pars detecta fuit anno 1540. à Didaco Almagro: sequutisque temporibus, variis coloniis habitata: præsertim iuxta amnes, qui plurimi à montibus Orientalibus in Pacificum mare devolvuntur: insigniores sunt *Copiapo, Guasco, Topocalma, Molo, Ttaca, Biobo, Coten, Tolten Valdivia*. Cæterum regio in plures valles, seu præfecturas dividitur, quæ ab urbibus nobilioribus nomen sortiuntur. Urbes verò hæ *Serena* portu insignis à Valdivia duce deducta anno 1544. *Mendoza* à Garzia Mendoza, parum frequens ob difficiles vias inter præruptos montium vertices perpetuis nivibus obsitos. *Santiago* Episcopatu insignis, & Navali ad amnem Topocalmā; hinc frequens, & celebre Emporium deducta colonia anno 1541. à Petro Valdivia. Hoc duce anno 1550 posita etiam Urbs à Conceptione dicta; ubi soliti ius dicere Chilenses Præfecti. portus hic nobilis, quem obiecta insula tutatur. *Infantes* urbs præsidio contra barbaros firmissima. Urbs Imperialis, sic à Valdivia nuncupata Aquilarum augurio anno 1551. Episcopi sedes. qui cum *S.* Iacobi Episc: Platensi subest. *Valdivia* à Duce suo dicta, *Orsono* sterili, & frigido solo posita, sed auro divite. Castrū in insula quæ *Chilue* incolis dicitur, quamque inter, & continentem sinus insulis, seu potius scopulis consitus; quare vocatus *Arcipelago*.

Aër in Septentrionalibus calidus: in aliis verò, & præcipue in montanis adeò frigidus, ut viatores interdum enecet: nives, imbres, fulgura, & tonitrua frequentissima: Solum fertilissimum, omniaque satorum genera fert. arbores fructus præstanciores, quam in Hispania producunt. in

val-

vallibus pascua innumeris pecudum gregibus pascendis aptissima. montes. Tigres, Vrsos, struciones, noxiaque animalia in lustris habent. Populi robusti, & proceri: feroces item, & facile ira inflammantur. tùm caloris, tùm frigoris diu patientissimi: qui Hispanis parent humaniores, literisque vacant: bellicosi, & libertatis amantissimi. hinc sæpe ad asserendam libertatem ad arma cõcurrunt: qui sui iuris sunt, duces eligunt fortissimos quosque, ac robustissimos, qui diu ingentem trabem humeris sustinuere. qui in coloniis, & in ditione Christiani: reliqui Idololatræ humanique generis infensissimum hostem Cacodæmonem adorant.

Ad Meridiem, usque ad extremum Americæ angulum est Tellus Magellanica Patagonum dicta: *Patagònes* incolæ dicti, & gigantes habiti. fines à Septentrione Chile, & regiones circa Argenteum fluviũ, ab Occidẽte Pacificus Oceanus, ab Oriente Atlanticus, à Meridie Fretum Magellanicum: primum detecta à Ferdinãdo Magellano anno 1520, qui primus fretum transmisit, verùm anno 1582. Didacus *Valdès* à Philippo II. missus coloniam deduxit, arcemque iuxta fretum ædificavit à D. Philippo dictam. at ob immensa regionis frigora, utraque deserta: nec tellus amplius explorata: dicitur etiam *Chica*: cuius incolæ, ut ferunt, tantæ proceritatis, ut novem, ac decem pedum mensuram impleant. ex quibus quidam sesquicubitales sagittas citra nauseam per guttur ad imum stomachum ingerũt. cymbis monoxylis fretum navigant: & piscibus victitant, gens barbara, rudis sine lege, & religione.

Fretum ab uno ad alterum Oceanum Leucarum 133. longitudine patet: minor latitudo unam æquat. aditus ex parte Orientis facilis: difficilis

verò ab Occidente, & Pacifico mari ob crebras rupes, quibus totum fretum scissum est. Contra Ignea Tellus assurgit ab ignivomis montibus appellata: veteres Australis continentis partem crediderunt: ast anno 1616. insula reperta à Iacobo *le Maire* Hollando: qui totam circumnavigavit; ingressus per fretum à se *le Maire* vocatum, quod inter illam, atque alteram insulam interluit.

CAPUT XI.

De regionibus circa Argenteum amnem.

ARgenteus fluvius, quem indigenæ *Paraguay* dicunt, detectus primum ab Americo Vespucio anno 1501; & sequenti anno à Ioanne *Solis* perlustratus: qui illum de suo nomine Solis amnem vocitavit. anno 1525. Sebastianus Cabot Anglus felicius contra fluvii æstum diù navigavit. à Didaco Garsia Lusitano propter nitidas aquas Argenteus appellatus, *Rio della Plata*; Plata enim Hispanis argentum sonat. In latitudine Australi graduum XV. lacus est ingens *Xaraye* barbaris appellatus: in quem ex Amazonum regno amnis ruit: hinc per longitudinem lacus in Meridiem lapsus ingenti sane alveo innumeros recipit amnes: præcipui ex Oriente sunt *Guexacapos*, *Parana*, *Vmay*, Niger amnis, barbaris *Vraguay*. ex Occidente *Omapuleas*, *Vgnatus*, *Pilcomayo*, *Parannamirus*, *Berneio*, *Zarcaranna*, tandem plusquam centum auctus fluviis cursu milliariorum ferme 1650. peracto immenso superbus alveo mare ingreditur: ostio lato millia passuum 120. mare diceres antequam in mare irrumperet: tanta venientis æquæ velocitas ut ad millia passuum CL.

trans

trans ostium dulcescat Oceanus. maximus profecto toto Orbe fluvius, qui varias insulas discissis alveis facit, & plurimas circa ostium præterluit.

Quæ circa hunc amnem regio, & vastissima quidem illa, *Paraguay*, à fluvio sumpta appellatione, vocatur. Illius termini ab Occidente Peruvia, & Chile: ab Oriente Brasiliæ mediterranea incognita: à Septentrione Amazonum regnum: à Meridie Oceanus Occidentalis, & tellus Magellanica. Ad Septentrionem circa amnis fontes sunt populi *Xarayes*: ad Orientem *Paraguaes*, & *Guaranies*, ad Occidentem regio *Sanctæ Crucis*, Montana, *de la Sierra*: & *Tucuman*. *Xarayes* adhuc ignoti latent. Paragues in plures item populos dividuntur, quorum hæc nomina *Guebrenses*, *Survenses*, & *Patembosi*. huius tractus caput, immo & totius regionis urbs ab Assumptione nuncupata, Præfecti sede, & Episcopi nobilis. *Guaranies* hos complectuntur *Pervacapabas*, *Anniriros*, *Potros*, aliosque, qui ad fidem Catholicam primum adducti: nunc tota regio devastata cum oppido *Olivero*. Ad Occidentem sunt *Santani*, *Quiloacæ*, *Chorruaes*. hic oppidum ad amnem situm, Hispanis *Siete Currientes*. Præfectura S. Crucis nomen ab urbe Episcopali mutuatur. In Tacumana populi *Tembues*, *Iurtes* oppida *S. Michele*, *S. Iago del Estero*, *S. Trinidà de buonos Aires*. hæc duo Episcopis insignia, qui cum reliquis *Paraguayanis* Platensi Arch. subsunt.

Aër calidus, præcipue cum Sol Capricorni Tropicum perlustrat. in Tucumana non magis, quam in Hispania fervescit, quamvis regio campestris, idque ob ventos: qui interdum, ita vehementes, ut arbores eradicent, domosque subvertant hinc gens Troglodytarum more foveis inhabitat. Solum circa Argenteum amnem ob innumeros

alios, quibus irrigatur, fluvios, feracissimum: triticum ex Europa advectum mirifice crevit: inque tantam sobolem advecti pariter excrevere boves, ut pelles in Hispaniam deferantur. vineis etiam lætissimi colles: auro tamen caret: nec nisi ferro, atque ære dives. Sylvæ Tigribus, ferocibusque animantibus habitatæ, tanta frequentia, ut mirum dictu sit. Gentes, quæ ad Æquatorem vergunt magnitudine Hispanis pares: quæ ad Magellanicam terram spectant, miræ proceritatis. Indusio ex gossypio, vel lana, aut pelle inaurata, quam ex Hispania deferunt, sese vestiunt. Verum Patagones plumis pudenda tegunt: caputque operiunt. moribus faciles, ac mites: at si semel læsi, non facile conciliantur: ingenio tam rudi, ut ne literas quidem ediscere potuerint. Arma, quibus pugnant supra fidem constantes, ac feroces, Arcus, Sagittę veneno, ut plurimum illitæ, & fundæ: casæ humiles, & inter se proximæ: quibus integræ familiæ habitant. pagos sæpibus è vepribus factis obvallant. hæ gentes magna ex parte Hispano regi parent: qui duobus Præfectis, quorum unus in urbe Assumptionis residet, alter in oppido S. Iacobi in Tucumana, rem administrat. Religio Catholica plurimum viget: in Mediterraneis verò adhuc, vel Idololatræ, vel sine religione, & lege barbaræ gentes vivunt.

FINIS.

INDEX CAPITUM

LIBRI I.

LIBRI II.

LIBRI III.

cap.

LIBRI IV.

LIBRI V.

cap.

LIBRI VI.

LIBRI VII.

LIBRI VIII.

FINIS.

Scipio Cacciuttulus Præpositus V. Provincialis Societatis Iesu in Regno Neapolitano.

CUm Librum, cui titulus *Universalis Geographiæ Elementa* in Collegio Neapolitano *S. I.* à Viris Nobilibus exposita, & demonstrata, Præside Nicolao Parthenio Giannettasio E. S. aliquot Societatis Theologi viderint, atque in lucē edi posse probaverint, potestate nobis facta à Patre nostro Thyrso Gonzalez Præposito Generali, facultatem concedimus, ut typis mandetur, si iis, ad quos editio librorum spectat, ita videbitur. Datum Neap. VI. Kal. Iun. 1691.

Scipio Cacciuttulus.

Rev. Canonicus D. Antonius Matina videat, & in scriptis referat. Hac die 10. Maii 1691.

SEBASTIANUS PERISSIUS VIC. GEN.

D. Eligius Caracciolus C.R.

EMINENTISS. DOMINE.

LIbrum à R. P. Nicolao Giannettasio lucubratum, cuius Epigraphe, *Universalis Geographiæ Elementa*, oculis, & mente cum maxima animi voluptate peragravi. In illo enim notandum censui eruditionem non vulgarem, brevitatem minimè obscuram, methodum valde perfectam; & ut unico verbo absolvam, tanto dignum Opus Auctore.

Ab

Ab cuius ingenio, quod ambidexterum dixeris, quicquid usque adhuc seu prosa, seu carmine concinnatum in lucem prodiit, communi Literatorum laudationibus, & plausu fuit exceptum: Simileque fatum præsenti Operi, in quo nihil probis moribus, vel Catholicæ Religioni officiens continetur, imo Lectoribus quam utillimo, cum typis, Te Eminentiss. Domino iubente, fuerit excusum, iure meritoque expectandum. Hæc mea sententia. Attamen illam Tuæ Eminentiss. Dominationis exactissimo iudicio libentissime, & cum ea me ipsum submitto. Neap. 25. Ianuarii 1692.

Obsequentiss. & deditiss famulus
Canonicus Antonius Matinas.

Visa suprascripta relatione Imprimatur. hac die 14. Februarii 1692.

JOANNES ANDREAS SILIQUINUS VIC. GEN.

D. Eligius Caracciolus C. R.

Magn. V. I. D. Ioseph Valletta videat, & in scriptis referat.

CARRILLO R. SORIA R. MIROBALLUS R. JACCA R.

Provisum per S. E. Neap. die 10. Maii 1691.

Anastasius.

E X-

EXCELLENTISS. DOMINE.

Diligenter, accuratèque tuis obſequens, ut par eſt, iuſſibus, legi *Vniverſalis Geographiæ Elementa* doctè, eruditèque conſcripta ab admodum Rev. Patre Nicolao Parthenio Giannettaſio Neapolitano è Soc.Jeſu, qui penè totum, quem nunc deſcribit, Terrarum Orbem immortalibus editis de Re Nautica, Piſcatoriaque Poematis Gloriæ, famæque ſuæ theatrum conſtituit. Cumque in eis non modo nihil adverterim, vel bonis moribus alienum, vel Regiæ obnoxium juriſdictioni; verum etiam ſanè, ſolidæque doctrinæ, multigenæque eruditionis theſauros compererim opulentiſſimos, tamquam ſtudioſæ Mathematicarum Artium juventuti maximopere profutura, publicæ uſuram lucis mereri arbitror. Meam tamen hanc qualemcumque ſententiam doctiſſimo, ſagaciſſimoque judicio tuo, utpotè qui Matheſeos, ac præſertim Geographiæ ſtudio, Principe ſanè digno plurimum delectaris, libentiſſimè ſubmitto. Neapoli IX. Kal. Martias Æræ Chriſtianæ anno 1692.

Excell. Tuæ.

Humillimus, & Addictiſs. Servus
Joſephus Valletta.

Imprim. verum in public. ſervetur Reg. Pragm.

SORIA R. GAETA R. MOLES R. MIROB.R.
JACCA R.

Proviſum per S.E.Neap.diē 12.Martii 1692.

Anaſtaſius.

Er-

Errata sic corrige.

PAg. 84. verso 4. lege Caletum : pag. 130. ver. 1. leg Marum pag. 178. ver. 10. l. Macram & urbibus pag 194. ver. 28 l. facti pag. 195. ver. penult leg non, ubi cum pag 125. ver. 5. l. Tiburi. pag 241 ver 5. l. Sebenicum. pag. 253. v 12. leg. Triballos pag. 265. v. 16. le. sumptum. pag 286. ver. 19. leg. mortem. pag. 314. v. 5. leg. non, ubi cum pag 322. v. 11. l. fine. pag. 350. ver. 24. leg. Corassàn. pag. 403. ver. 4. leg. opificio. pag 408. ver. 21 leg. nos, ubi non.
pag. 265. vers. 3. leg. Ambracium.

